నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

సారత్థదీపనీ-టీకా (దుతియో భాగో)

౧. పారాజికకణ్డం

౧. పఠమపారాజికం

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా

౨౪. **అనుపదవణ్ణన**న్తి పదం పదం పటివణ్ణనం, పదానుక్కమేన వణ్ణనం వా. **భణ్డప్పయోజనఉద్ధారసారణాదినా కిచ్చేనా**తి ఏత్థ విక్కాయికభణ్డస్స విక్కిణనం **భణ్డప్పయోజనం,** దాతుం సక్కేతితే దివసే గన్త్వా గహణం **ఉద్ధారో,** ''అసుకస్మిం దివసే దాతబ్బ''న్తి సతుప్పాదనం **సారణం. చతుబ్బిధాయా**తి ఖత్తియబ్రాహ్మణగహపతిసమణానం వసేన చతుబ్బిధాయ, భిక్ఖుభిక్ఖునీఉపాసకఉపాసికానం వసేన వా. **దిస్వానస్స ఏతదహోసీ**తి హేతుఅత్థో అయం దిస్వాన-సద్దో అసమానకత్తుకో యథా ''ఘతం పివిత్వా బలం హోతి, సీహం దిస్వా భయం హోతీ''తి. దస్సనకారణా హి ఏవం పరివితక్కనం అహోసి. కిఞ్చాపి ఏత్థ ''భబ్బకులపుత్తస్సా''తి వుత్తం, తథాపి ఉపనిస్సయసమ్పన్నస్సపి అజాతసత్తునో వియ అన్తరాయో భవిస్సతీతి ఇమస్స థేరస్సపి కతపాపకమ్మమూలవిప్పటిసారవసేన అధిగమన్తరాయో అహోసీతి వదన్తి.

కిం పన యేసం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో అత్థి, బుద్ధానం సమ్ముఖీభావేపి తేసం అన్తరాయో హోతీతి? ఆమ హోతి, న పన బుద్ధే పటిచ్చ. బుద్ధా హి పరేసం మగ్గఫలాధిగమాయ ఉస్సాహజాతా తత్థ నిరన్తరం యుత్తపయుత్తా ఏవ హోన్తి, తస్మా తే పటిచ్చ తేసం అన్తరాయో న హోతి, అథ ఖో కిరియాపరిహానియా వా పాపమిత్తతాయ వా హోతి, కిరియాపరిహాని చ దేసకస్స తస్సేవ వా పుగ్గలస్స తజ్జపయోగాభావతో వేదితబ్బా, దేసకవసేన పనేత్థ పరిహాని సావకానం వసేనేవ వేదితబ్బా, న బుద్ధానం వసేన. తథా హి సచే ధమ్మసేనాపతి ధనఞ్జానియస్స బ్రాహ్మణస్స ఆసయం ఞత్వా ధమ్మం దేసయిస్స, బ్రాహ్మణో సోతాపన్నో అభవిస్స. ఏవం తావ దేసకస్స వసేన కిరియాపరిహానియా అన్తరాయో హోతి. సచే పేస్సో హత్థారోహపుత్తో భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మం సుణన్తో ముహుత్తం నిసీదేయ్య, యావ తస్స భగవా అత్తన్తపాదికే చత్తారో పుగ్గలే విత్థారేన విభజిత్వా దేసేతి, సోతాపత్తిఫలేన సంయుత్తో అభవిస్స. ఏవం పుగ్గలస్స వసేన కిరియాపరిహానియా అన్తరాయో హోతి నామ. ఇమస్స హి ఉపాసకస్స కిరియాపరిహాని జాతా అపరినిట్ఠితాయ దేసనాయ ఉట్ఠహిత్వా పక్కన్తత్తా. సచే అజాతసత్తు దేవదత్తస్స వచనం గహేత్వా పితుఘాతకమ్మం నాకరిస్స, సామఞ్ఞఫలసుత్తకథితదివసే సోతాపన్నో అభవిస్స, తస్స వచనం గహేత్వా పితుఘాతకమ్మస్స కతత్తా పన నాహోసి. ఏవం పాపమిత్తతాయ అన్తరాయో హోతి. సుదిన్నస్సపి పాపమిత్తవసేన అన్తరాయో అహోసీతి దట్ఠబ్బం. యది హి తేన మాతాపితూనం వచనం గహేత్వా పురాణదుతియికాయ మేథునధమ్మో పటిసేవితో నాభవిస్స, న తంమూలవిప్పటిసారవసేన అధిగమన్తరాయో అభవిస్స.

యన్నూనాతి పరివితక్కనత్థే నిపాతోతి ఆహ **''పరివితక్కదస్సనమేత''**న్తి. ''ధమ్మం సుణేయ్య''న్తి కిరియాపదేన వుచ్చమానో ఏవ హి అత్థో ''యన్నూనా''తి నిపాతపదేన జోతీయతి. అహం యన్నూన ధమ్మం సుణేయ్యన్తి యోజనా. **యన్నూనా**తి చ యది పనాతి అత్థో. యది పనాతి ఇదమ్పి హి తేన సమానత్థమేవ. యం ధమ్మం సుణాతీతి సమ్బన్ధో. **ఉళారుళారజనా**తి ఖత్తియమహాసాలాదిఉళారుళారజనాకిణ్ణా . సచే అయమ్పి పరమం ఆగచ్ఛేయ్య, భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా నిసీదితుం అరహరూపోతి ఆహ **''పచ్ఛా ఆగతేనా''**తి. **సిక్ఖత్తయూపసంహిత**న్తి అధిసీలఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతసిక్ఖత్తయయుత్తం. థోకం ధమ్మకథం సుత్వా అహోసీతి సమ్బన్ధో. ఇధాపి సుత్వా-సద్దో హేతుఅత్థోతి దట్ఠబ్బో, సవనకారణా ఏతదహోసీతి వుత్తం హోతి. యది ఏవం అథ కస్మా ''ఏకమన్తం నిసిన్నస్స...పే.... ఏతదహోసీ''తి వుత్తన్తి ఆహ **''తం పనస్స యస్మా''**తిఆది. తత్థ **త**న్తి పరివితక్కనం.

సఙ్ఖేపకథాతి విసుం విసుం పదుద్ధారం అకత్వా సమాసతో అత్థవణ్ణనా. **యేన యేన ఆకారేనా**తి యేన యేన పకారేన. **తేన తేన మే ఉపపరిక్ఖతో**తి ''కామా నామేతే అనిచ్చా దుక్ఖా విపరిణామధమ్మా అట్ఠికఙ్కలూపమా''తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౪; ౨.౪౨; పాచి॰ ౪౧౭; మహాని॰ ౩; చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౪౭) చ ఆదినా యేన యేన ఆకారేన కామేసు ఆదీనవం ఓకారం సంకిలేసం, తబ్బిపరియాయతో నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం గుణం పకాసేన్తం భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామి అవబుజ్ఝామి, తేన తేన పకారేన ఉపపరిక్ఖతో వీమంసన్తస్స మయ్హం ఏవం హోతి ఏవం ఉపట్ఠాతి. **సిక్ఖత్తయబ్రహ్మచరియ**న్తి అధిసీలసిక్ఖాదిసిక్ఖత్తయసఙ్గహం సేట్ఠచరియం. **ఏకమ్పి దివస**న్తి ఏకదివసమత్తమ్పి. **అఖణ్డం కత్వా**తి దుక్కటమత్తస్సపి అనాపజ్జనేన అఖణ్డితం కత్వా, అఖణ్డఅచ్ఛిద్దాదిభావాపాదనేన వా. అఖణ్డలక్ఖణవచనఞ్హేతం. **చరిమకచిత్త**న్తి చుతిచిత్తం. కిఞ్చిపి ఏకదేసం అసేసేత్వా ఏకన్తేనేవ పరిపూరేతబ్బతాయ **ఏకన్తపరిపుణ్ణం. కిలేసమలేన అమలీనం కత్వా**తి తణ్హాసంకిలేసాదినా అసంకిలిట్ఠం కత్వా, చిత్తుప్పాదమత్తమ్పి సంకిలేసమలం అనుప్పాదేత్వా. అచ్చన్తమేవ విసుద్ధం కత్వా పరిహరితబ్బతాయ **ఏకన్తపరిసుద్ధం.** తతో ఏవ సఙ్ఖం వియ లిఖితన్తి **సఙ్ఖలిఖితం.** తేనాహ **''లిఖితసఙ్ఖసదిస''**న్తి. పరియోదాతట్ఠేన నిమ్మలభావేన సఙ్ఖం వియ లిఖితం ధోతన్తి సఙ్ఖలిఖితన్తి ఆహ **''ధోతసఙ్ఖసప్పటిభాగ''**న్తి. ''అజ్ఝావసతా''తి పదప్పయోగేన **అగార**న్తి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ **''అగారమజ్ఝే''**తి. దారికాపి మస్సుగ్గహణేనేవ గహేత్వా **''మస్సు''**న్త్వేవ వుత్తం, ఉత్తరాధరమస్సున్తి అత్థో. కసాయేన రత్తానీతి **కాసాయానీ**తి ఆహ **''కసాయరసపీతతాయా''**తి. **పరిదహిత్వా**తి నివాసేత్వా చేవ పారుపిత్వా చ. **అగారస్స హిత**న్తి అగారవాసో అగారం ఉత్తరపదలోపేన, తస్స వడ్ఢిఆవహం అగారస్స హితం.

౨౫. **ఞాతిసాలోహితా**తిఆదీసు ''అయం అజ్ఝత్తికో''తి జానన్తి, ఞాయన్తి వాతి **ఞాతీ,** లోహితేన సమ్బన్ధాతి **సాలోహితా.** పితుపక్ఖికా ఞాతీ, మాతుపక్ఖికా సాలోహితా. మాతుపక్ఖికా పితుపక్ఖికా వా ఞాతీ , సస్సుససురపక్ఖికా సాలోహితా. మిత్తాయన్తీతి **మిత్తా,** మినన్తి వా సబ్బగుయ్హేసు అన్తో పక్ఖిపన్తీతి **మిత్తా.** కిచ్చకరణీయేసు సహభావట్ఠేన అమా హోన్తీతి **అమచ్చా.** మమాయతీతి **మాతా,** పియాయతీతి **పితా. సరీరకిచ్చలేసేనా**తి ఉచ్చారపస్సావాదిసరీరకిచ్చలేసేన. **అననుఞ్ఞాతం పుత్తం న పబ్బాజేతీ**తి ''మాతాపితూనం లోకియమహాజనస్స చ చిత్తఞ్ఞథత్తం మా హోతూ''తి న పబ్బాజేతి. తతోయేవ చ సుద్ధోదనమహారాజస్స తథా వరో దిన్నో.

౨౬. **ధురనిక్ఖేపేనా**తి భణ్డప్పయోజనాదీసు ధురనిక్ఖేపేన. తేనాహ **''న హీ''**తిఆది. పియాయితబ్బోతి **పియో**తి ఆహ **''పీతిజననకో''**తి. మనస్స అప్పాయనతో **మనాపో**తి ఆహ **''మనవడ్ఢనకో''**తి. **సుఖేధితో** తరుణదారకకాలే, తతో పరఞ్చ సప్పిఖీరాదిసాదురసమనుఞ్ఞభోజనాదిఆహారసమ్పత్తియా **సుఖపరిహతో.** అథ వా దళ్హభత్తికధాతిజనాదిపరిజనసమ్పత్తియా

చేవ పరిచ్ఛేదసమ్పత్తియా చ ఉళారపణీతసుఖపచ్చయూపహారేహి చ **సుఖేధితో**, అకిచ్ఛేనేవ దుక్ఖపచ్చయవినోదనేన **సుఖపరిహతో**. అజ్ఝత్తికఙ్గసమ్పత్తియా వా **సుఖేధితో**, బాహిరఙ్గసమ్పత్తియా **సుఖపరిహతో**.

కిఞ్చీతి ఏతస్స వివరణం ‘‘**అప్పమత్తకమ్పి కలభాగ**’’న్తి. యదా జానాతి-సద్దో బోధనత్థో న హోతి, తదా తస్స పయోగే ‘‘సప్పినో జానాతి, మధునో జానాతీ’’తిఆదీసు వియ కరణత్థే సామివచనం సద్దత్థవిదూ ఇచ్ఛన్తీతి ఆహ ‘‘**కిఞ్చి దుక్ఖేన నానుభోసీ**’’తి. తేనాహ ‘‘**కరణత్థే సామివచనం, అనుభవనత్థే చ జాననా**’’తి. ఏత్థ చ **కిఞ్చి దుక్ఖేన నానుభోసీ**తి కేనచి దుక్ఖేన కరణభూతేన విసయం నానుభోసీతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. ‘‘కిఞ్చీ’’తి ఏత్థాపి హి కరణత్థే సామివచనస్స లోపో కతో. తేనేవ చ వక్ఖతి ‘‘వికప్పద్వయేపి పురిమపదస్స ఉత్తరపదేన సమానవిభత్తిలోపో దట్ఠబ్బో’’తి. యదా పన జానాతి-సద్దో సరణత్థో హోతి, తదా సరణత్థానం ధాతుసద్దానం పయోగే ‘‘మాతు సరతి, పితు సరతి, భాతు జానాతీ’’తిఆదీసు వియ ఉపయోగత్థే సామివచనం సద్దసత్థవిదూ వదన్తీతి ఆహ ‘‘**అథ వా కిఞ్చి దుక్ఖం నస్సరసీతి అత్థో**’’తి, కస్సచి దుక్ఖస్స అననుభూతత్తా అత్తనా అనుభూతం అప్పమత్తకమ్పి దుక్ఖం పరియేసమానోపి అభావతోయేవ నస్సరసీతి అత్థో . **వికప్పద్వయేపీ**తి అనుభవనసరణత్థవసేన వుత్తే దుతియతతియవికప్పద్వయే. **పురిమపదస్సా**తి ‘‘కిఞ్చీ’’తి పదస్స. **ఉత్తరపదేనా**తి ‘‘దుక్ఖస్సా’’తి పదేన. **సమానవిభత్తిలోపో**తి ఉత్తరపదేన సమానస్స సామివచనస్స లోపో. ‘‘కస్సచి దుక్ఖస్సా’’తి వత్తబ్బే వికప్పద్వయేపి పురిమపదే సామివచనస్స లోపం కత్వా ‘‘కిఞ్చి దుక్ఖస్సా’’తి నిద్దేసో కతో. **అనిచ్ఛకా**తి అనిచ్ఛన్తా. **ఏవం సన్తే**తి నను మయం సుదిన్న సామాదీసు కేనచిపి ఉపాయేన అప్పటిసాధనేన అప్పటికారేన మరణేనపి తయా అకామకాపి వినా భవిస్సామ, ఏవం సతి. **యేనా**తి యేన కారణేన. **కిం పనా**తి ఏత్థ కిన్తి కరణత్థే పచ్చత్తవచనన్తి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**కేన పన కారణేనా**’’తి.

౨౯. **గన్ధబ్బనటనాటకాదీనీ**తి ఏత్థ **గన్ధబ్బా** నామ గాయనకా, **నటా** నామ రఙ్గనటా, **నాటకా** లఙ్ఘనకాదయో. **పరిచారేహీ**తి ఏత్థ పరితో తత్థ తత్థ యథాసకం విసయేసు చారేహీతి అత్థోతి ఆహ ‘‘**ఇన్ద్రియాని చారేహీ**’’తిఆది. **పరిచారేహీ**తి వా సుఖూపకరణేహి అత్తానం పరిచారేహి అత్తనో పరిచరణం కారేహి. తథాభూతో చ యస్మా లళన్తో కీళన్తో నామ హోతి, తస్మా ‘‘**లళా**’’తిఆది వుత్తం. భుఞ్జితబ్బతో పరిభుఞ్జితబ్బతో విసేసతో పఞ్చ కామగుణా భోగా నామాతి ఆహ ‘‘**భోగే భుఞ్జన్తో**’’తి. **దానప్పదానానీ**తి ఏత్థ నిచ్చదానం **దానం** నామ, ఉపోసథదివసాదీసు దాతబ్బం అతిరేకదానం **పదానం** నామ. పవేణీరక్ఖణవసేన వా దీయమానం **దానం** నామ, అత్తనావ పట్ఠపేత్వా దీయమానం **పదానం** నామ. పచురజనసాధారణం వా నాతిఉళారం **దానం** నామ, అనఞ్ఞసాధారణం అతిఉళారం **పదానం** నామ. **ఆది**-సద్దేన సీలాదీని సఙ్గణ్హాతి. నత్థి ఏతస్స వచనప్పటివచనసఙ్ఖాతో ఆలాపసల్లాపోతి **నిరాలాపసల్లాపో**.

౩౦. **బలం గాహేత్వా**తి ఏత్థ బలగ్గహణం నామ కాయబలస్స ఉప్పాదనమేవాతి ఆహ ‘‘**కాయబలం జనేత్వా**’’తి. **అస్సుముఖ**న్తి అస్సూని ముఖే ఏతస్సాతి అస్సుముఖో, తం అస్సుముఖం, అస్సుకిలిన్నముఖన్తి అత్థో. గామోయేవ **గామన్తసేనాసనం** గామపరియాపన్నత్తా గామన్తసేనాసనస్స. **అతిరేకలాభపటిక్ఖేపేనా**తి ‘‘పిణ్డియాలోపభోజనం నిస్సాయా’’తి (మహావ॰ ౧౨౮) ఏవం వుత్తభిక్ఖాహారలాభతో అధికలాభో సఙ్ఘభత్తాదిఅతిరేకలాభో, తస్స పటిక్ఖేపేనాతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**చుద్దస భత్తాని పటిక్ఖిపిత్వా**’’తి. సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనభత్తం సలాకభత్తం పక్ఖికం ఉపోసథికం పాటిపదికం ఆగన్తుకభత్తం గమికభత్తం గిలానభత్తం గిలానుపట్ఠాకభత్తం విహారభత్తం ధురభత్తం వారభత్తన్తి ఇమాని చుద్దస భత్తాని. తత్థ సకలస్స సఙ్ఘస్స దాతబ్బం భత్తం **సఙ్ఘభత్తం**. కతిపయే భిక్ఖూ ఉద్దిసిత్వా దాతబ్బం భత్తం **ఉద్దేసభత్తం**. ఏకస్మిం పక్ఖే ఏకదివసం దాతబ్బం భత్తం **పక్ఖికం**. ఉపోసథే దాతబ్బం భత్తం **ఉపోసథికం**. పాటిపదదివసే దాతబ్బం భత్తం **పాటిపదికం**. విహారం ఉద్దిస్స దాతబ్బం భత్తం **విహారభత్తం**. ధురగేహేయేవ ఠపేత్వా దాతబ్బం భత్తం **ధురభత్తం**. గామవాసీఆదీహి వారేన దాతబ్బం భత్తం **వారభత్తం**.

అథ ‘‘**గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా**’’తి కస్మా వుత్తం. గహణే హి సతి పటిక్ఖేపో యుజ్జేయ్య, న చ పఠమబోధియం గహపతిచీవరస్స పటిగ్గహణం అనుఞ్ఞాతం పరతో **జీవకవత్థుస్మిం** అనుఞ్ఞాతత్తా. తేనేవ వక్ఖతి **జీవకవత్థుస్మిం** (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౩౬) ‘‘భగవతో హి బుద్ధభావప్పత్తితో పట్ఠాయ యావ ఇదం వత్థుం, ఏత్థన్తరే వీసతి వస్సాని న కోచి గహపతిచీవరం సాదియి, సబ్బే పంసుకూలికావ అహేసు’’న్తి. సుదిన్నో చ పఠమబోధియంయేవ పబ్బజితో. తేనేవ వక్ఖతి ‘‘సుదిన్నో హి భగవతో ద్వాదసమే వస్సే పబ్బజితో, వీసతిమే వస్సే ఞాతికులం పిణ్డాయ పవిట్ఠో, సయం పబ్బజ్జాయ అట్ఠవస్సికో హుత్వా’’తి. తస్మా ‘‘గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా’’తి కస్మా వుత్తన్తి? వుచ్చతే – అననుఞ్ఞాతేపి గహపతిచీవరే పంసుకూలికఙ్గసమాదానవసేన గహపతిచీవరం పటిక్ఖిత్తం నామ హోతీతి కత్వా వుత్తం ‘‘గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా’’తి.

లోలుప్పచారం పటిక్ఖిపిత్వాతి కుసలభణ్డస్స భుసం విలుమ్పనట్ఠేన లోలుప్పం వుచ్చతి తణ్హా, లోలుప్పేన చరణం లోలుప్పచారో, తణ్హావసేన ఘరపటిపాటిం అతిక్కమిత్వా భిక్ఖాయ చరణం, తం పటిక్ఖిపిత్వాతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**ఘరపటిపాటియా భిక్ఖాయ పవిసతీ**’’తి. ఏత్థ చ ఆరఞ్ఞికఙ్గాదిపధానఙ్గవసేన సేసధుతఙ్గానిపి గహితానేవ హోన్తీతి వేదితబ్బం. **వజ్జీన**న్తి రాజానో అపేక్ఖిత్వా సామివచనం కతం, వజ్జీరాజూనన్తి అత్థో. జనపద-సద్దస్స తంనివాసీసుపి పవత్తనతో ‘‘**వజ్జీసూ**’’తి జనపదాపేక్ఖం భుమ్మవచనం, వజ్జినామకే జనపదేతి అత్థో.

ఉపభోగపరిభోగూపకరణమహన్తతాయాతి పఞ్చకామగుణసఙ్ఖాతానం ఉపభోగానఞ్చేవ హత్థిఅస్సరథఇత్థియాదిఉపభోగూపకరణానఞ్చ మహన్తతాయ. ఉపభోగూపకరణానేవ హి ఇధ పరిభోగూపకరణసద్దేన వుత్తాని. తేనేవాహ ‘‘**యే హి తేసం ఉపభోగా, యాని చ ఉపభోగూపకరణాని, తాని మహన్తానీ**’’తి. ‘‘ఉపభోగా హత్థిఅస్సరథఇత్థీఆదయో, ఉపభోగూపకరణాని తేసమేవ సువణ్ణాదిఉపకరణానీ’’తిపి వదన్తి. **సారకానీ**తి సారభూతాని. **నిధేత్వా**తి నిదహిత్వా, నిధానం కత్వాతి అత్థో. **దివసపరిబ్బయసఙ్ఖాతభోగమహన్తతాయా**తి దివసే దివసే పరిభుఞ్జితబ్బసఙ్ఖాతభోగానం మహన్తతాయ. **జాతరూపరజతస్సేవ పహూతతాయా**తి పిణ్డపిణ్డవసేన చేవ సువణ్ణమాసకరజతమాసకాదివసేన చ జాతరూపరజతస్సేవ పహూతతాయ. **విత్తీ**తి తుట్ఠి, విత్తియా ఉపకరణం విత్తూపకరణం, పహూతం నానావిధాలఙ్కారభూతం విత్తూపకరణమేతేసన్తి **పహూతవిత్తూపకరణా**. తేనాహ ‘‘**అలఙ్కారభూతస్సా**’’తిఆది. **వోహారవసేనా**తి వణిజ్జావసేన వడ్ఢికతాదివసేన. **ధనధఞ్ఞస్స పహూతతాయా**తి సత్తరతనసఙ్ఖాతస్స ధనస్స సబ్బపుబ్బణ్ణాపరణ్ణసఙ్గహితస్స ధఞ్ఞస్స చ పహూతతాయాతి అత్థో. తత్థ ‘‘సువణ్ణరజతమణిముత్తావేళురియవజిరపవాళాని సత్త రతనానీ’’తి వదన్తి. సాలివీహిఆది **పుబ్బణ్ణం** పురక్ఖతం సస్సఫలన్తి కత్వా, తబ్బిపరియాయతో ముగ్గమాసాది **అపరణ్ణ**న్తి వేదితబ్బం. **ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికత్తా**తి సేసధుతఙ్గపరివారితేన ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతధుతఙ్గేన సమన్నాగతత్తా. తేనాహ ‘‘**సపదానచారం చరితుకామో**’’తి.

౩౧. అన్తోజాతతాయ వా ఞాతిసదిసీ దాసీతి **ఞాతిదాసీ**. పూతిభావేనేవ లక్ఖితబ్బదోసో వా **ఆభిదోసికో**, అభిదోసం వా పచ్చూసకాలం గతో పత్తో అతిక్కన్తోతి **ఆభిదోసికో**. తేనాహ ‘‘**ఏకరత్తాతిక్కన్తస్స వా**’’తిఆది. పూతిభూతభావేన పరిభోగం నారహతీతి **అపరిభోగారహో**. ఛడ్డనీయసభావే నిచ్ఛితేపి పుచ్ఛాకాలే సన్దేహవోహారవసేనేవ పుచ్ఛితుం యుత్తన్తి ఆహ ‘‘**సచే**’’తి. **అరియవోహారేనా**తి అరియసముదాచారేన. అరియా హి మాతుగామం భగినివాదేన సముదాచరన్తి. **నిస్సట్ఠపరిగ్గహ**న్తి పరిచ్చత్తాలయం.

‘‘ఆకిరా’’తి వుత్తత్తా ‘‘**విఞ్ఞత్తి వా**’’తి వుత్తం, ‘‘సచే తం ఛడ్డనీయధమ్మ’’న్తి పరియాయం అముఞ్చిత్వా వుత్తత్తా ‘‘**పయుత్తవాచా వా**’’తి వుత్తం, పచ్చయపటిసంయుత్తా వాచా పయుత్తవాచా. **వత్తుం వట్టతీ**తి నిరపేక్ఖభావతో వుత్తం , ఇధ పన విసేసతో అపరిభోగారహత్తావ వత్తునో. **అగ్గఅరియవంసికో**తి అరియవంసపటిపత్తిపూరకానం అగ్గో ఉత్తమో. నిమీయతి సఞ్జానీయతీతి **నిమిత్తం**, యథాసల్లక్ఖితో ఆకారోతి ఆహ ‘‘**గిహికాలే సల్లక్ఖితపుబ్బం ఆకార**’’న్తి. హత్థపిట్ఠిఆదీని ఓలోకయమానా ‘‘సామిపుత్తస్స మే సుదిన్నస్స వియ సువణ్ణకచ్ఛపపిట్ఠిసదిసా ఇమా హత్థపాదపిట్ఠియో, హరితాలవట్టియో వియ సువట్టితా అఙ్గులియో, మధురో సరో’’తి గిహికాలే సల్లక్ఖితపుబ్బం ఆకారం అగ్గహేసి సఞ్జాని సల్లక్ఖేసి. కస్మా పన సా ఞాతిదాసీ దిస్వావ న

సఞ్జానీతి ఆహ ‘‘**సుదిన్నో హీ**’’తిఆది. **పబ్బజ్జుపగతేనాతి** పబ్బజ్జం ఉపగతేన, పబ్బజితేనాతి అత్థో. **ఘరం పవిసిత్వాతి** గేహసామినియా నిసీదితబ్బట్ఠానభూతం అన్తోగేహం పవిసిత్వా. **యగ్ఘేతి** ఇమస్స ఆరోచయామీతి అయమత్థోతి ఆహ ‘‘**ఆరోచనత్థే నిపాతో**’’తి. ‘‘యగ్ఘే జానేయ్యాసీతి సుట్ఠు జానేయ్యాసీ’’తిపి అత్థం వదన్తి. **ఆలపనేతి** దాసిజనస్స ఆలపనే. తేనాహ ‘‘**ఏవఞ్హీ**’’తిఆది.

౩౨. **ఘరేసు సాలా హోన్తీతి** ఘరేసు ఏకమన్తే భోజనసాలా హోన్తి పాకారపరిక్ఖిత్తా సుసంవిహితద్వారబన్ధా సుసమ్మట్ఠవాలికఙ్గణా. **ఉదకకఞ్జియన్తి** ఉదకఞ్చ కఞ్జియఞ్చ. కస్మా పన ఈదిసాయమేవ సాలాయ అఞ్ఞతరం కుట్టమూలన్తి అయమత్థో వుత్తోతి ఆహ ‘‘**న హి పబ్బజితా**’’తిఆది. **అసారుప్పే ఠానేతి** భిక్ఖూనం అననుచ్ఛవికే పదేసే. **అత్థి ను ఖోతి ను**-సద్దో పుచ్ఛనత్థే, **ఖో**-సద్దో వచనసిలిట్ఠతాయ వుత్తో. **నుఖోతి** వా నిపాతసముదాయో పుచ్ఛనత్థో. తేన నామ-సద్దస్స పుచ్ఛనత్థతం దస్సేతి. **యేసం నో త్వన్తి** యేసం నో పుత్తో త్వం. **ఈదిసే ఠానేతి** కిఞ్చాపి తం ఠానం భిక్ఖూనం అనురూపం న హోతి, తథాపి మాదిసానం మహాభోగకులానం పుత్తస్స పరకులే ఆసనసాలాయం నిసీదిత్వా భోజనం నామ అయుత్తరూపన్తి మఞ్ఞమానో ఆహ. తేనేవాహ ‘‘నను నామ, తాత సుదిన్న, సకం గేహం గన్తబ్బ’’న్తి. అఞ్ఞేనపి పకారేన నామసద్దస్స పుచ్ఛనత్థతమేవ దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తథా అత్థి ను ఖో తాతా**’’తిఆది. **తథాతి** సముచ్చయత్థో. ఇదాని నామసద్దస్స మఞ్ఞనత్థతం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తథా అత్థి మఞ్ఞే**’’తిఆది.

దుక్ఖాభితున్నతాయాతి మానసికేన దుక్ఖేన అభిపీళితత్తా. **ఏతమత్థన్తి** ‘‘అత్థి ను ఖో, తాత సుదిన్న, అమ్హాకం ధన’’న్తిఆదినా యథావుత్తమత్థం. **అనోకప్పనామరిసనత్థవసేనాతి** ఏత్థ **అనోకప్పనం** అసద్దహనం. **అమరిసనం** అసహనం. **అనాగతవచనం** అనాగతసద్దప్పయోగో, అత్థో పన వత్తమానకాలికోవ. తేనాహ ‘‘**పచ్చక్ఖమ్పి**’’తి. **న మరిసయామీతి** న విసహామి. **తం న సున్దరన్తి** ‘‘తదాయ’’న్తి పాఠం సన్ధాయాహ. **అలం, గహపతి, కతం మే అజ్జ భత్తకిచ్చన్తి** థేరో ఉక్కట్ఠఏకాసనికతాయ పటిక్ఖిపన్తో ఏవమాహ. **ఉక్కట్ఠఏకాసనికతాయాతి** చ ఇదం భూతకథనవసేన వుత్తం థేరస్స తథాభావదీపనత్థం. ముదుకస్సపి హి ఏకాసనికస్స యాయ నిసజ్జాయ కిఞ్చిమత్తమ్పి భోజనం భుత్తం, వత్తసీసేనపి తతో వుట్ఠితస్స పున భుఞ్జితుం న వట్టతి. తేనాహ **తిపిటకచూళాభయత్థేరో** ‘‘ఆసనం వా రక్ఖేయ్య భోజనం వా’’తి. **ఉక్కట్ఠపిణ్డపాతికోపి సమానోతి** నిదస్సనమత్తమిదం, థేరో సపదానచారికేసుపి ఉక్కట్ఠోయేవ. ఉక్కట్ఠసపదానచారికోపి హి పురతో చ పచ్ఛతో చ ఆహటభిక్ఖమ్పి అగ్గహేత్వావ ఘరద్వారే ఠత్వా పత్తవిస్సజ్జనమేవ కరోతి, తస్మా థేరో ఉక్కట్ఠసపదానచారికత్తాపి స్వాతనాయ భిక్ఖం నాధివాసేతి. అథ కస్మా ‘‘అధివాసేసీ’’తి ఆహ ‘‘**సచే ఏకభత్తమ్పి న గహేస్సామీ**’’తిఆది. పణ్డితా హి మాతాపితూనం ఆచరియుపజ్ఝాయానం వా కాతబ్బం అనుగ్గహం అజ్ఝుపేక్ఖిత్వా ధుతఙ్గవిసుద్ధికా న భవన్తి.

౩౩. **మజ్ఝిమప్పమాణోతి** చతుహత్థో పురిసో మజ్ఝిమప్పమాణో. ‘‘ఛహత్థో’’తిపి కేచి. తిరో కరోన్తి ఏతాయాతి తిరోకరణీతి సాణిపాకారవచనో అయం **తిరోకరణీ**-సద్దోతి ఆహ ‘‘**తిరోకరణియన్తి కరణత్థే భుమ్మ**’’న్తి. ‘‘తిరోకరణియా’’తి వత్తబ్బే ‘‘తిరోకరణియ’’న్తి కరణత్థే భుమ్మం వుత్తం. **తిరోకరణీయ**-సద్దో వా అయం సాణిపాకారపరియాయోతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**అథ వా**’’తిఆది. **తం పరిక్ఖిపిత్వాతి** తం సమన్తతో ఖిపిత్వా, పరితో బన్ధిత్వాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ ‘‘**సమన్తతో కత్వా**’’తి. విభత్తిపతిరూపకోపి నిపాతో హోతీతి ఆహ ‘‘**తేనాతి అయమ్పి వా**’’తిఆది.

౩౪. ‘‘అథ ఖో ఆయస్మతో సుదిన్నస్స పితా సకే నివేసనే పణీతం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదాపేత్వా ఆయస్మతో సుదిన్నస్స కాలం ఆరోచేసి – ‘కాలో, తాత సుదిన్న, నిట్ఠితం భత్త’న్తి’’ ఏవం కాలారోచనస్స పాళియం అనారుళ్హత్తా ఆహ – ‘‘**కిఞ్చాపి పాళియం కాలారోచనం న వుత్త**’’న్తి. **ఆరోచితేయేవ కాలేతి** ‘‘కాలో, తాత సుదిన్న, నిట్ఠితం భత్త’’న్తి కాలే ఆరోచితేయేవ. **ద్వే పుఞ్జేతి** కహాపణపుఞ్జఞ్చ సువణ్ణపుఞ్జఞ్చ.

పేత్తికన్తి పితితో ఆగతం పేత్తికం. **నిహితన్తి** భూమిగతం. **పయుత్తన్తి** వడ్ఢివసేన పయోజితం. **తద్ధితలోపం కత్వా వేదితబ్బన్తి** యథా అఞ్ఞత్థాపి ‘‘పితామహం ధనం లద్ధా, సుఖం జీవతి సఞ్జయో’’తి వుత్తం, ఏవం తద్ధితలోపం కత్వా వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. పితామహతో ఆగతం, పితామహస్స వా ఇదం **పేతామహం**. **పబ్బజితలిఙ్గన్తి** సమణవేసం. **న రాజభీతోతి** అపరాధకారణా న రాజకులా భీతో. యేసం సన్తకం ధనం గహితం, తే **ఇణాయికా**. **పలిబుద్ధో** పీళితో.

విభత్తిపతిరూపకోతి ‘‘తేనా’’తి పదం సన్ధాయాహ. **తంనిదానన్తి** తం ధనం నిదానం కారణమస్సాతి తంనిదానం. **అస్సాతి** పచ్చత్తవచనస్స, పదస్స వా. **భయన్తి** చిత్తస్స ఉత్రస్తాకారేన పవత్తభయం అధిప్పేతం, న ఞాణభయం, నాపి ‘‘భాయతి ఏతస్మా’’తి ఏవం వుత్తం ఆరమ్మణభయన్తి ఆహ ‘‘**చిత్తుత్రాసోతి అత్థో**’’తి. **ఛమ్భితత్తన్తి** తేనేవ చిత్తుత్రాసభయేన సకలసరీరస్స ఛమ్భితభావో. విసేసతో పన హదయమంసచలనన్తి ఆహ ‘‘**కాయకమ్పో హదయమంసచలన**’’న్తి. **లోమహంసోతి** తేన భయేన తేన ఛమ్భితత్తేన సకలసరీరలోమానం హట్ఠభావో, సో పన నేసం భిత్తియం నాగదన్తానం వియ ఉద్ధంముఖతాతి ఆహ ‘‘**లోమానం హంసనం ఉద్ధగ్గభావో**’’తి.

౩౫. **అత్తనాతి** పచ్చత్తే కరణవచనం, సయన్తి అత్థో. **దేవచ్ఛరానన్తి** అనచ్చన్తియో సన్ధాయాహ. **దేవనాటకానన్తి** నచ్చన్తియో, పరియాయవచనం వా ఏతం దేవకఞ్ఞానం. **సముప్పన్నబలవసోకా హుత్వాతి** అయం లోకో నామ అత్తానంవ చిన్తేతి, తస్మా సాపి ‘‘ఇదాని అహం అనాథా జాతా’’తి అత్తానంవ చిన్తయమానా ‘‘అయం అజ్జ ఆగమిస్సతి, అజ్జ ఆగమిస్సతీ’’తి అట్ఠ వస్సాని బహి న నిక్ఖన్తా ఏతం నిస్సాయ మయా దారకోపి న లద్ధో, యస్స ఆనుభావేన జీవేయ్యామి, ఇతో చామ్హి పరిహీనా అఞ్ఞతో చాతి సముప్పన్నబలవసోకా హుత్వా. కులరుక్ఖపతిట్ఠాపనే బీజసదిసత్తా కులవంసప్పతిట్ఠాపకో పుత్తో ఇధ బీజకోతి అధిప్పేతోతి ఆహ ‘‘**కులవంసబీజకం ఏకం పుత్త**’’న్తి. సం నామ ధనం, తస్స పతీతి సంపతి, ధనవా విభవసమ్పన్నో. దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికహితావహత్తా తస్స హితన్తి సాపతేయ్యం, తదేవ ధనం విభవోతి ఆహ – ‘‘**ఇమం సాపతేయ్యం ఏవం మహన్తం అమ్హాకం విభవ**’’న్తి.

౩౬. ఇత్థీనం కుమారీభావప్పత్తితో పట్ఠాయ పచ్ఛిమవయతో ఓరం అసతి విబన్ధే అట్ఠమే అట్ఠమే సత్తాహే గబ్భాసయసఞ్ఞితే తతియే ఆవత్తే కతిపయా లోహితపీళకా సణ్ఠహిత్వా అగ్గహితపుబ్బా ఏవ భిజ్జన్తి, తతో లోహితం పగ్ఘరతి, తత్థ ఉతుసమఞ్ఞా పుప్ఫసమఞ్ఞా చాతి ఆహ – ‘‘**పుప్ఫన్తి ఉతుకాలే ఉప్పన్నలోహితస్స నామ**’’న్తి. **గబ్భపతిట్ఠానట్ఠానేతి** యస్మిం ఓకాసే దారకో నిబ్బత్తతి, తస్మిం పదేసే. **సణ్ఠహిత్వాతి** నిబ్బత్తిత్వా. **భిజ్జన్తీతి** అగ్గహితపుబ్బా ఏవ భిజ్జన్తి. అయఞ్హి తాసం సభావో. **దోసేనాతి** లోహితమలేన. **సుద్ధే వత్థుమ్హీతి** పగ్ఘరితలోహితత్తా అనామయత్తా చ నహానతో పరం చతుత్థదివసతో పట్ఠాయ సుద్ధే గబ్భాసయే. సుద్ధే పన వత్థుమ్హి మాతాపితూసు ఏకవారం సన్నిపతితేసు యావ సత్త దివసాని ఖేత్తమేవ హోతి గబ్భసణ్ఠహనస్స పరిత్తస్స లోహితలేపస్స విజ్జమానత్తా. కేచి పన ‘‘అడ్ఢమాసమత్తమ్పి ఖేత్తమేవా’’తి వదన్తి. **బాహాయన్తి** అధికరణే భుమ్మన్తి ఆహ ‘‘**పురాణదుతియికాయ యా బాహా, తత్ర నం గహేత్వా**’’తి. ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనమ్పి యుజ్జతియేవ యథా ‘‘సుదిన్నస్స పాదేసు గహేత్వా’’తి.

పుబ్బేపి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానం సబ్భావతో **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** పారాజికం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**పఠమపారాజికసిక్ఖాపదే అట్ఠపితే**’’తి. వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ – ‘‘**భగవతో కిర పఠమబోధియ**’’న్తిఆది. **ఏవరూపన్తి** పారాజికపఞ్ఞత్తియా అనురూపం. నిదస్సనమత్తఞ్చేతం, సఙ్ఘాదిసేసపఞ్ఞత్తియా అనురూపమ్పి అజ్ఝాచారం నాకంసుయేవ. తేనేవాహ – ‘‘**అవసేసే పఞ్చ ఖుద్దకాపత్తిక్ఖన్ధే ఏవ పఞ్ఞపేసీ**’’తి. ఇదఞ్చ థుల్లచ్చయాదీనం పఞ్చన్నం లహుకాపత్తిక్ఖన్ధానం సబ్భావమత్తం సన్ధాయ వుత్తం, న పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధానం అనవసేసతో పఞ్ఞత్తత్తావ.

పఠమబోధియం పఞ్చన్నం లహుకాపత్తీనం సబ్భావవచనేనేవ ధమ్మసేనాపతిస్స సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనా విసేసతో గరుకాపత్తిపఞ్ఞత్తియా పాతిమోక్ఖుద్దేసస్స చ హేతుభూతాతి దట్ఠబ్బా. కేచి పన "తస్మిం తస్మిం పన వత్థుస్మిం అవసేసపఞ్చఖుద్దకాపత్తిక్ఖన్ధే ఏవ పఞ్ఞపేసీతి ఇదం ద్వాదసమే వస్సే వేరఞ్జాయం వుత్థవస్సేన భగవతా తతో పట్ఠాయ అట్ఠవస్సబ్భన్తరే పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, తం న సున్దరం తతో పుబ్బేపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా సబ్భావతో. తేనేవ వేరఞ్జకణ్డే "ఏకభిక్ఖునాపి రత్తిచ్ఛేదో వా పచ్ఛిమికాయ తత్థ వస్సం ఉపగచ్ఛామాతి వస్సచ్ఛేదో వా న కతో"తి చ "సామమ్పి పచనం సమణసారుప్పం న హోతి, న చ వట్టతీ"తి చ వుత్తం. **ఆరాధయింసూతి** చిత్తం గణ్హింసు, అజ్ఝాసయం పూరయింసు, హదయగాహినిం పటిపత్తిం పటిపజ్జింసూతి అత్థో. **ఏకం సమయ**న్తి ఏకస్మిం సమయే, పఠమబోధియన్తి అత్థో.

యం ఆదీనవన్తి సమ్బన్ధో. **సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో**తి పఠమపారాజికసిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తో. **ఆదీనవం దస్సేస్సతీ**తి "వరం తే, మోఘపురిస, ఆసీవిసస్స ఘోరవిసస్స ముఖే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్తం, న త్వేవ మాతుగామస్స అఙ్గజాతే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్త"న్తిఆదినా యం ఆదీనవం దస్సేస్సతి. **అభివిఞ్ఞాపేసీ**తి ఇమస్స "పవత్తేసీ"తి అయమత్థో కథం లద్ధోతి ఆహ **"పవత్తనాపి హీ"**తిఆది. **కాయవిఞ్ఞత్తిచోపనతో**తి కాయవిఞ్ఞత్తివసేన పవత్తచలనతో. కస్మా పనేస మేథునధమ్మేన అనత్థికోపి సమానో తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపేసీతి ఆహ – **"తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపనఞ్చేసా"**తిఆది. తత్థ **తిక్ఖత్తుం అభివిఞ్ఞాపన**న్తి ముత్తిపాపనవసేన తీసు వారేసు మేథునధమ్మస్స పవత్తనం.

సబ్బేసమ్పి పదానం అవధారణఫలత్తా వినాపి ఏవకారం అవధారణత్థో విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **"తేనేవ అజ్ఝాచారేనా"**తి. అట్ఠ హి గబ్భకారణాని. వుత్తఞ్హేతం –

"మేథునచోళగ్గహణం, తనుసంసగ్గో చ నాభిఆమసనం;
పానం దస్సనసవనం, ఘాయనమితి గబ్భహేతవో అట్ఠా"తి.

ఇదాని అవధారణేన నివత్తితమత్థం దస్సేతుకామో ఆహ – **"కిం పన అఞ్ఞథాపి గబ్భగ్గహణం హోతీ"**తిఆది. నను చ నాభిపరామసనమ్పి కాయసంసగ్గోయేవ, కస్మా నం విసుం వుత్తన్తి? ఉభయేసం ఛన్దరాగవసేన కాయసంసగ్గో వుత్తో, ఇత్థియా ఛన్దరాగవసేన నాభిపరామసనం, వత్థువసేన వా తం విసుం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కథం పన కాయసంసగ్గేన గబ్భగ్గహణం హోతి, కథఞ్చ తత్థ సుక్కసోణితస్స సమ్భవోతి ఆహ **"ఇత్థియో హీ"**తిఆది . ఛన్దరాగుప్పత్తివసేన ఇత్థియా సుక్కకోట్ఠాసో చలితో హోతి, సోపి గబ్భసణ్ఠానస్స పచ్చయో హోతీతి అధిప్పాయో. ఇత్థిసన్తానేపి హి రసాదిసత్తధాతుయో లబ్భన్తియేవ. తేనాహ – **"అఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనం సాదియన్తియోపి గబ్భం గణ్హన్తీ"**తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన "కాయసంసగ్గాదినా సత్తప్పకారేన గబ్భగ్గహణే పితు సుక్కకోట్ఠాసం వినా ఛన్దరాగవసేన మాతు వికారప్పత్తం లోహితమేవ గబ్భసణ్ఠానస్స పచ్చయో హోతీ"తి వుత్తం. "యస్స అఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనం సాదియిత్వా మాతా పుత్తం పటిలభతి, సచే సో అపరేన సమయేన పరిపుణ్ణిన్ద్రియో హుత్వా తాదిసం పితరం మనుస్సజాతికం జీవితా వోరోపేతి, పితుఘాతకోవ హోతీ"తి వదన్తి.

తం అసుచిం ఏకదేసం ముఖేన అగ్గహేసీతి పురాణచీవరం ధోవన్తీ తత్థ యం అసుచిం అద్దస, తం అసుచిం ఏకదేసం పివి. "వట్టతి తుమ్హాకం మేథునధమ్మో"తి పుట్ఠో "కప్పతు వా మా వా కప్పతు, మయం తేన అనత్థికా"తి దస్సేన్తో ఆహ **"అనత్థికా మయం ఏతేనా"**తి. కిఞ్చాపి నాభిపరామసనే మేథునరాగో నత్థి, తథాపి నాభిపరామసనకాలే ఫస్ససాదియనవసేన అస్సాదమత్తం తస్సా అహోసీతి గహేతబ్బం, అఞ్ఞథా గబ్భసణ్ఠహనం న సియా. దిట్ఠమఙ్గలికాయ నాభిపరామసనేన మణ్డబ్యస్స నిబ్బత్తి అహోసి, చణ్డపజ్జోతమాతు నాభియం విచ్ఛికా ఫరిత్వా గతా, తేన చణ్డపజ్జోతస్స నిబ్బత్తి అహోసీతి ఆహ **"ఏతేనేవ నయేనా"**తిఆది. **పురిసం ఉపనిజ్ఝాయతీ**తి వాతపానాదినా దిస్వా వా దిట్ఠపుబ్బం వా పురిసం ఉపనిజ్ఝాయతి. **రాజోరోధా వియా**తి సీహళదీపే కిర ఏకిస్సా ఇత్థియా తథా అహోసి, తస్మా ఏవం వుత్తం.

ఇధాతి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం. **అయ**న్తి సుదిన్నస్స పురాణదుతియికా. **యం సన్ధాయా**తి యం అజ్ఝాచారం సన్ధాయ. సుక్కం సన్ధాయ **"మాతాపితరో చ సన్నిపతితా హోన్తీ"**తి వుత్తం, **మాతా చ ఉతునీ హోతీ**తి లోహితం సన్ధాయ. తత్థ **సన్నిపతితా హోన్తీ**తి అసద్ధమ్మవసేన ఏకస్మిం ఠానే సమాగతా సఙ్గతా హోన్తి. **మాతా చ ఉతునీ హోతీ**తి ఇదం ఉతుసమయం సన్ధాయ వుత్తం, న లోకసమఞ్ఞాకరజస్స లగ్గనదివసమత్తం. **గన్ధబ్బో**తి తత్రూపగసత్తో, గన్తబ్బోతి వుత్తం హోతి. త-కారస్స ధ-కారో కతోతి దట్ఠబ్బం. అథ వా గన్ధనతో ఉప్పజ్జనగతియా నిమిత్తుపట్ఠానేన సూచనతో దీపనతో గన్ధోతి లద్ధనామేన భవగామికమ్మునా అబ్బతి పవత్తతీతి గన్ధబ్బో, తత్థ ఉప్పజ్జనకసత్తో. **పచ్చుపట్ఠితో హోతీ**తి ఉపగతో హోతి. ఏత్థ చ న మాతాపితూనం సన్నిపాతం ఓలోకయమానో సమీపే ఠితో నామ హోతి, కమ్మయన్తయన్తితో పన ఏకో సత్తో తస్మిం ఓకాసే నిబ్బత్తనకో ఫురిమజాతియం ఠితోయేవ గతినిమిత్తాదిఆరమ్మణకరణవసేన ఉపపత్తాభిముఖో హోతీతి అధిప్పాయో.

సన్నిపాతాతి సమోధానేన సమాగమేన. **గబ్భస్సా**తి గబ్భే నిబ్బత్తనకసత్తస్స. గబ్భే నిబ్బత్తనకసత్తోపి హి గబ్భోతి వుచ్చతి. యథాహ – "యథా ఖో పనానన్ద, అఞ్ఞా ఇత్థికా నవ వా దస వా మాసే గబ్భం కుచ్ఛినా పరిహరిత్వా విజాయన్తీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౫). కత్థచి పన గబ్భోతి మాతుకుచ్ఛి వుత్తో. యథాహ –

"యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;
అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతీ"తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౬౩); –

ఏత్థ చ గబ్భతి అత్తభావభావేన పవత్తతీతి గబ్భో, కలలాదిఅవత్థో ధమ్మప్పబన్ధో, తంనిస్సితత్తా పన సత్తసన్తానో "గబ్భో"తి వుత్తో యథా "మఞ్చా ఉక్కుట్ఠిం కరోన్తీ"తి. తంనిస్సయభావతో మాతుకుచ్ఛి "గబ్భో"తి వేదితబ్బో. గబ్భో వియాతి వా. యథా హి నివాసట్ఠానతాయ సత్తానం ఓవరకో "గబ్భో"తి వుచ్చతి, ఏవం గబ్భసేయ్యకానం సత్తానం యావ అభిజాతి నివాసట్ఠానతాయ మాతుకుచ్ఛి "గబ్భో"తి వుత్తోతి వేదితబ్బో. **అవక్కన్తి హోతీ**తి నిబ్బత్తి హోతి.

ఆరక్ఖదేవతాతి తస్స ఆరక్ఖత్థాయ ఠితా దేవతా. అస్స తం అజ్ఝాచారన్తి సమ్బన్ధో. **తథా నిచ్ఛారేసు**న్తి తథా మహన్తం సద్దం కత్వా నిచ్ఛారేసుం. కిఞ్చాపి ఇధ పాళియం ఆకాసట్ఠదేవతా విసుం న ఆగతా, తథాపి సద్దస్స అనుస్సావనే అయమనుక్కమోతి దస్సేతుం చాతుమహారాజికదేవతాయో ద్విధా కత్వా ఆకాసట్ఠదేవతా విసుం వుత్తా. తేనేత్థ ఆకాసట్ఠకానం విసుం గహితత్తా చాతుమహారాజికాతి పరిభణ్డపబ్బతట్ఠకా వేదితబ్బా. **ఇతిహా**తి నిపాతసముదాయో ఏవంసద్దస్స అత్థే దట్ఠబ్బోతి ఆహ **"ఏవ"**న్తి. **ఖణేన ముహుత్తేనా**తి పదద్వయం వేవచనభావతో సమానత్థమేవాతి దట్ఠబ్బం. **ఏకకోలాహలమహోసీ**తి దేవబ్రహ్మలోకేసు ఏకకోలాహలమహోసి. కిఞ్చాపి హి సో సద్దో యావ బ్రహ్మలోకా అబ్భుగ్గచ్ఛి, తథాపి న సో మనుస్సానం విసయో తేసం రూపం వియ, తేనేవ భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు – "కచ్చి నో త్వం, ఆవుసో సుదిన్న, అనభిరతో"తి.

౩౭. **"ఏవం మాతాపుత్తానం పబ్బజ్జా సఫలా అహోసి, పితా పన విప్పటిసారాభిభూతో విహాసీ"**తి వచనతో సుదిన్నస్స తస్మిం అత్తభావే అరహత్తాధిగమో నాహోసీతి విఞ్ఞాయతి. కేచి పన "పుబ్బేకతపుఞ్ఞతాయ చోదియమానస్స భబ్బకులపుత్తస్సాతి వుత్తత్తా సుదిన్నో తం కుక్కుచ్చం వినోదేత్వా అరహత్తం సచ్ఛాకాసి, తేనేవ పబ్బజ్జా అనుఞ్ఞాతా"తి వదన్తి. తం పాళియా

అట్ఠకథాయ చ న సమేతి. పుబ్బేకతపుఞ్ఞతా చ అప్పమాణం తాదిసస్సపి అన్తరాకతపాపకమ్మస్స వసేన అజాతసత్తునో వియ అధిగమన్తరాయదస్సనతో. కతాకతానుసోచనలక్ఖణం కుక్కుచ్చం ఇధాధిప్పేతన్తి ఆహ **"అఞ్ఞాచారహేతుకో పచ్ఛానుతాపో"**తి. కతం అఞ్ఞాచారం పటిచ్చ అనుసోచనవసేన విరూపం సరణం చిన్తనం **విప్పటిసారో**తి ఆహ **"విప్పటిసారోతిపి తస్సేవ నామ"**న్తి. కుచ్ఛితం కతం కిరియాతి కుకతం, కుకతమేవ **కుక్కుచ్చ**న్తి ఆహ **"కుచ్ఛితకిరియాభావతో కుక్కుచ్చ"**న్తి. **పరియాదిన్నమంసలోహితత్తా**తి పరిక్ఖీణమంసలోహితత్తా. **అవిప్ఫారికో**తి ఉద్దేసాదీసు బ్యాపారరహితో, అబ్యావటోతి అత్థో. **వహచ్ఛిన్నో**తి ఛిన్నవహో, భారవహనేన ఛిన్నక్ఖన్ధోతి వుత్తం హోతి. **తం తం చిన్తయీ**తి "యది అహం తం పాపం న కరిస్సం, ఇమే భిక్ఖూ వియ పరిపుణ్ణసీలో అస్స"న్తిఆదినా తం తం చిన్తయి.

౩౮. **ఏవంభూత**న్తి కిసలూఖాదిభావప్పత్తం. **గణసఙ్గణికాపపఞ్చేనా**తి గణే జనసమాగమే సన్నిపతనం గణసఙ్గణికా, గణసఙ్గణికాయేవ పపఞ్చో గణసఙ్గణికాపపఞ్చో, తేన. **యస్సా**తి యే అస్స. **కథాఫాసుకా**తి విస్సాసికభావేనేవ కథాకరణే ఫాసుకా, సుఖేన వత్తుం సక్కుణేయ్యా, సుఖసమ్భాసాతి అత్థో. పసాదస్స పమాణతో ఊనాధికత్తం సబ్బదా సబ్బేసం నత్థీతి ఆహ **"పసాదపతిట్ఠానోకాసస్స సమ్పుణ్ణత్తా"**తి. **దానీ**తి ఇమస్మిం అత్థే ఏతరహి-సద్దో అత్థీతి ఆహ **"దానీతి నిపాతో"**తి. నో-సద్దోపి ను-సద్దో వియ పుచ్ఛనత్థోతి ఆహ **"కచ్చి ను త్వ"**న్తి. **తమేవ అనభిరతి**న్తి తేహి భిక్ఖూహి పుచ్ఛితం తమేవ గిహిభావపత్థనాకారం అనభిరతిం. "తమేవా"తి అవధారణేన నివత్తితమత్థం దస్సేన్తో ఆహ **"అధికుసలాన"**న్తిఆది. అధికుసలా ధమ్మా సమథవిపస్సనాదయో. **అత్థీ**తి విసయభావేన చిత్తే పరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తం, న పాపస్స వత్తమానతం సన్ధాయ, అత్థి విసయభావేన చిత్తే పరివత్తతీతి వుత్తం హోతి. తేనాహ – **"నిచ్చకాలం అభిముఖం వియ మే తిట్ఠతీ"**తి.

యం త్వన్తి ఏత్థ **య**న్తి హేతుఅత్థే నిపాతో, కరణత్థే వా పచ్చత్తవచనన్తి ఆహ **"యేన పాపేనా"**తి. **అనేకపరియాయేనా**తి ఏత్థ **పరియాయ**-సద్దో కారణవచనోతి ఆహ **"అనేకకారణేనా"**తి. **విరాగత్థాయా**తి భవభోగేసు విరజ్జనత్థాయ. **నో రాగేన రజ్జనత్థాయా**తి భవభోగేసుయేవ రాగేన అరజ్జనత్థాయ. తేనాహ **"భగవతా హీ"**తిఆది. **ఏస నయో సబ్బపదేసూ**తి అధిప్పాయికమత్తం సబ్బపదేసు అతిదిస్సతి. **ఇదం పనేత్థ పరియాయవచనమత్త**న్తి "విసంయోగాయా"తిఆదీసు సబ్బపదేసు "కిలేసేహి విసంయుజ్జనత్థాయా"తిఆదినా పదత్థవిభావనవసేన వుత్తపరియాయవచనం సన్ధాయ వదతి. **న సంయుజ్జనత్థాయా**తి కిలేసేహి న సంయుజ్జనత్థాయ. **అగ్గహణత్థాయా**తి కిలేసే అగ్గహణత్థాయ, భవభోగే వా తణ్హాదిట్ఠివసేన అగ్గహణత్థాయ. **న సఙ్గహణత్థాయా**తి ఏత్థాపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

నిబ్బత్తితలోకుత్తరనిబ్బానమేవాతి సఙ్ఖారేహి నిక్ఖన్తం వివిత్తం, తతోయేవ లోకతో ఉత్తిణ్ణత్తా లోకుత్తరం నిబ్బానం. **మదనిమ్మదనాయా**తి **వా**తి ఏత్థ అవుత్తసముచ్చయత్థేన **వా**-సద్దేన ఆదిఅత్థేన **ఇతి**-సద్దేన వా "పిపాసవినయాయా"తిఆది సబ్బం సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తమానేన అరియమగ్గేన పహీయమానా రాగమానమదాదయో తం పత్వా పహీయన్తి నామాతి ఆహ **"యస్మా పన తం ఆగమ్మా"**తిఆది. తత్థ **తం ఆగమ్మా**తి నిబ్బానం ఆగమ్మ పటిచ్చ అరియమగ్గస్స ఆరమ్మణపచ్చయభావహేతు. **మానమదపురిసమదాదయో**తి ఏత్థ జాతిఆదిం నిస్సాయ సేయ్యస్స "సేయ్యోహమస్మీ"తిఆదినా ఉప్పజ్జనకమానోయేవ మదజననట్ఠేన మదోతి **మానమదో. పురిసమదో** వుచ్చతి పురిసమానో, "అహం పురిసో"తి ఉప్పజ్జనకమానో. "అసద్ధమ్మసేవనసమత్థతం నిస్సాయ పవత్తో మానో, రాగో ఏవ వా పురిసమదో"తి కేచి. **ఆది**-సద్దేన బలమదయోబ్బనమదాదిం సఙ్గణ్హాతి . **మహాగణ్ఠిపదే** పన **మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ "పురిసమదో నామ సమ్భవో"తి వుత్తం, తం ఇధ యుత్తం వియ న దిస్సతి. న హి "భగవతా సమ్భవస్స వినాసాయ ధమ్మో దేసితో"తి వత్తుం వట్టతి. **నిమ్మదా**తి విగతమదభావా. ఇమమేవ హి అత్థం దస్సేతుం **"అమదా"**తి వుత్తం. మదా నిమ్మదీయన్తి ఏత్థ అమదభావం వినాసం గచ్ఛన్తీతి **మదనిమ్మదనో**. ఏస నయో సేసపదేసుపి.

కామపిపాసాతి కామానం పాతుకమ్యతా, కామతణ్హాతి అత్థో. ఆలీయన్తి అభిరమితబ్బట్ఠేన సేవీయన్తీతి ఆలయా, పఞ్చ కామగుణాతి ఆహ **"పఞ్చ కామగుణాలయా"**తి. పఞ్చసు హి కామగుణేసు ఛన్దరాగప్పహానేనేవ పఞ్చ కామగుణాపి పహీనా నామ హోన్తి, తేనేవ "యో, భిక్ఖవే, రూపేసు ఛన్దరాగో"తిఆది (సం. ని. ౩.౩౨౩) వుత్తం. పఞ్చకామగుణేసు వా ఆలయా **పఞ్చకామగుణాలయా.** ఆలీయన్తి అల్లీయన్తి అభిరమనవసేన సేవన్తీతి ఆలయాతి హి తణ్హావిచరితానం అధివచనం. **తేభూమకవట్ట**న్తి తీసు భూమీసు కమ్మకిలేసవిపాకా వట్టనట్ఠేన వట్టం. **విరజ్జతీ**తి పలుజ్జతి. **"విరజ్జతీ**తి కామవినాసో వుత్తో, **నిరుజ్ఝతీ**తి ఏకప్పహారేన వినాసో"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **విరాగో నిరోధో**తి సామఞ్ఞచోదనాయపి "తణ్హక్ఖయో"తి అధికతత్తా తణ్హాయ ఏవ విరజ్జనం నిరుజ్ఝనఞ్చ వుత్తం.

చతస్సో యోనియోతి ఏత్థ **యోనీ**తి ఖన్ధకోట్ఠాసస్సపి కారణస్సపి పస్సావమగ్గస్సపి నామం. "చతస్సో నాగయోనియో (సం. ని. ౩.౩౪౨-౩౪౩) చతస్సో సుపణ్ణయోనియో"తి ఏత్థ హి ఖన్ధకోట్ఠాసో యోని నామ. "యోని హేసా భూమిజ ఫలస్స అధిగమాయా"తి (మ. ని. ౩.౨౨౬) ఏత్థ కారణం. "న చాహం బ్రాహ్మణం బ్రూమి, యోనిజం మత్తిసమ్భవ"న్తి (మ. ని. ౨.౪౫౭; ధ. ప. ౩౯౬) ఏత్థ పస్సావమగ్గో. ఇధ పన ఖన్ధకోట్ఠాసో "యోనీ"తి అధిప్పేతో. యవన్తి తాయ సత్తా అమిస్సితాపి సమానజాతితాయ మిస్సితా హోన్తీతి **యోని**. సా పన అత్థతో అణ్డాదిఉప్పత్తిట్ఠానవిసిట్ఠో ఖన్ధానం భాగసో పవత్తివిసేసో, సా చ అణ్డజజలాబుజసంసేదజఓపపాతికవసేన చతుబ్బిధా. వుత్తఞ్హేతం "చతస్సో ఖో ఇమా, సారిపుత్త, యోనియో. కతమా చతస్సో? అణ్డజా యోని జలాబుజా యోని సంసేదజా యోని ఓపపాతికా యోనీ"తి (మ. ని. ౧.౧౫౨).

తత్థ అణ్డే జాతా **అణ్డజా**. జలాబుమ్హి జాతా **జలాబుజా**. సంసేదే జాతా **సంసేదజా**. వినా ఏతేహి కారణేహి ఉప్పతిత్వా వియ నిబ్బత్తాతి **ఓపపాతికా**. ఏత్థ చ పేతలోకే తిరచ్ఛానే మనుస్సేసు చ అణ్డజాదయో చతస్సోపి యోనియో సమ్భవన్తి, మనుస్సేసు పనేత్థ కేచిదేవ ఓపపాతికా హోన్తి మహాపదుమకుమారాదయో వియ. అణ్డజాపి కోన్తపుత్తా ద్వేభాతియథేరా వియ, సంసేదజాపి పదుమగబ్భే నిబ్బత్తపోక్ఖరసాతిబ్రాహ్మణపదుమవతీదేవీఆదయో వియ కేచిదేవ హోన్తి, యేభుయ్యేన పన మనుస్సా జలాబుజావ. పేతేసుపి నిజ్ఝామతణ్హికపేతానం నిచ్చదుక్ఖాతురతాయ కామసేవనా నత్థి, తస్మా తే గబ్భసేయ్యకా న హోన్తి. జాలావన్తతాయ న తాసం కుచ్ఛియం గబ్భో సణ్ఠాతి, తస్మా తే ఓపపాతికాయేవ సంసేదజతాయపి అసమ్భవతో, అవసేసపేతా పన చతుయోనికాపి హోన్తి. యథా చ తే, ఏవం యక్ఖాపి సబ్బచతుప్పదపక్ఖిజాతిదీఘజాతిఆదయోపి సబ్బే చతుయోనికాయేవ. సబ్బే నేరయికా చ చతుమహారాజికతో పట్ఠాయ ఉపరిదేవా చ ఓపపాతికాయేవ, భుమ్మదేవా పన చతుయోనికావ హోన్తి. తత్థ దేవమనుస్సేసు సంసేదజఓపపాతికానం అయం విసేసో – సంసేదజా మన్దా దహరా హుత్వా నిబ్బత్తన్తి, ఓపపాతికా సోళసవస్సుద్దేసికా హుత్వా.

పఞ్చ గతియోతి ఏత్థ సుకతదుక్కటకమ్మవసేన గన్తబ్బా ఉపపజ్జితబ్బాతి గతియో. యథా హి కమ్మభవో పరమత్థతో అసతిపి కారకే పచ్చయసామగ్గియా సిద్ధో, తంసమఙ్గినా సన్తానలక్ఖణేన సత్తేన కతోతి వోహరీయతి, ఏవం ఉపపత్తిభవలక్ఖణగతియో పరమత్థతో అసతిపి గమకే తంతంకమ్మవసేన యేసం తాని కమ్మాని తేహి గన్తబ్బాతి వోహరీయన్తి. అపిచ గతిగతి నిబ్బత్తిగతి అజ్ఝాసయగతి విభవగతి నిప్పత్తిగతీతి బహువిధా గతి నామ. తత్థ "తం గతిం పేచ్చ గచ్ఛామీ"తి (అ. ని. ౪.౧౮౪) చ "యస్స గతిం న జానన్తి, దేవా గన్ధబ్బమానుసా"తి (ధ. ప. ౪౨౦; సు. ని. ౬౪౯) చ అయం **గతిగతి** నామ. "ఇమేసం ఖో పనాహం భిక్ఖూనం సీలవన్తానం నేవ జానామి ఆగతిం వా గతిం వా"తి (మ. ని. ౧.౫౦౮)

అయం **నిబ్బత్తిగతి** నామ. “ఏవమ్పి ఖో తే అహం బ్రహ్మే గతిఞ్చ పజానామి చుతిఞ్చ పజానామీ”తి (మ. ని. ౧.౫౦౩) అయం **అజ్ఝాసయగతి** నామ. “విభవో గతి ధమ్మానం, నిబ్బానం అరహతో గతీ”తి (పరి. ౩౩౯) అయం **విభవగతి** నామ. “ద్వేయేవ గతియో సమ్భవన్తి అనఞ్ఞా”తి (దీ. ని. ౧.౨౫౮; ౨.౩౪; ౩.౨౦౦) అయం **నిప్ఫత్తిగతి** నామ. తాసు ఇధ గతిగతి అధిప్పేతా, సా పన నిరయతిరచ్ఛానయోనిపేత్తివిసయమనుస్సదేవానం వసేన పఞ్చవిధా హోతి. వుత్తఞ్హేతం – “పఞ్చ ఖో ఇమా, సారిపుత్త, గతియో. కతమా పఞ్చ? నిరయో తిరచ్ఛానయోని పేత్తివిసయో మనుస్సా దేవా”తి (మ. ని. ౧.౧౫౩).

తత్థ యస్స ఉప్పజ్జతి, తం బ్రూహేన్తోయేవ ఉప్పజ్జతీతి అయో, సుఖం. నత్థి ఏత్థ అయోతి **నిరయో,** తతో ఏవ రమితబ్బం అస్సాదేతబ్బం తత్థ నత్థీతి నిరతిఅత్థేన నిరస్సాదట్ఠేన చ నిరయోతి వుచ్చతి. తిరియం అఞ్చితాతి **తిరచ్ఛానా,** దేవమనుస్సాదయో వియ ఉద్ధం దీఘా అహుత్వా తిరియం దీఘాతి అత్థో. పకట్ఠతో సుఖతో అయనం అపగమో పేచ్చభావో, తం పేచ్చభావం పత్తానం విసయోతి **పేత్తివిసయో,** పేతయోని. మనస్స ఉస్సన్నతాయ **మనుస్సా,** సతిసూరభావబ్రహ్మచరియయోగ్యతాదిగుణవసేన ఉపచితమానసతాయ ఉక్కట్ఠగుణచిత్తతాయ మనుస్సాతి వుత్తం హోతి, అయం పనత్థో నిప్పరియాయతో జమ్బుదీపవాసీవసేన వేదితబ్బో. యథాహ – “తీహి, భిక్ఖవే, ఠానేహి జమ్బుదీపకా మనుస్సా ఉత్తరకురుకే చ మనుస్సే అధిగ్గణ్హన్తి దేవే చ తావతింసే. కతమేహి తీహి? సూరా సతిమన్తో ఇధ బ్రహ్మచరియవాసో”తి (అ. ని. ౯.౨౧). తథా హి బుద్ధా చ భగవన్తో పచ్చేకబుద్ధా అగ్గసావకా మహాసావకా చక్కవత్తినో అఞ్ఞే చ మహానుభావా సత్తా తత్థేవ ఉప్పజ్జన్తి, తేహి సమానరూపాదితాయ పన సద్ధిం పరిత్తదీపవాసీహి ఇతరమహాదీపవాసినోపి మనుస్సాత్వేవ పఞ్ఞాయింసు.

అపరే పన భణన్తి “లోభాదీహి అలోభాదీహి చ సహితస్స మనస్స ఉస్సన్నతాయ మనుస్సా. యే హి సత్తా మనుస్సజాతికా, తేసు విసేసతో లోభాదయో అలోభాదయో చ ఉస్సన్నా. తే లోభాదిఉస్సన్నతాయ అపాయమగ్గం, అలోభాదిఉస్సన్నతాయ సుగతిమగ్గం నిబ్బానగామిమగ్గఞ్చ పరిపూరేన్తి, తస్మా లోభాదీహి అలోభాదీహి చ సహితస్స మనస్స ఉస్సన్నతాయ పరిత్తదీపవాసీహి సద్ధిం చతుమహాదీపవాసినో సత్తవిసేసా మనుస్సాతి వుచ్చన్తీ”తి. లోకియా పన “మనునో అపచ్చభావేన మనుస్సా”తి వదన్తి. మను నామ పఠమకప్పికో లోకమరియాదాయ ఆదిభూతో సత్తానం హితాహితవిధాయకో కత్తబ్బాకత్తబ్బతావసేన పితుట్ఠానియో, యో సాసనే మహాసమ్మతోతి వుచ్చతి అమ్హాకం బోధిసత్తో, పచ్చక్ఖతో పరమ్పరాయ చ తస్స ఓవాదానుసాసనియం ఠితా సత్తా పుత్తసదిసతాయ “మనుస్సా, మానుసా”తి చ వుచ్చన్తి. తతో ఏవ హి తే “మానవా మనుజా”తి చ వోహారీయన్తి.

పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తనో అత్తనో దేవానుభావసఙ్ఖాతేహి ఇద్ధివిసేసేహి చ దిబ్బన్తి కీళన్తి లళన్తి జోతన్తీతి **దేవా.** తత్థ కామదేవా కామగుణేహి చేవ ఇద్ధివిసేసేహి చ, ఇతరే ఇద్ధివిసేసేహేవ దిబ్బన్తీతి వేదితబ్బా. సరణన్తి వా గమియన్తి అభిత్థవీయన్తీతి వా దేవా. ఏత్థ చ నిరయగతిదేవగతిమనుస్సగతీహి సద్ధిం ఓకాసేన ఖన్ధా వుత్తా. తిరచ్ఛానయోనిపేత్తివిసయగ్గహణేన ఖన్ధానం ఏవ గహణం వేదితబ్బం తేసం తాదిసస్స పరిచ్ఛిన్నస్స ఓకాసస్స అభావతో. యత్థ యత్థ వా తే అరఞ్ఞసముద్దపబ్బతపాదాదికే నిబద్ధవాసం వసన్తి, తాదిసస్స ఠానస్స వసేన ఓకాసోపి గహేతబ్బో. **సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో నవ సత్తావాసా** చ హేట్ఠా సంవణ్ణితనయా ఏవ. **అపరాపరభావాయాతి** అపరాపరం యోనిఆదితో యోనిఆదిభావాయ. **ఆబన్ధనం** గణ్ఠికరణం, **సంసిబ్బనం** తున్నకరణం. **తణ్హాయ నిక్ఖన్తం** తత్థ తస్సా సబ్బసో అభావతో, నిక్ఖమనఞ్చస్స తణ్హాయ విసంయోగో ఏవాతి ఆహ ‘‘**విసంయుత్త**’’న్తి.

కామానం పహానన్తి ఏత్థ కామగ్గహణేన కామీయతీతి కామో, కామేతీతి కామోతి దువిధస్సపి కామస్స సఙ్గహో కతోతి ఆహ ‘‘**వత్థుకామానం కిలేసకామానఞ్చ పహాన**’’న్తి. వత్థుకామప్పహానఞ్చేత్థ తేసు ఛన్దరాగప్పహానేనాతి వేదితబ్బం. **కామసఞ్ఞానన్తి** కామేసు, కామసహగతానం వా సఞ్ఞానం. **పరిఞ్ఞాతి** తివిధాపి పరిఞ్ఞా ఇధాధిప్పేతాతి ఆహ ‘‘**ఞాతతీరణపహానవసేన తివిధా పరిఞ్ఞా**’’తి. తత్థ కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా? సబ్బం తేభూమకం నామరూపం “ఇదం రూపం, ఏత్తకం రూపం, న ఇతో భియ్యో, ఇదం నామం, ఏత్తకం నామం, న ఇతో భియ్యో”తి భూతుపాదాయభేదం రూపం ఫస్సాదిభేదం నామఞ్చ లక్ఖణరసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానతో వవత్థపేతి, కమ్మావిజ్జాదికఞ్చస్స పచ్చయం పరిగ్గణ్హాతి, అయం **ఞాతపరిఞ్ఞా.**

కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏవం ఞాతం కత్వా తం సబ్బం తీరేతి అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతోతి ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి, అయం **తీరణపరిఞ్ఞా** నామ. కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా అగ్గమగ్గేన సబ్బస్మిం ఛన్దరాగం పజహతి, అయం **పహానపరిఞ్ఞా.** దిట్ఠివిసుద్ధికఙ్ఖావితరణవిసుద్ధియో వా ఞాతపరిఞ్ఞా, మగ్గామగ్గపటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిఆదయో, కలాపసమ్మసనాదిఅనులోమపరియోసానా వా పఞ్ఞా తీరణపరిఞ్ఞా, అరియమగ్గే ఞాణం నిప్పరియాయేన పహానపరిఞ్ఞా. ఇధ పన కామసఞ్ఞానం సభావలక్ఖణపటివేధవసేన అనిచ్చాదిసామఞ్ఞలక్ఖణవసేన చ పవత్తమానానం ఞాతతీరణపరిఞ్ఞానమ్పి కిచ్చనిప్ఫత్తియా మగ్గేనేవ ఇజ్ఝనతో మగ్గక్ఖణంయేవ సన్ధాయ తివిధాపి పరిఞ్ఞా వుత్తా. తేనేవ “ఇమేసు పఞ్చసు ఠానేసు కిలేసక్ఖయకరో లోకుత్తరమగ్గోవ కథితో”తి వుత్తం.

కామేసు, కామే వా పాతుమిచ్ఛా కామపిపాసాతి ఆహ – ‘‘**కామేసు పాతబ్యతానం, కామే వా పాతుమిచ్ఛాన**’’న్తి. **ఇమేసు పఞ్చసు ఠానేసూతి** “కామానం పహానం అక్ఖాత”న్తిఆదినా వుత్తేసు పఞ్చసు ఠానేసు. **తీసు ఠానేసూతి** “విరాగాయ ధమ్మో దేసితో, నో సరాగాయ, విసంయోగాయ ధమ్మో దేసితో, నో సంయోగాయ, అనుపాదానాయ ధమ్మో దేసితో, నో సఉపాదానాయా”తి ఏవం వుత్తేసు ఠానేసు. **విప్పటిసారం కరోతీతి** ఏవం తం పాపం విప్పటిసారం ఉప్పాదేతి. కీదిసం విప్పటిసారం కరోతీతి ఆహ ‘‘**ఈదిసేపి నామా**’’తిఆది.

౩౯. **నేవ పియకమ్యతాయాతి** అత్తని సత్థు నేవ పియభావకామతాయ. **న భేదపురేక్ఖారతాయాతి** న సత్థు తేన భిక్ఖునా భేదనాధిప్పాయపురేక్ఖారతాయ. **న కలిసాసనారోపనత్థాయాతి** న దోసారోపనత్థాయ. **కలీతి** కోధస్సేతం అధివచనం, తస్స సాసనం కలిసాసనం, కోధవసేన వుచ్చమానో గరహాదోసో. **వేలన్తి** సిక్ఖాపదవేలం. **మరియాదన్తి** తస్సేవ వేవచనం. సిక్ఖాపదఞ్హి అనతిక్కమనీయట్ఠేన “వేలా, మరియాదా”తి చ వుచ్చతి.

అజ్ఝాచారవీతిక్కమోతి మేథునవసేన పవత్తఅజ్ఝాచారసఙ్ఖాతో వీతిక్కమో. **పకరణేతి** ఏత్థ ప-సద్దో ఆరమ్భవచనోతి ఆహ ‘‘**కత్తుం ఆరభతీ**’’తి. కత్థచి ఉపసగ్గో ధాతుఅత్థమేవ వదతి, న విసేసత్థజోతకోతి ఆహ ‘‘**కరోతియేవ వా**’’తి. **జాతియాతి** ఖత్తియాదిజాతియా. **గోత్తేనాతి** గోతమకస్సపాదిగోత్తేన. **కోలపుత్తియేనాతి** ఖత్తియాదిజాతీసుయేవ సక్కకులకోళియకులాదివిసిట్ఠకులానం పుత్తభావేన. **యసస్సీతి** మహాపరివారో. **పేసలన్తి** పియసీలం. **అవికమ్పమానేనాతి** పటిఘానునయేహి అకమ్పమానేన. యస్స తస్మిం అత్తభావే ఉప్పజ్జనారహానం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో నత్థి, తం బుద్ధా “మోఘపురిసా”తి వదన్తి అరిట్ఠలాళుదాయీఆదికే వియ. ఉపనిస్సయే సతిపి తస్మిం ఖణే మగ్గే వా ఫలే వా అసతి “మోఘపురిసా”తి వదన్తియేవ ధనియఉపసేనత్థేరాదికే వియ. సుదిన్నస్స పన తస్మిం అత్తభావే మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో సముచ్ఛిన్నోయేవ, తేన నం “మోఘపురిసా”తి ఆహ.

సమణకరణానం ధమ్మానన్తి హిరోత్తప్పాదీనం. **మగ్గఫలనిబ్బాన**గ్గహణేన పటివేధసాసనస్స గహితత్తా **సాసనానన్తి** పటిపత్తిపరియత్తిసాసనానం గహణం వేదితబ్బం. **ఛవిన్తి** తేసం పభస్సరకరణం ఛవిం. కిం తన్తి ఆహ ‘‘**ఛాయ**’’న్తి, తేసం పకాసకం ఓభాసన్తి అత్థో. కిం తన్తి ఆహ ‘‘**సున్దరభావ**’’న్తి. ఛవిమనుగతం **అనుచ్ఛవికం. పతిరూపన్తి**ఆదీసుపి “తేస”న్తి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. సమణానం కమ్మం సామణకం, న సామణకం **అస్సామణకం.** కథం-సద్దయోగేన “న సక్ఖిస్ససీ”తి అనాగతవచనం కతం. “నామ-సద్దయోగేనా”తి చ వదన్తి.

దయాలుకేనాతి అనుకమ్పాయ సహితేన. **పరిభాసన్తోతి** గరహన్తో. నిరుత్తినయేన ఆసీవిస-సద్దస్స అత్థం దస్సేన్తో ఆహ **''ఆసు సీఘు''**న్తిఆది. **ఏతస్సాతి** ఆసీవిసస్స. **ఆగచ్ఛతీతి** యో తేన దట్ఠో, తం పతిఆగచ్ఛతి. అసిత్తవిసోతిపి **ఆసీవిసో,** సకలకాయే ఆసిఞ్చిత్వా వియ ఠపితవిసో పరస్స చ సరీరే ఆసిఞ్చనవిసోతి అత్థో. అసితవిసోతిపి **ఆసీవిసో.** యం యఞ్హి ఏతేన అసితం హోతి పరిభుత్తం, తం విసమేవ సమ్పజ్జతి, తస్మా అసితం విసం ఏతస్సాతి అసితవిసోతి వత్తబ్బే ''ఆసీవిసో''తి నిరుత్తినయేన వుత్తం. అసిసదిసవిసోతిపి **ఆసీవిసో,** అసి వియ తిఖిణం పరస్స మమ్మచ్ఛేదనసమత్థం విసం ఏతస్సాతి ఆసీవిసోతి వుత్తం హోతి. ఆసీతి వా దాఠా వుచ్చతి, తత్థ సన్నిహితవిసోతి **ఆసీవిసో.** సేససప్పేహి కణ్హసప్పస్స మహావిసత్తా ఆసీవిసస్సానన్తరం కణ్హసప్పో వుత్తో. సప్పముఖమ్పి అఙ్గారకాసు వియ భయావహత్తా అకుసలుప్పత్తియా ఠానం న హోతీతి అకుసలకమ్మతో నివారణాధిప్పాయేన సీలభేదతోపి సుద్ధసీలే ఠితస్స మరణమేవ వరతరన్తి దస్సేతుం ''ఆసీవిసస్స కణ్హసప్పస్స ముఖే అఙ్గజాతం పక్ఖిత్తం వర''న్తి వుత్తం. పబ్బజితేన హి కతపాపకమ్మం భగవతో ఆణాతిక్కమనతో వత్థుమహన్తతాయ మహాసావజ్జం. **కాసున్తి** ఆవాటోపి వుచ్చతి రాసిపి.

> ''కిన్ను సన్తరమానోవ, కాసుం ఖణసి సారథి;
>
> పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం కాసుయా కరిస్ససీ''తి. (జా. ౨.౨౨.౩) –

ఏత్థ హి ఆవాటో కాసు నామ.

> ''అఙ్గారకాసుం అపరే ఫుణన్తి, నరా రుదన్తా పరిదడ్ఢగత్తా''తి (జా. ౨.౨౨.౪౬౨) –

ఏత్థ రాసి. ఇధ పన ఉభయమ్పి అధిప్పేతన్తి ఆహ **''అఙ్గారపుణ్ణకూపే అఙ్గారరాసిమ్హి వా''**తి. కస్సతి ఖణీయతీతి కాసు, ఆవాటో. కసీయతి చీయతీతి కాసు, రాసి. **పదిత్తాయాతి** దిప్పమానాయ. సం-సద్దో ఏత్థ సమన్తపరియాయోతి ఆహ **''సమన్తతో పజ్జలితాయా''**తి.

ఇదం మాతుగామస్స అఙ్గజాతే అఙ్గజాతపక్ఖిపనం నిదానం కారణమస్స నిరయుపపజ్జనస్సాతి **ఇతోనిదానం,** భావనపుంసకఞ్చేతం. పచ్చత్తవచనస్స తో-ఆదేసో కతో, తస్స చ సమాసేపి అలోపో. **తత్థ నామ త్వన్తి** ఏత్థ **త్వం**-సద్దో ''సమాపజ్జిస్ససీ''తి ఇమినా సమ్బన్ధముపగచ్ఛమానో అత్థీతి ఆహ **''త్వన్తి తంసద్దస్స వేవచన''**న్తి. ''యం తన్తి పన పాఠో యుత్తరూపో''తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. యం తన్తి నాయం ఉద్దేసనిద్దేసో, యథా లోకే యం వా తం వాతి అవఞ్ఞాతవచనం, ఏవం దట్ఠబ్బన్తి ఆహ – **''యం వా తం వా హీళితం అవఞ్ఞాతన్తి వుత్తం హోతీ''**తి. **నీచజనానన్తి** నిహీనగుణానం సత్తానం. **గామధమ్మన్తి** ఏత్థ **గామ**-సద్దేన గామవాసినో వుత్తా అభేదూపచారేనాతి ఆహ **''గామవాసికమనుస్సాన''**న్తి. **కిలేసపగ్ఘరణకం ధమ్మన్తి** రాగాదికిలేసవిస్సన్దనకధమ్మం . మేథునధమ్మో హి రాగం పగ్ఘరతి. మేథునధమ్మస్స మహాసావజ్జతాయ ఓళారికత్తా వుత్తం **''అసుఖుమ''**న్తి. **అనిపుణన్తి** తస్సేవ వేవచనం. ఉదకే భవం ఓదకం. కిం తం? ఉదకకిచ్చన్తి ఆహ – **''ఉదకకిచ్చం అన్తికం అవసానం అస్సా''**తి. **సమాపజ్జిస్సతీతి** అనాగతవచనం నామ-సద్దయోగేన కతన్తి ఆహ – **''సమాపజ్జిస్సతీతి...పే.... నామ-సద్దేన యోజేతబ్బ''**న్తి. లోకే మేథునధమ్మస్స ఆదికత్తా కోచి పఠమకప్పికో, న పనాయన్తి ఆహ – **''సాసనం సన్ధాయ వదతీ''**తి. **బహూనన్తి** పుగ్గలాపేక్ఖం, న పన అకుసలాపేక్ఖన్తి ఆహ **''బహూనం పుగ్గలాన''**న్తి.

యం అసంవరం పటిచ్చ దుబ్భరతాదుప్పోసతాది హోతి, సో అసంవరో దుబ్భరతాది-సద్దేన వుత్తో కారణే ఫలూపచారేనాతి ఆహ – **''దుబ్భరతాదీనం వత్థుభూతస్స అసంవరస్సా''**తి. **వత్థుభూతస్సాతి** కారణభూతస్స. వసతి ఏత్థ ఫలం తదాయత్తవుత్తితాయాతి హి కారణం వత్థు. **అత్తాతి** చిత్తం సరీరఞ్చ, చిత్తమేవ వా. **దుబ్భరతఞ్చేవ దుప్పోసతఞ్చ ఆపజ్జతీతి** అత్తనా పచ్చయదాయకేహి చ దుక్ఖేన భరితబ్బతం పోసేతబ్బతఞ్చ ఆపజ్జతి. అసంవరే ఠితో హి ఏకచ్చో అత్తనోపి దుబ్భరో హోతి దుప్పోసో, ఏకచ్చో ఉపట్ఠాకానమ్పి. కథం? యో హి అమ్బిలాదీని లద్ధా అనమ్బిలాదీని పరియేసతి, అఞ్ఞస్స ఘరే లద్ధం అఞ్ఞస్స ఘరే ఛడ్డేన్తో సబ్బం గామం చరిత్వా రిత్తపత్తోవ విహారం పవిసిత్వా నిపజ్జతి, అయం **అత్తనో దుబ్భరో.** యో పన సాలిమంసోదనాదీనం పత్తే పూరేత్వా దిన్నేపి దుమ్ముఖభావం అనత్తమనభావమేవ దస్సేతి, తేసం వా సమ్ముఖావ తం పిణ్డపాతం ''కిం తుమ్హేహి దిన్న''న్తి అపసాదేన్తో సామణేరగహట్ఠాదీనం దేతి, అయం **ఉపట్ఠాకానం దుబ్భరో.** ఏతం దిస్వా మనుస్సా దూరతోవ పరివజ్జేన్తి ''దుబ్భరో భిక్ఖు న సక్కా పోసేతు''న్తి.

మహిచ్ఛతన్తి ఏత్థ మహన్తాని వత్థూని ఇచ్ఛతి, మహతీ వా పనస్స ఇచ్ఛాతి మహిచ్ఛో, తస్స భావో మహిచ్ఛతా, సన్తగుణవిభావనతా పటిగ్గహణే అమత్తఞ్ఞుతా చ. మహిచ్ఛో హి ఇచ్ఛాచారే ఠత్వా అత్తని విజ్జమానసీలధుతధమ్మాదిగుణే విభావేతి, తాదిసస్స పటిగ్గహణే అమత్తఞ్ఞుతాపి హోతి. యం సన్ధాయ వదన్తి ''సన్తగుణసమ్భావనతా పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా, ఏతం మహిచ్ఛతాలక్ఖణ''న్తి. సా పనేసా మహిచ్ఛతా ''ఇధేకచ్చో సద్ధో సమానో 'సద్ధోతి మం జనో జానాతూ'తి ఇచ్ఛతి, సీలవా సమానో 'సీలవాతి మం జనో జానాతూ'తి'' ఇమినా నయేన ఆగతాయేవ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో దుస్సన్తప్పియో హోతి, విజాతమాతాపిస్స చిత్తం గహేతుం న సక్కోతి. తేనేతం వుచ్చతి –

> ''అగ్గిక్ఖన్ధో సముద్దో చ, మహిచ్ఛో చాపి పుగ్గలో;
>
> సకటేన పచ్చయం దేన్తు, తయోపేతే అతప్పియా''తి. (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౨౫౨; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౬౩; విభ. అట్ఠ. ౮౫౦; ఉదా. అట్ఠ. ౩౧; మహాని. అట్ఠ. ౮౫);

సత్తేహి కిలేసేహి చ సఙ్గణనం సమోధానం **సఙ్గణికాతి** ఆహ – **''గణసఙ్గణికాయ చేవ కిలేససఙ్గణికాయ చా''**తి. **కోసజ్జానుగతో చ హోతీతి** కుసీతభావేన అనుగతో హోతి, కుసీతస్స భావో కోసజ్జం. **అట్ఠకుసీతవత్థుపారిపూరియాతి** ఏత్థ కుచ్ఛితం సీదతీతి కుసీతో ద-కారస్స త-కారం కత్వా. యస్స ధమ్మస్స వసేన పుగ్గలో ''కుసీతో''తి వుచ్చతి, సో కుసీతభావో ఇధ కుసీత-సద్దేన వుత్తో. వినాపి హి భావజోతనసద్దం భావత్థో విఞ్ఞాయతి యథా ''పటస్స సుక్క''న్తి, తస్మా కుసీతభావవత్థూనీతి అత్థో, కోసజ్జకారణానీతి వుత్తం హోతి. తథా హి –

> ''కమ్మం ఖో మే కత్తబ్బం భవిస్సతి, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తస్స కాయో కిలమిస్సతి, హన్దాహం నిపజ్జామీతి సో నిపజ్జతి, న వీరియం ఆరభతి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ, ఇదం పఠమం కుసీతవత్థు. అహం ఖో కమ్మం అకాసిం, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తస్స కాయో కిలన్తో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే.... మగ్గో ఖో మే గన్తబ్బో భవిస్సతి, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తస్స కాయో కిలమిస్సతి, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే.... అహం ఖో మగ్గం అగమాసిం, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తస్స కాయో కిలన్తో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే.... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో నాలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో కిలన్తో అకమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే.... అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో అలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో గరుకో అకమ్మఞ్ఞో మాసాచితం మఞ్ఞే, హన్దాహం నిపజ్జామి...పే.... ఉప్పన్నో ఖో మే అయం అప్పమత్తకో ఆబాధో, అత్థి కప్పో నిపజ్జితుం, హన్దాహం

> నిపజ్జామి…పే॰… అహం ఖో గిలానా వుట్ఠితో అచిరవుట్ఠితో గేలఞ్ఞా, తస్స మే కాయో దుబ్బలో అకమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం నిపజ్జామీతి సో నిపజ్జతి, న వీరియం ఆరభతి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ. ఇదం అట్ఠమం కుసీతవత్థు"న్తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౩౪; అ॰ ని॰ ౮.౮౦) –

ఏవమాగతాని "హన్దాహం నిపజ్జామీ"తి ఏవం పవత్తఓసీదనాని ఉపరూపరి కోసజ్జకారణత్తా అట్ఠ కుసీతవత్థూని నామ, తేసం పారిపూరియా సంవత్తతీతి అత్థో.

సుభరో హోతి సుపోసోతి అత్తనో ఉపట్ఠాకేహి చ సుఖేన భరితబ్బో పోసేతబ్బోతి అత్థో. సంవరే ఠితో హి ఏకచ్చో అత్తనోపి సుభరో హోతి సుపోసో, ఏకచ్చో ఉపట్ఠాకానమ్పి. కథం? యో హి యం కిఞ్చి లూఖం వా పణీతం వా లద్ధా తుట్ఠచిత్తోవ భుఞ్జిత్వా విహారం గన్త్వా అత్తనో కమ్మం కరోతి, అయం **అత్తనో సుభరో**. యో పన పరేసమ్పి అప్పం వా బహుం వా లూఖం వా పణీతం వా దానం అహీళేత్వా అత్తమనో విప్పసన్నముఖో హుత్వా ఏతేసం సమ్ముఖావ పరిభుఞ్జిత్వా యాతి, అయం **ఉపట్ఠాకానం సుభరో**. ఏతం దిస్వా మనుస్సా అతివియ విస్సత్థా హోన్తి, "అమ్హాకం భదన్తో సుభరో, థోకథోకేనపి తుస్సతి, మయమేవ నం పోసేస్సామా"తి పటిఞ్ఞం కత్వా పోసేన్తి. **అప్పిచ్ఛత**న్తి ఇచ్ఛావిరహితత్తం. ఏత్థ హి బ్యఞ్జనం సావసేసం వియ, అత్థో పన నిరవసేసో. అప్ప-సద్దో హేత్థ అభావత్థోతి సక్కా విఞ్ఞాతుం "అప్పాబాధతఞ్చ సఞ్జానామీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౫) వియ. తేనేవాహ "**నిత్తణ్హభావ**"న్తి.

తిప్పభేదాయ సన్తుట్ఠియాతి యథాలాభాదిసన్తోససామఞ్ఞేన వుత్తం, చతూసు పన పచ్చయేసు తయో తయో సన్తోసాతి ద్వాదసవిధో హోతి సన్తోసో. కథం? చీవరే యథాలాభసన్తోసో యథాబలసన్తోసో యథాసారుప్పసన్తోసోతి తివిధో హోతి సన్తోసో. ఏవం పిణ్డపాతాదీసు. తస్సాయం పభేదసంవణ్ణనా (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౫౨; సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧౪౪; అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౬౩) – ఇధ భిక్ఖు చీవరం లభతి సున్దరం వా అసున్దరం వా, సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **చీవరే యథాలాభసన్తోసో**. అథ పన పకతిదుబ్బలో వా హోతి ఆబాధజరాభిభూతో వా, గరుచీవరం పారుపన్తో కిలమతి, సో సభాగేన భిక్ఖునా సద్ధిం తం పరివత్తేత్వా లహుకేన యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోయేవ హోతి. అయమస్స **చీవరే యథాబలసన్తోసో**. పకతిదుబ్బలాదీనఞ్హి గరుచీవరాని న ఫాసుభావావహాని సరీరఖేదావహాని చ హోన్తీతి పయోజనవసేన అనత్రిచ్ఛతాదివసేన తాని పరివత్తేత్వా లహుకచీవరపరిభోగో న సన్తోసవిరోధీతి. అపరో పణీతపచ్చయలాభీ హోతి, సో పట్టచీవరాదీనం అఞ్ఞతరం మహగ్ఘచీవరం బహూని వా పన చీవరాని లభిత్వా "ఇదం థేరానం చిరపబ్బజితానం, ఇదం బహుస్సుతానం అనురూపం, ఇదం గిలానానం, ఇదం అప్పలాభానం హోతూ"తి దత్వా తేసం పురాణచీవరం వా సఙ్కారకూటాదితో వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా తేహి సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **చీవరే యథాసారుప్పసన్తోసో**. మహగ్ఘఞ్హి చీవరం బహూని వా చీవరాని లభిత్వాపి తాని విస్సజ్జేత్వా తదఞ్ఞస్స గహణం యథాసారుప్పనయే ఠితత్తా న సన్తోసవిరోధీతి.

ఇధ పన భిక్ఖు పిణ్డపాతం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా పిణ్డపాతం లభతి, యేనస్స పరిభుత్తేన అఫాసు హోతి, సో సభాగస్స భిక్ఖునో తం దత్వా తస్స హత్థతో సప్పాయభోజనం భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాబలసన్తోసో**. అపరో బహుం పణీతం పిణ్డపాతం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం వా సేసకం పిణ్డాయ వా చరిత్వా మిస్సకాహారం భుఞ్జన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **పిణ్డపాతే యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు సేనాసనం లభతి మనాపం వా అమనాపం వా, సో తేన నేవ సోమనస్సం, న పటిఘం ఉప్పాదేతి, అన్తమసో తిణసన్థరకేనపి యథాలద్ధేనేవ తుస్సతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా సేనాసనం లభతి, యత్థస్స వసతో అఫాసు హోతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స సన్తకే సప్పాయసేనాసనే వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో లేణమణ్డపకూటాగారాదీని బహూని పణీతసేనాసనాని లభతి, సో తాని చీవరాదీని వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా యత్థ కత్థచి వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **సేనాసనే యథాసారుప్పసన్తోసో**. యోపి "ఉత్తమసేనాసనం నామ పమాదట్ఠానం, తత్థ నిసిన్నస్స థినమిద్ధం ఓక్కమతి, నిద్దాభిభూతస్స పున పటిబుజ్ఝతో పాపవితక్కా పాతుభవన్తీ"తి పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా తాదిసం సేనాసనం పత్తమ్పి న సమ్పటిచ్ఛతి, సో తం పటిక్ఖిపిత్వా అబ్భోకాసరుక్ఖమూలాదీసు వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమ్పిస్స **సేనాసనే యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు భేసజ్జం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో యం లభతి, తేనేవ తుస్సతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాలాభసన్తోసో**. యో పన తేలేన అత్థికో ఫాణితం లభతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స హత్థతో తేలం గహేత్వా అఞ్ఞదేవ వా పరియేసిత్వా భేసజ్జం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో బహుం తేలమధుఫాణితాదిపణీతభేసజ్జం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభగిలానానం దత్వా తేసం ఆభతేన యేన కేనచి యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. యో పన ఏకస్మిం భాజనే ముత్తహరీతకం ఠపేత్వా ఏకస్మిం చతుమధురం "గణ్హ, భన్తే, యదిచ్ఛసీ"తి వుచ్చమానో సచస్స తేసు అఞ్ఞతరేనపి రోగో వూపసమ్మతి, అథ "ముత్తహరీతకం నామ బుద్ధాదీహి వణ్ణిత"న్తి చతుమధురం పటిక్ఖిపిత్వా ముత్తహరీతకేనేవ భేసజ్జం కరోన్తో పరమసన్తుట్ఠోవ హోతి. అయమస్స **గిలానపచ్చయే యథాసారుప్పసన్తోసో**. ఏవం యథాలాభాదివసేన తిప్పభేదో సన్తోసో చతున్నం పచ్చయానం వసేన ద్వాదసవిధో హోతీతి వేదితబ్బో.

కామవితక్కబ్యాపాదవితక్కవిహింసావితక్కానం వసేన **అకుసలవితక్కత్తయం**. నేక్ఖమ్మవితక్కఅబ్యాపాదవితక్కఅవిహిం సావితక్కానం వసేన **కుసలవితక్కత్తయం**. **సబ్బకిలేసాపచయభూతాయ వివట్టాయా**తి రాగాదిసబ్బకిలేసానం అపచయహేతుభూతాయ నిబ్బానధాతుయా. **అట్ఠవీరియారమ్భవత్థుపారిపూరియా**తి అట్ఠన్నం వీరియారమ్భకారణానం పారిపూరియా. యథా తథా పఠమం పవత్తఅబ్భుస్సహనఞ్హి ఉపరి వీరియారమ్భస్స కారణం హోతి. అనురూపపచ్చవేక్ఖణాసహితాని హి అబ్భుస్సహనాని తమ్మూలకాని వా పచ్చవేక్ఖణాని అట్ఠ వీరియారమ్భవత్థూనీతి వేదితబ్బాని. తథా హి –

> "కమ్మం ఖో మే కత్తబ్బం భవిస్సతి, కమ్మం ఖో పన మే కరోన్తేన న సుకరం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయ. అహం ఖో కమ్మం అకాసిం, కమ్మం ఖో పనాహం కరోన్తో నాసక్ఖిం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… మగ్గో ఖో మే గన్తబ్బో భవిస్సతి, మగ్గం ఖో పన మే గచ్ఛన్తేన న సుకరం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… అహం ఖో మగ్గం అగమాసిం, మగ్గం ఖో పనాహం గచ్ఛన్తో నాసక్ఖిం బుద్ధానం సాసనం మనసి కాతుం, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో నాలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో లహుకో కమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… అహం ఖో గామం వా నిగమం వా పిణ్డాయ చరన్తో అలత్థం లూఖస్స వా పణీతస్స వా భోజనస్స యావదత్థం పారిపూరిం, తస్స మే కాయో బలవా కమ్మఞ్ఞో, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… ఉప్పన్నో ఖో మే అయం అప్పమత్తకో ఆబాధో, ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం మే ఆబాధో పవడ్ఢేయ్య, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి…పే॰… అహం ఖో గిలానా వుట్ఠితో

అచిరవుట్ఠితో గేలఞ్ఞా, ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతి, యం మే ఆబాధో పచ్చుదావత్తేయ్య, హన్దాహం వీరియం ఆరభామి అప్పత్తస్స పత్తియా అనధిగతస్స అధిగమాయ అసచ్ఛికతస్స సచ్ఛికిరియాయా’’తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౩౫; అ॰ ని॰ ౮.౮౦) –

ఏవం పవత్తఅనురూపపచ్చవేక్ఖణాసహితాని అబ్భుస్సహనాని తమ్మూలకాని వా పచ్చవేక్ఖణాని అట్ఠ వీరియారమ్భవత్థూని నామ.

తదనుచ్ఛవికం తదనులోమికన్తి ఏత్థ **త**-సద్దో వక్ఖమానాపేక్ఖో చ అతీతాపేక్ఖో చ హోతీతి ఆహ **‘‘యం ఇదాని సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సతీ’’**తిఆది. సబ్బనామాని హి వక్ఖమానవచనానిపి హోన్తి పక్కన్తవచనానిపి. **సంవరప్పహానపటిసంయుత్త**న్తి పఞ్చసంవరేహి చేవ పఞ్చపహానేహి చ పటిసంయుత్తం. పఞ్చవిధో హి సంవరో సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి. పహానమ్పి పఞ్చవిధం తదఙ్గప్పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం సముచ్ఛేదప్పహానం పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం నిస్సరణప్పహానన్తి.

తత్థ ‘‘ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి సముపేతో’’తి (విభ॰ ౫౧౧) ఏవమాగతో పాతిమోక్ఖసంవరో **సీలసంవరో** నామ, సో చ అత్థతో కాయికవాచసికో అవీతిక్కమో. ‘‘రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం, చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీ’’తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౩; మ॰ ని॰ ౧.౨౯౫; సం॰ ని॰ ౪.౨౩౯; అ॰ ని॰ ౩.౧౬) ఏవమాగతా ఇన్ద్రియారక్ఖా **సతిసంవరో**, సా చ అత్థతో తథాపవత్తా సతి ఏవ. ‘‘సోతానం సంవరం బ్రూమి, పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే’’తి (సు॰ ని॰ ౧౦౪౧; నేత్తి॰ ౧౧) ఏవమాగతో **ఞాణసంవరో**. ఏత్థ హి ‘‘సోతానం సంవరం బ్రూమీ’’తి వత్వా ‘‘పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే’’తి వచనతో సోతసఙ్ఖాతానం తణ్హాదిట్ఠిదుచ్చరితఅవిజ్జాదికిలేసానం సముచ్ఛేదకఞాణం పిదహనట్ఠేన సంవరోతి వుత్తం. ‘‘ఖమో హోతి సీతస్స ఉణ్హస్సా’’తిఏవమాగతా (మ॰ ని॰ ౧.౨౪; మ॰ ని॰ ౩.౧౫౯; అ॰ ని॰ ౪.౧౧౪) అధివాసనా **ఖన్తిసంవరో**, సా చ అత్థతో తథాపవత్తా ఖన్ధా అదోసో వా. పఞ్ఞాతి ఏకే, తం న గహేతబ్బం. ‘‘ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ’’తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౬) ఏవమాగతం కామవితక్కాదీనం వినోదనవసేన పవత్తం వీరియమేవ **వీరియసంవరో**. సబ్బో చాయం సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం దుస్సీల్యసఙ్ఖాతానం కాయవచీదుచ్చరితానం ముట్ఠస్సచ్చసఙ్ఖాతస్స పమాదస్స అభిజ్ఝాదీనం వా అక్ఖన్తి అఞ్ఞాణకోసజ్జానఞ్చ సంవరణతో పిదహనతో ఛాదనతో ‘‘సంవరో’’తి వుచ్చతి. సంవరతీతి సంవరో, పిదహతి నివారేతి పవత్తితుం న దేతీతి అత్థో. పచ్చయసమవాయే ఉప్పజ్జనారహానం కాయదుచ్చరితాదీనం తథా తథా అనుప్పాదనమేవ హి ఇధ సంవరణం నామ. ఏవం తావ పఞ్చవిధో సంవరో వేదితబ్బో.

తేన తేన గుణఙ్గేన తస్స తస్స అగుణఙ్గస్స పహానం **తదఙ్గప్పహానం**. నామరూపపరిచ్ఛేదాదీసు హి విపస్సనాఞాణేసు పటిపక్ఖభావతో దీపాలోకేనేవ తమస్స నామరూపవవత్థానేన సక్కాయదిట్ఠియా, పచ్చయపరిగ్గహేన అహేతువిసమహేతుదిట్ఠీనం, తస్సేవ అపరభాగే ఉప్పన్నేన కఙ్ఖావితరణేన కథంకథీభావస్స, కలాపసమ్మసనేన ‘‘అహం మమా’’తి గాహస్స, మగ్గామగ్గవవత్థానేన అమగ్గే మగ్గసఞ్ఞాయ, ఉదయదస్సనేన ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా, వయదస్సనేన సస్సతదిట్ఠియా, భయదస్సనేన సభయే అభయసఞ్ఞాయాతిఆదినా నయేన తేన తేన విపస్సనాఞాణేన తస్స తస్స అగుణఙ్గస్స పహానం **తదఙ్గప్పహాన**న్తి వేదితబ్బం. యం పన ఉపచారప్పనాభేదేన సమాధినా పవత్తినివారణతో ఘటప్పహారేనేవ ఉదకపిట్ఠే సేవాలస్స తేసం తేసం నీవరణాదిధమ్మానం పహానం, ఏతం **విక్ఖమ్భనప్పహానం** నామ. విక్ఖమ్భనమేవ పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం. యం చతున్నం అరియమగ్గానం భావితత్తా తంతంమగ్గవతో అత్తనో సన్తానే ‘‘దిట్ఠిగతానం పహానాయా’’తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౨౭౭) నయేన వుత్తస్స సముదయపక్ఖియస్స కిలేసగణస్స అచ్చన్తం అప్పవత్తిభావేన పహానం, ఇదం **సముచ్ఛేదప్పహానం** నామ. యం పన ఫలక్ఖణే పటిప్పస్సద్ధత్తం వూపసన్తతా కిలేసానం, ఏతం **పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం** నామ. యం సబ్బసఙ్ఖతనిస్సటత్తా పహీనసబ్బసఙ్ఖతం నిబ్బానం, ఏతం **నిస్సరణప్పహానం** నామ. సబ్బమ్పి చేతం చాగట్ఠేన పహానన్తి వుచ్చతి. ఏవమిమేహి యథావుత్తసంవరేహి చేవ పహానేహి చ పటిసంయుత్తా ధమ్మదేసనా ‘‘సంవరప్పహానపటిసంయుత్తా’’తి వేదితబ్బా.

అసుత్తన్తవినిబద్ధన్తి సుత్తన్తేసు అనిబద్ధం, పాళిఅనారుళ్హన్తి అత్థో. పకిణ్ణకధమ్మదేసనా హి సఙ్గహం న ఆరోహతి. వుత్తమేవత్థం పకాసేన్తో ఆహ **‘‘పాళివినిముత్త’’**న్తి. అథ వా **అసుత్తన్తవినిబద్ధ**న్తి సుత్తాభిధమ్మపాళిం అనారుళ్హభావం సన్ధాయ వుత్తం, **పాళివినిముత్త**న్తి వినయపాళిం అనారుళ్హభావం సన్ధాయ. **ఓక్కన్తికధమ్మదేసనా** నామ ఞాణేన అనుపవిసిత్వా అన్తరా కథియమానా ధమ్మదేసనా, **పటిక్ఖిపనాధిప్పాయా** భద్దాలిత్థేరసదిసా. సమ్పరేతబ్బతో పేచ్చ గన్తబ్బతో సమ్పరాయో, పరలోకో. తత్థ భవం **సమ్పరాయికం**. **వట్టభయేన తజ్జేన్తో**తి ‘‘ఏవం దుస్సీలా నిరయాదీసు దుక్ఖం పాపుణన్తీ’’తి తజ్జేన్తో. **దీఘనికాయప్పమాణమ్పి మజ్ఝిమనికాయప్పమాణమ్పి ధమ్మదేసనం కరోతీ**తి ‘‘తేన ఖణేన తేన ముహుత్తేన కథం భగవా తావమహన్తం ధమ్మదేసనం కరోతీ’’తి న వత్తబ్బం. యావతా హి లోకియమహాజనా ఏకం పదం కథేన్తి, తావ ఆనన్దత్థేరో అట్ఠ పదాని కథేతి. ఆనన్దత్థేరే పన ఏకం పదం కథేన్తేయేవ భగవా సోళస పదాని కథేతి. ఇమినా నయేన లోకియజనస్స ఏకపదుచ్చారణక్ఖణే భగవా అట్ఠవీససతం పదాని కథేతి. కస్మా? భగవతో హి జివ్హా ముదు, దన్తావరణం సుఫుసితం, వచనం అగళితం, భవఙ్గపరివాసో లహుకో, తస్మా సచే ఏకో భిక్ఖు కాయానుపస్సనం పుచ్ఛతి, అఞ్ఞో వేదనానుపస్సనం, అఞ్ఞో చిత్తానుపస్సనం, అఞ్ఞో ధమ్మానుపస్సనం, ‘‘ఇమినా పుట్ఠే అహం పుచ్ఛిస్సామీ’’తి ఏకో ఏకం న ఓలోకేతి, ఏవం సన్తేపి తేసం భిక్ఖూనం ‘‘అయం పఠమం పుచ్ఛి, అయం దుతియ’’న్తిఆదినా పుచ్ఛనవారో తాదిసస్స పఞ్ఞవతో పఞ్ఞాయతి సుఖుమస్స అన్తరస్స లబ్భనతో. బుద్ధానం పన దేసనావారో అఞ్ఞేసం న పఞ్ఞాయతేవ అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తే ఖణే అనేకకోటిసహస్సచిత్తప్పవత్తిసమ్భవతో. దళ్హధమ్మేన ధనుగ్గహేన ఖిత్తసరస్స విదత్థిచతురఙ్గులం తాలచ్ఛాయం అతిక్కమనతో పురేతరంయేవ భగవా చుద్దసవిధేన కాయానుపస్సనం, నవవిధేన వేదనానుపస్సనం, సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనం, పఞ్చవిధేన ధమ్మానుపస్సనం కథేతి. తిట్ఠన్తు వా ఏతే చత్తారో, సచే హి అఞ్ఞే చత్తారో సమ్మప్పధానేసు, అఞ్ఞే ఇద్ధిపాదేసు, అఞ్ఞే పఞ్చిన్ద్రియేసు, అఞ్ఞే పఞ్చబలేసు, అఞ్ఞే సత్తబోజ్ఝఙ్గేసు, అఞ్ఞే అట్ఠమగ్గఙ్గేసు పఞ్హే పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా కథేయ్య. తిట్ఠన్తు వా ఏతే అట్ఠ, సచే అఞ్ఞే సత్తతింస జనా బోధిపక్ఖియేసు పఞ్హే పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా తావదేవ కథేయ్య.

మూలం నిస్సయో పతిట్ఠాతి పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం పఠమస్స పఠమస్స వేవచనన్తి దట్ఠబ్బం. తత్థ **పతిట్ఠా**తి సమ్పయోగవసేన ఉపనిస్సయవసేన చ ఓకాసభావో. సిక్ఖాసఙ్ఖాతానఞ్హి అవసేసకుసలధమ్మానం మేథునవిరతిసమ్పయోగవసేన వా పతిట్ఠా సియా ఉపనిస్సయభావేన వా. తేనేవాహ **‘‘మేథునసంవరో హి’’**తిఆది. **వుత్తత్థవసేనా**తి పతిట్ఠాఅధిగమూపాయవసేన. సిక్ఖాపదవిభఙ్గే నిద్దిట్ఠవిరతిచేతనా తంసమ్పయుత్తధమ్మా చ సిక్ఖాపదన్తి దస్సేతుకామో ఆహ – **‘‘అయఞ్చ అత్థో సిక్ఖాపదవిభఙ్గే వుత్తనయేన వేదితబ్బో’’**తి. సిక్ఖాపదవిభఙ్గే హి విరతిఆదయో ధమ్మా నిప్పరియాయతో పరియాయతో చ ‘‘సిక్ఖాపద’’న్తి వుత్తా. వుత్తఞ్హేతం –

‘‘తత్థ కతమం కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యా తస్మిం సమయే కామేసుమిచ్ఛాచారా ఆరతి విరతి పటివిరతి వేరమణీ అకిరియా అకరణం అనజ్ఝాపత్తి వేలానతిక్కమో సేతుఘాతో, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం. అవసేసా ధమ్మా వేరమణియా సమ్పయుత్తా.

‘‘తత్థ కతమం కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యా తస్మిం సమయే చేతనా సఞ్చేతనా చేతయితత్తం, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం. అవసేసా ధమ్మా చేతనాయ సమ్పయుత్తా.

“తత్థ కతమం కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపదం? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతి సోమనస్ససహగతం ఞాణసమ్పయుత్తం కామేసుమిచ్ఛాచారా విరమన్తస్స, యో తస్మిం సమయే ఫస్సో...పే.... పగ్గాహో అవిక్ఖేపో, ఇదం వుచ్చతి కామేసుమిచ్ఛాచారా వేరమణీ సిక్ఖాపద”న్తి (విభ. ౭౦౬).

ఏత్థ హి యస్మా న కేవలం విరతియేవ సిక్ఖాపదం, చేతనాపి సిక్ఖాపదమేవ, తస్మా తం దస్సేతుం దుతియనయో వుత్తో. యస్మా చ న కేవలం ఏతేయేవ ద్వే ధమ్మా సిక్ఖాపదం, చేతనాసమ్పయుత్తా పన పరోపణ్ణాస ధమ్మాపి సిక్ఖితబ్బకోట్ఠాసతో సిక్ఖాపదమేవ, తస్మా తతియనయో దస్సితో. దువిధఞ్హి సిక్ఖాపదం నిప్పరియాయసిక్ఖాపదం పరియాయసిక్ఖాపదన్తి. తత్థ విరతి **నిప్పరియాయసిక్ఖాపదం**. సా హి “పాణాతిపాతా వేరమణీ”తి పాళియం ఆగతా, నో చేతనా. విరమన్తో చ తాయ ఏవ తతో తతో విరమతి, న చేతనాయ, చేతనమ్పి పన ఆహరిత్వా దస్సేతి, తథా సేసచేతనాసమ్పయుత్తధమ్మే. తస్మా చేతనా చేవ అవసేససమ్పయుత్తధమ్మా చ **పరియాయసిక్ఖాపదన్తి** వేదితబ్బం.

ఇదాని న కేవలం ఇధ విరతిఆదయో ధమ్మావ సిక్ఖాపదం, అథ ఖో తదత్థజోతికా పఞ్ఞత్తిపీతి దస్సేన్తో ఆహ “**అపిచా**”తిఆది. “**యో తత్థ నామకాయో పదకాయోతి** ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్త”న్తి వదన్తి. **నామకాయోతి** నామసమూహో నామపణ్ణత్తియేవ. పదనిరుత్తిబ్యఞ్జనాని నామవేవచనానేవ “నామం నామకమ్మం నామనిరుత్తీ”తిఆదీసు (ధ. స. ౧౩౧౩-౧౩౧౫) వియ. **సిక్ఖాకోట్ఠాసోతి** విరతిఆదయోవ వుత్తా, తదత్థజోతకం వచనమ్పి సిక్ఖాపదన్తి ఇదమ్పి ఏత్థ లబ్భతేవ.

అత్థవసేతి వుద్ధివిసేసే ఆనిసంసవిసేసే. తేసం పన సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికారణత్తా ఆహ “**దస కారణవసే**”తి, దస కారణవిసేసేతి అత్థో. తేనాహ “**హితవిసేసే**”తి. అత్థోయేవ వా **అత్థవసో**, దస అత్థే దస కారణానీతి వుత్తం హోతి. అథ వా అత్థో ఫలం తదధీనవుత్తితాయ వసో ఏతస్సాతి **అత్థవసో**, హేతూతి ఏవమ్పేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **సుట్ఠు దేవాతి** ఇదం **రాజన్తేపురప్పవేసనసిక్ఖాపదే** (పాచి. ౪౯౪ ఆదయో) వుత్తం. “యే మమ సోతబ్బం సద్దహాతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తేసం తం అస్స దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా”తి వుత్తత్తా “**యో చ తథాగతస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛతి, తస్స తం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ హోతీ**”తి వుత్తం. **అసమ్పటిచ్ఛనే ఆదీనవన్తి భద్దాలిసుత్తే** (మ. ని. ౨.౧౩౪ ఆదయో) వియ అసమ్పటిచ్ఛనే ఆదీనవం దస్సేత్వా. సుఖవిహారాభావే సహజీవమానస్స అభావతో సహజీవితాపి సుఖవిహారోవ వుత్తో. సుఖవిహారో నామ చతున్నం ఇరియాపథవిహారానం ఫాసుతా.

మఙ్కుతన్తి నిత్తేజభావం. **ధమ్మేనాతిఆదీసు ధమ్మోతి** భూతం వత్థు. **వినయోతి** చోదనా చేవ సారణా చ. **సత్థుసాసనన్తి** ఞత్తిసమ్పదా చేవ అనుస్సావనసమ్పదా చ. **పియసీలానన్తి** సిక్ఖాకామానం. తేసఞ్హి సీలం పియం హోతి. తేనేవాహ “**సిక్ఖత్తయపారిపూరియా ఘటమానా**”తి. **సన్దిట్ఠమానాతి** సంసయం ఆపజ్జమానా. **ఉబ్బాళ్హా హోన్తీతి** పీళితా హోన్తి. **సఙ్ఘకమ్మానీతి** సతిపి ఉపోసథపవారణానం సఙ్ఘకమ్మభావే గోబలిబద్దఞాయేన ఉపోసథం పవారణఞ్చ ఠపేత్వా ఉపసమ్పదాదిసేససఙ్ఘకమ్మానం గహణం వేదితబ్బం. సమగ్గానం భావో **సామగ్గీ**.

“న వో అహం, చున్ద, దిట్ఠధమ్మికానంయేవ ఆసవానం సంవరాయ ధమ్మం దేసేమీ”తి (దీ. ని. ౩.౧౮౨) ఏత్థ వివాదమూలభూతా కిలేసా ఆసవాతి ఆగతా.

“యేన దేవూపపత్యస్స, గన్ధబ్బో వా విహఙ్గమో;
యక్ఖత్తం యేన గచ్ఛేయ్యం, మనుస్సత్తఞ్చ అబ్బజే;
తే మయ్హం ఆసవా ఖీణా, విద్ధస్తా వినళీకతా”తి. (అం. ని. ౪.౩౬) –

ఏత్థ తేభూమకం కమ్మం అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మా. ఇధ పన పరూపవాదవిప్పటిసారవధబన్ధాదయో చేవ అపాయదుక్ఖభూతా చ నానప్పకారా ఉపద్దవా **ఆసవాతి** ఆహ – “**అసంవరే ఠితేన తస్మింయేవ అత్తభావే పత్తబ్బా**”తిఆది. యది హి భగవా సిక్ఖాపదం న పఞ్ఞపేయ్య, తతో అసద్ధమ్మపటిసేవనఅదిన్నాదానపాణాతిపాతాదిహేతు యే ఉప్పజ్జేయ్యుం పరూపవాదాదయో దిట్ఠధమ్మికా నానప్పకారా అనత్థా, యే చ తంనిమిత్తమేవ నిరయాదీసు నిబ్బత్తస్స పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకారణాదివసేన మహాదుక్ఖానుభవననానప్పకారా అనత్థా, తే సన్ధాయ ఇదం వుత్తం “దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయా”తి. దిట్ఠధమ్మో వుచ్చతి పచ్చక్ఖో అత్తభావో , తత్థ భవా **దిట్ఠధమ్మికా**. తేన వుత్తం “**తస్మింయేవ అత్తభావే పత్తబ్బా**”తి. సమ్ముఖా గరహణం **అకిత్తి,** పరమ్ముఖా గరహణం **అయసో**. అథ వా సమ్ముఖా పరమ్ముఖా చ గరహణం **అకిత్తి,** పరివారహాని **అయసోతి** వేదితబ్బం. **ఆగమనమగ్గథకనాయాతి** ఆగమనద్వారపిదహనత్థాయ. సమ్పరేతబ్బతో పేచ్చ గన్తబ్బతో **సమ్పరాయో,** పరలోకోతి ఆహ “**సమ్పరాయే నరకాదీసూ**”తి. మేథునాదీని **రజ్జనట్ఠానాని,** పాణాతిపాతాదీని **దుస్సనట్ఠానాని**.

చుద్దస ఖన్ధకవత్తాని నామ వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తాని ఆగన్తుకవత్తం ఆవాసికగమికఅనుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికఆరఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఆచరియఅన్తేవాసికవత్తన్తి ఇమాని చుద్దస వత్తాని. తతో అఞ్ఞాని పన కదాచి తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని **ద్వేఅసీతి మహావత్తాని,** న సబ్బాసు అవత్థాసు చరితబ్బాని, తస్మా చుద్దసఖన్ధకవత్తేసు అగణితాని, తాని పన “పారివాసికానం భిక్ఖూనం వత్తం పఞ్ఞపేస్సామీ”తి (చూళవ. ౭౫ ఆదయో) ఆరభిత్వా “న ఉపసమ్పాదేతబ్బం...పే.... న ఛమాయం చఙ్కమన్తే చఙ్కమే చఙ్కమితబ్బ”న్తి (చూళవ. ౭౬) వుత్తావసానాని ఛసట్ఠి, తతో పరం “న, భిక్ఖవే, పారివాసికేన భిక్ఖునా పారివాసికవుడ్ఢతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం, మూలాయపటికస్సనారహేన, మానత్తారహేన, మానత్తచారికేన, అబ్భానారహేన భిక్ఖునా సద్ధిం ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసే వత్థబ్బ”న్తిఆదినా (చూళవ. ౮౨) వుత్తవత్తాని పకతత్తచరితబ్బేహి అనఞ్ఞత్తా విసుం అగణేత్వా పారివాసికవుడ్ఢతరాదీసు పుగ్గలన్తరేసు చరితబ్బత్తా తేసం వసేన సమ్పిణ్డేత్వా ఏకేకం కత్వా గణితాని పఞ్చాతి ఏకసత్తతి వత్తాని, ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతవత్తేసు వుత్తం “న పకతత్తస్స భిక్ఖునో అభివాదనం పచ్చుట్ఠానం...పే.... నహానే పిట్ఠిపరికమ్మం సాదితబ్బ”న్తి (చూళవ. ౭౫) ఇదం అభివాదనాదీనం అసాదియనం ఏకం, “న పకతత్తో భిక్ఖు సీలవిపత్తియా అనుద్ధంసేతబ్బో”తిఆదీని (చూళవ. ౫౧) దసాతి ఏవమేతాని ద్వాసీతి వత్తాని. ఏతేస్వేవ పన కానిచి తజ్జనీయకమ్మాదివత్తానిని, కానిచి పారివాసికాదివత్తానీతి అగ్గహితగ్గహణేన ద్వాసీతి ఏవ, అఞ్ఞత్థ పన అట్ఠకథాపదేసే అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి “అసీతి ఖన్ధకవత్తానీ”తి వుత్తం.

సంవరవినయోతి సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి పఞ్చవిధోపి సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం వినేతబ్బానఞ్చ కాయదుచ్చరితాదీనం సంవరణతో సంవరో, వినయనతో వినయోతి వుచ్చతి. **పహానవినయోతి** తదఙ్గప్పహానం విక్ఖమ్భనప్పహానం సముచ్ఛేదప్పహానం పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం నిస్సరణప్పహానన్తి పఞ్చవిధమ్పి పహానం యస్మా చాగట్ఠేన పహానం , వినయనట్ఠేన వినయో, తస్మా పహానవినయోతి వుచ్చతి. **సమథవినయోతి** సత్త అధికరణసమథా. **పఞ్ఞత్తివినయోతి** సిక్ఖాపదమేవ. సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా హి విజ్జమానాయ ఏవ సిక్ఖాపదసమ్భవతో పఞ్ఞత్తివినయోపి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా అనుగ్గహితో హోతి.

ఇదాని –

“యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం అప్పసన్నానం పసాదాయ, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సద్ధమ్మట్ఠితియా, తం వినయానుగ్గహాయ.

“యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సబ్బసుట్ఠు, తం వినయానుగ్గహాయ.

“యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం సబ్బఫాసు, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం సబ్బఫాసు, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం సబ్బఫాసు, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం సబ్బఫాసు, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా, యం సబ్బఫాసు, తం వినయానుగ్గహాయ, యం సబ్బఫాసు, తం సబ్బసుట్ఠుతాయ.

“యం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ…పే॰… యం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ…పే॰… యం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ…పే॰… యం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ…పే॰… యం అప్పసన్నానం పసాదాయ…పే॰… యం పసన్నానం భియ్యోభావాయ…పే॰… యం సద్ధమ్మట్ఠితియా…పే॰… యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠుతాయ , యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బఫాసుతాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం అప్పసన్నానం పసాదాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం పసన్నానం భియ్యోభావాయ, యం వినయానుగ్గహాయ, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా (పరి॰ ౩౩౪).

“అత్థసతం ధమ్మసతం, ద్వే చ నిరుత్తిసతాని;
చత్తారి ఞాణసతాని, అత్థవసే పకరణే”తి (పరి॰ ౩౩౪) –

యం వుత్తం **పరివారే,** తం దస్సేన్తో **‘‘అపిచేత్థా’’**తిఆదిమాహ.

తత్థ “యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా”తి ఇమినా అనుక్కమేన యం వుత్తం, తం సన్ధాయ ఆసన్నాసన్నపదానం ఉపరూపరిపదేహి సద్ధిం యోజితత్తా సఙ్ఖలికబన్ధనసదిసత్తా **‘‘సఙ్ఖలికనయ’’**న్తి వుత్తం. సఙ్ఖలికనయం కత్వాతి సమ్బన్ధో. “యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా”తి ఏవమాదినా దససు పదేసు ఏకమేకం పదం తదవసేసేహి నవనవపదేహి యోజేత్వా యం వుత్తం, తం సన్ధాయ **‘‘ఏకేకపదమూలికం దసక్ఖత్తుం యోజనం కత్వా’’**తి వుత్తం.

అత్థసతన్తిఆదీసు సఙ్ఖలికనయే తావ పురిమపురిమపదానం వసేన ధమ్మసతం వేదితబ్బం, పచ్ఛిమపచ్ఛిమానం వసేన అత్థసతం దట్ఠబ్బం. కథం? కిఞ్చాపి **పరివారే** “యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ”తిఆదినా సఙ్ఖలికనయే ఖణ్డచక్కమేవ వుత్తం, తథాపి తేనేవ నయేన బద్ధచక్కస్సపి నయో దిన్నో, తస్మా “యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ”తిఆదిం వత్వా “యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠూ”తి యోజేత్వా బద్ధచక్కం కాతబ్బం. ఏవం “యం సబ్బఫాసు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా”తిఆదిం వత్వాపి “యం వినయానుగ్గహాయ, తం సబ్బసుట్ఠు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసూ”తి యోజేత్వా బద్ధచక్కం కాతబ్బం. ఇమినా అనుక్కమేన సేసపదేసుపి యోజితేసు సఙ్ఖలికనయేన దస బద్ధచక్కాని హోన్తి. తేసు ఏకేకస్మిం చక్కే పురిమపురిమపదానం వసేన దస దస ధమ్మా, పచ్ఛిమపచ్ఛిమపదానం వసేన దస దస అత్థాతి సఙ్ఖలికనయే అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ సమ్పజ్జతి. ఏకమూలకనయే పన “యం సబ్బసుట్ఠు, తం సబ్బఫాసు, యం సబ్బసుట్ఠు, తం దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా”తి ఏవమాదినా ఏకమేవ పదం సేసేహి నవహి పదేహి యోజితన్తి పురిమపదస్స ఏకత్తా ఏకమేవ ధమ్మపదం నవేవ అత్థపదాని హోన్తి, తస్మా ఏకమూలకనయే దససు పదేసు ఏకమేకం మూలం కత్వా దసక్ఖత్తుం యోజనాయ కతాయ ధమ్మపదానం వసేన ధమ్మపదాని దస, అత్థపదాని నవుతీతి అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ న సమ్పజ్జతి, తస్మా ఏకమూలకనయే సఙ్ఖలికనయే వుత్తనయేన అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ అగ్గహేత్వా యం తత్థ దసధమ్మపదానం నవుతిఅత్థపదానఞ్చ వసేన పదసతం వుత్తం, తం సబ్బం ధమ్మసతన్తి గహేత్వా తదత్థజోతనవసేన అట్ఠకథాయం వుత్తాని సబ్బసుట్ఠుభావాదీని అత్థపదాని అత్థసతన్తి ఏవం గహితే అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ సమ్పజ్జతి. ఏవం తావ అత్థసతం ధమ్మసతఞ్చ వేదితబ్బం. **ద్వే చ నిరుత్తిసతానీ**తి ఏత్థ పన అత్థజోతికానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతం, ధమ్మభూతానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతన్తి ద్వే నిరుత్తిసతాని చ వేదితబ్బాని. **చత్తారి ఞాణసతానీ**తి అత్థసతే ఞాణసతం, ధమ్మసతే ఞాణసతం, ద్వీసు నిరుత్తిసతేసు ద్వే ఞాణసతానీతి చత్తారి ఞాణసతాని.

ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవేతి ఏత్థ **చ**-సద్దో భిన్నక్కమేన యోజేతబ్బోతి ఆహ **‘‘ఉద్దిసేయ్యాథ చా’’**తి. కథం పనేత్థ “ఉద్దిసేయ్యాథా”తి వుత్తే పరియాపుణేయ్యాథాతిఆది అత్థసమ్భవోతి ఆహ **‘‘అతిరేకానయనత్థో హి ఏత్థ చ-సద్దో’’**తి. వుత్తత్థతో అతిరేకస్స అత్థస్స ఆనయనం అతిరేకానయనం, సో అత్థో ఏతస్సాతి **అతిరేకానయనత్థో,** అవుత్తసముచ్చయత్థోతి వుత్తం హోతి. “అసంవాసో”తి వుత్తత్తా **‘‘దళ్హం కత్వా’’**తి వుత్తం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

పఠమపఞ్ఞత్తికథా నిట్ఠితా.

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మక్కటివత్థుకథావణ్ణనా

౪౦. **అనుత్తానపదవణ్ణనా**తి ఉత్తానం వుచ్చతి పాకటం, తప్పటిపక్ఖేన అనుత్తానం అపాకటం అప్పచురం దువిఞ్ఞేయ్యఞ్చ, అనుత్తానానం పదానం వణ్ణనా అనుత్తానపదవణ్ణనా. ఉత్తానపదవణ్ణనాయ పయోజనాభావతో అనుత్తానగ్గహణం. **పచురపటిసేవనో హోతీ**తి బహులపటిసేవనో హోతి, దివసే దివసే నిరన్తరం పటిసేవతీతి అత్థో. **పచురత్థే హి వత్తమానవచన**న్తి సబ్బదా పటిసేవనాభావేపి ''ఇహ మల్లా యుజ్ఝన్తీ''తిఆదీసు వియ బాహుల్లవుత్తిం ఉపాదాయ వత్తమానవచనం. **ఆహిణ్డన్తా**తి విచరన్తా. **అఞ్ఞేసుపీ**తి అఞ్ఞేసుపి భిక్ఖూసు.

౪౧. **సహోడ్ఢగ్గహితో**తి సహ భణ్డేన గహితో. అత్తనో మిచ్ఛాగాహేన లేసఓడ్డనేన వా పరిపుణ్ణత్థమ్పి పఠమపఞ్ఞత్తిం అఞ్ఞథా కరోన్తో ''తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా, నో తిరచ్ఛానగతాయా''తి ఆహ. **దస్సన**న్తి సానురాగదస్సనం. **గహణ**న్తి అనురాగవసేనేవ హత్థేన గహణం. **ఆమసనం** అత్తనో సరీరేన తస్సా సరీరస్స ఉపరి ఆమసనమత్తం, **ఫుసనం** తతో దళ్హతరం కత్వా సంఫుసనం, **ఘట్టనం** తతోపి దళ్హతరం కత్వా సరీరేన సరీరస్స ఘట్టనం. **తం సబ్బమ్పీ**తి దస్సనాది సబ్బమ్పి.

౪౨. **దళ్హతరం సిక్ఖాపదమకాసీ**తి ఇమస్మిం అధికారే అనుపఞ్ఞత్తియా సిక్ఖాపదస్స దళ్హీకరణం సిథిలకరణఞ్చ పసఙ్గతో ఆపన్నం విభజిత్వా దస్సేతుకామో ''**దువిధఞ్హి సిక్ఖాపద**''న్తిఆదిమాహ. తత్థ యస్స సచిత్తకస్స సిక్ఖాపదస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం. యస్స సచిత్తకాచిత్తకపక్ఖసహితస్స అచిత్తకస్స చ సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తమ్పి సురాపానాది లోకవజ్జన్తి ఇమమత్థం సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం ''**యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం నామా**''తి వుత్తం. ''సచిత్తకపక్ఖే''తి హి ఇదం వచనం అచిత్తకం సన్ధాయ వుత్తం. న హి ఏకంసతో సచిత్తకస్స ''సచిత్తకపక్ఖే''తి విసేసనే పయోజనం అత్థి. సచిత్తకపక్ఖేతి చ వత్థువీతిక్కమవిజాననచిత్తేన ''సచిత్తకపక్ఖే''తి గహేతబ్బం, న పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేన. యది హి ''న వట్టతీ''తి పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేనపి యస్స సిక్ఖాపదస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ, తమ్పి లోకవజ్జన్తి వదేయ్య, సబ్బేసం పణ్ణత్తివజ్జసిక్ఖాపదానమ్పి లోకవజ్జతా ఆపజ్జేయ్య పణ్ణత్తివజ్జానమ్పి ''న వట్టతీ''తి జానిత్వా వీతిక్కమే అకుసలచిత్తస్సేవ సమ్భవతో. న హి భగవతో ఆణం జానిత్వా మద్దన్తస్స కుసలచిత్తం ఉప్పజ్జతి అనాదరియవసేన పటిఘచిత్తస్సేవ ఉప్పజ్జనతో.

అపిచేత్థ ''సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా''తి వచనతో అచిత్తకస్స వత్థుఅజాననవసేన అచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి అయం నియమో నత్థీతి విఞ్ఞాయతి. యది హి అచిత్తకస్స అచిత్తకపక్ఖేపి చిత్తం అకుసలమేవ సియా, ''సచిత్తకపక్ఖే''తి ఇదం విసేసనం నిరత్థకం సియా. ''యస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ''న్తి ఏత్తకే వుత్తే సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స గన్ధవణ్ణకాదిభావం అజానిత్వా తాని లిమ్పన్తీనం భిక్ఖునీనఞ్చ వినాపి అకుసలచిత్తేన ఆపత్తిసమ్భవతో ఏకన్తాకుసలం సచిత్తకసిక్ఖాపదం ఠపేత్వా సురాపానాదిఅచిత్తకసిక్ఖాపదానం లోకవజ్జతా న సియాతి తేసమ్పి సఙ్గణ్హనత్థం ''యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ''న్తి వుత్తం. తేనేవ **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం ''ఏతం సత్తం మారేస్సామీతి తస్మింయేవ పదేసే నిపన్నం అఞ్ఞం మారేన్తస్స పాణసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ యథా పాణాతిపాతో హోతి, ఏవం ఏతం మజ్జం పివిస్సామీతి అఞ్ఞం మజ్జం పివన్తస్స మజ్జసామఞ్ఞస్స అత్థితాయ అకుసలమేవ హోతి. యథా పన కట్ఠసఞ్ఞాయ సప్పం ఘాతేన్తస్స పాణాతిపాతో న హోతి, ఏవం నాళికేరపానసఞ్ఞాయ మజ్జం పివన్తస్స అకుసలం న హోతీ''తి.

కేచి పన వదన్తి ''సామణేరస్స సురాతి అజానిత్వా పివన్తస్స పారాజికో నత్థి, అకుసలం పన హోతీ''తి, తం తేసం మతిమత్తం. ''భిక్ఖునో అజానిత్వాపి బీజతో పట్ఠాయ మజ్జం పివన్తస్స పాచిత్తియం, సామణేరో జానిత్వా పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వా''తి ఏత్తకమేవ హి అట్ఠకథాయం వుత్తం, ''అకుసలం పన హోతీ''తి న వుత్తన్తి. అపరమ్పి వదన్తి ''అజానిత్వా పివన్తస్సపి సోతాపన్నస్స ముఖం సురా న పవిసతి కమ్మపథప్పత్తఅకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతో''తి, తమ్పి న సున్దరం. బోధిసత్తే కుచ్ఛిగతే బోధిసత్తమాతు సీలం వియ హి ఇదమ్పి అరియసావకానం ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బం. తేనేవ దీఘనికాయే **కూటదన్తసుత్తట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౧౨) వుత్తం –

> ''భవన్తరేపి హి అరియసావకో జీవితహేతుపి నేవ పాణం హనతి, న సురం పివతి. సచేపిస్స సురఞ్చ ఖీరఞ్చ మిస్సేత్వా ముఖే పక్ఖిపన్తి, ఖీరమేవ పవిసతి, న సురా. యథా కిం? యథా కోఞ్చసకుణానం ఖీరమిస్సకే ఉదకే ఖీరమేవ పవిసతి, న ఉదకం. ఇదం యోనిసిద్ధన్తి చే? ఇదమ్పి ధమ్మతాసిద్ధన్తి వేదితబ్బ''న్తి.

యది ఏవం **సురాపానసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౯) ''వత్థుఅజాననతాయ చేత్థ అచిత్తకతా వేదితబ్బా, అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతా''తి కస్మా వుత్తం? నాయం దోసో. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – సచిత్తకపక్ఖే అకుసలచిత్తేనేవ పాతబ్బతాయ లోకవజ్జతాతి. ఇమినాయేవ హి అధిప్పాయేన అఞ్ఞేసుపి లోకవజ్జేసు అచిత్తకసిక్ఖాపదేసు అకుసలచిత్తతాయేవ వుత్తా, న పన సచిత్తకతా. తేనేవ **భిక్ఖునీవిభఙ్గట్ఠకథాయం** (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౧౨౨౭) వుత్తం –

> ''గిరగ్గసమజ్జం చిత్తాగారసిక్ఖాపదం సఙ్ఘాణి ఇత్థాలఙ్కారో గన్ధకవణ్ణకో వాసితకపిఞ్ఞాకో భిక్ఖునీఆదీహి ఉమ్మద్దనపరిమద్దనాతి ఇమాని దస సిక్ఖాపదాని అచిత్తకాని లోకవజ్జాని అకుసలచిత్తానీ''తి,

అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – వినాపి చిత్తేన ఆపజ్జితబ్బత్తా అచిత్తకాని, చిత్తే పన సతి అకుసలేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా లోకవజ్జాని చేవ అకుసలచిత్తాని చాతి. తస్మా **భిక్ఖువిభఙ్గే** ఆగతాని సురాపానఉయ్యుత్తఉయ్యోధికసిక్ఖాపదాని తీణి, **భిక్ఖునీవిభఙ్గే** ఆగతాని గిరగ్గసమజ్జాదీని దసాతి ఇమేసం తేరసన్నం అచిత్తకసిక్ఖాపదానం లోకవజ్జతాదస్సనత్థం ''సచిత్తకపక్ఖే''తి ఇదం విసేసనం కతన్తి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. యస్మా పన పణ్ణత్తివజ్జస్స వత్థువీతిక్కమవిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం సియా కుసలం, సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతం, తస్మా తస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి అయం నియమో నత్థీతి సేసం పణ్ణత్తివజ్జన్తి వుత్తం.

రున్ధన్తీతి వీతిక్కమం రున్ధన్తీ. **ద్వారం పిదహన్తీ**తి వీతిక్కమలేసస్స ద్వారం పిదహన్తీ. **సోతం పచ్ఛిన్దమానా**తి ఉపరూపరి వీతిక్కమసోతం పచ్ఛిన్దమానా. అథ వా **రున్ధన్తీ**తి అనాపత్తిలేసం రున్ధన్తీ. **ద్వారం పిదహన్తీ**తి అనాపత్తిలేసస్స ద్వారం పిదహన్తీ. **సోతం పచ్ఛిన్దమానా**తి అనాపత్తిసోతం పచ్ఛిన్దమానా, ఆపత్తిమేవ కురుమానాతి వుత్తం హోతి. ననుచ లోకవజ్జే కాచి అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా సిథిలం కరోన్తీ ఉప్పజ్జతి, తస్మా ''**లోకవజ్జే అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా...పే॰... గాళ్హతరం కరోన్తీ ఉప్పజ్జతీ**''తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి ఆహ ''**అఞ్ఞత్ర అధిమానా అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా**''తిఆది. ''అఞ్ఞత్ర అధిమానా''తి ఇమిస్సా అనుపఞ్ఞత్తియా ''వీతిక్కమాభావా''తి కారణం వుత్తం, ''అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా''తి ఇమిస్సా ''అబ్బోహారికత్తా''తి కారణం వుత్తం. తత్థ **వీతిక్కమాభావా**తి పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతోతిఆదివీతిక్కమాభావా. ఉత్తరిమనుస్సధమ్మే హి ''పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతీ''తి (మహావ॰ ౧౨౯) వచనతో విసంవాదనాధిప్పాయేన ముసా భణన్తో పారాజికో హోతి. అయం పన అధిమానేన అధిగతసఞ్ఞీ హుత్వా ఉల్లపతి, న సిక్ఖాపదం వీతిక్కమితుకామో, తస్మా ''అఞ్ఞత్ర అధిమానా''తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా వీతిక్కమాభావా అనాపత్తికరా జాతా. **అబ్బోహారికత్తా**తి సుపినన్తే విజ్జమానాయపి చేతనాయ వీతిక్కమిచ్ఛాయ చ అబ్బోహారికత్తా. కిఞ్చాపి హి సుపినన్తే మోచనస్సాదచేతనా సంవిజ్జతి, కదాచి ఉపక్కమనమ్పి హోతి, తథాపి థినమిద్ధేన అభిభూతత్తా తం చిత్తం అబ్బోహారికం, చిత్తస్స అబ్బోహారికత్తా ఉపక్కమకిరియాసంవత్తనికాపి చేతనా అబ్బోహారికా. తేనేవ ''అత్థేసా భిక్ఖవే చేతనా, సా చ ఖో అబ్బోహారికా''తి (పారా॰ ౨౩౫) భగవతా వుత్తా, తస్మా ''అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా''తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి అబ్బోహారికత్తా అనాపత్తికరా జాతా.

అకతే వీతిక్కమేతి “కుక్కుచ్చాయన్తా న భుఞ్జింసూ”తిఆదీసు వియ వీతిక్కమే అకతే. **సిథిలం కరోన్తీతి** పఠమం సామఞ్ఞతో బద్ధసిక్ఖాపదం మోచేత్వా అత్తనో అత్తనో విసయే అనాపత్తికరణవసేన సిథిలం కరోన్తీ. **ద్వారం దదమానాతి** అనాపత్తియా ద్వారం దదమానా. తేనేవాహ **‘‘అపరాపరమ్పి అనాపత్తిం కురుమానా’’**తి. నను చ సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదే “అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ”తి అనుపఞ్ఞత్తి ఉప్పజ్జమానా ఆపత్తిమేవ కరోన్తీ ఉప్పన్నా, అథ కస్మా “అనాపత్తిం కురుమానా ఉప్పజ్జతీ”తి వుత్తన్తి ఆహ **‘‘అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ’’**తిఆది. ఉదాయినా భిక్ఖునా తఙ్ఖణికాయ సఞ్చరిత్తం ఆపన్నవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా **‘‘కతే వీతిక్కమే’’**తి వుత్తం. **పఞ్ఞత్తిగతికావ హోతీతి** మూలపఞ్ఞత్తియంయేవ అన్తోగధా హోతి.

మక్కటివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సన్థతభాణవారో

వజ్జిపుత్తకవత్థువణ్ణనా

౪౩. వేసాలీ నివాసో ఏతేసన్తి **వేసాలికాతి** ఆహ **‘‘వేసాలివాసినో’’**తి. వజ్జీసు జనపదే వసన్తా వజ్జినో, వజ్జీనం పుత్తకా **వజ్జిపుత్తకాతి** ఆహ **‘‘వజ్జిరట్ఠే వేసాలియం కులానం పుత్తా’’**తి. **ఞాతీనం బ్యసనన్తి** ఞాతీనం వినాసో. సో పన ఞాతీనం వినాసో రాజదణ్డాదికారణేన హోతీతి ఆహ **‘‘రాజదణ్డబ్యాధిమరణవిప్పవాసనిమిత్తేనా’’**తి. భోగానం బ్యసనం వినాసో **భోగబ్యసనం.** తఞ్చ హిరఞ్ఞసువణ్ణదాసిదాసాదీనం ఉపభోగపరిభోగవత్థూనం రాజదణ్డాదినా వినాసోతి ఆహ **‘‘ఏస నయో దుతియపదేపీ’’**తి. **న బుద్ధం గరహామాతి** “అసబ్బఞ్ఞూ బుద్ధో”తిఆదినా బుద్ధం న గరహామ. **న ధమ్మగరహినోతి** “అనియ్యానికో ధమ్మో”తిఆదినా ధమ్మం న గరహామ. **న సఙ్ఘగరహినోతి** “దుప్పటిపన్నో సఙ్ఘో”తిఆదినా సఙ్ఘం న గరహామ. **అట్ఠతింసారమ్మణేసూతి** దస కసిణా దస అసుభా దసానుస్సతియో చత్తారో బ్రహ్మవిహారా చత్తారో ఆరుప్పా చతుధాతువవత్థానం ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి ఇమేసు చత్తాలీసకమ్మట్ఠానేసు పాళియం అనాగతత్తా ఆలోకాకాసకసిణద్వయం ఠపేత్వా అవసేసాని గహేత్వా వుత్తం. **విభత్తా కుసలా ధమ్మాతి** “ఇమస్మిం ఆరమ్మణే ఇదం హోతీ”తి ఏవం విభత్తా ఉపచారజ్ఝానేన సద్ధిం పఠమజ్ఝానాదయో మహగ్గతకుసలా ధమ్మా . **తేవ ధమ్మేతి** తే ఏవ కుసలే ధమ్మే. మజ్ఝిమయామో భిక్ఖూనం నిద్దాకిలమథవినోదనోకాసత్తా న గహితోతి ఆహ **‘‘పఠమయామఞ్చ పచ్ఛిమయామఞ్చా’’**తి. సచ్చాని బుజ్ఝతి పటివిజ్ఝతీతి బోధి, అరహత్తమగ్గఞాణం. ఉపకారకత్తేన తస్స పక్ఖే భవా **బోధిపక్ఖియాతి** ఆహ **‘‘బోధిస్స పక్ఖే భవానం, అరహత్తమగ్గఞాణస్స ఉపకారకాన’’**న్తి. చత్తారో సతిపట్ఠానా, చత్తారో సమ్మప్పధానా, చత్తారో ఇద్ధిపాదా, పఞ్చిన్ద్రియాని, పఞ్చ బలాని, సత్త బోజ్ఝఙ్గా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గోతి ఇమే సత్తతింస బోధిపక్ఖియధమ్మా. **‘‘గిహిపలిబోధం ఆవాసపలిబోధఞ్చ పహాయా’’**తి ఇమేసంయేవ ద్విన్నం పలిబోధానం ఉపచ్ఛేదస్స సుదుక్కరభావతో వుత్తం. **యుత్తపయుత్తాతి** సమ్మదేవ యుత్తా.

ఆసయన్తి అజ్ఝాసయం. సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ భిక్ఖుభావే ఠత్వా పటిసేవితమేథునానం తేసం వజ్జిపుత్తకానం ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో భగవా “పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి ఏవం పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదం సమూహనతి నామాతి ఆహ – **‘‘యది హి భగవా…పే… పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా’’**తి. “యో పన భిక్ఖూ”తి వుత్తత్తా పన సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ పటిసేవితమేథునస్స ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో న సమూహనతి నామ. న హి సో భిక్ఖు హుత్వా పటిసేవతి. “సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి వచనతో సామణేరభూమి అనుఞ్ఞాతాతి ఆహ **‘‘సామణేరభూమియం పన ఠితో’’**తిఆది. **ఉత్తమత్థన్తి** అరహత్తం నిబ్బానమేవ వా.

వజ్జిపుత్తకవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా

౪౫. **నీహరిత్వాతి** సాసనతో నీహరిత్వా. తథా హి “పఞ్చహుపాలి అఙ్గేహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా నానుయుఞ్జితబ్బం. కతమేహి పఞ్చహి? సుత్తం న జానాతి, సుత్తానులోమం న జానాతీ”తి (పరి॰ ౪౪౨) ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో సుత్తం సుత్తానులోమఞ్చ నీహరిత్వా పకాసేసుం, “అనాపత్తి ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహో పరిపుచ్ఛాతి గణ్హాతీ”తి ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో ఆచరియవాదం నీహరిత్వా పకాసేసుం, **భారుకచ్ఛకవత్థుస్మిం** (పారా॰ ౭౮) “ఆయస్మా ఉపాలి ఏవమాహ అనాపత్తి ఆవుసో సుపినన్తేనా”తి ఏవమాదిపరియత్తిసాసనతో ఏవ అత్తనోమతిం నీహరిత్వా పకాసేసుం. తాయ హి అత్తనోమతియా థేరో ఏతదగ్గట్ఠానం లభి.

వుత్తన్తి నాగసేనత్థేరేన వుత్తం. పజ్జతే అనేన అత్థోతి పదం, భగవతా కణ్ఠాదివణ్ణప్పవత్తిట్ఠానం ఆహచ్చ విసేసేత్వా భాసితం పదం **ఆహచ్చపదం,** భగవతోయేవ వచనం. తేనాహ **‘‘ఆహచ్చపదన్తి సుత్తం అధిప్పేత’’**న్తి. “ఇదం కప్పతి, ఇదం న కప్పతీ”తి ఏవం అవిసేసేత్వా “యం, భిక్ఖవే, మయా ‘ఇదం న కప్పతీ’తి అప్పటిక్ఖిత్తం, తఞ్చే అకప్పియం అనులోమేతి, కప్పియం పటిబాహతి, తం వో న కప్పతీ”తిఆదినా (మహావ॰ ౩౦౫) వుత్తం సామఞ్ఞలక్ఖణం ఇధ “రసో”తి అధిప్పేతన్తి ఆహ **‘‘రసోతి సుత్తానులోమ’’**న్తి. ధమ్మసఙ్గాహకప్పభుతిఆచరియపరమ్పరతో ఆనీతా అట్ఠకథాతన్తి ఇధ “ఆచరియవంసో”తి అధిప్పేతాతి ఆహ **‘‘ఆచరియవంసోతి ఆచరియవాదో’’**తి.

ఇధ వినయవినిచ్ఛయస్స అధికతత్తా తదనుచ్ఛవికమేవ సుత్తం దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘సుత్తం నామ సకలే వినయపిటకే పాళీ’’**తి. **మహాపదేసాతి** మహాఓకాసా, మహన్తాని వినయస్స పతిట్ఠాపనట్ఠానాని యేసు పతిట్ఠాపితో వినయో వినిచ్ఛయతి అసన్దేహతో. మహన్తాని వా కారణాని **మహాపదేసా,** మహన్తాని వినయవినిచ్ఛయకారణానీతి వుత్తం హోతి. “అత్థతో పన ‘యం, భిక్ఖవే’తిఆదినా వుత్తా సాధిప్పాయా పాళియేవ మహాపదేసా”తి వదన్తి. తేనేవాహ **‘‘యే భగవతా ఏవం వుత్తా’’**తిఆది. ఇమే చ మహాపదేసా ఖన్ధకే ఆగతా, తస్మా తేసం వినిచ్ఛయకథా తత్థేవ ఆవి భవిస్సతీతి ఇధ న వుచ్చతి. యదిపి తత్థ తత్థ భగవతా పవత్తితా పకిణ్ణకదేసనావ అట్ఠకథా, సా పన ధమ్మసఙ్గాహకేహి పఠమం తీణి పిటకాని సఙ్గాయిత్వా తస్స అత్థవణ్ణనానురూపేనేవ వాచనామగ్గం ఆరోపితత్తా “ఆచరియవాదో”తి వుచ్చతి ఆచరియా వదన్తి సంవణ్ణేన్తి పాళిం ఏతేనాతి కత్వా. తేనాహ – **‘‘ఆచరియవాదో నామ…పే… అట్ఠకథాతన్తీ’’**తి. తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హోయేవ చ బుద్ధవచనస్స అత్థసంవణ్ణనాభూతో కథామగ్గో మహామహిన్దత్థేరేన తమ్బపణ్ణిదీపం ఆభతో, పచ్ఛా తమ్బపణ్ణియేహి మహాథేరేహి సీహళభాసాయ ఠపితో నికాయన్తరలద్ధిసఙ్కరపరిహరణత్థం. కిఞ్చాపి అత్తనోమతి సుత్తాదీహి సంసన్దిత్వావ పరికప్పీయతి, తథాపి సా న సుత్తాదీసు విసేసతో నిద్దిట్ఠాతి ఆహ **‘‘సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదే ముఞ్చిత్వా’’**తి. **అనుబుద్ధియాతి** సుత్తాదీనియేవ అనుగతబుద్ధియా. **నయగ్గాహేనాతి** సుత్తాదితో లబ్భమాననయగ్గహణేన.

అత్తనోమతిం సామఞ్ఞతో పఠమం దస్సేత్వా ఇదాని తమేవ విసేసేత్వా దస్సేన్తో **‘‘అపిచా’’**తిఆదిమాహ. ఇదాని తత్థ పటిపజ్జితబ్బాకారం దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘తం పన అత్తనోమతిం గహేత్వా కథేన్తేనా’’**తిఆది. **అత్థేనాతి** అత్తనా సల్లక్ఖితేన అత్థేన. **ఆచరియవాదే ఓతారేతబ్బాతి** ఆచరియవాదే ఞాణేన అనుప్పవేసేతబ్బా. **సబ్బదుబ్బలాతి** పుగ్గలస్స సయం పటిభానభావతో. పమాదపాఠవసేన ఆచరియవాదస్స కదాచి సుత్తానులోమేన అసంసన్దనాపి సియా, సో న గహేతబ్బోతి దస్సేన్తో ఆహ – **‘‘ఆచరియవాదోపి…పే… సమేన్తో ఏవ గహేతబ్బో’’**తి. **సమేన్తమేవ గహేతబ్బన్తి** యథా సుత్తేన సంసన్దతి, ఏవం మహాపదేసతో అత్థా ఉద్ధరితబ్బాతి దస్సేతి. సుత్తానులోమస్స సుత్తేకదేసత్తేపి సుత్తే వియ “ఇదం కప్పతి, ఇదం న కప్పతీ”తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా

ఆహచ్చభాసితం కిఞ్చి నత్థీతి ఆహ – ‘‘**సుత్తానులోమతో హి సుత్తమేవ బలవతర**’’న్తి. **అప్పటివత్తియ**న్తి అప్పటిబాహియం. **కారకసఙ్ఘసదిస**న్తి పమాణత్తా సఙ్గీతికారకసఙ్ఘసదిసం. **బుద్ధానం ఠితకాలసదిస**న్తి ఇమినా బుద్ధేహేవ కథితత్తా ధరమానబుద్ధసదిసన్తి వుత్తం హోతి. సుత్తే హి పటిబాహితే బుద్ధోవ పటిబాహితో హోతి. **సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతీ**తి సకవాదీ అత్తనో సుత్తం గహేత్వా వోహరతి. **పరవాదీ సుత్తానులోమ**న్తి అఞ్ఞనికాయవాదీ అత్తనో నికాయే సుత్తానులోమం గహేత్వా కథేతి. **ఖేపం వా గరహం వా అకత్వా**తి ‘‘కిం ఇమినా’’తి ఖేపం వా ‘‘కిమేస బాలో వదతీ’’తి గరహం వా అకత్వా. **సుత్తానులోమ**న్తి పరవాదినా వుత్తం అఞ్ఞనికాయే సుత్తానులోమం. **సుత్తే ఓతారేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనో సుత్తే ఓతారేతబ్బం. **సుత్తస్మింయేవ ఠాతబ్బ**న్తి అత్తనో సుత్తేయేవ ఠాతబ్బం. ఏవం సేసవారేసుపి అత్థయోజనా కాతబ్బా. **అయ**న్తి సకవాదీ. **పరో**తి అఞ్ఞనికాయవాదీ. ఏవం సేసేసుపి.

నను చ ‘‘సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి హేట్ఠా వుత్తం, ఇధ పన ‘‘సుత్తానులోమే సుత్తం ఓతారేతబ్బ’’న్తిఆది కస్మా వుత్తన్తి? నాయం విరోధో. ‘‘సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి హి ఇదం సకమతేయేవ సుత్తం సన్ధాయ వుత్తం. తత్థ హి సకమతిపరియాపన్నమేవ సుత్తాదిం సన్ధాయ ‘‘అత్తనోమతి సబ్బదుబ్బలా, అత్తనోమతితో ఆచరియవాదో బలవతరో, ఆచరియవాదతో సుత్తానులోమం బలవతరం, సుత్తానులోమతో సుత్తమేవ బలవతర’’న్తి చ వుత్తం. ఇధ పన పరవాదినా ఆనీతం అఞ్ఞనికాయే సుత్తం సన్ధాయ ‘‘సుత్తానులోమే సుత్తం ఓతారేతబ్బ’’న్తిఆది వుత్తం. తస్మా పరవాదినా ఆనీతం సుత్తాదిం అత్తనో సుత్తానులోమఆచరియవాదఅత్తనోమతీసు ఓతారేత్వా సమేన్తంయేవ గహేతబ్బం, ఇతరం న గహేతబ్బన్తి అయం నయో ఇధ వుచ్చతీతి న కోచి పుబ్బాపరవిరోధో.

బాహిరకసుత్తన్తి తిస్సో సఙ్గీతియో అనారుళ్హగుళ్హవేస్సన్తరాదీని మహాసఙ్ఘికనికాయవాసీనం సుత్తాని. **వేదల్లాదీన**న్తి **ఆది**-సద్దేన గుళ్హఉమ్మగ్గాదిగ్గహణం వేదితబ్బం, ఇతరం గారయ్హసుత్తం న గహేతబ్బం. **అత్తనోమతియమేవ ఠాతబ్బ**న్తి ఇమినా అఞ్ఞనికాయతో ఆనీతసుత్తతోపి సకనికాయే అత్తనోమతియేవ బలవతరాతి దస్సేతి. సకవాదీ సుత్తం గహేత్వా కథేతి, పరవాదీపి సుత్తమేవాతిఏవమాదినా సమానజాతికానం వసేన వారో న వుత్తో, సుత్తస్స సుత్తేయేవ ఓతారణం భిన్నం వియ హుత్వా న పఞ్ఞాయతి, వుత్తనయేనేవ చ సక్కా యోజేతున్తి.

ఇదాని సకవాదీపరవాదీనం కప్పియాకప్పియాదిభావం సన్ధాయ వివాదే ఉప్పన్నే తత్థ పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేన్తో ఆహ – ‘‘**అథ పనాయం కప్పియన్తి గహేత్వా కథేతీ**’’తిఆది. తత్థ **సుత్తే చ సుత్తానులోమే చ ఓతారేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనోయేవ సుత్తే చ సుత్తానులోమే చ ఓతారేతబ్బం. **పరో కారణం న విన్దతీ**తి పరవాదీ కారణం న లభతి. **సుత్తతో బహుం కారణఞ్చ వినిచ్ఛయఞ్చ దస్సేతీ**తి పరవాదీ అత్తనో సుత్తతో బహుం కారణం వినిచ్ఛయఞ్చ ఆహరిత్వా దస్సేతి. **సాధూతి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అకప్పియేవ ఠాతబ్బ**న్తి ఇమినా అత్తనో నికాయే సుత్తాదీని అలభన్తేన సకవాదినా పరవాదీవచనేయేవ ఠాతబ్బన్తి వదతి. **ద్విన్నమ్పి కారణచ్ఛాయా దిస్సతీ**తి సకవాదీపరవాదీనం ఉభిన్నమ్పి కప్పియాకప్పియభావసాధకం కారణపతిరూపకం దిస్సతి. యది ద్విన్నమ్పి కారణచ్ఛాయా దిస్సతి, కస్మా ‘‘అకప్పియేవ ఠాతబ్బ’’న్తి ఆహ ‘‘**వినయఞ్హి పత్వా**’’తిఆది. ‘‘వినయం పత్వా’’తి వుత్తమేవత్థం పాకటతరం కత్వా దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**కప్పియాకప్పియవిచారణమాగమ్మా**’’తి. **రున్ధితబ్బ**న్తిఆదీసు దుబ్బిఞ్ఞేయ్యవినిచ్ఛయే కప్పియాకప్పియభావే సతి కప్పియన్తి గహణం రున్ధితబ్బం, అకప్పియన్తి గహణం **గాళ్హం కాతబ్బం**. అపరాపరం పవత్తకప్పియగహణ**సోతం పచ్ఛిన్దితబ్బం**, గరుకభావసఙ్ఖాతే అకప్పియభావేయేవ ఠాతబ్బన్తి అత్థో.

బహూహి సుత్తవినిచ్ఛయకారణేహీతి బహూహి సుత్తేహి చేవ తతో ఆనీతవినిచ్ఛయకారణేహి చ. **అత్తనో గహణం న విస్సజ్జేతబ్బ**న్తి సకవాదినా అత్తనో అకప్పియన్తి గహణం న విస్సజ్జేతబ్బం. ఇదాని వుత్తమేవత్థం నిగమేన్తో ‘‘**ఏవ**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ **యో**తి సకవాదీపరవాదీసు యో కోచి. కేచి పన ‘‘సకవాదీసుయేవ యో కోచి ఇధాధిప్పేతో’’తి వదన్తి, ఏవం సన్తే ‘‘అథ పనాయం కప్పియన్తి గహేత్వా కథేతీ’’తిఆదీసు సబ్బత్థ ఉభోపి సకవాదినోయేవ సియుం హేట్ఠా వుత్తస్సేవ నిగమనవసేన ‘‘ఏవ’’న్తిఆదీనం వుత్తత్తా, తస్మా తం న గహేతబ్బం. **అతిరేకకారణం లభతీ**తి ఏత్థ సుత్తాదీసు పురిమం పురిమం అతిరేకకారణం నామ, యో వా సుత్తాదీసు చతూసు బహుతరం కారణం లభతి, సో అతిరేకకారణం లభతి నామ.

సుట్ఠు పవత్తి ఏతస్సాతి సుప్పవత్తి, సుట్ఠు పవత్తతి సీలేనాతి వా సుప్పవత్తి. తేనాహ ‘‘**సుప్పవత్తీతి సుట్ఠు పవత్త**’’న్తి. వాచాయ ఉగ్గతం **వాచుగ్గతం,** వచసా సుగ్గహితన్తి వుత్తం హోతి. **సుత్తతో**తి ఇమస్స వివరణం ‘‘**పాళితో**’’తి. ఏత్థ చ ‘‘సుత్తం నామ సకలం వినయపిటక’’న్తి వుత్తత్తా **పాళితో**తి తదత్థదీపికా అఞ్ఞాయేవ పాళి వేదితబ్బా. **అనుబ్యఞ్జనసో**తి ఇమస్స వివరణం ‘‘**పరిపుచ్ఛతో చ అట్ఠకథాతో చా**’’తి. పాళిం అనుగన్త్వా అత్థస్స బ్యఞ్జనతో పకాసనతో **అనుబ్యఞ్జన**న్తి హి పరిపుచ్ఛా అట్ఠకథా చ వుచ్చతి. ఏత్థ చ అట్ఠకథాయ విసుం గహితత్తా **పరిపుచ్ఛా**తి థేరవాదో వుత్తో. సఙ్ఘభేదస్స పుబ్బభాగే పవత్తకలహస్సేతం అధివచనం **సఙ్ఘరాజీ**తి. **కుక్కుచ్చకో**తి అణుమత్తేసుపి వజ్జేసు భయదస్సనవసేన కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేన్తో. **తన్తిం అవిసంవాదేత్వా**తి పాళిం అఞ్ఞథా అకత్వా. **అవోక్కమన్తో**తి అనతిక్కమన్తో.

విత్థునతీతి అత్థం అదిస్వా నిత్థునతి. **విప్ఫన్దతీ**తి కమ్పతి. **సన్తిట్ఠితుం న సక్కోతీ**తి ఏకస్మింయేవ అత్థే పతిట్ఠాతుం న సక్కోతి. తేనాహ ‘‘**యం యం పరేన వుచ్చతి, తం తం అనుజానాతీ**’’తి. **పరవాదం గణ్హాతీ**తి ‘‘ఉచ్ఛుమ్హి కసటం యావజీవికం, రసో సత్తాహకాలికో, తదుభయవినిముత్తో చ ఉచ్ఛు నామ విసుం నత్థి, తస్మా ఉచ్ఛుపి వికాలే వట్టతీ’’తి పరవాదినా వుత్తే తమ్పి గణ్హాతి. **ఏకేకలోమ**న్తి పలితం సన్ధాయ వుత్తం. **యమ్హీ**తి యస్మిం పుగ్గలే. **పరిక్ఖయం పరియాదాన**న్తి అత్థతో ఏకం.

ఆచరియపరమ్పరా ఖో పనస్స సుగ్గహితా హోతీతి ఏత్థ **ఆచరియపరమ్పరా**తి ఆచరియానం వినిచ్ఛయపరమ్పరా. తేనేవ వక్ఖతి ‘‘యథా ఆచరియో చ ఆచరియాచరియో చ పాళిఞ్చ పరిపుచ్ఛఞ్చ వదన్తి, తథా ఞాతుం వట్టతీ’’తి. **పుబ్బాపరానుసన్ధితో**తి ‘‘ఇదం పుబ్బవచనం, ఇదం పరవచనం, అయమనుసన్ధీ’’తి ఏవం పుబ్బాపరానుసన్ధితో. **ఆచరియపరమ్పర**న్తి ఇమస్సేవ వేవచనం **థేరవాదఙ్గ**న్తి, థేరపటిపాటిన్తి అత్థో. **ద్వే తయో పరివట్టా**తి ద్వే తిస్సో పరమ్పరా.

ఇమేహి చ పన తీహి లక్ఖణేహీతి ‘‘సుత్తమస్స స్వాగతం హోతీ’’తిఆదినా హేట్ఠా వుత్తేహి తీహి లక్ఖణేహి. ఏత్థ చ పఠమేన లక్ఖణేన వినయస్స సుట్ఠు ఉగ్గహితభావో వుత్తో, దుతియేన ఉగ్గహితేన అచలతా సుప్పతిట్ఠితతా వుత్తా, తతియేన యం పాళియా అట్ఠకథాయ చ నత్థి, తమ్పి ఆచరియవచనేన వినిచ్ఛినితుం సమత్థతా వుత్తా. **ఓతిణ్ణే వత్థుస్మి**న్తి చోదనాసఙ్ఖాతే వీతిక్కమసఙ్ఖాతే వా వత్థుస్మిం సఙ్ఘమజ్ఝే ఓతిణ్ణే, ఓసటేతి అత్థో. వుత్తమేవ విభావేన్తో ‘‘**చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే**’’తి ఆహ. కేచి పన ‘‘చోదకేన ఓతిణ్ణే వత్థుస్మిం చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే’’తి ఏవం యోజేన్తి. అపరే పన ‘‘చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వినయధరేన చ వత్తబ్బే’’తి ఏవమ్పి యోజేన్తి. ‘‘చోదకేన చ చుదితకేన చ వుత్తే వత్తబ్బే’’తి అయమేవ పన యోజనా సున్దరతరాతి వేదితబ్బా. **వత్థు ఓలోకేతబ్బ**న్తి తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స వత్థు ఓలోకేతబ్బం. ‘‘తిణేన వా పణ్ణేన వా…పే.… యో ఆగచ్ఛేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి (పారా. ౨౧౮) హి ఇదం నిస్సగ్గియే అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదస్స వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తం, థుల్లచ్చయదుబ్భాసితాపత్తీనం మాతికాయ అనాగతత్తా ‘‘**పఞ్చన్నం ఆపత్తీనం అఞ్ఞతర**’’న్తి వుత్తం. **అఞ్ఞతరం వా ఆపత్తి**న్తి ‘‘కాలే వికాలసఞ్ఞీ ఆపత్తి దుక్కటస్స, కాలే వేమతికో ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి ఏవమాదినా (పాచి. ౨౨౦) ఆగతం దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **సిక్ఖాపదన్తరేసూ**తి వినీతవత్థుం అన్తోకత్వా ఏకేకస్మిం సిక్ఖాపదన్తరే.

సుఖుమాతి అత్తనోపి దువిఞ్ఞేయ్యసభావస్స లహుపరివత్తినో చిత్తస్స సీఘపరివత్తితాయ వుత్తం. తేనాహ ''**చిత్తలహుకా**''తి. చిత్తం లహు సీఘపరివత్తి ఏతేసన్తి **చిత్తలహుకా. తేతి** తే వీతిక్కమే. **తంవత్థుకన్తి** తే అదిన్నాదానమనుస్సవిగ్గహవీతిక్కమా వత్థు అధిట్ఠానం కారణమేతస్సాతి తంవత్థుకం. **సీలాని సోధేత్వాతి** యంవత్థుకం కుక్కుచ్చం ఉప్పన్నం, తం అమనసికరిత్వా అవసేససీలాని సోధేత్వా. పాకటభావతో సుఖవళఞ్జనతాయ చ ''**ద్వత్తింసాకారం తావ మనసి కరోహీ**''తి వుత్తం. అఞ్ఞస్మిం పన కమ్మట్ఠానే కతపరిచయేన తదేవ మనసి కాతబ్బం. **కమ్మట్ఠానం ఘటయతీతి** అన్తరన్తరా ఖణ్డం అదస్సేత్వా చిత్తేన సద్ధిం ఆలమ్బనభావేన చిరకాలం ఘటయతి. **సఙ్ఖారా పాకటా హుత్వా ఉపట్ఠహన్తీతి** విపస్సనాకమ్మట్ఠానికో చే, తస్స సఙ్ఖారా పాకటా హుత్వా ఉపట్ఠహన్తి. సచే కతపారాజికవీతిక్కమో భవేయ్య, తస్స సతిపి అసరితుకామతాయ విప్పటిసారవత్థువసేన పునప్పునం తం ఉపట్ఠహతీతి చిత్తేకగ్గతం న విన్దతి. తేన వుత్తం ''**కమ్మట్ఠానం న ఘటయతీ**''తిఆది. **అత్తనా జానాతీతి** సయమేవ జానాతి. పచ్చత్తే చేతం కరణవచనం, అత్తా జానాతీతి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞా చ దేవతా జానన్తీతి** ఆరక్ఖదేవతాహి అఞ్ఞా పరచిత్తవిదునియో దేవతా చ జానన్తి.

నిట్ఠితా చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా

వినయధరస్స చ లక్ఖణాదికథావణ్ణనా.

భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా

తస్మాతి యస్మా పన-సద్దం అపనేత్వా అనియమేన పుగ్గలదీపకం యో-సద్దమేవ ఆహ, తస్మా. **ఏత్థాతి** ఇమస్మిం యో-సద్దే. పన-సద్దస్స నిపాతమత్తత్తా యో-సద్దస్సేవ అత్థం పకాసేన్తో ''**యో కోచీతి వుత్తం హోతీ**''తి ఆహ. **యో కోచి నామాతి** యో వా సో వా యో కోచీతి వుత్తో. **వాసధురయుత్తో వాతి** విపస్సనాధురయుత్తో వా. **సీలేసూతి** పకతీసు.

భిక్ఖతీతి యాచతి. **లభన్తో వా అలభన్తో వాతి** యో కోచి భిక్ఖతి భిక్ఖం ఏసతి గవేసతి, సో తం లభతు వా మా వా, తథాపి భిక్ఖతీతి భిక్ఖూతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **అరియాయ యాచనాయాతి** "ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా"తి ఏవం వుత్తాయ అరియయాచనాయ, న కపణద్ధికవణిబ్బకయాచకానం వియ "దేహి దేహీ"తి ఏవం పవత్తయాచనాయ. **భిక్ఖాచరియన్తి** ఉఞ్ఛాచరియం. **అజ్ఝుపగతత్తాతి** అనుట్ఠితత్తా. **కాజభత్తన్తి** కాజేహి ఆనీతం భత్తం. **అగ్ఘఫస్సవణ్ణభేదేనాతి** అగ్ఘాదీనం పురిమపకతివిజహేన. పురిమపకతివిజహనఞ్హేత్థ భేదోతి అధిప్పేతం. ధోవిత్వా అపనేతుం అసక్కుణేయ్యసభావం **మలం,** తథా అపనేతుం సక్కుణేయ్యసభావా **జల్లికా. భిన్నపటధరోతి** నిబ్బచనం భిన్నపటధరే భిక్ఖు-సద్దస్స నిరుళ్హత్తా కతం.

ఉపనిస్సయసమ్పన్నన్తి పుబ్బే అట్ఠపరిక్ఖారదానూపనిస్సయసమ్పన్నం. యో హి చీవరాదికే అట్ఠ పరిక్ఖారే పత్తచీవరమేవ వా సోతాపన్నాదిఅరియస్స పుథుజ్జనస్సేవ వా సీలసమ్పన్నస్స దత్వా "ఇదం పరిక్ఖారదానం అనాగతే ఏహిభిక్ఖుభావాయ పచ్చయో హోతూ"తి పత్థనం పట్ఠపేసి, తస్స తం సతి అధికారసమ్పత్తియం బుద్ధానం సమ్ముఖీభావే ఇద్ధిమయపరిక్ఖారలాభాయ సంవత్తతీతి వేదితబ్బం. **బ్రహ్మఘోసన్తి** ఉత్తమఘోసం, బ్రహ్మునో ఘోససదిసం వా ఘోసం. **బ్రహ్మచరియన్తి** సాసనబ్రహ్మచరియం మగ్గబ్రహ్మచరియఞ్చ. దుక్ఖస్స సమ్మా అన్తకిరియాయాతి యోజేతబ్బం. **భణ్డూతి** ముణ్డో. **వాసీతి** దన్తకట్ఠచ్ఛేదనవాసి. **బన్ధనన్తి** కాయబన్ధనం. యుత్తో భావనానుయోగో అస్సాతి **యుత్తయోగో,** తస్స యుత్తయోగస్స, భావనానుయోగమనుయుత్తస్సాతి వుత్తం హోతి. ఇరియాపథసమ్పన్నతావిభావనత్థం ''**సట్ఠివస్సికత్థేరో వియా**''తి వుత్తం. బుద్ధోవ పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో చ అస్సాతి **బుద్ధాచరియకో**. పఠమబోధియమ్పి పఠమకాలేయేవ సేసఉపసమ్పదానం అభావోతి ఆహ ''**పఠమబోధియం ఏకస్మిం కాలే**''తి. **పఞ్చ పఞ్చవగ్గియత్థేరాతి** పఞ్చవగ్గియత్థేరా పఞ్చ. **తీణి సతన్తి** తీణి సతాని, గాథాబన్ధసుఖత్థం వచనవిపల్లాసో కతో. **ఏకో చ థేరోతి** అఙ్గులిమాలత్థేరం సన్ధాయ వుత్తం. **న వుత్తాతి** అట్ఠకథాయం న వుత్తా. **తత్థాతి** వినయపాళియం.

వేళువనమహావిహారే గన్ధకుటియం నిసిన్నోయేవ భగవా మహాకస్సపత్థేరస్స అత్తానం ఉద్దిస్స పబ్బజితభావం విదిత్వా తస్స పచ్చుగ్గమనం కరోన్తో తిగావుతం మగ్గం ఏకకోవ గన్త్వా బహుపుత్తనిగ్రోధమూలే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నో అత్తనో సన్తికం ఆగన్త్వా పరమనిపచ్చకారం దస్సేత్వా "సత్థా మే భన్తే భగవా, సావకోహమస్మి, సత్థా మే భన్తే భగవా, సావకోహమస్మీ"తి తిక్ఖత్తుం అత్తనో సావకత్తం సావేత్వా ఠితస్స మహాకస్సపత్థేరస్స నిపచ్చకారమహత్తతం అత్తనో చ మహానుభావతం దీపేతుం యస్స అఞ్ఞస్స అజానంయేవ "జానామీ"తి పటిఞ్ఞస్స బాహిరకస్స సత్థునో ఏవం సబ్బచేతసా సమన్నాగతో పసన్నచిత్తో సావకో ఏవరూపం పరమనిపచ్చకారం కరేయ్య, తస్స వణ్టచ్ఛిన్నతాలపక్కం వియ గీవతో ముద్ధాపి విపతేయ్య, సత్తధా వా ఫలేయ్యాతి దస్సేన్తో "యో ఖో, కస్సప, ఏవం సబ్బచేతసా సమన్నాగతం సావకం అజానంయేవ వదేయ్య 'జానామీ'తి, అపస్సంయేవ వదేయ్య 'పస్సామీ'తి, ముద్ధాపి తస్స విపతేయ్య, సత్తధా వా ఫలేయ్య, అహం ఖో, కస్సప, జానంయేవ వదామి 'జానామీ'తి, పస్సంయేవ వదామి 'పస్సామీ'" (సం. ని. ౨.౧౫౪) తి వత్వా జాతిమదమానమదరూపమదప్పహానత్థం తీహి ఓవాదేహి మహాకస్సపత్థేరం ఓవదన్తో ''**తస్మాతిహ తే కస్సపా**''తిఆదిమాహ.

తత్థ (సం. ని. అట్ఠ. ౨.౨.౧౫౪) **తస్మాతిహాతి** తస్మా ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి, యస్మా అహం జానన్తోవ "జానామీ"తి పస్సన్తో ఏవ చ "పస్సామీ"తి వదామి, తస్మాతి అత్థో. **తి**-కార **హ**-కారా నిపాతా. **ఇహాతి** వా ఇమస్మిం సాసనే, **త**-కారో పదసన్ధివసేన ఆగతో. **ఏవం సిక్ఖితబ్బన్తి** ఇదాని వుచ్చమానాకారేన సిక్ఖితబ్బం. **తిబ్బన్తి** బహలం మహన్తం. **హిరోత్తప్పఞ్చాతి** హిరీ చ ఓత్తప్పఞ్చ. **పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతీతి** ఉపసఙ్కమనతో పఠమతరమేవ ఉపట్ఠితం భవిస్సతి. తథా హి సతి తేసం పురతో అస్స సగారవసప్పతిస్సవతా సణ్ఠాతి. యో చ థేరాదీసు హిరోత్తప్పం ఉపట్ఠపేత్వా ఉపసఙ్కమతి, థేరాదయోపి తం సహిరికా సఓత్తప్పా చ హుత్వా ఉపసఙ్కమన్తీతి అయమేత్థ ఆనిసంసో. **కుసలూపసంహితన్తి** కుసలనిస్సితం, అనవజ్జధమ్మనిస్సితన్తి అత్థో. **అట్ఠిం కత్వాతి** అత్తానం తేన ధమ్మేన అట్ఠికం కత్వా, తం వా ధమ్మం "ఏస మయ్హం ధమ్మో"తి అట్ఠిం కత్వా. **మనసి కత్వాతి** చిత్తే ఠపేత్వా. **సబ్బచేతసా సమన్నాహరిత్వాతి** చిత్తస్స థోకమ్పి బహి గన్తుం అదేన్తో సబ్బేన సమన్నాహారచిత్తేన సమన్నాహరిత్వా. **ఓహితసోతోతి** ఠపితసోతో, ధమ్మే నిహితసోతోతి అత్థో. **ఏవఞ్హి తే సిక్ఖితబ్బన్తి** ఞాణసోతఞ్చ పసాదసోతఞ్చ ఓదహిత్వా "మయా దేసితం ధమ్మం సక్కచ్చమేవ సుణిస్సామీ"తి ఏవఞ్హి తే సిక్ఖితబ్బం. **సాతసహగతా చ మే కాయగతాసతీతి** అసుభేసు చేవ ఆనాపానే చ పఠమజ్ఝానవసేన సుఖసమ్పయుత్తా కాయగతాసతి. యో చ పనాయం తివిధో ఓవాదో, థేరస్స అయమేవ పబ్బజ్జా చ ఉపసమ్పదా చ అహోసి.

కసిణారమ్మణం రూపావచరజ్ఝానం రూపసఞ్ఞా. సఞ్ఞాసీసేన హేత్థ ఝానం వుత్తం, తదేవ చ ఉద్ధుమాతకపటిభాగారమ్మణత్తా ''**ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా**''తి వుత్తం. సోపాకసామణేరో భగవతా పుట్ఠో "ఏతే ద్వే రూపావచరభావేన ఏకత్థా, బ్యఞ్జనమేవ నాన"న్తి ఆహ. **ఆరద్ధచిత్తోతి** ఆరాధితచిత్తో. గరుధమ్మపటిగ్గహణాదిఉపసమ్పదా ఉపరి విత్థారతో సయమేవ ఆవి భవిస్సతి.

కల్యాణపుథుజ్జనాదయోతి ఏత్థ బహూనం నానప్పకారానం సక్కాయదిట్ఠిఆదీనం అవిహతత్తా జనేతి, తాహి వా జనితోతి పుథుజ్జనో, కల్యాణో చ సో పుథుజ్జనో చాతి కల్యాణపుథుజ్జనో, సో ఆది యేసం సోతాపన్నాదీనం తే కల్యాణపుథుజ్జనాదయో. కల్యాణగ్గహణేన చేత్థ అన్ధపుథుజ్జనం నివత్తేతి. ద్విధా హి పుథుజ్జనా అన్ధపుథుజ్జనో కల్యాణపుథుజ్జనోతి. వుత్తఞ్హేతం –

“దువే పుథుజ్జనా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;

అన్ధో పుథుజ్జనో ఏకో, కల్యాణేకో పుథుజ్జనో”తి. (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౭; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౮; సం. ని. అట్ఠ. ౨.౨.౬౧; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౫౧);

భద్రాయ పఞ్ఞాయ భద్రాయ విముత్తియాతి యోజేతబ్బం. **సీలేనాతిఆదీసు సీల**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలం. **సమాధీ**తి విపస్సనాపాదకా అట్ఠ సమాపత్తియో. **పఞ్ఞా**తి లోకియలోకుత్తరఞాణం. **విముత్తీ**తి అరియఫలవిముత్తి. **విముత్తిఞాణదస్సన**న్తి ఏకూనవీసతివిధం పచ్చవేక్ఖణఞాణం. యథాసమ్భవేన చేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. కల్యాణపుథుజ్జనస్స హి సీలాదయో తయో ఏవ సమ్భవన్తి, అరియానం పన సబ్బేపి సీలాదయో. సారో భిక్ఖూతిపి కల్యాణపుథుజ్జనాదయోవ వుత్తాతి ఆహ **‘‘తేహియేవ సీలసారాదీహీ’’**తిఆది. అథ వా నిప్పరియాయతో ఖీణాసవోవ సారో భిక్ఖు నామాతి ఆహ **‘‘విగతకిలేసఫేగ్గుభావతో వా’’**తిఆది.

యోపి కల్యాణపుథుజ్జనో అనులోమపటిపదాయ పరిపూరకారీ సీలసమ్పన్నో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో భోజనే మత్తఞ్ఞూ జాగరియానుయోగమనుయుత్తో పుబ్బరత్తాపరరత్తం బోధిపక్ఖియానం ధమ్మానం భావనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి “అజ్జ వా స్వే వా అఞ్ఞతరం సామఞ్ఞఫలం అధిగమిస్సామీ”తి, సోపి వుచ్చతి సిక్ఖతీతి సేఖోతి ఆహ **‘‘పుథుజ్జనకల్యాణకేన సద్ధి’’**న్తి. **సత్త అరియా**తి చత్తారో మగ్గట్ఠా, హేట్ఠిమా చ తయో ఫలట్ఠాతి ఇమే సత్త అరియా. **తిస్సో సిక్ఖా**తి అధిసీలాదికా తిస్సో సిక్ఖా. సిక్ఖాసు జాతోతి వా **సేఖో**. అరియపుగ్గలో హి అరియాయ జాతియా జాయమానో సిక్ఖాసు జాయతి, న యోనియం. సిక్ఖనసీలోతి వా **సేఖో**, పుగ్గలాధిట్ఠానాయ వా కథాయ సేఖస్స అయన్తి అనఞ్ఞసాధారణా మగ్గఫలత్తయధమ్మా సేఖపరియాయేన వుత్తా. **అసేఖో**తి చ యత్థ సేఖభావాసఙ్కా అత్థి, తత్థాయం పటిసేధోతి లోకియనిబ్బానేసు అసేఖభావానాపత్తి దట్ఠబ్బా. సీలసమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా హి సిక్ఖా అత్తనో పటిపక్ఖకిలేసేహి విముత్తత్తా పరిసుద్ధా, ఉపక్కిలేసానం ఆరమ్మణభావమ్పి అనుపగమనతో ఏతా సిక్ఖాతి వత్తుం యుత్తా, అట్ఠసుపి మగ్గఫలేసు విజ్జన్తి, తస్మా చతుమగ్గహేట్ఠిమఫలత్తయసమఙ్గినో వియ అరహత్తఫలసమఙ్గీపి తాసు సిక్ఖాసు జాతోతి తంసమఙ్గినో అరహతో ఇతరేసం వియ సేఖత్తే సతి సేఖస్స అయన్తి, సిక్ఖా సీలం ఏతస్సాతి చ సేఖోతి వత్తబ్బో సియాతి తం నివత్తనత్థం “అసేఖో”తి యథావుత్తసేఖభావపటిసేధో కతో. అరహత్తఫలేహి పవత్తమానా సిక్ఖా పరినిట్ఠితసిక్ఖాకిచ్చత్తా న సిక్ఖాకిచ్చం కరోన్తి, కేవలం సిక్ఖాఫలభావేనేవ పవత్తన్తి, తస్మా తా న సిక్ఖావచనం అరహన్తి, నాపి తంసమఙ్గీ సేఖవచనం, న చ సిక్ఖనసీలో, సిక్ఖాసు జాతోతి చ వత్తబ్బతం అరహతి, హేట్ఠిమఫలేసు పన సిక్ఖా సకదాగామిమగ్గవిపస్సనాదీనం ఉపనిస్సయభావతో సిక్ఖాకిచ్చం కరోన్తీతి సిక్ఖావచనం అరహన్తి, తంసమఙ్గినో చ సేఖవచనం సిక్ఖనసీలా, సిక్ఖాసు జాతాతి చ వత్తబ్బతం అరహన్తి “సిక్ఖన్తీతి సేఖా”తి అపరియోసితసిక్ఖానం దస్సితత్తా, “న సిక్ఖతీతి అసేఖో”తి ఇమినా పరియోసితసిక్ఖో దస్సితో, న సిక్ఖాయ రహితోతి ఆహ – **‘‘సేక్ఖధమ్మే అతిక్కమ్మ …పే.… ఖీణాసవో అసేఖోతి వుచ్చతీ’’**తి. వుద్ధిప్పత్తసిక్ఖో వా అసేఖోతి ఏతస్మిం అత్థే సేఖధమ్మేసు ఏవ ఠితస్స కస్సచి అరియస్స అసేఖభావాపత్తీతి అరహత్తమగ్గధమ్మా వుద్ధిప్పత్తా చ యథావుత్తేహి అత్థేహి సేఖాతి కత్వా తంసమఙ్గినో అగ్గమగ్గట్ఠస్స అసేఖభావో ఆపన్నోతి? న, తంసదిసేసు తబ్బోహారతో. అరహత్తమగ్గతో హి నిన్నానాకరణం అరహత్తఫలం ఠపేత్వా పరిఞ్ఞాకిచ్చకరణం విపాకభావఞ్చ, తస్మా తే ఏవ సేఖా అగ్గఫలధమ్మభావం ఆపన్నాతి సక్కా వత్తుం. కుసలసుఖతో చ విపాకసుఖం సన్తతరతాయ పణీతతరన్తి వుద్ధిప్పత్తా చ తే ధమ్మా హోన్తీతి తంసమఙ్గీ అసేఖోతి వుచ్చతీతి.

సబ్బన్తిమేన పరియాయేనాతి సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన. ఉపసమ్పదాకమ్మస్స అధికారత్తా **‘‘పఞ్చవగ్గకరణీయే’’**తి వుత్తం. పఞ్చన్నం వగ్గో సమూహోతి పఞ్చవగ్గో, పఞ్చపరిమాణయుత్తో వా వగ్గో పఞ్చవగ్గో, తేన కత్తబ్బం కమ్మం **పఞ్చవగ్గకరణీయం. యావతికా భిక్ఖూ**తి యత్తకా భిక్ఖూ. **కమ్మప్పత్తా**తి కమ్మారహా పారాజికం అనాపన్నా అనుక్ఖిత్తా చ. ఉపసమ్పదాకమ్మస్స పఞ్చవగ్గకరణీయత్తా పఞ్చేవ భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా ఏత్తకేహిపి కమ్మసిద్ధితో, ఇతరే ఛన్దారహా. **ఞత్తిచతుత్థేనా**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి ఞత్తి సబ్బపఠమం వుచ్చతి, తిస్సన్నం పన అనుస్సావనానం అత్థబ్యఞ్జనభేదాభావతో అత్థబ్యఞ్జనభిన్నా ఞత్తి తాసం చతుత్థాతి కత్వా “ఞత్తిచతుత్థ”న్తి వుచ్చతి. బ్యఞ్జనానురూపమేవ అట్ఠకథాయం **‘‘తీహి అనుస్సావనాహి ఏకాయ చ ఞత్తియా’’**తి వుత్తం, అత్థప్పవత్తిక్కమేన పన “ఏకాయ ఞత్తియా తీహి అనుస్సావనాహీ”తి వత్తబ్బం. **వత్థుఞత్తిఅనుస్సావనసీమాపరిససమ్పత్తిసమ్పన్నత్తా**తి ఏత్థ **వత్థూ**తి ఉపసమ్పదాపేక్ఖో పుగ్గలో, సో ఠపేత్వా ఊనవీసతివస్సం అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నపుబ్బం పణ్డకాదయో చ ఏకాదస అభబ్బపుగ్గలే వేదితబ్బో. ఊనవీసతివస్సాదయో హి తేరస పుగ్గలా ఉపసమ్పదాయ అవత్థు, ఇమే పన ఠపేత్వా అఞ్ఞస్మిం ఉపసమ్పదాపేక్ఖే సతి ఉపసమ్పదాకమ్మం **వత్థుసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ హోతి.

వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలఞత్తీనం అపరామసనాని పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనఞ్చాతి ఇమే తావ పఞ్చ ఞత్తిదోసా. తత్థ “అయం ఇత్థన్నామో”తి ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స అకిత్తనం **వత్థుఅపరామసనం** నామ. “సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో”తి ఏత్థ “సుణాతు మే, భన్తే”తి వత్వా “సఙ్ఘో”తి అభణనం **సఙ్ఘఅపరామసనం** నామ. “ఇత్థన్నామస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో”తి ఉపజ్ఝాయస్స అకిత్తనం **పుగ్గలఅపరామసనం** నామ. సబ్బేన సబ్బం ఞత్తియా అనుచ్చారణం **ఞత్తిఅపరామసనం** నామ. పఠమం కమ్మవాచం నిట్ఠాపేత్వా “ఏసా ఞత్తీ”తి వత్వా “ఖమతి సఙ్ఘస్సా”తి ఏవం ఞత్తికిత్తనం **పచ్ఛా ఞత్తిట్ఠపనం** నామ. ఇతి ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ ఞత్తియా సమ్పన్నం **ఞత్తిసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

వత్థుసఙ్ఘపుగ్గలానం అపరామసనాని సావనాయ హాపనం అకాలే సావనన్తి ఇమే పఞ్చ అనుస్సావనదోసా. తత్థ **వత్థా**దీనం అపరామసనాని ఞత్తియం వుత్తసదిసానేవ. తీసు పన అనుస్సావనాసు యత్థ కత్థచి ఏతేసం అపరామసనం అపరామసనమేవ, సబ్బేన సబ్బం పన కమ్మవాచం అవత్వా చతుక్ఖత్తుం ఞత్తికిత్తనమేవ. అథ వా పన కమ్మవాచబ్భన్తరే అక్ఖరస్స వా పదస్స వా అనుచ్చారణం వా దురుచ్చారణం వా **సావనాయ హాపనం** నామ. సావనాయ అనోకాసే పఠమం ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా అనుస్సావనకరణం **అకాలే సావనం** నామ. ఇతి ఇమేహి దోసేహి విముత్తాయ అనుస్సావనాయ సమ్పన్నం **అనుస్సావనసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

విపత్తిసీమాలక్ఖణం సమతిక్కన్తాయ పన సీమాయ కతం **సీమాసమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ. యావతికా భిక్ఖూ కమ్మప్పత్తా, తేసం అనాగమనం, ఛన్దారహానం ఛన్దస్స అనాహరణం, సమ్ముఖీభూతానం పటిక్కోసనన్తి ఇమే పన తయో పరిసదోసా, తేహి విముత్తాయ పరిసాయ కతం **పరిససమ్పత్తిసమ్పన్నం** నామ.

ఉపసమ్పదాకమ్మవాచాసఙ్ఖాతం భగవతో వచనం ఉపసమ్పదాకమ్మకరణస్స కారణత్తా ఠానం, యథా చ తం కత్తబ్బన్తి భగవతా అనుసిట్ఠం, తథా కతత్తా తదనుచ్ఛవికం యథావుత్తం అనూనం ఞత్తిఅనుస్సావనం ఉప్పటిపాటియా చ అవుత్తం **ఠానారహం**. యథా కత్తబ్బన్తి హి భగవతా వుత్తం, తథా అకతే ఉపసమ్పదాకమ్మస్స కారణం న హోతీతి న తం ఠానారహం. తేనాహ **‘‘కారణారహేన సత్థుసాసనారహేనా’’**తి. ఇమినా ఞత్తిఅనుస్సావనసమ్పత్తి కథితాతి వేదితబ్బా. “సమగ్గేన సఙ్ఘేనా”తి ఇమినా పన పరిససమ్పత్తి కథితావ. “అకుప్పేనా”తి ఇమినా పారిసేసతో వత్థుసీమాసమ్పత్తియో కథితాతి వేదితబ్బా. అట్ఠకథాయం పన అకుప్పలక్ఖణం ఏకత్థ సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం **అకుప్పేనా**తి ఇమస్స “వత్థుఞత్తిఅనుస్సావనసీమాపరిససమ్పత్తిసమ్పన్నత్తా అకోపేతబ్బతం అప్పటిక్కోసితబ్బతం ఉపగతేనా”తి అత్థో వుత్తో. కేచి పన “ఠానారహేనాతిఏత్థ ‘న హత్థచ్ఛిన్నో పబ్బాజేతబ్బో’తిఆది (మహావ. ౧౧౯) సత్థుసాసనం ఠాన”న్తి వదన్తి.

“ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేనా”తి ఇమస్మిం అధికారే పసఙ్గతో ఆహరిత్వా యం కమ్మలక్ఖణం సబ్బఅట్ఠకథాసు పపఞ్చితం, తం యథాఆగతట్ఠానేయేవ దస్సేతుకామో ఇధ తస్స అవచనే తత్థ వచనే చ పయోజనం దస్సేతుం **‘‘ఇమస్మిం పన ఠానే ఠత్వా’’**తిఆదిమాహ.

అట్ఠసు ఉపసమ్పదాసు ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా సరణగమనూపసమ్పదా ఓవాదపటిగ్గహణూపసమ్పదా పఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదాతి ఇమాహి ఉపసమ్పదాహి ఉపసమ్పన్నానం లోకవజ్జసిక్ఖాపదవీతిక్కమే అభబ్బత్తా గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా దూతేనూపసమ్పదా అట్ఠవాచికూపసమ్పదాతి ఇమాసఞ్చ తిస్సన్నం ఉపసమ్పదానం భిక్ఖునీనంయేవ అనుఞ్ఞాతత్తా ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నో గహితోతి వేదితబ్బో. తథా హి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా అన్తిమభవికానంయేవ, సరణగమనూపసమ్పదా పరిసుద్ధానం, ఓవాదపటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా మహాకస్సపసోపాకానం, న చ తే భబ్బా పారాజికాదిలోకవజ్జం ఆపజ్జితుం, గరుధమ్మపటిగ్గహణాదయో చ భిక్ఖునీనంయేవ అనుఞ్ఞాతా, అయఞ్చ భిక్ఖు, తస్మా ఏత్థ ఞత్తిచతుత్థేన ఉపసమ్పన్నోవ గహితోతి వేదితబ్బో.

పణ్ణత్తివజ్జేసు పన సిక్ఖాపదేసు అఞ్ఞోపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నాదయో సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. తేపి హి సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తియేవ. యది ఏవం పణ్ణత్తివజ్జేసుపి సిక్ఖాపదేసు “అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ”తి ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నో కస్మా వుత్తోతి? సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహత్తా సబ్బకాలికత్తా చ. ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాదయో హి న సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహా అసబ్బకాలికా చ. తథా హి అట్ఠసు ఉపసమ్పదాసు ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదా దూతేనూపసమ్పదా అట్ఠవాచికూపసమ్పదాతి ఇమా తిస్సోయేవ థావరా, సేసా బుద్ధే ధరమానేయేవ అహేసుం. తేనేవ చ **భిక్ఖునీవిభఙ్గే**పి (పాచి. ౬౫౮) “తత్ర యాయం భిక్ఖునీ సమగ్గేన ఉభతోసఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన అకుప్పేన ఠానారహేన ఉపసమ్పన్నా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా భిక్ఖునీ”తి దూతేనూపసమ్పదాయ అట్ఠవాచికూపసమ్పదాయ చ ఉపసమ్పన్నం అన్తోకత్వా ఉభతోసఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునీ వుత్తా, న గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నా తస్సా ఉపసమ్పదాయ పాటిపుగ్గలికభావతో అసబ్బకాలికత్తా. గరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదా హి మహాపజాపతియా ఏవ అనుఞ్ఞాతత్తా పాటిపుగ్గలికాతి, తస్మా సబ్బసిక్ఖాపదవీతిక్కమారహం సబ్బకాలికాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నమేవ గహేత్వా సబ్బసిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తానీతి గహేతబ్బం. యది ఏవం పణ్ణత్తివజ్జేసు సిక్ఖాపదేసు చ ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదీనమ్పి సఙ్గహో కథం విఞ్ఞాయతీతి? అత్థతో ఆపన్నత్తా. తథా హి “ద్వే పుగ్గలా అభబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ, ద్వే పుగ్గలా భబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చా”తి (పరి. ౩౨౨) సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నాదయోపి అసఞ్చిచ్చ అస్సతియా అచిత్తకం పణ్ణత్తివజ్జం సహసేయ్యాదిఆపత్తిం ఆపజ్జన్తీతి అత్థతో ఆపన్నన్తి అయమేత్థ సారో. యం పనేత్థ ఇతో అఞ్ఞథా **కేనచి** పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం.

నిరుత్తివసేనాతి నిబ్బచనవసేన. **అభిలాపవసేనా**తి వోహారవసేన. **అనుప్పన్నాయ కమ్మవాచాయా**తి అనుప్పన్నాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మవాచాయ. **గుణవసేనా**తి సీలాదితంతంగుణయోగతో. ఏత్థ చ భిన్దతి పాపకే అకుసలే ధమ్మేతి భిక్ఖూతి నిబ్బచనం వేదితబ్బం.

భిక్ఖుపదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాసాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా

సిక్ఖితబ్బాతి ఆసేవితబ్బా. **ఉత్తమ**న్తి విసిట్ఠం. అధిసీలాదీసు విజ్జమానేసు సీలాదీహిపి భవితబ్బం. యథా హి ఓమకతరప్పమాణం ఛత్తం వా ధజం వా ఉపాదాయ అతిరేకప్పమాణం “అతిఛత్తం అతిధజో”తి వుచ్చతి, ఏవమిధాపి “అనుక్కట్ఠసీలం ఉపాదాయ అధిసీలేన భవితబ్బం, తథా అనుక్కట్ఠం చిత్తం పఞ్ఞఞ్చ ఉపాదాయ అధిచిత్తేన అధిపఞ్ఞాయ చ భవితబ్బ”న్తి మనసి కత్వా సీలాదిం సరూపతో విభావేతుకామో **“కతమం పనేత్థ సీల**”న్తిఆదిమాహ. అట్ఠఙ్గసీలం దసఙ్గసీలేస్వేవ అన్తోగధత్తా విసుం అగ్గహేత్వా **“పఞ్చఙ్గదసఙ్గసీల**”న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **పాతిమోక్ఖసంవరసీల**న్తి చారిత్తవారిత్తవసేన దువిధం వినయపిటకపరియాపన్నం సిక్ఖాపదసీలం. తఞ్హి యో నం పాతి రక్ఖతి, తం మోక్ఖేతి మోచేతి ఆపాయికాదీహి దుక్ఖేహీతి పాతిమోక్ఖన్తి వుచ్చతి. సంవరణం సంవరో , కాయవాచాహి అవీతిక్కమో. పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో. సో ఏవ సీలనట్ఠేన సీలన్తి పాతిమోక్ఖసంవరసీలం.

అపరో నయో (ఉదా. అట్ఠ. ౩౧; ఇతివు. అట్ఠ. ౯౭) – కిలేసానం బలవభావతో పాపకిరియాయ సుకరభావతో పుఞ్ఞకిరియాయ చ దుక్కరభావతో బహుక్ఖత్తుం అపాయేసు పతనసీలోతి పాతీ, పుథుజ్జనో. అనిచ్చతాయ వా భవాభవాదీసు కమ్మవేగక్ఖిత్తో ఘటియన్తం వియ అనవట్ఠానేన పరిబ్భమనతో గమనసీలోతి పాతీ, మరణవసేన వా తమ్హి తమ్హి సత్తనికాయే అత్తభావస్స పతనసీలోతి పాతీ, సత్తసన్తానో, చిత్తమేవ వా. తం పాతినం సంసారదుక్ఖతో మోక్ఖేతీతి పాతిమోక్ఖం. చిత్తస్స హి విమోక్ఖేన సత్తో విముత్తోతి వుచ్చతి. వుత్తఞ్హి “చిత్తవోదానా విసుజ్ఝన్తీ”తి (సం. ని. ౩.౧౦౦), “అనుపాదాయ ఆసవేహి చిత్తం విముత్త”న్తి (మహావ. ౨౮) చ.

అథ వా అవిజ్జాదినా హేతునా సంసారే పతతి గచ్ఛతి పవత్తతీతి పాతి. “అవిజ్జానీవరణానం సత్తానం తణ్హాసంయోజనానం సన్ధావతం సంసరత”న్తి (సం. ని. ౨.౧౨౪) హి వుత్తం. తస్స పాతినో సత్తస్స తణ్హాదిసంకిలేసత్తయతో మోక్ఖో ఏతేనాతి పాతిమోక్ఖో. “కణ్ఠేకాళో”తిఆదీనం వియస్స సమాససిద్ధి వేదితబ్బా.

అథ వా పాతేతి వినిపాతేతి దుక్ఖేహీతి పాతి, చిత్తం. వుత్తఞ్హి “చిత్తేన నీయతి లోకో, చిత్తేన పరికస్సతీ”తి (సం. ని. ౧.౬౨). తస్స పాతినో మోక్ఖో ఏతేనాతి పాతిమోక్ఖో. పతతి వా ఏతేన అపాయదుక్ఖే సంసారదుక్ఖే చాతి పాతి, తణ్హాసంకిలేసో. వుత్తఞ్హి “తణ్హా జనేతి పురిసం (సం. ని. ౧.౫౫-౫౭), తణ్హాదుతియో పురిసో”తి (అ. ని. ౪.౯; ఇతివు. ౧౫, ౧౦౫) చ ఆది. తతో పాతితో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా పతతి ఏత్థాతి పాతి, ఛ అజ్ఝత్తికబాహిరాని ఆయతనాని. వుత్తఞ్హి “ఛసు లోకో సముప్పన్నో, ఛసు కుబ్బతి సన్థవ”న్తి (సం. ని. ౧.౭౦; సు. ని. ౧౭౧). తతో ఛఅజ్ఝత్తికబాహిరాయతనసఙ్ఖాతతో పాతితో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా పాతో వినిపాతో అస్స అత్థీతి పాతీ, సంసారో. తతో మోక్ఖోతి పాతిమోక్ఖో.

అథ వా సబ్బలోకాధిపతిభావతో ధమ్మిస్సరో భగవా పతీతి వుచ్చతి, ముచ్చతి ఏతేనాతి మోక్ఖో, పతినో మోక్ఖో తేన పఞ్ఞత్తత్తాతి పతిమోక్ఖో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. సబ్బగుణానం వా మూలభావతో ఉత్తమట్ఠేన పతి చ సో యథావుత్తేన అత్థేన మోక్ఖో చాతి పతిమోక్ఖో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. తథా హి వుత్తం “పాతిమోక్ఖన్తి ముఖమేతం పముఖమేత”న్తి (మహావ. ౧౩౫) విత్థారో.

అథ వా ప-ఇతి పకారే, **అతీ**తి అచ్చన్తత్థే నిపాతో, తస్మా పకారేహి అచ్చన్తం మోక్ఖేతీతి పాతిమోక్ఖో. ఇదఞ్హి సీలం సయం తదఙ్గవసేన సమాధిసహితం పఞ్ఞాసహితఞ్చ విక్ఖమ్భనవసేన సముచ్ఛేదవసేన చ అచ్చన్తం మోక్ఖేతి మోచేతీతి పాతిమోక్ఖో.

పతి పతి మోక్ఖేతి వా పతిమోక్ఖో, తమ్హా తమ్హా వీతిక్కమదోసతో పచ్చేకం మోక్ఖేతీతి అత్థో, పతిమోక్ఖో ఏవ పాతిమోక్ఖో. మోక్ఖో వా నిబ్బానం, తస్స మోక్ఖస్స పటిబిమ్బభూతోతి పతిమోక్ఖో. సీలసంవరో హి సూరియస్స అరుణుగ్గమనం వియ నిబ్బానస్స ఉదయభూతో తప్పటిభాగో చ యథారహం కిలేసనిబ్బాపనతో, పతిమోక్ఖోయేవ పాతిమోక్ఖో. పతివత్తతి మోక్ఖాభిముఖన్తి వా పతిమోక్ఖం, పతిమోక్ఖమేవ పాతిమోక్ఖన్తి ఏవం తావేత్థ పాతిమోక్ఖసద్దస్స అత్థో వేదితబ్బో.

సంవరతి పిదహతి ఏతేనాతి సంవరో, పాతిమోక్ఖమేవ సంవరో పాతిమోక్ఖసంవరో. సో ఏవ సీలం **పాతిమోక్ఖసంవరసీలం,** అత్థతో పన తతో తతో వీతిక్కమితబ్బతో విరతియో చేవ చేతనా చ.

అధిసీలన్తి వుచ్చతీతి అనవసేసతో కాయికవాచసికసంవరభావతో చ మగ్గసీలస్స పదట్ఠానభావతో చ పాతిమోక్ఖసంవరసీలం అధికం విసిట్ఠం సీలం అధిసీలన్తి వుచ్చతి. **పజ్జోతాన**న్తి ఆలోకానం. నను చ పచ్చేకబుద్ధాపి ధమ్మతావసేన పాతిమోక్ఖసంవరసీలేన సమన్నాగతావ హోన్తి, ఏవం సతి కస్మా "బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తతి, న వినా బుద్ధుప్పాదా"తి నియమేత్వా వుత్తన్తి ఆహ – ''**న హి తం పఞ్ఞత్తిం ఉద్ధరిత్వా**''తిఆది. కిఞ్చాపి పచ్చేకబుద్ధా పాతిమోక్ఖసంవరసమ్పన్నాగతా హోన్తి, న పన తేసం వసేన విత్థారితం హుత్వా పవత్తతీతి అధిప్పాయో. "ఇమస్మిం వత్థుస్మిం ఇమస్మిం వీతిక్కమే ఇదం నామ హోతీ"తి పఞ్ఞాపనం అఞ్ఞేసం అవిసయో, బుద్ధానంయేవ ఏస విసయో, బుద్ధానం బలన్తి ఆహ – ''**బుద్ధాయేవ పనా**''తిఆది. లోకియసీలస్స అధిసీలభావో పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం ''**పాతిమోక్ఖసంవరతోపి చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తమేవ సీలం అధిసీల**''న్తి వుత్తం. **న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖూ**తి గహట్ఠేసు సోతాపన్నానం సదారవీతిక్కమసమ్భవతో వుత్తం. తథా హి తే సపుత్తదారా అగారం అజ్ఝావసన్తి.

సమాదాపనం సమాదానఞ్చాతి అఞ్ఞేసం సమాదాపనం సయం సమాదానఞ్చ. **అధిచిత్తన్తి వుచ్చతీ**తి మగ్గసమాధిస్స అధిట్ఠానభావతో అధిచిత్తన్తి వుచ్చతి. **న వినా బుద్ధుప్పాదా**తి కిఞ్చాపి పచ్చేకబుద్ధానం విపస్సనాపాదకం అట్ఠసమాపత్తిచిత్తం హోతియేవ, న పన తే తత్థ అఞ్ఞే సమాదాపేతుం సక్కోన్తీతి న తేసం వసేన విత్థారితం హుత్వా పవత్తతీతి అధిప్పాయో. విపస్సనాపఞ్ఞాయపి అధిపఞ్ఞతాసాధనే "న వినా బుద్ధుప్పాదా"తి వచనం ఇమినావ అధిప్పాయేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. లోకియచిత్తస్స అధిచిత్తతా పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం ''**తతోపి చ మగ్గఫలచిత్తమేవ అధిచిత్త**''న్తి ఆహ. **తం పన ఇధ అనధిప్పేత**న్తి ఇమినా అట్ఠకథావచనేన లోకియచిత్తస్స వసేన అధిచిత్తసిక్ఖాపి ఇధ అధిప్పేతాతి విఞ్ఞాయతి. **న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీ**తి చ ఇమినా లోకియఅధిచిత్తం సమాపన్నో మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీతి ఆపన్నం. అధిపఞ్ఞానిద్దేసే చ "తతోపి చ మగ్గఫలపఞ్ఞావ అధిపఞ్ఞా"తి వత్వా "సా పన ఇధ అనధిప్పేతా. న హి తం సమాపన్నో భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీ"తి వుత్తత్తా లోకియపఞ్ఞావసేన అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాయపి ఇధాధిప్పేతభావో తం సమాపన్నస్స మేథునధమ్మపటిసేవనఞ్చ అట్ఠకథాయం అనుఞ్ఞాతన్తి విఞ్ఞాయతి. ఇదఞ్చ సబ్బం "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి ఇమాయ పాళియా న సమేతి. అయఞ్హి పాళి అధిసీలసిక్ఖావ ఇధ అధిప్పేతా, న ఇతరాతి దీపేతి, తస్మా పాళియా అట్ఠకథాయ చ ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో – లోకియఅధిచిత్తఅధిపఞ్ఞాసమాపన్నస్స తథారూపపచ్చయం పటిచ్చ "మేథునం ధమ్మం పటిసేవిస్సామీ"తి చిత్తే ఉప్పన్నే తతో అధిచిత్తతో అధిపఞ్ఞతో చ పరిహాని సమ్భవతీతి తం ద్వయం సమాపన్నేన న సక్కా మేథునం ధమ్మం పటిసేవితున్తి పాళియం అధిసీలసిక్ఖావ వుత్తా. అధిసీలసిక్ఖఞ్హి యావ వీతిక్కమం న కరోతి, తావ సమాపన్నోవ హోతి. న హి చిత్తుప్పాదమత్తేన పాతిమోక్ఖసంవరసీలం భిన్నం నామ హోతీతి. అట్ఠకథాయం పన లోకియఅధిచిత్తతో అధిపఞ్ఞతో చ పరిహాయిత్వాపి భిక్ఖునో మేథునధమ్మపటిసేవనం కదాచి భవేయ్యాతి తం ద్వయం అప్పటిక్ఖిపిత్వా మగ్గఫలధమ్మానం అకుప్పసభావత్తా తం సమాపన్నస్స భిక్ఖునో తతో పరిహాయిత్వా మేథునధమ్మపటిసేవనం నామ న కదాచి సమ్భవతీతి లోకుత్తరాధిచిత్తఅధిపఞ్ఞానంయేవ పటిక్ఖేపో కతోతి వేదితబ్బో.

అత్థి దిన్నం అత్థి యిట్ఠన్తిఆదినయప్పవత్తన్తి ఇమినా –

> "తత్థ కతమం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం? 'అత్థి దిన్నం, అత్థి యిట్ఠం, అత్థి హుతం, అత్థి సుకతదుక్కటానం కమ్మానం ఫలం విపాకో, అత్థి అయం లోకో, అత్థి పరో లోకో, అత్థి మాతా, అత్థి పితా, అత్థి సత్తా ఓపపాతికా, అత్థి లోకే సమణబ్రాహ్మణా సమ్మగ్గతా సమ్మా పటిపన్నా, యే ఇమఞ్చ లోకం పరఞ్చ లోకం సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేన్తీ'తి యా ఏవరూపా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... అమోహో ధమ్మవిచయో సమ్మాదిట్ఠి, ఇదం వుచ్చతి కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం. ఠపేత్వా సచ్చానులోమికం ఞాణం సబ్బాపి సాసవా కుసలా పఞ్ఞా కమ్మస్సకతఞ్ఞాణ"న్తి (విభ. ౭౯౩) –

ఇమం విభఙ్గపాళిం సఙ్గణ్హాతి.

తత్థ (విభ. అట్ఠ. ౭౯౩) **అత్థి దిన్న**న్తిఆదీసు దిన్నపచ్చయా ఫలం అత్థీతి ఇమినా ఉపాయేన అత్థో వేదితబ్బో. **దిన్న**న్తి చ దేయ్యధమ్మసీసేన దానం వుత్తం. **యిట్ఠ**న్తి మహాయాగో, సబ్బసాధారణం మహాదానన్తి అత్థో. **హుత**న్తి పహోనకసక్కారో అధిప్పేతో. **అత్థి మాతా, అత్థి పితా**తి మాతాపితూసు సమ్మాపటిపత్తిమిచ్ఛాపటిపత్తిఆదీనం ఫలసమ్భవో వుత్తో. **ఇదం వుచ్చతీ**తి యం ఞాణం "ఇదం కమ్మం సకం, ఇదం నో సక"న్తి జానాతి, ఇదం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణం నామ వుచ్చతీతి అత్థో. తత్థ తివిధం కాయదుచ్చరితం చతుబ్బిధం వచీదుచ్చరితం తివిధం మనోదుచ్చరితన్తి ఇదం **న సకకమ్మం** నామ, తీసు ద్వారేసు దసవిధమ్పి సుచరితం **సకకమ్మం** నామ. అత్తనో వాపి హోతు పరస్స వా, సబ్బమ్పి అకుసలం **న సకకమ్మం** నామ. కస్మా? అత్థభఞ్జనతో అనత్థజననతో చ. అత్తనో వా హోతు పరస్స వా, సబ్బమ్పి కుసలం **సకకమ్మం** నామ. కస్మా? అనత్థభఞ్జనతో అత్థజననతో చ. ఏవం జాననసమత్థే ఇమస్మిం కమ్మస్సకతఞ్ఞాణే ఠత్వా బహుం దానం దత్వా సీలం పూరేత్వా ఉపోసథం సమాదియిత్వా సుఖేన సుఖం సమ్పత్తియా సమ్పత్తిం అనుభవిత్వా నిబ్బానం పత్తానం సత్తానం గణనపరిచ్ఛేదో నత్థి. **ఠపేత్వా సచ్చానులోమికం ఞాణ**న్తి మగ్గసచ్చస్స పరమత్థసచ్చస్స చ అనులోమనతో సచ్చానులోమికన్తి లద్ధనామం విపస్సనాఞాణం ఠపేత్వా అవసేసా సబ్బాపి సాసవా కుసలా పఞ్ఞా కమ్మస్సకతఞ్ఞాణమేవాతి అత్థో.

తిలక్ఖణాకారపరిచ్ఛేదకన్తి అనిచ్చాదిలక్ఖణత్తయస్స హుత్వా అభావాదిఆకారపరిచ్ఛిన్దనకం. **అధిపఞ్ఞాతి వుచ్చతీ**తి మగ్గపఞ్ఞాయ అధిట్ఠానభావతో విపస్సనాఞాణం అధిపఞ్ఞాతి వుచ్చతి.

> "కల్యాణకారీ కల్యాణం, పాపకారీ చ పాపకం;
>
> అనుభోతి ద్వయమేతం, అనుబన్ధతి కారక"న్తి. (సం. ని. ౧.౨౫౬);

ఏవం అతీతే అనాగతే చ వట్టమూలకదుక్ఖసల్లక్ఖణవసేన సంవేగవత్థుతాయ విముత్తిఆకఙ్ఖాయ పచ్చయభూతా కమ్మస్సకతపఞ్ఞా అధిపఞ్ఞాతిపి వదన్తి. లోకియపఞ్ఞాయ అధిపఞ్ఞాభావో పరియాయేనాతి నిప్పరియాయమేవ తం దస్సేతుం **"తతోపి చ మగ్గఫలపఞ్ఞావ అధిపఞ్ఞా"**తి వుత్తం.

సహ ఆజీవన్తి ఏత్థాతి **సాజీవోతి** సబ్బసిక్ఖాపదం వుత్తన్తి ఆహ – **"సబ్బమ్పి...పే.... తస్మా సాజీవన్తి వుచ్చతీ"**తి. తత్థ **సిక్ఖాపదన్తి** "నామకాయో పదకాయో నిరుత్తికాయో బ్యఞ్జనకాయో"తి వుత్తం భగవతో వచనసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం. **సభాగవుత్తినోతి** సమానవుత్తికా, సదిసప్పవత్తికాతి అత్థో. **తస్మిం సిక్ఖతీతి** ఏత్థ ఆధేయ్యాపేక్ఖత్తా అధికరణస్స కిమాధేయ్యమపేక్ఖిత్వా "తస్మి"న్తి అధికరణం నిద్దిట్ఠన్తి ఆహ – **"తం సిక్ఖాపదం చిత్తస్స అధికరణం కత్వా"**తి, తం సాజీవసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం "యథాసిక్ఖాపదం ను ఖో సిక్ఖామి, న సిక్ఖామీ"తి ఏవం పవత్తివసేన సిక్ఖాపదవిసయత్తా తదాధేయ్యభూతస్స చిత్తస్స అధికరణం కత్వాతి అత్థో. నను చ "సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో"తి ఇమస్స పదభాజనం కరోన్తేన "యం సిక్ఖం సాజీవఞ్చ సమాపన్నో, తదుభయం దస్సేత్వా తేసు సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో"తి వత్తబ్బం సియా, ఏవమవత్వా "తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో"తి ఏత్తకమేవ కస్మా వుత్తన్తి అన్తోలీనచోదనం సన్ధాయాహ **"న కేవలఞ్చాయమేతస్మి"**న్తిఆది.

తస్సా చ సిక్ఖాయాతి తస్సా అధిసీలసఙ్ఖాతాయ సిక్ఖాయ. **సిక్ఖం పరిపూరేన్తోతి**

సీలసంవరం పరిపూరేన్తో, వారిత్తసీలవసేన విరతిసమ్పయుత్తం చేతనం చారిత్తసీలవసేన విరతివిప్పయుత్తం చేతనఞ్చ అత్తని పవత్తేన్తోతి అత్థో. **తస్మిఞ్చ సిక్ఖాపదే అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీతి** "నామకాయో పదకాయో నిరుత్తికాయో బ్యఞ్జనకాయో"తి ఏవం వుత్తం భగవతో వచనసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం అవీతిక్కమన్తో హుత్వా తస్మిం యథావుత్తసిక్ఖాపదే సిక్ఖతీతి అత్థో. సీలసంవరపూరణం సాజీవానతిక్కమనఞ్చాతి ఇదమేవ చ ద్వయం ఇధ సిక్ఖనం నామాతి అధిప్పాయో. తత్థ సాజీవానతిక్కమో సిక్ఖాపారిపూరియా పచ్చయో. సాజీవానతిక్కమతో హి యావ మగ్గా సిక్ఖాపారిపూరీ హోతి. అపిచేత్థ "సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సిక్ఖతీ"తి ఇమినా విరతిచేతనాసఙ్ఖాతస్స సీలసంవరస్స విసేసతో సన్తానే పవత్తనకాలోవ గహితో, "అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీ"తి ఇమినా పన అప్పవత్తనకాలోపి. సిక్ఖఞ్హి పరిపూరణవసేన అత్తని పవత్తేన్తోపి నిద్దాదివసేన అప్పవత్తేన్తోపి వీతిక్కమాభావా "అవీతిక్కమన్తో సిక్ఖతీ"తి వుచ్చతీతి.

సిక్ఖాసాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా

"అప్పచ్చక్ఖాయ అప్పచ్చక్ఖాతాయా"తి ఉభయథాపి పాఠో తేసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తో. **దుబ్బల్యే ఆవికతేపీతి** "యంనూనాహం బుద్ధం పచ్చక్ఖేయ్య"న్తిఆదినా దుబ్బలభావే పకాసితేపి. **సిక్ఖాయ పన పచ్చక్ఖాతాయాతి** "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదినా సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖాతాయ. యస్మా దిరత్తవచనే గహితే తేన పురిమపచ్ఛిమపదాని సంసిలిట్ఠాని హోన్తి, న తస్మిం అగ్గహితే, తస్మా దిరత్తవచనేన బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతామత్తమేవ పయోజనన్తి ఆహ **"బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతాయా"**తి. **ముఖారుళ్హతాయాతి** యస్మా ఏవరూపం వచనం లోకస్స ముఖమారుళ్హం, తస్మాతి అత్థో.

బ్యఞ్జనం సమ్పాదేతీతి తస్స విసుం అత్థాభావతో వుత్తమేవత్థం అఞ్ఞపదేన దీపేన్తో బ్యఞ్జనం సమ్పాదేతి. వుత్తమేవత్థం కారణేన విభావేన్తో ఆహ **"పరివారకపదవిరహితఞ్హి"**తిఆది. అత్థదీపకం పదం **అత్థపదం.**

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్సాతి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానవచనస్స. "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదీసు "ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చేవ హోతి సిక్ఖా చ పచ్చక్ఖాతా"తి వుత్తత్తా ఉభయమ్పి హోతీతి ఆహ – **"ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థి హోతీ"**తి. కిఞ్చాపి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానవచనస్స దుబ్బల్యావికమ్మపదత్థో న హోతి, తథాపి "బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ"తి వుత్తే సిక్ఖాపరిపూరణే దుబ్బల్యావిభావస్సపి గమ్యమానత్తా "సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స ఏకచ్చం దుబ్బల్యావికమ్మం అత్థో హోతీ"తి వుత్తం. **నం సన్ధాయాతి** నం అత్థభూతం దుబ్బల్యావికమ్మం సన్ధాయ.

విసేసావిసేసన్తి ఏత్థ యేన దుబ్బల్యావికమ్మమేవ హోతి, న సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం, తత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానదుబ్బల్యావికమ్మానం అత్థి విసేసో. యేన పన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానఞ్చేవ దుబ్బల్యావికమ్మఞ్చ హోతి, తత్థ నేవత్థి విసేసోతి వేదితబ్బం. కరకిచ్ఛజీవనేతి ధాతూసు పఠితత్తా వుత్తం **"కిచ్ఛజీవికప్పత్తో"**తి. ఉక్కణ్ఠనం ఉక్కణ్ఠా, కిచ్ఛజీవికా, తం ఇతో పత్తోతి **ఉక్కణ్ఠితో. ఇతోతి** ఇతో రానతో, ఇతో విహారతో వా. **ఏత్థాతి** గన్తుమిచ్ఛితం పదేసం వదతి. అనభిరతియా పీళితో విక్ఖిత్తచిత్తో హుత్వా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా ఉద్ధంముఖో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో ఆహిణ్డతీతి ఆహ **"ఉద్ధం కణ్ఠం కత్వా విహరమానో"**తి.

అట్టీయమానోతి ఏత్థ అట్టమివ అత్తానమాచరతి అట్టీయతీతి అట్టీయసద్దస్స అన్తోగధఉపమానభూతకమ్మత్తా ఉపమేయ్యభూతేన అత్తనావ సకమ్మకత్తం, న భిక్ఖుభావేనాతి ఆహ **"భిక్ఖుభావన్తి భిక్ఖుభావేనా"**తి. న హి సో భిక్ఖుభావం అట్టమివ ఆచరతి, కిఞ్చరహి అత్తానం తస్మా భిక్ఖుభావేన కరణభూతేన అత్తానం అట్టీయమానోతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బోతి ఆహ **"కరణత్థే ఉపయోగవచన"**న్తి. **కణ్ఠే ఆసత్తేన అట్టీయేయ్యాతి** ఏత్థ పన కరణత్థేయేవ కరణవచనన్తి ఆహ – **"యథాలక్ఖణం కరణవచనేనేవ వుత్త"**న్తి. కత్తుఅత్థే వా ఉపయోగవచనం దట్ఠబ్బన్తి ఆహ – **"తేన వా భిక్ఖుభావేనా"**తిఆది, తేన కత్తుభూతేన భిక్ఖుభావేనాతి అత్థో. ఇమస్మిం పనత్థే అట్టం కరోతీతి అట్టీయతీతి అట్టీయ-సద్దం నిప్ఫాదేత్వా తతో కమ్మని మాన-సద్దే కతే "అట్టీయమానో"తి పదసిద్ధి వేదితబ్బా. తేనేవాహ – **"అట్టో కరియమానో పీళియమానో"**తి. **జిగుచ్ఛమానోతి** ఇమినా పన సమ్బన్ధే కరియమానే భిక్ఖుభావన్తి ఉపయోగత్థే ఏవ ఉపయోగవచనన్తి ఆహ – **"అసుచిం వియ తం జిగుచ్ఛన్తో"**తి, తం భిక్ఖుభావం జిగుచ్ఛన్తోతి అత్థో. **సచాహన్తి** సచే అహం.

పచ్చక్ఖానాకారేన వుత్తానీతి "పచ్చక్ఖేయ్యం పచ్చక్ఖేయ్య"న్తి వుత్తత్తా పచ్చక్ఖానాకారసమ్బన్ధేన వుత్తాని. **భావవికప్పాకారేనాతి** "అస్సం అస్స"న్తి ఆగతత్తా యం యం భవితుకామో, తస్స తస్స భావస్స వికప్పాకారేన, భిక్ఖుభావతో అఞ్ఞభావవికప్పాకారేనాతి అధిప్పాయో.

౩౦. **న ఉస్సహామీతి** అత్తనో తత్థ తత్థ ఉస్సహాభావం దస్సేతి. **న విసహామీతి** ఏకభత్తాదీనం అసయ్హభావం దస్సేతి. **న రమామీతి** "పబ్బజ్జామూలకం నత్థి మే సుఖ"న్తి దస్సేతి. **నాభిరమామీతి** పబ్బజ్జాయ అత్తనో సన్తోసాభావం దస్సేతి.

ఇదాని సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవారే ఠత్వా అయం వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో – తత్థ "సామఞ్ఞా చవితుకామో"తిఆదీహి పదేహి చిత్తనియమం దస్సేతి. "బుద్ధం ధమ్మ"న్తిఆదీహి పదేహి ఖేత్తనియమం దస్సేతి. యథా హి లోకే సస్సానం రుహనట్ఠానం "ఖేత్త"న్తి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స రుహనట్ఠానత్తా "ఖేత్త"న్తి వుచ్చతి. "పచ్చక్ఖామి ధారేహీ"తి ఏతేన కాలనియమం దస్సేతి. "వదతీ"తి ఇమినా పయోగనియమం దస్సేతి. "అలం మే బుద్ధేన, కిన్ను మే బుద్ధేన, న మమత్థో బుద్ధేన, సుముత్తాహం బుద్ధేనా"తిఆదీహి అనామట్ఠకాలవసేనపి

పచ్చక్ఖానం హోతీతి దస్సేతి. “విఞ్ఞాపేతీ”తి ఇమినా విజాననినియమం దస్సేతి. “ఉమ్మత్తకో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, ఉమ్మత్తకస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతీ”తిఆదీహి పుగ్గలనియమం దస్సేతి. “అరియకేన మిలక్ఖస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, సో చ నప్పటివిజానాతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తిఆదీహి పుగ్గలాదినియమే సతిపి విజాననినియమాసమ్భవం దస్సేతి . “దవాయ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తిఆదీహి ఖేత్తాదినియమే సతిపి చిత్తనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. “సావేతుకామో న సావేతి, అపచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తి ఇమినా చిత్తనియమేపి సతి పయోగనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. “అవిఞ్ఞుస్స సావేతి, విఞ్ఞుస్స న సావేతీ”తి ఏతేహి చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననియమేపి సతి యం పుగ్గలం ఉద్దిస్స సావేతి, తస్సేవ సవనేన రుహతి, న అఞ్ఞస్సాతి దస్సేతి. “సబ్బసో వా పన న సావేతి, అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”తి ఇదం పన చిత్తాదినియమేనేవ సిక్ఖా పచ్చక్ఖాతా హోతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం వుత్తం. తస్మా చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననియమవసేన సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖానం ఞత్వా తదభావేన అప్పచ్చక్ఖానం వేదితబ్బం.

కథం? ఉపసమ్పన్నభావతో చవితుకామతాచిత్తేనేవ హి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న దవా వా రవా వా భణన్తస్స. ఏవం **చిత్తవసేన** సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

తథా “బుద్ధం పచ్చక్ఖామి, ధమ్మం పచ్చక్ఖామి, సఙ్ఘం పచ్చక్ఖామి, సిక్ఖం, వినయం, పాతిమోక్ఖం, ఉద్దేసం, ఉపజ్ఝాయం, ఆచరియం, సద్ధివిహారికం, అన్తేవాసికం, సమానుపజ్ఝాయకం, సమానాచరియకం, సబ్రహ్మచారిం పచ్చక్ఖామీ”తి ఏవం వుత్తానం బుద్ధాదీనం చతుద్దసన్నం, “గిహీతి మం ధారేహి, ఉపాసకో, ఆరామికో, సామణేరో, తిత్థియో, తిత్థియసావకో, అస్సమణో, అసక్యపుత్తియోతి మం ధారేహీ”తి ఏవం వుత్తానం గిహిఆదీనం అట్ఠన్నఞ్చాతి ఇమేసం ద్వావీసతియా ఖేత్తపదానం యస్స కస్సచి సవేవచనస్స వసేన తేసు చ యంకిఞ్చి వత్తుకామస్స యంకిఞ్చి వదతోపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న రుక్ఖాదీనం అఞ్ఞతరస్స నామం గహేత్వా సిక్ఖం పచ్చక్ఖన్తస్స. ఏవం **ఖేత్తవసేన** సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

తత్థ యదేతం “పచ్చక్ఖామీ”తి చ “మం ధారేహీ”తి చ వుత్తం వత్తమానకాలవచనం, యాని చ “అలం మే బుద్ధేన, కిన్ను మే బుద్ధేన, న మమత్థో బుద్ధేన, సుముత్తాహం బుద్ధేనా”తిఆదినా నయేన ఆఖ్యాతవసేన కాలం అనామసిత్వా పురిమేహి చుద్దసహి పదేహి సద్ధిం యోజేత్వా వుత్తాని “అలం మే”తిఆదీని చత్తారి పదాని, తేసంయేవ చ సవేవచనానం వసేన పచ్చక్ఖానం హోతి, న “పచ్చక్ఖాసి”న్తి వా “పచ్చక్ఖిస్స”న్తి వా “మం ధారేసీ”తి వా “ధారేస్ససీ”తి వా “యనూనాహం పచ్చక్ఖేయ్య”న్తి వాతిఆదీని అతీతానాగతపరికప్పవచనాని భణన్తస్స. ఏవం **వత్తమానకాలవసేన** చేవ **అనామట్ఠకాలవసేన** చ పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

పయోగో పన దువిధో కాయికో వాచసికో. తత్థ “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా నయేన యాయ కాయచి భాసాయ వచీభేదం కత్వా వాచసికపయోగేనేవ పచ్చక్ఖానం హోతి, న అక్ఖరలిఖనం వా హత్థముద్దాదిదస్సనం వా కాయపయోగం కరోన్తస్స. ఏవం **వాచసికపయోగేనేవ** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

పుగ్గలో పన దువిధో యో చ పచ్చక్ఖాతి, యస్స చ పచ్చక్ఖాతి. తత్థ యో పచ్చక్ఖాతి, సో సచే ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టానం అఞ్ఞతరో న హోతి. యస్స పన పచ్చక్ఖాతి, సో సచే మనుస్సజాతికో హోతి, న చ ఉమ్మత్తకాదీనం అఞ్ఞతరో, సమ్ముఖీభూతో చ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి. న హి అసమ్ముఖీభూతస్స దూతేన వా పణ్ణేన వా ఆరోచనం రుహతి. ఏవం **యథావుత్తపుగ్గలవసేన** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన.

విజాననమ్పి నియమితానియమితవసేన దువిధం. తత్థ యస్స యేసం వా నియమేత్వా “ఇమస్స ఇమేసం వా ఆరోచేమీ”తి వదతి, సచే తే యథా పకతియా లోకే మనుస్సా వచనం సుత్వా ఆవజ్జనసమయే జానన్తి, ఏవం తస్స వచనానన్తరమేవ తస్స “అయం ఉక్కణ్ఠితో”తి వా “గిహిభావం పత్థయతీ”తి వా యేన కేనచి ఆకారేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం జానన్తి, పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. అథ అపరభాగే “కిం ఇమినా వుత్త”న్తి చిన్తేత్వా జానన్తి, అఞ్ఞే వా జానన్తి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అనియమేత్వా ఆరోచేన్తస్స పన సచే వుత్తనయేన యో కోచి మనుస్సజాతికో వచనత్థం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. ఏవం **విజాననవసేన** పచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేన. ఇతి ఇమేసం వుత్తప్పకారానం చిత్తాదీనం వసేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న అఞ్ఞథాతి దట్ఠబ్బం.

౨౧. “వదతీ”తి వచీభేదప్పయోగం దస్సేత్వా తదనన్తరం “విఞ్ఞాపేతీ”తి వుత్తత్తా తేనేవ వచీభేదేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం ఇధాధిప్పేతం, న యేన కేనచి ఉపాయేనాతి ఆహ **“తేనేవ వచీభేదేనా”**తి. **పదపచ్చాభట్ఠం కత్వా**తి పదవిపరావుత్తిం కత్వా. ఇదఞ్చ పదప్పయోగస్స అనియమితత్తా వుత్తం. యథా హి లోకే “ఆహర పత్తం, పత్తం ఆహరా”తి అనియమితేన పదప్పయోగేన తదత్థవిఞ్ఞాపనం దిట్ఠం, ఏవమిధాపి “బుద్ధం పచ్చక్ఖామి, పచ్చక్ఖామి బుద్ధ”న్తి అనియమితేన పదప్పయోగేన తదత్థవిఞ్ఞాపనం హోతియేవాతి అధిప్పాయో. బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి అత్థప్పధానో అయం నిద్దేసో, న సద్దప్పధానోతి ఆహ **“మిలక్ఖభాసాసు వా అఞ్ఞతరభాసాయ తమత్థం వదేయ్యా”**తి. మాగధభాసతో అవసిట్ఠా సబ్బాపి అన్ధదమిళాదిభాసా మిలక్ఖభాసాతి వేదితబ్బా. ఖేత్తపదేసు ఏకం వత్తుకామో సచేపి అఞ్ఞం వదేయ్య, ఖేత్తపదన్తోగధత్తా పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖాతి దస్సేన్తో ఆహ **“బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి వత్తుకామో”**తిఆది. యదిపి “బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ”తి వత్తుం అనిచ్ఛన్తో చిత్తేన తం పటిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం వత్తుకామో పున విరజ్ఝిత్వా తమేవ వదేయ్య, తథాపి సాసనతో చవితుకామతాచిత్తే సతి ఖేత్తపదస్సేవ వుత్తత్తా అఙ్గపారిపూరిసమ్భవతో హోత్వేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానన్తి వేదితబ్బం. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణ**న్తి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స రుహనట్ఠానభూతం ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణం.

“పచ్చక్ఖామి ధారేహీ”తి వత్తమానకాలస్స పధానభావేన వత్తుమిచ్ఛితత్తా అతీతానాగతపరికప్పవచనేహి నేవత్థి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానన్తి దస్సేన్తో ఆహ **“సచే పన బుద్ధం పచ్చక్ఖిన్తి వా”**తిఆది. **వదతి విఞ్ఞాపేతీ**తి ఏత్థ **వదతీ**తి ఇమినా పయోగస్స నియమితత్తా ఏకస్స సన్తికే అత్తనో వచీభేదప్పయోగేనేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న దూతసాసనాదిప్పయోగేనాతి దస్సేన్తో ఆహ **“దూతం వా పహిణాతీ”**తిఆది. తత్థ “మమ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానభావం కథేహీ”తి ముఖసాసనవసేన “దూతం వా పహిణాతీ”తి వుత్తం. పణ్ణే లిఖిత్వా పహిణనవసేన **“సాసనం వా పేసేతీ”**తి వుత్తం. రుక్ఖాదీసు అక్ఖరాని లిఖిత్వా దస్సనవసేన **“అక్ఖరం వా ఛిన్దతీ”**తి వుత్తం. **హత్థముద్దాయ వా తమత్థం ఆరోచేతీ**తి హత్థేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం సన్ధాయ వుత్తం. అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకో హి హత్థవికారో హత్థముద్దా. హత్థ-సద్దో చేత్థ తదేకదేసేసు అఙ్గులీసు దట్ఠబ్బో “న సబ్బం హత్థం ముఖే పక్ఖిపిస్సామీ”తిఆదీసు (పాచి. ౬౧౮) వియ. తస్మా అధిప్పాయవిఞ్ఞాపకేన అఙ్గులిసఙ్కోచాదినా హత్థవికారేన తమత్థం ఆరోచేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

చిత్తసమ్పయుత్తన్తి పచ్చక్ఖాతుకామతాచిత్తసమ్పయుత్తం. ఇదాని విజాననవసేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం నియమితానియమితవసేన ద్విధా వేదితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఆహ – **“యది అయమేవ జానాతూ”**తిఆది. అయఞ్చ విభాగో “వదతి విఞ్ఞాపేతీతి ఏకవిసయత్తా యస్స వదతి, తస్సేవ విజాననం అధిప్పేతం, న అఞ్ఞస్సా”తి ఇమినా నయేన లద్ధోతి దట్ఠబ్బం. న హి యస్స వదతి, తతో అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతీతి అయమత్థో సమ్భవతి. **సోయేవ జానాతీ**తి అవధారణేన తస్మిం అవిజానన్తేయేవ అఞ్ఞస్స జాననం పటిక్ఖిపతి. తేనేవాహ – **“అథ సో న జానాతి, అఞ్ఞో సమీపే ఠితో జానాతి, అపచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా”**తి. తస్మా “అయమేవ జానాతూ”తి ఏకం నియమేత్వా ఆరోచితే యదిపి సోపి జానాతి అఞ్ఞోపి, నియమితస్స పన నియమితవసేన విజాననసమ్భవతో సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం “అఞ్ఞో మా జానాతూ”తి అనియమితత్తా. **ద్విన్నమ్పి నియమేత్వా**తి ఇదం “ద్వే వా జానన్తు ఏకో వా, ఇమేసంయేవ ద్విన్నం ఆరోచేమీ”తి ఏవం

నియమేత్వా ఆరోచనం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవాహ – **''ఏకస్మిం జానన్తేపి ద్వీసు జానన్తేసుపీ''**తి. తస్మా ''ద్వేయేవ జానన్తు, ఏకో మా జానాతూ''తి ఏవం ద్విన్నం నియమేత్వా ఆరోచితే ద్వీసుయేవ జానన్తేసు సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న ఏకస్మిం జానన్తేతి వదన్తి.

సభాగేతి విస్సాసికే. **పరిసఙ్కమానోతి** ''సచే తే జానేయ్యుం, మం తే వారేస్సన్తీ''తి ఆసఙ్కమానో. **సమయఞ్ఞూ**తి సాసనాచారకుసలో, ఇధ పన తదధిప్పాయజాననమత్తేనపి సమయఞ్ఞూ నామ హోతి. తేనేవ ఆహ – **''ఉక్కణ్ఠితో అయం...పే.... సాసనతో చుతోతి జానాతీ''**తి. తస్మా ''బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ''తి ఇమస్స అత్థం ఇత్వాపి సచే ''అయం భిక్ఖుభావతో చవితుకామో, గిహీ వా హోతుకామో''తి న జానాతి, అప్పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. సచే పన ''బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ''తి వచనస్స అత్థం అజానిత్వాపి ''ఉక్కణ్ఠితో గిహీ హోతుకామో''తి అధిప్పాయం జానాతి, పచ్చక్ఖాతావ హోతి సిక్ఖా. అఞ్ఞస్మిం ఖణే సోతవిఞ్ఞాణవీథియా సద్దగ్గహణం, అఞ్ఞస్మింయేవ చ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా తదత్థవిజాననన్తి ఆహ – **''తఙ్ఖణఞ్ఞేవ పన అపుబ్బం అచరిమం దుజ్జాన''**న్తి. న హి ఏకస్మింయేవ ఖణే సద్దసవనం తదత్థవిజాననఞ్చ సమ్భవతి. తథా హి ''ఘటో''తి వా ''పటో''తి వా కేనచి వుత్తే తత్థ ఘ-సద్దం పచ్చుప్పన్నం గహేత్వా ఏకా సోతవిఞ్ఞాణవీథి ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి, తదనన్తరం ఏకా మనోవిఞ్ఞాణవీథి తమేవ అతీతం గహేత్వా ఉప్పజ్జతి. ఏవం తేన వుత్తవచనే యత్తకాని అక్ఖరాని హోన్తి, తేసు ఏకమేకం అక్ఖరం పచ్చుప్పన్నమతీతఞ్చ గహేత్వా సోతవిఞ్ఞాణవీథియా మనోవిఞ్ఞాణవీథియా చ ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధాయ అవసానే తాని అక్ఖరాని సమ్పిణ్డేత్వా అక్ఖరసమూహం గహేత్వా ఏకా మనోవిఞ్ఞాణవీథి ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి. తదనన్తరం ''అయమక్ఖరసమూహో ఏతస్స నామ''న్తి నామపఞ్ఞత్తిగ్గహణవసేన అపరాయ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధాయ తదనన్తరం ఉప్పన్నాయ మనోవిఞ్ఞాణవీథియా ''అయమేతస్స అత్థో''తి పకతియా తదత్థవిజాననం సమ్భవతి.

ఆవజ్జనసమయేనాతి భుమ్మత్థే కరణవచనం, అత్థాభోగసమయేతి అత్థో. ఇదాని తమేవ ఆవజ్జనసమయం విభావేన్తో ఆహ – **''యథా పకతియా...పే.... జానన్తీ''**తి. తేనేవ వచీభేదేన అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనస్స ఇధాధిప్పేతత్తా అపరభాగే ''కిం ఇమినా వుత్త''న్తి తం కఙ్ఖన్తస్స చిరేన అధిప్పాయవిజాననం అఞ్ఞేనపి కేనచి ఉపాయన్తరేన సమ్భవతి, న కేవలం వచీభేదమత్తేనాతి ఆహ – **''అథ అపరభాగే...పే.... అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా''**తి. ''గిహీ భవిస్సామీ''తి వుత్తే అత్థభేదో కాలభేదో చ హోతీతి అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. ''ధారేహీ''తి హి ఇమస్స యో అత్థో కాలో చ, న సో ''భవిస్సామీ''తి ఏతస్స. ''గిహీ హోమీ''తి వుత్తే పన అత్థభేదోయేవ, న కాలభేదో ''హోమీ''తి వత్తమానకాలస్సేవ వుత్తత్తా. ''గిహీ జాతోమ్హి, గిహీమ్హీ''తి ఏత్థాపి అత్థస్స చేవ కాలస్స చ భిన్నత్తా అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. ''అజ్జ పట్ఠాయా''తి ఇదం తథా వుత్తేపి దోసభావతో పరిపుణ్ణం కత్వా వుత్తం. ''ధారేహీ''తి అత్థప్పధానత్తా నిద్దేసస్స పరియాయవచనేహిపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దస్సేన్తో ఆహ **''జానాహీ''**తిఆది. ధారేహి జానాహి సఞ్జానాహి మనసి కరోహీతి హి ఏతాని పదాని అత్థతో కాలతో చ అభిన్నాని.

౨౨. **పురిమానేవ చుద్దసాతి** బుద్ధాదిసబ్రహ్మచారిపరియన్తాని. హోతు భవతూతి ఇదమ్పి పటిక్ఖేపమత్తమేవాతి ఆహ **''హోతు, పరియత్తన్తి అత్థో''**తి.

౨౩. **వణ్ణపట్ఠానన్తి** మహాసఙ్ఘికానం బుద్ధగుణపరిదీపకం ఏకం సుత్తన్తి వదన్తి. **ఉపాలిగాథాసూతి** (మ. ని. ౨.౭౬) –

''ధీరస్స విగతమోహస్స,
పభిన్నఖీలస్స విజితవిజయస్స;
అనీఘస్స సుసమచిత్తస్స;
వుద్ధసీలస్స సాధుపఞ్ఞస్స;
వేసమన్తరస్స విమలస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

''అకథంకథిస్స తుసితస్స;
వన్తలోకామిసస్స ముదితస్స;
కతసమణస్స మనుజస్స;
అన్తిమసారీరస్స నరస్స;
అనోపమస్స విరజస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

''అసంసయస్స కుసలస్స;
వేనయికస్స సారథివరస్స;
అనుత్తరస్స రుచిరధమ్మస్స;
నిక్కఙ్ఖస్స పభాసకస్స;
మానచ్ఛిదస్స వీరస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

''నిసభస్స అప్పమేయ్యస్స;
గమ్భీరస్స మోనప్పత్తస్స;
ఖేమఙ్కరస్స వేదస్స;
ధమ్మట్ఠస్స సంవుతత్తస్స;
సఙ్గాతిగస్స ముత్తస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

''నాగస్స పన్తసేనస్స;

ఖీణసంయోజనస్స ముత్తస్స;
పటిమన్తకస్స ధోనస్స;
పన్నధజస్స వీతరాగస్స;
దన్తస్స నిప్పపఞ్చస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“ఇసిసత్తమస్స అకుహస్స;
తేవిజ్జస్స బ్రహ్మప్పత్తస్స;
న్హాతకస్స పదకస్స;
పస్సద్ధస్స విదితవేదస్స;
పురిన్దదస్స సక్కస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“అరియస్స భావితత్తస్స;
పత్తిపత్తస్స వేయ్యాకరణస్స;
సతిమతో విపస్సిస్స;
అనభినతస్స నో అపనతస్స;
అనేజస్స వసిప్పత్తస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“సముగ్గతస్స ఝాయిస్స;
అననుగతన్తరస్స సుద్ధస్స;
అసితస్స హితస్స;
పవివిత్తస్స అగ్గప్పత్తస్స;
తిణ్ణస్స తారయన్తస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“సన్తస్స భూరిపఞ్ఞస్స;
మహాపఞ్ఞస్స వీతలోభస్స;
తథాగతస్స సుగతస్స;
అప్పటిపుగ్గలస్స అసమస్స;
విసారదస్స నిపుణస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మి.

“తణ్హచ్ఛిదస్స బుద్ధస్స;
వీతధూమస్స అనుపలిత్తస్స;
ఆహునేయ్యస్స యక్ఖస్స;
ఉత్తమపుగ్గలస్స అతులస్స;
మహతో యసగ్గప్పత్తస్స;
భగవతో తస్స సావకోహమస్మీ”తి. –

ఏవం ఉపాలిగహపతినా వుత్తాసు ఉపాలిసుత్తే ఆగతగాథాసు.

యథారుతమేవాతి యథావుత్తమేవ, పాళియం ఆగతమేవాతి అధిప్పాయో. యస్మా “సమ్మాసమ్బుద్ధం అనన్తబుద్ధిం అనోమబుద్ధిం బోధిపఞ్ఞాణ”న్తి ఇమాని వణ్ణపట్ఠానే ఆగతనామాని, “ధీర”న్తిఆదీని పన ఉపాలిగాథాసు ఆగతనామాని. తత్థ బోధి వుచ్చతి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం, తం సఞ్జాననహేతుత్తా పఞ్ఞాణం ఏతస్సాతి **బోధిపఞ్ఞాణో,** భగవా. ధియా పఞ్ఞాయ రాతి గణ్హాతి , సేవతీతి వా **ధీరో**. సముచ్ఛిన్నసబ్బచేతోఖీలత్తా **పభిన్నఖీలో**. సబ్బపుథుజ్జనే విజినింసు విజయన్తి విజినిస్సన్తి చాతి విజయా. కే తే? మచ్చుమారకిలేసమారదేవపుత్తమారా. తే విజితా విజయా ఏతేనాతి **విజితవిజయో,** భగవా. కిలేసమారమచ్చుమారవిజయేనేవ పనేత్థ అభిసఙ్ఖారక్ఖన్ధమారాపి విజితావ హోన్తీతి దట్ఠబ్బం.

స్వాక్ఖాతన్తిఆదీసు (విసుద్ధి॰ ౧.౧౪౭) సాత్థసబ్యఞ్జనకేవలపరిపుణ్ణపరిసుద్ధబ్రహ్మచరియస్స పకాసనతో **స్వాక్ఖాతో** ధమ్మో, అత్థవిపల్లాసాభావతో వా సుట్ఠు అక్ఖాతోతి **స్వాక్ఖాతో**. యథా హి అఞ్ఞతిత్థియానం ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసం ఆపజ్జతి “అన్తరాయికా”తి వుత్తధమ్మానం అన్తరాయికత్తాభావతో, “నియ్యానికా”తి చ వుత్తధమ్మానం నియ్యానికత్తాభావతో, తేన తే అఞ్ఞతిత్థియా దురక్ఖాతధమ్మాయేవ హోన్తి, న తథా భగవతో ధమ్మస్స అత్థో విపల్లాసం ఆపజ్జతి “ఇమే ధమ్మా అన్తరాయికా నియ్యానికా”తి ఏవం వుత్తధమ్మానం తథాభావానతిక్కమనతోతి. ఏవం తావ పరియత్తిధమ్మో స్వాక్ఖాతో ధమ్మో.

లోకుత్తరధమ్మో పన నిబ్బానానురూపాయ పటిపత్తియా పటిపదానురూపస్స చ నిబ్బానస్స అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. యథాహ –

“సుపఞ్ఞత్తా ఖో పన తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చ. సేయ్యథాపి నామ గఙ్గోదకం యమునోదకేన సంసన్దతి సమేతి, ఏవమేవ సుపఞ్ఞత్తా తేన భగవతా సావకానం నిబ్బానగామినీ పటిపదా సంసన్దతి నిబ్బానఞ్చ పటిపదా చా”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౯౬).

అరియమగ్గో చేత్థ అన్తద్వయం అనుపగమ్మ మజ్ఝిమాపటిపదాభూతోవ “మజ్ఝిమా పటిపదా”తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతో. సామఞ్ఞఫలాని పటిప్పస్సద్ధకిలేసానేవ “పటిప్పస్సద్ధకిలేసానీ”తి అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతాని. నిబ్బానం సస్సతామతతాణలేణాదిసభావమేవ సస్సతాదిసభావవసేన అక్ఖాతత్తా స్వాక్ఖాతన్తి ఏవం లోకుత్తరధమ్మోపి స్వాక్ఖాతో.

అరియమగ్గో అత్తనో సన్తానే రాగాదీనం అభావం కరోన్తేన అరియపుగ్గలేన సామం దట్ఠబ్బో “అరియమగ్గేన మమ రాగాదయో పహీనా”తి సయం అత్తనా అనఞ్ఞనేయ్యేన పస్సితబ్బోతి సన్దిట్ఠి, సన్దిట్ఠి ఏవ **సన్దిట్ఠికో**. అపిచ నవవిధో లోకుత్తరధమ్మో యేన యేన అధిగతో హోతి, తేన తేన అరియసావకేన పరసద్ధాయ గన్తబ్బతం హిత్వా పచ్చక్ఖఞాణేన సయం దట్ఠబ్బోతి **సన్దిట్ఠికో**. అథ వా పసత్థా దిట్ఠి సన్దిట్ఠి, సన్దిట్ఠియా జయతీతి **సన్దిట్ఠికో**. తథా హేత్థ అరియమగ్గో సమ్పయుత్తాయ, అరియఫలం కారణభూతాయ, నిబ్బానం విసయిభూతాయ సన్దిట్ఠియా కిలేసే జయతి, తస్మా యథా రథేన జయతీతి రథికో, ఏవం నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సన్దిట్ఠియా జయతీతి సన్దిట్ఠికో. అథ వా దిట్ఠన్తి దస్సనం వుచ్చతి, దిట్ఠమేవ సన్దిట్ఠం, సన్దస్సనన్తి అత్థో. సన్దిట్ఠం అరహతీతి **సన్దిట్ఠికో**. లోకుత్తరధమ్మో హి భావనాభిసమయవసేన సచ్ఛికిరియాభిసమయవసేన చ దిస్సమానోయేవ వట్టభయం నివత్తేతి, తస్మా యథా వత్థమరహతీతి వత్థికో, ఏవం సన్దిట్ఠం అరహతీతి సన్దిట్ఠికో.

అత్తనో ఫలదానం సన్ధాయ నాస్స ఆగమేతబ్బో కాలో అత్థీతి అకాలో. యథా హి లోకియకుసలస్స ఉపపజ్జఅపరాపరియాయేతిఆదినా ఫలదానం పతి ఆగమేతబ్బో కాలో అత్థి, న ఏవమేతస్సాతి అత్థో. అకాలోయేవ **అకాలికో**, న పఞ్చాహసత్తాహాదిభేదం కాలం ఖేపేత్వా ఫలం దేతి, అత్తనో పన పవత్తిసమనన్తరమేవ ఫలదోతి వుత్తం హోతి. అథ వా అత్తనో ఫలప్పదానే విప్పకట్ఠో దూరో కాలో పత్తో ఉపనీతో అస్సాతి కాలికో, కాలన్తరఫలదాయీ. కో సో? లోకియో కుసలధమ్మో. అయం పన సమనన్తరఫలదాయకత్తా న కాలికోతి **అకాలికో**. మగ్గమేవ హి సన్ధాయ “అకాలికో”తి ఇదం వుత్తం.

“ఏహి పస్స ఇమం ధమ్మ”న్తి ఏవం పవత్తం ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి **ఏహిపస్సికో**. కస్మా పనేస తం విధిం అరహతీతి? పరమత్థతో విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ. రిత్తముట్ఠియఞ్హి హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా అత్థీతి వత్వాపి “ఏహి పస్స ఇమ”న్తి న సక్కా వత్తుం. కస్మా? అవిజ్జమానత్తా. విజ్జమానమ్పి చ గూథం వా ముత్తం వా మనుఞ్ఞభావప్పకాసనేన చిత్తసమ్పహంసనత్థం “ఏహి పస్స ఇమ”న్తి న సక్కా వత్తుం, అపిచ ఖో నం తిణేహి వా పణ్ణేహి వా పటిచ్ఛాదేతబ్బమేవ హోతి. కస్మా? అపరిసుద్ధత్తా. అయం పన నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో సభావతో చ విజ్జమానో విగతవలాహకే చ ఆకాసే సమ్పుణ్ణచన్దమణ్డలం వియ పణ్డుకమ్బలే నిక్ఖిత్తజాతిమణి వియ చ పరిసుద్ధో, తస్మా విజ్జమానత్తా పరిసుద్ధత్తా చ ఏహిపస్సవిధిం అరహతీతి ఏహిపస్సికో.

ఉపనేతబ్బోతి **ఓపనేయ్యికో**. అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – ఉపనయనం ఉపనయో, ఆదిత్తం చేలం వా సీసం వా అజ్ఝుపేక్ఖిత్వాపి భావనావసేన అత్తనో చిత్తే ఉపనయనం ఉప్పాదనం అరహతీతి ఓపనేయ్యికో. ఇదం సఙ్ఖతే లోకుత్తరధమ్మే యుజ్జతి, అసఙ్ఖతో పన అత్తనో చిత్తే ఆరమ్మణభావేన ఉపనయనం అరహతీతి ఓపనేయ్యికో, సచ్ఛికిరియావసేన అల్లీయనం అరహతీతి అత్థో . అథ వా నిబ్బానం ఉపనేతి అరియపుగ్గలన్తి అరియమగ్గో ఉపనేయ్యో, సచ్ఛికాతబ్బతం ఉపనేతబ్బోతి ఫలనిబ్బానధమ్మో ఉపనేయ్యో, ఉపనేయ్యో ఏవ **ఓపనేయ్యికో**.

సబ్బేహి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూఆదీహి విఞ్ఞూహి “భావితో మే మగ్గో, అధిగతం ఫలం, సచ్ఛికతో నిరోధో”తి అత్తని అత్తని వేదితబ్బోతి **పచ్చత్తం వేదితబ్బో విఞ్ఞూహి**. న హి ఉపజ్ఝాయేన భావితేన మగ్గేన సద్ధివిహారికస్స కిలేసా పహీయన్తి, న సో తస్స ఫలసమాపత్తియా ఫాసు విహరతి, న తేన సచ్ఛికతం నిబ్బానం సచ్ఛికరోతి, తస్మా న ఏస పరస్స సీసే ఆభరణం వియ దట్ఠబ్బో, అత్తనో పన చిత్తేయేవ దట్ఠబ్బో, అనుభవితబ్బో విఞ్ఞూహీతి వుత్తం హోతి.

అసఙ్ఖతన్తి సఙ్గమ్మ సమాగమ్మ పచ్చయసమోధానలక్ఖణేన సఙ్గమేన సన్నిపతిత్వా అనురూపేహి పచ్చయేహి అకతం అనిబ్బత్తితన్తి అసఙ్ఖతం. నత్థి ఏత్థ మతన్తి **అమతం,** ఏతస్మిం వా అధిగతే నత్థి పుగ్గలస్స మతం మరణన్తి అమతం. కిఞ్చాపి ఏత్థ “స్వాక్ఖాతం ధమ్మం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా సబ్బత్థ ధమ్మ-సద్దప్పయోగో దస్సితో, తథాపి ధమ్మ-సద్దేన అయోజేత్వా వుత్తే వేవచనే న పచ్చక్ఖానం నామ న హోతీతి “స్వాక్ఖాతం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. “స్వాక్ఖాతం ధమ్మ”న్తిఆదినా పన ధమ్మ-సద్దప్పయోగో స్వాక్ఖాతా-దిసద్దానం ధమ్మ-విసేసనభావదస్సనత్థం కతోతి వేదితబ్బం. **ఏకధమ్మక్ఖన్ధస్సపి నామ**న్తి ఏత్థ “పఠమధమ్మక్ఖన్ధం దుతియధమ్మక్ఖన్ధం పుచ్ఛాధమ్మక్ఖన్ధం విస్సజ్జనాధమ్మక్ఖన్ధ”న్తిఆదినా ధమ్మక్ఖన్ధనామాని వేదితబ్బాని.

సుప్పటిపన్నన్తి స్వాక్ఖాతే ధమ్మవినయే యథానుసిట్ఠం పటిపన్నత్తా సుప్పటిపన్నం. మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ అన్తద్వయం అనుపగమ్మ పటిపన్నత్తా కాయవచీమనోవఙ్కకుటిలజిమ్హదోసప్పహానాయ పటిపన్నత్తా చ **ఉజుప్పటిపన్నం**. ఞాయో వుచ్చతి నిబ్బానం అరియమగ్గాదీహి ఞాయతి పటివిజ్ఝీయతి సచ్ఛికరీయతీతి కత్వా, తదత్థాయ పటిపన్నత్తా **ఞాయప్పటిపన్నం**. యథా పటిపన్నా గుణసమ్భావనాయ పరేహి కరియమానం పచ్చుట్ఠానాదిసామీచికమ్మం అరహన్తి, తథా పటిపన్నత్తా **సామీచిప్పటిపన్నం**.

యుగళవసేన పఠమమగ్గట్ఠో ఫలట్ఠోతి ఇదమేకం యుగళన్తి ఏవం చత్తారి పురిసయుగాని హోన్తి. ఏత్థ పన “చతుపురిసయుగం సఙ్ఘ”న్తి వత్తబ్బే “చత్తారీ”తి విభత్తిలోపం అకత్వా నిద్దేసో కతోతి దట్ఠబ్బం. చత్తారి పురిసయుగాని ఏత్థాతి **చతుపురిసయుగో**తి హి సఙ్ఘో వుచ్చతి. **అట్ఠపురిసపుగ్గల**న్తి పురిసపుగ్గలవసేన ఏకో పఠమమగ్గట్ఠో, ఏకో ఫలట్ఠోతి ఇమినా నయేన అట్ఠేవ పురిసపుగ్గలా హోన్తి. అట్ఠ పురిసపుగ్గలా ఏత్థాతి **అట్ఠపురిసపుగ్గలో,** సఙ్ఘో. ఏత్థ చ పురిసోతి వా పుగ్గలోతి వా ఏకత్థానేతాని పదాని, వేనేయ్యవసేన పనేతం వుత్తం.

ఆహునేయ్యన్తిఆదీసు (విసుద్ధి॰ ౧.౧౨౬) ఆనేత్వా హునితబ్బన్తి ఆహునం, దూరతోపి ఆనేత్వా సీలవన్తేసు దాతబ్బానం చతున్నం పచ్చయానమేతం అధివచనం. తం ఆహునం పటిగ్గహేతుం యుత్తో తస్స మహప్ఫలభావకరణతోతి **ఆహునేయ్యో,** సఙ్ఘో. అథ వా దూరతోపి ఆగన్త్వా సబ్బసాపతేయ్యమ్పి ఏత్థ హునితబ్బన్తి ఆహవనీయో, సక్కాదీనమ్పి వా ఆహవనం అరహతీతి ఆహవనీయో. యో చాయం బ్రాహ్మణానం ఆహవనీయో అగ్గి, యత్థ హుతం మహప్ఫలన్తి తేసం లద్ధి. సచే హుతస్స మహప్ఫలతాయ ఆహవనీయో, సఙ్ఘోవ ఆహవనీయో. సఙ్ఘే హుతఞ్హి మహప్ఫలం హోతి. యథాహ –

“యో చ వస్ససతం జన్తు, అగ్గిం పరిచరే వనే;
ఏకఞ్చ భావితత్తానం, ముహుత్తమపి పూజయే;

సాయేవ పూజనా సేయ్యో, యఞ్చే వస్ససతం హుత”న్తి. (ధ. ప. ౧౦౭);

తదేతం నికాయన్తరే “ఆహవనీయో”తి పదం ఇధ “ఆహునేయ్యో”తి ఇమినా పదేన అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనతో పనేత్థ కిఞ్చిమత్తమేవ నానం.

పాహునేయ్యన్తి ఏత్థ పన పాహునం వుచ్చతి దిసావిదిసతో ఆగతానం పియమనాపానం ఞాతిమిత్తానం అత్థాయ సక్కారేన పటియత్తం ఆగన్తుకదానం. తమ్పి ఠపేత్వా తే తథారూపే పియమిత్తాదికే పాహునకే సఙ్ఘస్సేవ దాతుం యుత్తం, సఙ్ఘోవ తం పటిగ్గహేతుం యుత్తో. సఙ్ఘసదిసో హి పాహునకో నత్థి. తథా హేస ఏకబుద్ధన్తరే వీతివత్తేయేవ దిస్సతి, అబ్బోకిణ్ణఞ్చ పియమనాపత్తకరేహి సీలాదిధమ్మేహి సమన్నాగతోతి ఏవం పాహునమస్స దాతుం యుత్తం, పాహునఞ్చ పటిగ్గహేతుం యుత్తోతి **పాహునేయ్యో.**

దక్ఖన్తి ఏతాయ సత్తా యథాధిప్పేతాహి సమ్పత్తీహి వడ్ఢన్తీతి దక్ఖిణా, పరలోకం సద్దహిత్వా దాతబ్బదానం. తం దక్ఖిణం అరహతి, దక్ఖిణాయ వా హితో యస్మా నం మహప్ఫలకరతాయ విసోధేతీతి **దక్ఖిణేయ్యో.** ఉభో హత్థే సిరసి పతిట్ఠాపేత్వా సబ్బలోకేన కరియమానం అఞ్జలికమ్మం అరహతీతి **అఞ్జలికరణీయో. అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్త**న్తి సబ్బలోకస్స అసదిసం పుఞ్ఞవిరుహనట్ఠానం . యథా హి రఞ్ఞో వా అమచ్చస్స వా సాలీనం వా యవానం వా విరుహనట్ఠానం రఞ్ఞో సాలిక్ఖేత్తం యవక్ఖేత్తన్తి వుచ్చతి, ఏవం సఙ్ఘో సబ్బలోకస్స పుఞ్ఞానం విరుహనట్ఠానం. సఙ్ఘం నిస్సాయ హి లోకస్స నానప్పకారహితసుఖసంవత్తనికాని పుఞ్ఞాని విరుహన్తి, తస్మా సఙ్ఘో అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్స. ఏత్థాపి “సుప్పటిపన్నం సఙ్ఘ”న్తిఆదినా సబ్బత్థ సఙ్ఘ-సద్దప్పయోగో సుప్పటిపన్నా-దిసద్దానం సఙ్ఘవిసేసనభావదస్సనత్థం కతో, తస్మా “సుప్పటిపన్నం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం.

సిక్ఖాపేవచనేసు పన సిక్ఖా-సద్దం వినా కేవలం భిక్ఖు-సద్దో భిక్ఖునీ-సద్దో చ సిక్ఖాయ అధివచనం న హోతీతి **“భిక్ఖుసిక్ఖం భిక్ఖునీసిక్ఖ”**న్తి వుత్తేయేవ సీసం ఏతి, అధిసీలాదయో పన సిక్ఖా ఏవాతి “అధిసీలం పచ్చక్ఖామీ”తిఆదినా వుత్తేపి సీసం ఏతి. **పఠమం పారాజిక**న్తిఆదినా సిక్ఖాపదానంయేవ గహణం వేదితబ్బం, న ఆపత్తీనం.

ఉపజ్ఝాయపేవచనేసు ఉపజ్ఝాయో హుత్వా యో పబ్బాజేసి చేవ ఉపసమ్పాదేసి చ, తం సన్ధాయ **“యో మం పబ్బాజేసీ”**తిఆది వుత్తం. **యస్స మూలేనా**తి యస్స పధానభావేన కారణభావేన వా. యస్స మూలం పధానభావో కారణభావో వా ఏతిస్సాతి **యస్సమూలికా,** పబ్బజ్జా ఉపసమ్పదా చ. మూల-సద్దస్స సాపేక్ఖభావేపి నిచ్చసాపేక్ఖతాయ గమకత్తా తద్ధితవుత్తి దట్ఠబ్బా.

ఆచరియపేవచనేసు పన యో ఉపజ్ఝం అదత్వా ఆచరియోవ హుత్వా పబ్బాజేసి, కమ్మవాచాచరియో హుత్వా ఉపసమ్పాదేసి చ, తం సన్ధాయ **“యో మం పబ్బాజేసి, యో మం అనుసావేసీ”**తి వుత్తం. ఇమేహి ద్వీహి వచనేహి పబ్బజ్జాచరియో చ ఉపసమ్పదాచరియో చ దస్సితో. **యాహం నిస్సాయ వసామీ**తి నిస్సయాచరియం దస్సేతి. **యాహం ఉద్దిసాపేమీ**తిఆదినా పన ధమ్మాచరియో వుత్తో. తత్థ **ఉద్దిసాపేమీ**తి పాఠం ఉద్దిసాపేమి. **పరిపుచ్ఛామీ**తి ఉగ్గహితపాఠస్స అత్థం పరిపుచ్ఛామి. సద్ధివిహారికపేవచనాదీసు చ వుత్తానుసారేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. **తస్స మూలే**తి ఏత్థ పన తస్స సన్తికేతి అత్థో దట్ఠబ్బో.

ఓకల్లకోతి ఖుప్పిపాసాదిదుక్ఖపరేతానం ఖీణసుఖానం నహానాదిసరీరపటిజగ్గనరహితానం కపణమనుస్సానమేతం అధివచనం. **మోళిబద్ధో**తి సిఖాబద్ధో ఓముక్కమకుటో వా. కిఞ్చాపి ద్వేవాచికో ఉపాసకో పఠమబోధియంయేవ సమ్భవతి, తథాపి తదా లబ్భమాననామం గహేత్వా వుత్తేపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతియేవాతి దస్సనత్థం **“ద్వేవాచికో ఉపాసకో”**తి వుత్తం. “ద్వేవాచికో”తి ఇదమేవ పనేత్థ పేవచనన్తి దట్ఠబ్బం, తస్మా “ద్వేవాచికోతి మం ధారేహీ”తి ఏత్తకేపి వుత్తే సీసం ఏతి. ఏవం సేసేసుపి.

కుమారకోతి కుమారావత్థో అతివియ దహరసామణేరో. **చేల్లకో**తి తతో మహన్తతరో ఖుద్దకసామణేరో. **చేటకో**తి మజ్ఝిమో. **మోళిగల్లో**తి మహాసామణేరో. **సమణుద్దేసో**తి పన అవిసేసతో సామణేరాధివచనం. **నిగణ్ఠుపట్ఠాకో**తిఆదీనిపి తిత్థియసావకపేవచనానీతి దట్ఠబ్బం.

దుస్సీలోతి నిస్సీలో సీలవిరహితో. **పాపధమ్మో**తి దుస్సీలత్తా ఏవ హీనజ్ఝాసయతాయ లామకసభావో. **అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారో**తి అపరిసుద్ధకాయకమ్మాదితాయ అసుచి హుత్వా సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. దుస్సీలో హి కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా “ఇదం అసుకేన కతం భవిస్సతీ”తి పరేసం ఆసఙ్కనీయో హోతి. కేనచిదేవ కరణీయేన మన్తయన్తే భిక్ఖూ దిస్వా “కచ్చి ను ఖో ఇమే మయా కతకమ్మం జానిత్వా మన్తేన్తీ”తి అత్తనోయేవ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. **పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో**తి లజ్జితబ్బతాయ పటిచ్ఛాదేతబ్బకమ్మన్తో. **అస్సమణో**తి న సమణో. సలాకగ్గహణాదీసు “అహమ్పి సమణో”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ **సమణపటిఞ్ఞో,** అసేట్ఠచారితాయ **అబ్రహ్మచారీ,** ఉపోసథాదీసు “అహమ్పి బ్రహ్మచారీ”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ **బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో,** పూతినా కమ్మేన సీలవిపత్తియా అన్తో అనుపవిట్ఠత్తా **అన్తోపూతి,** ఛహి ద్వారేహి రాగాదికిలేసానుస్సవనేన తిన్తత్తా **అవస్సుతో,** సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా సీలవన్తేహి ఛడ్డేతబ్బత్తా చ **కసమ్బుజాతో. కోణ్ఠో**తి దుస్సీలాధివచనమేతం.

“యాని వా పనఞ్ఞానిపి అత్థి బుద్ధపేవచనాని వా”తిఆదినా యం-సద్దపరామట్ఠానం బుద్ధాదిపేవచనానంయేవ తం-సద్దేన పరామసనం హోతీతి ఆహ – **“తేహి ఆకారేహి…పే… బుద్ధాదీనం పేవచనేహీ”**తి. కథం పన తాని ఆకారాదిసద్దేహి వోహరీయన్తీతి ఆహ **“పేవచనాని హీ”**తిఆది. సణ్ఠానవన్తానం బుద్ధాదీనం సణ్ఠానదీపనం తావ హోతు, సణ్ఠానరహితానం పన ధమ్మసిక్ఖాదీనం కథన్తి ఆహ **“సిక్ఖాపచ్చక్ఖానసణ్ఠానత్తా ఏవ వా”**తి. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానరూపాని హి పేవచనాని **“సిక్ఖాపచ్చక్ఖానసణ్ఠానానీ”**తి వుచ్చన్తి. **ఏవం ఖో**తి ఏత్థ **ఖో**తి అవధారణత్థే నిపాతోతి ఆహ **“ఏవమేవా”**తి.

౫౨. **ముచ్ఛాపరేతో**తి ముచ్ఛాయ అభిభూతో. వచనత్థవిజాననసమత్థం తిరచ్ఛానగతం దస్సేతుం **“నాగమాణవకస్సా”**తిఆది వుత్తం. **తిహేతుకపటిసన్ధికా**తి యేభుయ్యవసేన వుత్తం. న హి సబ్బాపి దేవతా తిహేతుకపటిసన్ధికావ హోన్తి ద్విహేతుకానమ్పి సమ్భవతో. **అతిఖిప్పం జానన్తీ**తి దేవతానం భవఙ్గపరివాసస్స మనుస్సానం వియ అదన్ధభావతో వుత్తం.

సభాగస్సాతి పురిసస్స. **విసభాగస్సా**తి మాతుగామస్స. **అనరియకో**తి మాగధవోహారతో అఞ్ఞో. **దవా**తి సహసా. **రవా**తి విరజ్ఝిత్వా. అఞ్ఞం భణిస్సామీతి అఞ్ఞం భణన్తో బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతి భణతీతి యోజేతబ్బం. అక్ఖరసమయానభిఞ్ఞతాయ వా కరణసమ్పత్తియా అభావతో వా కథేతబ్బం కథేతుం అసక్కోన్తో హుత్వా అఞ్ఞం కథేన్తో రవా భణతి నామ. ఉభయథాపి అఞ్ఞం భణితుకామస్స అఞ్ఞభణనం సమానన్తి ఆహ **“పురిమేన కో విసేసో”**తి.

వాచేతీతి పాళిం కథేన్తో అఞ్ఞం ఉగ్గణ్హాపేన్తో వా వాచేతి. **పరిపుచ్ఛతీ**తి పాళియా అత్థం పరిపుచ్ఛన్తో పాళిం పరిపుచ్ఛతి. **ఉగ్గణ్హాతీ**తి అఞ్ఞస్స సన్తికే పాళిం ఉగ్గణ్హాతి. **సజ్ఝాయం కరోతీ**తి ఉగ్గహితపాళిం సజ్ఝాయతి. **వణ్ణేతీ**తి పాళియా అత్థం సంవణ్ణేన్తో పాళిం వణ్ణేతి. మహల్లకస్స కిఞ్చి అజాననతో అవిదితిన్ద్రియతాయ వా **“పోత్థకరూపసదిసస్సా”**తి వుత్తం, మత్తికాయ కతరూపసదిసస్సాతి అత్థో. **గరుమేధస్సా**తి ఆరమ్మణేసు లహుప్పవత్తియా అభావతో దన్ధగతికతాయ గరుపఞ్ఞస్స, మన్దపఞ్ఞస్సాతి వుత్తం హోతి. **సబ్బసో వా**తి ఇమినా “ఇదం పదం

సావేస్సామి ‘సిక్ఖం పచ్చక్ఖామీ’’తి ఏవం పవత్తచిత్తుప్పాదస్స అభావం దస్సేతి. యస్మా పన అసతి ఏవరూపే చిత్తుప్పాదే కేనచి పరియాయేన తథావిధం వచీభేదం కత్వా సావనం నామ నేవ సమ్భవతి, తస్మా వుత్తం ‘‘**బుద్ధం పచ్చక్ఖామీతిఆదీసు...పే.... వచీభేదం కత్వా న సావేతీ**’’తి.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానవిభఙ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

౫౫. **నిద్దిసితబ్బస్సాతి** వివరితబ్బస్స పకాసేతబ్బస్స. **కిలేసేహీతి** అహిరికాదీహి కిలేసేహి. **ఇతో పట్ఠాయాతి** దుట్ఠుల్ల-పదతో పట్ఠాయ. **తస్స కమ్మస్సాతి** మేథునధమ్మపటిసేవనసఙ్ఖాతస్స కమ్మస్స. **దస్సనన్తిఆది** వుత్తనయమేవ. **అస్సాతి** మేథునధమ్మస్స.

ద్వీహి ద్వీహి సమాపజ్జితబ్బా **ద్వయంద్వయసమాపత్తీతి** ఆహ ‘‘**ద్వయేన ద్వయేన సమాపజ్జితబ్బతో**’’తి. రాగపరియుట్ఠానేన సదిసభావప్పత్తియా మిథునానం ఇదం మేథునం, మేథునమేవ ధమ్మో **మేథునధమ్మోతి** ఆహ ‘‘**ఉభిన్నం రత్తాన**’’న్తిఆది. తత్థ **రత్తానన్తి** మేథునరాగేన రత్తానం. **సారత్తానన్తి** తేనేవ రాగేన అతివియ రత్తానం. **అవస్సుతానన్తి** లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన ఉప్పన్నమేథునరాగేన తిన్తానం. **పరియుట్ఠితానన్తి** మేథునరాగుప్పత్తియా పరియోనద్ధచిత్తానం. **సదిసానన్తి** రత్తతాదీహి సదిసానం.

యస్మా “పటిసేవతి నామా”తి పదం మాతికాయ నత్థి, తస్మా “పటిసేవతి నామాతి కస్మా ఉద్ధట”న్తి యో మఞ్ఞతి, తస్స కారణం దస్సేన్తో ‘‘**పటిసేవేయ్యాతి ఏత్థ...పే.... మాతికాపద**’’న్తి ఆహ. **ఇత్థియా నిమిత్తేనాతి** ఇదం “మగ్గేన గచ్ఛతీ”తిఆది వియ దట్ఠబ్బం. యథా హి “మగ్గేన గచ్ఛతీ”తి వుత్తే “మగ్గం గచ్ఛతి, మగ్గే వా గచ్ఛతీ”తి అయమత్థో లబ్భతి, ఏవం “ఇత్థియా నిమిత్తేన పవేసేతీ”తి వుత్తే “ఇత్థియా నిమిత్తం పవేసేతి, నిమిత్తే వా పవేసేతీ”తి అయమత్థో లబ్భతి. ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన పురిసపయోగదస్సనత్థం వుత్తం. **నిమిత్తం అఙ్గజాతన్తి** అత్థతో ఏకం. పవేసనం నామ న బహి ఛుపనమత్తన్తి ఆహ ‘‘**వాతేన అసమ్ఫుట్ఠే అల్లోకాసే**’’తి. అబ్భన్తరఞ్హి పవేసేన్తో “పవేసేతీ”తి వుచ్చతి, న బహి ఛుపన్తో. **అబ్భన్తరన్తి** చ పకతియా సబ్బసో పిహితస్స నిమిత్తస్స వాతేన అసమ్ఫుట్ఠోకాసో వుచ్చతీతి.

ఇదాని సబ్బథా లేసోకాసపిదహనత్థం ఇత్థినిమిత్తే పురిసనిమిత్తే చ లబ్భమానం పవేసకాలే అఞ్ఞమఞ్ఞం ఫస్సారహం పదేసవిసేసం విభజిత్వా దస్సేన్తో ‘‘**ఇత్థినిమిత్తే చత్తారి పస్సానీ**’’తిఆదిమాహ. వాతేన హి అసమ్ఫుట్ఠే అల్లోకాసే యత్థ కత్థచి ఏకేనపి పదేసేన ఛుపిత్వా పవేసేన్తో “పవేసేతీ”తి వుచ్చతి. **వేమజ్ఝన్తి** యథా చత్తారి పస్సాని అసమ్ఫుసన్తో పవేసేతి, ఏవం కతవివరస్స ఇత్థినిమిత్తస్స హేట్ఠిమతలం వుచ్చతి , పురిసనిమిత్తే పన **మజ్ఝన్తి** అగ్గకోటిం సన్ధాయ వదతి. **ఉపరీతి** అగ్గకోటితో ఉపరిభాగప్పదేసో. ఇదఞ్చ మజ్ఝేన సమిఞ్జిత్వా పవేసేన్తస్స మజ్ఝిమపబ్బసమిఞ్జితఙ్గులిం కత్థచి పవేసేన్తస్స అఙ్గులియా మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠిసదిసం అఙ్గజాతస్స ఉపరిభాగవేమజ్ఝం సన్ధాయ వుత్తం. **హేట్ఠా పవేసేన్తోతి** ఇత్థినిమిత్తస్స హేట్ఠిమభాగేన ఛుపన్తం పవేసేన్తో. **మజ్ఝేన పవేసేన్తోతి** అబ్భన్తరతలం ఛుపిత్వా మజ్ఝేన పవేసేన్తో. కత్థచి అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా నీహరన్తస్స హి నత్థి పారాజికం, దుక్కటం పన హోతి ఛిన్నసీసవత్థుస్మిం వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తం పవేసేత్వా నీహరన్తస్స వియ. **మజ్ఝేనేవ ఛుపన్తం పవేసేన్తోతి** అగ్గకోటియా ఛుపన్తం పవేసేన్తో. మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా సమిఞ్జితఙ్గులిన్తి సమ్బన్ధో. అథ వా సమిఞ్జితఙ్గులిం మజ్ఝిమపబ్బపిట్ఠియా పవేసేన్తో వియాతి యోజేతబ్బం. **సఙ్కోచేత్వాతి** నిమిత్తమజ్ఝేన భిన్దిత్వా. **ఉపరిభాగేనాతి** సఙ్కోచితస్స ఉపరిభాగకోటియా. ఇదాని పురిసనిమిత్తస్స హేట్ఠా వుత్తేసు ఛసు ఠానేసు ఉపరీతి వుత్తట్ఠానన్తరస్స వసేన విసుం చత్తారి పస్సాని గహేత్వా పురిసనిమిత్తే దసధా ఠానభేదం దస్సేన్తో ‘‘**తత్థా**’’తిఆదిమాహ. హేట్ఠా పన విసుం తాని అగ్గహేత్వా “చత్తారి పస్సానీ”తి వచనసామఞ్ఞతోపి విసుం విసుం లబ్భమానాని ఏకచ్చం గహేత్వా ఛ ఠానాని వుత్తాని. **తులాదణ్డసదిసం పవేసేన్తస్సాతి** ఉజుకం పవేసేన్తస్స.

నిమిత్తే జాతన్తి అత్తనో నిమిత్తే జాతం. **చమ్మఖీలన్తి** నిమిత్తే ఉట్ఠితం చమ్మమేవ. “ఉణ్ణిగణ్డో”తిపి వదన్తి. నిమిత్తే జాతమ్పి చమ్మఖీలాది నిమిత్తమేవాతి ఆహ ‘‘**ఆపత్తి పారాజికస్సా**’’తి. “ఉపహతకాయప్పసాద”న్తి అవత్వా ‘‘**నట్ఠకాయప్పసాద**’’న్తి వచనం ఉపాదిన్నభావస్స నత్థితాదస్సనత్థం. తేనేవాహ – ‘‘**మతచమ్మం వా సుక్ఖపీళకం వా**’’తి. సతి హి ఉపాదిన్నభావే ఉపహతేపి కాయప్పసాదే ఉపహతిన్ద్రియవత్థుస్మిం వియ పారాజికాపత్తియేవ సియా, మతచమ్మం పన సుక్ఖపీళకఞ్చ అనుపాదిన్నకం ఉపాదిన్నకేయేవ చ పారాజికాపత్తి. తేనేవాహ ‘‘**ఆపత్తి దుక్కటస్సా**’’తి. న చ ఏవం కరోన్తస్స అనాపత్తి సక్కా వత్తున్తి దుక్కటం వుత్తం, ఇత్థినిమిత్తస్స పన నట్ఠేపి ఉపాదిన్నభావే పారాజికాపత్తియేవ. మతే అక్ఖాయితే యేభుయ్యేన అక్ఖాయితే పారాజికాపత్తివచనతో **మేథునస్సాదేనాతి** ఇమినా కాయసంసగ్గరాగం నివత్తేతి. సతి హి కాయసంసగ్గరాగే సఙ్ఘాదిసేసోవ సియా, బీజానిపి నిమిత్తసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛన్తీతి దుక్కటమేవ వుత్తం. “నిమిత్తేన నిమిత్తం పవేసేతీ”తి హి వుత్తం.

ఇదాని ఇమిస్సా మేథునకథాయ అసబ్భిరూపత్తా “ఈదిసం ఠానం కథేన్తేహి సుణన్తేహి చ ఏవం పటిపజ్జితబ్బ”న్తి అనుసాసన్తో ‘‘**అయఞ్చ మేథునకథా నామా**’’తిఆదిమాహ. మేథునకథాయ రాగవుడ్ఢిహేతుత్తా హాసవిసయత్తా చ తదుభయనివత్తనత్థం పటికూలమనసికారాదీసు నియోజేతి. పటికూలమనసికారేన హి రాగో నివత్తతి, సమణసఞ్ఞాదీసు పచ్చుపట్ఠితేసు హాసో నివత్తతి. **సత్తానుద్దయాయాతి** సత్తానం అపాయదుక్ఖాదీహి అనురక్ఖణత్థం. **లోకానుకమ్పాయాతి** సత్తలోకవిసయాయ అనుకమ్పాయ.

ముఖం అపిధాయాతి ముఖం అపిదహిత్వా, యేన కేనచి పమాదేన కదాచి మన్దహాసో భవేయ్య, తదా గరుత్తం కుప్పేయ్య, తస్మా తాదిసే కాలే గరుభావస్స అవికోపనత్థం బీజకేన ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా నిసీదితబ్బన్తి అధిప్పాయో. అథ వా **ముఖం అపిధాయాతి** ముఖం పిదహిత్వాతి అత్థో. బీజకేన ముఖం పటిచ్ఛాదేత్వా హసమానేన న నిసీదితబ్బన్తి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **దన్తవిదంసకన్తి** దన్తే దస్సేత్వా వివరిత్వా చాతి అత్థో. **గబ్భితేనాతి** సఙ్కోచం అనాపజ్జన్తేన, ఉస్సాహజాతేనాతి అత్థో. యది హి “ఈదిసం నామ అసబ్భిం కథేమీ”తి సఙ్కోచం ఆపజ్జేయ్య, అత్థవిభావనం న సియా, తస్మా “తాదిసేన సమ్మాసమ్బుద్ధేనపి తావ ఈదిసం కథితం, కిమఙ్గం పనాహం కథేమీ”తి ఏవం ఉస్సాహజాతేన కథేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. **సత్థుపటిభాగేనాతి** సత్థుకప్పేన, సత్థుసదిసేనాతి అత్థో.

మూలపఞ్ఞత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుపఞ్ఞత్తివణ్ణనా

తిరచ్ఛానేసు గతాయాతి తిరచ్ఛానేసు ఉప్పన్నాయ. యస్మా తిరచ్ఛానగతా నామ అతిఖుద్దకాపి హోన్తి, యేసం మగ్గేసు తిలఫలమత్తమ్పి పవేసనం నప్పహోతి, తస్మా న సబ్బావ తిరచ్ఛానగతిత్థియో పారాజికవత్థుభూతాతి పవేసనప్పహోనకవసేన లబ్భమానకతిరచ్ఛానగతిత్థియో పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేన్తో ‘‘**పారాజికవత్థుభూతా ఏవ చేత్థా**’’తిఆదిమాహ. **అపదానం అహిమచ్ఛాతిఆదిగాథా** పారాజికవత్థూనం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం పోరాణేహి ఠపితా. తత్థ **అహీతి** జాతినిద్దేసేన సబ్బాపి సప్పజాతి సఙ్గహితాతి ఆహ – ‘‘**అహిగ్గహణేన...పే.... దీఘజాతి**

సఙ్గహితా''తి. తత్థ **గోనసాతి** సప్పవిసేసా, యేసం పిట్ఠీసు మహన్తాని మణ్డలాని సన్దిస్సన్తి. **మచ్ఛ**గ్గహణం ఓదకజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి ఆహ – ''**మచ్ఛగ్గహణేన...పే.... ఓదకజాతి సఙ్గహితా**''తి. తేనేవ మణ్డూకకచ్ఛపానం సపాదకత్తేపి ఓదకజాతికత్తా సఙ్గహో కతో.

ముఖసణ్ఠానన్తి ఓట్ఠచమ్మసణ్ఠానం. **వణసఙ్ఖేపం గచ్ఛతీతి** వణసఙ్గహం గచ్ఛతి నవసు వణముఖేసు సఙ్గహితత్తాతి అధిప్పాయో. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ "అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి ఇమస్స వసేన వేదితబ్బం. తస్మిఞ్హి సుత్తే ద్వీసు సమ్భిన్నవణేసు ఏకేన వణేన పవేసేత్వా దుతియేన నీహరన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తం. వక్ఖతి చ "ఇమస్స సుత్తస్స అనులోమవసేన సబ్బత్థ వణసఙ్ఖేపే థుల్లచ్చయం వేదితబ్బ"న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౬). **కుక్కుటి**గ్గహణమ్పి సబ్బాయ పక్ఖిజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి ఆహ – ''**కుక్కుటిగ్గహణేన...పే.... పక్ఖిజాతి సఙ్గహితా**''తి. **మజ్జారి**గ్గహణమ్పి చతుప్పదజాతియా ఉపలక్ఖణపదన్తి దట్ఠబ్బం. తేనాహ – ''**మజ్జారిగ్గహణేన...పే.... చతుప్పదజాతి సఙ్గహితా**''తి. **రుక్ఖసునఖా** నామ కలన్దకాతిపి వదన్తి. **మఙ్గుసాతి** నకులా.

పరాజిత-సద్దో ఉపసగ్గస్స వుద్ధిం కత్వా త-కారస్స చ క-కారం కత్వా **పారాజికోతి** నిద్దిట్ఠోతి ఆహ ''**పారాజికోతి పరాజితో**''తి. ''**కత్థచి ఆపత్తీతి** 'పారాజికేన ధమ్మేన అనుద్ధంసేయ్యా'తిఆదీసు (పారా॰ ౩౮౪, ౩౯౧), **కత్థచి సిక్ఖాపదన్తి** ఇదం పన దిస్వా జానితబ్బ"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. పరాజయతీతి పారాజికం, పారాజికాతి చ కత్తుసాధనేన పారాజిక-సద్దేన సిక్ఖాపదం ఆపత్తి చ వుచ్చతీతి దస్సేన్తో ఆహ ''**యో తం అతిక్కమతీ**''తిఆది. పుగ్గలో పన కమ్మసాధనేన పారాజిక-సద్దేన వుచ్చతీతి దస్సేన్తో ఆహ ''**పుగ్గలో యస్మా పరాజితో**''తిఆది.

ఏతమేవ హి అత్థం సన్ధాయాతి "తం ఆపత్తిం ఆపన్నో పుగ్గలో పరాజితో హోతి పరాజయమాపన్నో"తి ఏతమత్థం సన్ధాయ. **చుతో పరద్ధోతి**ఆదినా హి తం ఆపత్తిం ఆపన్నపుగ్గలో చుతో హోతి పరాజితో పరాజయం ఆపన్నోతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి, న పన పుగ్గలో పారాజికో నామ హోతీతి ఏతమత్థం సన్ధాయాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. న హి **పరివారే**పి గాథా పుగ్గలవుత్తిపారాజికసద్దనిబ్బచనదస్సనత్థం వుత్తా ఆపత్తివుత్తీనం పారాజికా-దిసద్దానం నిబ్బచనవిభాగప్పసఙ్గే వుత్తత్తా. అయఞ్హి పరివారగాథాయ అత్థో (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౩౯) – యదిదం పుగ్గలాపత్తిసిక్ఖాపదపారాజికేసు ఆపత్తిపారాజికం నామ వుత్తం, తం ఆపజ్జన్తో పుగ్గలో యస్మా పరాజితో పరాజయమాపన్నో సద్ధమ్మా చుతో పరద్ధో భట్ఠో నిరఙ్కతో చ హోతి, అనీహటే తస్మిం పుగ్గలే పున ఉపోసథపవారణాదిభేదో సంవాసో నత్థి, **తేనేతం ఇతి వుచ్చతి** తేన కారణేన ఏతం ఆపత్తిపారాజికం ఇతి వుచ్చతీతి. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యస్మా పరాజితో హోతి ఏతేన, తస్మా ఏతం పారాజికన్తి వుచ్చతీతి. **పరిభట్ఠోతి** సాసనతో భట్ఠో, పరిహీనోతి అత్థో. **ఛిన్నోతి** అన్తరా ఖణ్డితో.

సద్ధిం యోజనాయాతి పదయోజనాయ సద్ధిం. **చతుబ్బిధం సఙ్ఘకమ్మన్తి** అపలోకనాదివసేన చతుబ్బిధం కమ్మం. **సీమాపరిచ్ఛిన్నేహీతి** ఏకసీమాపరియాపన్నేహి. **పకతత్తా** నామ పారాజికం అనాపన్నా అనుక్ఖిత్తా చ. **పఞ్చవిధోపీతి** నిదానుద్దేసాదివసేన పఞ్చవిధోపి. నహాపితపుబ్బకానం వియ ఓధిసఅనుఞ్ఞాతం ఠపేత్వా అవసేసం సబ్బమ్పి సిక్ఖాపదం సబ్బేహిపి లజ్జీపుగ్గలేహి అనతిక్కమనీయత్తా వుత్తం ''**సబ్బేహిపి లజ్జీపుగ్గలేహి సమం సిక్ఖితబ్బభావతో**''తి. **సమన్తి** సద్ధిం, ఏకప్పహారేన వా. **సిక్ఖితబ్బభావతోతి** అనతిక్కమనవసేన ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదినా చ సిక్ఖితబ్బభావతో. సామఞ్ఞసిక్ఖాపదేసు "ఇదం తయా న సిక్ఖితబ్బ"న్తి ఏవం అబహికాతబ్బతో ''**న ఏకోపి తతో బహిద్ధా సన్దిస్సతీ**''తి వుత్తం. యం తం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో.

౫౬. **న కేవలం ఇత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి** ఇమినా కేవలం ఇత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థు న హోతి, అథ ఖో ఉభతోబ్యఞ్జనకపణ్డకపురిసానమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి దస్సేతి. **న చ మనుస్సిత్థియా ఏవాతి** ఇమినా పన మనుస్సిత్థియా ఏవ నిమిత్తం పారాజికవత్థు న హోతి, అమనుస్సిత్థితిరచ్ఛానగతిత్థిఅమనుస్సుభతోబ్యఞ్జనకాదీనమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థూతి దస్సేతి. ''**వత్థుమేవ న హోతీతి** అమనుస్సిత్థిపసఙ్గేన ఆగతం సువణ్ణరజతాదిమయం పటిక్ఖిపతీ"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం యుత్తం వియ న దిస్సతి. న హి ఇతో పుబ్బే అమనుస్సిత్థిగ్గహణం కతం అత్థి, యేన తప్పసఙ్గో సియా. ఇదానేవ హి "తిస్సో ఇత్థియో"తిఆదినా అమనుస్సిత్థిగ్గహణం కతం, న చ అమనుస్సిత్థిగ్గహణేన సువణ్ణరజతాదిమయానం పసఙ్గో యుత్తో. మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానజాతివసేన తివిధా కత్వా పారాజికవత్థుభూతసత్తానం నిద్దేసేన సువణ్ణరజతాదిమయానం పసఙ్గస్స నివత్తితత్తా. తథా హి ఇత్థిపురిసాదీసు మనుస్సామనుస్సాదీసు వా కఞ్చి అనామసిత్వా అవిసేసేన "మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా"తి ఏత్తకమేవ మాతికాయం వుత్తం. తస్స పదభాజనే చ "పటిసేవతి నామా"తి మాతికం పదం ఉద్ధరిత్వా "యో నిమిత్తేన నిమిత్తం అఙ్గజాతేన అఙ్గజాతం అన్తమసో తిలఫలమత్తమ్పి పవేసేతి, ఏసో పటిసేవతి నామా"తి పటిసేవనాకారోవ దస్సితో, న పన పారాజికవత్థుభూతనిమిత్తనిస్సయా మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతా ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకా నియమేత్వా దస్సితా, తస్మా "ఇత్థియా ఏవ ను ఖో నిమిత్తం పారాజికవత్థు, ఉదాహు అఞ్ఞేసమ్పీ"తి ఏవమాది సన్దేహో సియా, నిమిత్తవోహారో చ సువణ్ణరజతాదిమయరూపకేసు చ లబ్భతియేవ. తేనేవ **వినీతవత్థూసు** (పారా॰ ౭౧) "లేపచిత్తస్స నిమిత్తం అఙ్గజాతేన ఛుపి, దారుధీతలికాయ నిమిత్తం అఙ్గజాతేన ఛుపీ"తి వుత్తం, తస్మా నిమిత్తసామఞ్ఞతో "సువణ్ణరజతాదిమయానమ్పి నిమిత్తం పారాజికవత్థు హోతి, న హోతీ"తి కస్సచి ఆసఙ్కా సియా. తేనేవ "లేపచిత్తాదివత్థూసు తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ"తి వుత్తం. తస్మా తదాసఙ్కానివత్తనత్థం పారాజికవత్థుభూతసత్తనియమనత్థఞ్చ జాతివసేన మనుస్సామనుస్సాదితో తిధా కత్వా పారాజికవత్థుభూతే సత్తే భగవా విభజిత్వా దస్సేతి, తస్మా "వత్థుమేవ న హోతీ"తి నిమిత్తసామఞ్ఞతో పసఙ్గాగతం సువణ్ణరజతాదిమయానం నిమిత్తం పటిక్ఖిపతీతి వత్తబ్బం.

తయో మగ్గేతి భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనన్తి ఆహ ''**తీసు మగ్గేసూతి అత్థో వేదితబ్బో**''తి. **ఏవం సబ్బత్థాతి** ఇమినా "ద్వే మగ్గే"తి ఏత్థాపి ద్వీసు మగ్గేసూతి అత్థో వేదితబ్బోతి అతిదిస్సతి.

అనుపఞ్ఞత్తివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౭. **అస్సాతి** ఆఖ్యాతికపదన్తి తస్స అత్థం దస్సేన్తో ''**హోతీ**''తి ఆహ. **గణ్ఠిపదేసు** పన "అస్సాతి పుగ్గలం పరామసిత్వా హోతీతి వచనసేసో దస్సితో"తిపి అత్థవికప్పో దస్సితో, న సో సున్దరతరో. యది హి వచనసేసో అధిప్పేతో సియా, "హోతీ"తి వత్తబ్బం, తేనేవ అఞ్ఞస్మిం అత్థవికప్పే హోతీతి వచనసేసో కతో.

౫౮. **సాదియన్తస్సేవాతి** ఏత్థ సాదియనం నామ సేవేతుకామతాచిత్తస్స ఉపట్ఠాపనన్తి ఆహ ''**పటిసేవనచిత్తసమఙ్గిస్సా**''తి. ''**పటిపక్ఖం అత్థయన్తీతి** సిక్ఖాకామానం భిక్ఖూనం పటిపక్ఖం దుస్సీలభావం అత్థయన్తీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అత్తనో వేరిపుగ్గలస్స పన పటిపక్ఖభూతం కఞ్చి అమిత్తం అత్థయన్తి గవేసన్తీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. పచ్చత్థికా హి అత్తనో వేరిం నాసేతుకామా తస్స పటిపక్ఖభూతం కఞ్చి అమిత్తం అత్తనో సహాయభావముపగచ్ఛన్తం ఇచ్ఛన్తి. రాజపచ్చత్థికాదీనం ఉపరి వక్ఖమానత్తా తదనురూపవసేన అత్థం దస్సేన్తో ''**భిక్ఖూ ఏవ పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికా**''తి ఆహ. "భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికా"తి ఏవం పన వుచ్చమానే భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా రాజాదయోపి ఏత్థేవ సఙ్గయ్హన్తీతి రాజపచ్చత్థికాదయో విసుం న

వత్తబ్బా సియుం, అఞ్ఞత్థ పన భిక్ఖుస్స పచ్చత్థికా భిక్ఖుపచ్చత్థికాతి అయమత్థో లబ్భతేవ “సాసనపచ్చత్థికా”తి యథా. **ఇస్సాపకతాతి** పరేసం లాభసక్కారాదిఅసహనలక్ఖణాయ ఇస్సాయ అభిభూతా. **నిప్పరిప్ఫన్దన్తి** పరిప్ఫన్దవిరహితం, యథా చలితుం పరివత్తితుం న సక్కోతి, తథా గహేత్వాతి అత్థో. **సమ్పయోజేన్తీతి** వచ్చమగ్గేన సద్ధిం యోజేన్తి.

తస్మిం ఖణేతి తస్మిం పవేసనక్ఖణే, అగ్గతో యావ మూలా పవేసనకాలో “పవేసనక్ఖణో”తి వుచ్చతి. సాదియనం నామ సేవనచిత్తస్స ఉప్పాదనన్తి ఆహ ‘‘**సేవనచిత్తం ఉపట్ఠాపేతీ**’’తి. **పవిట్ఠకాలేతి** అఙ్గజాతస్స యత్తకం ఠానం పవేసనారహం, తత్తకం అనవసేసతో పవిట్ఠకాలే. ఏవం పవిట్ఠస్స ఉద్ధరణారమ్భతో అన్తరా ఠితకాలో **ఠితం** నామ. అట్ఠకథాయం పన మాతుగామస్స సుక్కవిస్సట్ఠిం పత్వా సబ్బథా వాయమతో ఓరమిత్వా ఠితకాలం సన్ధాయ ‘‘**సుక్కవిస్సట్ఠిసమయే**’’తి వుత్తం. **ఉద్ధరణం** నామ యావ అగ్గా నీహరణకాలోతి ఆహ – ‘‘**నీహరణకాలే పటిసేవనచిత్తం ఉపట్ఠాపేతీ**’’తి. **అఙ్గారకాసున్తి** అఙ్గారరాసిం. ఏవరూపే కాలే అసాదియనం నామ న సబ్బేసం విసయోతి ఆహ ‘‘**ఇమఞ్హి ఏవరూపం ఆరద్ధవిపస్సక**’’న్తిఆది . **ఏకాదసహి అగ్గీహీతి** రాగదోసమోహజాతిజరామరణసోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాససఙ్ఖాతేహి ఏకాదసహి అగ్గీహి. రాగాదయో హి అనుడహనట్ఠేన “అగ్గీ”తి వుచ్చన్తి. తే హి యస్స సన్తి , తం నిడహన్తి, మహాపరిళాహా చ హోన్తి దున్నిబ్బాపయా చ. భగవతా చ దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహో ఇచ్ఛితోయేవాతి ఆహ – ‘‘**పచ్చత్థికానఞ్చస్స మనోరథవిఘాతం కరోన్తో**’’తి. **అస్సాతి** అసాదియన్తస్స యథావుత్తగుణసమఙ్గిస్స.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౯-౬౦. అక్ఖాయితనిమిత్తా అక్ఖాయిత-సద్దేన వుత్తా ఉత్తరపదలోపేనాతి ఆహ ‘‘**సోణసిఙ్గాలాదీహి అక్ఖాయితనిమిత్త**’’న్తి. అక్ఖాయితం నిమిత్తం యస్సా సా **అక్ఖాయితనిమిత్తా**. “జాగరన్తి”న్తిఆది విసేసనరహితత్తా ‘‘**సుద్ధికచతుక్కానీ**’’తి వుత్తం.

సమానాచరియకా థేరాతి ఏకాచరియస్స పాఠకన్తేవాసికా. **మహాభయేతి** బ్రాహ్మణతిస్సభయే. గఙ్గాయ అపరభాగో **అపరగఙ్గం. వత రేతి** గరహత్థే నిపాతో. అవిస్సజ్జన్తేన కిం కత్తబ్బన్తి ఆహ ‘‘**నిచ్చకాలం సోతబ్బ**’’న్తిఆది. **ఏవం వినయగరుకానన్తి** ఇమినా ఉపరి తేహి వుచ్చమానవినిచ్ఛయస్స గరుకరణీయతాయ కారణం వుత్తం. **సబ్బం పరియాదియిత్వాతి** సబ్బం పారాజికక్ఖేత్తం అనవసేసతో గహేత్వా. **సోతం ఛిన్దిత్వాతి** పారాజికక్ఖేత్తే వీతిక్కమసోతం ఛిన్దిత్వా. అపఞ్ఞత్తభావతో యుత్తిఅభావతో చ ‘‘**పారాజికచ్ఛాయా పనేత్థ న దిస్సతీ**’’తి వుత్తం. కేచి పన “ఉపడ్ఢక్ఖాయితభావస్స దుబ్బినిచ్ఛయత్తా తత్థ పారాజికం న పఞ్ఞపేసీ”తి వదన్తి, తం అకారణం, న చ దుబ్బినిచ్ఛయతా అపఞ్ఞత్తికారణం యేభుయ్యక్ఖాయితాదీసుపి దుబ్బినిచ్ఛయభావస్స సమానత్తా. ఉపడ్ఢక్ఖాయితతో హి కిఞ్చిదేవ అధికం ఊనం వా యది ఖాయితం సియా, తమ్పి యేభుయ్యేన ఖాయితం అక్ఖాయితన్తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి ఉపడ్ఢక్ఖాయితమివ యేభుయ్యక్ఖాయితాదీనిపి దుబ్బినిచ్ఛయానేవ. అపిచ ఉపడ్ఢక్ఖాయితం యది సభావతో పారాజికక్ఖేత్తం సియా, న తత్థ భగవా దుబ్బినిచ్ఛయన్తి పారాజికం న పఞ్ఞపేతి.

ఇదాని థేరేన కతవినిచ్ఛయమేవ ఉపత్థమ్భేత్వా అపరమ్పి తత్థ కారణం దస్సేన్తో ‘‘**అపిచా**’’తిఆదిమాహ. నిమిత్తే అప్పమత్తికాపి మంసరాజి సచే అవసిట్ఠా హోతి, తం **యేభుయ్యక్ఖాయిత**మేవ హోతి, తతో పరం పన సబ్బసో ఖాయితే నిమిత్తే దుక్కటమేవాతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**తతో పరం థుల్లచ్చయం నత్థీ**’’తి. అథ వా **యేభుయ్యేన ఖాయితం** నామ వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖానం చతూసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసే అతిక్కమ్మ యావ తతియకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాదితం, తతో పరం పన తతియకోట్ఠాసం అతిక్కమ్మ యావ చతుత్థకోట్ఠాసస్స పరియోసానా ఖాదితం దుక్కటవత్థూతి వేదితబ్బం. **మతసరీరస్మింయేవ వేదితబ్బన్తి** “మతం యేభుయ్యేన అక్ఖాయిత”న్తిఆదివచనతో. ‘‘**యదిపి నిమిత్తం సబ్బసో ఖాయిత**న్తిఆది సబ్బం జీవమానకసరీరమేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **కేనచి** పన “తం వీమంసిత్వా గహేతబ్బ”న్తి లిఖితం. కిమేత్థ వీమంసితబ్బం జీవమానకసరీరస్సేవ అధికతత్తా మతసరీరే లబ్భమానస్స వినిచ్ఛయస్స విసుం వక్ఖమానత్తా చ. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) –

> “జీవమానకసరీరస్స వుత్తప్పకారే మగ్గే సచేపి తచాదీని అనవసేసేత్వా సబ్బసో ఛిన్నే నిమిత్తసణ్ఠానమత్తం పఞ్ఞాయతి, తత్థ అన్తమసో అఙ్గజాతే ఉట్ఠితం అనట్ఠకాయప్పసాదం పీళకం వా చమ్మఖీలం వా పవేసేన్తస్సపి సేవనచిత్తే సతి పారాజికం, నట్ఠకాయప్పసాదం సుక్ఖపీళకం వా మతచమ్మం వా లోమం వా పవేసేన్తస్స దుక్కటం. సచే నిమిత్తసణ్ఠానమత్తమ్పి అనవసేసేత్వా సబ్బసో మగ్గో ఉప్పాటితో, తత్థ ఉపక్కమతో వణసఙ్ఖేపవసేన థుల్లచ్చయ”న్తి –

జీవమానకసరీరస్మింయేవ యథావుత్తవినిచ్ఛయో దస్సితో.

సబ్బసో ఖాయితన్తి నిమిత్తప్పదేసే బహిట్ఠితం ఛవిచమ్మం సబ్బసో ఛిన్దిత్వా సోణసిఙ్గాలాదీహి ఖాయితసదిసం కతం. తేనేవాహ ‘‘**ఛవిచమ్మం నత్థీ**’’తి. నిమిత్తమంసస్స పన అబ్భన్తరే ఛవిచమ్మస్స చ విజ్జమానత్తా ‘‘**నిమిత్తసణ్ఠానం పఞ్ఞాయతీ**’’తి వుత్తం. తేనేవాహ ‘‘**పవేసనం జాయతీ**’’తి. **నిమిత్తసణ్ఠానం పన అనవసేసేత్వాతి** నిమిత్తాకారేన ఠితం ఛవిచమ్మమంసాదిం అనవసేసేత్వా. జీవమానకసరీరే లబ్భమానవిసేసం దస్సేత్వా ఇదాని మతసరీరే లబ్భమానవిసేసం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**మతసరీరే పనా**’’తిఆది.

మనుస్సానం జీవమానకసరీరేతిఆదినా పన అక్ఖిఆదయోపి వణసఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి వణేన ఏకపరిచ్ఛేదం కత్వా అక్ఖిఆదీసుపి థుల్లచ్చయం వుత్తం. తేసఞ్చ వణసఙ్గహో “నవద్వారో మహావణో”తి (మి॰ ప॰ ౨.౬.౧) ఏవమాదిసుత్తానుసారేన వేదితబ్బో. తిరచ్ఛానగతానం అక్ఖికణ్ణవణేసు దుక్కటం పన అట్ఠకథాప్పమాణేన గహేతబ్బం. యథా హి మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతేసు వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖానం పారాజికవత్థుభావే నానాకరణం నత్థి, ఏవం అక్ఖిఆదీనమ్పి థుల్లచ్చయాదివత్థుభావే నిన్నానాకరణేన భవితబ్బం. వణే థుల్లచ్చయఞ్చ “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా॰ ౬౬) సామఞ్ఞతో వుత్తం, న పన “మనుస్సాన”న్తి విసేసనం అత్థి. యది చ తిరచ్ఛానగతానం వణేసు థుల్లచ్చయేన న భవితబ్బం, పతఙ్గముఖమణ్డూకస్స ముఖసణ్ఠానే వణసఙ్ఖేపతో థుల్లచ్చయం న వత్తబ్బం, వుత్తఞ్చ, తస్మా అట్ఠకథాచరియా ఏవేత్థ పమాణం. భగవతో అధిప్పాయఞ్ఞూనో హి అట్ఠకథాచరియా. తేనేవ వుత్తం “బుద్ధేన ధమ్మో వినయో చ వుత్తో, యో తస్స పుత్తేహి తథేవ ఞాతో”తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.). **మనుస్సానన్తి** ఇత్థిపురిసపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకానం సామఞ్ఞతో వుత్తం. **వత్థికోసేసూతి** వత్థిపుటేసు పురిసానం అఙ్గజాతకోసేసు. మతసరీరం యావ ఉద్ధుమాతకాదిభావేన కుథితం న హోతి, తావ అల్లసరీరన్తి వేదితబ్బం. తేనాహ – ‘‘**యదా పన సరీరం ఉద్ధుమాతకం హోతీ**’’తిఆది. **పారాజికవత్థుఞ్చ థుల్లచ్చయవత్థుఞ్చ విజహతీతి** ఏత్థ పారాజికవత్థుభావం థుల్లచ్చయవత్థుభావఞ్చ విజహతీతి అత్థో వేదితబ్బో. మతానం తిరచ్ఛానగతానన్తి సమ్బన్ధో.

మేథునరాగేన వత్థికోసం పవేసేన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తన్తి ఆహ ‘‘**పత్థికోసం అప్పవేసేన్తో**’’తి. **ఇత్థియా అప్పవేసేన్తోతి** ఇత్థియా నిమిత్తం అప్పవేసేన్తో. **అప్పవేసేన్తోతి** చ పవేసనాధిప్పాయస్స అభావం దస్సేతి. పవేసనాధిప్పాయేన బహి ఛుపన్తస్స పన మేథునస్స పుబ్బపయోగత్తా దుక్కటేనేవ భవితబ్బం. **నిమిత్తేన నిమిత్తం ఛుపతి, థుల్లచ్చయ**న్తి ఇదం

“న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (మహావ. ౨౫౨) ఇమస్స సుత్తస్స వసేన వుత్తం. తత్థ చ కేసఞ్చి అఞ్ఞథాపి అత్థవికప్పస్స విధిం దస్సేన్తో **“మహాఅట్ఠకథాయం పనా”**తిఆదిమాహ. తత్థ కిఞ్చాపి “కత్వా మహాఅట్ఠకథం సరీర”న్తి (పారా. అట్ఠ. ౧.గన్థారమ్భకథా) వుత్తం, తథాపి సేసఅట్ఠకథాసు “మేథునరాగేన ముఖేనా”తి వచనస్స అభావం దస్సేతుం “మహాఅట్ఠకథాయం పనా”తి వుత్తం. “అఙ్గజాతేనా”తి అవుత్తత్తా **“అవిసేసేనా”**తి వుత్తం.

ఇదాని మహాఅట్ఠకథం పాళియా సంసన్దిత్వా దస్సేన్తో **“యం తావ మహాఅట్ఠకథాయ”**న్తిఆదిమాహ. **ఇతరథా హి దుక్కటం సియాతి** పకతిముఖేన ఛుపన్తస్స విసాణాదిగ్గహణే వియ దుక్కటం సియా. ఏవం మహాఅట్ఠకథం పాళియా సంసన్దిత్వా ఇదాని తత్థ కేసఞ్చి అఞ్ఞథా అత్థవికప్పం దస్సేన్తో **“కేచి పనా”**తిఆదిమాహ. **సబ్బాదిసేసోతి** కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదేన సబ్బాదిసేసో. **వుత్తనయేనేవాతి** మేథునరాగేనేవ. “నిమిత్తముఖేనా”తి వుత్తత్తా తిరచ్ఛానగతిత్థియా పస్సావమగ్గం మేథునరాగేన పకతిముఖేన ఛుపన్తస్స దుక్కటన్తి వేదితబ్బం. **కాయసంసగ్గరాగేన దుక్కటన్తి** నిమిత్తముఖేన వా పకతిముఖేన వా కాయసంసగ్గరాగేన ఛుపన్తస్స దుక్కటమేవ.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సన్థతచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౧-౨. **పటిపన్నకస్సాతి** ఆరద్ధవిపస్సకస్స. **ఉపాదిన్నకన్తి** కాయిన్ద్రియం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉపాదిన్నకేన ఘుసతీతి** ఉపాదిన్నకేన ఫుసీయతి ఘట్టీయతీతి ఏవం కమ్మని య-కారలోపేన అత్థో వేదితబ్బో. అథ వా ఏవం కరోన్తో కిఞ్చి ఉపాదిన్నకం ఉపాదిన్నకేన న ఘుసతి న ఘట్టేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **లేసం ఓడ్డేస్సన్తీతి** లేసం సముట్ఠాపేస్సన్తి, పరికప్పేస్సన్తీతి వుత్తం హోతి. **సన్థతాదిభేదేహి భిన్దిత్వాతి** సన్థతాదివిసేసనేహి విసేసేత్వా, సన్థతాదీహి చతూహి యోజేత్వాతి వుత్తం హోతి.

సన్థతాయాతి ఏకదేసే సముదాయవోహారో “పటో దడ్ఢో”తిఆదీసు వియ. తథా హి పటస్స ఏకదేసేపి దడ్ఢే “పటో దడ్ఢో”తి వోహరన్తి , ఏవం ఇత్థియా వచ్చమగ్గాదీసు కిస్మిఞ్చి మగ్గే సన్థతే ఇత్థీ “సన్థతా”తి వుచ్చతి. తేనాహ **“సన్థతా నామా”**తిఆది. వత్థాదీని అన్తో అప్పవేసేత్వా బహి రపేత్వా బన్ధనం సన్ధాయ **“పలివేఠేత్వా”**తి వుత్తం. ఏకదేసే సముదాయవోహారవసేనేవ భిక్ఖుపి “సన్థతో”తి వుచ్చతీతి ఆహ **“సన్థతో నామా”**తిఆది. **యత్తకే పవిట్ఠేతి** తిలఫలమత్తే పవిట్ఠే. అక్ఖిఆదిమ్హి సన్థతేపి యథావత్థుకమేవాతి ఆహ **“థుల్లచ్చయక్ఖేత్తే థుల్లచ్చయం, దుక్కటక్ఖేత్తే దుక్కటమేవ హోతీ”**తి.

ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటన్తి ఇత్థినిమిత్తస్స అన్తో ఖాణుం పవేసేత్వా సమతలం అతిరిత్తం వా ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటం పవేసాభావతో. సచే పన ఈసకం అన్తో పవిసిత్వా ఠితం ఖాణుకమేవ అఙ్గజాతేన ఛుపతి, పారాజికమేవ. **తస్స తలన్తి** వేళునళాదికస్స అన్తోతలం. వినీతవత్థూసు “తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు సీవథికం గన్త్వా ఛిన్నసీసం పస్సిత్వా వట్టకతే ముఖే అచ్ఛుపన్తం అఙ్గజాతం పవేసేసి. తస్స కుక్కుచ్చం అహోసి…పే… అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తత్తా తస్స సుత్తస్స అనులోమతో **“ఆకాసగతమేవ కత్వా పవేసేత్వా నీహరతి, దుక్కట”**న్తి (పారా. ౭౩) వుత్తం. **బహిద్ధా ఖాణుకేతి** అన్తోపవేసితవేళుపబ్బాదికస్స బహి నిక్ఖన్తఖాణుకే. మేథునరాగేన ఇన్ద్రియబద్ధఅనిన్ద్రియబద్ధసన్తానేసు యత్థ కత్థచి ఉపక్కమన్తస్స న సక్కా అనాపత్తియా భవితున్తి **“దుక్కటమేవా”**తి వుత్తం. తేనేవ వినీతవత్థుమ్హి అట్ఠికేసు ఉపక్కమన్తస్స దుక్కటం వుత్తం.

సన్థతచతుక్కభేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజపచ్చత్థికాదిచతుక్కభేదకథావణ్ణనా

౬౩. సామఞ్ఞజోతనాయ పకరణతో విసేసవినిచ్ఛయోతి ఆహ **“ధుత్తాతి మేథునుపసంహితఖిడ్డాపసుతా”**తిఆది. ఇదాని సామఞ్ఞతోపి అత్థసమ్భవం దస్సేన్తో **“ఇత్థిధుత్తసురాధుత్తాదయో వా”**తి ఆహ. **హదయన్తి** హదయమంసం.

సబ్బాకారేన చతుక్కభేదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తానాపత్తివారవణ్ణనా

౬౬. **పటిఞ్ఞాకరణం నత్థీతి** పుచ్ఛితబ్బాభావతో. న హి దూసకో “కేన చిత్తేన వీతిక్కమం అకాసి, జానిత్వా అకాసి, ఉదాహు అజానిత్వా”తి ఏవం పుచ్ఛాయ అరహతి. **తత్థేవాతి** వేసాలియం మహావనే ఏవ. **సబ్బఙ్గగతన్తి** రపేత్వా కేసలోమదన్తనఖానం మంసవినిముత్తట్ఠానఞ్చేవ థద్ధసుక్ఖచమ్మఞ్చ ఉదకమివ తేలబిన్దు అవసేససబ్బసరీరం బ్యాపేత్వా ఠితం. **సరీరకమ్పాదీనీతి ఆది**-సద్దేన అక్ఖీనం పీతవణ్ణాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పిత్తకోసకే ఠితన్తి** హదయపప్ఫాసానం అన్తరే యకనమంసం నిస్సాయ పతిట్ఠితే మహాకోసాతకీకోససదిసే పిత్తకోసే ఠితం. **కుపితేతి** పిత్తకోసతో చలిత్వా బహి నిక్ఖన్తే.

విస్సట్ఠచిత్తోతి విస్సట్ఠపకతిచిత్తో. **యక్ఖుమ్మత్తకోతి** యక్ఖా కిర యస్స చిత్తం ఖిపితుకామా హోన్తి, తస్స సేతముఖం నీలోదరం సురత్తహత్థపాదం మహాసీసం పజ్జలితనేత్తం భేరవం వా అత్తభావం నిమ్మినిత్వా దస్సేన్తి, భేరవం వా సద్దం సావేన్తి, కథేన్తస్సేవ వా ముఖేన హత్థం పక్ఖిపిత్వా హదయమంసం మద్దన్తి, తేన సో సత్తో ఉమ్మత్తకో హోతి ఖిత్తచిత్తో. తేనేవాహ **“భేరవాని వా ఆరమ్మణాని దస్సేత్వా”**తిఆది. తత్థ **భేరవానీతి** దస్సనమత్తేనేవ సత్తానం భయం ఛమ్భితత్తం లోమహంసం ఉప్పాదేతుం సమత్థాని. **నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతీతి** యస్స పిత్తకోసతో పిత్తం చలిత్వా బహి నిక్ఖన్తం హోతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. యస్స పన పిత్తం చలిత్వా పిత్తకోసేయేవ ఠితం హోతి బహి అనిక్ఖన్తం, సో అన్తరన్తరా సఞ్ఞం పటిలభతి, న నిచ్చమేవ ఉమ్మత్తకో హోతీతి వేదితబ్బం. **ఞత్వాతి** సఞ్ఞాపటిలాభేన జానిత్వా. **అధిమత్తాయాతి** అధికప్పమాణాయ.

ఆపత్తానాపత్తివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

పకిణ్ణకన్తి వోమిస్సకనయం. **సముట్ఠాన**న్తి ఉప్పత్తికారణం. **కిరియా**తిఆది నిదస్సనమత్తం, అకిరియాదీనమ్పి సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **వేదనాయా**తి సహయోగే కరణవచనం, వేదనాయ సహ కుసలఞ్చాతి వుత్తం హోతి. **సబ్బసఙ్గాహకవసేనా**తి సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం సఙ్గాహకవసేన. **ఛ సిక్ఖాపదసముట్ఠానానీ**తి కాయో వాచా కాయవాచా కాయచిత్తం వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఏవం వుత్తాని ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని. ఆపత్తియేవ హి సిక్ఖాపదసీసేన వుత్తా. సముట్ఠానాదయో హి ఆపత్తియా హోన్తి, న సిక్ఖాపదస్స, ఇమేసు పన ఛసు సముట్ఠానేసు పురిమాని తీణి అచిత్తకాని, పచ్ఛిమాని సచిత్తకాని. తేసు ఏకేన వా ద్వీహి వా తీహి వా చతూహి వా ఛహి వా సముట్ఠానేహి ఆపత్తియో సముట్ఠహన్తి, పఞ్చసముట్ఠానా ఆపత్తి నామ నత్థి. తత్థ **ఏకసముట్ఠానా** చతుత్థేన చ పఞ్చమేన చ ఛట్ఠేన చ సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేన. **ద్విసముట్ఠానా** పఠమచతుత్థేహి చ దుతియపఞ్చమేహి చ తతియఛట్ఠేహి చ చతుత్థఛట్ఠేహి చ పఞ్చమఛట్ఠేహి చ సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **తిసముట్ఠానా** పఠమేహి చ తీహి, పచ్ఛిమేహి చ తీహి సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **చతుసముట్ఠానా** పఠమతతియచతుత్థఛట్ఠేహి చ దుతియతతియపఞ్చమఛట్ఠేహి చ సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, న అఞ్ఞేహి. **ఛసముట్ఠానా** ఛహిపి సముట్ఠాతి.

సిక్ఖాపదం నామ అత్థి ఛసముట్ఠానన్తి ఏత్థాపి సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తి వుత్తాతి వేదితబ్బా. తేనేవ వక్ఖతి "సబ్బఞ్చేతం ఆపత్తియం యుజ్జతి, సిక్ఖాపదసీసేన పన సబ్బఅట్ఠకథాసు దేసనా ఆరుళ్హా"తి. కాయాదీహి ఛహి సముట్ఠానం ఉప్పత్తి, ఛ వా సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి **ఛసముట్ఠానం**. **అత్థి చతుసముట్ఠాన**న్తి కాయో కాయవాచా కాయచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని చత్తారి, వాచా కాయవాచా వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని వా చత్తారి సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి చతుసముట్ఠానం. **అత్థి తిసముట్ఠాన**న్తి కాయో వాచా కాయవాచాతి ఇమాని తీణి, కాయచిత్తం వాచాచిత్తం కాయవాచాచిత్తన్తి ఇమాని వా తీణి సముట్ఠానాని ఏతస్సాతి తిసముట్ఠానం. ద్విసముట్ఠానం ఏకసముట్ఠానఞ్చ సముట్ఠానసీసవసేన దస్సేన్తో "**అత్థి కథినసముట్ఠాన**"న్తిఆదిమాహ. తేరస హి సముట్ఠానసీసాని పఠమపారాజికసముట్ఠానం అదిన్నాదానసముట్ఠానం సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం సమనుభాసనసముట్ఠానం కథినసముట్ఠానం ఏళకలోమసముట్ఠానం పదసోధమ్మసముట్ఠానం అద్ధానసముట్ఠానం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానం చోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానన్తి.

తత్థ "అత్థి ఛసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా సఞ్చరిత్తసముట్ఠానం వుత్తం. "అత్థి చతుసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా పన అద్ధానసముట్ఠానం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి పఠమతతియచతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అద్ధానసముట్ఠానం. యం పన దుతియతతియపఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అననుఞ్ఞాతసముట్ఠానం. "అత్థి తిసముట్ఠాన"న్తి ఇమినా అదిన్నాదానసముట్ఠానం భూతారోచనసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గహితం. యఞ్హి సచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠానేహి సముట్ఠాతి, ఇదం అదిన్నాదానసముట్ఠానం. యం పన అచిత్తకేహి తీహి సముట్ఠాతి, ఇదం భూతారోచనసముట్ఠానం. "అత్థి కథినసముట్ఠాన"న్తిఆదినా పన అవసేససముట్ఠానసీసేన ద్విసముట్ఠానం ఏకసముట్ఠానఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తథా హి యం తతియఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం కథినసముట్ఠానన్తి వుచ్చతి. యం పఠమచతుత్థేహి సముట్ఠాతి, ఇదం ఏళకలోమసముట్ఠానం. యం ఛట్ఠేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధురనిక్ఖేపసముట్ఠానం, సమనుభాసనసముట్ఠానన్తిపి తస్సేవ నామం. ఆది-సద్దసఙ్గహితేసు పన పఠమపారాజికసముట్ఠానపదసోధమ్మథేయ్యసత్థధమ్మదేసనాచోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానేసు యం కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి, ఇదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం. యం దుతియపఞ్చమేహి సముట్ఠాతి, ఇదం పదసోధమ్మసముట్ఠానం. యం చతుత్థఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం థేయ్యసత్థసముట్ఠానం. యం పఞ్చమేనేవ సముట్ఠాతి, ఇదం ధమ్మదేసనాసముట్ఠానం. యం పఞ్చమఛట్ఠేహి సముట్ఠాతి, ఇదం చోరివుట్ఠాపనసముట్ఠానన్తి వేదితబ్బం.

ఏవం సముట్ఠానసీసేన సబ్బసిక్ఖాపదాని తేరసధా దస్సేత్వా ఇదాని కిరియావసేన పఞ్చధా దస్సేన్తో "**తత్రాపి కిఞ్చి కిరియతో సముట్ఠాతీ**"తిఆదిమాహ. తత్థ **కిఞ్చీ**తి సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తిం వదతి. తస్మా యా కాయేన వా వాచాయ వా పథవీఖణనాదీసు వియ వీతిక్కమం కరోన్తస్స హోతి, అయం **కిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా కాయవాచాయ కత్తబ్బం అకరోన్తస్స హోతి పఠమకథినాపత్తి వియ, అయం **అకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా కరోన్తస్స చ అకరోన్తస్స చ హోతి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో చీవరపటిగ్గహణాపత్తి వియ, అయం **కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా సియా కరోన్తస్స చ సియా అకరోన్తస్స చ హోతి రూపియపటిగ్గహణాపత్తి వియ, అయం **సియా కిరియతో సియా అకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ. యా సియా కరోన్తస్స చ సియా కరోన్తస్స చ అకరోన్తస్స చ హోతి కుటికారాపత్తి వియ, అయం **సియా కిరియతో సియా కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతి** నామ.

ఇదాని సబ్బసిక్ఖాపదాని సఞ్ఞావసేన ద్విధా కత్వా దస్సేన్తో "**తత్రాపి అత్థి సఞ్ఞావిమోక్ఖ**"న్తిఆదిమాహ. సఞ్ఞాయ అభావేన విమోక్ఖో అస్సాతి **సఞ్ఞావిమోక్ఖ**న్తి మజ్ఝేపదలోపసమాసో దట్ఠబ్బో. యతో హి వీతిక్కమసఞ్ఞాఅభావేన ముచ్చతి, ఇదం సఞ్ఞావిమోక్ఖన్తి వుచ్చతి. **చిత్తఙ్గం లభతియేవా**తి కాయచిత్తాదిసచిత్తకసముట్ఠానేహేవ సముట్ఠహనతో . "లభతియేవా"తి అవధారణేన నో న లభతీతి దస్సేతి. తస్మా యం చిత్తఙ్గం లభతి, న లభతి చ, తం "**ఇతర**"న్తి వుత్తం ఇతర-సద్దస్స వుత్తపటియోగవిసయత్తా.

పున సబ్బసిక్ఖాపదాని చిత్తవసేన ద్విధా దస్సేన్తో "**పున అత్థి సచిత్తక**"న్తిఆదిమాహ. **యం సహేవ చిత్తేన ఆపజ్జతీ**తి యం సచిత్తకేనేవ సముట్ఠానేన ఆపజ్జతి, నో అచిత్తకేన. **వినాపీ**తి **అపి**-సద్దేన సహాపి చిత్తేన ఆపజ్జతీతి దస్సేతి. యఞ్హి కదాచి అచిత్తకేన, కదాచి సచిత్తకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతి, తం అచిత్తకన్తి వుచ్చతి. ఏత్థ చ సఞ్ఞాదుకం అనాపత్తిముఖేన, సచిత్తకదుకం ఆపత్తిముఖేన వుత్తన్తి ఇదమేతేసం నానాకరణన్తి వేదితబ్బం.

లోకవజ్జదుకస్స హేట్ఠా వుత్తలక్ఖణత్తా తం అవిభజిత్వా ఇదాని సబ్బసిక్ఖాపదాని కమ్మవసేన దువిధాని, కుసలాదివసేన వేదనావసేన చ తివిధాని హోన్తీతి దస్సేన్తో "**కమ్మకుసలవేదనావసేనా**"తిఆదిమాహ. ఏత్థ పన కిఞ్చాపి అట్ఠకథాసు ఆగతనయేన కాయకమ్మం వచీకమ్మన్తి కమ్మవసేన దుకం వుత్తం, తికమేవ పన దస్సేతుం వట్టతి. సబ్బమేవ హి సిక్ఖాపదం కాయద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో వచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో కాయవచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బతో చ తివిధం హోతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం "సబ్బావ కాయకమ్మవచీకమ్మతదుభయవసేన తివిధా హోన్తి. తత్థ కాయద్వారే ఆపజ్జితబ్బా కాయకమ్మన్తి వుచ్చతి, వచీద్వారే ఆపజ్జితబ్బా వచీకమ్మన్తి వుచ్చతి, ఉభయత్థ ఆపజ్జితబ్బా కాయకమ్మవచీకమ్మ"న్తి. తతోయేవ చ అదిన్నాదానసిక్ఖాపదాదీసు కాయకమ్మవచీకమ్మన్తి తదుభయవసేన దస్సితం.

అత్థి పన సిక్ఖాపదం కుసలన్తిఆదినా ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో కుసలచిత్తసమఙ్గీ వా ఆపజ్జతి అకుసలచిత్తసమఙ్గీ వా అబ్యాకతచిత్తసమఙ్గీ వాతి దస్సేతి, న పన కుసలాపి ఆపత్తి అత్థీతి. న హి కుసలా ఆపత్తి నామ అత్థి "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి (పరి॰ ౩౦౩) వచనతో. **దస కామావచరకిరియచిత్తానీ**తి హసితుప్పాదవోట్ఠబ్బనేహి సద్ధిం అట్ఠ మహాకిరియచిత్తాని. ద్విన్నం అభిఞ్ఞాచిత్తానం ఆపత్తిసముట్ఠాపకత్తం పణ్ణత్తిం అజానన్తస్స ఇద్ధివికుబ్బనాదీసు దట్ఠబ్బం. **యం కుసలచిత్తేన ఆపజ్జతీ**తి యం సిక్ఖాపదసీసేన గహితం ఆపత్తిం కుసలచిత్తసమఙ్గీ ఆపజ్జతి. ఇమినా పన వచనేన తం కుసలన్తి ఆపత్తియా వుచ్చమానో కుసలభావో పరియాయతోవ, న పరమత్థతోతి దస్సేతి. కుసలచిత్తేన హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో సవిఞ్ఞత్తికం అవిఞ్ఞత్తికం వా సిక్ఖాపదవీతిక్కమాకారప్పవత్తం రూపక్ఖన్ధసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి. **ఇతరేహి ఇతర**న్తి ఇతరేహి అకుసలాబ్యాకతచిత్తేహి యం ఆపజ్జతి, తం ఇతరం, అకుసలం అబ్యాకతఞ్చాతి అత్థో. ఇదఞ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో అకుసలచిత్తసమఙ్గీ వా ఆపజ్జతి కుసలాబ్యాకతచిత్తసమఙ్గీ వాతి దస్సనత్థం వుత్తం. ఏవం సన్తేపి సబ్బసిక్ఖాపదేసు కిఞ్చి అకుసలచిత్తమేవ కిఞ్చి కుసలాబ్యాకతవసేన ద్విచిత్తం, కిఞ్చి సబ్బేసం వసేన తిచిత్తన్తి అయమేవ పభేదో లబ్భతి, న అఞ్ఞోతి వేదితబ్బం.

తివేదనం ద్వివేదనం ఏకవేదనన్తి ఇదఞ్చ యథావుత్తవేదనావసేనేవ లబ్భతి, నాఞ్ఞథాతి దట్ఠబ్బం. నిపజ్జిత్వా నిరోధం సమాపన్నస్స సహసేయ్యవసేన తదాకారప్పవత్తరూపక్ఖన్ధస్సేవ ఆపత్తిభావతో "అత్థి అవేదన"న్తిపి వత్తబ్బమేతం, కదాచి కరహచి యదిచ్ఛకం సమ్భవతీతి అగ్గహేత్వా యేభుయ్యవసేన లబ్భమానంయేవ గహేత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఇదాని యథావుత్తసముట్ఠానాదీని ఇమస్మిం సంవణ్ణియమానసిక్ఖాపదే విభజిత్వా దస్సేన్తో **''ఇమం పకిణ్ణకం విదిత్వా''**తిఆదిమాహ. తత్థ **విదిత్వాతి** ఇమస్స "వేదితబ్బ"న్తి ఇమినా అపరకాలకిరియావచనేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **కిరియసముట్ఠానన్తి** ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం పరూపక్కమే సతి సాదియన్తస్స అకిరియసముట్ఠానభావతో. "మనోద్వారే ఆపత్తి నామ నత్థీతి ఇదమ్పి బాహుల్లవసేనేవ వుత్త"న్తి వదన్తి. **చిత్తం పనేత్థ అఙ్గమత్తం హోతీ**తి పఠమపారాజికం కాయచిత్తతో సముట్ఠాతీతి చిత్తమేత్థ ఆపత్తియా అఙ్గమేవ హోతి. **న తస్స వసేన కమ్మభావో లబ్భతీ**తి విఞ్ఞత్తిజనకవసేన కాయద్వారే పవత్తత్తా తస్స చిత్తస్స వసేన ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స మనోకమ్మభావో న లబ్భతీతి అత్థో. సిక్ఖాపదస్స హేట్ఠా వుత్తనయేన పణ్ణత్తిభావతో **''సబ్బఞ్చేతం ఆపత్తియం యుజ్జతీ''**తి వుత్తం. న హి యథావుత్తసముట్ఠానాది పణ్ణత్తియం యుజ్జతి.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

ఇదం కిన్తి కథేతుకమ్యతాయ పుచ్ఛతి. వినీతాని వినిచ్ఛితాని వత్థూని **వినీతవత్థూని.** తాని హి "ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖు ఆపన్నో పారాజికం. అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స. అనాపత్తి భిక్ఖు అసాదియన్తస్సా"తిఆదినా భగవతాయేవ వినిచ్ఛితాని . తేనాహ **''భగవతా సయం వినిచ్ఛితాన''**న్తి. **ఉద్దానగాథాతి** ఉద్దేసగాథా, సఙ్గహగాథాతి వుత్తం హోతి. **వత్థుగాథాతి** "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖూ"తిఆదికా నిదానవత్థుదీపికా వినీతవత్థుపాళియేవ తేసం తేసం వత్థూనం గన్థనతో "వత్థుగాథా"తి వుత్తా, న ఛన్దోవిచితిలక్ఖణేన. గాథానం వత్థు **వత్థుగాథాతి** ఏవం వా ఏత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఏత్థాతి** వినీతవత్థూసు. **దుతియాదీనన్తి** దుతియపారాజికాదీనం. దుతియాదీని వినిచ్ఛినితబ్బానీతి యోజేతబ్బం. **సిప్పికానన్తి** చిత్తకారాదిసిప్పికానం. యం పస్సిత్వా పస్సిత్వా చిత్తకారాదయో చిత్తకమ్మాదీని ఉగ్గణ్హన్తా కరోన్తి, తం **''పటిచ్ఛన్నకరూప''**న్తి వుచ్చతి.

౬౭. పురిమాని ద్వే వత్థూనీతి మక్కటివత్థుం వజ్జిపుత్తకవత్థుఞ్చ. తాని పన కిఞ్చాపి అనుపఞ్ఞత్తియం ఆగతానేవ, తథాపి భగవతా సయం వినిచ్ఛితవత్థుభావతో అదిన్నాదానాదీసు అనుపఞ్ఞత్తియం ఆగతాని రజకాదివత్థూని వియ పున వినీతవత్థూసు పక్ఖిత్తాని. యది ఏవం "తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ"తి ఇదం విరుజ్ఝేయ్య, అనుపఞ్ఞత్తియఞ్హి అఞ్ఞే భిక్ఖూ దిస్వా తం భిక్ఖుం చోదేసున్తి? సచ్చమేతం, తేహి పన భిక్ఖూహి అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తనయేన చోదేత్వా "నను, ఆవుసో, తథేవ తం హోతీ"తి వుత్తే తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీతి గహేతబ్బం. "భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసీ"తి ఇదఞ్చ తేహి భిక్ఖూహి అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తనయేన భగవతో ఆరోచితే "సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు మక్కటియా మేథునం ధమ్మం పటిసేవీ"తి భగవతా పుట్ఠో సమానో "సచ్చం భగవా"తి భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసీతి గహేతబ్బం.

వజ్జిపుత్తకవత్థుమ్హి పన సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవిత్వా విబ్భమిత్వా యే ఆనన్దత్థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా పున పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదఞ్చ యాచింసు, తే సన్ధాయ "అట్ఠానమేతం, ఆనన్ద, అనవకాసో, యం తథాగతో వజ్జీనం వా వజ్జిపుత్తకానం వా కారణా సావకానం పారాజికం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం సమూహనేయ్యా"తిఆది అనుపఞ్ఞత్తియం వుత్తం. యే పన అవిబ్భమిత్వా సలిఙ్గే ఠితాయేవ ఉప్పన్నకుక్కుచ్చా భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసుం, తే సన్ధాయ "ఆపత్తిం తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఆపన్నా పారాజిక"న్తి ఇధ వుత్తం. కేచి పన ఇమం అధిప్పాయం అజానన్తావ "అఞ్ఞమేవ మక్కటివత్థు వజ్జిపుత్తకవత్థు చ వినీతవత్థూసు ఆగత"న్తి వదన్తి.

కుసే గన్థేత్వాతి కుసతిణాని గన్థేత్వా. **కేసేహీతి** మనుస్సకేసేహి. **తం రాగన్తి** కాయసంసగ్గరాగం. **ఞత్వాతి** సయమేవ జానిత్వా. యది కాయసంసగ్గరాగేన కతం, కాయసంసగ్గరాగసిక్ఖాపదస్స వినీతవత్థూసు అవత్వా ఇధ కస్మా వుత్తన్తి? వుచ్చతే – కిఞ్చాపి తం కాయసంసగ్గరాగేన కతం, తస్స పన భిక్ఖునో పారాజికక్ఖేత్తే కతుపక్కమత్తా "పారాజికం ను ఖో అహం ఆపన్నో"తి పారాజికవిసయం కుక్కుచ్చం అహోసీతి ఇధ వుత్తం. తేనేవాహ – "అనాపత్తి భిక్ఖు పారాజికస్స, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా"తి.

౬౮. అతిదస్సనీయాతి దివసమ్పి పస్సన్తానం అతిత్తికరణతో అతివియ దస్సనయోగ్గా. **వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి** ఏత్థ పోక్ఖరతా వుచ్చతి సున్దరభావో, వణ్ణస్స పోక్ఖరతా వణ్ణపోక్ఖరతా, తాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ, వణ్ణసమ్పత్తియాతి అత్థో. పోరాణా పన పోక్ఖరన్తి సరీరం వదన్తి, వణ్ణం వణ్ణమేవ. తేసం మతేన వణ్ణఞ్చ పోక్ఖరఞ్చ వణ్ణపోక్ఖరాని, తేసం భావో వణ్ణపోక్ఖరతా, తస్మా **వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి** పరిసుద్ధేన వణ్ణేన చేవ సరీరసణ్ఠానసమ్పత్తియా చాతి అత్థో. అథ వా వణ్ణసమ్పన్నం పోక్ఖరం వణ్ణపోక్ఖరన్తి ఉత్తరపదలోపో పుబ్బపదస్స దట్ఠబ్బో, తస్స భావో వణ్ణపోక్ఖరతా, తాయ **వణ్ణపోక్ఖరతాయ,** వణ్ణసమ్పన్నసరీరతాయాతి అత్థో. **పధంసేసీతి** అభిభవీతి అత్థో. కథం పన అసాదియన్తీ నిసీదీతి ఆహ – **''అసద్ధమ్మాధిప్పాయేన...పే.... ఖాణుకా వియా''**తి.

న లిమ్పతీతి న అల్లీయతి. **కామేసూతి** వత్థుకామకిలేసకామేసు. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా పదుమినిపణ్ణే ఉదకబిన్దు న సణ్ఠాతి, యథా చ సూచిముఖే సాసపో న సన్తిట్ఠతి, ఏవమేవ యో అబ్భన్తరే దువిధేనపి కామేన న లిమ్పతి, తస్మిం కామో న సణ్ఠాతి, తమహం బ్రాహ్మణం వదామీతి.

౬౯. పురిససణ్ఠానం అన్తరహితం, ఇత్థిసణ్ఠానం ఉప్పన్నన్తి ఫలస్స వినాసుప్పాదదస్సనేన కారణస్సపి వినాసుప్పాదా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. పురిసిన్ద్రియే హి నట్ఠే పురిససణ్ఠానం అన్తరధాయతి, ఇత్థిన్ద్రియే సముప్పన్నే ఇత్థిసణ్ఠానం పాతుభవతి. తథా హి "యస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో. యస్స వా పన పురిసిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి, తస్స ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతీతి? నో"తి **యమకపకరణే** (యమ. ౩. ఇన్ద్రియయమక.౧౮౮) వుత్తత్తా ఇన్ద్రియద్వయస్స ఏకస్మిం సన్తానే సహపవత్తియా అసమ్భవతో యస్మిం ఖణే ఇత్థిన్ద్రియం పాతుభవతి, తతో పుబ్బే సత్తరసమచిత్తతో పట్ఠాయ పురిసిన్ద్రియం నుప్పజ్జతి. తతో పుబ్బే ఉప్పన్నేసు చ పురిసిన్ద్రియేసు సహజరూపేహి సద్ధిం కమేన నిరుద్ధేసు తస్మిం సన్తానే ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పజ్జతి. తతో పురిససణ్ఠానాకారేన పవత్తేసు కమ్మజరూపేసు సేసరూపేసు చ కఞ్చి కాలం పవత్తిత్వా నిరుద్ధేసు ఇత్థిసణ్ఠానాకారేన చ చతుజరూపసన్తతియా పవత్తాయ పురిససణ్ఠానం అన్తరహితం, ఇత్థిసణ్ఠానం పాతుభూతన్తి వుచ్చతి. ఇత్థియా పురిసలిఙ్గపాతుభావేపి అయమేవ నయో వేదితబ్బో.

పురిసలిఙ్గం ఉత్తమం, ఇత్థిలిఙ్గం హీనన్తి ఇమినా చ పురిసిన్ద్రియస్స ఉత్తమభావో, ఇత్థిన్ద్రియస్స చ హీనభావో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. న హి ఇన్ద్రియస్స హీనుక్కట్ఠభావం వినా తన్నిస్సయస్స లిఙ్గస్స హీనుక్కట్ఠతా సమ్భవతి. **పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతీ**తిఆదినాపి ఇన్ద్రియస్సేవ వినాసుప్పాదా వుత్తాతి దట్ఠబ్బం. ఇన్ద్రియే హి వినట్ఠే ఉప్పన్నే చ తన్నిస్సయస్స లిఙ్గస్సపి అన్తరధానం పతిట్ఠానఞ్చ సమ్భవతి. కథం పనేత్థ పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతి, ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలకుసలేన పతిట్ఠాతీతి? వుచ్చతే – పటిసన్ధియం తావ పురిసిన్ద్రియుప్పాదకం అనుపహతసామత్థియం బలవకుసలకమ్మం యావతాయుకం పురిసిన్ద్రియమేవ ఉప్పాదేతి, అన్తరా పన కేనచి లద్ధపచ్చయేన పారదారికత్తాదినా

బలవఅకుసలకమ్మేన ఉపహతసామత్థియం తదేవ పటిసన్ధిదాయకం కుసలకమ్మం దుబ్బలీభూతం పురిసిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా అత్తనో సామత్థియానురూపం ఇత్థిన్ద్రియం పవత్తే ఉప్పాదేతి. యదా పన పటిసన్ధిదానకాలేయేవ కేనచి లద్ధపచ్చయేన పారదారికత్తాదినా బలవఅకుసలకమ్మేన పురిసిన్ద్రియుప్పాదనసామత్థియం ఉపహతం హోతి, తదా దుబ్బలీభూతం కుసలకమ్మం పురిసిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా పటిసన్ధియంయేవ ఇత్థిన్ద్రియం ఉప్పాదేతి. తస్మా "పురిసలిఙ్గం బలవఅకుసలేన అన్తరధాయతి, ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలకుసలేన పతిట్ఠాతీ"తి వుచ్చతి.

దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీతి పారదారికత్తాదిబలవఅకుసలకమ్మస్స పురిసిన్ద్రియుప్పాదనవిబన్ధకస్స దుబ్బలభావే సతి అన్తరధాయన్తం ఇత్థిలిఙ్గం దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీతి వుత్తం. తథా హి పారదారికత్తాదినా బలవఅకుసలకమ్మేన బాహితత్తా పురిసిన్ద్రియుప్పాదనే అసమత్థం పటిసన్ధియం ఇత్థియా ఇత్థిన్ద్రియుప్పాదకం దుబ్బలకుసలకమ్మం యదా పవత్తియం బ్రహ్మచరియవాసమిచ్ఛాచారపటివిరతివసేన పురిసత్తపత్థనావసేన వా కతుపచితబలవకుసలకమ్మేన ఆహితసామత్థియం పురిసిన్ద్రియుప్పాదనే సమత్థం ఇత్థిన్ద్రియం అనుప్పాదేత్వా అత్తనో సామత్థియానురూపం పురిసిన్ద్రియం ఉప్పాదేతి, తదా పురిసిన్ద్రియుప్పాదనవిబన్ధకస్స బలవఅకుసలకమ్మస్స దుబ్బలభావే సతి తం ఇత్థిన్ద్రియం అన్తరహితన్తి "ఇత్థిలిఙ్గం అన్తరధాయన్తం దుబ్బలఅకుసలేన అన్తరధాయతీ"తి వుచ్చతి. యథావుత్తనయేనేవ బలవతా కుసలకమ్మేన పురిసిన్ద్రియస్స ఉప్పాదితత్తా "పురిసలిఙ్గం బలవకుసలేన పతిట్ఠాతీ"తి వుచ్చతి. పుబ్బే ఇత్థిభూతస్స పటిసన్ధియం పురిసిన్ద్రియుప్పాదేపి అయం నయో వేదితబ్బో. **ఉభయమ్పి అకుసలేన అన్తరధాయతి, కుసలేన పటిలబ్భతీ**తి ఇదం సుగతిభవం సన్ధాయ వుత్తం, దుగ్గతియం పన ఉభిన్నం ఉప్పత్తి వినాసో చ అకుసలకమ్మేనేవాతి దట్ఠబ్బం.

ఉభిన్నమ్పి సహసేయ్యాపత్తి హోతీతి "యో పన భిక్ఖు మాతుగామేన సహసేయ్యం కప్పేయ్య, పాచిత్తియం. యా పన భిక్ఖునీ పురిసేన సహసేయ్యం కప్పేయ్య, పాచిత్తియ"న్తి వుత్తత్తా ఉభిన్నమ్పి సహసేయ్యవసేన పాచిత్తియాపత్తి హోతి. **దుక్ఖీ**తి చేతోదుక్ఖసమఙ్గితాయ దుక్ఖీ. **దుమ్మనో**తి దోసేన దుట్ఠమనో, విరూపమనో వా దోమనస్సాభిభూతతాయ. "**సమస్సాసేతబ్బో**"తి వత్వా సమస్సాసేతబ్బవిధిం దస్సేన్తో "**హోతు మా చిన్తయిత్థా**"తిఆదిమాహ. **అనావటో**తి అవారితో. **ధమ్మో**తి పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధసఙ్ఖాతో తివిధోపి సద్ధమ్మో. సగ్గో చ మగ్గో చ సగ్గమగ్గో, సగ్గస్స వా మగ్గో సగ్గమగ్గో, సగ్గూపపత్తిసాధికా పటిపత్తి. భిక్ఖునియా సద్ధిం సంవిధాయ అద్ధానగమనే ఆపత్తి పరిహరితబ్బాతి దస్సేన్తో "**సంవిదహనం పరిమోచేత్వా**"తి ఆహ. "**మయం అసుకం నామ ఠానం గచ్ఛామా**"తి వత్వా "ఏహి సద్ధిం గమిస్సామా"తిఆదినా అసంవిదహితత్తా అనాపత్తి.

బహిగామేతి అత్తనో వసనగామతో బహి. **గామన్తరనదీపారరత్తివిప్పవాసగణఓహీయనాపత్తీహి అనాపత్తీ**తి "దుతియికా భిక్ఖునీ పక్కన్తా వా హోతీ"తిఆదినా (పాచి. ౬౯౩) వుత్తఅనాపత్తిలక్ఖణేహి సంసన్దనతో వుత్తం. **ఆరాధికా**తి చిత్తారాధనే సమత్థా. **తా కోపేత్వా**తి తా పరిచ్చజిత్వా. **లజ్జినియో...పే॰... లబ్భతీ**తి "సఙ్గహే అసతి ఉక్కణ్ఠిత్వా విబ్భమేయ్యాపీ"తి సఙ్గహవసేనేవ వుత్తం. **అలజ్జినియో...పే॰... లబ్భతీ**తి అలజ్జిభావతో అసన్తపక్ఖం భజన్తీతి వుత్తం. **అఞ్ఞాతికా...పే॰... వట్టతీ**తి ఇదం పన ఇమిస్సా ఆవేణికం కత్వా అట్ఠకథాయం అనుఞ్ఞాతన్తి వదన్తి. **భిక్ఖుభావేపీ**తి భిక్ఖుకాలేపి. **పరిసావచరో**తి ఉపజ్ఝాయో చ ఆచరియో చ హుత్వా పరిసుపట్ఠాకో. **అఞ్ఞస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో**తి తస్స సన్తికే ఉపసమ్పన్నేహి సద్ధివిహారికేహి అఞ్ఞస్స ఆచరియస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో. **తం నిస్సాయ వసన్తేహిపీ**తి అన్తేవాసికే సన్ధాయ వదతి. **ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా**తి ఉపసమ్పదత్థం ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా, అఞ్ఞస్స సన్తికే ఉపసమ్పజ్జితబ్బన్తి వుత్తం హోతి.

వినయకమ్మన్తి వికప్పనం సన్ధాయ వుత్తం. **పున కాతబ్బ**న్తి పున వికప్పేతబ్బం. **పున పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం వట్టతీ**తి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీనం సన్నిధి భిక్ఖూహి, భిక్ఖూనం సన్నిధి భిక్ఖునీహి పటిగ్గాహాపేత్వా పరిభుఞ్జితు"న్తి (చూళవ॰ ౪౨౧) వచనతో పున పటిగ్గహితం తదహు సామిసమ్పి వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **సత్తమే దివసే**తి ఇదం తఞ్చ నిస్సగ్గియం అనాపజ్జిత్వావ పునపి సత్తాహం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. యస్మా పన భిక్ఖునియా నిస్సగ్గియం భిక్ఖుస్స వట్టతి, భిక్ఖుస్స నిస్సగ్గియం భిక్ఖునియా వట్టతి, తస్మా అట్ఠమేపి దివసే లిఙ్గపరివత్తే సతి అనిస్సజ్జిత్వావ అన్తోసత్తాహే పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి వదన్తి. **తం పకతత్తో రక్ఖతీ**తి అపరివత్తలిఙ్గో తం పటిగ్గహణవిజహనతో రక్ఖతి, అవిభత్తతాయ పటిగ్గహణం న విజహతీతి అధిప్పాయో. **సామం గహేత్వాన నిక్ఖిపేయ్యా**తి పటిగ్గహేత్వా సయం నిక్ఖిపేయ్య. **పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తీ**తి లిఙ్గపరివత్తే సతి పటిగ్గహణవిజహనతో పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి.

"**హీనాయావత్తనేనా**తి పారాజికం ఆపన్నస్స గిహిభావూపగమనేనా"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం సువుత్తం. న హి పారాజికం అనాపన్నస్స సిక్ఖం అపచ్చక్ఖాయ "విబ్భమిస్సామీ"తి గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేన భిక్ఖుభావో వినస్సతి. పారాజికం ఆపన్నో చ భిక్ఖులిఙ్గే ఠితో యావ న పటిజానాతి, తావ అత్థేవ తస్స భిక్ఖుభావో, న సో అనుపసమ్పన్నసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తథా హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో న హోతి, సహసేయ్యాదిఆపత్తిం న జనేతి, ఓమసవాదే పాచిత్తియఞ్చ జనేతి. తేనేవ "అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా"తి (పారా॰ ౩౮౯) ఓమసవాదే పాచిత్తియం వుత్తం. అసతి హి భిక్ఖుభావే దుక్కటం భవేయ్య, సతి చ భిక్ఖుభావే పటిగ్గహితస్స పటిగ్గహణవిజహనం నామ అయుత్తం, తస్మా సబ్బసో భిక్ఖుభావస్స అభావతో పారాజికం ఆపజ్జిత్వా గిహిలిఙ్గగ్గహణేన గిహిభావూపగమనం ఇధ "హీనాయావత్తన"న్తి అధిప్పేతం, న పన పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తం. తేనేవ కత్థచి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన సమానగతికత్తా హీనాయావత్తనం విసుం న గణ్హన్తి. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన పటిగ్గహణవిజహనే వుత్తే పారాజికం ఆపన్నస్స గిహిభావూపగమనేన సబ్బసో భిక్ఖుభావస్స అభావతో వత్తబ్బమేవ నత్థీతి. తథా హి **బుద్ధదత్తాచరియేన** అత్తనో వినయవినిచ్ఛయే –

"అచ్ఛేదగాహనిరపేక్ఖనిసగ్గతో చ,
సిక్ఖాప్పహానమరణేహి చ లిఙ్గభేదా;
దానేన తస్స చ పరస్స అభిక్ఖుకస్స,
సబ్బం పటిగ్గహణమేతి వినాసమేవ"న్తి. –

ఏత్తకమేవ వుత్తం. తథా **ధమ్మసిరిత్థేరే**నపి –

"సిక్ఖామరణలిఙ్గేహి, అనపేక్ఖవిసగ్గతో;
అచ్ఛేదానుపసమ్పన్న-దానా గాహోపసమ్మతీ"తి. –

వుత్తం . యది చ పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేనపి పటిగ్గహణం విజహేయ్య, తేపి ఆచరియా విసుం తమ్పి వదేయ్యుం, న వుత్తఞ్చ, తతో విఞ్ఞాయతి “పకతత్తస్స గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తం ఇధ హీనాయావత్తనన్తి నాధిప్పేత”న్తి. భిక్ఖునియా పన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానస్స అభావతో గిహిలిఙ్గగ్గహణమత్తేనపి పటిగ్గహణం విజహతి.

అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి అఞ్ఞస్స అదత్వావ అనత్థికతాయ “నత్థి ఇమినా కమ్మం, న ఇదాని నం పరిభుఞ్జిస్సామీ”తి వత్థూసు వా “పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీ”తి పటిగ్గహణే వా అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన. **అచ్ఛిన్దిత్వా గాహేనాతి** చోరాదీహి అచ్ఛిన్దిత్వా గహణేన.

ఏత్థాతి భిక్ఖువిహారే. **ఉపరోపకాతి** తేన రోపితా రుక్ఖగచ్ఛా. **తేరససు సమ్ముతీసూతి** భత్తుద్దేసకసేనాసనపఞ్ఞాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజకయాగుభాజకఫలభాజకఖజ్జభాజకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగ్గాహాపకపత్తగ్గాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకసమ్ముతి తేరససు సమ్ముతీసు. కామం పురిమికాయ పచ్ఛిమికాయ చ సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతియేవ, పురిమికాయ పన సేనాసనగ్గాహే పటిప్పస్సద్ధే పచ్ఛిమికాయ అఞ్ఞత్థ ఉపగన్తుం సక్కాతి పురిమికాయ సేనాసనగ్గాహపటిప్పస్సద్ధిం విసుం దస్సేత్వా పచ్ఛిమికాయ సేనాసనగ్గాహే పటిప్పస్సద్ధే న సక్కా అఞ్ఞత్థ ఉపగన్తున్తి తత్థ భిక్ఖూహి కత్తబ్బసఙ్గహం దస్సేన్తో **“సచే పచ్ఛిమికాయ సేనాసనే గహితే”**తిఆదిమాహ.

పక్ఖమానత్తమేవ దాతబ్బన్తి భిక్ఖునీనం పటిచ్ఛన్నాయపి ఆపత్తియా మానత్తచారస్సేవ అనుఞ్ఞాతత్తా. **పున పక్ఖమానత్తమేవ దాతబ్బన్తి** భిక్ఖుకాలే చిణ్ణమానత్తాభావతో. **భిక్ఖునీహి అబ్భానకమ్మం కాతబ్బన్తి** భిక్ఖుకాలే చిణ్ణమానత్తతాయ భిక్ఖునీకాలేపి చిణ్ణమానత్తా ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి కత్వా వుత్తం. **సచే అకుసలవిపాకే…పే.… ఛారత్తం మానత్తమేవ దాతబ్బన్తి** మానత్తం చరన్తస్స లిఙ్గపరివత్తాధికారత్తా వుత్తం. సచే పన భిక్ఖుకాలే పటిచ్ఛన్నాయ సాధారణాపత్తియా పరివసన్తస్స అసమాదిణ్ణపరివాసస్స వా లిఙ్గం పరివత్తతి, తస్స భిక్ఖునీకాలే పక్ఖమానత్తం చరన్తస్స అకుసలవిపాకే పరిక్ఖీణే పున లిఙ్గే పరివత్తితే పరివాసం దత్వా పరివుత్థపరివాసస్స ఛారత్తం మానత్తం దాతబ్బన్తి వదన్తి.

సఞ్చరిత్తాపత్తీతి సాధారణాపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం. **పరివాసదానం నత్థీతి** భిక్ఖుకాలే అప్పటిచ్ఛన్నభావతో. భిక్ఖునీకాలే పన ఆరోచితాపి సాధారణాపత్తి సచే భిక్ఖుకాలే అనారోచితా, పటిచ్ఛన్నావ హోతీతి వదన్తి. **భిక్ఖూహి మానత్తే అదిన్నేతి** అచిణ్ణమానత్తాయ లిఙ్గపరివత్తే సతి. భిక్ఖునీభావే ఠితాయపి తా సుప్పటిప్పస్సద్ధా ఏవాతి సమ్బన్ధో. **యా ఆపత్తియో పుబ్బే పటిప్పస్సద్ధాతి** యా అసాధారణాపత్తియో పుబ్బే భిక్ఖుభావే పటిప్పస్సద్ధా. “పారాజికం ఆపన్నస్స లిఙ్గపరివత్తే సతి సన్తానస్స ఏకత్తా న పున సో ఉపసమ్పదం లభతి, తథా విబ్భన్తాపి భిక్ఖునీ లిఙ్గపరివత్తే సతి పున ఉపసమ్పదం న లభతీ”తి వదన్తి.

౭౧. “అనుపాదిన్నకేసూతి అధికారత్తా ఉపాదిన్నకేపి ఏసేవ నయోతి వుత్త”న్తి **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం, తం దువుత్తం. న హి ఉపాదిన్నకేసు నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్స దుక్కటం దిస్సతి. తథా హి ఉపాదిన్నకేసు నిమిత్తే అప్పవేసేత్వా బహి ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయం వుత్తం “న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (మహావ. ౨౫౨) వుత్తత్తా. ఏత్థ చ యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం అట్ఠకథాయం పుబ్బే విచారితమేవ. **దుక్కటమేవాతి** మోచనరాగస్స అభావతో. **తథేవాతి** ముచ్చతు వా మా వాతి ఇమమత్థం అతిదిస్సతి.

అవిసయోతి అసాదియనం నామ ఏవరూపే ఠానే దుక్కరన్తి కత్వా వుత్తం. **మాతుగామస్స వచనం గహేత్వాతి** “అహం వాయమిస్సామి, త్వం మా వాయమీ”తిఆదినా వుత్తవచనం గహేత్వా. ఉభయవాయామేనేవ ఆపత్తీతి సఞ్ఞాయ “త్వం మా వాయమీ”తి వుత్తం.

౭౩. వట్టకతేతి ఇమస్స అత్థం దస్సేన్తో **“వివటే”**తి ఆహ. “పారాజికభయేన ఆకాసగతమేవ కత్వా పవేసనాదీని కరోన్తస్స సహసా తాలుకం వా పస్సం వా అఙ్గజాతం ఫుసతి చే, దుక్కటమేవ మేథునరాగస్స అభావతో”తి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బో. **సుఫుసితాతి** సుట్ఠు పిహితా. **అన్తోముఖే ఓకాసో నత్థీతి** దన్తానం సుపిహితభావతో అన్తోముఖే పవేసేతుం ఓకాసో నత్థి. **ఉప్పాటితే పన ఓట్ఠమంసే దన్తేసుయేవ ఉపక్కమన్తస్స థుల్లచ్చయన్తి** పతఙ్గముఖమణ్డూకస్స ముఖసణ్ఠానే వియ వణసఙ్ఖేపవసేన థుల్లచ్చయం. “మేథునరాగేన ఇత్థియా అప్పవేసేన్తో నిమిత్తేన నిమిత్తం ఛుపతి, థుల్లచ్చయ”న్తి ఇమినా వా లక్ఖణేన సమానత్తా ఇధ థుల్లచ్చయం వుత్తం. **బహి నిక్ఖన్తదన్తజివ్హాసు**పి ఏసేవ నయో.

అముచ్చన్తే థుల్లచ్చయన్తి “చేతేతి ఉపక్కమతి న ముచ్చతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా. ౨౬౨) వచనతో. **నిజ్ఝామతణ్హికాదీతి ఆది**-సద్దేన ఖుప్పిపాసికాదిపేతీనం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **అల్లీయితుమ్పి న సక్కాతి** నిజ్ఝామతణ్హికానం లోమకూపేహి సముట్ఠితఅగ్గిజాలాహి నిచ్చం పజ్జలితసరీరతాయ ఖుప్పిపాసికాదీనం అతివియ పటికూలవిరూపబీభచ్ఛఅట్ఠిచమ్మావసిట్ఠనిచ్ఛాతురసరీరతాయ ఆమసితుమ్పి న సక్కా. **దేవతా వియ సమ్పత్తిం అనుభోన్తీతి** ఏత్థ **యాసన్తి** సామివచనం **యాతి** పచ్చత్తవచనేన విపరిణామేత్వా యోజేతబ్బం “యా దేవతా వియ సమ్పత్తిం అనుభోన్తీ”తి. **దస్సనాదీసు దస్సనం** నామ భిక్ఖునా తాసం దస్సనం, **గహణమ్పి** భిక్ఖునావ తాసం అఙ్గపచ్చఙ్గగహణం. **ఆమసనాదీని** పన తాసం కిచ్చాని. తత్థ **ఆమసనం** నామ అత్తనో సరీరేన భిక్ఖునో సరీరస్స ఉపరి ఆమసనమత్తం, **ఫుసనం** తతో దళ్హతరం కత్వా సమ్ఫుసనం, **ఘట్టనం** తతోపి దళ్హతరం కత్వా సరీరేన సరీరస్స ఘట్టనం. **విసఞ్ఞం కత్వాతి** యథా సో కతమ్పి ఉపక్కమనం న జానాతి, ఏవం కత్వా. యదిపి ఆమసనాది తస్సా కిచ్చం, తథాపి తేనేవ అనాపత్తిం అవత్వా “తం పుగ్గలం విసఞ్ఞం కత్వా”తి వచనతో అకతవిసఞ్ఞో జానిత్వా సాదియతి చే, పారాజికమేవ. భిక్ఖునో పన దస్సనగహణేసు సతి అసాదియనం నామ న హోతీతి దస్సనగహణేసు పఞ్ఞాయమానేసు అనాపత్తి న వుత్తా. యది పన పఠమం దస్సనగహణేసు సతి పచ్ఛా తం పుగ్గలం విసఞ్ఞం కత్వా ఆమసనాదీని కరోన్తీ అత్తనో మనోరథం పూరేత్వా గచ్ఛతి, నత్థి పారాజికం.

ఉపహతకాయప్పసాదోతి అనట్ఠేపి కాయప్పసాదే కాయవిఞ్ఞాణుప్పాదనే అసమత్థతాపాదనవసేన వాతపిత్తాదీహి ఉపహతకాయప్పసాదో. **సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తీతి** యథా సన్థతనిమిత్తవసేన ఉపాదిన్నఫస్సం అవిన్దన్తస్సపి సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తి, ఏవమిధాపి పిత్తవాతాదినా ఉపహతకాయప్పసాదత్తా అవేదియన్తస్సపి సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తి.

నను చ ఛుపితమత్తవత్థుస్మిం “మేథునం ధమ్మం పటిసేవిస్సామీతి ఛుపితమత్తే విప్పటిసారీ అహోసీ”తి వుత్తత్తా మేథునస్స పుబ్బపయోగే దుక్కటేన భవితబ్బం, అథ కస్మా “ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి వుత్తన్తి ఇమం అన్తోలీనచోదనం మనసికత్వా తం పరిహరితుం **“యో మేథున”**న్తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **సీసన్తి** మగ్గేన మగ్గపటిపాదనం. తఞ్హి పయోగానం మత్థకసదిసత్తా “సీస”న్తి వుత్తం తతో పరం పయోగాభావతో. **దుక్కటే తిట్ఠన్తీతి** దుక్కటం జనేన్తి. దుక్కటఞ్హి జనేన్తా హత్థగ్గాహాదయో పయోగా “దుక్కటే తిట్ఠన్తీ”తి వుత్తా అఞ్ఞిస్సా ఆపత్తియా జనకవసేన అప్పవత్తనతో.

౭౪. **జాతిపుప్ఫగుమ్బానన్తి** జాతిసుమనగుమ్బానం. **ఉస్సన్నతాయాతి** బాహుల్లతాయ. **ఉపచారేతి** ఆసన్నప్పదేసే. **తేన వాతుపత్థమ్భేనాతి** ‘‘అఙ్గమఙ్గాని వాతుపత్థద్ధాని హోన్తీ’’తి ఏవం వుత్తవాతుపత్థమ్భేన. ఇమినా నిద్దోక్కమనస్స కారణం వుత్తం. **ఏకరసన్తి** ఆవజ్జనాదివీథిచిత్తేహి అబ్బోకిణ్ణం.

౭౬. **సఙ్గామసీసయోధో భిక్ఖూతి** యస్మా కిలేసారీహి అనభిభూతో హుత్వా తే పరాజేసి, తస్మా సఙ్గామముఖే యోధసదిసో భిక్ఖు.

౭౭. **ఉప్పన్నే వత్థుస్మిన్తి** మేథునవత్థుస్మిం ఉప్పన్నే. **పరివత్తకద్వారమేవాతి** సంవరణవివరణవసేన ఇతో చితో చ పరివత్తనయోగ్గద్వారమేవ. **రుక్ఖసూచికణ్టకద్వారన్తి** రుక్ఖసూచిద్వారం కణ్టకద్వారఞ్చ. ‘‘రుక్ఖసూచిద్వారం కణ్టకద్వార’’మిచ్చేవ వా పాఠో. యం ఉభోసు పస్సేసు రుక్ఖథమ్భే నిఖణిత్వా తత్థ విజ్ఝిత్వా మజ్ఝే ద్వే తిస్సో రుక్ఖసూచియో పవేసేత్వా కరోన్తి, తం **రుక్ఖసూచిద్వారం**. యం పవేసననిక్ఖమనకాలే అపనేత్వా థకనయోగ్గం, ఏకాయ బహూహి వా కణ్టకసాఖాహి కతం, తం **కణ్టకద్వారం**. **చక్కలకయుత్తద్వారన్తి** హేట్ఠా ఏకం చక్కం యోజేత్వా కతం మహాద్వారం, యం న సక్కా ఏకేన సంవరితుం వివరితుఞ్చ. **గోప్ఫేత్వాతి** రజ్జూహి గన్థేత్వా. **ఏకం దుస్ససాణిద్వారమేవాతి** ఏత్థ కిలఞ్జసాణిద్వారమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతి.

యత్థ ద్వారం సంవరిత్వా నిపజ్జితుం న సక్కా హోతి, తత్థ కత్తబ్బవిధిం దస్సేతుం ‘‘**సచే బహూనం వళఞ్జనట్ఠానం హోతీ**’’తిఆది వుత్తం. బహూనం అవళఞ్జనట్ఠానేపి ఏకం ఆపుచ్ఛిత్వా నిపజ్జితుం వట్టతియేవ. **అథ భిక్ఖూ…పే… నిసిన్నా హోన్తీతి** ఇదం తత్థ భిక్ఖూనం సన్నిహితభావసన్దస్సనత్థం వుత్తం. ‘‘నిసిన్నో వా పన హోతు నిపన్నో వా, యేన కేనచి ఇరియాపథేన సమన్నాగతో సచే తత్థ సన్నిహితో హోతి, ఆభోగం కాతుం వట్టతీ’’తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన ‘‘నిసిన్నా హోన్తీతి వచనతో సచే నిపన్నా హోన్తి, ఆభోగం కాతుం న వట్టతీ’’తి వదన్తి, తం న సున్దరం. యది హి ‘‘నిసిన్నా హోన్తీ’’తి వచనతో నిపన్నే ఆభోగం కాతుం న వట్టతి, ఠితేపి చఙ్కమన్తేపి ఆభోగం కాతుం న వట్టతి. న హి నిసిన్నవచనం నిపన్నంయేవ నివత్తేతి, తస్మా ‘‘నిసిన్నా హోన్తీ’’తి ఇదం తత్థ తేసం అత్థితామత్తసన్దస్సనత్థం, న సేసఇరియాపథసమఙ్గితానివత్తనత్థం. ఏవం సన్తేపి నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అసన్తపక్ఖే ఠితత్తా ఆభోగారహో న హోతీతి అమ్హాకం ఖన్తి. అసన్తపక్ఖే ఠితత్తాయేవ హి రహో నిసజ్జాయ నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అనాపత్తిం న కరోతీతి వుత్తం. ద్వారసంవరణం నామ భిక్ఖునీఆదీనం పవేసననివారణత్థన్తి ఆహ – ‘‘**భిక్ఖునిం వా మాతుగామం వా ఆపుచ్ఛితుం న వట్టతీ**’’తి. ‘‘ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకం ఇత్థిపణ్డకఞ్చ ఆపుచ్ఛితుం న వట్టతీ’’తి వదన్తి. మాతుగామస్స అన్తోగబ్భే ఠితభావం జానిత్వాపి ద్వారే యథావుత్తవిధిం కత్వా నిపజ్జన్తస్స అనాపత్తి. **నిస్సేణిం ఆరోపేత్వాతి** ఉపరితలం ఆరోపేత్వా విసఙ్ఖరిత్వా భూమియం పాతేత్వా ఛిన్దిత్వా వా నిపజ్జితుమ్పి వట్టతి. **ద్వేపి ద్వారాని జగ్గితబ్బానీతి** ఏత్థ సచే ఏకస్మిం ద్వారే కవాటం వా నత్థి, హేట్ఠా వుత్తనయేన సంవరితుం వా న సక్కా, ఇతరం ద్వారం అసంవరిత్వాపి నిపజ్జితుం వట్టతి.

భిక్ఖాచారా పటిక్కమ్మాతి భిక్ఖాచారతో నివత్తిత్వా. **ద్వారపాలస్సాతి** ద్వారకోట్ఠకే మహాద్వారే నిస్సేణిమూలే వా ఠత్వా ద్వారరక్ఖణకస్స. **పచ్ఛిమానం భారోతి** ఏకానుబన్ధవసేన ఆగచ్ఛన్తే సన్ధాయ వుత్తం. అసంవుతద్వారే అన్తోగబ్భే వాతి యోజేతబ్బం. **బహి వాతి** గబ్భతో బహి. **నిపజ్జనకాలేపి…పే… వట్టతియేవాతి** ఏత్థ ‘‘ద్వారజగ్గనకస్స తదధీనత్తా తదా తస్స తత్థ సన్నిహితాసన్నిహితభావం అనుపధారేత్వాపి ఆభోగం కాతుం వట్టతియేవా’’తి వదన్తి.

యేన కేనచి పరిక్ఖిత్తేతి పాకారేన వా వతియా వా యేన కేనచి పరిక్ఖిత్తే. ‘‘పరిక్ఖేపస్స ఉచ్చతో పమాణం సహసేయ్యప్పహోనకే వుత్తనయేన వేదితబ్బ’’న్తి వదన్తి. యది పన ఏకస్మిం పదేసే పరిక్ఖేపో వుత్తప్పమాణతో నీచతరో హోతి, వట్టతి. **మహాపరివేణం హోతీతి** మహన్తం అఙ్గణం హోతి. **మహాబోధియఙ్గణలోహపాసాదయఙ్గణసదిసన్తి** బహుసఞ్చారదస్సనత్థం వుత్తం, న మహాపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం. **అరుణే ఉగ్గతే ఉట్ఠహతి, అనాపత్తీతి** సుద్ధచిత్తేన నిపన్నస్స నిద్దాయన్తస్సేవ అరుణే ఉగ్గతేయేవ నిద్దావసేనేవ అనాపత్తి. **పబుజ్ఝిత్వా పున సుపతి, ఆపత్తీతి** అరుణే ఉగ్గతే పబుజ్ఝిత్వా అరుణుగ్గమనం అజానిత్వాపి అనుట్ఠహిత్వావ సయితసన్తానేన సయన్తస్స ఆపత్తి, పురారుణే పబుజ్ఝిత్వాపి అజానిత్వా సయితసన్తానేన సయన్తస్సపి అరుణే ఉగ్గతే ఆపత్తియేవ. **యథాపరిచ్ఛేదమేవ వుట్ఠాతీతి** అరుణే ఉగ్గతేయేవ ఉట్ఠహతి. **తస్స ఆపత్తీతి** అసుద్ధచిత్తేనేవ నిపన్నత్తా నిద్దాయన్తస్సపి అరుణే ఉగ్గతే దివాపటిసల్లానమూలికా ఆపత్తి. ‘‘**ఏవం నిపజ్జన్తో అనాదరియదుక్కటాపి న ముచ్చతీ**’’తి వుత్తత్తా అసుద్ధచిత్తేన నిపజ్జన్తో అరుణుగ్గమనతో పురేతరం ఉట్ఠహన్తోపి అనుట్ఠహన్తోపి నిపజ్జనకాలేయేవ అనాదరియదుక్కటం ఆపజ్జతి, దివాపటిసల్లానమూలికం పన దుక్కటం అరుణే ఉగ్గతేయేవ ఆపజ్జతి.

యం పనేత్థ **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం ‘‘రత్తిం ద్వారం సంవరిత్వా నిపన్నో సచే అరుణుగ్గమనవేలాయం ద్వారే వివటేపి నిపజ్జతి, తస్స ఆపత్తి అఖేత్తే సంవరిత్వా నిపన్నత్తా. అరుణుగ్గమనవేలాయం వివటేపి ద్వారే ‘‘నిపజ్జిస్సామీ’’తి రత్తిం ద్వారం సంవరిత్వాపి నిపన్నస్స అఖేత్తే పిహితత్తా నిపజ్జనకాలే అనాదరియదుక్కటం, అరుణే ఉగ్గతే నిపజ్జనమూలదుక్కటఞ్చ హోతి. రత్తిం పిహితేపి అపిహితేపి ద్వారే నిపన్నస్స అరుణుగ్గమనక్ఖణేయేవ అపిహితద్వారే పిహితే పిహితద్వారే చ పున వివరిత్వా పిహితే ఖేత్తే పిహితత్తా అనాపత్తీ’’తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి. రత్తిం ద్వారం అసంవరిత్వా నిపన్నస్సేవ హి అరుణుగ్గమనే ఆపత్తి అట్ఠకథాయం దస్సితా, తస్మా ఖేత్తే వా పిహితం హోతు అఖేత్తే వా, సంవరణమేవేత్థ పమాణన్తి అమ్హాకం ఖన్తి.

నిద్దావసేన నిపజ్జతీతి నిద్దాభిభూతతాయ ఏకపస్సేన నిపజ్జతి, ఏవం పన నిపన్నో నిపన్నో నామ న హోతీతి **అనాపత్తి** వుత్తా. **అపస్సాయ సుపన్తస్సాతి** కటియా పిట్ఠివేమజ్ఝస్స చ అన్తరే అప్పమత్తకమ్పి పదేసం భూమిం అఫుసాపేత్వా థమ్భాదిం అపస్సాయ సుపన్తస్స. **సహసావ వుట్ఠాతీతి** పక్ఖలిత్వా పతితో వియ సహసా వుట్ఠాతి. **తత్థేవ సయతి న వుట్ఠాతీతి** నిద్దాభిభూతతాయ సుపన్తో న వుట్ఠాతి, న ముచ్ఛాపరేతో. తేనేవ ‘‘అవిసయత్తా ఆపత్తి న దిస్సతీ’’తి న వుత్తం.

ఏకభఙ్గేనాతి ఏకస్స పస్సస్స భఞ్జనేన, హేట్ఠా వుత్తనయేన పాదే భూమితో అమోచేత్వావ ఏకం పస్సం భఞ్జిత్వా నామేత్వా నిపన్నోతి వుత్తం హోతి. మహాఅట్ఠకథాయం పన మహాపదుమత్థేరేన వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. ముచ్ఛిత్వా పతితత్తా థేరేన ‘‘**అవిసయత్తా ఆపత్తి న దిస్సతీ**’’తి వుత్తం. ఆచరియా పన యథా యక్ఖగహితకో బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితో చ పరవసో హోతి, ఏవం అపరవసత్తా ముచ్ఛిత్వా పతితో కఞ్చి కాలం జానిత్వాపి నిపజ్జతీతి అనాపత్తిం న వదన్తి. **యో చ యక్ఖగహితకో, యో చ బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితోతి** ఇమస్స మహాఅట్ఠకథావాదస్స పచ్ఛిమత్తా సోయేవ పమాణతో గహేతబ్బో. తథా చ వక్ఖతి ‘‘సబ్బత్థ యో యో అట్ఠకథావాదో వా థేరవాదో వా పచ్ఛా వుచ్చతి, సోవ పమాణతో దట్ఠబ్బో’’తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౯౨). యక్ఖగహితగ్గహణేనేవ చేత్థ విసఞ్ఞీభూతోపి సఙ్గహితోతి వేదితబ్బం. ఏకభఙ్గేన నిపన్నో పన అత్థతో అనిపన్నత్తా ముచ్చతియేవాతి మహాఅట్ఠకథావాదేన సో అప్పటిక్ఖిత్తోవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. దివా సంవరిత్వా నిపన్నస్స కేనచి వివటేపి ద్వారే అనాపత్తి నిపజ్జనకాలే సంవరిత్వా నిపన్నత్తా. సచే దివా సంవరిత్వా ద్వారసమీపే నిపన్నో పచ్ఛా సయమేవ ద్వారం వివరతి, ఏవమ్పి వట్టతి. అచిత్తకా చాయం ఆపత్తి కిరియా చ అకిరియా చ.

౭౮. ‘‘**అపదే పదం కరోన్తో వియా**’’తి వత్వా పున తమేవత్థం ఆవికరోన్తో ‘‘**ఆకాసే పదం దస్సేన్తో వియా**’’తి ఆహ. **ఏతదగ్గన్తి** ఏసో అగ్గో. **యదిదన్తి** యో అయం. సేసమేత్థ ఉత్తానత్థమేవ.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

తత్రిదన్తిఆది హేట్ఠా వుత్తత్థమేవ.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

పఠమపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికం

అదుతియేన జినేన యం దుతియం పారాజికం పకాసితం, తస్స ఇదాని యస్మా సంవణ్ణనాక్కమో పత్తో, తస్మా యం సువిఞ్ఞేయ్యం, యఞ్చ పుబ్బే పకాసితం, తం సబ్బం వజ్జయిత్వా అస్స దుతియస్స అయం సంవణ్ణనా హోతీతి సమ్బన్ధో.

ధనియవత్థువణ్ణనా

౮౪. **రాజగహేతి** ఏత్థ దుగ్గజనపదట్ఠానవిసేససమ్పదాదియోగతో పధానభావేన రాజూహి గహితం పరిగ్గహితన్తి **రాజగహన్తి** ఆహ ‘‘**మన్ధాతు...పే.... వుచ్చతీ**’’తి. తత్థ మహాగోవిన్దేన మహాసత్తేన పరిగ్గహితం రేణునా పరిగ్గహితమేవ హోతీతి మహాగోవిన్దగ్గహణం. మహాగోవిన్దపఅగ్గహితతాకిత్తనఞ్హి తదా రేణునా మగధరాజేన పరిగ్గహితభావూపలక్ఖణం. తస్స హి సో పురోహితో. ‘‘**మహాగోవిన్దోతి** మహానుభావో పురాతనో ఏకో మగధరాజా’’తి కేచి. **పరిగ్గహితత్తాతి** రాజధానీభావేన పరిగ్గహితత్తా. గయ్హతీతి గహో, రాజూనం గహోతి **రాజగహం,** నగరసద్దాపేక్ఖాయ నపుంసకనిద్దేసో. **అఞ్ఞేపేత్థ పకారేతి** ‘‘నగరమాపనేన రఞ్ఞా కారితసబ్బగేహత్తా రాజగహం, గిజ్ఝకూటాదీహి పరిక్ఖిత్తత్తా పబ్బతరాజేహి పరిక్ఖిత్తగేహసదిసన్తిపి రాజగహం, సమ్పన్నభవనతాయ రాజమానం గేహన్తిపి రాజగహం, సువిహితారక్ఖతాయ అనత్థావహభావేన ఉపగతానం పటిరాజూనం గహం గేహభూతన్తిపి రాజగహం, రాజూహి దిస్వా సమ్మా పతిట్ఠాపితత్తా తేసం గహం గేహభూతన్తిపి రాజగహం. ఆరామరామణేయ్యకాదీహి రాజతే, నివాససుఖతాదినా సత్తేహి మమత్తవసేన గయ్హతి పరిగ్గయ్హతీతి వా రాజగహ’’న్తి ఏదిసే పకారే. సో పదేసో ఠానవిసేసభావేన ఉళారసత్తపరిభోగోతి ఆహ ‘‘**తం పనేత**’’న్తిఆది. తత్థ **బుద్ధకాలే చక్కవత్తికాలే చాతి** ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం. **తేసన్తి** యక్ఖానం. **వసనవనన్తి** ఆపానభూమిభూతం ఉపవనం. గిజ్ఝా ఏత్థ సన్తీతి గిజ్ఝం, కూటం. తం ఏతస్సాతి **గిజ్ఝకూటో**. గిజ్ఝో వియాతి వా గిజ్ఝం, కూటం. తం ఏతస్సాతి **గిజ్ఝకూటో,** పబ్బతో. గిజ్ఝసదిసకూటోతి గిజ్ఝకూటోతి వా మజ్ఝేపదలోపీసమాసో యథా ‘‘సాకపత్థవో’’తి, తస్మిం గిజ్ఝకూటే. తేనాహ ‘‘**గిజ్ఝ**’’తిఆది.

తతో పరం సఙ్ఘోతి తిణ్ణం జనానం ఉపరి సఙ్ఘో చతువగ్గకరణీయాదికమ్మప్పత్తత్తా. **తస్మిం పబ్బతే సన్నిపతిత్వా సమాపత్తియా వీతినామేన్తీతి** యథాఫాసుకట్ఠానే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చా ఆగన్త్వా చేతియగబ్భే యమకమహాద్వారం వివరన్తా వియ తం పబ్బతం ద్విధా కత్వా అన్తో పవిసిత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాని మాపేత్వా తత్థ సమాపత్తియా వీతినామేన్తి.

కదా పనేతే తత్థ వసింసు? అతీతే కిర అనుప్పన్నే తథాగతే బారాణసిం ఉపనిస్సాయ ఏకస్మిం గామకే ఏకా కులధీతా ఖేత్తం రక్ఖతి, తస్సా ఖేత్తకుటియా వీహయో భజ్జన్తియా తత్థ మహాకరఞ్జపుప్పప్పమాణా మహన్తమహన్తా మనోహరా పఞ్చసతమత్తా లాజా జాయింసు. సా తే గహేత్వా మహతి పదుమినిపత్తే ఠపేసి. తస్మిఞ్చ సమయే ఏకో పచ్చేకసమ్బుద్ధో తస్సా అనుగ్గహత్థం అవిదూరే ఖేత్తపాళియా గచ్ఛతి. సా తం దిస్వా పసన్నమానసా సుపుప్ఫితం మహన్తం ఏకం పదుమం గహేత్వా తత్థ లాజే పక్ఖిపిత్వా పచ్చేకబుద్ధం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్చహి లాజసతేహి సద్ధిం తం పదుమపుప్ఫం దత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన వన్దిత్వా ‘‘ఇమస్స, భన్తే, పుఞ్ఞస్స ఆనుభావేన ఆనుభావసమ్పన్నే పఞ్చసతపుత్తే లభేయ్య’’న్తి పఞ్చ పుత్తసతాని పత్థేసి. తస్మింయేవ ఖణే పఞ్చసతా మిగలుద్దకా సమ్భతసమ్భారా పరిపక్కపచ్చేకబోధిఞాణా తస్సేవ పచ్చేకబుద్ధస్స మధురమంసం దత్వా ‘‘ఏతిస్సా పుత్తా భవేయ్యామా’’తి పత్థయింసు. అతీతాసు అనేకాసు జాతీసు తస్సా పుత్తభావేన ఆగతత్తా తథా తేసం అహోసి. సా యావతాయుకం ఠత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి, తతో చుతా జాతస్సరే పదుమగబ్భే నిబ్బత్తి. తమేకో తాపసో దిస్వా పటిజగ్గి. తస్సా పదసా విచరన్తియా పదుద్ధారే పదుద్ధారే భూమితో పదుమాని ఉట్ఠహన్తి. ఏకో వనచరకో దిస్వా బారాణసిరఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తం ఆనేత్వా అగ్గమహేసిం అకాసి, తస్సా గబ్భో సణ్ఠాతి. మహాపదుమకుమారో మాతుకుచ్ఛియం వసి, సేసా బహి నిక్ఖన్తం గబ్భమలం నిస్సాయ సంసేదజభావేన నిబ్బత్తా. ‘‘ఓపపాతికభావేనా’’తి కేచి. తే వయప్పత్తా ఉయ్యానే పదుమస్సరే కీళన్తా ఏకేకస్మిం పదుమే నిసీదిత్వా ఖయవయం పట్ఠపేత్వా పచ్చేకబోధిఞాణం నిబ్బత్తయింసు. అయం తేసం బ్యాకరణగాథా అహోసి –

> ‘‘సరోరుహం పదుమపలాసమత్రజం, సుపుప్ఫితం భమరగణానుచిణ్ణం;
> అనిచ్చతాయం వయతం విదిత్వా, ఏకో చరే ఖగ్గవిసాణకప్పో’’తి. –

తస్మిం కాలే తే తత్థ వసింసు. తదా చస్స పబ్బతస్స ‘‘**ఇసిగిలీ**’’తి సమఞ్ఞా ఉదపాది. **ఇమే ఇసయోతి** ఇమే పచ్చేకబుద్ధఇసీ. సమా ఞాయతి ఏతాయాతి **సమఞ్ఞా,** నామన్తి అత్థో.

తిణచ్ఛదనా కుటియో మజ్ఝేపదలోపీసమాసం కత్వా, ఏకదేసే వా సముదాయవోహారవసేన ‘‘తిణకుటియో’’తి వుత్తా. ‘‘వస్సం ఉపగచ్ఛింసూ’’తి వచనతో వస్సూపగమనారహా సద్వారబన్ధా ఏవ వేదితబ్బాతి ఆహ ‘‘**తిణచ్ఛదనా సద్వారబన్ధా కుటియో**’’తి. **వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేనాతి** వస్సావాసం ఉపగచ్ఛన్తేన. **నాలకపటిపదన్తి** ‘‘మోనేయ్యం తే ఉపఞ్ఞిస్స’’న్తిఆదినా (సు. ని. ౭౧౬) సత్థారా నాలకత్థేరస్స దేసితం పుథుజ్జనకాలతో పభుతి కిలేసచిత్తం అనుప్పాదేత్వా పటిపజ్జితబ్బం మోనేయ్యపటిపదం. తం పన పటిపదం సుత్వా నాలకత్థేరో తీసు ఠానేసు అప్పిచ్ఛో అహోసి దస్సనే సవనే పుచ్ఛాయాతి. సో హి దేసనాపరియోసానే పసన్నచిత్తో భగవన్తం వన్దిత్వా వనం పవిట్ఠో. పున ‘‘అహో వతాహం భగవన్తం పస్సేయ్య’’న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **దస్సనే** అప్పిచ్ఛతా. తథా ‘‘అహో వతాహం పున ధమ్మదేసనం సుణేయ్య’’న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **సవనే** అప్పిచ్ఛతా. తథా ‘‘అహో వతాహం పున మోనేయ్యపటిపదం పుచ్ఛేయ్య’’న్తి లోలభావం న జనేసి, అయమస్స **పుచ్ఛాయ** అప్పిచ్ఛతా.

సో ఏవం అప్పిచ్ఛో సమానో పబ్బతపాదం పవిసిత్వా ఏకవనసణ్డే ద్వే దివసాని న వసి, ఏకరుక్ఖమూలే ద్వే దివసాని న నిసీది, ఏకస్మిం గామే ద్వే దివసాని పిణ్డాయ న పావిసి. ఇతి వనతో వనం, రుక్ఖతో రుక్ఖం, గామతో గామం ఆహిణ్డన్తో అనురూపపటిపదం పటిపజ్జిత్వా అగ్గఫలే పతిట్ఠాసి. ఏకస్స భగవతో కాలే ఏకోయేవ నం పూరేతి. ఇమఞ్హి మోనేయ్యపటిపదం ఉక్కట్ఠం కత్వా పూరేన్తో భిక్ఖు సత్తేవ మాసాని జీవతి, మజ్ఝిమం కత్వా పూరేన్తో సత్త వస్సాని, ముదుకం కత్వా పూరేన్తో సోళస వస్సాని. అయం పన థేరో ఉక్కట్ఠం కత్వా పూరేసి, తస్మా సత్త మాసే ఠత్వా అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారస్స పరిక్ఖయం ఞత్వా నహాయిత్వా నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా దిగుణం సఙ్ఘాటిం పారుపిత్వా దసబలాభిముఖో పఞ్చపతిట్ఠితేన తం వన్దిత్వా అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా హిఙ్గులకపబ్బతం నిస్సాయ ఠితకోవ అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి. తస్స పరినిబ్బుతభావం ఞత్వా భగవా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం తత్థ గన్త్వా

సరీరకిచ్చం కత్వా ధాతుయో గాహాపేత్వా చేతియం పతిట్ఠాపేత్వా అగమాసి. ఏవరూపం పటిపదం పటిపన్నేనపి వస్సం ఉపగచ్ఛన్తేన ఛన్నే సద్వారబన్ధేయేవ ఠానే ఉపగన్తబ్బం. అప్పిచ్ఛతం నిస్సాయపి సిక్ఖాపదస్స అనతిక్కమనీయత్తం దస్సేతుం **''నాళకపటిపదం పటిపన్నేనపీ''**తి వుత్తం.

పఞ్చన్నం ఛదనానన్తి తిణపణ్ణఇట్ఠకసిలాసుధాసఙ్ఖాతానం పఞ్చన్నం ఛదనానం. **''న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బన్తి** (మహావ. ౨౦౪) వచీభేదం కత్వా వస్సూపగమనం సన్ధాయేవ పటిక్ఖేపో, న ఆలయకరణవసేన ఉపగమనం సన్ధాయా"తి వదన్తి. పాళియం పన అవిసేసత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ "నాళకపటిపదం పటిపన్నేనపీ"తిఆదినా అవిసేసేనేవ దళ్హం కత్వా వుత్తత్తా అసేనాసనికస్స నావాదిం వినా అఞ్ఞత్థ ఆలయో న వట్టతీతి అమ్హాకం ఖన్తి. నావాసత్థవజేసుయేవ హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, నావాయం వస్సం ఉపగన్తు"న్తిఆదినా (మహావ. ౨౦౩) సతి అసతి వా సేనాసనే వస్సూపగమనస్స విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా "న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ"న్తి అయం పటిక్ఖేపో తత్థ న లబ్భతీతి అసతి సేనాసనే ఆలయవసేనపి నావాదీసు ఉపగమనం వుత్తం. **అనుధమ్మతాతి** వత్తం. **రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానాదీనీతి ఆది**-సద్దేన వచ్చకుటిపస్సావట్ఠానాదిం సఙ్గణ్హాతి.

కతికవత్తాని చ ఖన్ధకవత్తాని చ అధిట్ఠాయాతి పరియత్తిధమ్మో నామ తివిధమ్పి సద్ధమ్మం పతిట్ఠాపేతి, తస్మా సక్కచ్చం ఉద్దిసథ ఉద్దిసాపేథ, సజ్ఝాయం కరోథ, పధానఘరే వసన్తానం సఙ్ఘట్టనం అకత్వా అన్తోవిహారే నిసీదిత్వా ఉద్దిసథ ఉద్దిసాపేథ, సజ్ఝాయం కరోథ, ధమ్మస్సవనం సమిద్ధం కరోథ, పబ్బాజేన్తా సోధేత్వా పబ్బాజేథ, సోధేత్వా ఉపసమ్పాదేథ, సోధేత్వా నిస్సయం దేథ. ఏకోపి హి కులపుత్తో పబ్బజ్జఞ్చ ఉపసమ్పదఞ్చ లభిత్వా సకలం సాసనం పతిట్ఠాపేతి. అత్తనో థామేన యత్తకాని సక్కోథ, తత్తకాని ధుతఙ్గాని సమాదియథ, అన్తోవస్సం నామేతం సకలదివసం రత్తియా చ పఠమపచ్ఛిమయామేసు అప్పమత్తేహి భవితబ్బం, వీరియం ఆరభితబ్బం . పోరాణకమహాథేరాపి సబ్బపలిబోధే ఛిన్దిత్వా అన్తోవస్సే ఏకచరియవత్తం పూరయింసు. భస్సే మత్తం జానిత్వా దసవత్థుకకథం దసఅసుభదసానుస్సతిఅట్ఠతింసారమ్మణకథం కాతుం వట్టతి. ఆగన్తుకానం వత్తం కాతుం, సత్తాహకరణీయేన గతానం అపలోకేత్వా దాతుం వట్టతి. విగ్గాహికపిసుణఫరుసవచనాని మా వదథ, దివసే దివసే సీలాని ఆవజ్జేన్తా చతురారక్ఖం అహాపేన్తా మనసికారబహులా విహరథ, చేతియం వా బోధిం వా వన్దన్తేన గన్ధమాలం వా పూజేన్తేన పత్తం వా థవికాయ పక్ఖిపన్తేన న కథేతబ్బం, అన్తోగామే మనుస్సేహి సద్ధిం పచ్చయసంయుత్తకథా వా విసభాగకథా వా న కథేతబ్బా, రక్ఖితిన్ద్రియేహి భవితబ్బం, ఖన్ధకవత్తఞ్చ సేఖియవత్తఞ్చ పూరేతబ్బన్తి ఏవమాదినా కతికవత్తాని ఖన్ధకవత్తాని చ అధిట్ఠహిత్వా.

"అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం తీహి ఠానేహి పవారేతు"న్తి (మహావ. ౨౦౮) వుట్ఠవస్సానం పవారణాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ఇమస్స సుత్తస్స వసేన పవారణాదివసస్స అరుణుగ్గమనతో పట్ఠాయ అప్పవారితాపి "వుట్ఠవస్సా"తి వుచ్చన్తి. కిఞ్చాపి "ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౧౮౪) వచనతో పవారణాదివసస్స తేమాసన్తోగధత్తా తం దివసం యావ న పవారేన్తి , తావ వస్సం వసన్తా నామ హోన్తి, తథాపి ఏకదేసేన అవుట్ఠమ్పి తం దివసం వుట్ఠభాగాపేక్ఖాయ వుట్ఠమేవ హోతీతి కత్వా ఏవం వుత్తం కతాకతభాగాపేక్ఖాయ సముదాయే పవత్తకతాకతవోహారో వియ. విప్పకతఞ్హి యం కిఞ్చి "కతాకత"న్తి వుచ్చతి. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం కథినం అత్థరితు"న్తి (మహావ. ౩౦౬) ఇమస్స పన సుత్తస్స వసేన నిప్పరియాయతో మహాపవారణాయ పవారితా పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ "వుట్ఠవస్సా"తి వుచ్చన్తీతి దస్సేతుం **''మహాపవారణాయ పవారితా''**తిఆది వుత్తం. పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ హి వస్సానస్స పచ్ఛిమే మాసే కథినత్థారో అనుఞ్ఞాతో **పరివారే** "కథినస్స అత్థారమాసో జానితబ్బోతి వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో జానితబ్బో"తి (పరి. ౪౧౨) వుత్తత్తా. "మహాపవారణాయ పవారితా"తి ఇదఞ్చ పురిమికాయ వస్సూపగతానం సభావదస్సనమత్తం, కేనచి అన్తరాయేన అప్పవారితాపి "వుట్ఠవస్సా"ఇచ్చేవ వుచ్చన్తి.

''ఆపుచ్ఛితబ్బా''తి వత్వా ఇదాని ఆపుచ్ఛనవిధిం దస్సేన్తో **''సచే ఇమం కుటి''**న్తిఆదిమాహ. **పటిజగ్గనకం వా న లభతీ**తి విహారపచ్చన్తే కతే పటిజగ్గనకం న లభతి. తే పన భిక్ఖూ జనపదచారికం పక్కమింసూతి సమ్బన్ధో. అద్ధానగమనే చారికావోహారో సాసనే నిరుళ్హో. కిఞ్చాపి అయం చారికా నామ మహాజనసఙ్గహత్థం బుద్ధానంయేవ లబ్భతి, బుద్ధే ఉపాదాయ పన రుళ్హీసద్దవసేన సావకానమ్పి వుచ్చతి కిలఞ్జాదీహి కతబీజనీనమ్పి తాలవణ్టవోహారో వియ. **సఙ్గోపేత్వా**తి ఏకస్మిం పదేసే రాసిం కత్వా. ఇదాని తమేవ సఙ్గోపనవిధిం దస్సేన్తో **''యథా చ ఠపిత''**న్తిఆదిమాహ. న ఓవస్సీయతీతి **అనోవస్సకం,** కమ్మని అక-సద్దో దట్ఠబ్బో. యథా చ ఠపితం న ఓవస్సీయతి న తేమీయతీతి అత్థో.

అనవయోతి ఏత్థ **వయోతి** హాని "ఆయవయో"తిఆదీసు వియ. నత్థి ఏతస్స అత్తనో సిప్పే వయో ఊనతాతి **అవయోతి** ఆహ **''అనూనో పరిపుణ్ణసిప్పో''**తి. ఆచరియస్స కమ్మం **ఆచరియకన్తి** ఆహ **''ఆచరియకమ్మే''**తి. **పిట్ఠసఙ్ఘాటో** ద్వారబాహా, కట్ఠకమ్మం **థమ్భాది. తేలతమ్బమత్తికాయాతి** తేలమిస్సతమ్బమత్తికాయ.

౮౨. **కుటికాయ కరణభావన్తి** కుటియా కతభావం. సద్దసత్థవిదూహి కిం-సద్దయోగే అనాగతవచనస్స ఇచ్ఛితత్తా వుత్తం **''తస్స లక్ఖణం సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బ''**న్తి. **మేత్తాపుబ్బభాగన్తి** మేత్తాఝానస్స పుబ్బభాగభూతం సబ్బసత్తేసు హితఫరణమత్తం. కస్మా పనేతం వుత్తం, ననుఅనుద్దయా-సద్దో కరుణాయ పవత్తతీతి? సచ్చమేతం, అయం పన అనుద్దయాసద్దో అనురక్ఖణమత్థం అన్తోనీతం కత్వా పవత్తమానో మేత్తాయ కరుణాయ చ పవత్తతీతి ఇధ మేత్తాయ పవత్తమానో వుత్తో, తస్మా సువుత్తమేతం "ఏతేన మేత్తాపుబ్బభాగం దస్సేతీ"తి. **కరుణాపుబ్బభాగన్తి** కరుణాఝానస్స పుబ్బభాగభూతం సత్తేసు అనుకమ్పామత్తం. **చిక్ఖల్లం** మత్తికా, తస్స **మద్దనం** ఉదకం ఆసిఞ్చిత్వా హత్థాదీహి పరిమద్దనం. **మేత్తాకరుణానన్తి** అప్పనాప్పత్తమేత్తాకరుణానం. కిఞ్చాపి థేరేన సఞ్చిచ్చ ఖుద్దానుఖుద్దకా పాణా మరణాధిప్పాయేన న బ్యాబాధితా, తథాపి కరుణాయ అభావేన "ఏవం కతే ఇమే పాణా వినస్సిస్సన్తీ"తి అనుపపరిక్ఖిత్వా కతత్తా థేరం విగరహి. జనానం సమూహో **జనతాతి** ఆహ **''పచ్ఛిమో జనసమూహో''**తి. **పాతబ్యభావన్తి** వినాసేతబ్బతం. **పాణాతిపాతం కరోన్తానన్తి** థేరేన అకతేపి పాణాతిపాతే పరేహి సల్లక్ఖణాకారం దస్సేతి. **ఇమస్స దిట్ఠానుగతిన్తి** ఇమస్స దిట్ఠియా అనుగమనం. **ఘంసితబ్బేతి** ఘట్టయితబ్బే, వినాసితబ్బేతి అత్థో. **ఏవం మఞ్ఞేతి** యథా థేరేన కతం, ఏవం మా మఞ్ఞి. "మా పచ్ఛిమా జనతా పాణేసు పాతబ్యతం ఆపజ్జీ"తి వచనతో యో భిక్ఖు ఇట్ఠకపచనపత్తపచనకుటికరణవిహారకారాపనవిహారసమ్మజ్జనపటగ్గిదానకూపపోక్ఖరణీఖణాపనాదీసు యత్థ "ఖుద్దానుఖుద్దకానం పాణానం విహింసా భవిస్సతీ"తి జానాతి, తేన తాదిసే పదేసే కప్పియవచనం వత్వాపి న తం కమ్మం కారేతబ్బన్తి దస్సేతి.

తత్థ తత్థ వుత్తమేవ ఆపత్తిన్తి పథవీఖణనభూతగామపాతబ్యతాదీసు వుత్తపాచిత్తియాదిఆపత్తిం. **ఆదికమ్మికస్సా అనాపత్తీ**తి కుటికరణపచ్చయా అనాపత్తి. **సిక్ఖాపదం అతిక్కమిత్వాతి** "న చ, భిక్ఖవే, సబ్బమత్తికామయా కుటికా కాతబ్బా, యో కరేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వుత్తసిక్ఖాపదం అతిక్కమిత్వా. యది అఞ్ఞేన కతం లభిత్వా వసన్తస్స అనాపత్తి సియా, న భగవా తం కుటికం భిన్దాపేయ్యాతి ఆహ – **''కతం లభిత్వా తత్థ వసన్తానమ్పి దుక్కటమేవా''**తి. **యథా వా తథా వా మిస్సా హోతూతి** హేట్ఠా మత్తికా ఉపరి దబ్బసమ్భారాతిఆదినా యేన కేనచి ఆకారేన మిస్సా హోతు. **గిఞ్జకావసథసఙ్ఖేపేనాతి** ఏత్థ గిఞ్జకా వుచ్చన్తి ఇట్ఠకా, గిఞ్జకాహి ఏవ కతో ఆవసథో గిఞ్జకావసథో. ఇట్ఠకామయస్స ఆవసథస్సేతం అధివచనం. తం కిర ఆవసథం యథా సుధాపరికమ్మేన పయోజనం నత్థి, ఏవం ఇట్ఠకాహి ఏవ చినిత్వా ఛాదేత్వా కరోన్తి, తులాదణ్డకవాటఫలకాని పన దారుమయానేవ. **వికిరన్తాతి** చుణ్ణవిచుణ్ణం కరోన్తా.

కిస్సాతి కేన కారణేన. వయకమ్మమ్పి అత్థీతి ద్వారకవాటాదిఅభిసఙ్ఖరణాదీసు కతవయకమ్మమ్పి అత్థి. భిక్ఖూనం అకప్పియత్తా ఏవ తిత్థియవతానురూపత్తా **తిత్థియధజో.** మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తకారణేసు అత్తనో అధిప్పేతకారణద్వయం పతిట్ఠాపేత్వా అపరానిపి తత్థ వుత్తకారణాని దస్సేన్తో ఆహ – **''అట్ఠకథాయం పన అఞ్ఞానిపి కారణాని వుత్తానీ''**తిఆది. తత్థ **సత్తానుద్దయాయాతి** తాదిసాయ కుటికాయ కరణపచ్చయా వినస్సమానసత్తేసు అనుద్దయాయ. యస్మా సబ్బమత్తికామయా కుటి సుకరా భిన్దితుం, తస్మా తత్థ ఠపితం పత్తచీవరాది అగుత్తం హోతి, చోరాదీహి అవహరితుం సక్కా. తేన వుత్తం **''పత్తచీవరగుత్తత్థాయా''**తి. **సేనాసనబాహుల్లపటిసేధనత్థాయాతి** సేనాసనానం బహుభావనిసేధనత్థాయ, తాదిసస్స వా సేనాసనస్స అభిసఙ్ఖరణే భిక్ఖూనం ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీని సేసకమ్మాని పరిచ్చజిత్వా నిచ్చబ్యావటతానిసేధనత్థం. **అనుపవజ్జోతి** దోసం ఆరోపేత్వా న వత్తబ్బో.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేసు **తఞ్చ ఖో…పే… న వణ్ణమట్ఠత్థాయాతి** ఇదం ఛత్తదణ్డగ్గాహకసలాకపఞ్జరవినన్ధనం సన్ధాయాతి వదన్తి. **సబ్బత్థాతి** ఛత్తదణ్డే సబ్బత్థ. **ఆరగ్గేనాతి** నిఖాదనముఖేన. **ఘటకమ్పి వాళరూపమ్పి భిన్దిత్వా ధారేతబ్బన్తి** సచే తాదిసం అకప్పియఛత్తం లభతి, ఘటకమ్పి వాళరూపమ్పి భిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా ధారేతబ్బం. **సుత్తకేన వా దణ్డో వేఠేతబ్బోతి** యథా ఛత్తదణ్డే లేఖా న పఞ్ఞాయతి, తథా వేఠేతబ్బో. **దణ్డబున్దేతి** దణ్డమూలే, ఛత్తదణ్డస్స హేట్ఠిమతలేతి అత్థో. **ఛత్తమణ్డలికన్తి** ఛత్తస్స అన్తో ఖుద్దకమణ్డలం. **ఉక్కిరిత్వాతి** ఉట్ఠపేత్వా. **సా వట్టతీతి** యదిపి రజ్జుకేహి న బన్ధన్తి, బన్ధితుం పన యుత్తట్ఠానత్తా వట్టతి.

నానాసుత్తకేహీతి నానావణ్ణేహి సుత్తేహి. ఇదఞ్చ తథా కరోన్తానం కరణప్పకారదస్సనత్థం వుత్తం, ఏకవణ్ణసుత్తకేనపి వుత్తప్పకారేన సిబ్బితుం న వట్టతియేవ. **పట్టముఖేతి** పట్టకోటియం. ద్విన్నం పట్టానం సఙ్ఘట్టితట్ఠానం సన్ధాయేతం వుత్తం. **పరియన్తేతి** చీవరపరియన్తే. చీవరఅనువాతం సన్ధాయేతం వుత్తం. **వేణిన్తి** వరకసీసాకారేన సిబ్బనం. **సఙ్ఖలికన్తి** బిళాలబన్ధనాకారేన సిబ్బనం. "వేణిం సఙ్ఖలిక"న్తి చేత్థ ఉపయోగవచనం "కరోన్తీ"తి కరణకిరియాపేక్ఖం. **అగ్ఘియగయముగ్గరాదీనీతి** ఏత్థ **అగ్ఘియం** నామ చేతియసణ్ఠానేన సిబ్బనం, మూలే తనుకం అగ్గే మహన్తం కత్వా గదాకారేన సిబ్బనం **గయా,** మూలే చ అగ్గే చ ఏకసదిసం కత్వా ముగ్గరాకారేన సిబ్బనం **ముగ్గరో. కక్కటక్ఖీని ఉక్కిరన్తీతి** గణ్ఠికపట్టపాసకపట్టానం అన్తే పాళిబద్ధం కత్వా కక్కటకానం అక్ఖిసణ్ఠానం ఉట్ఠపేన్తి, కరోన్తీతి అత్థో. **''కోణసుత్తపిళకాతి** గణ్ఠికపాసకపట్టానం కోణేహి నీహటసుత్తానం కోటియో"**తి తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కథం పన తా పిళకా దువిఞ్ఞేయ్యరూపా కాతబ్బాతి? కోణేహి నీహటసుత్తానం అన్తేసు ఏకవారం గణ్ఠికకరణేన వా పున నివత్తేత్వా సిబ్బనేన వా దువిఞ్ఞేయ్యసభావం కత్వా సుత్తకోటియో రస్సం కత్వా ఛిన్దితబ్బా. **ధమ్మసిరిత్థేరేన** పన –

"కోణసుత్తా చ పిళకా, దువిఞ్ఞేయ్యావ కప్పరే"తి –

వుత్తం. తథా **ఆచరియబుద్ధదత్తత్థేరేనపి** –

"సుత్తా చ పిళకా తత్థ, దువిఞ్ఞేయ్యావ దీపితా"తి –

వుత్తం . తస్మా తేసం మతేన కోణసుత్తా చ పిళకా చ కోణసుత్తపిళకాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

మణినాతి మసారగల్లాదిపాసాణేన. **న ఘట్టేతబ్బన్తి** న ఘంసితబ్బం, అంసబద్ధకకాయబన్ధనాని పన సఙ్ఖాదీహి ఘంసితుం వట్టతి. **పాసకం కత్వా బన్ధితబ్బన్తి** రజనకాలే బన్ధితబ్బం, సేసకాలే మోచేత్వా ఠపేతబ్బం. **గణ్ఠికేతి** దన్తమయాదిగణ్ఠికే. **పిళకాతి** బిన్దుం బిన్దుం కత్వా ఉట్ఠాపేతబ్బపిళకా.

''తేలవణ్ణోతి సమణసారుప్పవణ్ణం సన్ధాయ వుత్తం, మణివణ్ణం పన పత్తం అఞ్ఞేన కతం లభిత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **పత్తమణ్డలేతి** తిపుసీసాదిమయే పత్తమణ్డలే. "న, భిక్ఖవే, చిత్రాని పత్తమణ్డలాని ధారేతబ్బాని రూపకాకిణ్ణాని భిత్తికమ్మకతానీ"తి (చూళవ. ౨౫౩) వుత్తత్తా **''భిత్తికమ్మం న వట్టతీ''**తి వుత్తం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, మకరదన్తకం ఛిన్దితు"న్తి వచనతో **''మకరదన్తకం పన వట్టతీ''**తి వుత్తం.

మకరముఖన్తి మకరముఖసణ్ఠానం. **దేడ్డుభసీసన్తి** ఉదకసప్పసీససణ్ఠానం. **అచ్ఛీనీతి** కుఞ్జరచ్ఛిసణ్ఠానాని. **రజ్జుకకాయబన్ధనం ఏకమేవ వట్టతీతి** రజ్జుకం బన్ధన్తేన ఏకగుణమేవ కత్వా బన్ధితుం వట్టతి, మజ్ఝే భిన్దిత్వా దిగుణం కత్వా బన్ధితుం న వట్టతి, దిగుణం పన అకత్వా ఏకరజ్జుకమేవ సతవారమ్పి పునప్పునం ఆవిజ్ఝిత్వా బన్ధితుం వట్టతి. **ఏకమ్పి న వట్టతీతి** ఏకగుణమ్పి కత్వా బన్ధితుం న వట్టతి. **బహురజ్జుకే…పే… వట్టతీతి** ఇదం కాయబన్ధనం సన్ధాయ వుత్తం, న దసా సన్ధాయ. ఈదిసఞ్హి కాయబన్ధనం బన్ధితుం వట్టతి. తేనేవ **ఆచరియబుద్ధదత్తత్థేరేన** వుత్తం –

"ఏకరజ్జుమయం వుత్తం, మునినా కాయబన్ధనం;
పఞ్చపామఙ్గసణ్ఠానం, ఏకమ్పి చ న వట్టతి.

"రజ్జుకే ఏకతో కత్వా, బహూ ఏకాయ రజ్జుయా;
నిరన్తరఞ్హి వేఠేత్వా, కతం వట్టతి బన్ధితు"న్తి.

మురజం పన కాయబన్ధనం న వట్టతి "న, భిక్ఖవే, ఉచ్చావచాని కాయబన్ధనాని ధారేతబ్బాని కలాబుకం దేడ్డుభకం మురజం మద్దవీణం, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (చూళవ. ౨౭౮) వుత్తత్తా. కిం పన బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం మురజసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి? ఆమ న గచ్ఛతి. మురజఞ్హి నామ నానావణ్ణేహి సుత్తేహి మురజవట్టిసణ్ఠానం వేఠేత్వా కతం. కేచి పన "మురజన్తి బహురజ్జుకే ఏకతో సఙ్కడ్ఢిత్వా ఏకాయ రజ్జుయా పలివేఠేత్వా కతరజ్జు"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. యది చేతం మురజం సియా, "బహురజ్జుకే ఏకతో కత్వా ఏకేన నిరన్తరం వేఠేత్వా కతం బహురజ్జుక"న్తి న వత్తబ్బం, "తం వట్టతీ"తి ఇదం విరుజ్ఝేయ్య. మురజం పన పామఙ్గసణ్ఠానఞ్చ దసాసు వట్టతి "కాయబన్ధనస్స దసా జీరన్తి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, మురజం మద్దవీణ"న్తి (చూళవ. ౨౭౮) వుత్తత్తా. తేనేవ వక్ఖతి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, మురజం మద్దవీణన్తి ఇదం దసాసుయేవ అనుఞ్ఞాత"న్తి.

కాయబన్ధనవిధేతి "కాయబన్ధనస్స పవనన్తో జీరతి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, విధ"న్తి వుత్తత్తా కాయబన్ధనస్స పాసన్తే దసామూలే తస్స థిరభావత్థం కత్తబ్బే దన్తవిసాణాదిమయే విధే. **''అట్ఠ మఙ్గలాని** నామ సఙ్ఖో చక్కం పుణ్ణకుమ్భో గయా సిరివచ్ఛో అఙ్కుసో ధజం సోవత్థిక"న్తి వదన్తి. **పరిచ్ఛేదలేఖామత్తన్తి** ఉభోసు కోటీసు కాతబ్బపరిచ్ఛేదరాజిమత్తం. "ఉజుకమేవా"తి

వుత్తత్తా చతురస్సాదివఙ్కగతికం న వట్టతి. “ఛత్తదణ్డధమ్మకరణఅఞ్జననాళికా నానావణ్ణలేఖాపలకమ్మకతా న వట్టన్తీ”తి వదన్తి.

ఆరకణ్టకేతి పోత్థకాదిఅభిసఙ్ఖరణత్థం కతే దీఘముఖసత్థకే. **వట్టమణికన్తి** వట్టం కత్వా అగ్గకోటియం ఉట్ఠాపేతబ్బపుబ్బుళం. **అఞ్ఞం వా వణ్ణమట్ఠన్తి** ఇమినా పిళకాదిం సఙ్గణ్హాతి. **మణికన్తి** ఏకావట్టమణి. **పిళకన్తి** సాసపమత్తికా ముత్తరాజిసదిసా బహువట్టలేఖా. “ఇమస్మిం అధికారే అవుత్తత్తా లేఖనియం యం కిఞ్చి వణ్ణమట్ఠం వట్టతీ”తి వదన్తి. **వలితకన్తి** మజ్ఝే వలిం ఉట్ఠాపేత్వా. **మణ్డలం హోతీతి** ఉత్తరారణియా పవేసనత్థం ఆహటమణ్డలం హోతి.

కిఞ్చాపి ఏత్థ దన్తకట్ఠచ్ఛేదనవాసియేవ వుత్తా, మహావాసియమ్పి పన న వట్టతియేవ. ఉజుకమేవ బన్ధితున్తి సమ్బన్ధో. “ఉభోసు వా పస్సేసు ఏకపస్సేవా”తి వచనసేసో. కత్తరయట్ఠికోటియం కతఅయోవలయానిపి వట్టన్తి, యేసం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్ఘట్టనేన సద్దో నిచ్ఛరతి.

ఆమణ్డసారకేతి ఆమలకేహి కతభాజనే. **భూమత్థరణేతి** చిత్తకటసారకచిత్తత్థరణాదికే పరికమ్మకతాయ భూమియా అత్థరితబ్బఅత్థరణే. **పానీయఘటేతి** ఇమినా కుణ్డికసరకేపి సఙ్గణ్హాతి. **బీజనేతి** చతురస్సబీజనే. **సబ్బం...పే.... వట్టతీతి** యథావుత్తేసు మఞ్చపీఠాదీసు ఇత్థిరూపం వినా సబ్బం మాలాకమ్మలతాకమ్మాది వణ్ణమట్ఠం భిక్ఖునో వట్టతి. **సేనాసనే కిఞ్చి పటిసేధేతబ్బం నత్థి అఞ్ఞత్ర విరుద్ధసేనాసనాతి** ఏత్థాయమధిప్పాయో – సేనాసనపరిక్ఖారేసు పటిసేధేతబ్బం నామ కిఞ్చి నత్థి, విరుద్ధసేనాసనం పన సయమేవ పటిక్ఖిపితబ్బన్తి. **అఞ్ఞేసన్తి** సీమసామినో వుత్తా. **రాజవల్లభా** పరనికాయికాపి ఏకనికాయికాపి ఉపోసథపవారణానం అన్తరాయకరా అలజ్జినో రాజకులూపగా వుచ్చన్తి. **తేసం లజ్జిపరిసాతి** తేసం సీమసామికానం పక్ఖా హుత్వా అనుబలం దాతుం సమత్థా లజ్జిపరిసా. **సుకతమేవాతి** అఞ్ఞేసం సన్తకేపి అత్తనో సీమాయ అన్తోవుత్తవిధినా కతం సుకతమేవ.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮౬. **దేవేన గహితదారూనీతి** రఞ్ఞా పరిగ్గహితదారూని, రఞ్ఞో సన్తకానీతి వుత్తం హోతి. **ఖణ్డాఖణ్డం కరోన్తోతి** ఖుద్దకం మహన్తఞ్చ ఖణ్డం కరోన్తో.

౮౭. కులభోగఇస్సరియాదీహి మహతీ మత్తా పమాణం ఏతస్సాతి **మహామత్తో**. తేనాహ – ‘‘**మహతియా ఇస్సరియమత్తాయ సమన్నాగతో**’’తి.

౮౮. **అవజ్ఝాయన్తీతి** హేట్ఠా కత్వా ఓలోకేన్తి, చిన్తేన్తి వా. తేనాహ ‘‘**అవజానన్తా**’’తిఆది. **లామకతో వా చిన్తేన్తీతి** నిహీనతో చిన్తేన్తి. **కథేన్తీతి** “కిం నామేతం కిం నామేత”న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తి.

కథం పనేత్థ “దారూనీ”తి బహువచనం “అదిన్న”న్తి ఏకవచనేన సద్ధిం సమ్బన్ధముపగచ్ఛతీతి ఆహ – ‘‘**అదిన్నం ఆదియిస్సతీతి అయం ఉజ్ఝాయనత్థో**’’తిఆది. ఉజ్ఝాయనస్స అదిన్నాదానవిసయత్తా అదిన్నాదానం ఉజ్ఝాయనత్థోతి వుత్తం. సతిపి పనేత్థ గోపకేన దిన్నదారూనం గహణే ఉజుకం అవత్వా లేసేన గహితత్తా థేరో “అదిన్నం ఆదియీ”తి వేదితబ్బో. **వచనభేదేతి** ఏకవచనబహువచనానం భేదే.

సబ్బావన్తం పరిసన్తి భిక్ఖుభిక్ఖునీఆదిసబ్బావయవవన్తం పరిసం. సబ్బా చతుపరిససఙ్ఖాతా పజా ఏత్థ అత్థీతి **సబ్బావన్తా,** పరిసా. సేనా ఏతస్స అత్థీతి సేనికో, సేనికో ఏవ **సేనియో. బిమ్బిసారోతి తస్స నామన్తి** ఏత్థ **బిమ్బీతి** సువణ్ణం, తస్మా సారసువణ్ణసదిసవణ్ణతాయ బిమ్బిసారోతి వుచ్చతీతి వేదితబ్బో. **చతుత్థో భాగో పాదోతి వేదితబ్బోతి** ఇమినావ సబ్బజనపదేసు కహాపణస్స వీసతిమో భాగో మాసకోతి ఇదఞ్చ వుత్తమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. పోరాణసత్థానురూపం లక్ఖణసమ్పన్నా ఉప్పాదితా **నీలకహాపణాతి** వేదితబ్బా. రుద్రదామేన ఉప్పాదితో **రుద్రదామకో**. సో కిర నీలకహాపణస్స తిభాగం అగ్ఘతి. యస్మిం పదేసే నీలకహాపణా న సన్తి, తత్థాపి నీలకహాపణానం వళఞ్జనట్ఠానే చ అవళఞ్జనట్ఠానే చ సమానఅగ్ఘవసేన పవత్తమానం భణ్డం గహేత్వా నీలకహాపణవసేనేవ పరిచ్ఛేదో కాతబ్బోతి వదన్తి.

ధనియవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

తస్సత్థో...పే.... వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి ఇమినా “భగవతా భిక్ఖూనం ఇదం సిక్ఖాపదం ఏవం పఞ్ఞత్తం హోతి చ, ఇదఞ్చ అఞ్ఞం వత్థు ఉదపాదీ”తి ఏవం **పఠమపారాజికవణ్ణనాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౯) వుత్తనయేన తస్సత్థో వేదితబ్బో. “ఇదాని యం తం అఞ్ఞం వత్థు ఉప్పన్నం, తం దస్సేతుం ‘తేన ఖో పన సమయేనా’తిఆదిమాహా”తి ఏవం అనుపఞ్ఞత్తిసమ్బన్ధో చ తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బోతి దస్సేతి.

౯౦-౯౧. రజకా అత్థరన్తి ఏత్థాతి **రజకత్థరణం,** రజకత్థరణన్తి రజకతిత్థం వుచ్చతీతి ఆహ ‘‘**రజకతిత్థం గన్త్వా**’’తి. వుత్తమేవత్థం విభావేన్తో ఆహ ‘‘**తఞ్హి**’’తిఆది.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౯౨. “అభినవనివిట్ఠో ఏకకుటికాదిగామో యావ మనుస్సా పవిసిత్వా వాసం న కప్పేన్తి, తావ గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ”తి వదన్తి, తస్మా తత్థ గామప్పవేసనాపుచ్ఛాదికిచ్చమ్పి నత్థి. **యక్ఖపరిగ్గహభూతోతి** సఉపద్దవవసేన వుత్తం, యక్ఖనగరాదిం వా సఙ్గణ్హాతి. యక్ఖనగరమ్పి ఆపణాదీసు దిస్సమానేసు గామసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, అదిస్సమానేసు న గచ్ఛతి, తస్మా యక్ఖనగరమ్పి పవిసన్తేన ఆపణాదీసు దిస్సమానేసు సబ్బం గామప్పవేసనవత్తం కాతబ్బం, అదిస్సమానేసు న కాతబ్బన్తి వదన్తి. **పునపి ఆగన్తుకామాతి** ఇమినా తేసం తత్థ సాపేక్ఖభావం దస్సేతి. యతో పన నిరపేక్ఖావ హుత్వా పక్కమన్తి, సో గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, తస్మా తత్థ గామప్పవేసనాపుచ్ఛాదికిచ్చమ్పి నత్థి.

నను చ “గామా వా అరఞ్ఞా వా”తి ఏత్తకమేవ మాతికాయం వుత్తం, తస్మా గామలక్ఖణం దస్సేత్వా అరఞ్ఞమేవ దస్సేతబ్బం సియా, గామూపచారో నామాతిఆది పన కస్మా వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**గామూపచారోతిఆది అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్త**’’న్తి. గామూపచారే హి దస్సితే ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞం నామాతి అరఞ్ఞపరిచ్ఛేదో సక్కా దస్సేతుం, ఇదఞ్చ గామగామూపచారే అసఙ్కరతో దస్సేతుం వుత్తం. మాతికాయం పన గామగ్గహణేనేవ గామూపచారోపి సఙ్గహితోతి దట్ఠబ్బం. గామూపచారో హి లోకే గామసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి. ఏవఞ్చ కత్వా మాతికాయ అనవసేసఅవహరణట్ఠానపరిగ్గహో సిద్ధో హోతి. **ఇన్దఖీలేతి** ఉమ్మారే. **అరఞ్ఞసఙ్ఖేపం గచ్ఛతీతి** “నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ”న్తి (విభ॰ ౫౨౯) అభిధమ్మే వుత్తత్తా. **వేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలోతి వుచ్చతీతి** ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా అసతిపి ఇన్దఖీలే వేమజ్ఝమేవ తథా వుచ్చతి. యత్థ పన ద్వారబాహాపి నత్థి, తత్థ ఉభోసు పస్సేసు వతియా వా పాకారస్స వా కోటివేమజ్ఝమేవ ఇన్దఖీలట్ఠానియత్తా “ఇన్దఖీలో”తి గహేతబ్బం. **ఉడ్డాపేన్తోతి** పలాపేన్తో. **లుఠిత్వాతి** పరివత్తేత్వా.

మజ్ఝిమస్స పురిసస్సాతి థామమజ్ఝిమస్స పురిసస్స. ఇమినా పన వచనేన సుప్పముసలపాతోపి బలదస్సనవసేనేవ కతోతి దట్ఠబ్బం. **కురున్దట్ఠకథాయం మహాపచ్చరియఞ్చ** ఘరూపచారో గామోతి అధిప్పాయేన "ఘరూపచారే ఠితస్స లేడ్డుపాతో గామూపచారో"తి వుత్తం. **ద్వారేతి** నిబ్బకోసస్స ఉదకపతనట్ఠానతో అబ్భన్తరం సన్ధాయ వుత్తం. **అన్తోగేహేతి** చ పముఖస్స అబ్భన్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **కతపరిక్ఖేపోతి** ఇమినావ ఘరస్స సమన్తతో తత్తకో పరిచ్ఛేదో ఘరూపచారో నామాతి వుత్తం హోతి. యస్స పన ఘరస్స సమన్తతో గోరూపానం పవేసననివారణత్థం పాకారవతిఆదీహి పరిక్ఖేపో కతో హోతి, తత్థ సోవ పరిక్ఖేపో ఘరూపచారో, సుప్పపాతాదిపరిచ్ఛేదో పన అపరిక్ఖిత్తఘరం సన్ధాయ వుత్తోతి దట్ఠబ్బం . **ఇదమేత్థ పమాణన్తి** వికాలగామప్పవేసనాదీసు గామగామూపచారానం అసఙ్కరతో వినిచ్ఛయస్స వేదితబ్బత్తా. **కురున్దీఆదీసు** వుత్తనయేన హి ఘరూపచారస్స గామోతి ఆపన్నత్తా ఘరఘరూపచారగామగామూపచారానం సఙ్కరో సియా. **ఏవం సబ్బత్థాతి** ఇమినా ఇతో పుబ్బేపి పచ్ఛిమస్సేవ వాదస్స పమాణభావం దస్సేతి . కేచి పన "ఇతో పట్ఠాయ వక్ఖమానవాదం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం.

సేసమ్పీతి గామూపచారలక్ఖణం సన్ధాయ వదతి. **తత్రాతి** తస్మిం గామూపచారగ్గహణే. **తస్స గామపరిచ్ఛేదదస్సనత్థన్తి** తస్స అపరిచ్ఛేదస్స గామస్స గామపరిచ్ఛేదం దస్సేతున్తి అత్థో. యది ఏవం "గామో నామా"తి పదం ఉద్ధరిత్వా "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో"తి కస్మా న వుత్తన్తి? "గామో నామాతి ఇధ అవుత్తమ్పి అధికారవసేన లబ్భతియేవా"తి వదన్తి. అపరే పన భణన్తి "గామూపచారో నామాతి ఇమినావ గామస్స చ గామూపచారస్స చ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. కథం? 'గామస్స ఉపచారో గామూపచారో'తి ఏవం విగ్గహే కరియమానే 'పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఇన్దఖీలే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో'తి ఇమినా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స గామూపచారలక్ఖణం దస్సితం హోతి, 'గామసఙ్ఖాతో ఉపచారో గామూపచారో'తి ఏవం పన గయ్హమానే 'అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో'తి ఇమినా అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స గామపరిచ్ఛేదో దస్సితోతి సక్కా విఞ్ఞాతు"న్తి. "ఘరూపచారే ఠితస్స మజ్ఝిమస్స పురిసస్స లేడ్డుపాతో"తి ఇమినా పరిక్ఖిత్తస్సపి గామస్స సచే లేడ్డుపాతతో దూరే పరిక్ఖేపో హోతి, లేడ్డుపాతోయేవ గామపరిచ్ఛేదోతి గహేతబ్బన్తి వదన్తి. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవాతి** పరిక్ఖిత్తగామే వుత్తనయేనేవ.

సఙ్కరీయతీతి మిస్సీయతి. **ఏత్థాతి** ఘరఘరూపచారగామగామూపచారేసు. "వికాలే గామప్పవేసనే పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి (పాచి. ౫౧౩) వుత్తత్తా గామగామూపచారానం అసఙ్కరతా ఇచ్ఛితబ్బాతి ఆహ – "**అసఙ్కరతో చేత్థ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో వికాలే గామప్పవేసనాదీసూ**"తి. ఏత్థ చ "పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం, అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం అతిక్కమన్తస్స వికాలగామప్పవేసనాపత్తి హోతీ"తి కేచి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం పదభాజనియం పన "పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి (పాచి. ౫౧౩) వుత్తత్తా. అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఘరూపచారతో పట్ఠాయ దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతస్స గామూపచారస్స ఓక్కమనే ఆపత్తి వేదితబ్బా. తేనేవ **వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పాచి. అట్ఠ. ౫౧౨) "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో అదిన్నాదానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో"తి వుత్తం. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం "య్వాయం అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారో దస్సితో, తస్స వసేన వికాలగామప్పవేసనాదీసు ఆపత్తి పరిచ్ఛిన్దితబ్బా"తి. యది ఏవం "వికాలే గామం పవిసేయ్యా"తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి గామూపచారస్సపి గామగ్గహణేన గహితత్తా. తస్మా పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తస్స, అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్స వికాలగామప్పవేసనాపత్తి హోతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. **వికాలే గామప్పవేసనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన ఘరఘరూపచారాదీసు ఠితానం ఉప్పన్నలాభభాజనాదిం సఙ్గణ్హాతి.

నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలాతి ఇన్దఖీలతో బహి నిక్ఖమిత్వాతి అత్థో. ఏత్థ చ వినయపరియాయేన తావ "ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ అవసేసం అరఞ్ఞ"న్తి (పారా. ౯౨) ఆగతం, సుత్తన్తపరియాయేన ఆరఞ్ఞికం భిక్ఖుం సన్ధాయ "ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ"న్తి (పారా. ౬౫౪) ఆగతం. వినయసుత్తన్తా ఉభోపి పరియాయదేసనా నామ, అభిధమ్మో పన నిప్పరియాయదేసనా. నిప్పరియాయతో చ గామవినిముత్తం ఠానం అరఞ్ఞమేవ హోతీతి అభిధమ్మపరియాయేన అరఞ్ఞం దస్సేతుం "నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా"తి (విభ. ౫౨౯) వుత్తం. "**ఆచరియధను** నామ పకతిహత్థేన నవవిదత్థిప్పమాణం, జియాయ పన ఆరోపితాయ చతుహత్థప్పమాణ"న్తి వదన్తి. **లేసోకాసనిసేధనత్థన్తి** "మయా సేవ గామే, న అరఞ్ఞే హటం, ఘరే వా ఘరూపచారేసు వా గామూపచారేసు వా అఞ్ఞతరస్మి"న్తి వత్తుం మా లభతూతి వుత్తం హోతి.

కప్పియన్తి అనురూపవసేన వుత్తం. అకప్పియమ్పి పన అప్పటిగ్గహితఞ్చే, అదిన్నసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి. పరిచ్చాగాదిమ్హి అకతే "ఇదం మయ్హం సన్తక"న్తి అవిదితమ్పి పరపరిగ్గహితమేవ మాతాపితూనం అచ్చయేన మన్దానం ఉత్తానసేయ్యకానం దారకానం సన్తకమివ.

యస్స వసేన పురిసో థేనోతి వుచ్చతి, తం **థేయ్యన్తి** ఆహ "**అవహరణచిత్తస్సేతం అధివచన**"న్తి. **సఙ్ఖా**-సద్దో ఞాణకోట్ఠాసపఞ్ఞత్తిగణనాదీసు దిస్సతి. "సఙ్ఖాయేకం పటిసేవతీ"తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౧౬౮) హి ఞాణే దిస్సతి. "పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా సముదాచరన్తీ"తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౨౦౪) కోట్ఠాసే. "తేసం తేసం ధమ్మానం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా"తిఆదీసు (ధ. స. ౧౩౧౩) పఞ్ఞత్తియం. "న సుకరం సఙ్ఖాతు"న్తిఆదీసు (ధ. ప. ౧౯౬; అప. థేర. ౧.౧౦.౨) గణనాయం. తత్థ కోట్ఠాసవచనం సఙ్ఖా-సద్దం సన్ధాయాహ "**సఙ్ఖాసఙ్ఖాతన్తి అత్థతో ఏక**"న్తి. తేనాహ "**కోట్ఠాసస్సేతం అధివచన**"న్తి. **పపఞ్చసఙ్ఖాతి** తణ్హామానదిట్ఠిసఙ్ఖాతా పపఞ్చకోట్ఠాసా. "**ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి** యఞ్చ పుబ్బభాగే అవహరిస్సామీతి పవత్తం చిత్తం, యఞ్చ గమనాదిసాధకం పరామసనాదిసాధకం వా మజ్ఝే పవత్తం, యఞ్చ ఠానాచావనప్పయోగసాధకం, తేసు అయమేవేకో పచ్ఛిమో చిత్తకోట్ఠాసో ఇధాధిప్పేతో"తి కేచి వదన్తి. **చూళగణ్ఠిపదే** పన "ఊనమాసకమాసకఊనపఞ్చమాసకపఞ్చమాసకావహరణచిత్తేసు ఏకో చిత్తకోట్ఠాసో"తి వుత్తం. "అనేకప్పభేదత్తా చిత్తస్స ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి వుత్త"న్తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. ఇదమేవేత్థ సున్దరతరం "థేయ్యచిత్తసఙ్ఖాతో ఏకో చిత్తకోట్ఠాసో"తి వుత్తత్తా. **థేయ్యసఙ్ఖాతేనాతి** థేయ్యచిత్తకోట్ఠాసేన కరణభూతేన, న విస్సాసతావకాలికాదిగాహవసప్పవత్తచిత్తకోట్ఠాసేనాతి వుత్తం హోతి.

అభియోగవసేనాతి అడ్డకరణవసేన. **అభియుఞ్జతీతి** చోదేతి, అడ్డం కరోతీతి అత్థో. **పరికప్పితట్ఠానన్తి** ఓకాసపరికప్పనవసేన పరికప్పితప్పదేసం. **సుఙ్కఘాతన్తి** ఏత్థ రాజూనం దేయ్యభాగస్స ఏతం అధివచనం సుఙ్కోతి, సో ఏత్థ హఞ్ఞతి అదత్వా గచ్ఛన్తేహీతి సుఙ్కఘాతో. "ఏత్థ పవిట్ఠేహి సుఙ్కో దాతబ్బో"తి రుక్ఖపబ్బతాదిసఞ్ఞాణేన నియమితప్పదేసస్సేతం అధివచనం.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా

ఆకులాతి సఙ్కులా. **లుళితాతి** విలోళితా. **కత్థచీతి** ఏకిస్సాయ అట్ఠకథాయం. **ఏకం పఞ్చకం దస్సితన్తి** "పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతి, పరపరిగ్గహితసఞ్ఞీ చ, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఆమసతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఫన్దాపేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఠానా చావేతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి

(పారా॰ ౧౨౨) ఏవం వుత్తపఞ్చఅవహారఙ్గాని ఏకం పఞ్చకన్తి దస్సితం. **ద్వే పఞ్చకాని దస్సితానీతి** "ఛహాకారేహి అదిన్నం ఆదియన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్స. న చ సకసఞ్ఞీ, న చ విస్సాసగ్గాహీ, న చ తావకాలికం, గరుకో చ హోతి పరిక్ఖారో పఞ్చమాసకో వా అతిరేకపఞ్చమాసకో వా, థేయ్యచిత్తఞ్చ పచ్చుపట్ఠితం హోతి, ఆమసతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఫన్దాపేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఠానా చావేతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి ఏవం వుత్తేసు ఛసు పదేసు ఏకం అపనేత్వా అవసేసాని పఞ్చ పదాని ఏకం పఞ్చకన్తి దస్సేత్వా హేట్ఠా వుత్తపఞ్చకఞ్చ గహేత్వా ద్వే పఞ్చకాని దస్సితాని. **ఏత్థ పనాతి** "పఞ్చహాకారేహి అదిన్నం ఆదియన్తస్సా"తిఆదీసు. **సబ్బేహిపి పదేహీతి** "పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతీ"తిఆదీహి పదేహి. **లబ్భమానానియేవ పఞ్చకానీతి** పఞ్చవీసతియా అవహారేసు లబ్భమానపఞ్చకాని.

పఞ్చన్నం అవహారానం సమూహో పఞ్చకం, సకో హత్థో సహత్థో, తేన నిబ్బత్తో, తస్స వా సమ్బన్ధీతి సాహత్థికో, అవహారో. సాహత్థికాది పఞ్చకం **సాహత్థికపఞ్చకన్తి** ఆదిపదవసేన నామలాభో దట్ఠబ్బో కుసలాదిత్తికస్స కుసలత్తికవోహారో వియ. ఇమినావ నయేన పుబ్బపయోగాది పఞ్చకం **పుబ్బపయోగపఞ్చకం,** థేయ్యావహారాది పఞ్చకం **థేయ్యావహారపఞ్చకన్తి** నామలాభో దట్ఠబ్బోతి. **తతియపఞ్చమేసు పఞ్చకేసూతి** సాహత్థికపఞ్చకథేయ్యావహారపఞ్చకేసు. **లబ్భమానపదవసేనాతి** సాహత్థికపఞ్చకే లబ్భమానస్స నిస్సగ్గియావహారపదస్స వసేన థేయ్యావహారపఞ్చకే లబ్భమానస్స పరికప్పావహారపదస్స చ వసేన యోజేతబ్బన్తి అత్థో.

ఆణత్తియా నిబ్బత్తో అవహారో **ఆణత్తికో**. నిస్సజ్జనం నిస్సగ్గో, సుఙ్కఘాతట్ఠానే పరికప్పితోకాసే వా ఠత్వా భణ్డస్స బహి పాతనం. నిస్సగ్గోవ **నిస్సగ్గియో**. కిరియాసిద్ధితో పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతీతి **అత్థసాధకో**. "అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా అవహరా"తి ఏవరూపో హి ఆణాపనపయోగో పరస్స తేలకుమ్భియా పాదగ్ఘనకం తేలం అవస్సం పివనకానం ఉపాహనాదీనం నిక్ఖేపపయోగో చ ఆణత్తస్స భణ్డగ్గహణతో ఉపాహనాదీనం తేలపాతనతో చ పురేతరమేవ పారాజికాపత్తిసఙ్ఖాతం అత్థం సాధేతి. సాహత్థికపయోగోపి హి ఏవరూపో అత్థసాధకోతి వుచ్చతి. వుత్తఞ్హేతం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) –

> "అత్థసాధకో నామ 'అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా తం అవహరా'తి ఆణాపేతి. తత్థ సచే పరో అనన్తరాయికో హుత్వా తం అవహరతి, ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికం. పరస్స వా పన తేలకుమ్భియా పాదగ్ఘనకం తేలం అవస్సం పివనకాని ఉపాహనాదీని పక్ఖిపతి, హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజిక"న్తి.

ధురస్స నిక్ఖిపనం **ధురనిక్ఖేపో**. ఆరామాభియుఞ్జనాదీసు అత్తనో చ పరస్స చ దానగ్గహణేసు నిరుస్సాహభావాపజ్జనం. **సహత్థా అవహరతీతి** సహత్థేన గణ్హాతి. **"అసుకస్స భణ్డం అవహరా"తి అఞ్ఞం ఆణాపేతీతి** ఏత్థాపి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి దట్ఠబ్బా. యది ఏవం ఇమస్స, అత్థసాధకస్స చ కో విసేసోతి? తఙ్ఖణఞ్ఞేవ గహణే నియుఞ్జనం ఆణత్తికపయోగో, కాలన్తరేన గహణత్థం నియోగో అత్థసాధకోతి అయమేతేసం విసేసో. తేనేవాహ – **"అసుకస్స భణ్డం యదా సక్కోసి, తదా అవహరాతి ఆణాపేతీ"**తి. ఏత్థ చ ఆణాపనపయోగోవ అత్థసాధకోతి దస్సితో, సాహత్థికవసేనపి అత్థసాధకపయోగో పన ఉపరి ఆవి భవిస్సతి. **ధురనిక్ఖేపో పన ఉపనిక్ఖిత్తభణ్డవసేన వేదితబ్బోతి** ఇదం నిదస్సనమత్తం. ఆరామాభియుఞ్జనాదీసుపి తావకాలికభణ్డదేయ్యానం అదానేపి ఏసేవ నయో.

"ఆణత్తివసేన పుబ్బపయోగో వేదితబ్బో"తి వుత్తత్తా అనన్తరాయేన గణ్హన్తస్స 'అసుకస్స భణ్డం అవహరా'తి ఆణాపనం భణ్డగ్గహణతో పుబ్బత్తా **పుబ్బపయోగో,** పయోగేన సహ వత్తమానో అవహారో **సహపయోగో,** "అసుకం నామ భణ్డం హరిస్సామా"తి సంవిదహిత్వా సమ్మన్తయిత్వా అవహరణం **సంవిదావహారో**. **సఙ్కేతకమ్మం** నామ పుబ్బణ్హాదికాలపరిచ్ఛేదవసేన సఞ్జాననకమ్మం, **నిమిత్తకమ్మం** నామ సఞ్ఞుప్పాదనత్థం అక్ఖినిఖణనాదినిమిత్తకరణం. **ఠానాచావనవసేన సహపయోగోతి** ఇదం పన నిదస్సనమత్తం దట్ఠబ్బం, ఖిలసఙ్కమనాదీసుపి అసతి చ ఠానాచావనే సహపయోగో దట్ఠబ్బో. వుత్తఞ్హేతం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) "ఠానాచావనవసేన ఖిలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చ సహపయోగో వేదితబ్బో"తి.

థేనో వుచ్చతి చోరో, తస్స భావో థేయ్యం, తేన అవహరణం **థేయ్యావహారో**. యో హి సన్ధిచ్ఛేదాదీని కత్వా అదిస్సమానో అవహరతి, తులాకూటమానకూటకూటకహాపణాదీహి వా వఞ్చేత్వా గణ్హాతి, తస్సేవం గణ్హతో అవహారో థేయ్యావహారో. పసయ్హ అభిభవిత్వా అవహరణం **పసయ్హావహారో**. యో హి పసయ్హ బలక్కారేన పరేసం సన్తకం గణ్హాతి గామఘాతకాదయో వియ, అత్తనో పత్తబలితో వా వుత్తనయేన అధికం గణ్హాతి రాజభటాదయో వియ, తస్సేవం గణ్హతో అవహారో పసయ్హావహారో. భణ్డవసేన చ ఓకాసవసేన చ పరికప్పేత్వా అవహరణం **పరికప్పావహారో**. తిణపణ్ణాదీహి అఙ్గులిముద్దికాదిం పటిచ్ఛాదేత్వా పచ్ఛా తస్స పటిచ్ఛన్నస్స అవహరణం **పటిచ్ఛన్నావహారో**. కుసం సఙ్కామేత్వా అవహరణం **కుసావహారో**.

తులయిత్వాతి ఉపపరిక్ఖిత్వా. **సామీచీతి** వత్తం, ఆపత్తి పన నత్థీతి అధిప్పాయో. **మహాజనసమ్మద్దోతి** మహాజనసఙ్ఖోభో. **భట్ఠే జనకాయేతి** అపగతే జనకాయే. **"ఇదఞ్చ కాసావం అత్తనో సన్తకం కత్వా ఏతస్సేవ భిక్ఖునో దేహీ"**తి కింకారణా ఏవమాహ? చీవరసామికేన యస్మా ధురనిక్ఖేపో కతో, తస్మా తస్స అదిన్నం గహేతుం న వట్టతి. అవహారకోపి విప్పటిసారస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ చీవరసామికం పరియేసన్తో విచరతి "దస్సామీ"తి, చీవరసామికేన చ "మమేత"న్తి వుత్తే ఏతేనపి అవహారకేన ఆలయో పరిచ్చత్తో, తస్మా ఏవమాహ. యది ఏవం చీవరసామికోయేవ "అత్తనో సన్తకం గణ్హాహీ"తి కస్మా న వుత్తోతి? ఉభిన్నమ్పి కుక్కుచ్చవినోదనత్థం. కథం? అవహారకస్స "మయా సహత్థేన న దిన్నం, భణ్డదేయ్యమేత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్య, ఇతరస్స "మయా పఠమం ధురనిక్ఖేపం కత్వా పచ్ఛా అదిన్నం గహిత"న్తి కుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జేయ్యాతి.

సమగ్ఘన్తి అప్పగ్ఘం. **దారుఅత్థం ఫరతీతి** దారూహి కత్తబ్బకిచ్చం సాధేతి. **మయి సన్తేతిఆది** సబ్బం రఞ్ఞా పసాదేన వుత్తం, "థేరేన పన అననుచ్ఛవికం కత"న్తి న మఞ్ఞితబ్బం.

ఏకదివసం దన్తకట్ఠచ్ఛేదనాదినా యా అయం అగ్ఘహాని వుత్తా, సా సబ్బా భణ్డసామినా

కిణిత్వా గహితమేవ సన్ధాయ వుత్తా, సబ్బం పనేతం అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. పాసాణఞ్చ సక్ఖరఞ్చ **పాసాణసక్ఖరం**. **ధారేయ్యత్థం విచక్ఖణోతి** ఇమస్సేవ వివరణం **"ఆపత్తిం వా అనాపత్తిం వా"**తిఆది.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అక్ఖదస్సాతి ఏత్థ **అక్ఖ**-సద్దేన కిర వినిచ్ఛయసాలా వుచ్చతి. తత్థ నిసీదిత్వా వజ్జావజ్జం పస్సన్తీతి **అక్ఖదస్సా** వుచ్చన్తి ధమ్మవినిచ్ఛనకా. **హనేయ్యున్తి** ఏత్థ హననం నామ హత్థపాదాదీహి పోథనఞ్చేవ సీసాదిచ్ఛేదనఞ్చ హోతీతి ఆహ – **"హనేయ్యున్తి పోథేయ్యుఞ్చేవ ఛిన్దేయ్యుఞ్చా"**తి. తేనేవ పదభాజనియఞ్చ "హత్థేన వా పాదేన వా కసాయ వా వేత్తేన వా

అడ్ఢదణ్డకేన వా ఛేజ్జాయ వా హనేయ్యు''న్తి వుత్తం. తత్థ **అడ్ఢదణ్డకేనా**తి ద్విహత్థప్పమాణేన రస్సముగ్గరేన వేళుపేసికాయ వా. **ఛేజ్జాయా**తి హత్థపాదసీసాదీనం ఛేదనేన. **నీహరేయ్యు**న్తి గామనిగమాదితో నీహరేయ్యుం. **చోరోసి...పే.... థేనోసీ**తి ఏత్థ ''పరిభాసేయ్యు''న్తి పదం అజ్ఝాహరిత్వా అత్థో వేదితబ్బోతి ఆహ **''చోరోసీతి ఏవమాదీని చ వత్వా పరిభాసేయ్యు''**న్తి.

౯౩. యం తం భణ్డం దస్సితన్తి సమ్బన్ధో. **యత్థ యత్థ ఠిత**న్తి భూమిఆదీసు యత్థ యత్థ ఠితం. **యథా యథా ఆదానం గచ్ఛతీ**తి భూమిఆదీసు ఠితం భణ్డం సబ్బసో అగ్గహణేపి యేన యేన ఆకారేన గహణం ఉపగచ్ఛతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనా

౯౪. **ఫన్దాపేతి, సబ్బత్థ దుక్కటమేవా**తి ఏత్థ ''ఉద్ధరిస్సామీ''తి ఫన్దాపేత్వా పున అనుద్ధరిత్వా తత్థేవ సయన్తస్సపి అఙ్గపచ్చఙ్గం అఫన్దాపేత్వా ఏకపయోగేన ఉద్ధరన్తస్సపి దుక్కటమేవాతి దట్ఠబ్బం. **అఞ్ఞస్మిం వా గమనస్స అనుపకారే**తి యథా ద్వారపిదహనే కుమ్భిట్ఠానగమనస్స అనుపకారత్తా అనాపత్తి, ఏవం అఞ్ఞస్మిం వా గమనస్స అనుపకారే కాయవచీకమ్మే అనాపత్తి. **వాచాయ వాచాయా**తి ఏకేకత్థదీపికాయ వాచాయ వాచాయ. **ఉపలద్ధో**తి ఞాతో. **పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామా**తి ఏత్థ ''ముసావాదం కత్వా పుఞ్ఞాని కరిస్సామాతి వదన్తస్స దుక్కటమేవా''తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం ఇమస్మింయేవ పదేసే అట్ఠకథావచనేన విరుజ్ఝతి. తథా హి ''యం యం వచనం ముసా, తత్థ తత్థ పాచిత్తియ''న్తి చ ''న హి అదిన్నాదానస్స పుబ్బపయోగే పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటం నామ అత్థీ''తి చ వక్ఖతి. ఏవం పన వుత్తే న విరుజ్ఝతి ''ముసావాదం కత్వా పుఞ్ఞాని చ కరిస్సామాతి వదన్తస్స పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కట''న్తి. తథా హి ''అకప్పియపథవిం ఖణన్తానం దుక్కటేహి సద్ధిం పాచిత్తియానీతి మహాపచ్చరియం వుత్త''న్తి చ ''యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటా న ముచ్చతీ''తి చ వక్ఖతి. సచే పన కుసలచిత్తో ''పుఞ్ఞాని కరిస్సామా''తి వదతి, అనాపత్తి ''బుద్ధపూజం వా ధమ్మపూజం వా సఙ్ఘభత్తం వా కరిస్సామాతి కుసలం ఉప్పాదేతి, కుసలచిత్తేన గమనే అనాపత్తీ''తి చ ''యథా చ ఇధ, ఏవం సబ్బత్థ అథేయ్యచిత్తస్స అనాపత్తీ''తి చ వక్ఖమానత్తా.

పమాదలిఖితన్తి **వేదితబ్బ**న్తి అపరభాగే పోత్థకారుళ్హకాలే పమజ్జిత్వా లిఖితన్తి వేదితబ్బం. పాళియం సేసఅట్ఠకథాసు చ ''కుదాలం వా పిటకం వా''తి ఇదమేవ ద్వయం వత్వా వాసిఫరసూనం అవుత్తత్తా తేసమ్పి సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు ఆగతభావం దస్సేతుం **''సఙ్ఖేపట్ఠకథాయం పన మహాపచ్చరియఞ్చా''**తిఆది వుత్తం. థేయ్యచిత్తేన కతత్తా ''దుక్కటేహి సద్ధిం పాచిత్తియానీ''తి వుత్తం. **తతో పరం సబ్బకిరియాసూ**తి బీజగ్గహణతో పరం కత్తబ్బకిరియాసు. **సబ్బం పురిమనయేనేవా**తి యావ పిటకపరియోసానా హత్థవారపదవారేసు దుక్కటం.

థేరేహి దస్సితన్తి పుబ్బపయోగసహపయోగదుక్కటేసు అసమ్మోహత్థం సమోధానేత్వా ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి దస్సితం. ''సబ్బేసమ్పి దుక్కటానం ఇమేసుయేవ అట్ఠసు సఙ్గహేతబ్బభావతో ఇతరేహి సత్తహి దుక్కటేహి వినిముత్తం వినయదుక్కటేయేవ సఙ్గహేతబ్బ''న్తి వదన్తి. **దసవిధం రతన**న్తి ''ముత్తా మణి వేళురియో సఙ్ఖో సిలా పవాళం రజతం జాతరూపం లోహితఙ్కో మసారగల్ల''న్తి ఏవమాగతం దసవిధం రతనం.

> ''మణి ముత్తా వేళురియో చ సఙ్ఖో,
> సిలా పవాళం రజతఞ్చ హేమం;
> సలోహితఙ్కఞ్చ మసారగల్లం,
> దసేతి ధీరో రతనాని జఞ్ఞా''తి. –

హి వుత్తం.

సత్తవిధం ధఞ్ఞన్తి సాలి వీహి యవో కఙ్గు కుద్రూసో వరకో గోధుమోతి ఇదం సత్తవిధం ధఞ్ఞం. **ఆవుధభణ్డాది**న్తి **ఆది**-సద్దేన తూరియభణ్డఇత్థిరూపాదిం సఙ్గణ్హాతి. అనామసితబ్బే వత్థుమ్హి దుక్కటం **అనామాసదుక్కటం. దురుపచిణ్ణదుక్కట**న్తి ''న కత్తబ్బ''న్తి వారితస్స కతత్తా దుట్ఠు ఆచిణ్ణం చరితన్తి దురుపచిణ్ణం, తస్మిం దుక్కటం దురుపచిణ్ణదుక్కటం. వినయే పఞ్ఞత్తం దుక్కటం **వినయదుక్కటం**. ''సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమతీ''తి సుత్వా తంనివారణత్థాయ ఞాతే అత్థే అవదన్తస్స **ఞాతదుక్కటం**. ఏకాదస సమనుభాసనా నామ భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే చత్తారో యావతతియకా సఙ్ఘాదిసేసా, అరిట్ఠసిక్ఖాపదన్తి పఞ్చ, భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖే ఏకం యావతతియకం పారాజికం, చత్తారో సఙ్ఘాదిసేసా, చణ్డకాళీసిక్ఖాపదన్తి ఛ. వస్సావాసాదిం పటిస్సుణిత్వా న సమ్పాదేన్తస్స పటిస్సవనిమిత్తం దుక్కటం **పటిస్సవదుక్కటం**.

> పుబ్బసహపయోగే చ, అనామాసదురుపచిణ్ణే;
> వినయే చేవ ఞాతే చ, ఞత్తియా చ పటిస్సవే;
> అట్ఠేతే దుక్కటా వుత్తా, వినయే వినయఞ్ఞునా.

సహపయోగతో పట్ఠాయ చేత్థ పురిమా పురిమా ఆపత్తియో పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఆహ **''అథ ధురనిక్ఖేపం అకత్వా''**తిఆది. తత్థ ''ధురనిక్ఖేపం అకత్వా''తి వుత్తత్తా ధురనిక్ఖేపం కత్వా ఖణన్తస్స పురిమాపత్తియో న పటిప్పస్సమ్భన్తీతి దట్ఠబ్బం. **వియూహనదుక్కటం పటిప్పస్సమ్భతి, ఉద్ధరణదుక్కటే పతిట్ఠాతీ**తి ఇదం పాళియం ఆగతానుక్కమేన దస్సేతుం వుత్తం. యది పన పంసుం ఉద్ధరిత్వా సఉస్సాహోవ పున ఖణతి, ఉద్ధరణదుక్కటం పటిప్పస్సమ్భతి, ఖణనదుక్కటే పతిట్ఠాతి.

కతం కరణం కిరియాతి అత్థతో ఏకన్తి ఆహ **''విరూపా సా కిరియా''**తి. ఇదాని వుత్తమేవత్థం **పరివారపాళియా** నిదస్సేన్తో **''వుత్తమ్పి చేత''**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **అపరద్ధం విరద్ధం ఖలిత**న్తి సబ్బమేతం **యఞ్చ దుక్కట**న్తి ఏత్థ వుత్తస్స దుక్కటస్స పరియాయవచనం. యఞ్హి దుట్ఠు కతం, విరూపం వా కతం , తం దుక్కటం. తం పనేతం యథా సత్థారా వుత్తం, ఏవం అకతత్తా **అపరద్ధం**, కుసలం విరజ్ఝిత్వా పవత్తత్తా **విరద్ధం**, అరియవంసపటిపదం అనారుళ్హత్తా **ఖలితం. యం మనుస్సో కరే**తి ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మనిదస్సనం. తస్సత్థో – యథా యం లోకే మనుస్సో ఆవి వా యది వా రహో పాపం కరోతి, తం దుక్కటన్తి పవేదేన్తి, ఏవమిదమ్పి బుద్ధపటికుట్ఠేన లామకభావేన పాపం, తస్మా దుక్కటన్తి వేదితబ్బన్తి.

యథా దుక్ఖా, కుచ్ఛితా వా గతి దుగతీతి వత్తబ్బే ''దుగ్గతీ''తి వుత్తం, యథా చ కటుకం ఫలమేతస్సాతి కటుకఫలన్తి వత్తబ్బే ''కటుకప్ఫల''న్తి వుత్తం, ఏవమిధాపి థూలత్తా అచ్చయత్తా చ థూలచ్చయన్తి వత్తబ్బే ''థుల్లచ్చయ''న్తి వుత్తన్తి దస్సేతుం **''సమ్పరాయే చ దుగ్గతీ''**తిఆదిమాహ. సంయోగే పన కతే సంయోగపరస్స రస్సత్తం సిద్ధమేవాతి మనసి కత్వా **''సంయోగభావో వేదితబ్బో''**తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. **ఏకస్స మూలే**తి ఏకస్స సన్తికే. **అచ్చయో తేన సమో నత్థీ**తి దేసనాగామీసు అచ్చయేసు తేన సమో థూలో అచ్చయో నత్థి. **తేనేతం ఇతి వుచ్చతీ**తి థూలత్తా అచ్చయస్స ఏతం థుల్లచ్చయన్తి వుచ్చతీతి అత్థో.

“సబ్బత్థాపి ఆమసనే దుక్కటం ఫన్దాపనే థుల్లచ్చయఞ్చ విసుం విసుం థేయ్యచిత్తేన ఆమసనఫన్దాపనపయోగం కరోన్తస్సేవ హోతి, ఏకపయోగేన గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధారే పారాజికమేవ, న దుక్కటథుల్లచ్చయానీ”తి వదన్తి. **సహపయోగం పన అకత్వాతి** ఏత్థ “పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధియా అభావతో సహపయోగం కత్వాపి లజ్జిధమ్మం ఓక్కన్తేన పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తియో దేసేతబ్బా”తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అట్ఠకథావచనం పన కతే సహపయోగే పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనమ్పి పటిప్పస్సద్ధిం దీపేతి, అఞ్ఞథా “సహపయోగం పన అకత్వా”తి ఇదం విసేసనమేవ నిరత్థకం సియా. యఞ్చ హేట్ఠా వుత్తం “సచే పనస్స తత్థజాతకే తిణరుక్ఖలతాదిమ్హి ఛిన్నేపి లజ్జిధమ్మో ఓక్కమతి, సంవరే ఉప్పజ్జతి, ఛేదనపచ్చయా దుక్కటం దేసేత్వా ముచ్చతీ”తి, తమ్పి సహపయోగే కతే పుబ్బపయోగే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధిమేవ దీపేతి సహపయోగే ఛేదనపచ్చయా ఆపన్నదుక్కటస్సేవ దేసనాయ వుత్తత్తా. **సహపయోగతో పట్ఠాయేవాతి** చ ఇదం సహపయోగం పత్తస్స తతో పుబ్బే ఆపన్నానం పుబ్బపయోగాపత్తీనమ్పి పటిప్పస్సద్ధిం దీపేతి. తేన హి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి “యావ సహపయోగం న పాపుణాతి, తావ పుబ్బే ఆపన్నాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధి న హోతి, సహపయోగం పత్తకాలతో పన పట్ఠాయ తాసమ్పి పటిప్పస్సద్ధి హోతీ”తి, తస్మా సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తు, ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఏత్థాయమధిప్పాయో – సచే ఖణనవియూహనుద్ధరణేసు దస దస కత్వా ఆపత్తియో ఆపన్నా, తాసు ఉద్ధరణే దస ఆపత్తియో దేసేత్వా ముచ్చతి విసభాగకిరియం పత్వా పురిమాపురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధత్తాతి. జాతివసేన పన సమానకిరియాయ ఆపన్నాపత్తియో ఏకత్తేన గహేత్వా “ఏకమేవ దేసేత్వా”తి వుత్తం, తస్మా ఇమినాపి కురున్దట్ఠకథావచనేన పరమం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తపురిమాపత్తిపటిప్పస్సద్ధిమేవ సమత్థయతి, న పన ఉభిన్నం అట్ఠకథానం అత్థతో నానాకరణం అత్థి. అపరమ్పేత్థ పకారం వణ్ణయన్తి “సమానకిరియాసుపి పురిమపురిమఖణనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తియో పచ్ఛిమపచ్ఛిమఖణనం పత్వా పటిప్పస్సమ్భన్తీతి ఇమినా అధిప్పాయేన ‘పంసుఖణనాదీసు చ లజ్జిధమ్మే ఉప్పన్నే బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తు, ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్త”న్తి. “ఏవఞ్చ సతి ‘బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తూ’తి న వత్తబ్బం భవేయ్య, వుత్తఞ్చ, తస్మా విసభాగకిరియమేవ పత్వా పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధిం ఇచ్ఛన్తేనేవ బహుకాసుపి ఆపత్తీసు ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఇమస్మిం ఠానే విసుంయేవేకో దేసనాక్కమో దస్సితో”తిపి వదన్తి. అయమేతేసం అధిప్పాయో – యథా ఇధ పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధి అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహితా, ఏవం బహుకాసుపి ఆపత్తీసు ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీతి ఇదమ్పి ఇధ అట్ఠకథాచరియప్పమాణతోయేవ వేదితబ్బం. యథా చ పాళియం పాచిత్తియట్ఠానేపి దుక్కటమేవ హోతీతి ఇధ ఆవేణికం కత్వా ఆపత్తివిసేసో దస్సితో, ఏవం పురిమాపత్తీనం పటిప్పస్సద్ధివిసేసో చ దేసనావిసేసో చ అట్ఠకథాచరియేహి దస్సితోతి.

హేట్ఠతో ఓసీదేన్తోతి “సామికేసు ఆగన్త్వా అపస్సిత్వా గతేసు గణ్హిస్సామీ”తి థేయ్యచిత్తేన హేట్ఠాభూమియం ఓసీదేన్తో. **ఠానాచావనం వదన్తి** కుమ్భియా హేట్ఠిమతలేన. ఏవం ఏకట్ఠానే ఠితాయ కుమ్భియా ఠానాచావనం ఛహి ఆకారేహి వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **వలయం నీహరతి, పారాజికన్తి** ఆకాసగతం అకత్వా ఘంసిత్వా నీహరన్తస్స ఛిన్నకోటితో నీహటమత్తే పారాజికం. **ఇతో చితో చ సారేతీతి** ఘంసన్తోయేవ ఆకాసగతం అకత్వా సారేతి.

ఛిన్నమత్తే పారాజికన్తి అవస్సం చే పతతి, ఛిన్నమత్తే పారాజికం. **పరిచ్ఛేదోతి** “పఞ్చమాసకం వా అతిరేకపఞ్చమాసకం వా”తి వుత్తగణనపరిచ్ఛేదో. **అపబ్యూహన్తోతి** “హేట్ఠా ఠితం గణ్హిస్సామీ”తి హత్థేన ద్విధా కరోన్తో. **ఉపడ్ఢకుమ్భియన్తి** ఉపడ్ఢపుణ్ణాయ కుమ్భియా. నను చ అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు వుత్తమ్పి కస్మా న గహేతబ్బన్తి ఆహ – **“వినయవినిచ్ఛయే హి ఆగతే గరుకే ఠాతబ్బ”**న్తి. **వినయధమ్మతాతి** వినయగరుకానం ధమ్మతా. వినయగరుకా హి వినయవినిచ్ఛయే ఆగతే గరుకే తిట్ఠన్తి. వినయగరుకతాబ్యాపనత్థఞ్హి వినయగరుకోయేవేత్థ వినయ-సద్దేన వుత్తో, వినయస్స వా ఏసా ధమ్మతా తేసం గరుగారవట్ఠానస్స వినయవిసయత్తా.

ఇదాని సఙ్ఖేపట్ఠకథాదీసు వుత్తం పాళియాపి న సమేతీతి దస్సేన్తో ఆహ **“అపిచా”**తిఆది. **భాజనన్తి** పత్తాదిభాజనం. పత్తాదిం అపూరేత్వా గణ్హన్తస్స అనుద్ధటేపి ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదో హోతి, పూరేత్వా గణ్హన్తస్స పన ఉద్ధరణకాలే హోతీతి ఆహ **“ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదేన వా ఉద్ధారేన వా”**తి. యదా పన తేలకుమ్భీఆదీసు తేలాదీనం అబహుభావతో భాజనం నిముజ్జాపేత్వా గణ్హితుం న సక్కా హోతి, తదా ముఖవట్టిపరిచ్ఛేదేనేవ హోతి. **చిక్కనన్తి** థద్ధం. **ఆకడ్ఢనవికడ్ఢనయోగ్గన్తి** ఏత్థ అభిముఖం కడ్ఢనం **ఆకడ్ఢనం,** పరతో కడ్ఢనం **వికడ్ఢనం. పటినీహరితున్తి** అత్తనో భాజనతో పటినీహరితుం. **హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజికన్తి** థేయ్యచిత్తేన పరసన్తకగ్గహణపయోగస్స కతత్తా. **మహాఅట్ఠకథాయమేవ** “సచేపి మరియాదం దుబ్బలం కత్వా సుక్ఖతళాకస్స ఉదకనిబ్బహనట్ఠానం ఉదకనిద్ధమనతుమ్బం వా పిదహతి, అఞ్ఞతో చ గమనమగ్గే వా పాళిం బన్ధతి, సుక్ఖమాతికం వా ఉజుం కరోతి, పచ్ఛా దేవే వుట్ఠే ఉదకం ఆగన్త్వా మరియాదం భిన్దతి, సబ్బత్థ భణ్డదేయ్య”న్తి వుత్తత్తా **“తం పన తత్థేవ సుక్ఖతళాకే సుక్ఖమాతికాయ ఉజుకరణవినిచ్ఛయేన విరుజ్ఝతీ”**తి వుత్తం.

అవహారలక్ఖణన్తి పఞ్చవీసతియా అవహారేసు ఏకమ్పి అవహారలక్ఖణం, ఠానాచావనపయోగో ఏవ వా. **ఉద్ధారేతి** కుమ్భియా ఘటట్ఠానతో కేసగ్గమత్తేపి ఉద్ధటే. **యుత్తన్తి** ఠానాచావనపయోగసబ్భావతో యుత్తం. **సఙ్గోపనత్థాయాతి** ఇమినా సుద్ధచిత్తతం దస్సేతి. **పలిబుజ్ఝిస్సతీతి** నివారేస్సతి. **వుత్తనయేనేవ పారాజికన్తి** హత్థతో ముత్తమత్తేయేవ పారాజికం. **సుద్ధచిత్తోవ ఉద్ధరతీతి** కుమ్భియం తేలస్స ఆకిరణతో పురేతరమేవ సుద్ధచిత్తో నిక్ఖిపిత్వా పచ్ఛా సుద్ధచిత్తోవ ఉద్ధరతి. **నేవ అవహారోతి** థేయ్యచిత్తేన అవహరణపయోగస్స అకతత్తా. అత్తనో భాజనత్తా పన **“న గీవా”**తి వుత్తం, అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్తం, న పన ఏవం విచారితన్తి అధిప్పాయో. అథ వా **అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్తన్తి** ఇమినాపి తత్థ “గీవా”తి వచనాభావతో “న గీవా”తి పుబ్బే వుత్తమహాఅట్ఠకథావాదమేవ పతిట్ఠాపేతి, పచ్ఛా దస్సితేన కురున్దివాదేనపి మహాఅట్ఠకథావాదోవ సమత్థితో. **అత్తనో భణ్డన్తి** తేలాకిరణతో పురేతరమేవ అత్తనో కుమ్భియం సుద్ధచిత్తేన ఠపితం పీతతేలం అత్తనో పరిక్ఖారం. **సమ్మోహట్ఠానన్తి** ఆపత్తివినిచ్ఛయవసేన సమ్మోహట్ఠానం.

బహిగతం నామ హోతీతి తతో పట్ఠాయ తేలస్స అట్ఠానభావతో అధోముఖభావతో చ బహిగతం నామ హోతి. అన్తో పట్ఠాయ ఛిద్దే కరియమానే తేలస్స నిక్ఖమిత్వా గతగతట్ఠానం భాజనసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి ఆహ – **“బాహిరన్తతో పాదగ్ఘనకే గళితే పారాజిక”**న్తి. **యథా తథా వా కతస్సాతి** బాహిరన్తతో అబ్భన్తరతో వా పట్ఠాయ కతస్స. **మజ్ఝే ఠపేత్వా కతఛిద్దేతి** మజ్ఝే థోకం కపాలం ఠపేత్వా పచ్ఛా తం ఛిన్దన్తేన కతఛిద్దే. “మరియాదచ్ఛేదనే అన్తో ఠత్వా బహిముఖో ఛిన్దన్తో బహి అన్తేన కారేతబ్బో, బహి ఠత్వా అన్తోముఖో ఛిన్దన్తో అన్తో అన్తేన కారేతబ్బో, అన్తో చ బహి చ ఛిన్దిత్వా మజ్ఝే ఠపేత్వా తం ఛిన్దన్తో మజ్ఝేన కారేతబ్బో”తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౦౨) వుత్తత్తా **“తళాకస్స చ మరియాదభేదేన సమేతీ”**తి వుత్తం. **ఇదమేత్థ యుత్తన్తి** అన్తో చ బహి చ పట్ఠాయ కతఛిద్దే మజ్ఝేన కారేతబ్బో. **అన్తో పట్ఠాయ కతే పన బాహిరన్తేన, బహి పట్ఠాయ కతే అబ్భన్తరేన కారేతబ్బోతి** అయం తిప్పకారోపి ఏత్థ వేమట్ఠఛిద్దే యుత్తో. ఉదకే కతపయోగస్స అభావతో **“ఠానాచావనపయోగస్స అభావా”**తి వుత్తం.

అట్ఠకథాయం తావ వుత్తన్తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. పత్థిన్నస్స ఖాదనం ఇతరస్స పానఞ్చ సప్పిఆదీనం పరిభోగోతి ఆహ – **“అఖాదితబ్బం వా అపాతబ్బం వా కరోతీ”**తి. కథం పన తథా కరోతీతి ఆహ **“ఉచ్చారం వా పస్సావం వా”**తిఆది. కస్మా పనేత్థ దుక్కటం వుత్తన్తి ఆహ **“ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కట”**న్తి. **పురిమద్వయన్తి** భేదనం ఛడ్డనఞ్చ. కస్మా న సమేతీతి ఆహ **“తఞ్హీ”**తిఆది. **కుమ్భిజజ్జరకరణేనాతి** పుణ్ణకుమ్భియా జజ్జరకరణేన. **మాతికాఉజుకరణేనాతి** ఉదకపుణ్ణాయ మాతికాయ ఉజుకరణేన. **ఏకలక్ఖణన్తి** భేదనం కుమ్భిజజ్జరకరణేన ఛడ్డనం మాతికాయ ఉజుకరణేన సద్ధిం ఏకసభావం ఠానాచావనపయోగసబ్భావతో. **పచ్ఛిమం పన ద్వయన్తి** ఝాపనం అపరిభోగకరణఞ్చ.

ఏత్థ ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తీతి ఏత్థ మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తే ఏకే ఆచరియా ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తి. **పచ్ఛిమద్వయం సన్ధాయ వుత్త**న్తి ఏత్థ పురిమద్వయే వినిచ్ఛయో హేట్ఠా వుత్తానుసారేన సక్కా విఞ్ఞాతున్తి తత్థ కిఞ్చి అవత్వా పచ్ఛిమద్వయం సన్ధాయ ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కటన్తి ఇదం వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **థేయ్యచిత్తేనా**తి అత్తనో వా పరస్స వా కాతుకామతావసేన ఉప్పన్నథేయ్యచిత్తేన. **వినాసేతుకామతాయా**తి హత్థపాదాదిం ఛిన్దన్తో వియ కేవలం వినాసేతుకామతాయ. పురిమద్వయే కిం హోతి, కిం అధిప్పాయేన న కిఞ్చి వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**పురిమద్వయే పన...పే.... పారాజిక**’’న్తి. తత్థ **వుత్తనయేన భిన్దన్తస్స వా ఛడ్డేన్తస్స వా**తి ముగ్గరేన పోథేత్వా భిన్దన్తస్స ఉదకం వా వాలికం వా ఆకిరిత్వా ఉత్తరాపేన్తస్సాతి అత్థో. **అయుత్తన్తి చే**తి పాళియం పురిమపదద్వయేపి దుక్కటస్సేవ వుత్తత్తా ‘‘పురిమద్వయే...పే.... పారాజికన్తి ఇదం అయుత్త’’న్తి యది తుమ్హాకం సియాతి అత్థో. **నా**తి అయుత్తభావప్పసఙ్గం నిసేధేత్వా తత్థ కారణమాహ ‘‘**అఞ్ఞథా గహేతబ్బత్థతో**’’తి. కథం పనేత్థ అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ ‘‘**పాళియం హి**’’తిఆది. నాసేతుకామతాపక్ఖే హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ అత్థస్స అవిరుజ్ఝనతో ‘‘**థేయ్యచిత్తపక్ఖే**’’తి వుత్తం. ‘‘ఏవం వినిచ్ఛయం వదన్తీ’’తి ఇతో పట్ఠాయ వుత్తస్స సబ్బస్సపి ఏకస్సేవ వచనత్తా ‘‘**ఏవమేకే వదన్తీ**’’తి నిగమనవసేన వుత్తం.

ఇదాని యథావుత్తవసేన పాళియా అత్థే గయ్హమానే మహాఅట్ఠకథాయం చతున్నమ్పి సామఞ్ఞతో వుత్తస్స పచ్ఛిమద్వయం సన్ధాయ వుత్తన్తి వచనే విసేసాభావతో పాళియం వుత్తేసు చతూసు పదేసు ‘‘ఛడ్డేతి వా అపరిభోగం వా కరోతీ’’తి ఇమేసం పదానం విసేసాభావప్పసఙ్గతో చ సయం అఞ్ఞథా పాళిం అట్ఠకథఞ్చ సంసన్దిత్వా అత్థం దస్సేతుకామో ‘‘**అయం పనేత్థ సారో**’’తిఆదిమాహ. వినీతవత్థుమ్హి ‘‘సఙ్ఘస్స పుఞ్జకితం తిణం థేయ్యచిత్తో ఝాపేసీ’’సి (పారా॰ ౧౩౬) వుత్తత్తా **వినీతవత్థుమ్హి తిణజ్ఝాపకో వియా**తి ఇమినావ **ఠానా అచావేతుకామోవా**తి ఏత్థాపి థేయ్యచిత్తేన ఠానా అచావేతుకామోతి ఇదం వుత్తమేవ హోతీతి దట్ఠబ్బం. **అఛడ్డేతుకామోయేవా**తి ఏత్థాపి థేయ్యచిత్తేనాతి సమ్బన్ధితబ్బం. ఇదఞ్హి థేయ్యచిత్తపక్ఖం సన్ధాయ వుత్తం నాసేతుకామతాపక్ఖస్స వక్ఖమానత్తా. తేనేవాహ ‘‘**నాసేతుకామతాపక్ఖే పనా**’’తిఆది. **ఇతరథాపి యుజ్జతీ**తి థేయ్యచిత్తాభావా ఠానా చావేతుకామస్సపి దుక్కటం యుజ్జతీతి వుత్తం హోతి.

భూమట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆకాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౬. ఆకాసట్ఠకథాయం **ముఖతుణ్డకేనా**తి ముఖగ్గేన. **కలాపగ్గేనా**తి పిఞ్ఛకలాపస్స అగ్గేన. **పసారేతీ**తి గహణత్థం పసారేతి. **అగ్గహేత్వా వా**తి లేడ్డుఆదీహి పహరిత్వా నయనవసేన అగ్గహేత్వా వా. ఆకాసట్ఠవినిచ్ఛయే వుచ్చమానేపి తప్పసఙ్గేన ఆకాసట్ఠస్స వేహాసట్ఠాదిభావముపగతేపి అసమ్మోహత్థం ‘‘**యస్మిం అఙ్గే నిలీయతీ**’’తిఆది వుత్తం. **అన్తోవత్థుమ్హీ**తి పరిక్ఖిత్తవత్థుస్స అన్తో. **అన్తోగామే**తి పరిక్ఖిత్తస్స గామస్స అన్తో. అపరిక్ఖిత్తే పన వత్థుమ్హి, గామే వా ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **అటవిముఖం కరోతీ**తి అరఞ్ఞాభిముఖం కరోతి. **రక్ఖతీ**తి తేన పయోగేన తస్స ఇచ్ఛితట్ఠానం అగతత్తా రక్ఖతి. భూమియా గచ్ఛన్తం సన్ధాయ ‘‘**దుతియపదవారే వా**’’తి వుత్తం. **గామతో నిక్ఖన్తస్సా**తి పరిక్ఖిత్తగామతో నిక్ఖన్తస్స. **కపిఞ్జరో** నామ ఏకా పక్ఖిజాతి.

ఆకాసట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వేహాసట్ఠకథావణ్ణనా

౯౭. వేహాసట్ఠకథాయం పన చీవరవంసే ఠపితస్స చీవరస్స ఆకడ్ఢనే యథావుత్తప్పదేసాతిక్కమో ఏకద్వఙ్గులమత్తాకడ్ఢనేన సియాతి అధిప్పాయేన వుత్తం ‘‘**ఏకద్వఙ్గులమత్తాకడ్ఢనేనేవ పారాజిక**’’న్తి. ఇదఞ్చ తాదిసం నాతిమహన్తం చీవరవంసదణ్డకం సన్ధాయ వుత్తం, మహన్తే పన తతో అధికమత్తాకడ్ఢనేనేవ సియా. **రజ్జుకేన బన్ధిత్వా**తి ఏకాయ రజ్జుకోటియా చీవరం బన్ధిత్వా అపరాయ కోటియా చీవరవంసం బన్ధిత్వా ఠపితచీవరం. ముత్తమత్తే అట్ఠత్వా పతనకసభావత్తా ‘‘**ముత్తే పారాజిక**’’న్తి వుత్తం.

ఏకమేకస్స ఫుట్ఠోకాసమత్తే అతిక్కన్తే పారాజికన్తి భిత్తిం అఫుసాపేత్వా ఠపితత్తా వుత్తం. **భిత్తిం నిస్సాయ ఠపిత**న్తి పటిపాటియా ఠపితేసు నాగదన్తాదీసుయేవ ఆరోపేత్వా భిత్తిం ఫుసాపేత్వా ఠపితం. **పణ్ణన్తరం ఆరోపేత్వా ఠపితా**తి అఞ్ఞేహి ఠపితం సన్ధాయ వుత్తం.

వేహాసట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉదకట్ఠకథావణ్ణనా

౯౮. ఉదకట్ఠకథాయం సన్దమానఉదకే నిక్ఖిత్తం న తిట్ఠతీతి ఆహ ‘‘**అసన్దనకే ఉదకే**’’తి. **అనాపత్తీ**తి హత్థవారపదవారేసు దుక్కటాపత్తియా అభావం సన్ధాయ వుత్తం. **కడ్ఢతీ**తి హేట్ఠతో ఓసారేతి. **ఉప్పలాదీసూతి ఆది**-సద్దేన పదుమపుణ్డరీకాదిం సఙ్గణ్హాతి. రత్తం **పదుమం,** సేతం **పుణ్డరీకం.** సేతం వా **పదుమం,** రత్తం **పుణ్డరీకం.** అథ వా రత్తం వా హోతు సేతం వా సతపత్తం **పదుమం,** ఊనసతపత్తం **పుణ్డరీకం. వత్థు పూరతీ**తి పారాజికవత్థు పహోతి. **తస్మిం ఛిన్నమత్తే పారాజిక**న్తి ఉదకతో అచ్చుగ్గతస్స ఉదకవినిముత్తట్ఠానతో ఛేదనం సన్ధాయ వుత్తం. **యం వత్థుం పూరేతీ**తి యం పుప్ఫం పారాజికవత్థుం పూరేతి. దసహి పుప్ఫేహి కతకలాపో **హత్థకో,** మహన్తం కలాపం కత్వా బద్ధం **భారబద్ధం. రజ్జుకేసు తిణాని సన్థరిత్వా**తి ఏత్థ ‘‘ద్వే రజ్జుకాని ఉదకపిట్ఠే ఠపేత్వా తేసం ఉపరి తిరియతో తిణాని సన్థరిత్వా తేసం ఉపరి బన్ధిత్వా వా అబన్ధిత్వా వా తిరియతోయేవ పుప్ఫాని ఠపేత్వా హేట్ఠతో గతాని ద్వే రజ్జుకాని ఉక్ఖిపిత్వా పుప్ఫమత్థకే ఠపేన్తీ’’తి వదన్తి.

కేసగ్గమత్తమ్పి యథాఠితట్ఠానతో చావేతీతి పారిమన్తేన ఫుట్ఠోకాసం, ఓరిమన్తేన కేసగ్గమత్తం చావేతి. **సకలముదక**న్తి దణ్డేన ఫుట్ఠోకాసగతం సకలముదకం. **న ఉదకం ఠాన**న్తి అత్తనా కతట్ఠానస్స అట్ఠానత్తా. **ఇదం ఉభయ**న్తి ఏత్థ ‘‘బన్ధనం అమోచేత్వా...పే.... పారాజిక’’న్తి ఇదమేవేకం, ‘‘పఠమం బన్ధనం...పే.... ఠానపరిచ్ఛేదో’’తి ఇదం దుతియం. **పదుమినియ**న్తి పదుమగచ్ఛే. **ఉప్పాటితాయా**తి పరేహి అత్తనో అత్థాయ ఉప్పాటితాయ.

బహి ఠపితేతి ఉదకతో బహి ఠపితే. హత్థకవసేన ఖుద్దకం కత్వా

బద్ధం **కలాపబద్ధం. ముళాల**న్తి కన్దం. **పత్తం వా పుప్ఫం వా**తి ఇదం కద్దమస్స అన్తో పవిసిత్వా ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. **సకలముదక**న్తి వాపిఆదీసు పరియాపన్నం సకలముదకం. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి వాపియా ఉదకస్స నిక్ఖమనమగ్గం. **ఉదకవాహక**న్తి మహామాతికం. **న అవహారో**తి ఇదం పుబ్బసదిసం న హోతీతి ఆహ – ‘‘**కస్మా...పే.... ఏవరూపా హి తత్థ కతికా**’’తి. **అవహారో నత్థీ**తి సబ్బసాధారణే అపరిగ్గహట్ఠానే గహితత్తా. **మాతికం ఆరోపేత్వా**తి ఖుద్దకమాతికం ఆరోపేత్వా. **మరిత్వా...పే.... తిట్ఠన్తీ**తి ఏత్థ ‘‘మతమచ్ఛానంయేవ తేసం సన్తకత్తా అమతే గణ్హన్తస్స నత్థి అవహారో’’తి వదన్తి.

ఉదకట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నావట్ఠకథావణ్ణనా

౯౯. నావట్ఠకథాయం పన **యా బన్ధనా ముత్తమత్తే ఠానా న చవతీ**తి ఇమినా చణ్డసోతే బద్ధనావం పటిక్ఖిపతి. **తావ దుక్కట**న్తి "బన్ధనం మోచేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఏవం మోచేన్తస్స పఞ్ఞత్తం దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. **థుల్లచ్చయమ్పి పారాజికమ్పి హోతీ**తి ఏత్థ పఠమం ఠానా అచావేత్వా ముత్తే థుల్లచ్చయం, పఠమం ఠానా చావేత్వా ముత్తే పారాజికన్తి వేదితబ్బం.

"పాసే బద్ధసూకరో వియా"తిఆదినా వుత్తం సన్ధాయాహ "**తత్థ యుత్తి పుబ్బే వుత్తా ఏవా**"తి. **విప్పనట్ఠా నావా**తి విసమవాతాదీహి వినాసం పత్వా ఉదకే నిముజ్జిత్వా హేట్ఠా భూమితలం అప్పత్వా మజ్ఝే ఠితం సన్ధాయ వదతి. తేనేవ "**అథో వా ఓపిలాపేన్తస్స...పే... నావాతలేన ఫుట్ఠోకాసం ముఖవట్టిం అతిక్కన్తమత్తే పారాజిక**"న్తి వుత్తం. **ఓపిలాపేన్తస్సా**తి ఓసీదాపేన్తస్స. **అతిక్కన్తమత్తే**తి ఫుట్ఠోకాసం అతిక్కన్తమత్తే. **ఏసేవ నయో**తి ముత్తమత్తే పారాజికన్తి దస్సేతి.

నావాకడ్ఢనయోగ్గమహాయోత్తతాయ యోత్తకోటితో పట్ఠాయ సకలమ్పి "**ఠాన**"న్తి వుత్తం.

అసతిపి వాతే యథా వాతం గణ్హాతి, తథా ఠపితత్తా "**వాతం గణ్హాపేతీ**"తి వుత్తం. **బలవా చ వాతో ఆగమ్మా**తి ఇమినా అసతి వాతే అయం పయోగో కతోతి దస్సేతి. తేనేవ "**పుగ్గలస్స నత్థి అవహారో**"తి వుత్తం. సతి పన వాతే కతో పయోగో ఠానాచావనపయోగోయేవాతి మాతికాఉజుకరణే వియ అత్థేవ అవహారోతి దట్ఠబ్బం. **ఠానాచావనపయోగో న హోతీ**తి సుక్ఖమాతికాఉజుకరణే వియ అసతి వాతే కతపయోగత్తా. **భణ్డదేయ్యం పన హోతీ**తి నావాసామికస్స భణ్డదేయ్యం హోతి.

నావట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

యానట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౦. యానట్ఠకథాయం **దుకయుత్తస్సా**తి ద్వీహి గోణేహి యుత్తస్స. **అయుత్తక**న్తి గోణేహి అయుత్తం. **కప్పకతా**తి యథా ద్వీహి భాగేహి హేట్ఠా పతిట్ఠాతి, ఏవం కతా. **తీణి వా చత్తారి వా ఠానానీ**తి అకప్పకతాయ ఉపత్థమ్భనియా వసేన తీణి ఠానాని, కప్పకతాయ వసేన చత్తారి ఠానానీతి. తథా పథవియం ఠపితస్స తీణి ఠానానీతి సమ్బన్ధో. **తన్తి** ఫలకస్స వా దారుకస్స వా ఉపరి ఠపితం పథవియం ఠపితఞ్చ. **ద్వీహి అక్ఖసీసేహీ**తి ద్వీహి అక్ఖకోటీహి. **దారూనం ఉపరి ఠపితస్సా**తి ద్విన్నం దారూనం ఉపరి ద్వీహి అక్ఖకోటీహి ఓలమ్బేత్వా సకటసాలాయం ఠపితస్స. **హేట్ఠిమతలస్సా**తి సకటబాహాయ భూమిం ఫుసిత్వా ఠితస్స హేట్ఠిమభాగస్స. **సేసం నావాయం వుత్తసదిస**న్తి ఇమినా "యది పన తం ఏవం గచ్ఛన్తం పకతిగమనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞం దిసాభాగం నేతి, పారాజికం. సయమేవ యం కఞ్చి గామం సమ్పత్తం ఠానా అచావేన్తోవ విక్కిణిత్వా గచ్ఛతి, నేవత్థి అవహారో, భణ్డదేయ్యం పన హోతీ"తి ఇమం నయం అతిదిస్సతి.

యానట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

భారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౧. భారట్ఠకథాయం **పురిమగలే గలవాటకో**తి పురిమగలే ఉపరిమగలవాటకో. **ఉరపరిచ్ఛేదమజ్ఝే**తి ఉరపరియన్తస్స మజ్ఝే. **అనాణత్తత్తా**తి "అసుకట్ఠానం నేహీ"తి అనాణత్తత్తా. **యో చాయం సీసభారే వుత్తో**తి యో చాయం వినిచ్ఛయో సీసభారే వుత్తో. సీసాదీహి వా గహితో హోతూతి సమ్బన్ధో. **తాదిస**న్తి తప్పటిచ్ఛాదనసమత్థం.

భారట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆరామట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౨. ఆరామట్ఠకథాయం **బన్ధన**న్తి పుప్ఫానం వణ్టే పతిట్ఠితట్ఠానం. **అభియుఞ్జతీ**తి చోదేతి అడ్డం కరోతి. **అదిన్నాదానస్స పయోగత్తా**తి సహపయోగమాహ వత్థుమ్హియేవ కతపయోగత్తా. సహపయోగవసేన హేతం దుక్కటం. **వినిచ్ఛయప్పసుత**న్తి వినిచ్ఛయే నియుత్తం. **కక్ఖళో**తి దారుణో. **ధురం నిక్ఖిపతీ**తి ఉస్సాహం ఠపేతి, అత్తనో సన్తకకరణే నిరుస్సాహో హోతీతి అత్థో. కూటడ్డకారకోపి సచే ధురం న నిక్ఖిపతి, నత్థి అవహారోతి ఆహ "**సచే సయమ్పి కతధురనిక్ఖేపో హోతీ**"తి. **సయమ్పీ**తి అభియుఞ్జకోపి. **కతధురనిక్ఖేపో**తి "న దాని నం ఇమస్స దస్సామీ"తి ఏవం తస్స దానే కతధురనిక్ఖేపో. **కిఞ్చారపటిస్సావిభావే**తి "కిం కరోమి కిం కరోమీ"తి ఏవం కిఞ్చారమేవ పటిస్సుణన్తో విచరతీతి కిఞ్చారపటిస్సావీ, తస్స భావో కిఞ్చారపటిస్సావిభావో, తస్మిం, అత్తనో వసవత్తిభావేతి వుత్తం హోతి.

ఉక్కోచం దత్వాతి లఞ్జం దత్వా. **కూటవినిచ్ఛయికాన**న్తి కూటవినిచ్ఛయే నియుత్తానం వినయధరానం. "గణ్హా"తి అవత్వా "అసామికస్స సామికో అయ"న్తిఆదినా పరియాయేన వుత్తేపి తస్స సన్తకభావం పరిచ్ఛిన్దిత్వా పవత్తవచనత్తా కూటవినిచ్ఛయం కరోన్తానం కూటసక్ఖీనఞ్చ పారాజికమేవ. అసతిపి చేత్థ ఠానాచావనే ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపోయేవ ఠానాచావనట్ఠానే తిట్ఠతి. ఇమస్మిం ధురనిక్ఖేపే పారాజికే సామికస్స విమతుప్పాదనపయోగే కతే థుల్లచ్చయం, తస్సేవ ధురనిక్ఖేపపయోగే నిప్ఫాదితే పారాజికం. **సయం పరాజయం పాపుణాతీ**తి కూటడ్డకారకో పరాజయం పాపుణాతి.

ఆరామట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

విహారట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౩. విహారట్ఠకథాయం విహారోపి పరివేణమ్పి ఆవాసోపి విహారోత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి ఆహ "**విహారం వా**"తిఆది. తత్థ **విహార**న్తి మహావిహారం. **పరివేణ**న్తి మహావిహారస్స అబ్భన్తరే విసుం విసుం పాకారపరిచ్ఛిన్నట్ఠానం. **ఆవాస**న్తి ఏకం ఆవసథం. అభియోగే కతేపి అవహారస్స అసిజ్ఝనతో వుత్తం "**అభియోగో న రుహతీ**"తి. గణసన్తకే పన పరిచ్ఛిన్నసామికత్తా సక్కా ధురం నిక్ఖిపాపేతున్తి ఆహ "**దీఘభాణకాదిభేదస్స పన గణస్సా**"తి. ఇధాపి సచే ఏకోపి ధురం న నిక్ఖిపతి, రక్ఖతియేవ. సబ్బేసం ధురనిక్ఖేపేనేవ హి పారాజికం.

విహారట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖేత్తట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౪. ఖేత్తట్ఠకథాయం **సత్త ధఞ్ఞానీ**తి సాలివీహియవకఙ్గుకుద్రూసవరకగోధుమానం వసేన సత్త ధఞ్ఞాని . **నిరుమ్భిత్వా వా**తిఆదీసు "గణ్హన్తస్సా"తి పచ్చేకం యోజేతబ్బం. తత్థ నిరుమ్భిత్వా గహణం నామ వీహిసీసం అచ్ఛిన్దిత్వా యథాఠితమేవ హత్థేన గహేత్వా ఆకడ్ఢిత్వా బీజమత్తస్సేవ గహణం. **ఏకమేక**న్తి ఏకమేకం వీహిసీసం. **ఉప్పాటేత్వా వా**తి ముగ్గమాసాదీని ఉద్ధరిత్వా వా. **యస్మిం బీజే వా**తిఆది నిరుమ్భిత్వా గహణాదీసు యథాక్కమం యోజేతబ్బం. సాలిసీసాదీని నిరుమ్భిత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం బీజే వత్థు పూరతి, ఏకమేకం హత్థేనేవ ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం సీసే వత్థు పూరతి, అసితేన లాయిత్వా గణ్హన్తస్స యస్సం ముట్ఠియం వత్థు పూరతి, బహూని ఏకతో ఉప్పాటేత్వా గణ్హన్తస్స యస్మిం ముగ్గమాసాదిఫలే వత్థు పూరతీతి ఏవమేత్థ యథాక్కమో వేదితబ్బో. **"తస్మిం బన్ధనా మోచితమత్తే"**తి వచనతో తస్మిం బీజాదిమ్హి బన్ధనా మోచితే సతి తతో అనపనీతేపి పారాజికమేవాతి దట్ఠబ్బం. **అచ్ఛిజ్జమానో**తి అచ్ఛిన్నే హుత్వా ఠితో. **జటితానీ**తి ఛిన్దితాని అచ్ఛిన్నేహి సద్ధిం జటితాని హోన్తీతి అత్థో. **సభుస**న్తి పలాలసహితం. **అభుస**న్తి పలాలరహితం.

ఖీలేనాతి ఖాణుకేన. ఏత్థ చ ఖీలసఙ్కమనాదీసు ఉభయం సమ్భవతి సహపయోగో ధురనిక్ఖేపో చ. యదా హి పరస్స ఖేత్తాదీసు ఏకదేసం ఖీలసఙ్కమనాదివసేన అత్తనో సన్తకం కరోతి, తదా సతిపి పరమతరం సామికానం ధురనిక్ఖేపే ఖీలసఙ్కమనాదిసహపయోగం వినా న హోతీతి సహపయోగేనేవ పారాజికం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం "ఠానాచావనవసేన ఖీలాదీని సఙ్కామేత్వా ఖేత్తాదిగ్గహణవసేన చ సహపయోగో వేదితబ్బో"తి. యదా పన అసతి ధురనిక్ఖేపే ఖీలసఙ్కమనాదిమత్తం కతం, తదా వినా ధురనిక్ఖేపేన న హోతీతి ధురనిక్ఖేపేనేవ పారాజికం. తేనేవేత్థ **"తఞ్చ ఖో సామికానం ధురనిక్ఖేపేనా"**తి వుత్తం. **ఏవం సబ్బత్థా**తి యథావుత్తమత్థం రజ్జుసఙ్కమనాదీసుపి అతిదిసతి.

యట్ఠిన్తి మానదణ్డం. **ఏకస్మిం అనాగతే థుల్లచ్చయం, తస్మిం ఆగతే పారాజిక**న్తి ఏత్థ సచే దారూని నిఖణిత్వా తత్తకేనేవ గణ్హితుకామో హోతి, అవసానే దారుమ్హి పారాజికం. సచే తత్థ సాఖాయోపి కత్వా గహేతుకామో హోతి, అవసానసాఖాయ పారాజికన్తి వేదితబ్బం. **తత్తకేన అసక్కోన్తో**తి దారూని నిఖణిత్వా వతిం కాతుం అసక్కోన్తో. **ఖేత్తమరియాద**న్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం **"కేదారపాళి"**న్తి వుత్తం. **విత్థతం కరోతీ**తి పుబ్బే విజ్జమానమేవ మరియాదం విత్థిణ్ణం కరోతి. **అకతం వా పన పతిట్ఠపేతీ**తి పుబ్బే అకతం వా మరియాదం ఠపేతి.

ఖేత్తట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్థుట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౫. వత్థుట్ఠకథాయం **తిణ్ణం పాకారాన**న్తి ఇట్ఠకసిలాదారూనం వసేన తిణ్ణం పాకారానం. **ఏతేనేవ నయేనా**తి ఇమినా "కేవలం భూమిం సోధేత్వా…పే॰… అపరిక్ఖిపిత్వా వా"తి వుత్తమత్థం నిదస్సేతి.

గామట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౬. గామట్ఠకథాయం గామో నామాతి పాళియం న వుత్తం సబ్బసో గామలక్ఖణస్స పుబ్బే వుత్తత్తా.

అరఞ్ఞట్ఠకథావణ్ణనా

౧౦౭. అరఞ్ఞట్ఠకథాయం **అరఞ్ఞం నామా**తి ఇదం పన న కేవలం పుబ్బే వుత్తఅరఞ్ఞలక్ఖణప్పత్తిమత్తేన అరఞ్ఞం ఇధాధిప్పేతం, కిన్తు యం అత్తనో అరఞ్ఞలక్ఖణేన అరఞ్ఞం పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతి, తం అరఞ్ఞం ఇధాధిప్పేతన్తి దస్సేతుం వుత్తం. **తేనా**తి పున అరఞ్ఞవచనేన. **న పరిగ్గహితభావో అరఞ్ఞస్స లక్ఖణ**న్తి యది హి పరిగ్గహితభావో అరఞ్ఞలక్ఖణం సియా, "అరఞ్ఞం నామ యం మనుస్సానం పరిగ్గహిత"న్తి ఏత్తకమేవ వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **య**న్తి ఇమినా పుబ్బే వుత్తలక్ఖణమేవ అరఞ్ఞం పరామట్ఠన్తి ఆహ **"యం పన అత్తనో అరఞ్ఞలక్ఖణేన అరఞ్ఞ"**న్తి.

వినివిజ్ఝిత్వాతి ఉజుకమేవ వినివిజ్ఝిత్వా. **పణ్ణం వా**తి తాలపణ్ణాది పణ్ణం వా. **అద్ధగతోపీ**తి చిరకాలం తత్థేవ ఠితోపి. **న గహేతబ్బో**తి ఏత్థ పన యో పరేహి అరఞ్ఞసామికానం హత్థతో కిణిత్వా తచ్ఛేత్వా తత్థేవ ఠపితో, సో అరఞ్ఞసామికేన అనుఞ్ఞాతోపి న గహేతబ్బో. **సామికేహి ఛడ్డితోతి గహేతుం వట్టతీ**తి పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహణం వుత్తం. **లక్ఖణచ్ఛిన్నస్సాపీ**తి అరఞ్ఞసామికానం హత్థతో కిణిత్వా గణ్హన్తేహి కతసఞ్ఞాణస్స. **ఛల్లియా పరియోనద్ధం హోతీ**తి ఇమినా సామికానం నిరపేక్ఖతం దీపేతి. తేన వుత్తం **"గహేతుం వట్టతీ"**తి. యది సామికానం సాపేక్ఖతా అత్థి, న వట్టతి. **తాని కతాని అజ్ఝావుత్థాని చ హోన్తీ**తి తాని గేహాదీని కతాని పరినిట్ఠితాని మనుస్సేహి చ అజ్ఝావుత్థాని హోన్తి. **దారూనిపీ**తి గేహాదీనం కతత్తా తతో అవసిట్ఠదారూనిపి. **ఏతేస**న్తి ఏతేసం యథావుత్తదారూనం.

తేసం ఆరక్ఖట్ఠానన్తి తేసం అరఞ్ఞపాలానం ఠితట్ఠానం. **దేహీతి వుత్తే దాతబ్బమేవా**తి ఏత్థ "దేహీ"తి వుత్తే "దస్సామీ"తి ఆభోగసబ్భావతో "దేహీ"తి అవుత్తే అదత్వాపి గన్తుం వట్టతియేవ. **గన్తుం దేథా**తి గమనం దేథ. **అదిస్వా గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్య**న్తి పరిసుద్ధచిత్తేన గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యం. యత్థ కత్థచి నీతానమ్పి దారూనం అరఞ్ఞసామికానంయేవ సన్తకత్తా సుద్ధచిత్తేన నిక్ఖన్తోపి పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి, పారాజికమేవాతి వదన్తి.

అరఞ్ఞట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉదకకథావణ్ణనా

౧౦౮. ఉదకకథాయం మహాకుచ్ఛికా ఉదకచాటి **ఉదకమణికో**. "సమేఖలా చాటి ఉదకమణికో"తిపి వదన్తి. **తత్థా**తి తేసు భాజనేసు. **నిబ్బహనఉదక**న్తి "మహోదకం ఆగన్త్వా తళాకమరియాదం మా ఛిన్దీ"తి తళాకరక్ఖణత్థం తస్స ఏకపస్సేన విస్సజ్జితఉదకం. **నిద్ధమనతుమ్బ**న్తి సస్సాదీనం అత్థాయ ఉదకనిక్ఖమనమగ్గం. **మరియాదం దుబ్బలం కత్వా**తి ఇదం అవస్సం ఛిన్నసభావదస్సనత్థం భణ్డదేయ్యవిసయదస్సనత్థఞ్చ వుత్తం. మరియాదం దుబ్బలం అకత్వాపి యథావుత్తప్పయోగే కతే మరియాదం ఛిన్దిత్వా నిక్ఖన్తఉదకగ్ఘానురూపేన అవహారేన కారేతబ్బమేవ.

అనిగ్గతేతి అనిక్ఖమిత్వా తళాకస్మింయేవ ఉదకే ఠితే. **అసమ్పత్తేవాతి** తళాకతో నిక్ఖమిత్వా మహామాతికాయ ఏవ ఠితే. **అనిక్ఖన్తేతి** తళాకతో అనిక్ఖన్తే ఉదకే. **సుబద్ధాతి** భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతీతి అధిప్పాయో. తేనాహ **"నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య"**న్తి, తళాకతో నిక్ఖమిత్వా పరేసం ఖుద్దకమాతికాముఖం అపాపుణిత్వా మహామాతికాయంయేవ ఠితే బద్ధా చే, భణ్డదేయ్యన్తి అత్థో. "అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధా, నిక్ఖన్తే బద్ధా భణ్డదేయ్య"న్తి హి ఇదం ద్వయం హేట్ఠా వుత్తవికప్పద్వయస్స యథాక్కమేన వుత్తం. **నత్థి అవహారోతి** ఏత్థ "అవహారో నత్థి, భణ్డదేయ్యం పన హోతీ"తి కేచి వదన్తి, తళాకగతఉదకస్స సబ్బసాధారణత్తా తం అయుత్తం వియ దిస్సతి, "అనిక్ఖన్తే బద్ధా సుబద్ధా"తి ఇమినా చ అట్ఠకథావచనేన న సమేతి. **వత్థుం...పే... న సమేతీతి** ఏత్థ తళాకగతఉదకస్స సబ్బసాధారణత్తా అపరిగ్గహితం ఇధ వత్థున్తి అధిప్పాయో.

ఉదకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దన్తపోనకథావణ్ణనా

౧౮౯. దన్తకట్ఠకథాయం **తతో పట్ఠాయ అవహారో నత్థీతి** "యథాసుఖం భిక్ఖుసఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ"తి యథాసుఖం పరిభోగత్థాయ ఠపితత్తా వస్సగ్గేన అభాజేతబ్బత్తా అరక్ఖితబ్బత్తా సబ్బసాధారణత్తా చ అఞ్ఞం సఙ్ఘికం వియ న హోతీతి థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్సపి నత్థి అవహారో . **వత్తన్తి** దన్తకట్ఠగ్గహణే వత్తం. ఇదాని తదేవ వత్తం దస్సేన్తో **"యో హి"**తిఆదిమాహ. **"పున సామణేరా ఆహరిస్సన్తీ"**తి కేచి థేరా వదేయ్యున్తి యోజేతబ్బం.

దన్తపోనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వనప్పతికథావణ్ణనా

౧౯౦. వనప్పతికథాయం **"ఉజుకమేవ తిట్ఠతీతి** రుక్ఖభారేన కిఞ్చిదేవ భస్సిత్వా ఠితత్తా హోతియేవ ఠానాచావనన్తి అధిప్పాయేన వుత్త"న్తి వదన్తి. **వాతముఖం సోధేతీతి** యథా వాతో ఆగన్త్వా రుక్ఖం పాతేతి, ఏవం వాతస్స ఆగమనమగ్గం రున్ధిత్వా ఠితాని సాఖాగుమ్బాదీని ఛిన్దిత్వా అపనేన్తో సోధేతి. **"మణ్డూకకణ్టకం వా విసన్తి** మణ్డూకానం నఙ్గుట్ఠే అగ్గకోటియం ఠితకణ్టక"న్తి వదన్తి, "ఏకం విసమచ్ఛకణ్టక"న్తిపి వదన్తి.

వనప్పతికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

హరణకకథావణ్ణనా

౧౯౧. హరణకకథాయం **హరణకన్తి** హరియమానం. అభిముఖం కత్వా కడ్ఢనం **ఆకడ్ఢనం,** సేసదిసాకడ్ఢనం **వికడ్ఢనం. పాదం అగ్ఘతి, పారాజికమేవాతి** ఏత్థ అన్తం న గణ్హామీతి అసల్లక్ఖితత్తా అన్తస్స చ గణ్హిస్సామీతి సల్లక్ఖితస్సేవ పటస్స ఏకదేసత్తా పారాజికం వుత్తం. **సహభణ్డహారకన్తి** భణ్డహారకేన సద్ధిం. **సన్నహిత్వాతి** ధనుఆదీహి సన్నయ్హిత్వా.

సోతి భణ్డహారకో. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితకం, అసామికన్తి అత్థో.

ఆహరాపేన్తే దాతబ్బన్తి ఏత్థ "ఛడ్డేత్వా ధురం నిక్ఖిపిత్వా గతానమ్పి నిరాలయానం పున ఆహరాపనస్స వుత్తత్తా భిక్ఖూనమ్పి అత్తనో సన్తకే పరిక్ఖారే అచ్ఛిన్దిత్వా పరేహి గహితే తత్థ ధురనిక్ఖేపం కత్వాపి పున తం బలక్కారేనపి ఆహరాపేతుం వట్టతీ"తి దేసవాసినో ఆచరియా వదన్తి, సీహళదీపవాసినో పన తం కేచి ఆచరియా న ఇచ్ఛన్తి. తేనేవ **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం "అమ్హాకం పన తం న రుచ్చతీ"తి. **అఞ్ఞేసూతి** మహాపచ్చరిఆదీసు. **విచారణా ఏవ నత్థీతి** తత్థాపి పటిక్ఖేపాభావతో అయమేవత్థోతి వుత్తం హోతి.

హరణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపనిధికథావణ్ణనా

౧౯౨. ఉపనిధికథాయం "సఙ్గోపనత్థాయ అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తస్స భణ్డస్స గుత్తట్ఠానే పటిసామనప్పయోగం వినా అఞ్ఞస్మిం పయోగే అకతేపి రజ్జసఙ్ఖోభాదికాలే 'న దాని తస్స దస్సామి, న మయ్హం దాని దస్సతీ'తి ఉభోహిపి సకసకట్ఠానే నిసీదిత్వా ధురనిక్ఖేపే కతే పారాజికమేవ పటిసామనప్పయోగస్స కతత్తా"తి వదన్తి. **అత్తనో హత్థే నిక్ఖిత్తత్తాతి** ఏత్థ అత్తనో హత్థే సఙ్గోపనత్థాయ నిక్ఖిత్తకాలతో పట్ఠాయ తప్పటిబద్ధత్తా ఆరక్ఖాయ భణ్డసామికట్ఠానే ఠితత్తా ఠానస్స చ తదాయత్తతాయ ఠానాచావనస్స అలబ్భనతో నత్థి అవహారోతి అధిప్పాయో.

ధమ్మం వాచాపేత్వాతి ధమ్మం కథాపేత్వా. **ఏసేవ నయోతి** ఉద్ధారేయేవ పారాజికం. కస్మా? అఞ్ఞేహి అసాధారణస్స అభిఞ్ఞాణస్స వుత్తత్తా. **"అఞ్ఞం తాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** ఇదం సఞ్ఞాణం కథేన్తేనేవ 'అసుకస్మిం ఠానే'తి ఓకాసస్స చ నియమితత్తా తస్మిం ఠానే ఠితం పత్తం అపనేత్వా తస్మిం ఓకాసే అఞ్ఞం తాదిసమేవ పచ్ఛా ఠపితం పత్తం సన్ధాయ కథిత"న్తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. చోరేన సల్లక్ఖితపత్తస్స గహణాభావేపి "ఇదం థేనేత్వా గణ్హిస్సామీ"తి తస్మిం ఓకాసే ఠితే తాదిసే వత్థుమత్తే తస్స థేయ్యచిత్తసబ్భావతో అఞ్ఞం తాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి చోరస్స అవహారో దస్సితో. **పదవారేనాతి** థేరేన నీహరిత్వా దిన్నం పత్తం గహేత్వా గచ్ఛతో చోరస్స పదవారేన. **తం అతాదిసమేవ గణ్హన్తే యుజ్జతీతి** "మమాయం పత్తో న హోతీ"తి వా "మయా కథితో అయం పత్తో న హోతీ"తి వా జానిత్వా థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్స "ఇదం థేనేత్వా గణ్హిస్సామీ"తి వత్థుమత్తే థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గణ్హన్తస్స చ అవహారసబ్భావతో వుత్తం.

గామద్వారన్తి సమణసారుప్పం వోహారమత్తమేతం, అన్తోగామం ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి. **వుత్తనయేనేవ థేరస్స పారాజికన్తి** థేయ్యచిత్తేనేవ పరసన్తకస్స గహితత్తా ఉద్ధారేయేవ థేరస్స పారాజికం. **చోరస్స దుక్కటన్తి** అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా గహితకాలే చోరస్స దుక్కటం. **వుత్తనయేనేవ ఉభిన్నమ్పి దుక్కటన్తి** చోరస్స సామికేన దిన్నత్తా పారాజికం నత్థి, అసుద్ధచిత్తేన గహితత్తా దుక్కటం, థేరస్స పన అత్తనో సన్తకేపి అసుద్ధచిత్తతాయ దుక్కటన్తి.

ఆణత్తియా గహితత్తాతి ఏత్థ "పత్తచీవరం గణ్హ, అసుకం నామ గామం గన్త్వా పిణ్డాయ చరిస్సామా"తి ఏవం థేరేన కతఆణత్తియా విహారస్స పరభాగే ఉపచారతో పట్ఠాయ యావ తస్స గామస్స పరతో ఉపచారో, తావ సబ్బం ఖేత్తమేవ జాతన్తి అధిప్పాయో. **మగ్గతో ఓక్కమ్మాతి** ఏత్థ ఉభిన్నం సకటచక్కమగ్గానం అన్తరాళమ్పి మగ్గోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **అట్ఠత్వా అనిసీదిత్వాతి** ఏత్థ విహారం పవిసిత్వా సీసాదీసు భారం భూమియం అనిక్ఖిపిత్వావ తిట్ఠన్తో నిసీదన్తో వా విస్సమిత్వా థేయ్యచిత్తే వూపసన్తే పున థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా గచ్ఛతి చే, పాదుద్ధారేన కారేతబ్బో. సచే భూమియం నిక్ఖిపిత్వా పున తం గహేత్వా గచ్ఛతి, ఉద్ధారేన కారేతబ్బో. కస్మా? ఆణాపకస్స ఆణత్తియా యం కత్తబ్బం, తస్స తావ పరినిట్ఠితత్తా. కేచి పన "పురిమస్మిం

థేయ్యచిత్తే అవూపసన్తేపి వుత్తనయేనేవ విస్సమిత్వా గచ్ఛతో పాదుద్ధారేన ఉద్ధారేన వా కారేతబ్బో”తి వదన్తి, “అసుకం నామ గామన్తి అనియమేత్వా ‘అన్తోగామం పవిసిస్సామా’తి అవిసేసేన వుత్తే విహారసామన్తా సబ్బోపి గోచరగామో ఖేత్తమేవా”తిపి వదన్తి. **సేస**న్తి మగ్గుక్కమనవిహారాభిముఖగమనాది సబ్బం. **పురిమసదిసమేవా**తి అనాణత్తియా గహితేపి సామికస్స కథేత్వా గహితత్తా హేట్ఠా వుత్తవిహారూపచారాది సబ్బం ఖేత్తమేవాతి కత్వా వుత్తం.

ఏసేవ నయోతి “అన్తరామగ్గే థేయ్యచిత్తం ఉప్పాదేత్వా”తిఆదినా వుత్తనయం అతిదిసతి. **నిమిత్తే వా కతే**తి “చీవరం మే కిలిట్ఠం, కో ను ఖో రజిత్వా దస్సతీ”తిఆదినా నిమిత్తే కతే. **వుత్తనయేనేవా**తి అనాణత్తస్స థేరేన సద్ధిం పత్తచీవరం గహేత్వా గమనవారే వుత్తనయేనేవ. **ఏకపస్సే వా**తి విహారస్స మహన్తతాయ అత్తానం అదస్సేత్వా ఏకస్మిం పస్సే వసన్తో వా. **థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతీ**తి థేయ్యచిత్తే ఉప్పన్నే ఠానాచావనం అకత్వా నివత్థపారుతనీహారేనేవ పరిభుఞ్జన్తో జీరాపేతి, ఠానా చావేన్తస్స పన థేయ్యచిత్తే సతి పారాజికమేవ సీసే భారం ఖన్ధే కరణాదీసు వియ. **యథా తథా వా నస్సతీ**తి అగ్గిఆదినా వా ఉపచికాదీహి ఖాదితం వా నస్సతి.

అఞ్ఞో వా కోచీతి ఇమినా పన యేన ఠపితం, సోపి సఙ్గహితోతి వేదితబ్బం. **తవ థూలసాటకో లద్ధో**తిఆదినా ముసావాదే దుక్కటం అదిన్నాదానపయోగత్తా. **ఇతరం గణ్హతో ఉద్ధారే పారాజిక**న్తి ఏత్థ “పవిసిత్వా తవ సాటకం గణ్హాహీ”తి ఇమినావ ఉపనిధిభావతో ముత్తత్తా సామికస్స ఇతరం గణ్హతోపి అత్తనో సాటకే ఆలయస్స సబ్భావతో చ ఉద్ధారే పారాజికం వుత్తం. **న జానన్తీ**తి తేన వుత్తం వచనం అసుణన్తా న జానన్తి. **ఏసేవ నయో**తి ఏత్థ సచే జానిత్వాపి చిత్తేన న సమ్పటిచ్ఛన్తి, ఏసేవ నయోతి దట్ఠబ్బం. **పటిక్ఖిపన్తీ**తి ఏత్థ చిత్తేన పటిక్ఖేపోపి సఙ్గహితోవాతి వేదితబ్బం. **యాచితా వా అయాచితా వా**తి ఏత్థ యాచితా యది చిత్తేనపి సమ్పటిచ్ఛన్తి, నట్ఠే గీవా. అయాచితా పన యదిపి చిత్తేన సమ్పటిచ్ఛన్తి, నత్థి గీవా.

గహేత్వా ఠపేతీతి ఏత్థ చాలేత్వా తస్మింయేవ ఠానే ఠపితేపి నట్ఠే గీవా. **ఉపచారే విజ్జమానే**తి భణ్డాగారస్స సమీపే ఉచ్చారపస్సావట్ఠానే విజ్జమానే. **మయి చ మతే సఙ్ఘస్స చ సేనాసనే వినట్ఠే**తి ఏత్థ “కేవలం సఙ్ఘస్స సేనాసనం మా నస్సీతి ఇమినావ అధిప్పాయేన వివరితుమ్పి వట్టతియేవా”తి వదన్తి. **సహాయేహి భవితబ్బ**న్తి తేహిపి కిఞ్చి కిఞ్చి దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **అయం సామీచీ**తి భణ్డాగారే వసన్తానం ఇదం వత్తం.

లోలమహాథేరోతి మన్దో మోమూహో హసితకీళితప్పసుతో వా మహాథేరో. అత్తనో అత్తనో వసనగబ్భేసు సభాగభిక్ఖూనం పరిక్ఖారం ఠపేన్తీతి యోజేతబ్బం. **ఇతరేహీ**తి తస్మింయేవ గబ్భే వసన్తేహి ఇతరభిక్ఖూహి. విహారవారే నియుత్తో **విహారవారికో**, వారం కత్వా విహారరక్ఖణకో. **నివాప**న్తి భత్తవేతనం. **పటిపథం గతేసూ**తి చోరానం ఆగమనం ఞత్వా “పఠమతరంయేవ గన్త్వా సద్దం కరిస్సామా”తి చోరానం అభిముఖం గతేసు. **నిస్సితకే జగ్గేన్తీ**తి అత్తనో అత్తనో నిస్సితకే సిక్ఖాచరియాయ పోసేన్తాపి నిస్సితకే విహారం జగ్గాపేన్తి. “అసహాయస్స అదుతియస్సా”తి పాఠో యుత్తో, పచ్ఛిమం పురిమస్సేవ వేవచనం. **అసహాయస్స వా అత్తదుతియస్స వా**తి ఇమస్మిం పన పాఠే ఏకేన ఆనీతం ద్విన్నం నప్పహోతీతి అత్తదుతియస్సపి వారో నివారితోతి వదన్తి, తం “యస్స సభాగో భిక్ఖు భత్తం ఆనేత్వా దాతా నత్థీ”తి ఇమినా న సమేతీతి వీమంసితబ్బం. **ఉపజీవన్తేన ఠాతబ్బ**న్తి అబ్భోకాసికేన రుక్ఖమూలికేనపి పాకవట్టం ఉపనిస్సాయ జీవన్తేన పత్తచీవరరక్ఖణత్థాయ విహారవారే సమ్పత్తే ఠాతబ్బం. **పరిపుచ్ఛ**న్తి పుచ్ఛితపఞ్హావిస్సజ్జనం అట్ఠకథం వా. **దిగుణ**న్తి వస్సగ్గేన పాపితం వినావ ద్వే కోట్ఠాసేతి వదన్తి. **పక్ఖవారేనా**తి అడ్ఢమాసవారేన.

ఉపనిధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సుఙ్కఘాతకథావణ్ణనా

౧౧౩. సుఙ్కఘాతకథాయం **తతో హనన్తీ**తి తతో నీహరన్తా హనన్తి. **త**న్తి సుఙ్కట్ఠానం. **యతో**తి యతో నీహరియమానభణ్డతో. **రాజక**న్తి రాజాయత్తం. తమ్పి రాజారహమేవాతి ఆహ ‘‘**అయమేవత్థో**’’తి. **ఇతో**తి ఇతో భణ్డతో. **దుతియం పాదం అతిక్కామేతీ**తి ఏత్థ “పఠమం పాదం పరిచ్ఛేదతో బహి ఠపేత్వా దుతియే పాదే ఉద్ధటమత్తే పారాజిక”న్తి వదన్తి ఉద్ధరిత్వా బహి అట్ఠపితేపి బహి ఠితోయేవ నామ హోతీతి కత్వా. యత్థ యత్థ పదవారేన ఆపత్తి కారేతబ్బా, తత్థ తత్థ సబ్బత్థాపి ఏసేవ నయోతి వదన్తి. సుఙ్కఘాతతో బహి **బహిసుఙ్కఘాతం**. **అవస్సం పతనక**న్తి అవస్సం సుఙ్కఘాతతో బహి పతనకం. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవా**తి అవస్సం పతనకే హత్థతో ముత్తమత్తేతి వుత్తం హోతి. **వట్టన్తం పున అన్తో పవిసతీ**తి మహాఅట్ఠకథావచనస్స కురున్దిసఙ్ఖేపట్ఠకథాహి అధిప్పాయో పకాసితో. **అన్తో ఠత్వా బహి గచ్ఛన్తం రక్ఖతీ**తి భిక్ఖునో పయోగేన గమనవేగస్స అన్తోయేవ వూపసన్తత్తా. **పరివత్తేత్వా అబ్భన్తరిమం బహి ఠపేతీ**తి అబ్భన్తరే ఠితం పుటకం పరివత్తేత్వా బహి ఠపేతి. ఏత్థ చ “అబ్భన్తరిమే పుటకే భూమితో మోచితమత్తే పారాజిక”న్తి వదన్తి.

‘‘**గచ్ఛన్తే యానే వా…పే॰… ఠపేతీ**తి సుఙ్కఘాతం అపవిసిత్వా బహియేవ ఠపేతీ”తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠపితన్తి వక్ఖమానత్తా. ఆచరియా పన “సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠిత”న్తి పాఠం వికప్పేత్వా ‘‘పఠమం అన్తోసుఙ్కఘాతం పవిట్ఠేసుయేవ యానాదీసు ఠపితం పచ్ఛా యానేన సద్ధిం నీహటం సుఙ్కఘాతస్స బహి ఠితం, న చ తేన నీత”న్తి అత్థం వదన్తి. అయం పన తేసం అధిప్పాయో – సుఙ్కట్ఠానస్స అన్తో పవిట్ఠయానాదీసు ఠపితేపి భిక్ఖుస్స పయోగం వినా అఞ్ఞేన నీహటత్తా నేవత్థి పారాజికం, ‘‘**అత్ర పవిట్ఠస్స సుఙ్కం గణ్హన్తూ**’’తి వుత్తత్తా అఞ్ఞేన నీహటస్స బహి ఠితే భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతీతి. అయమేవ చ నయో “వట్టిత్వా గమిస్సతీతి వా అఞ్ఞో నం వట్టేస్సతీతి వా అన్తో ఠపితం పచ్ఛా సయం వా వట్టమానం అఞ్ఞేన వా వట్టితం బహి గచ్ఛతి, రక్ఖతియేవా”తి ఇమినా వచనేన సమేతీతి యుత్తతరో వియ దిస్సతి. సుఙ్కట్ఠానస్స అన్తో పవిసిత్వా పున పచ్ఛాగచ్ఛతోపి తేన పస్సేన పరిచ్ఛేదం అతిక్కమన్తస్స యది తతోపి గచ్ఛన్తానం హత్థతో సుఙ్కం గణ్హన్తి, సీమాతిక్కమే పారాజికమేవ.

హత్థిసుత్తాదీసూతి హత్థిసిక్ఖాదీసు. **ఇమస్మిం ఠానే**తి యథావుత్తయానాదీహి వుత్తప్పకారేన నీహరణే. **అనాపత్తీ**తి తత్థ “సహత్థా”తి వచనతో అఞ్ఞేన నీహరాపేన్తస్స అనాపత్తి. **ఇధా**తి ఇమస్మిం అదిన్నాదానసిక్ఖాపదే. **తత్రా**తి తస్మిం ఏళకలోమసిక్ఖాపదే. **హోన్తీ**తి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో హేతుఅత్థో, యస్మా ఏళకలోమాని నిస్సగ్గియాని హోన్తి, తస్మా పాచిత్తియన్తి అత్థో. **ఇధ అనాపత్తీ**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే అవహారాభావా అనాపత్తి. **ఉపచార**న్తి సుఙ్కఘాతపరిచ్ఛేదతో బహి సమన్తా ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం అబ్భన్తరం వతిఆసన్నప్పదేససఙ్ఖాతం ఉపచారం. తాదిసం ఉపచారం ఓక్కమిత్వా పరిహరణే సాదీనవత్తా దుక్కటం వుత్తం. **ఏత్థా**తి సుఙ్కఘాతే. ‘‘**ద్వీహి లేడ్డుపాతేహీ**తి అయం నియమో ఆచరియపరమ్పరాభతో”తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

సుఙ్కఘాతకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాణకథావణ్ణనా

౧౧౪. పాణకథాయం తిరచ్ఛానగతస్స ఏకన్తేన పాదగ్ఘనకతా న సమ్భవతీతి ఆహ – ‘‘**ఏకంసేన అవహారకప్పహోనకపాణం దస్సేన్తో**’’తి. **భుజిస్సం హరన్తస్స అవహారో నత్థీ**తి పరపరిగ్గహితాభావతో. **భుజిస్సో**తి అదాసో. **ఆఠపితో**తి మాతాపితూహి ఇణం గణ్హన్తేహి “యావ ఇణదానా అయం తుమ్హాకం సన్తికే హోతూ”తి ఇణదాయకానం నియ్యాతితో. యస్మా

మాతాపితరో దాసానం వియ పుత్తానం న సామినో. యేసఞ్చ సన్తికే ఆరపితో, తేపి తస్స హత్థకమ్మే సామినో, న తస్సాతి ఆహ "**అవహారో నత్థీ**"తి. **ధనం పన గతట్ఠానే వడ్ఢతీతి** ఏత్థ "ఆరపేత్వా గహితధనం వడ్ఢియా సహ అవహారకస్స గీవా"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అఞ్ఞాతక...పే.... అవహారో హోతీతి ఏత్థ పదేసచారిత్తవసేన అత్తనావ అత్తానం నియ్యాతేత్వా దాసబ్యం ఉపగతం అవహరన్తస్సపి పారాజికమేవాతి వేదితబ్బం. **గేహదాసియా కుచ్ఛిమ్హి దాసస్స జాతోతి** ఏవమ్పి సమ్భవతీతి సమ్భవన్తం గహేత్వా వుత్తం. గేహదాసియా కుచ్ఛిస్మిం పన అఞ్ఞస్స జాతోపి ఏత్థేవ సఙ్గహితో. **కరమరానీతో** నామ బన్ధగాహగాహితో. తేనాహ "**పరదేసతో పహరిత్వా**"తిఆది. తత్థ **పరదేసతో పహరిత్వాతి** పరదేసం విలుమ్పకేహి రాజరాజమహామత్తాదీహి మహాచోరేహి పరదేసతో పహరిత్వా. **అనాపత్తి పారాజికస్సాతి** యది తస్స వచనేన తతో అధికం వేగం న వడ్ఢేతి, అనాపత్తి. **పరియాయేనాతి** పరియాయవచనేన. మనుస్సవిగ్గహే "మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా"తి వుత్తత్తా పరియాయకథాయపి న ముచ్చతి, ఇధ పన "అదిన్నం థేయ్యసఙ్ఖాతం ఆదియేయ్యా"తి ఆదానస్సేవ వుత్తత్తా పరియాయకథాయ ముచ్చతి.

పాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అపదకథావణ్ణనా

అపదకథాయం **నామేనాతి** సప్పనామేన వా సామికేన కతనామేన వా. **కరణ్డపుటన్తి** పేళాయ పిధానం. **ఆహచ్చాతి** పహరిత్వా.

చతుప్పదకథావణ్ణనా

౧౧౬. చతుప్పదకథాయం **భిఙ్కచ్ఛాపన్తి** భిఙ్కభిఙ్కాతి సద్దాయనతో ఏవంలద్ధనామం హత్థిపోతకం. **అన్తోవత్థుమ్హీతి** పరిక్ఖిత్తే అన్తోవత్థుమ్హి. **రాజఙ్గణేతి** పరిక్ఖిత్తే నగరే వత్థుద్వారతో బహిరాజఙ్గణే. **హత్థిసాలా ఠానన్తి** నిబ్బకోసతో ఉదకపాతబ్బన్తరం ఠానం. **బహినగరే ఠితస్సాతి** పరిక్ఖిత్తనగరం సన్ధాయ వుత్తం, అపరిక్ఖిత్తనగరే పన అన్తోనగరే ఠితస్సపి ఠితట్ఠానమేవ ఠానం. **ఖణ్డద్వారన్తి** అత్తనా ఖణ్డితద్వారం. **సాఖాభఙ్గన్తి** భఞ్జితసాఖం. **నిపన్నస్స ద్వేతి** బన్ధనేన సద్ధిం ద్వే. **ఘాతేతీతి** ఏత్థ "థేయ్యచిత్తేన వినాసేన్తస్స సహపయోగత్తా దుక్కటమేవ, న పాచిత్తియ"న్తి ఆచరియా వదన్తి.

చతుప్పదకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఓణిరక్ఖకథావణ్ణనా

ఓణిరక్ఖకథాయం **ఓణిన్తి** ఓణీతం, ఆనీతన్తి అత్థో. "ఓణిరక్ఖస్స సన్తికే ఠపితం భణ్డం ఉపనిధి వియ సఙ్గోపనత్థాయ అనిక్ఖిపిత్వా ముహుత్తం ఓలోకనత్థాయ ఠపితత్తా తస్స ఠానాచావనమత్తేన పారాజికం జనేతీ"తి వదన్తి.

సంవిదావహారకథావణ్ణనా

సంవిదావహారకథాయం "సమ్బహులా సంవిదహిత్వా ఏకో భణ్డం అవహరతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తి పాళియం అవిసేసేన వుత్తత్తా ఆణాపకానం ఆణత్తిక్ఖణే ఆపత్తి, అవహారకస్స ఉద్ధారేతి యథాసమ్భవం యోజేత్వా అత్థో గహేతబ్బో ఆణత్తికథాయం "సో తం భణ్డం అవహరతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తిఆదీసు వియ. ఏత్థాపి హి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి వుత్తా. తథా చ వక్ఖతి "అథ తం భణ్డం అవస్సం హారియం హోతి, యం పరతో సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సాతి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి అయం యుత్తి సబ్బత్థ వేదితబ్బా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౨౧). సంవిదావహారే చ "ఆణత్తి నత్థీ"తి న వత్తబ్బా "అన్తేవాసికేసు ఏకమేకస్స ఏకేకో మాసకో సాహత్థికో హోతి, పఞ్చ ఆణత్తికా"తి వచనతో. ఆణత్తియా చ సతి ఆణాపకస్స ఆణత్తిక్ఖణేయేవ ఆపత్తి ఇచ్ఛితబ్బా, న ఉద్ధారే.

యది ఏవం "**తేసు ఏకో భణ్డం అవహరతి, తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక**"న్తి కస్మా వుత్తన్తి? నాయం దోసో. ఏత్థ హి సబ్బేసంయేవ ఆపత్తిదస్సనత్థం అవహారకస్సపి ఆపత్తిసమ్భవట్ఠానం దస్సేన్తో "తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక"న్తి ఆహ, న పన ఆణాపకానమ్పి ఉద్ధారేయేవ ఆపత్తిదస్సనత్థన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. "**సమ్బహులా ఏకం ఆణాపేన్తి 'గచ్ఛేతం ఆహరా'తి, తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక**"న్తిఆదీసుపి ఏవమేవ అత్థో గహేతబ్బో. అథ వా సంవిదావహారే ఆణాపకానమ్పి ఉద్ధారేయేవ ఆపత్తి, న ఆణత్తిక్ఖణేతి ఆవేణికమిదం లక్ఖణన్తి అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం, ఇతో వా అఞ్ఞేన పకారేన యథా అట్ఠకథాయం పుబ్బేనాపరం న విరుజ్ఝతి, తథా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

సంవిధాయాతి సంవిదహిత్వా. **తేన నేసం దుక్కటాపత్తియోతి** ఆణత్తివసేన పారాజికాపత్తియా అసమ్భవే సతి వుత్తం. యది హి తే ఆణత్తా అవస్సం తం హరన్తి, పారాజికాపత్తియేవ నేసం దట్ఠబ్బా, న దుక్కటాపత్తి. **సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్స అఙ్గం న హోతీతి** భిన్నకాలవిసయత్తా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స అఙ్గం న హోతి. తథా హి సహత్థా అవహరన్తస్స ఠానాచావనే ఆపత్తి, ఆణత్తియా పన ఆణత్తిక్ఖణేయేవాతి భిన్నకాలవిసయా సాహత్థికాణత్తికేహి ఆపజ్జితబ్బాపత్తియో.

సంవిదావహారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్కేతకమ్మకథావణ్ణనా

౧౧౮. సఙ్కేతకమ్మకథాయం **ఓచరకే వుత్తనయేనేవాతి** "అవస్సం హారియే భణ్డే"తిఆదినా వుత్తనయేన. పాళియం **తం సఙ్కేతం పురే వా పచ్ఛా వాతి** ఏత్థ **తం సఙ్కేతన్తి** సామిఅత్థే ఉపయోగవచనన్తి దట్ఠబ్బం, తస్స సఙ్కేతస్సాతి అత్థో. అథ వా తం సఙ్కేతం అసమ్పత్వా పురే వా తం సఙ్కేతం అతిక్కమ్మ పచ్ఛా వాతి ఏవమేత్థ యోజనా వేదితబ్బా. తేనేవాహ – "**అజ్జాతి నియామితం తం సఙ్కేతం అతిక్కమ్మా**"తిఆది. **తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వాతి** ఏత్థాపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

సఙ్కేతకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిమిత్తకమ్మకథావణ్ణనా

౧౨౦. నిమిత్తకమ్మకథాయం అక్ఖినిఖణాదినిమిత్తకమ్మం పన లహుకం ఇత్తరకాలం, తస్మా తఙ్ఖణేయేవ తం భణ్డం అవహరితుం న సక్కా. తథా హి కిఞ్చి భణ్డం దూరే హోతి కిఞ్చి భారియం, తం గహేతుం యావ గచ్ఛతి, యావ ఉక్ఖిపితుం వాయమతి, తావ నిమిత్తకమ్మస్స పచ్ఛా హోతి. ఏవం సన్తేపి నిమిత్తకమ్మతో పట్ఠాయ గణ్హితుం ఆరద్ధత్తా తేనేవ నిమిత్తేన అవహరతీతి వుచ్చతి. యది ఏవం "పురేభత్తపయోగోవ ఏసో"తి వాదో పమాణభావం ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి. న హి సఙ్కేతకమ్మం వియ నిమిత్తకమ్మం దట్ఠబ్బం. తత్థ హి కాలపరిచ్ఛేదో అత్థి, ఇధ నత్థి. కాలవసేన హి సఙ్కేతకమ్మం వుత్తం, కిరియావసేన నిమిత్తకమ్మన్తి అయమేతేసం విసేసో. "తం నిమిత్తం పురే వా పచ్ఛా వా తం భణ్డం అవహరతి, మూలట్ఠస్స అనాపత్తీ"తి ఇదం పన తేన నిమిత్తకమ్మే కతే గణ్హితుం అనారభిత్వా సయమేవ గణ్హన్తస్స వసేన వుత్తం.

నిమిత్తకమ్మకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆణత్తికథావణ్ణనా

౧౨౧. ఆణత్తికథాయం **అసమ్మోహత్థన్తి** యస్మా సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మాని కరోన్తో ఏకో పురేభత్తాదీసు వా అక్ఖినిఖణనాదీని వా దిస్వా "గణ్హా"తి వదతి, ఏకో గహేతబ్బభణ్డనిస్సితం కత్వా "పురేభత్తం ఏవంవణ్ణసణ్ఠానం భణ్డం గణ్హా"తి వదతి, ఏకో "త్వం ఇత్థన్నామస్స పావద, సో అఞ్ఞస్స పావదతూ"తిఆదినా పుగ్గలపటిపాటియా చ ఆణాపేతి, తస్మా కాలవసేన కిరియావసేన భణ్డవసేన పుగ్గలవసేన చ ఆణత్తే విసఙ్కేతావిసఙ్కేతవసేన ఏతేసు సఙ్కేతకమ్మనిమిత్తకమ్మేసు అసమ్మోహత్థం. **నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వాతి** "ఈదిసం నామ భణ్డ"న్తి వణ్ణసణ్ఠానాదివసేన గహణస్స నిమిత్తభూతం సఞ్ఞాణం కత్వా.

యథాధిప్పాయం గచ్ఛతీతి దుతియో తతియస్స, తతియో చతుత్థస్సాతి ఏవం పటిపాటియా చే వదన్తీతి వుత్తం హోతి. సచే పన దుతియో చతుత్థస్స ఆరోచేతి, న యథాధిప్పాయం ఆణత్తి గతాతి నేవత్థి థుల్లచ్చయం, పఠమం వుత్తదుక్కటమేవ హోతి. **తదేవ హోతీతి** భణ్డగ్గహణం వినా కేవలం సాసనప్పటిగ్గహణమత్తస్సేవ సిద్ధత్తా తదేవ థుల్లచ్చయం హోతి , న దుక్కటం నాపి పారాజికన్తి అత్థో. **సబ్బత్థాతి** ఈదిసేసు సబ్బట్ఠానేసు.

తేసమ్పి దుక్కటన్తి ఆరోచనపచ్చయా దుక్కటం. **పటిగ్గహితమత్తేతి** ఏత్థ అవస్సం చే పటిగ్గణ్హాతి, తతో పుబ్బేవ ఆచరియస్స థుల్లచ్చయం, న పన పటిగ్గహితేతి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనస్స థుల్లచ్చయన్తి ఆహ – ''**మహాజనో హి తేన పాపే నియోజితో**''తి.

మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి అయం తావ అట్ఠకథానయో, ఆచరియా పన "విసఙ్కేతత్తా ఏవ మూలట్ఠస్సాతి పాళియం అవుత్తత్తా పటిగ్గణ్హన్తస్సేవ తం దుక్కటం వుత్తం, ఇమినావ హేట్ఠా ఆగతవారేసుపి పటిగ్గణ్హన్తానం పటిగ్గహణే దుక్కటం వేదితబ్బం, తం పన తత్థ ఓకాసాభావతో అవత్వా ఇధ వుత్త"న్తి వదన్తి.

ఏవం పున ఆణత్తియాపి దుక్కటమేవ హోతీతి పఠమం అత్థసాధకత్తాభావతో వుత్తం. **ఆణత్తిక్ఖణేయేవ పారాజికోతి** మగ్గానన్తరఫలం వియ అత్థసాధికాణత్తిచేతనాక్ఖణేయేవ పారాజికో. **బధిరతాయాతి** ఉచ్చం భణన్తో బధిరతాయ వా న సావేతీతి వుత్తం హోతి. "ఆణత్తో అహం తయా"తి ఇమస్మిం వారే పున పటిక్ఖిపితబ్బాభావేన అత్థసాధకత్తాభావతో మూలట్ఠస్స నత్థి పారాజికం. "పణ్ణే వా సిలాయ వా యత్థ కత్థచి 'చోరియం కాతబ్బ'న్తి లిఖిత్వా ఠపితే పారాజికమేవా"తి **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. తం పన యస్మా అదిన్నాదానతో పరియాయకథాయ ముచ్చతి, తస్మా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. యది పన "అసుకస్మిం నామ ఠానే అసుకం నామ భణ్డం ఠితం, తం అవహరా"తి పణ్ణే లిఖిత్వా కస్సచి పేసేతి, సో చే తం భణ్డం అవహరతి, ఆణత్తియా అవహటం నామ హోతీతి యుత్తం ఆణాపకస్స పారాజికం.

ఆణత్తికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౨౨. తత్థ తత్థాతి భూమట్ఠథలట్ఠాదీసు. అజ్ఝిఞ్చ దస్సేన్తోతి యోజేతబ్బం. **వత్థుభేదేనాతి** అవహరితబ్బస్స వత్థుస్స గరుకలహుకభేదేన. **ఆపత్తిభేదన్తి** పారాజికథుల్లచ్చయదుక్కటానం వసేన ఆపత్తిభేదం. మనుస్సభూతేన పరేన పరిగ్గహితం **పరపరిగ్గహితం**.

౧౨౩. న చ సకసఞ్ఞీతి ఇమినా పన పరపరిగ్గహితం వత్థు కథితం. **న చ విస్సాసగ్గాహీ, న చ తావకాలికన్తి** ఇమినా పన పరపరిగ్గహితసఞ్ఞా కథితా. **న విస్సాసగ్గాహితాతి** విస్సాసగ్గాహేన అగ్గహితభావో. **న తావకాలికతాతి** పచ్ఛా దాతబ్బతం కత్వా అగ్గహితభావో. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** "మమేద"న్తి పరిగ్గహవసేన అనజ్ఝావుత్థకం అరఞ్ఞే దారుతిణపణ్ణాది. **ఛడ్డితన్తి** కట్ఠహారాదీహి అతిభారాదితాయ అనత్థికభావేన అరఞ్ఞాదీసు ఛడ్డితం. **ఛిన్నమూలకన్తి** నట్ఠం పరియేసిత్వా ఆలయసఙ్ఖాతస్స మూలస్స ఛిన్నత్తా ఛిన్నమూలం. **అసామికన్తి** అనజ్ఝావుత్థకాదీహి తీహి ఆకారేహి దస్సితం అసామికవత్థు. **ఉభయమ్పీతి** యథావుత్తలక్ఖణం అసామికం అత్తనో సన్తకఞ్చ.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౩౧. యాయ సేయ్యాయ సయితో కాలం కరోతి, సా **అనుట్ఠానసేయ్యా** నామ. ''**చిత్తేన పన అధివాసేతీ**''తి వుత్తమత్థం విభావేతుం ''**న కిఞ్చి వదతీ**''తి వుత్తం. **పాకతికం కాతున్తి** యత్తకం గహితం పరిభుత్తం వా, తత్తకం దాతబ్బన్తి వుత్తం హోతి.

పటిదస్సామీతి యం గహితం, తదేవ వా అఞ్ఞం వా తాదిసం పున దస్సామీతి అత్థో. సఙ్ఘసన్తకే సఙ్ఘం అనుజానాపేతుమసక్కుణేయ్యత్తా కస్సచి వత్థునో అననుజానితబ్బతో చ ''**సఙ్ఘసన్తకం పన పటిదాతుమేవ వట్టతీ**''తి వుత్తం.

తస్మింయేవ అత్తభావే నిబ్బత్తాపీతి తస్మింయేవ మతసరీరే ఉప్పన్నాపి. వినీతవత్థూసు సాటకతణ్హాయ తస్మింయేవ మతసరీరే నిబ్బత్తపేతో వియాతి దట్ఠబ్బం. **రుక్ఖాదీసు లగ్గితసాటకే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి** మనుస్సేహి అపరిగ్గహితం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన తం ఆరక్ఖకేహి పరిగ్గహితం హోతి, గహేతుం న వట్టతీతి.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

దారుఖణ్డాదీసు “భారియమిదం, త్వం ఏకపస్సం ఉక్ఖిపాహి, అహం ఏకపస్సం ఉక్ఖిపామీ”తి ఉభయేసం పయోగేన ఏకస్స వత్థునో ఠానాచావనం సన్ధాయ “**సాహత్థికాణత్తిక**”న్తి వుత్తం. ఇదఞ్చ కాయవాచానం ఈదిసే ఠానే అఙ్గభావమత్తదస్సనత్థం వుత్తం. యాయ పన చేతనాయ సముట్ఠాపితో పయోగో సాహత్థికో ఆణత్తికో వా పధానభావేన ఠానాచావనం సాధేతి, తస్సా వసేన ఆపత్తి కారేతబ్బా. అఞ్ఞథా సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతి, ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్సాతి ఇదం విరుజ్ఝతి.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౩౨. వినీతవత్థూసు **సన్ధావతీ**తి సుట్ఠు ధావతి. **విధావతీ**తి వివిధా నానప్పకారేన ధావతి. **కాయవచీద్వారభేదం వినాపీ**తి కాయచోపనం వచీభేదఞ్చ వినా. **పటిసఙ్ఖానబలేనా**తి తథావిధచిత్తుప్పాదే ఆదీనవపచ్చవేక్ఖణబలేన.

౧౩౩. **పుచ్ఛాసభాగేనా**తి పుచ్ఛానురూపేన. నిరుత్తి ఏవ పథో నిరుత్తిపథో, తస్మిం నిరుత్తిపథే. తేనాహ “**వోహారవచనమత్తే**”తి.

౧౩౪. **యథాకమ్మం గతో**తి ఇమినా తస్స మతభావం దస్సేతి. **అబ్భుణ్హే**తి ఇమినాపి వుత్తమేవ పరియాయన్తరేన విభావేతుం “**అల్లసరీరే**”తి వుత్తం. **విసభాగసరీరే**తి ఇత్థిసరీరే. విసభాగసరీరత్తా అచ్చాసన్నేన న భవితబ్బన్తి ఆహ “**సీసే వా**”తిఆది. **వట్టతీ**తి విసభాగసరీరేపి అత్తనావ వుత్తవిధిం కాతుం సాటకఞ్చ గహేతుం వట్టతి. కేచి పన “కిఞ్చాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఇత్థిరూపం పన ఆమసన్తస్స దుక్కట”న్తి వదన్తి.

౧౩౫. **కుసం సఙ్కామేత్వా**తి కుసం పరివత్తేత్వా. **కూటమానకూటకహాపణాదీహీ**తి **ఆది**-సద్దేన తులాకూటకంసకూటవఞ్చనాదిం సఙ్గణ్హాతి. తత్థ కూటమానం హదయభేదసిఖాభేదరజ్జుభేదవసేన తివిధం హోతి. తత్థ **హదయ**న్తి నాళిఆదిమానభాజనానం అబ్భన్తరం, తస్స భేదో ఛిద్దకరణం **హదయభేదో,** సో సప్పితేలాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో హేట్ఠాఛిద్దేన మానేన “సణికం ఆసిఞ్చా”తి వత్వా అన్తోభాజనే బహుం పగ్ఘరాపేత్వా గణ్హాతి, దదన్తో ఛిద్దం పిధాయ సీఘం పూరేత్వా దేతి. **సిఖాభేదో** తిలతణ్డులాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో సణికం సిఖం ఉస్సాపేత్వా గణ్హాతి, దేన్తో వేగేన పూరేత్వా సిఖం ఛిన్దన్తో దేతి. **రజ్జుభేదో** ఖేత్తవత్థుమిననకాలే లబ్భతి. ఖేత్తాదిం మినన్తా హి అమహన్తమ్పి మహన్తం కత్వా మినన్తి, మహన్తమ్పి అమహన్తం. **కూటకహాపణో** పాకటోయేవ.

తులాకూటం పన రూపకూటం అఙ్గకూటం గహణకూటం పటిచ్ఛన్నకూటన్తి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ **రూపకూటం** నామ ద్వే తులా సరూపా కత్వా గణ్హన్తో మహతియా గణ్హాతి, దదన్తో ఖుద్దికాయ దేతి. **అఙ్గకూటం** నామ గణ్హన్తో పచ్ఛాభాగే హత్థేన తులం అక్కమతి, దదన్తో పుబ్బభాగే అక్కమతి. **గహణకూటం** నామ గణ్హన్తో మూలే రజ్జుం గణ్హాతి, దదన్తో అగ్గే. **పటిచ్ఛన్నకూటం** నామ తులం సుసిరం కత్వా అన్తో అయచుణ్ణం పక్ఖిపిత్వా గణ్హన్తో తం పచ్ఛాభాగే కరోతి, దదన్తో అగ్గభాగే.

కంసో వుచ్చతి సువణ్ణపాతి, తాయ వఞ్చనం **కంసకూటం**. కథం? ఏకం సువణ్ణపాతిం కత్వా అఞ్ఞా ద్వే తిస్సో లోహపాతియో సువణ్ణవణ్ణా కరోన్తి, తతో జనపదం గన్త్వా కిఞ్చిదేవ అడ్ఢం కులం పవిసిత్వా “సువణ్ణభాజనాని కిణథా”తి వత్వా అగ్ఘే పుచ్ఛితే సమగ్ఘతరం దాతుకామా హోన్తి. తతో తేహి “కథం ఇమేసం సువణ్ణభావో జానితబ్బో”తి వుత్తే “వీమంసిత్వా గణ్హథా”తి సువణ్ణపాతిం పాసాణే ఘంసిత్వా సబ్బపాతియో దత్వా గచ్ఛన్తి.

వఞ్చనం నామ తేహి తేహి ఉపాయేహి పరేసం వఞ్చనం. తత్రిదమేకం వత్థు – ఏకో కిర లుద్దకో మిగఞ్చ మిగపోతకఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛతి. తమేకో ధుత్తో “కిం, భో, మిగో అగ్ఘతి, కిం మిగపోతకో”తి ఆహ. “మిగో ద్వే కహాపణే, మిగపోతకో ఏక”న్తి చ వుత్తే ఏకం కహాపణం దత్వా మిగపోతకం గహేత్వా థోకం గన్త్వా నివత్తో “న మే, భో, మిగపోతకేన అత్థో, మిగం మే దేహీ”తి ఆహ. తేన హి ద్వే కహాపణే దేహీతి. సో ఆహ – “నను, భో, మయా పఠమం ఏకో కహాపణో దిన్నో”తి? “ఆమ దిన్నో”తి. “ఇమం మిగపోతకం గణ్హ, ఏవం సో చ కహాపణో, అయఞ్చ కహాపణగ్ఘనకో మిగపోతకోతి ద్వే కహాపణా భవిస్సన్తీ”తి. సో “కారణం వదతీ”తి సల్లక్ఖేత్వా మిగపోతకం గహేత్వా మిగం అదాసీతి.

బలసాతి బలేన. **పన్థఘాత**-గ్గహణేన హిమవిపరామోసగుమ్బవిపరామోసాపి సఙ్గహితా. తత్థ యం హిమపాతసమయే హిమేన పటిచ్ఛన్నా హుత్వా మగ్గప్పటిపన్నం జనం మూసన్తి, అయం **హిమవిపరామోసో**. యం గుమ్బాదీహి పటిచ్ఛన్నా జనం మూసన్తి, అయం **గుమ్బవిపరామోసో**.

ఉద్ధారేయేవ పారాజికన్తి “సచే సాటకో భవిస్సతి, గణ్హిస్సామీ”తి పరికప్పస్స పవత్తత్తా సాటకస్స చ తత్థ సబ్భావతో. **పదవారేన కారేతబ్బో**తి భూమియం అనిక్ఖిపిత్వావ వీమంసితత్తా వుత్తం. **పరియుట్ఠితో**తి అనుబద్ధో. **దిస్వా హటత్తా పరికప్పావహారో న దిస్సతీ**తి ఇమినా పరికప్పావహారస్స అసమ్భవం దస్సేన్తో మహాపచ్చరిఆదీసు వుత్తస్స అయుత్తభావం విభావేతి. **మహాఅట్ఠకథాయ**న్తిఆదినా పన పరికప్పావహారసమ్భవం పాళియా సంసన్దనభావఞ్చ విభావేన్తో మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తమేవ సువుత్తన్తి దీపేతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయ**మ్పి మహాఅట్ఠకథానయోవ దస్సితో.

కేచీతి మహాఅట్ఠకథాయమేవ ఏకచ్చే ఆచరియా. **మహాపచ్చరియం పనా**తి **పన**-సద్దో కేచివాదతో మహాపచ్చరివాదస్స విసేససన్దస్సనత్థో. తేన కేచివాదో మహాపచ్చరివాదేనపి న సమేతీతి దస్సేతి. మహాఅట్ఠకథానయో ఏవ చ మహాపచ్చరివాదేనపి సంసన్దనతో యుత్తతరోతి విభావేతి.

అలఙ్కారభణ్డన్తి అఙ్గులిముద్దికాది అలఙ్కారభణ్డం. **కుసం పాతేత్వా**తి విలీవమయం వా తాలపణ్ణమయం వా కతసఞ్ఞాణం యం కిఞ్చి కుసం పాతేత్వా. **సమగ్ఘతర**న్తి అప్పగ్ఘతరం. పరకోట్ఠాసతో కుసే ఉద్ధటేపి న తావ కుసస్స పరివత్తనం జాతన్తి వుత్తం “**ఉద్ధారే రక్ఖతీ**”తి. **సివేయ్యక**న్తి సివిరట్ఠే జాతం.

౧౩౬. జన్తాఘరవత్థుస్మిం యస్మా ఆనన్దత్థేరో తత్థ అనాపత్తిభావం జానాతి, తస్మా “తస్స కుక్కుచ్చం అహోసీ”తి న వుత్తం. యస్మా చ సయం భగవతో నారోచేసి, తస్మా “ఆరోచేసీ”తి ఏకవచనం న వుత్తం.

౧౪౦. **విఘాసన్తి** ఖాదితావసేసం ఉచ్ఛిట్ఠం వా. **కప్పియం కారాపేత్వాతి** పచాపేత్వా. **అత్తగుత్తత్థాయాతి** తంనిమిత్తఉపద్దవతో అత్తానం రక్ఖణత్థాయ. జిఘచ్ఛాభిభూతా హి సీహాదయో అత్తనా ఖాదియమానం గణ్హన్తానం అనత్థమ్పి కరేయ్యుం. **పరానుద్దయతాయాతి** సీహాదీసు పరసత్తేసు అనుకమ్పాయ. జిఘచ్ఛావినోదనత్థఞ్హి తేహి ఖాదియమానం తే పలాపేత్వా గణ్హతో తేసు అనుకమ్పా నామ న భవిస్సతి.

౧౪౧. **తేకటులయాగువత్థుమ్పి వియాతి** ముసావాదసామఞ్ఞతో వుత్తం. **ఆణత్తేహీతి** సమ్మతేన ఆణత్తేహి. **ఆణత్తేనాతి** సామికేహి ఆణత్తేన. **అపరస్స భాగం దేహీతి** అసన్తం పుగ్గలం దస్సేత్వా గహితత్తా “**భణ్డదేయ్య**”న్తి వుత్తం. **అఞ్ఞేనాతి** యథావుత్తేహి సమ్మతాదీహి చతూహి అఞ్ఞేన. “**అపరమ్పి భాగం దేహీ**”తి వుత్తేపి సబ్బసన్తకత్తా అమూలకమేవ గహితన్తి “**ఉద్ధారేయేవ భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో**”తి వుత్తం. **ఇతరేహి దీయమానన్తి** సమ్మతేన, తేన ఆణత్తేన వా దీయమానం. **ఏవం గణ్హతోతి** “అపరమ్పి భాగం దేహీ”తి వత్వా వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో. **సుదిన్నన్తి** హేట్ఠా సామికేన, తేన ఆణత్తేన వా దీయమానం గిహిసన్తకం “అపరస్స భాగం దేహీ”తి వత్వా గణ్హతో అపరస్స అభావతో సామిసన్తకమేవ హోతీతి భణ్డదేయ్యం జాతం. ఇధ పన తేహి ఏవం దీయమానం “అపరమ్పి భాగం దేహీతి వత్వా వా కూటవస్సాని గణేత్వా వా గణ్హతో దేహీ”తి వుత్తత్తా అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిమత్తం ఠపేత్వా నేవ పారాజికం న భణ్డదేయ్యన్తి సుదిన్నమేవ హోతి.

౧౪౨-౩. పరిక్ఖారవత్థూసు వుత్తపరిక్ఖారస్స హేట్ఠా వుత్తభణ్డస్స చ కో విసేసో? యం పరిభోగయోగ్గం ఆభరణాదిరూపం అకత్వా యథాసభావతో ఠపితం, తం **భణ్డం**. యం పన తథా కత్వా పరిభుఞ్జితుం అనుచ్ఛవికాకారేన ఠపితం ఆభరణాదికం, తం **పరిక్ఖార**న్తి వేదితబ్బం.

౧౪౪-౧౪౬. **సఙ్కామేత్వాతి** ఠితట్ఠానతో అపనేత్వా. **థవికన్తి** ఉపాహనత్థవికాది యంకిఞ్చి థవికం. **ఆహరాపేన్తేసు భణ్డదేయ్య**న్తి “గహితే అత్తమనో హోతీ”తి (మహావ॰ ౩౧౬) వచనతో అనత్తమనస్స సన్తకం గహితమ్పి పున దాతబ్బమేవాతి వుత్తం. “సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతబ్బ”న్తి (మహావ॰ ౩౭౮) వచనతో భాజనీయభణ్డం ఉపచారసీమట్ఠానంయేవ పాపుణాతీతి ఆహ “**ఉపచారసీమాయం ఠితస్సేవ గహేతుం వట్టతీ**”తి.

౧౪౮-౯. “**భణ్డదేయ్య**న్తి ఉభిన్నం సాలయభావే సతి చోరస్స వా సామికస్స వా సమ్పత్తస్స కస్సచి దాతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. **ఏసేవ నయోతి** పంసుకూలసఞ్ఞాయ గహితే భణ్డదేయ్యం, థేయ్యచిత్తేన పారాజికన్తి అత్థో. **గామేసూతి** గామికేసు మనుస్సేసు. గామ-గ్గహణేన హేత్థ గామట్ఠా వుత్తా. **వుట్ఠహన్తేసూతి** గామం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తేసు. **పున ఆవసన్తే జనపదేతి** జానపదికేసు పున ఆగన్త్వా వసన్తేసు.

అవిసేసేన వుత్తన్తి “సఉస్సాహా వా నిరుస్సాహా వా”తి విసేసం అపరామసిత్వా సామఞ్ఞతో వుత్తం. న హి కతిపయానం అనుస్సాహే సతి సఙ్ఘికం అసఙ్ఘికం హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **సఉస్సాహమత్తమేవ పమాణ**న్తి సామికానం పరిచ్ఛిన్నభావతో వుత్తం. **తతోతి** గణసన్తకతో పుగ్గలసన్తకతో వా. **సేనాసనత్థాయ నియమిత**న్తి ఇదం నిదస్సనమత్తం, చతూసు పచ్చయేసు యస్స కస్సచి అత్థాయ నియమితేపి వుత్తనయమేవ. **ఇస్సరవతాయాతి** పరం ఆపుచ్ఛిత్వా వా అనాపుచ్ఛిత్వా వా దాతబ్బకిచ్చం నత్థి, అయమేవేత్థ పమాణన్తి ఏవం అత్తనో ఇస్సరభావేన. **అగ్ఘేన కారేతబ్బోతి** అగ్ఘానురూపం దుక్కటేన థుల్లచ్చయేన వా కారేతబ్బో. **ఇస్సరవతాయ పరిభుఞ్జతో గీవాతి** న కేవలం ఏత్థేవ గీవా, హేట్ఠా కులసఙ్గహత్థాయ ఇస్సరవతాయ వా దిన్నేపి గీవాయేవ. **సుఖాదితమేవాతి** అన్తోవిహారే నిసీదిత్వా ఘణ్టిప్పహరణాదివుత్తవిధానస్స కతత్తా సుఖాదితం. సఙ్ఘికఞ్హి వేభఙ్గియభణ్డం అన్తోవిహారే వా బహిసీమాయ వా హోతు, బహిసీమాయం ఠితేహి అపలోకేత్వా భాజేతుం న వట్టతి, ఉభయత్థ ఠితమ్పి పన అన్తోసీమాయం ఠితేహి అపలోకేత్వా భాజేతుం వట్టతియేవ. తేనేవ **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం “విహారేయేవ నిసీదిత్వా ఏవం కతత్తా సుఖాదితన్తి ఆహా”తి. అయఞ్చ అత్థో **వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకట్ఠకథాయం** ఆవి భవిస్సతి.

౧౫౦. వుత్తవాదకవత్థూసు పాళియం **యుగసాటక**న్తి సాటకయుగం. **తుల**న్తి పలసతం. **దోణ**న్తి సోళసనాళిమత్తం. **పరిచ్ఛేదం పన కత్వాతి** యత్తకం ఇచ్ఛితం, తత్తకం అగ్ఘవసేన వా చీవరాదిపచ్చయవసేన వా పరిచ్ఛేదం కత్వా. **ఉపారమ్భాతి** “భదన్తా అపరిచ్ఛేదం కత్వా వదన్తీ”తి ఏవం దోసారోపనతో.

౧౫౩. **ఛాతజ్ఝత్త**న్తి జిఘచ్ఛాదుక్ఖేన పీళితఅత్తసన్తానం. **ధనుక**న్తి ఖుద్దకధనుకం. **బద్ధో హోతీతి** తిరియం బద్ధో హోతి. **సునఖదట్ఠ**న్తి సామికేహి విస్సజ్జితసునఖేన గహితం. **యట్ఠియా సహ పాతేతీతి** సూకరస్స ఆగమనతో పురేతరమేవ తత్థ అబజ్ఝనత్థాయ పాతేతి. **మద్దన్తో గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్య**న్తి ఏకసూకరగ్ఘనకం భణ్డం దాతబ్బం. న హి తేన మగ్గేన గచ్ఛన్తా సబ్బేవ సూకరా తేన పాసేన బజ్ఝన్తి, ఏకోయేవ పఠమతరం గచ్ఛన్తో బజ్ఝతి, తస్మా ఏకసూకరగ్ఘనకం భణ్డం దాతబ్బం. **పచ్ఛా గచ్ఛతీతి** తేన కతపయోగేన అగన్త్వా పచ్ఛా సయమేవ గచ్ఛతి. హేట్ఠా వుత్తేసుపి ఈదిసేసు ఠానేసు ఏసేవ నయో. **ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డేతీతి** పురేతరమేవ ఉద్ధరిత్వా ఛడ్డేతి. **విహారభూమియ**న్తి విహారసామన్తా అరఞ్ఞప్పదేసే. **రక్ఖం యాచిత్వాతి** రాజరాజమహామత్తాదీనం సన్తికం గన్త్వా అనుద్దిస్స రక్ఖం యాచిత్వా.

కుమీనముఖన్తి కుమీనస్స అన్తో మచ్ఛానం పవిసనముఖం. **గుమ్బే ఖిపతి, భణ్డదేయ్యమేవాతి** కుమీనస్స అన్తో పవిసితబ్బానం మచ్ఛానం అగ్ఘేన భణ్డదేయ్యం.

౧౫౬. వీసతింసాదివసేన పరిచ్ఛిన్నా భిక్ఖూ ఏత్థాతి **పరిచ్ఛిన్నభిక్ఖుకం**. **థేరాన**న్తి ఆగన్తుకత్థేరానం . **తేసమ్పీతి** ఆవాసికభిక్ఖూనమ్పి. **పరిభోగత్థాయాతి** సఙ్ఘికపరిభోగవసేన పరిభుఞ్జనత్థాయ. గహణేతి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **యత్థాతి** యస్మిం ఆవాసే. **అఞ్ఞేసం అత్థిభావ**న్తి అఞ్ఞేసం ఆగన్తుకభిక్ఖూనం అత్థిభావం. **తత్థాతి** తాదిసే ఆవాసే. **భాజేత్వా ఖాదన్తీతి** ఆగన్తుకానమ్పి సమ్పత్తానం భాజేత్వా ఖాదన్తీతి అధిప్పాయో. **చతూసు పచ్చయేసు సమ్మా ఉపనేన్తీతి** అమ్బఫలాదీని విక్కిణిత్వా చీవరాదీసు చతూసు పచ్చయేసు సమ్మా ఉపనేన్తి. **చీవరత్థాయ నియమేత్వా దిన్నాతి** “ఇమేసం రుక్ఖానం ఫలాని విక్కిణిత్వా చీవరేసుయేవ ఉపనేతబ్బాని, న భాజేత్వా ఖాదితబ్బానీ”తి ఏవం నియమేత్వా దిన్నా. **తేసుపి ఆగన్తుకా అనిస్సరాతి** పచ్చయపరిభోగత్థాయ నియమేత్వా దిన్నత్తా భాజేత్వా ఖాదితుం అనిస్సరా.

న తేసు...పే.... ఠాతబ్బన్తి ఏత్థ ఆగన్తుకేహి హేట్ఠా వుత్తనయేన భాజేత్వా ఖాదితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **తేసం కతికాయ ఠాతబ్బ**న్తి “భాజేత్వా న ఖాదితబ్బ”న్తి వా “ఏత్తకేసు రుక్ఖేసు ఫలాని గణ్హిస్సామా”తి వా “ఏత్తకాని ఫలాని గణ్హిస్సామా”తి వా “ఏత్తకానం దివసానం అబ్భన్తరే గణ్హిస్సామా”తి వా “న కిఞ్చి గణ్హిస్సామా”తి వా ఏవం కతాయ ఆవాసికానం కతికాయ ఆగన్తుకేహి ఠాతబ్బం. మహాఅట్ఠకథాయం “అనిస్సరా”తి వచనేన దీపితోయేవ అత్థో మహాపచ్చరియం “**చతున్నం పచ్చయాన**”న్తిఆదినా విత్థారేత్వా దస్సితో. **పరిభోగవసేనేవాతి** ఏత్థ **ఏవ**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో. పరిభోగవసేన తమేవ భాజేత్వాతి యోజేతబ్బం. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం విహారే రట్ఠే వా. **సేనాసనపచ్చయ**న్తి సేనాసనఞ్చ తదత్థాయ నియమేత్వా ఠపితఞ్చ.

లామకకోటియాతి లామకం ఆదిం కత్వా, లామకసేనాసనతో పట్ఠాయాతి వుత్తం హోతి. సేనాసనేపి తిణాదీని లామకకోటియావ విస్సజ్జేతబ్బాని, సేనాసనపరిక్ఖారాపి లామకకోటియావ విస్సజ్జేతబ్బా. **మూలవత్థుచ్ఛేదం పన కత్వా న ఉపనేతబ్బ**న్తి ఇమినా కిం వుత్తం హోతీతి? **తీసుపి గణ్ఠిపదేసు** తావ ఇదం వుత్తం “సబ్బాని సేనాసనాని న విస్సజ్జేతబ్బానీతి వుత్తం

హోతీ’’తి. లామకకోటియా విస్సజ్జేన్తేహిపి సేనాసనభూమియో న విస్సజ్జేతబ్బాతి అయమత్థో వుత్తో హోతీతి నో ఖన్తి, వీమంసిత్వా యం రుచ్చతి, తం గహేతబ్బం.

ధమ్మసన్తకేన బుద్ధపూజం కాతుం, బుద్ధసన్తకేన వా ధమ్మపూజం కాతుం వట్టతి, న వట్టతీతి? ‘‘తథాగతస్స ఖో ఏతం వాసేట్ఠ అధివచనం ధమ్మకాయో ఇతిపీ’’తి చ ‘‘యో ఖో, వక్కలి, ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతీ’’తి (సం. ని. ౩.౮౭) చ వచనతో వట్టతీతి వదన్తి. కేచి పన ‘‘ఏవం సన్తే ‘యో, భిక్ఖవే, మం ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్యా’తి వచనతో బుద్ధసన్తకేన గిలానస్సపి భేసజ్జం కాతుం యుత్తన్తి ఆపజ్జేయ్య, తస్మా న వట్టతీ’’తి వదన్తి, తం అకారణం. న హి ‘‘యో, భిక్ఖవే, మం ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్యా’’తి ఇమినా అత్తనో చ గిలానస్స చ ఏకసదిసతా తదుపట్ఠానస్స వా సమఫలతా వుత్తా. అయఞ్హేత్థ అత్థో ‘‘యో మం ఓవాదానుసాసనీకరణేన ఉపట్ఠహేయ్య, సో గిలానం ఉపట్ఠహేయ్య, మమ ఓవాదకరణేన గిలానో ఉపట్ఠాతబ్బో’’తి. భగవతో చ గిలానస్స చ ఉపట్ఠానం ఏకసదిసన్తి ఏవం పనేత్థ అత్థో న గహేతబ్బో. తస్మా ‘‘యో వో, ఆనన్ద, మయా ధమ్మో చ వినయో చ దేసితో పఞ్ఞత్తో, సో వో మమచ్చయేన సత్థా’’తి వచనతో ‘‘అహఞ్చ పనిదాని ఏకో ఓవదామి అనుసాసామి, మయి పరినిబ్బుతే ఇమాని చతురాసీతి బుద్ధసహస్సాని తుమ్హే ఓవదిస్సన్తి అనుసాసిస్సన్తీ’’తి వుత్తత్తా చ బహుస్సుతం భిక్ఖుం పసంసన్తేన చ ‘‘యో బహుస్సుతో, న సో తుమ్హాకం సావకో నామ, బుద్ధో నామ ఏస చున్దా’’తి వుత్తత్తా ధమ్మగరుకత్తా చ తథాగతస్స పుబ్బనయో ఏవ పసత్థతరోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

పణ్ణం ఆరోపేత్వాతి ‘‘ఏత్తకేహేవ రుక్ఖేహి ఏత్తకమేవ గహేతబ్బ’’న్తి పణ్ణం ఆరోపేత్వా, లిఖిత్వాతి వుత్తం హోతి. **నిమిత్తసఞ్ఞం కత్వా**తి సఙ్కేతం కత్వా. **దారకా**తి తేసం పుత్తనత్తాదయో దారకా. అఞ్ఞేపి యే కేచి గోపకా హోన్తి, తే సబ్బేపి వుత్తా. సబ్బత్థాపి గిహీనం గోపకదానే యత్తకం గోపకా దేన్తి, తత్తకం గహేతబ్బం. సఙ్ఘికే పన యథాపరిచ్ఛేదమేవ గహేతబ్బన్తి దీపితత్తా ‘‘**అత్థతో ఏక**’’న్తి వుత్తం.

తతోతి యథావుత్తఉపోసథాగారాదికరణత్థాయ ఠపితదారుసమ్భారతో. **ఆపుచ్ఛిత్వా**తి కారకసఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా. **తం సబ్బమ్పి ఆహరిత్వా**తి అనాపుచ్ఛిత్వాపి తావకాలికం ఆహరిత్వా. **ఆహరాపేన్తో**తి ఏత్థ అనాహరాపేన్తేపి దాతబ్బమేవ. **అయమేవ భిక్ఖు ఇస్సరో**తి ఏకస్స భిక్ఖునో పాపుణనట్ఠానం, తతోయేవ సేనాసనతో తస్స దాతబ్బం, న చ సో తతో ఉట్ఠాపేతబ్బోతి వుత్తం హోతి.

‘‘**ఉదకపూజ**న్తి చేతియట్ఠానేసు సిఞ్చన’’న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **వత్తసీసేనా**తి కేవలం సద్ధాయ, న వేతనాదిఅత్థాయ. **సవత్థుక**న్తి సహ భూమియా. **తిణమత్తం పన దాతబ్బ**న్తి కస్మా వుత్తం, కిం తం గరుభణ్డం న హోతీతి? న హోతి. అరక్ఖితఅగోపితట్ఠానే హి వినస్సకభావేన ఠితం గరుభణ్డం న హోతి, తస్మా తాదిసం సన్ధాయ ‘‘తిణమత్తం పన దాతబ్బ’’న్తి వుత్తం. **జగ్గిత్వా**తి సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే జగ్గిత్వా.

కుట్టన్తి గేహభిత్తిం. **పాకార**న్తి పరిక్ఖేపపాకారం. **తతో**తి ఛడ్డితవిహారతో. **తతో ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతీ**తి సామన్తగామవాసీహి భిక్ఖూహి ఛడ్డితవిహారతో దారుసమ్భారాదిం ఆహరిత్వా సేనాసనం కతం హోతి.

౧౭౪. **చతుభాగఉదకసమ్భిన్నే**తి చతుత్థభాగేన ఉదకేన సమ్భిన్నే. **ఓదనభాజనీయవత్థుస్మి**న్తి ‘‘దేహి అపరస్స భాగ’’న్తి ఆగతవత్థుస్మిం.

౧౭౫. అయ్యా అత్తనా కాతుం యుత్తమ్పి న కరోన్తి, అతివియ థద్ధాతి పసాదం భిన్దిత్వా చిత్తేన కుప్పన్తి, తస్మా ‘‘**పసాదానురక్ఖణత్థాయా**’’తి వుత్తం. **ఇద్ధిం పటిసంహరీ**తి ఇద్ధిం విస్సజ్జేసి. **సకట్ఠానేయేవ అట్ఠాసీ**తి ఇద్ధియా విస్సజ్జితత్తా ఏవ ‘‘పాసాదో పున ఆగచ్ఛతూ’’తి అనధిట్ఠితేపి సయమేవ ఆగన్త్వా సకట్ఠానేయేవ అట్ఠాసి. ‘‘యావ దారకా పాసాదం ఆరోహన్తి, తావ పాసాదో తేసం సన్తికే హోతూ’’తి పుబ్బే అధిట్ఠితత్తా ఏవ చ కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా అధిట్ఠితేన తతో పరం ఇద్ధి విస్సజ్జితా నామ హోతీతి కత్వా వుత్తం ‘‘థేరో ఇద్ధిం పటిసంహరీ’’తి. యస్మా తే దారకా ఏవం గహేత్వా గతానం సన్తకా న హోన్తి, యస్మా చ ఈదిసేన పయోగేన థేరేన తే ఆనీతా నామ న హోన్తి, తస్మా థేరో ఏవమకాసీతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ ‘‘**వోహారవసేనా**’’తిఆది. అత్తనో పకతివణ్ణం అవిజహిత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనం ‘‘ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీ’’తి (దీ. ని. ౧.౨౩౮; మ. ని. ౧.౧౪౭; సం. ని. ౫.౮౪౨) ఆగతఞ్చ అధిట్ఠానవసేన నిప్ఫన్నత్తా **అధిట్ఠానిద్ధి** నామ. ‘‘సో పకతివణ్ణం విజహిత్వా కుమారకవణ్ణం వా దస్సేతి నాగవణ్ణం వా…పే.… వివిధమ్పి సేనాబ్యూహం దస్సేతీ’’తి (పటి. మ. ౩.౧౩) ఏవం ఆగతా ఇద్ధి పకతివణ్ణవిజహనవికారవసేన పవత్తత్తా **వికుబ్బనిద్ధి** నామ. అత్తానం అదస్సేత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనమ్పి ఏత్థేవ సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. పకతివణ్ణవిజహనఞ్హి నామ అత్తనో పకతిరూపస్స అఞ్ఞేసం అదస్సనం, న సబ్బేన సబ్బం తస్స నిరోధనం. ఏవఞ్చ కత్వా ‘‘అత్తానం అదస్సేత్వా బహిద్ధా హత్థిఆదిదస్సనమ్పి ఏత్థేవ సఙ్గహిత’’న్తి ఇదం ‘‘పకతివణ్ణం విజహిత్వా’’తి వుత్తమూలపదేన న విరుజ్ఝతి.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

దుతియపారాజికవణ్ణనా సమత్తా.

అనుసాసనీకథావణ్ణనా

పరాజితకిలేసేనాతి సన్తానే పున అనుప్పత్తిధమ్మతాపాదనేన చతూహి మగ్గఞాణేహి సహ వాసనాయ సముచ్ఛిన్నసబ్బకిలేసేన. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. తేన సిక్ఖాపదేన సమం అఞ్ఞం అనేకనయవోకిణ్ణం గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం కిఞ్చి సిక్ఖాపదం న విజ్జతీతి యోజేతబ్బం. అత్థో చ వినిచ్ఛయో చ అత్థవినిచ్ఛయా, గమ్భీరా అత్థవినిచ్ఛయా అస్సాతి **గమ్భీరత్థవినిచ్ఛయం. వత్థుమ్హి ఓతిణ్ణే**తి చోదనావత్థుమ్హి సఙ్ఘమజ్ఝం ఓతిణ్ణే, ఏకేన ఏకస్మిం చోదితే, సయమేవ వా ఆగన్త్వా అత్తనో కతవీతిక్కమే ఆరోచితేతి వుత్తం హోతి. **ఏత్థా**తి ఓతిణ్ణే వత్థుమ్హి.

వినిచ్ఛయం కరోన్తేన సహసా ‘‘పారాజిక’’న్తి అవత్వా యం కత్తబ్బం, తం దస్సేతుం ‘‘**పాళి**’’న్తిఆదిమాహ. **వినిచ్ఛయో**తి పారాజికాపత్తివినిచ్ఛయో. **అవత్వావా**తి ‘‘త్వం పారాజికం ఆపన్నో’’తి అవత్వావ. **కప్పియేపి చ వత్థుస్మి**న్తి అవత్వాపి గణ్హితుం కప్పియే మాతుపితుసన్తకేపి వత్థుస్మిం. **లహువత్తినో**తి థేయ్యచిత్తుప్పాదేన లహుపరివత్తినో. **ఆసీవిస**న్తి సీఘమేవ సకలసరీరే ఫరణసమత్థవిసం.

అనుసాసనీకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డట్ఠకథాయ పఠమభాగవణ్ణనా సమత్తా.

౩. తతియపారాజికం

తీహీతి కాయవచీమనోద్వారేహి. **విభావిత**న్తి పకాసితం, దేసితం పఞ్ఞత్తన్తి వుత్తం హోతి.

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా

౧౬౨. **తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపవడ్ఢనేనా**తి తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపేన నగరభూమియా వడ్ఢనేన. **విసాలీభూతత్తా**తి గావుతన్తరం గావుతన్తరం పుథుభూతత్తా. బారాణసిరఞ్ఞో కిర (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౯౬; ఖు. పా. అట్ఠ. ౬. రతనసుత్తవణ్ణనా) అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి గబ్భో సణ్ఠాసి, సా ఞత్వా రఞ్ఞో నివేదేసి, రాజా గబ్భపరిహారం అదాసి. సా సమ్మా పరిహరియమానా గబ్భపరిపాకకాలే విజాయనఘరం పావిసి. పుఞ్ఞవన్తీనం పచ్చూససమయే గబ్భవుట్ఠానం హోతి, సా చ తాసం అఞ్ఞతరా, తేన పచ్చూససమయే అలత్తకపటలబన్ధుజీవకపుప్ఫసదిసం మంసపేసిం విజాయి. తతో ''అఞ్ఞా దేవియో సువణ్ణబిమ్బసదిసే పుత్తే విజాయన్తి, అగ్గమహేసీ మంసపేసిన్తి రఞ్ఞో పురతో మమ అవణ్ణో ఉప్పజ్జేయ్యా''తి చిన్తేత్వా తేన అవణ్ణభయేన తం మంసపేసిం ఏకస్మిం భాజనే పక్ఖిపిత్వా పటికుజ్జిత్వా రాజముద్దికాయ లఞ్ఛేత్వా గఙ్గాయ సోతే పక్ఖిపాపేసి. మనుస్సేహి ఛడ్డితమత్తే దేవతా ఆరక్ఖం సంవిదహింసు. సువణ్ణపట్టికఞ్చేత్థ జాతిహిఙ్గులకేన ''బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా పజా''తి లిఖిత్వా బన్ధింసు. తతో తం భాజనం ఊమిభయాదీహి అనుపద్దుతం గఙ్గాసోతేన పాయాసి.

తేన చ సమయేన అఞ్ఞతరో తాపసో గోపాలకకులం నిస్సాయ గఙ్గాతీరే విహరతి. సో పాతోవ గఙ్గం ఓతిణ్ణో తం భాజనం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పంసుకూలసఞ్ఞాయ అగ్గహేసి. అథేత్థ తం అక్ఖరపట్టికం రాజముద్దికాలఞ్ఛనఞ్చ దిస్వా ముఞ్చిత్వా తం మంసపేసిం అద్దస. దిస్వానస్స ఏతదహోసి ''సియా గబ్భో, తథా హిస్స దుగ్గన్ధపూతిభావో నత్థీ''తి. ఉదకప్పవాహేనాగతస్సపి హి ఉస్మా న విగచ్ఛతి, ఉస్మా చ నామ ఈదిసాయ సవిఞ్ఞాణకతాయ భవేయ్యాతి ''సియా గబ్భో''తి చిన్తేసి. పుఞ్ఞవన్తతాయ పన దుగ్గన్ధం నాహోసి సఉసుమగతాయ పూతిభావో చ. ఏవం పన చిన్తేత్వా అస్సమం నేత్వా నం సుద్ధే ఓకాసే ఠపేసి. అథ అడ్ఢమాసచ్చయేన ద్వే మంసపేసియో అహేసుం. తాపసో దిస్వా సాధుకతరం ఠపేసి. తతో పున అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకమేకిస్సా పేసియా హత్థపాదసీసానమత్థాయ పఞ్చ పఞ్చ పిళకా ఉట్ఠహింసు. అథ తతో అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకా మంసపేసి సువణ్ణబిమ్బసదిసో దారకో, ఏకా దారికా అహోసి. తేసు తాపసస్స పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జి, దారకానం పుఞ్ఞుపనిస్సయతో అఙ్గుట్ఠకతో చస్స ఖీరం నిబ్బత్తి. తతో పభుతి చ ఖీరభత్తం అలభిత్థ. తాపసో భత్తం భుఞ్జిత్వా ఖీరం దారకానం ముఖే ఆసిఞ్చతి. తేసం పన యం యం ఉదరం పవిసతి, తం సబ్బం మణిభాజనగతం వియ దిస్సతి. చరిమభవే బోధిసత్తే కుచ్ఛిగతే బోధిసత్తమాతు వియ ఉదరచ్ఛవియా అచ్ఛవిప్పసన్నతాయ ఏవం తే నిచ్ఛవీ అహేసుం. అపరే ఆహు ''సిబ్బిత్వా ఠపితా వియ నేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం లీనా ఛవి అహోసీ''తి. ఏవం తే నిచ్ఛవితాయ వా లీనచ్ఛవితాయ వా ''**లిచ్ఛవీ**''తి పఞ్ఞాయింసు.

తాపసో దారకే పోసేన్తో ఉస్సూరే గామం భిక్ఖాయ పవిసతి, అతిదివా పటిక్కమతి. తస్స తం బ్యాపారం ఞత్వా గోపాలకా ఆహంసు – ''భన్తే, పబ్బజితానం దారకపోసనం పలిబోధో, అమ్హాకం దారకే దేథ, మయం పోసేస్సామ, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా''తి. తాపసో ''సాధూ''తి పటిస్సుణి. గోపాలకా దుతియదివసే మగ్గం సమం కత్వా పుప్ఫేహి ఓకిరిత్వా ధజపటాకా ఉస్సాపేత్వా తూరియేహి వజ్జమానేహి అస్సమం ఆగతా. తాపసో ''మహాపుఞ్ఞా దారకా, అప్పమాదేనేవ వడ్ఢేథ, వడ్ఢేత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహం కరోథ, పఞ్చగోరసేన రాజానం తోసేత్వా భూమిభాగం గహేత్వా నగరం మాపేథ, తత్థ కుమారం అభిసిఞ్చథా''తి వత్వా దారకే అదాసి. తే ''సాధూ''తి పటిస్సుణిత్వా దారకే నేత్వా పోసేసుం. దారకా వుడ్ఢిమన్వాయ కీళన్తా వివాదట్ఠానేసు అఞ్ఞే గోపాలకదారకే హత్థేనపి పాదేనపి పహరన్తి, తే రోదన్తి. ''కిస్స రోదథా''తి చ మాతాపితూహి వుత్తా ''ఇమే నిమ్మాతాపితికా తాపసపోసితా అమ్హే అతీవ పహరన్తీ''తి వదన్తి. తతో నేసం పోసకమాతాపితరోపి ''ఇమే దారకా అఞ్ఞే దారకే విహేసేన్తి దుక్ఖాపేన్తి, న ఇమే సఙ్గహేతబ్బా, వజ్జేతబ్బా ఇమే''తి ఆహంసు. తతో పభుతి కిర సో పదేసో ''**వజ్జీ**''తి వుచ్చతి యోజనసతపరిమాణేన.

అథ తం పదేసం గోపాలకా రాజానం తోసేత్వా అగ్గహేసుం. తత్థ చ నగరం మాపేత్వా సోళసవస్సుద్దేసికం కుమారం అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం అకంసు. రజ్జసమ్పత్తిదాయకస్స కమ్మస్స కతత్తా అసమ్భిన్నే ఏవ రాజకులే ఉప్పన్నత్తా చ రాజకుమారస్స పుఞ్ఞానుభావసఞ్చోదితా దేవతాధిగ్గహితా అకంసూతి కేచి. దారకస్స దారికాయ సద్ధిం వారేయ్యం కత్వా కతికం అకంసు ''బాహిరతో దారికా న ఆనేతబ్బా, ఇతో దారికా న కస్సచి దాతబ్బా''తి. తేసం పఠమసంవాసేన ద్వే దారకా జాతా ధీతా చ పుత్తో చ. ఏవం సోళసక్ఖత్తుం ద్వే ద్వే జాతా. తతో తేసం దారకానం యథాక్కమం వడ్ఢన్తానం ఆరాముయ్యాననివాసట్ఠానపరివారసమ్పత్తిం గహేతుం అప్పహోన్తం నగరం తిక్ఖత్తుం గావుతన్తరేన గావుతన్తరేన పరిక్ఖిపింసు. తస్స పునప్పునం విసాలీకతత్తా ''**వేసాలీ**''త్వేవ నామం జాతం. తేన వుత్తం – ''తిక్ఖత్తుం పాకారపరిక్ఖేపవడ్ఢనేన విసాలీభూతత్తా వేసాలీతి వుచ్చతీ''తి.

ఇదమ్పి చ నగరన్తి న కేవలం రాజగహసావత్థియో యేవాతి దస్సేతి. **తత్థ మహావనం నామా**తిఆది మజ్ఝిమభాణకసంయుత్తభాణకానం సమానట్ఠకథా. **మజ్ఝిమట్ఠకథాయఞ్హి (మ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౯౬) సంయుత్తట్ఠకథాయఞ్చ** (సం. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౮౦౪-౮౦౫) ఇమినావ నయేన వుత్తం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౩౫౯) పన ''**మహావనే**తి బహినగరే హిమవన్తేన సద్ధిం ఏకాబద్ధం హుత్వా ఠితం సయంజాతం వనం అత్థి, యం మహన్తభావేనేవ మహావనన్తి వుచ్చతి, తస్మిం మహావనే. **కూటాగారసాలాయ**న్తి తస్మిం వనసణ్డే సఙ్ఘారామం పతిట్ఠాపేసుం. తత్థ కణ్ణికం యోజేత్వా థమ్భానం ఉపరి కూటాగారసాలాసఙ్ఖేపేన దేవవిమానసదిసం పాసాదం అకంసు, తం ఉపాదాయ సకలోపి సఙ్ఘారామో కూటాగారసాలాతి పఞ్ఞాయిత్థా''తి వుత్తం. వనమజ్ఝే కతత్తా ''**వనం నిస్సాయా**''తి వుత్తం. **ఆరామే**తి సఙ్ఘారామే. **హంసవట్టకచ్ఛదనేనా**తి హంసవట్టకపటిచ్ఛన్నేన, హంసమణ్డలాకారేనాతి అత్థో.

అనేకపరియాయేనాతి ఏత్థ **పరియాయ**-సద్దో కారణవచనోతి ఆహ ''**అనేకేహి కారణేహీ**''తి, అయం కాయో అవిఞ్ఞాణకోపి సవిఞ్ఞాణకోపి ఏవమ్పి అసుభో ఏవమ్పి అసుభోతి నానావిధేహి కారణేహీతి అత్థో. **అసుభాకారసన్దస్సనప్పవత్త**న్తి కేసాదివసేన తత్థాపి వణ్ణాదితో అసుభాకారస్స సబ్బసో దస్సనవసేన పవత్తం. **కాయవిచ్ఛన్దనియకథ**న్తి అత్తనో పరస్స చ కరజకాయే విచ్ఛన్దనుప్పాదనకథం. **ముత్తం వా**తిఆదినా బ్యతిరేకముఖేన కాయస్స అమనుఞ్ఞతం దస్సేతి. తత్థ ఆదితో తీహి పదేహి అదస్సనీయతాయ అసారకతాయ మజ్ఝే చతూహి దుగ్గన్ధతాయ, అన్తే ఏకేన లేసమత్తేనపి మనుఞ్ఞతాభావమస్స దస్సేతి. **అథ ఖో**తిఆదినా అన్వయతో సరూపేనేవ అమనుఞ్ఞతాయ దస్సనం. **ఛన్దో**తి దుబ్బలరాగో. **రాగో**తి బలవరాగో. ''కేసా లోమాదీ''తి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విభాగేన దస్సేతుం ''**యేపి హీ**''తిఆది వుత్తం. **అసుభా**తి ఆగన్తుకేన సుభాకారేన విరహితత్తా అసుభా. **అసుచినో**తి అత్తనో సభావేనేవ అసుచినో. **పటికూలా**తి నాగరికస్స అసుచికట్ఠానం వియ జిగుచ్ఛనీయత్తా పటికూలా.

కేసా నామేతే వణ్ణతోపి పటికూలా, సణ్ఠానతోపి గన్ధతోపి ఆసయతోపి ఓకాసతోపి పటికూలాతి దస్సేన్తో "**నో చ నేసం...పే.... పఞ్చహి కారణేహి వేదితబ్బో**"తి ఆహ. మనుఞ్ఞేపి (విసుద్ధి॰ ౧.౨౦౨; విభ॰ అట్ఠ॰ ౩౫౬) హి యాగుపత్తే వా భత్తపత్తే వా కేసవణ్ణం కిఞ్చి దిస్వా "కేసమిస్సకమిదం, హరథ న"న్తి జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం కేసా **వణ్ణతో** పటికూలా. రత్తిం పరిభుఞ్జన్తాపి కేససణ్ఠానం అక్కవాకం వా మకచివాకం వా ఛుపిత్వా తథేవ జిగుచ్ఛన్తి, ఏవం **సణ్ఠానతో**పి పటికూలా. తేలమక్ఖనపుప్ఫధూపాదిసఙ్ఖారవిరహితానఞ్చ కేసానం గన్ధో పరమజేగుచ్ఛో హోతి, తతో జేగుచ్ఛతరో అగ్గిమ్హి పక్ఖిత్తానం. కేసా హి వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలాపి సియుం, గన్ధేన పన పటికూలాయేవ. యథా హి దహరస్స కుమారకస్స వచ్చం వణ్ణతో హలిద్దివణ్ణం, సణ్ఠానతోపి హలిద్దిపిణ్డసణ్ఠానం, సఙ్కారట్ఠానే ఛడ్డితఞ్చ ఉద్ధుమాతకకాళసునఖసరీరం వణ్ణతో తాలపక్కవణ్ణం, సణ్ఠానతో వట్టేత్వా విస్సట్ఠముదిఙ్గసణ్ఠానం, దాఠాపిస్స సుమనమకుళసదిసాతి ఉభయమ్పి వణ్ణసణ్ఠానతో సియా అప్పటికూలం, గన్ధేన పన పటికూలమేవ, ఏవం కేసాపి సియుం వణ్ణసణ్ఠానతో అప్పటికూలా, **గన్ధేన** పన పటికూలాయేవాతి.

యథా పన అసుచిట్ఠానే గామనిస్సన్దేన జాతాని సూపేయ్యపణ్ణాని నాగరికమనుస్సానం జేగుచ్ఛాని హోన్తి అపరిభోగాని, ఏవం కేసాపి పుబ్బలోహితముత్తకరీసపిత్తసేమ్హాదినిస్సన్దేన జాతత్తా జేగుచ్ఛాతి ఇదం తేసం **ఆసయతో** పాటికుల్యం. ఇమే చ కేసా నామ గూథరాసిమ్హి ఉట్ఠితకణ్ణకం వియ ఏకతింసకోట్ఠాసరాసిమ్హి జాతా, తే సుసానసఙ్కారట్ఠానాదీసు జాతసాకం వియ పరిఖాదీసు జాతకమలకువలయాదిపుప్ఫం వియ చ అసుచిట్ఠానే జాతత్తా పరమజేగుచ్ఛాతి ఇదం తేసం **ఓకాసతో** పాటికుల్యం. యథా చ కేసానం, ఏవం సబ్బకోట్ఠాసానఞ్చ వణ్ణసణ్ఠానగన్ధాసయోకాసవసేన పఞ్చధా పటికూలతా వేదితబ్బాతి ఆహ "**ఏవం లోమాదీన**"న్తి. **పఞ్చపఞ్చప్పభేదేనా**తి ఏత్థ బాహిరత్థసమాసో దట్ఠబ్బో పఞ్చ పఞ్చ పభేదా ఏతస్సాతి పఞ్చపఞ్చప్పభేదోతి.

సంవణ్ణేన్తోతి విత్థారేన్తో. **అసుభాయా**తి అసుభమాతికాయ. **ఫాతికమ్మ**న్తి బహులీకారో. **పఞ్చఙ్గవిప్పహీనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగత**న్తి ఏత్థ కామచ్ఛన్దో బ్యాపాదో థినమిద్ధం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం విచికిచ్ఛాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం నీవరణానం పహానవసేన పఞ్చఙ్గవిప్పహీనతా వేదితబ్బా. న హి ఏతేసు అప్పహీనేసు ఝానం ఉప్పజ్జతి, తేనస్సేతాని పహానఙ్గానీతి వుచ్చన్తి. కిఞ్చాపి హి ఝానక్ఖణే అఞ్ఞేపి అకుసలా ధమ్మా పహీయన్తి, తథాపి ఏతానేవ విసేసేన ఝానన్తరాయకరాని. కామచ్ఛన్దేన హి నానావిసయపలోభితం చిత్తం న ఏకత్తారమ్మణే సమాధియతి, కామచ్ఛన్దాభిభూతం వా చిత్తం న కామధాతుప్పహానాయ పటిపదం పటిపజ్జతి, బ్యాపాదేన చ ఆరమ్మణే పటిహఞ్ఞమానం న నిరన్తరం పవత్తతి, థినమిద్ధాభిభూతం అకమ్మఞ్ఞం హోతి, ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చపరేతం అవూపసన్తమేవ హుత్వా పరిబ్భమతి, విచికిచ్ఛాయ ఉపహతం ఝానాధిగమసాధికం పటిపదం నారోహతి. ఇతి విసేసేన ఝానన్తరాయకరత్తా ఏతానేవ పహానఙ్గానీతి వుత్తాని.

యస్మా పన వితక్కో ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపేతి, విచారో అనుప్పబన్ధతి, తేహి అవిక్ఖేపాయ సమ్పాదితపయోగస్స చేతసో పయోగసమ్పత్తిసమ్భవా పీతి పీననం, సుఖఞ్చ ఉపబ్రూహనం కరోతి, అథ నం ససమ్పయుత్తధమ్మం ఏతేహి అభినిరోపనానుబన్ధనపీననఉపబ్రూహనేహి అనుగ్గహితా ఏకగ్గతా ఏకత్తారమ్మణే సమం సమ్మా ఆధియతి, తస్మా వితక్కో విచారో పీతి సుఖం చిత్తేకగ్గతాతి ఇమేసం పఞ్చన్నం ఉప్పత్తివసేన పఞ్చఙ్గసమన్నాగతతా వేదితబ్బా. ఉప్పన్నేసు హి ఏతేసు పఞ్చసు ఝానం ఉప్పన్నం నామ హోతి, తేనస్స ఏతాని పఞ్చ సమన్నాగతఙ్గానీతి వుచ్చన్తి. తస్మా న ఏతేహి సమన్నాగతం అఞ్ఞదేవ ఝానం నామ అత్థీతి గహేతబ్బం. యథా పన అఙ్గమత్తవసేనేవ చతురఙ్గినీ సేనా, పఞ్చఙ్గికం తూరియం అట్ఠఙ్గికో చ మగ్గోతి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి అఙ్గమత్తవసేనేవ "పఞ్చఙ్గిక"న్తి వా "పఞ్చఙ్గసమన్నాగత"న్తి వా వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

ఏతాని చ పఞ్చఙ్గాని కిఞ్చాపి ఉపచారక్ఖణేపి అత్థి, అథ ఖో ఉపచారే పకతిచిత్తతో బలవతరాని, ఇధ పన ఉపచారతోపి బలవతరాని రూపావచరక్ఖణప్పత్తాని. ఏత్థ హి వితక్కో సువిసదేన ఆకారేన ఆరమ్మణే చిత్తం అభినిరోపయమానో ఉప్పజ్జతి, విచారో అతివియ ఆరమ్మణం అనుమజ్జమానో, పీతిసుఖం సబ్బావన్తమ్పి కాయం ఫరమానం. తేనేవ వుత్తం "నాస్స కిఞ్చి సబ్బావతో కాయస్స వివేకజేన పీతిసుఖేన అప్ఫుటం హోతీ"తి. చిత్తేకగ్గతాపి హేట్ఠిమమ్హి సముగ్గపటలే ఉపరిమం సముగ్గపటలం వియ ఆరమ్మణే సుఫుసితా హుత్వా ఉప్పజ్జతి. అయమేతేసం ఇతరేహి విసేసో, తస్మా "పఞ్చఙ్గసమన్నాగత"న్తి అప్పనాఝానమేవ విసేసేత్వా వుత్తం.

తివిధకల్యాణం దసలక్ఖణసమ్పన్నన్తి ఏత్థ పన ఝానస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన తివిధకల్యాణతా, తేసంయేవ ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం లక్ఖణవసేన దసలక్ఖణసమ్పన్నతా వేదితబ్బా. విత్థారనయం పనేత్థ సయమేవ పకాసయిస్సతి. కిలేసచోరేహి అనభిభవనీయత్తా ఝానం "**చిత్తమఞ్జూస**"న్తి వుత్తం. **నిస్సాయా**తి పాదకం కత్వా.

దసలక్ఖణవిభావనేనేవ తివిధకల్యాణతాపి విభావితా హోతీతి దసలక్ఖణం తావ దస్సేన్తో "**తత్రిమానీ**"తిఆదిమాహ. తత్థ **పారిపన్థికతో చిత్తవిసుద్ధీ**తిఆదీనం పదానం అత్థో "తత్రాయం పాళీ"తిఆదినా వుత్తపాళివణ్ణనాయమేవ ఆవి భవిస్సతి. **తత్రా**తి తస్మిం దసలక్ఖణవిభావనే. **పటిపదావిసుద్ధీ**తి పటిపజ్జతి ఝానం ఏతాయాతి పటిపదా, గోత్రభుపరియోసానో పుబ్బభాగియో భావనానయో. పరిపన్థతో విసుజ్ఝనం విసుద్ధి, పటిపదాయ విసుద్ధి పటిపదావిసుద్ధి. సా పనాయం యస్మా ఝానస్స ఉప్పాదక్ఖణే లబ్భతి, తస్మా వుత్తం "**పటిపదావిసుద్ధి ఆదీ**"తి. **ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా**తి విసోధేతబ్బతాదీనం అభావతో ఝానపరియాపన్నాయ తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చనిప్ఫత్తియా అనుబ్రూహనా. సా పనాయం యస్మా విసేసతో ఝానస్స ఠితిక్ఖణే లబ్భతి, తేన వుత్తం "**ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే**"తి. **సమ్పహంసనా**తి తత్థ ధమ్మానం అనతివత్తనాదిసాధకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన పరియోదపనా. సా పన యస్మా ఝానస్స ఓసానక్ఖణే పాకటా హోతి, తస్మా వుత్తం "**సమ్పహంసనా పరియోసాన**"న్తి. **ఇమాని తీణి లక్ఖణానీ**తి పరిపన్థతో చిత్తస్స విసుజ్ఝనాకారో, మజ్ఝిమస్స సమథనిమిత్తస్స పటిపజ్జనాకారో, తత్థ పక్ఖన్దనాకారోతి ఇమాని తీణి ఝానస్స ఆదితో ఉప్పాదక్ఖణే అప్పనాప్పత్తిలక్ఖణాని. తేహి ఆకారేహి వినా అప్పనాప్పత్తియా అభావతో అసతి చ అప్పనాయం తదభావతో **ఆదికల్యాణఞ్చేవ** విసుద్ధిపటిపదత్తా యథావుత్తేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతత్తా చ **తిలక్ఖణసమ్పన్నఞ్చ**. ఇమినా నయేన మజ్ఝపరియోసానలక్ఖణానఞ్చ యోజనా వేదితబ్బా.

కేచి పన "పటిపదావిసుద్ధి నామ ససమ్భారికో ఉపచారో, ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా నామ అప్పనా, సమ్పహంసనా నామ పచ్చవేక్ఖణా"తి వణ్ణయన్తి, తం న యుత్తం. తథా హి సతి అజ్ఝానధమ్మేహి ఝానస్స గుణసంకిత్తనం నామ కతం హోతి. న హి భూమన్తరం భూమన్తరపరియాపన్నం హోతి, పాళియా చేతం విరుజ్ఝతి. "ఏకత్తగతం చిత్తం పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దఞ్చేవ హోతి ఉపేక్ఖానుబ్రూహితఞ్చ ఞాణేన చ సమ్పహంసిత"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౫౮) హి పాళియం వుత్తం. ఏత్థ హి **ఏకత్తగతం చిత్త**న్తి ఇన్ద్రియానం ఏకరసభావేన ఏకగ్గతాయ చ సిఖాప్పత్తియా తదనుగుణం ఏకత్తగతం ససమ్పయుత్తం అప్పనాప్పత్తం చిత్తం వుత్తం, తస్సేవ చ పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దతాది అనన్తరం వుచ్చతే. తస్మా పాళియం ఏకస్మింయేవ అప్పనాచిత్తక్ఖణే పటిపదావిసుద్ధిఆదీనం వుత్తత్తా అన్తోఅప్పనాయమేవ పరికమ్మాగమనవసేన పటిపదావిసుద్ధి, తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా, ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా చ వేదితబ్బా.

కథం? యస్మిం (పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౧.౧౫౮; విసుద్ధి॰ ౧.౮౫) వారే అప్పనా ఉప్పజ్జతి , తస్మిం **యో** నీవరణసఙ్ఖాతో కిలేసగణో **తస్స** ఝానస్స **పరిపన్థో, తతో చిత్తం విసుజ్ఝతి,** విసుద్ధత్తా ఆవరణవిరహితం హుత్వా **మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి**. మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం నామ సమప్పవత్తో అప్పనాసమాధియేవ, లీనుద్ధచ్చసఙ్ఖాతానం ఉభిన్నం అన్తానం అనుపగమనేన **మజ్ఝిమో,** సవిసేసం పచ్చనీకధమ్మానం వూపసమనతో **సమథో,** యోగినో సుఖవిసేసానం కారణభావతో **నిమిత్త**న్తి కత్వా. తస్స పన అప్పనాచిత్తస్స

అనన్తరపచ్చయభూతం గోత్రభుచిత్తం సతిపి పరిత్తమహగ్గతభావభేదే పచ్చయపచ్చయుప్పన్నభావభేదే చ ఏకిస్సాయేవ సన్తతియా పరిణాముపగమనతో ఏకసన్తతిపరిణామనయేన తథత్తం అప్పనాసమాధివసేన సమాహితభావం ఉపగచ్ఛమానం **మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి** నామ. ఏవం పటిపన్నత్తా తథత్తుపగమనేన **తత్థ పక్ఖన్దతి** నామ. యస్మిఞ్హి ఖణే తథత్తం మజ్ఝిమం సమథనిమిత్తం పటిపజ్జతి, తస్మింయేవ ఖణే తథత్తుపగమనేన అప్పనాసమాధినా సమాహితభావూపగమనేన **తత్థ పక్ఖన్దతి** నామ. ఏవం తావ పురిమస్మిం గోత్రభుచిత్తే విజ్జమానా పరిపన్థవిసుద్ధిమజ్ఝిమసమథప్పటిపత్తిపక్ఖన్దనాకారా ఆగమనవసేన నిప్ఫజ్జమానా **పఠమస్స ఝానస్స** ఉప్పాదక్ఖణేయేవ **పటిపదావిసుద్ధీ**తి వేదితబ్బా. తేయేవ హి ఆకారా పచ్చయవిసేసతో ఝానక్ఖణే నిప్ఫజ్జమానా **పటిపదావిసుద్ధీ**తి వుత్తా.

ఏవం విసుద్ధస్స పన తస్స చిత్తస్స పున సోధేతబ్బాభావతో విసోధనే బ్యాపారం అకరోన్తో **విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. సమథభావూపగమనేన సమథప్పటిపన్నస్స పున సమాధానే బ్యాపారం అకరోన్తో **సమథప్పటిపన్నం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. సమథప్పటిపన్నభావతో ఏవ చస్స కిలేససంసగ్గం పహాయ ఏకత్తేన ఉపట్ఠితస్స పున ఏకత్తుపట్ఠానే బ్యాపారం అకరోన్తో **ఏకత్తుపట్ఠానం అజ్ఝుపేక్ఖతి** నామ. ఏవం తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చవసేన ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా వేదితబ్బా.

యే పనేతే ఏవం ఉపేక్ఖానుబ్రూహితే తస్మిం ఝానచిత్తే జాతా సమాధిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతా యుగనద్ధధమ్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం అనతివత్తమానా హుత్వా పవత్తా, యాని చ సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని నానాకిలేసేహి విముత్తత్తా విముత్తిరసేన ఏకరసాని హుత్వా పవత్తాని, యఞ్చేస తదుపగం తేసం అనతివత్తనఏకరససభావానం అనుచ్ఛవికం వీరియం వాహయతి, యా చస్స తస్మిం ఖణే పవత్తా ఆసేవనా, సబ్బేపి తే ఆకారా యస్మా ఞాణేన సంకిలేసవోదానేసు తం తం ఆదీనవఞ్చ ఆనిసంసఞ్చ దిస్వా తథా తథా సమ్పహంసితత్తా విసోధితత్తా పరియోదాపితత్తా నిప్ఫన్నా, తస్మా ధమ్మానం అనతివత్తనాదిభావసాధనేన పరియోదాపకస్స ఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సమ్పహంసనా వేదితబ్బాతి వుత్తం.

అథ కస్మా సమ్పహంసనావ “పరియోసాన”న్తి వుత్తా, న ఉపేక్ఖానుబ్రూహనాతి? యస్మా తస్మిం భావనాచిత్తే ఉపేక్ఖావసేన ఞాణం పాకటం హోతి, తస్మా ఞాణకిచ్చభూతా సమ్పహంసనా “పరియోసాన”న్తి వుత్తా. తథా హి అప్పనాకాలే భావనాయ సమప్పవత్తియా పటిపక్ఖస్స చ సుప్పహానతో పగ్గహాదీసు బ్యాపారస్స అకాతబ్బతో అజ్ఝుపేక్ఖనావ హోతి. యం సన్ధాయ వుత్తం “సమయే చిత్తస్స అజ్ఝుపేక్ఖనా విసుద్ధం చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతీ”తి చ ఆది. సా పనాయం అజ్ఝుపేక్ఖనా ఞాణస్స కిచ్చసిద్ధియా హోతి విసేసతో ఞాణసాధనత్తా అప్పనాబ్యాపారస్స, తస్మా ఞాణకిచ్చభూతా సమ్పహంసనా “పరియోసాన”న్తి వుత్తా. ఏవం తివిధాయ పటిపదావిసుద్ధియా లద్ధవిసేసాయ తివిధాయ ఉపేక్ఖానుబ్రూహనాయ సాతిసయం పఞ్ఞిన్ద్రియస్స అధిమత్తభావేన చతుబ్బిధాపి సమ్పహంసనా సిజ్ఝతీతి ఆగమనుపేక్ఖాఞాణకిచ్చవసేన దసపి ఆకారా ఝానే ఏవ వేదితబ్బా.

ఏవం తివిధత్తగతం చిత్తన్తిఆదీని తస్సేవ చిత్తస్స థోమనవచనాని. తత్థ **ఏవం తివిధత్తగత**న్తి ఏవం యథావుత్తేన విధినా పటిపదావిసుద్ధిపక్ఖన్దనఉపేక్ఖానుబ్రూహనఞాణసమ్పహంసనావసేన తివిధభావం గతం. **వితక్కసమ్పన్న**న్తి కిలేసక్ఖోభవిరహితత్తా వితక్కేన సున్దరభావముపగతం. **చిత్తస్స అధిట్ఠానసమ్పన్న**న్తి తస్మింయేవ ఆరమ్మణే చిత్తస్స నిరన్తరప్పవత్తిసఙ్ఖాతేన అధిట్ఠానేన సమ్పన్నం అనూనం. యథా అధిట్ఠానవసియం అధిట్ఠానన్తి ఝానప్పవత్తి, తథా ఇధాపి చిత్తస్స అధిట్ఠానన్తి చిత్తేకగ్గతాపి యుజ్జతి. తేన హి ఏకస్మింయేవ ఆరమ్మణే చిత్తం అధిట్ఠాతి, న ఏత్థ విక్ఖిపతీతి. **సమాధిసమ్పన్న**న్తి విసుం వుత్తత్తా పన వుత్తనయేనేవ గహేతబ్బో. అథ వా సమాధిస్సేవ ఝానఙ్గసఙ్గహితత్తా “చిత్తస్స అధిట్ఠానసమ్పన్న”న్తి ఝానఙ్గపఞ్చకవసేన వుత్తం. **సమాధిసమ్పన్న**న్తి ఇన్ద్రియసఙ్గహితత్తా ఇన్ద్రియపఞ్చకవసేన.

అసుభసఞ్ఞాపరిచితేనాతి సకలం కాయం అసుభన్తి పవత్తాయ సఞ్ఞాయ సహగతత్తా ఝానం అసుభసఞ్ఞా, తేన పరిచితేన పరిభావితేన. **చేతసా**తి చిత్తేన. **బహుల**న్తి అభిణ్హం. **విహరతో**తి విహరన్తస్స, అసుభసమాపత్తిబహులస్సాతి అత్థో. **మేథునధమ్మసమాపత్తియా**తి మేథునధమ్మేన సమఙ్గిభావతో. **పటిలీయతీ**తి ఏకపస్సేన నిలీయతి నిలీనం వియ హోతి. **పటికుటతీ**తి సఙ్కుచతి. **పటివత్తతీ**తి నివత్తతి. **న సమ్పసారీయతీ**తి న విసరతి, అభిరతివసేన న పక్ఖన్దతీతి అత్థో. అథ వా **పటిలీయతీ**తి సఙ్కుచతి తత్థ పటికూలతాయ సణ్ఠితత్తా. **పటికుటతీ**తి అపసక్కతి న ఉపసక్కతి. **పటివత్తతీ**తి నివత్తతి, తతో ఏవ **న సమ్పసారీయతీ**తి. **న్హారుదద్దుల**న్తి న్హారుఖణ్డం న్హారువిలేఖనం వా.

అద్ధమాసన్తి అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **పటిసల్లీయితు**న్తి యథావుత్తకాలం పటి పటి దివసే దివసే సమాపత్తియం ధమ్మచిన్తాయ చిత్తం నిలీయితుం. **పయుత్తవాచ**న్తి పచ్చయపటిసంయుత్తవాచం, బుద్ధా ఇమేసు దివసేసు పిణ్డాయ న చరన్తి, విహారేయేవ నిసీదన్తి, తేసం దిన్నం మహప్ఫలం హోతీతి ఆదివచనం.

కల్యాణూపనిస్సయవసేనాతి పబ్బజ్జాయ ఉపనిస్సయవసేన. **పరే కిరా**తి **కిర**-సద్దో అరుచిసూచనత్థో. తేనాహ ‘‘**ఇదం పన ఇచ్ఛామత్త**’’న్తి, పవత్తిఅజాననం ఆరోచయితాభావో ఞాతే నివారణఞ్చాతి ఇదం తేసం ఇచ్ఛామత్తం , న పన కారణన్తి అత్థో. అపరే పన వదన్తి “ఏతస్మిం కిర అడ్ఢమాసే న కోచి బుద్ధవేనేయ్యో అహోసి, అథ సత్థా ఇమం అడ్ఢమాసం ఫలసమాపత్తిసుఖేన వీతినామేస్సామి, ఇతి మయ్హఞ్చేవ సుఖవిహారో భవిస్సతి, అనాగతే చ పచ్ఛిమా జనతా ‘సత్థాపి గణం పహాయ ఏకకో విహాసి, కిమఙ్గం పన మయ’న్తి దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జిస్సతి, తదస్స భవిస్సతి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయాతి ఇమినా కారణేన ఏవమాహా”తి. **నేవ కోచి భగవన్తం ఉపసఙ్కమతీ**తి ఠపేత్వా పిణ్డపాతనీహారకం అఞ్ఞో కోచి నేవ భగవన్తం ఉపసఙ్కమతి, భిక్ఖుసఙ్ఘో పన సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకం భిక్ఖుం అదాసి. సో పాతోవ గన్ధకుటిపరివేణసమ్మజ్జనముఖోదకదన్తకట్ఠదానాదీని సబ్బకిచ్చాని తస్మిం తస్మిం ఖణే కత్వా అపగచ్ఛతి.

అనేకకారణసమ్మిస్సోతి ఏత్థ కాయస్స అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛపటికూలతావ అనేకకారణం. **మణ్డనకపకతికో**తి అలఙ్కారకసభావో. కోచి తరుణోపి యువా న హోతి, కోచి యువాపి మణ్డనకజాతికో న హోతి యథా ఉపసన్తసభావో ఆలసియబ్యసనాదీహి వా అభిభూతో, ఇధ పన దహరో చేవ యువా చ మణ్డనకజాతికో చ అధిప్పేతో. **పఠమయోబ్బనం** నామ పన్నరసవస్సతో యావ ద్వత్తింస సంవచ్ఛరాని, సోళసవస్సతో వా యావ తేత్తింస వస్సాని. **కుణప**న్తి మతకళేవరం, అహిస్స కుణపం **అహికుణపం**. ఏవం ఇతరానిపి. అతిపటికూలజిగుచ్ఛనీయసభావతో చేత్థ ఇమానేవ తీణి వుత్తానీతి వేదితబ్బాని. అఞ్ఞేసఞ్హి సససూకరాదీనం కుణపం మనుస్సా కటుకభణ్డాదీహి అభిసఙ్ఖరిత్వా పరిభుఞ్జన్తిపి, ఇమేసం పన కుణపం అభినవమ్పి జిగుచ్ఛన్తియేవ, కో పన వాదో కాలాతిక్కమేన పూతిభూతే. అతిపటికూలజిగుచ్ఛనీయతా చ నేసం అతివియ దుగ్గన్ధతాయ, సా చ అహీనం తిఖిణకోపతాయ కుక్కురమనుస్సానం ఓదనకుమ్మాసూపచయతాయ చ సరీరస్స హోతీతి వదన్తి.

సమణకుత్తకోతి సమణకిచ్చకో, కాసావనివాసనాదివసేన సమణకిచ్చకారీతి వుత్తం హోతి . తేనాహ ‘‘**సమణవేసధారకో**’’తి. **సబ్బమకంసూ**తి పుథుజ్జనా సావజ్జేపి తత్థ అనవజ్జసఞ్ఞినో హుత్వా కరణకారాపనసమనుఞ్ఞతాదిభేదం సబ్బమకంసు. **లోహితక**న్తి ఏత్థ “లోహితగత”న్తిపి పఠన్తి. వగ్గూతి మతా **వగ్గుమతా. పుఞ్ఞసమ్మతా**తి పుజ్జభవఫలనిబ్బత్తనేన సత్తానం పునసేన విసోధనేన పుఞ్ఞన్తి సమ్మతా. **పవాహేస్సామీ**తి గమయిస్సామి, విసోధేస్సామీతి అత్థో.

౧౬౩. మారధేయ్యం వుచ్చతి తేభూమకా ధమ్మా. వచనత్థతో పన మారస్స ధేయ్యం **మారధేయ్యం. ధేయ్య**న్తి ఠానం వత్థు నివాసో గోచరో. మారో వా ఏత్థ ధియతి తిట్ఠతి పవత్తతీతి **మారధేయ్యం, మారో**తి చేత్థ కిలేసమారో అధిప్పేతో, కిలేసమారవసేనేవ చ దేవపుత్తమారస్స కామభవే ఆధిపచ్చన్తి. **మారవిసయం నాతిక్కమిస్సతీతి చిన్తేత్వా**తి ఏవమయం సంవేగం పటిలభిత్వా మారవిసయం అతిక్కమేయ్యాపి, మయా పన ఏవం వుత్తే ఉప్పన్నం సంవేగం పటిప్పస్సమ్భేత్వా మారవిసయం నాతిక్కమిస్సతీతి ఏవం చిన్తేత్వా. **ద్వివచన**న్తి ద్విక్ఖత్తుం వచనం, ఆమేడితవచనన్తి వుత్తం హోతి. **నియోజేన్తీ**తి ఏత్థ అయం అన్ధబాలా దేవతా ఏవం ఉప్పన్నసంవేగమూలకం సమణధమ్మం కత్వా "అయం మారవిసయం అతిక్కమేయ్యాపీ"తి చిన్తేత్వా అత్తనో అఞ్ఞాణతాయ "మతా సంసారతో ముచ్చన్తీ"తి ఏవంలద్ధికాపి సమానా అత్తనో లద్ధివసేన మతా భిక్ఖూ సంసారతో ముచ్చన్తీతి ఇమమత్థం అనుపపరిక్ఖిత్వా తం తత్థ నియోజేసీతి వేదితబ్బం.

కిఞ్చాపి అసుభకథం కథేన్తేన భగవతా యథా తేసం భిక్ఖూనం మరణభయం న భవిస్సతి, తథా దేసితత్తా భిక్ఖూనఞ్చ తం ధమ్మకథం సుత్వా అసుభభావనానుయోగేన కాయే విగతఛన్దరాగతాయ మరణస్స అభిపత్థితభావతో భయం నత్థి, తం పన అసిహత్థం తథా విచరన్తం దిస్వా తదఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం ఉప్పజ్జనకభయం సన్ధాయ "హోతియేవ భయ"న్తిఆది వుత్తన్తి వదన్తి. "అత్తనాపి అత్తానం జీవితా వోరోపేన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి జీవితా వోరోపేన్తీ"తి వుత్తత్తా **"సట్ఠిమ్పి తాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని జీవితా వోరోపేసీ"**తి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అప్పకఞ్హి ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి "పఞ్చసతానీ"తి వుత్తం. తస్మా యే చ అత్తనావ అత్తానం అఞ్ఞమఞ్ఞఞ్చ జీవితా వోరోపేసుం, తే ఠపేత్వా అవసేసే పుథుజ్జనభిక్ఖూ సట్ఠే చ అరియే అయం జీవితా వోరోపేసీతి వేదితబ్బం.

౧౬౪. **పటిసల్లానా వుట్ఠితో**తి ఏత్థ **పటిసల్లాన**న్తి తేహి తేహి సత్తసఙ్ఖారేహి పటినివత్తిత్వా అపసక్కిత్వా సల్లానం నిలీయనం వివేచనం, కాయచిత్తేహి తతో వివిత్తతా ఏకీభావోతి వుత్తం హోతి. తేనాహ **"ఏకీభావతో"**తి , పవివేకతోతి అత్థో. **ఏకీభావో**తి హి కాయచిత్తవివేకో వుత్తో. **వుట్ఠితో**తి తతో దువిధవివేకతో భవఙ్గుప్పత్తియా రూపారమ్మణాదిసఙ్ఖారసమాయోగేన గహట్ఠపబ్బజితాదిసత్తసమాగమేన చ అపేతో. **ఉద్దేసం పరిపుచ్ఛం గణ్హన్తీ**తి అత్తనో అత్తనో ఆచరియానం సన్తికే గణ్హన్తి. కామం దసానుస్సతిగ్గహణేనేవ ఆనాపానస్సతిపి గహితా, సా పన తత్థ సన్నిపతితభిక్ఖూసు బహూనం సప్పాయా సాత్థికా చ, తస్మా పున గహితా. తథా హి భగవా తమేవ కమ్మట్ఠానం తేసం భిక్ఖూనం కథేసి. ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా అసుభకమ్మట్ఠానసదిసా, చత్తారో పన ఆరుప్పా ఆదికమ్మికానం అననురూపాతి తేసం ఇధ అగ్గహణం దట్ఠబ్బం.

వేసాలిం ఉపనిస్సాయాతి వేసాలీనగరం గోచరగామం కత్వా. **ఉపట్ఠానసాలాయ**న్తి ధమ్మసభాయం. **ముహుత్తేనేవా**తి సత్థరి సద్ధమ్మే చ గారవేన ఉపగతభిక్ఖూనం వచనసమనన్తరమేవ ఉట్ఠహింసూతి కత్వా వుత్తం. బుద్ధకాలే కిర భిక్ఖూ భగవతో సన్దేసం సిరసా సమ్పటిచ్ఛితుం ఓహితసోతా విహరన్తి. **యస్సా**తి యస్స కత్తబ్బస్స. **కాల**న్తి దేసనాకాలం సన్ధాయ వదతి.

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా

౧౬౫. **అరహత్తప్పత్తియా**తి అరహత్తప్పత్తిఅత్థాయ. **అఞ్ఞం పరియాయ**న్తి అరహత్తాధిగమత్థాయ అఞ్ఞమ్పి కారణం. **ఆచిక్ఖన్తో**తి పసంసాపుబ్బకం దేసేన్తో, పసంసా చ తత్థ అభిరుచిజననేన ఉస్సాహనత్థా. తఞ్హి సుత్వా భిక్ఖూ "భగవా ఇమం సమాధిం అనేకేహి ఆకారేహి పసంసతి, సన్తో కిరాయం సమాధి పణీతో చ అసేచనకో చ సుఖో చ విహారో, పాపధమ్మే చ ఠానసో అన్తరధాపేతీ"తి సఞ్జాతాభిరుచినో ఉస్సాహజాతా సక్కచ్చం అనుయుఞ్జితబ్బం పటిపజ్జితబ్బం మఞ్ఞన్తి.

అత్థయోజనక్కమన్తి అత్థఞ్చ యోజనక్కమఞ్చ. భగవా అత్తనో పచ్చక్ఖభూతం సమాధిం దేసనానుభావేన తేసమ్పి భిక్ఖూనం ఆసన్నం పచ్చక్ఖఞ్చ కరోన్తో సమ్పిణ్డనవసేన **"అయమ్పి ఖో"**తిఆదిమాహ. **అస్సాసపస్సాసపరిగ్గాహికా**తి దీఘరస్సాదివిసేసేహి సద్ధిం అస్సాసపస్సాసే పరిచ్ఛిజ్జ గాహికా, తే ఆరబ్భ పవత్తాతి అత్థో.

ఇదాని యథావుత్తమత్థం పాళియా విభావేన్తో ఆహ **"వుత్తఞ్హేత"**న్తిఆది. తత్థ **నో పస్సాసో నో అస్సాసో**తి సో నోయేవ అత్థో పటిసేధేన విసేసేత్వా వుత్తో. **అస్సాసవసేనా**తి అస్సాసం ఆరమ్మణం కత్వాతి వుత్తం హోతి. **పస్సాసవసేనా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఉపట్ఠానం సతీ**తి అసమ్ముస్సనతాయ తమేవ అస్సాసం పస్సాసఞ్చ ఉపగన్త్వా ఠానం సతి నామాతి అత్థో. ఏత్తావతా ఆనాపానేసు సతి **ఆనాపానస్సతీ**తి అయమత్థో వుత్తో హోతి. ఇదాని సతివసేనేవ పుగ్గలం నిద్దిసితుకామేన **"యో అస్ససతి, తస్సుపట్ఠాతి, యో పస్ససతి, తస్సుపట్ఠాతీ"**తి వుత్తం. యో అస్ససతి, తస్స సతి అస్సాసం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతి. యో పస్ససతి, తస్స సతి పస్సాసం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతి అత్థో.

యుత్తోతి సమ్పయుత్తో. **ఆనాపానస్సతియ**న్తి ఆనాపానస్సతియం పచ్చయభూతాయన్తి అత్థో. పురిమస్మిఞ్హి అత్థే సమాధిస్స సతియా సహజాతాదిపచ్చయభావో వుత్తో సమ్పయుత్తవచనతో, దుతియస్మిం పన ఉపనిస్సయభావోపి. ఉపచారజ్ఝానసహగతా హి సతి అప్పనాసమాధిస్స ఉపనిస్సయో హోతీతి ఉభయథాపి సహజాతాదీనం సత్తన్నమ్పి పచ్చయానం వసేన పచ్చయభావం దస్సేతి. "పున చపరం, ఉదాయి, అక్ఖాతా మయా సావకానం పటిపదా, యథాపటిపన్నా మే సావకా చత్తారో సతిపట్ఠానే భావేన్తీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౨౪౭) ఉప్పాదనవడ్ఢనట్ఠేన భావనాతి వుచ్చతీతి తదుభయవసేన అత్థం దస్సేన్తో **"భావితోతి ఉప్పాదితో వడ్ఢితో చా"**తి ఆహ. తత్థ భావం విజ్జమానతం ఇతో గతోతి **భావితో,** ఉప్పాదితో పటిలద్ధమత్తోతి అత్థో. ఉప్పన్నో పన లద్ధాసేవనో భావితో, పగుణభావం ఆపాదితో వడ్ఢితోతి అత్థో. **బహులీకతో**తి బహులం పవత్తితో. తేన ఆవజ్జనాదివసీభావప్పత్తిమాహ. యో హి వసీభావం ఆపాదితో, సో ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితబ్బతో పునప్పునం పవత్తిస్సతి. తేన వుత్తం **"పునప్పునం కతో"**తి. యథా "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో (మ॰ ని॰ ౧.౧౩౯; అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧) వివిచ్చేవ కామేహీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౨౬; సం॰ ని॰ ౨.౧౫౨) చ ఏవమాదీసు పఠమపదే వుత్తో ఏవ-సద్దో దుతియాదీసుపి వుత్తోయేవ హోతి, ఏవమిధాపీతి ఆహ **"ఉభయత్థ ఏవ-సద్దేన నియమో వేదితబ్బో"**తి.

ఉభయపదనియమేన లద్ధగుణం దస్సేతుం **"అయం హీ"**తిఆది వుత్తం. **అసుభకమ్మట్ఠాన**న్తి అసుభారమ్మణం ఝానమాహ. తఞ్హి అసుభేసు యోగకమ్మభావతో యోగినో సుఖవిసేసానం కారణభావతో చ "అసుభకమ్మట్ఠాన"న్తి వుచ్చతి. **కేవల**న్తి ఇమినా ఆరమ్మణం నివత్తేతి. **పటివేధవసేనా**తి ఝానపటివేధవసేన. ఝానఞ్హి భావనావిసేసేన ఇజ్ఝన్తం అత్తనో విసయం పటివిజ్ఝన్తమేవ పవత్తతి యథాసభావతో పటివిజ్ఝీయతి చాతి పటివేధోతి వుచ్చతి. **ఓళారికారమ్మణత్తా**తి బీభచ్ఛారమ్మణత్తా. **పటికూలారమ్మణత్తా**తి జిగుచ్ఛితబ్బారమ్మణత్తా. **పరియాయేనా**తి కారణేన లేసన్తరేన వా. **ఆరమ్మణసన్తతాయపీ**తి అనుక్కమేన విచేతబ్బతం పత్తారమ్మణస్స పరమసుఖుమతం సన్ధాయాహ. సన్తే హి సన్నిసిన్నే ఆరమ్మణే పవత్తమానో ధమ్మో సయమ్పి సన్నిసిన్నోవ హోతి. తేనాహ – **"సన్తో వూపసన్తో నిబ్బుతో"**తి, నిబ్బుతసబ్బపరిళాహోతి అత్థో. ఆరమ్మణసన్తతాయ తదారమ్మణానం ధమ్మానం సన్తతా లోకుత్తరధమ్మారమ్మణాహి పచ్చవేక్ఖణాహి దీపేతబ్బా.

నాస్స సన్తపణీతభావావహం కిఞ్చి సేచనన్తి **అసేచనకో**, అసేచనకత్తా **అనాసిత్తకో**, అనాసిత్తకత్తా ఏవ **అబ్బోకిణ్ణో** అసమ్మిస్సో పరికమ్మాదినా, తతోయేవ **పాటియేక్కో**, విసుంయేవేకో **ఆవేణికో** అసాధారణో. సబ్బమేతం సరసతో ఏవ సన్తభావం దస్సేతుం వుత్తం, పరికమ్మం వా సన్తభావనిమిత్తం. **పరికమ్మన్తి** చ కసిణకరణాదినిమిత్తుప్పాదపరియోసానం, తాదిసం ఇధ నత్థీతి అధిప్పాయో. తదా హి కమ్మట్ఠానం నిరస్సాదత్తా అసన్తం అప్పణీతం సియా. ఉపచారేన వా నత్థి ఏత్థ సన్తతాతి యోజనా. యథా ఉపచారక్ఖణే నీవరణవిగమేన అఙ్గపాతుభావేన చ పరేసం సన్తతా హోతి, న ఏవమిమస్స. అయం పన ఆదిమనసి...పే.... పణీతో చాతి యోజనా. **కేచీతి** ఉత్తరవిహారవాసికే సన్ధాయాహ. **అనాసిత్తకోతి** ఉపసేచనేన అనాసిత్తకో. తేనాహ “**ఓజవన్తో**”తి, ఓజవన్తసదిసోతి అత్థో. **మధురోతి** ఇట్ఠో. చేతసికసుఖప్పటిలాభసంవత్తనం తికచతుక్కజ్ఝానవసేన ఉపేక్ఖాయ వా సన్తభావేన సుఖగతికత్తా సబ్బేసమ్పి వసేన వేదితబ్బం. ఝానసముట్ఠానపణీతరూపఫుటసరీరతావసేన పన కాయికసుఖప్పటిలాభసంవత్తనం దట్ఠబ్బం, తఞ్చ ఖో ఝానతో వుట్ఠితకాలే. ఇమస్మిం పక్ఖే **అప్పితప్పితక్ఖణేతి** ఇదం హేతుమ్హి భుమ్మవచనం దట్ఠబ్బం.

అవిక్ఖమ్భితేతి ఝానేన సకసన్తానతో అనీహటే అప్పహీనే. **అకోసల్లసమ్భూతేతి** అకోసల్లం వుచ్చతి అవిజ్జా, తతో సమ్భూతే. అవిజ్జాపుబ్బఙ్గమా హి సబ్బే పాపధమ్మా. **ఖణేనేవాతి** అత్తనో పవత్తిక్ఖణేనేవ. **అన్తరధాపేతీతి** ఏత్థ అన్తరధాపనం వినాసనం. తం పన ఝానకత్తుకస్స ఇధాధిప్పేతత్తా పరియుట్ఠానప్పహానం హోతీతి ఆహ “**విక్ఖమ్భేతీ**”తి. **వూపసమేతీతి** విసేసేన ఉపసమేతి. విసేసేన ఉపసమనం పన సమ్మదేవ ఉపసమనం హోతీతి ఆహ “**సుట్ఠు ఉపసమేతీ**”తి.

నను చ అఞ్ఞోపి సమాధి అత్తనో పవత్తిక్ఖణేనేవ పటిపక్ఖధమ్మే అన్తరధాపేతి వూపసమేతి, అథ కస్మా అయమేవ సమాధి ఏవం విసేసేత్వా వుత్తోతి? పుబ్బభాగతో పట్ఠాయ నానావితక్కవూపసమనసబ్భావతో. వుత్తఞ్హేతం “ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయా”తి (అం॰ ని॰ ౯.౧; ఉదా॰ ౩౧). అపిచ తిక్ఖపఞ్ఞస్స ఞాణుత్తరస్సేతం కమ్మట్ఠానం, ఞాణుత్తరస్స చ కిలేసప్పహానం ఇతరేహి సాతిసయం యథా సద్ధాధిముత్తేహి దిట్ఠిప్పత్తస్స, తస్మా ఇమం విసేసం సన్ధాయ “ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతీ”తి వుత్తం. అథ వా నిమిత్తపాతుభావే సతి ఖణేనేవ అఙ్గపాతుభావసబ్భావతో అయమేవ సమాధి “ఠానసో అన్తరధాపేతి వూపసమేతీ”తి వుత్తో యథా తం మహతో అకాలమేఘస్స ఉట్ఠితస్స ధారానిపాతే ఖణేనేవ పథవియం రజోజల్లస్స వూపసమో. తేనేవాహ “సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, మహా అకాలమేఘో ఉట్ఠితో”తిఆది. సాసనికస్స ఝానభావనా యేభుయ్యేన నిబ్బేధభాగియావ హోతీతి ఆహ “**నిబ్బేధభాగియత్తా**”తి. బుద్ధానం పన ఏకంసేన నిబ్బేధభాగియావ హోతి. ఇమమేవ హి కమ్మట్ఠానం భావేత్వా సబ్బేపి సమ్మాసమ్బుద్ధా సమ్మాసమ్బోధిం అధిగచ్ఛన్తి, అరియమగ్గస్స పాదకభూతో అయం సమాధి అనుక్కమేన వడ్ఢిత్వా అరియమగ్గభావం ఉపగతో వియ హోతీతి ఆహ “**అనుపుబ్బేన అరియమగ్గవుడ్ఢిప్పత్తో**”తి. అయం పనత్థో విరాగనిరోధపటినిస్సగ్గానుపస్సనానం వసేన సమ్మదేవ యుజ్జతి.

కథన్తి ఇదం పుచ్ఛనాకారవిభావనపదం, పుచ్ఛా చేత్థ కథేతుకమ్యతావసేన అఞ్ఞేసం అసమ్భవతో, సా చ ఉపరి దేసనం ఆరుళ్హానం సబ్బేసం పకారవిసేసానం ఆమసనవసేనాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో “**కథన్తి...పే.... విత్థారేతుకమ్యతాపుచ్ఛా**”తి ఆహ. **కథం బహులీకతోతి** ఏత్థాపి ఆనాపానస్సతిసమాధీతి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. తత్థ **కథన్తి** ఆనాపానస్సతిసమాధిబహులీకారం నానప్పకారతో విత్థారేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **బహులీకతో ఆనాపానస్సతిసమాధీతి** తథా పుట్ఠధమ్మనిదస్సనన్తి ఇమమత్థం “**ఏసేవ నయో**”తి ఇమినాయేవ అతిదిస్సతి. హేట్ఠా పపఞ్చవసేన వుత్తమత్థం సుఖగ్గహణత్థం సఙ్గహేత్వా దస్సేన్తో “**అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో**”తి ఆహ, పిణ్డత్థోతి వుత్తం హోతి.

తమత్థన్తి తం “కథం భావితో”తిఆదినా పుచ్ఛావసేన సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం. “ఇధ తథాగతో లోకే ఉప్పజ్జతీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౯౧; అం॰ ని॰ ౩.౬౧) ఇధ-సద్దో లోకం ఉపాదాయ వుత్తో. “ఇధేవ తిట్ఠమానస్సా”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౨.౩౬౯) ఓకాసం. “ఇధాహం, భిక్ఖవే, భుత్తావీ అస్సం పవారితో”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౦) పదపూరణమత్తం. “ఇధ భిక్ఖు ధమ్మం పరియాపుణాతీ”తిఆదీసు (అం॰ ని॰ ౫.౭౩) పన సాసనం. “ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ”తి ఇధాపి సాసనమేవాతి దస్సేన్తో “భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖూ”తి వత్వా తమేవత్థం పాకటం కత్వా దస్సేతుం “**అయం హీ**”తిఆదిమాహ. తత్థ **సబ్బప్పకారఆనాపానస్సతిసమాధినిబ్బత్తకస్సాతి** సబ్బప్పకారగ్గహణం సోళస పకారే సన్ధాయ. తే హి ఇమస్మింయేవ సాసనే. బాహిరకా హి జానన్తా ఆదితో చతుప్పకారమేవ జానన్తి. తేనాహ “**అఞ్ఞసాసనస్స తథాభావప్పటిసేధనో**”తి, యథావుత్తస్స పుగ్గలస్స నిస్సయభావప్పటిసేధనోతి అత్థో. ఏతేన “ఇధ, భిక్ఖవే”తి ఇదం అన్తోగధఏవ-సద్దన్తి దస్సేతి. సన్తి హి ఏకపదానిపి అవధారణాని యథా వాయుభక్ఖోతి. తేనేవాహ “**ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో**”తిఆది. పరిపుణ్ణసమణకరణధమ్మో హి యో, సో సబ్బప్పకారఆనాపానస్సతిసమాధినిబ్బత్తకో. **పరప్పవాదాతి** పరేసం అఞ్ఞతిత్థియానం నానప్పకారవాదా తిత్థాయతనాని.

అరఞ్ఞాదికస్సేవ భావనానురూపసేనాసనతం దస్సేతుం “**ఇమస్స హీ**”తిఆది వుత్తం. దుద్దమో దమథం అనుపగతో గోణో **కూటగోణో**. యథా ధేనుహి సబ్బసో ఖీరం న పగ్ఘరతి, ఏవం దోహపటిబన్ధినీ **కూటధేను**. **అస్సాతి** గోపస్స. రూపసద్దాదికే పటిచ్చ ఉప్పజ్జనకఅస్సాదో **రూపారమ్మణాదిరసో**. **పుబ్బే ఆచిణ్ణారమ్మణన్తి** పబ్బజితతో పుబ్బే, అనాదిమతి వా సంసారే పరిచితారమ్మణం. ఉపచారవసేన ఉపనిసీదతి, అప్పనావసేన ఉపనిపజ్జతీతి యోజేతబ్బం.

ఇధాతి ఇమస్మిం సాసనే. **నిబన్ధేయ్యాతి** బన్ధేయ్య. **సతియాతి** సమ్మదేవ కమ్మట్ఠానసల్లక్ఖణవసప్పవత్తాయ సతియా. **ఆరమ్మణేతి** కమ్మట్ఠానారమ్మణే. **దళ్హన్తి** థిరం, యథా సతోకారిస్స ఉపచారప్పనాభేదో సమాధి ఇజ్ఝతి, తథా థామగతం కత్వాతి అత్థో.

ముద్ధభూతన్తి సన్తతాదివిసేసగుణవన్తతాయ బుద్ధాదీహి అరియేహి సమాసేవితభావతో చ ముద్ధసదిసం, ఉత్తమన్తి అత్థో. **విసేసాధిగమదిట్ఠధమ్మసుఖవిహారపదట్ఠానన్తి** సబ్బేసం బుద్ధానం ఏకచ్చానం పచ్చేకబుద్ధానం బుద్ధసావకానఞ్చ విసేసాధిగమస్స చేవ అఞ్ఞకమ్మట్ఠానేన అధిగతవిసేసానం దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారస్స చ పదట్ఠానభూతం. **వత్థువిజ్జాచరియో వియ భగవా** యోగీనం అనురూపనివాసట్ఠానుపదిస్సనతో. **భిక్ఖు దీపిసదిసో** అరఞ్ఞే ఏకకో విహరిత్వా పటిపక్ఖనిమ్మథనేన ఇచ్ఛితత్థసాధనతో. **ఫలముత్తమన్తి** సామఞ్ఞఫలమాహ. **పరక్కమజవయోగ్గభూమిన్తి** భావనుస్సాహజవస్స యోగ్గకరణభూమిభూతం.

ఏవం వుత్తలక్ఖణేసూతి అభిధమ్మపరియాయేన సుత్తన్తపరియాయేన వుత్తలక్ఖణేసు. **రుక్ఖసమీపన్తి** “యావతా మజ్ఝన్హికే కాలే సమన్తా ఛాయా ఫరతి, నివాతే పణ్ణాని పతన్తి, ఏత్తావతా రుక్ఖమూలన్తి వుచ్చతీ”తి ఏవం వుత్తం రుక్ఖస్స సమీపట్ఠానం. **అవసేససత్తవిధసేనాసనన్తి** పబ్బతం కన్దరం గిరిగుహం సుసానం వనపత్థం అబ్భోకాసం పలాలపుఞ్జన్తి ఏవం వుత్తం. **ఉతుత్తయానుకూలం ధాతుచరియానుకూలన్తి** గిమ్హాదిఉతుత్తయస్స సేమ్హాదిధాతుత్తయస్స మోహాదిచరితత్తయస్స చ అనుకూలం. తథా హి గిమ్హకాలే అరఞ్ఞం అనుకూలం సోమ్మసీతలభావతో, హేమన్తే రుక్ఖమూలం హిమపాతనివారణతో, వస్సకాలే సుఞ్ఞాగారం వస్సనివారణగేహసమ్భవతో. సేమ్హధాతుకస్స సేమ్హపకతికస్స అరఞ్ఞం అనుకూలం దూరం గన్త్వా భిక్ఖాచరణేన సేమ్హస్స వూపసమనతో, పిత్తధాతుకస్స రుక్ఖమూలం అనుకూలం సీతవాతసమ్ఫస్ససమ్భవతో , వాతధాతుకస్స సుఞ్ఞాగారం అనుకూలం వాతనివారణతో. మోహచరితస్స అరఞ్ఞం అనుకూలం. మహాఅరఞ్ఞే హి చిత్తం న సఙ్కుచతి వివటఙ్గణభావతో, దోసచరితస్స రుక్ఖమూలం అనుకూలం పసాదనీయభావతో, రాగచరితస్స సుఞ్ఞాగారం అనుకూలం

విసభాగారమ్మణానం పవేసనివారణతో. **అలీనానుద్ధచ్చపక్ఖికన్తి** అసఙ్కోచావిక్ఖేపపక్ఖికం. సయనస్మిం కోసజ్జపక్ఖికం, ఠానచఙ్కమనాని ఉద్ధచ్చపక్ఖికాని, న ఏవం నిసజ్జా. తతో ఏవ తస్సా సన్తతా. **నిసజ్జాయ దళ్హభావం** పల్లఙ్కాభుజనేన, **అస్సాసపస్సాసానం పవత్తనసుఖతం** ఉపరిమకాయస్స ఉజుకట్ఠపనేన, **ఆరమ్మణపరిగ్గహూపాయం** పరిముఖం సతియా ఠపనేన దస్సేన్తో.

ఊరుబద్ధాసనన్తి ఊరూనమధోబన్ధనవసేన నిసజ్జా. హేట్ఠిమకాయస్స అనుజుకం ఠపనం నిసజ్జావచనేనేవ బోధితన్తి. **ఉజుం కాయన్తి** ఏత్థ **కాయ**-సద్దో ఉపరిమకాయవిసయోతి ఆహ – **''ఉపరిమం సరీరం ఉజుకం ఠపేత్వా''**తి. తం పన ఉజుకట్ఠపనం సరూపతో పయోజనతో చ దస్సేతుం **''అట్ఠారసా''**తిఆది వుత్తం. **న పణమన్తీతి** న ఓణమన్తి. **న పరిపతతీతి** న విగచ్ఛతి వీథిం న విలఙ్ఘేతి, తతో ఏవ పుబ్బేనాపరం విసేసుప్పత్తియా వుడ్ఢిం ఫాతిం ఉపగచ్ఛతి. ఇధ **పరి**-సద్దో అభి-సద్దేన సమానత్థోతి ఆహ **''కమ్మట్ఠానాభిముఖ''**న్తి, బహిద్ధా పుథుత్తారమ్మణతో నివారేత్వా కమ్మట్ఠానంయేవ పురక్ఖత్వాతి అత్థో. **పరీతి పరిగ్గహట్ఠో** ''పరిణాయికా''తిఆదీసు (ధ. స. ౧౬, ౨౦) వియ. **నియ్యానట్ఠో** పటిపక్ఖతో నిగ్గమనట్ఠో, తస్మా **పరిగ్గహితనియ్యానన్తి** సబ్బథా గహితాసమ్మోసం పరిచ్చత్తసమ్మోసం సతిం కత్వా, పరమం సతినేపక్కం ఉపట్ఠపేత్వాతి అత్థో. **సతోవాతి** సతియా సమన్నాగతో ఏవ సరన్తో ఏవ అస్ససతి, నాస్స కాచి సతివిరహితా అస్సాసప్పవత్తి హోతీతి అత్థో. **సతో పస్ససతీతి** ఏత్థాపి సతోవ పస్ససతీతి ఏవ-సద్దో ఆనేత్వా వత్తబ్బో. **సతోకారీతి** సతో ఏవ హుత్వా సతియా ఏవ వా కాతబ్బస్స కత్తా, కరణసీలో వా.

బాత్తింసాయ ఆకారేహీతి చతూసు చతుక్కేసు ఆగతాని దీఘరస్సాదీని సోళస పదాని అస్సాసపస్సాసవసేన ద్విధా విభజిత్వా వుత్తేహి దీఘమస్సాసం ఆదిం కత్వా పటినిస్సగ్గానుపస్సిపస్సాసపరియన్తేహి బాత్తింసాకారేహి. యది ''సతోవ అస్ససతి, సతో పస్ససతీ''తి ఏతస్స విభఙ్గే వుత్తం, అథ కస్మా ''అస్ససతి పస్ససతి''చ్చేవ అవత్వా ''సతోకారీ''తి వుత్తం? ఏకరసం దేసనం కాతుకామతాయ. పఠమచతుక్కే పదద్వయమేవ హి వత్తమానకాలవసేన ఆగతం, ఇతరాని అనాగతకాలవసేన, తస్మా ఏకరసం దేసనం కాతుకామతాయ సబ్బత్థ ''సతోకారి''చ్చేవ వుత్తం. **దీఘంఅస్సాసవసేనాతి** దీఘఅస్సాసవసేన, విభత్తిఅలోపం కత్వా నిద్దేసో. దీఘన్తి వా భగవతా వుత్తఅస్సాసవసేన. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపన్తి** విక్ఖేపస్స పటిపక్ఖభావతో అవిక్ఖేపోతి లద్ధనామం చిత్తస్స ఏకగ్గభావం పజానతో సతి ఉపట్ఠితా ఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా ఠితా హోతి. **తాయ సతియా తేన ఞాణేనాతి** యథావుత్తాయ సతియా యథావుత్తేన చ ఞాణేన. ఇదం వుత్తం హోతి – దీఘం అస్సాసం ఆరమ్మణభూతం అవిక్ఖిత్తచిత్తస్స అసమ్మోహతో వా సమ్పజానన్తస్స తత్థ సతి ఉపట్ఠితావ హోతి, తం సమ్పజానన్తస్స ఆరమ్మణకరణవసేన అసమ్మోహవసేన వా సమ్పజఞ్ఞం, తదధీనసతిసమ్పజఞ్ఞేన తంసమఙ్గీ యోగావచరో సతోకారీ నామ హోతీతి. **పటినిస్సగ్గానుపస్సీ అస్సాసవసేనాతి** పటినిస్సగ్గానుపస్సీ హుత్వా అస్ససనస్స వసేన. ''పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసవసేనా''తి వా పాఠో, తస్స పటినిస్సగ్గానుపస్సినో అస్సాసా పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసా, తేసం వసేనాతి అత్థో.

అన్తో ఉట్ఠితససనం అస్సాసో, బహి ఉట్ఠితససనం పస్సాసోతి ఆహ – **''అస్సాసోతి బహినిక్ఖమనవాతో''**తిఆది. **సుత్తన్తట్ఠకథాయం** పన బహి ఉట్ఠహిత్వాపి అన్తో ససనతో అస్సాసో, అన్తో ఉట్ఠహిత్వాపి బహి ససనతో పస్సాసోతి కత్వా ఉప్పటిపాటియా వుత్తం. అథ వా మాతుకుచ్ఛియం బహి నిక్ఖమితుం అలద్ధోకాసో నాసికావాతో మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తమత్తే పఠమం బహి నిక్ఖమతీతి **వినయట్ఠకథాయం** ఉప్పత్తిక్కమేన ''ఆదిమ్హి సాసో అస్సాసో''తి బహినిక్ఖమనవాతో వుత్తో. తేనేవాహ **''సబ్బేసమ్పి గబ్భసేయ్యకాన''**న్తిఆది. **సుత్తన్తట్ఠకథాయం** పన పవత్తియం భావనారమ్భసమయే పఠమం నాసికావాతస్స అన్తో ఆకడ్ఢిత్వా పచ్ఛా బహి విస్సజ్జనతో పవత్తిక్కమేన ''ఆదిమ్హి సాసో అస్సాసో''తి అన్తోపవిసనవాతో వుత్తో. సుత్తన్తనయోయేవ చేత్థ ''అస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో అజ్ఝత్తం విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చ, పస్సాసాదిమజ్ఝపరియోసానం సతియా అనుగచ్ఛతో బహిద్ధా విక్ఖేపగతేన చిత్తేన కాయోపి చిత్తమ్పి సారద్ధా చ హోన్తి ఇఞ్జితా చ ఫన్దితా చా''తి (పటి. మ. ౧.౧౫౭) ఇమాయ పాళియా సమేతి. ''భావనారమ్భే పవత్తిక్కమస్సేవ ఇచ్ఛితత్తా సున్దరతరో''తి వదన్తి. **తాలుం ఆహచ్చ నిబ్బాయతీతి** తాలుం ఆహచ్చ నిరుజ్ఝతి. తేన కిర సమ్పతిజాతో బాలదారకో ఖిపితం కరోతి. **ఏవం తావాతిఆది** యథావుత్తస్స అత్థస్స నిగమనం. కేచి ''ఏవం తావాతి అనేన పవత్తిక్కమేన అస్సాసో బహినిక్ఖమనవాతోతి గహేతబ్బన్తి అధిప్పాయో''తి వదన్తి.

అద్ధానవసేనాతి కాలద్ధానవసేన. అయఞ్హి అద్ధాన-సద్దో కాలస్స దేసస్స చ వాచకోతి. తత్థ దేసద్ధానం ఉదాహరణభావేన దస్సేత్వా కాలద్ధానస్స వసేన అస్సాసపస్సాసానం దీఘరస్సతం విభావేతుం **''యథా హీ''**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఓకాసద్ధానన్తి** ఓకాసభూతం అద్ధానం. **ఫరిత్వాతి** బ్యాపేత్వా. **చుణ్ణవిచుణ్ణాపి** అనేకకలాపభావేన, **దీఘమద్ధానన్తి** దీఘం పదేసం. **తస్మాతి** సణికం పవత్తియా దీఘసన్తానతాయ దీఘాతి వుచ్చన్తి. ఏత్థ చ హత్థిఆదిసరీరే సునఖాదిసరీరే చ అస్సాసపస్సాసానం దేసద్ధానవిసిట్ఠేన కాలద్ధానవసేనేవ దీఘరస్సతా వుత్తాతి వేదితబ్బా ''సణికం పూరేత్వా సణికమేవ నిక్ఖమన్తి, సీఘం పూరేత్వా సీఘమేవ నిక్ఖమన్తీ''తి వచనతో. **మనుస్సేసూతి** సమానప్పమాణేసుపి మనుస్ససరీరేసు. **దీఘం అస్ససన్తీతి** దీఘం అస్సాసప్పబన్ధం పవత్తేన్తీతి అత్థో. **పస్ససన్తీతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. సునఖససాదయో వియ రస్సం అస్ససన్తి పస్ససన్తి చాతి యోజనా. ఇదం పన దీఘం రస్సఞ్చ అస్ససనం పస్ససనఞ్చ తేసం సత్తానం సరీరస్స సభావోతి దట్ఠబ్బం. **తేసన్తి** తేసం సత్తానం. **తేతి** అస్సాసపస్సాసా. **ఇత్తరమద్ధానన్తి** అప్పకం కాలం. **నవహాకారేహీతి** భావనమనుయుఞ్జన్తస్స పుబ్బేనాపరం అలద్ధవిసేసస్స కేవలం అద్ధానవసేన ఆదితో వుత్తా తయో ఆకారా, తే చ ఖో ఏకచ్చో అస్సాసం సుట్ఠు సల్లక్ఖేతి, ఏకచ్చో పస్సాసం, ఏకచ్చో తదుభయన్తి ఇమేసం తిణ్ణం పుగ్గలానం వసేన. కేచి పన ''అస్ససతిపి పస్ససతిపీతి ఏకజ్ఝం వచనం భావనాయ నిరన్తరం పవత్తిదస్సనత్థ''న్తి వదన్తి. ఛన్దవసేన పుబ్బే వియ తయో, తథా పామోజ్జవసేనాతి ఇమేహి నవహి ఆకారేహి.

కామఞ్చేత్థ ఏకస్స పుగ్గలస్స తయో ఏవ ఆకారా లబ్భన్తి, తన్నివసేన పన సబ్బేసం పాళిఆరుళ్హత్తా తేసం వసేన పరికమ్మస్స కాతబ్బత్తా చ **''తత్రాయం భిక్ఖు నవహాకారేహీ''**తి వుత్తం. **ఏవం పజానతోతి** ఏవం యథావుత్తేహి ఆకారేహి అస్సాసపస్సాసే పజానతో, తత్థ మనసికారం పవత్తేన్తస్స. **ఏకేనాకారేనాతి** దీఘంఅస్సాసాదీసు చతూసు ఆకారేసు ఏకేన ఆకారేన, నవసు తీసు వా ఏకేన. తథా హి వక్ఖతి –

> ''దీఘో రస్సో చ అస్సాసో,
> పస్సాసోపి చ తాదిసో;
> చత్తారో వణ్ణా వత్తన్తి,
> నాసికగ్గేవ భిక్ఖునో''తి. (పారా. అట్ఠ. ౨.౧౬౫);

అయం భావనా అస్సాసపస్సాసకాయానుపస్సనాతి కత్వా వుత్తం **''కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనా సమ్పజ్జతీ''**తి.

ఇదాని పాళివసేనేవ తే నవ ఆకారే భావనావిధిఞ్చ దస్సేతుం **''యథాహ''**తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **''కథం పజానాతీ''**తి పజాననవిధిం కథేతుకమ్యతాయ పుచ్ఛతి. **దీఘం అస్సాసన్తి** వుత్తలక్ఖణం దీఘం అస్సాసం. **అద్ధానసఙ్ఖాతేతి** అద్ధానన్తి సఙ్ఖం గతే దీఘే కాలే, దీఘం ఖణన్తి అత్థో. కోట్ఠాసపరియాయో వా సఙ్ఖాత-సద్దో ''థేయ్యసఙ్ఖాత''న్తిఆదీసు వియ, తస్మా

అద్ధానసఙ్ఖాతేతి అద్ధానకోట్ఠాసే దేసభాగేతి అత్థో. **ఛన్దో ఉప్పజ్జతీ**తి భావనాయ పుబ్బేనాపరం విసేసం ఆవహన్తియా లద్ధస్సాదత్తా తత్థ సాతిసయో కత్తుకామతాలక్ఖణో కుసలచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జతి. **ఛన్దవసేనా**తి తథాపవత్తఛన్దస్స వసేన విసేసభావనమనుయుఞ్జన్తస్స కమ్మట్ఠానం వుడ్ఢిం ఫాతిం గమేన్తస్స. **తతో సుఖుమతర**న్తి యథావుత్తఛన్దప్పవత్తియా పురిమకతో సుఖుమతరం. భావనాబలేన హి పటిప్పస్సద్ధదరథపరిళాహతాయ కాయస్స అస్సాసపస్సాసా సుఖుమతరా హుత్వా పవత్తన్తి. **పామోజ్జం ఉప్పజ్జతీ**తి అస్సాసపస్సాసానం సుఖుమతరభావేన ఆరమ్మణస్స సన్తతరతాయ కమ్మట్ఠానస్స చ వీథిప్పటిపన్నతాయ భావనాచిత్తసహగతో పమోదో ఖుద్దికాదిభేదా తరుణపీతి ఉప్పజ్జతి. **చిత్తం వివత్తతీ**తి అనుక్కమేన అస్సాసపస్సాసానం అతివియ సుఖుమతరభావప్పత్తియా అనుపట్ఠహనే విచేతబ్బాకారప్పత్తేహి తేహి చిత్తం వినివత్తతీతి కేచి. భావనాబలేన పన సుఖుమతరభావప్పత్తేసు అస్సాసపస్సాసేసు తత్థ పటిభాగనిమిత్తే ఉప్పన్నే పకతిఅస్సాసపస్సాసతో చిత్తం నివత్తతి. **ఉపేక్ఖా సణ్ఠాతీ**తి తస్మిం పటిభాగనిమిత్తే ఉపచారప్పనాభేదే సమాధిమ్హి ఉప్పన్నే పున ఝాననిబ్బత్తనత్థం బ్యాపారాభావతో అజ్ఝుపేక్ఖనం హోతి, సా పనాయం ఉపేక్ఖా తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాతి వేదితబ్బా.

ఇమేహి నవహి ఆకారేహీతి ఇమేహి యథావుత్తేహి నవహి పకారేహి పవత్తా. **దీఘం అస్సాసపస్సాసా కాయో**తి దీఘాకారా అస్సాసపస్సాసా చుణ్ణవిచుణ్ణాపి సమూహట్ఠేన కాయో. అస్సాసపస్సాసే నిస్సాయ ఉప్పన్ననిమిత్తమ్పి ఏత్థ అస్సాసపస్సాససామఞ్ఞవసేన వుత్తం. **ఉపట్ఠానం సతీ**తి తం ఆరమ్మణం ఉపగన్త్వా తిట్ఠతీతి సతి ఉపట్ఠానం నామ. **అనుపస్సనా ఞాణ**న్తి సమథవసేన నిమిత్తస్స అనుపస్సనా విపస్సనావసేన అస్సాసపస్సాసే తన్నిస్సయఞ్చ కాయం "రూప"న్తి, చిత్తం తంసమ్పయుత్తధమ్మే చ "అరూప"న్తి వవత్థపేత్వా నామరూపస్స అనుపస్సనా చ ఞాణం తత్థ యథాభూతావబోధో. **కాయో ఉపట్ఠాన**న్తి సో కాయో ఆరమ్మణకరణవసేన ఉపగన్త్వా సతి ఏత్థ తిట్ఠతీతి ఉపట్ఠానం నామ. ఏత్థ చ "కాయో ఉపట్ఠాన"న్తి ఇమినా ఇతరకాయస్సపి సఙ్గహోతి తథా వుత్తం సమ్మసనచారస్సపి ఇధ ఇచ్ఛితత్తా. **నో సతీ**తి సో కాయో సతి నామ న హోతి. సతి ఉపట్ఠానఞ్చేవ సతి చ సరణట్ఠేన ఉపట్ఠానట్ఠేన చ. **తాయ సతియా**తి యథావుత్తాయ సతియా. **తేన ఞాణేనా**తి యథావుత్తేనేవ ఞాణేన. **తం కాయ**న్తి తం అస్సాసపస్సాసకాయఞ్చేవ తన్నిస్సయరూపకాయఞ్చ. **అనుపస్సతీ**తి ఝానసమ్పయుత్తఞాణేన చేవ విపస్సనాఞాణేన చ అను అను పస్సతి. **తేన వుచ్చతి కాయే కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనా**తి తేన అనుపస్సనేన యథావుత్తే కాయే అయం కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానభావనాతి వుచ్చతి. ఇదం వుత్తం హోతి – యా అయం యథావుత్తే అస్సాసపస్సాసకాయే తస్స నిస్సయభూతే కరజకాయే చ కాయస్సేవ అనుపస్సనా అనుదకభూతాయ మరీచియా ఉదకానుపస్సనా వియ న అనిచ్చాదిసభావే కాయే నిచ్చాదిభావానుపస్సనా, అథ ఖో యథారహం అనిచ్చదుక్ఖానత్తా సుభభావస్సేవ అనుపస్సనా. అథ వా కాయే "అహన్తి వా, మమన్తి వా, ఇత్థీతి వా, పురిసో"తి వా గహేతబ్బస్స కస్సచి అభావతో తాదిసం అననుపస్సిత్వా కాయమత్తస్సేవ అనుపస్సనా కాయానుపస్సనా, తాయ కాయానుపస్సనాయ సమ్పయుత్తా సతియేవ ఉపట్ఠానం సతిపట్ఠానం, తస్స భావనా వడ్ఢనా కాయానుపస్సనా సతిపట్ఠానభావనాతి.

ఏసేవ నయోతి "నవహి ఆకారేహీ"తిఆదినా వుత్తవిధిం రస్స-పదే అతిదిస్సతి. **ఏత్థా**తి ఏతస్మిం యథాదస్సితే "కథం దీఘం అస్ససన్తో"తిఆదినా ఆగతే పాళినయే. **ఇధా**తి ఇమస్మిం రస్సపదవసేన ఆగతే పాళినయే. **అయ**న్తి యోగావచరో. **అద్ధానవసేనా**తి దీఘకాలవసేన. **ఇత్తరవసేనా**తి పరిత్తకాలవసేన. **ఇమేహి ఆకారేహీ**తి ఇమేహి నవహి ఆకారేహి.

తాదిసోతి దీఘో రస్సో చ. **చత్తారో వణ్ణా**తి చత్తారో ఆకారా తే చ దీఘాదయో ఏవ. **నాసికగ్గేవ భిక్ఖునో**తి గాథాసుఖత్థం రస్సం కత్వా వుత్తం. **నాసికగ్గే వాతి వా**-సద్దో అనియమత్థో, తేన ఉత్తరోట్ఠం సఙ్గణ్హాతి.

సబ్బకాయప్పటిసంవేదీతి సబ్బస్స కాయస్స పటి పటి పచ్చేకం సమ్మదేవ వేదనసీలో జాననసీలో, తస్స వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదో ఏతస్స అత్థి, తం వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదమానోతి అత్థో. తత్థ తత్థ సబ్బ-గ్గహణేన అస్సాసాదికాయస్స అనవసేసపరియాదానే సిద్ధేపి అనేకకలాపసముదాయభావతో తస్స సబ్బేసమ్పి భాగానం సంవేదనదస్సనత్థం పటి-సద్దగ్గహణం, తత్థ సక్కచ్చకారిభావదస్సనత్థం సం-సద్దగ్గహణన్తి ఇమమత్థం దస్సేన్తో "**సకలస్సా**"తిఆదిమాహ. తత్థ యథా సమానేసుపి అస్సాసపస్సాసేసు యోగినో పటిపత్తివిధానే పచ్చేకం సక్కచ్చంయేవ పటిపజ్జితబ్బన్తి దస్సేతుం విసుం దేసనా కతా, ఏవం తమేవత్థం దీపేతుం సతిపి అత్థస్స సమానతాయ "సకలస్సా"తిఆదినా పదద్వయస్స విసుం విసుం అత్థవణ్ణనా కతాతి వేదితబ్బా. **పాకటం కరోన్తో**తి విభూతం కరోన్తో, సబ్బసో విభావేన్తోతి అత్థో. పాకటీకరణం విభావనం తత్థ అసమ్మొయ్హనఞాణేనేవ నేసం పవత్తనేన హోతీతి దస్సేన్తో "**ఏవం విదితం కరోన్తో**"తిఆదిమాహ . తత్థ **తస్మా**తి యస్మా ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేనేవ అస్సాసపస్సాసే పవత్తేతి, న విప్పయుత్తచిత్తేన, తస్మా ఏవంభూతో సబ్బకాయప్పటిసంవేదీ అస్ససిస్సామి పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీతి వుచ్చతి బుద్ధాదీహీతి యోజనా. **చుణ్ణవిచుణ్ణవిసటే**తి అనేకకలాపతాయ చుణ్ణవిచుణ్ణభావేన విసటే. **ఆది పాకటో హోతి** సతియా ఞాణస్స చ వసేన కతపుబ్బాభిసఙ్ఖారస్స పవత్తత్తా. **తాదిసేన భవితబ్బ**న్తి చతుత్థపుగ్గలసదిసేన భవితబ్బం, పగేవ సతిం ఞాణఞ్చ పచ్చుపట్ఠపేత్వా తీసుపి ఠానేసు ఞాణసమ్పయుత్తమేవ చిత్తం పవత్తేతబ్బన్తి అధిప్పాయో.

ఏవన్తి వుత్తప్పకారేన సబ్బకాయప్పటిసంవేదనవసేనేవ. **ఘటతీ**తి ఉస్సహతి. **వాయమతీ**తి వాయామం కరోతి, మనసికారం పవత్తేతీతి అత్థో. **తథాభూతస్సా**తి ఆనాపానస్సతిం భావేన్తస్స. **సంవరో**తి సతి వీరియమ్పి వా. **తాయ సతియా**తి యా సా ఆనాపానే ఆరబ్భ పవత్తా సతి, తాయ. **తేన మనసికారేనా**తి యో సో తత్థ సతిపుబ్బఙ్గమో భావనామనసికారో, తేన సద్ధిన్తి అధిప్పాయో. **ఆసేవతీ**తి "తిస్సో సిక్ఖాయో"తి వుత్తే అధికుసలధమ్మే ఆసేవతి. తదాసేవనఞ్చేత్థ సిక్ఖనన్తి అధిప్పేతం. **పురిమనయే**తి పురిమస్మిం భావనానయే, పఠమవత్థుద్వయేతి అధిప్పాయో. తత్థాపి కామం ఞాణుప్పాదనం లబ్భతేవ అస్సాసపస్సాసానం యాథావతో దీఘరస్సభావావబోధసబ్భావతో, తథాపి తం న దుక్కరం యథాపవత్తానం తేసం గహణమత్తభావతోతి తత్థ వత్తమానకాలప్పయోగో కతో. ఇదం పన దుక్కరం పురిసస్స ఖురధారాయం గమనసదిసం, తస్మా సాతిసయేనేత్థ పుబ్బాభిసఙ్ఖారేన భవితబ్బన్తి దీపేతుం అనాగతకాలప్పయోగో కతోతి ఇమమత్థం దస్సేతుం "**తత్థ యస్మా**"తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఞాణుప్పాదనాదీసూతి ఆది**-సద్దేన కాయసఙ్ఖారపస్సమ్భనపీతిపటిసంవేదనాదిం సఙ్గణ్హాతి. కేచి పనేత్థ "సంవరసమాదానానం సఙ్గహో"తి వదన్తి.

కాయసఙ్ఖారన్తి అస్సాసపస్సాసం. సో హి చిత్తసముట్ఠానోపి సమానో కరజకాయపటిబద్ధవుత్తితాయ తేన సఙ్ఖరీయతీతి కాయసఙ్ఖారోతి వుచ్చతి. యో పన "కాయసఙ్ఖారో వచీసఙ్ఖారో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౦౨) ఏవమాగతో కాయసఙ్ఖారో చేతనాలక్ఖణో సతిపి ద్వారన్తరుప్పత్తియం యేభుయ్యవుత్తియా తబ్బహులవుత్తియా చ కాయద్వారేన లక్ఖితో, సో ఇధ నాధిప్పేతో. **పస్సమ్భేన్తో**తిఆదీసు పచ్ఛిమం పచ్ఛిమం పదం పురిమస్స పురిమస్స అత్థవచనం. తస్మా పస్సమ్భనం నామ వూపసమనం, తఞ్చ తథాపయోగే అసతి ఉప్పజ్జనారహస్స ఓళారికస్స కాయసఙ్ఖారస్స పయోగసమ్పత్తియా అనుప్పాదనన్తి దట్ఠబ్బం . **తత్రా**తి "ఓళారికం కాయసఙ్ఖారం పస్సమ్భేన్తో"తి ఏత్థ. **అపరిగ్గహితకాలే**తి కమ్మట్ఠానస్స అనారద్ధకాలే, తతో ఏవ కాయచిత్తానమ్పి అపరిగ్గహితకాలే. "నిసీదతి పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఉజుం కాయం పణిధాయా"తి హి ఇమినా కాయపరిగ్గహో , "పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా"తి ఇమినా చిత్తపరిగ్గహో వుత్తో. తేనేవాహ – "**కాయోపి చిత్తమ్పి పరిగ్గహితా హోన్తీ**"తి. **కాయో**తి కరజకాయో. **సదరథా**తి సపరిళాహా. సా చ నేసం సదరథతా గరుభావేన వియ ఓళారికతాయ అవినాభావినీతి ఆహ "**ఓళారికా**"తి. **బలవతరా**తి సబలా థూలా. **సన్తా హోన్తీ**తి చిత్తం తావ బహిద్ధా విక్ఖేపాభావేన ఏకగ్గం హుత్వా కమ్మట్ఠానం పరిగ్గహేత్వా పవత్తమానం సన్తం హోతి వూపసన్తం, తతో ఏవ తంసముట్ఠానా రూపధమ్మా లహుముదుకమ్మఞ్ఞభావప్పత్తా, తదనుగుణతాయ సేసం తిసన్తతిరూపన్తి ఏవం చిత్తే కాయే చ వూపసన్తే పవత్తమానే తన్నిస్సితా అస్సాసపస్సాసా

సన్తసభావా అనుక్కమేన సుఖుమసుఖుమతరసుఖుమతమా హుత్వా పవత్తన్తి. తేన వుత్తం ‘‘**యదా పనస్స కాయోపీ**’’తిఆది. **పస్సమ్భేమీతి** పఠమావజ్జనా. ఆభుజనం **ఆభోగో**, సమ్మా అను అను ఆహరణం **సమన్నాహారో**, తస్మింయేవ అత్థే అపరాపరం పవత్తఆవజ్జనా తస్సేవ అత్థస్స మనసికరణం చిత్తే ఠపనం **మనసికారో**, వీమంసా **పచ్చవేక్ఖణా**.

సారద్ధేతి సదరథే సపరిళాహే. **అధిమత్త**న్తి బలవం ఓళారికం, లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం. కాయసఙ్ఖారో హి అధిప్పేతో. ‘‘అధిమత్తం హుత్వా పవత్తతీ’’తి కిరియావిసేసనం వా ఏతం. **సుఖుమ**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కాయమ్హీ**తి ఏత్థ చిత్తే చాతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం.

పఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ కరియమానం దుతియజ్ఝానస్స నానావజ్జనం పరికమ్మం పఠమజ్ఝానం వియ దూరసముస్సారితపటిపక్ఖన్తి కత్వా తంసముట్ఠానో కాయసఙ్ఖారో పఠమజ్ఝానే చ దుతియజ్ఝానూపచారే చ ఓళారికోతి సదిసో వుత్తో. ఏస నయో సేసుపచారద్వయేపి. అథ వా దుతియజ్ఝానాదీనం అధిగమాయ పటిపజ్జతో దుక్ఖాపటిపదాదివసేన కిలమతో యోగినో కాయకిలమథచిత్తుపఘాతాదివసేన వితక్కాదిసఙ్ఖోభేన సపరిప్ఫన్దతాయ చ చిత్తప్పవత్తియా దుతియజ్ఝానాదిఉపచారేసు కాయసఙ్ఖారస్స ఓళారికతా వేదితబ్బా. **అతిసుఖుమోతి** అఞ్ఞత్థ లబ్భమానో కాయసఙ్ఖారో చతుత్థజ్ఝానే అతిక్కన్తసుఖుమో. సుఖుమభావోపిస్స తత్థ నత్థి కుతో ఓళారికతా అప్పవత్తనతో. తేనాహ ‘‘**అప్పవత్తిమేవ పాపుణాతీ**’’తి.

లాభిస్స సతో అనుపుబ్బసమాపత్తిసమాపజ్జనవేలం ఏకాసనేనేవ వా సబ్బేసం ఝానానం పటిలాభం సన్ధాయ మజ్ఝిమభాణకా హేట్ఠిమహేట్ఠిమజ్ఝానతో ఉపరూపరిఝానూపచారేపి సుఖుమతరం ఇచ్ఛన్తి. తత్థ హి సోపచారానం ఝానానం ఉపరూపరి విసేసవన్తతా సన్తతా చ సమ్భవేయ్య, ఏకావజ్జనూపచారం వా సన్ధాయ ఏవం వుత్తం. ఏవఞ్హి హేట్ఠా వుత్తవాదేన ఇమస్స వాదస్స అవిరోధో సిద్ధో భిన్నవిసయత్తా. **సబ్బేసంయేవాతి** ఉభయేసమ్పి. యస్మా తే సబ్బేపి వుచ్చమానేన విధినా పస్సద్ధిమిచ్ఛన్తియేవ . **అపరిగ్గహితకాలే పవత్తకాయసఙ్ఖారో పరిగ్గహితకాలే పటిప్పస్సమ్భతీతి** ఇదం సదిససన్తానతాయ వుత్తం. న హి తే ఏవ ఓళారికా అస్సాసాదయో సుఖుమా హోన్తి. పస్సమ్భనాకారో పన తేసం హేట్ఠా వుత్తోయేవ.

మహాభూతపరిగ్గహే సుఖుమోతి చతుధాతుముఖేన విపస్సనాభినివేసం సన్ధాయ వుత్తం. **సకలరూపపరిగ్గహే సుఖుమో** భావనాయ ఉపరూపరి పణీతభావతో. తేనేవాహ ‘‘**రూపారూపపరిగ్గహే సుఖుమో**’’తి. **లక్ఖణారమ్మణికవిపస్సనాయాతి** కలాపసమ్మసనమాహ. నిబ్బిదానుపస్సనాతో పట్ఠాయ **బలవవిపస్సనా**, తతో ఓరం **దుబ్బలవిపస్సనా**. **పుబ్బే వుత్తనయేనాతి** ‘‘అపరిగ్గహితకాలే’’తిఆదినా సమథనయే వుత్తనయేన. ‘‘అపరిగ్గహే పవత్తో కాయసఙ్ఖారో మహాభూతపరిగ్గహే పటిప్పస్సమ్భతీ’’తిఆదినా విపస్సనానయేపి పటిప్పస్సద్ధి యోజేతబ్బాతి వుత్తం హోతి.

అస్సాతి ఇమస్స ‘‘పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార’’న్తి పదస్స. **చోదనాసోధనాహీతి** అనుయోగపరిహారేహి. **ఏవన్తి** ఇదాని వుచ్చమానాకారేన. **కథన్తి** యం ఇదం ‘‘పస్సమ్భయం…పే…సిక్ఖతీ’’తి వుత్తం, తం కథం కేన పకారేన కాయసఙ్ఖారస్స పస్సమ్భనం యోగినో చ సిక్ఖనం హోతీతి కథేతుకామతాయ పుచ్ఛిత్వా కాయసఙ్ఖారే సరూపతో ఓళారికసుఖుమతో వూపసమతో అనుయోగపరిహారతో చ దస్సేతుం ‘‘**కతమే కాయసఙ్ఖారా**’’తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **కాయికాతి** రూపకాయే భవా. **కాయప్పటిబద్ధాతి** కాయసన్నిస్సితా. కాయే సతి హోన్తి, అసతి న హోన్తి, తతో ఏవ తే అకాయసముట్ఠానాపి కాయేన సఙ్ఖరీయన్తీతి **కాయసఙ్ఖారా**. **పస్సమ్భేన్తోతి** ఓళారికోళారికం పస్సమ్భేన్తో.

సేసపదద్వయం తస్సేవ వేవచనం. ఓళారికఞ్హి కాయసఙ్ఖారం అవూపసన్తసభావం సన్నిసీదాపేన్తో ‘‘**పస్సమ్భేన్తో**’’తి వుచ్చతి, అనుప్పాదనిరోధం పాపేన్తో ‘‘**నిరోధేన్తో**’’తి, సుట్ఠు సన్తసభావం నయన్తో ‘‘**వూపసమేన్తో**’’తి.

యథారూపేహీతి యాదిసేహి. **కాయసఙ్ఖారేహీతి** ఓళారికేహి కాయసఙ్ఖారేహి. **ఆనమనాతి** అభిముఖేన కాయస్స నమనా. **వినమనాతి** విసుం విసుం పస్సతో నమనా. **సన్నమనాతి** సబ్బతో, సుట్ఠు వా నమనా. **పణమనాతి** పచ్ఛతో నమనా. **ఇఞ్జనాదీని** ఆనమనాదీనం వేవచనాని, అధిమత్తాని వా అభిముఖచలనాదీని ఆనమనాదయో, మన్దాని ఇఞ్జనాదయో. **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి తథారూపం ఆనమనాదీనం కారణభూతం ఓళారికం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేన్తో. తస్మిఞ్హి పస్సమ్భితే ఆనమనాదయోపి పస్సమ్భితా ఏవ హోన్తి.

సన్తం సుఖుమన్తి యథారూపేహి కాయసఙ్ఖారేహి కాయస్స అపరిప్ఫన్దనహేతూహి ఆనమనాదయో న హోన్తి, తథారూపం దరథాభావతో సన్తం, అనోళారికతాయ సుఖుమం. **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి సామఞ్ఞతో ఏకం కత్వా వదతి. అథ వా పుబ్బే ఓళారికోళారికం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేన్తో అనుక్కమేన కాయస్స అపరిప్ఫన్దనహేతుభూతే సుఖుమసుఖుమతరే ఉప్పాదేత్వా తేపి పటిప్పస్సమ్భేత్వా పరమసుఖుమతాయ కోటిప్పత్తం యం కాయసఙ్ఖారం పటిప్పస్సమ్భేతి, తం సన్ధాయ వుత్తం ‘‘**సన్తం సుఖుమం పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**’’న్తి.

ఇతీతిఆది చోదకవచనం. తత్థ **ఇతీతి** పకారత్థే నిపాతో, **కిరాతి** అరుచిసూచనే, ఏవఞ్చేతి అత్థో. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో ‘‘వుత్తప్పకారేన యది అతిసుఖుమమ్పి కాయసఙ్ఖారం పస్సమ్భేతీ’’తి. **ఏవం సన్తే**తి ఏవం సతి తయా వుత్తాకారే లబ్భమానే. **వాతూపలద్ధియాతి** వాతస్స ఉపలద్ధియా. **చ**-సద్దో సముచ్చయత్థో, అస్సాసాదివాతారమ్మణస్స చిత్తస్స పభావనా ఉప్పాదనా పవత్తనా న హోతి, తే చ తేన పస్సమ్భేతబ్బాతి అధిప్పాయో. **అస్సాసపస్సాసానఞ్చ పభావనాతి** ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే భావనాయ పటిప్పస్సమ్భేత్వా సుఖుమానం తేసం పభావనా చ న హోతి ఉభయేసం తేసం తేన పటిప్పస్సమ్భేతబ్బతో. **ఆనాపానస్సతియాతి** ఆనాపానారమ్మణాయ సతియా చ పవత్తనం న హోతి ఆనాపానానం అభావతో. తతో ఏవ తంసమ్పయుత్తస్స ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా ఉప్పాదనాపి న హోతి. న హి కదాచి ఆరమ్మణేన వినా సారమ్మణా ధమ్మా సమ్భవన్తి. **న చ నం త**న్తి ఏత్థ **న**న్తి నిపాతమత్తం. తం వుత్తవిధానం సమాపత్తిం పణ్డితా పఞ్ఞవన్తో న చేవ సమాపజ్జన్తిపి తతో న వుట్ఠహన్తిపీతి యోజనా. ఏవం చోదకో సబ్బేన సబ్బం అభావూపనయనం పస్సమ్భనన్తి అధిప్పాయేన చోదేతి.

పున **ఇతి కిరా**తిఆది యథావుత్తాయ చోదనాయ విస్సజ్జనా. తత్థ **కిరాతి** యదీతి ఏతస్స అత్థే నిపాతో. ఇతి కిర సిక్ఖతి, మయా వుత్తాకారేన యది సిక్ఖతీతి అత్థో. **ఏవం సన్తే**తి ఏవం పస్సమ్భనే సతి. **పభావనా హోతీ**తి యదిపి ఓళారికా కాయసఙ్ఖారా పటిప్పస్సమ్భన్తి, సుఖుమా పన అత్థేవాతి అనుక్కమేన పరమసుఖుమభావప్పత్తస్స వసేన నిమిత్తుప్పత్తియా ఆనాపానస్సతియా ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స చ పభావనా ఇజ్ఝతేవాతి అధిప్పాయో.

యథా కథం వియాతి యథావుత్తవిధానం తం కథం వియ దట్ఠబ్బం, అత్థి కిఞ్చి తదత్థసమ్పటిపాదనే ఓపమ్మన్తి అధిప్పాయో. ఇదాని ఓపమ్మం దస్సేతుం ‘‘**సేయ్యథాపీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ **సేయ్యథాపీతి** ఓపమ్మత్థే నిపాతో. **కంసేతి** కంసభాజనే. **నిమిత్త**న్తి నిమిత్తస్స, తేసం సద్దానం పవత్తాకారస్సాతి అత్థో. సామిఅత్థే హి ఇదం ఉపయోగవచనం. **సుగ్గహితత్తాతి** సుట్ఠు గహితత్తా. **సుమనసికతత్తాతి** సుట్ఠు చిత్తే ఠపితత్తా. **సూపధారితత్తాతి** సమ్మదేవ ఉపధారితత్తా సల్లక్ఖితత్తా. **సుఖుమకా సద్దాతి** అనురవే ఆహ, యే అప్పకా. అప్పత్థో హి అయం **క**-సద్దో. **సుఖుమసద్దనిమిత్తారమ్మణతాపీతి** సుఖుమో సద్దోవ నిమిత్తం సుఖుమసద్దనిమిత్తం, తదారమ్మణతాయపీతి వుత్తం హోతి. కామం తదా సుఖుమాపి సద్దా నిరుద్ధా, సద్దనిమిత్తస్స పన

సుగ్గహితత్తా సుఖుమతరసద్దనిమిత్తారమ్మణభావేనపి చిత్తం పవత్తతి. ఆదితో పట్ఠాయ హి తస్స తస్స నిరుద్ధస్స సద్దస్స నిమిత్తం అవిక్ఖిత్తేన చిత్తేన ఉపధారేన్తస్స అనుక్కమేన పరియోసానే అతిసుఖుమసద్దనిమిత్తమ్పి ఆరమ్మణం కత్వా చిత్తం పవత్తతేవ. **చిత్తం న విక్ఖేపం గచ్ఛతి** తస్మిం యథాఉపట్ఠితే నిమిత్తే సమాధానసబ్భావతో.

ఏవం సన్తేతిఆది వుత్తస్సేవత్థస్స నిగమనవసేన వుత్తం. తత్థ యస్స సుత్తపదస్స సద్దిం చోదనాసోధనాహి అత్థో వుత్తో, తం ఉద్ధరిత్వా కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానాని విభాగతో దస్సేతుం "**పస్సమ్భయ**"న్తిఆది వుత్తం . తత్థ **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి వుత్తఅస్సాసపస్సాసా కాయోతి యోజనా వేదితబ్బా. అథ వా **పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార**న్తి ఏత్థ అస్సాసపస్సాసా కాయోతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. **మహాసతిపట్ఠానసుత్తే** (దీ. ని. ౨.౩౭౨ ఆదయో; మ. ని. ౧.౧౦౭ ఆదయో) కాయానుపస్సనం కథేన్తేన పఠమచతుక్కస్సేవ వుత్తత్తా, **ఆనాపానస్సతిసుత్తే**పి "యస్మిం సమయే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు దీఘం వా అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి...పే.... పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతి. కాయే కాయానుపస్సీ, భిక్ఖవే, తస్మిం సమయే భిక్ఖు విహరతీ"తి (మ. ని. ౩.౧౪౯) వుత్తత్తా చ "కాయానుపస్సనావసేన వుత్తస్స పఠమచతుక్కస్సా"తి వుత్తం.

ఆదికమ్మికస్స కమ్మట్ఠానవసేనాతి సమథకమ్మట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, విపస్సనాకమ్మట్ఠానం పన ఇతరచతుక్కేసుపి లబ్భతేవ. **ఏత్థా**తి పఠమచతుక్కే. **సహ పటిసమ్భిదాహీ**తి నిదస్సనమత్తమేతం, పుఞ్ఞవన్తానం పన ఉపనిస్సయసమ్పన్నానం అభిఞ్ఞాపి సిజ్ఝతియేవ. **చతుబ్బిధ**న్తి పాతిమోక్ఖసంవరాదివసేన చతుబ్బిధం. **అనాపజ్జన**న్తి సత్తన్నం ఆపత్తిక్ఖన్ధానం అఞ్ఞతరస్స అనాపజ్జనం. **ఆపన్నవుట్ఠాన**న్తి ఆపన్నసప్పటికమ్మాపత్తితో యథాధమ్మం పటికమ్మకరణేన వుట్ఠానం, దేసనాగామినితో దేసనాయ, వుట్ఠానగామినితో పరివాసాదివినయకమ్మకరణేన వుట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి . దేసనాయపి హి ఆపన్నాపత్తితో వుట్ఠానం హోతీతి సాపి వుట్ఠానేనేవ సఙ్గహితా. **కిలేసేహి చ అప్పటిపీళన**న్తి కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పలాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదో పమాదోతి ఏవమాదీహి పాపధమ్మేహి అప్పటిపీళనం, తేసం అనుప్పాదనన్తి వుత్తం హోతి.

యమిదం ఆభిసమాచారికసీలం వుచ్చతీతి సమ్బన్ధో. **ద్వేఅసీతి ఖన్ధకవత్తాని చుద్దసవిధం మహావత్త**న్తి ఏత్థ **మహావత్తం** నామ వత్తక్ఖన్ధకే వుత్తాని ఆగన్తుకవత్తం ఆవాసికగమికఅనుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికఆరఞ్ఞికసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఆచరియఅన్తేవాసికవత్తన్తి చుద్దస వత్తాని. తతో అఞ్ఞాని పన కదాచి తజ్జనీయకమ్మకతాదికాలేయేవ చరితబ్బాని ద్వాసీతి ఖన్ధకవత్తాని, న సబ్బాసు అవత్థాసు చరితబ్బాని, తస్మా మహావత్తేసు అగణితాని. తత్థ "పారివాసికానం భిక్ఖూనం వత్తం పఞ్ఞపేస్సామీ"తి ఆరభిత్వా "న ఉపసమ్పాదేతబ్బం...పే.... న ఛమాయం చఙ్కమన్తే చఙ్కమే చఙ్కమితబ్బ"న్తి (చూళవ. ౭౬) వుత్తవత్తాని ఛసట్ఠి, తతో పరం "న, భిక్ఖవే, పారివాసికేన భిక్ఖునా పారివాసికవుడ్ఢతరేన భిక్ఖునా సద్ధిం మూలాయపటికస్సనారహేన, మానత్తారహేన, మానత్తచారికేన, అబ్భానారహేన భిక్ఖునా సద్ధిం ఏకచ్ఛన్నే ఆవాసే వత్థబ్బ"న్తిఆదినా (చూళవ. ౮౨) వుత్తాని పకతత్తే చరితబ్బేహి అనఞ్ఞత్తా విసుం తాని అగణేత్వా పారివాసికవుడ్ఢతరాదీసు పుగ్గలన్తరేసు చరితబ్బత్తా తేసం వసేన సమ్పిణ్డేత్వా ఏకేకం కత్వా గణితాని పఞ్చాతి ఏకసత్తతి వత్తాని, ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతవత్తేసు వత్తపఞ్ఞాపనవసేన వుత్తం "న పకతత్తస్స భిక్ఖునో అభివాదనం...పే.... నహానే పిట్ఠిపరికమ్మం సాదితబ్బ"న్తి (చూళవ. ౫౧) ఇదం అభివాదనాదీనం అసాదియనం ఏకం, "న పకతత్తో భిక్ఖు సీలవిపత్తియా అనుద్ధంసేతబ్బో"తిఆదీని (చూళవ. ౫౧) చ దసాతి ఏవమేతాని ద్వాసీతి. ఏతేస్వేవ పన కానిచి తజ్జనీయకమ్మాదివత్తాని కానిచి పారివాసికాదివత్తానీతి అగ్గహితగ్గహణేన ద్వాసీతి ఏవ. అఞ్ఞత్థ పన అట్ఠకథాపదేసే అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి అసీతి ఖన్ధకవత్తానీతి వుచ్చతి. **ఆభిసమాచారికసీల**న్తి ఏత్థ **అభిసమాచారో**తి ఉత్తమసమాచారో, అభిసమాచారోవ ఆభిసమాచారికం, అభిసమాచారం వా ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తం ఆభిసమాచారికం, తదేవ సీలన్తి ఆభిసమాచారికసీలం. ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నస్స సీలస్సేతం అధివచనం. **అహం సీలం రక్ఖామి, కిం ఆభిసమాచారికేనా**తిఆదీసు **సీల**న్తి ఉభతోవిభఙ్గపరియాపన్నమేవ గహేతబ్బం ఖన్ధకవత్తపరియాపన్నస్స ఆభిసమాచారికగ్గహణేన గహితత్తా. **పరిపూరే**తి పరిపుణ్ణే, పరిపూరితేతి వా అత్థో.

తతోతి యథావుత్తసీలవిసోధనతో పరం. **ఆవాసో**తి ఆవాసపలిబోధో. **కుల**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. తత్థ (విసుద్ధి. ౧.౪౧) **ఆవాసో**తి ఏకోపి ఓవరకో వుచ్చతి ఏకమ్పి పరివేణం సకలోపి సఙ్ఘారామో. స్వాయం న సబ్బస్సేవ పలిబోధో హోతి, యో పనేత్థ నవకమ్మాదిఉస్సుక్కం వా ఆపజ్జతి, బహుభణ్డసన్నిచయో వా హోతి, యేన కేనచి వా కారణేన అపేక్ఖవా పటిబద్ధచిత్తో, తస్సేవ పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స.

కులన్తి ఞాతికులం వా ఉపట్ఠాకకులం వా. ఏకచ్చస్స హి ఉపట్ఠాకకులమ్పి "సుఖితే సుఖితో"తిఆదినా నయేన సంసట్ఠస్స విహరతో పలిబోధో హోతి, సో కులమానుసకేహి వినా ధమ్మస్సవనాయ సామన్తవిహారమ్పి న గచ్ఛతి. ఏకచ్చస్స మాతాపితరోపి పలిబోధా న హోన్తి కోరణ్డకవిహారవాసిత్థేరస్స భాగినేయ్యదహరభిక్ఖునో వియ.

లాభోతి చత్తారో పచ్చయా. తే కథం పలిబోధా హోన్తి? పుఞ్ఞవన్తస్స హి భిక్ఖునో గతగతట్ఠానే మనుస్సా మహాపరివారే పచ్చయే దేన్తి, సో తేసం అనుమోదేన్తో ధమ్మం దేసేన్తో సమణధమ్మం కాతుం ఓకాసం న లభతి, అరుణుగ్గమనతో యావ పఠమయామో, తావ మనుస్ససంసగ్గో న ఉపచ్ఛిజ్జతి, పున బలవపచ్చూసేయేవ బాహుల్లికపిణ్డపాతికా ఆగన్త్వా "భన్తే, అసుకో ఉపట్ఠాకో ఉపాసకో ఉపాసికా అమచ్చో అమచ్చధీతా తుమ్హాకం దస్సనకామా"తి వదన్తి, సో "గణ్హావుసో పత్తచీవర"న్తి గమనసజ్జోవ హోతి నిచ్చబ్యావటో, తస్సేవ తే పచ్చయా పలిబోధా హోన్తి. తేన గణం పహాయ యత్థ నం న జానన్తి, తత్థ ఏకకేన చరితబ్బం. ఏవం సో పలిబోధో ఉపచ్ఛిజ్జతి.

గణోతి సుత్తన్తికగణో వా ఆభిధమ్మికగణో వా. యో తస్స ఉద్దేసం వా పరిపుచ్ఛం వా దేన్తో సమణధమ్మస్స ఓకాసం న లభతి, తస్స గణో పలిబోధో హోతి. తేన సో ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో – సచే తేసం భిక్ఖూనం బహు కతం హోతి, అప్పం అవసిట్ఠం, తం నిట్ఠపేత్వా అరఞ్ఞం పవిసితబ్బం. సచే అప్పం కతం, బహు అవసిట్ఠం, యోజనతో పరం అగన్త్వా అన్తోయోజనపరిచ్ఛేదే అఞ్ఞం గణవాచకం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇమే ఆయస్మా ఉద్దేసాదీహి సఙ్గణ్హతూ"తి వత్తబ్బం. ఏవమ్పి అలభమానేన "మయ్హం, ఆవుసో, ఏకం కిచ్చం అత్థి, తుమ్హే యథాఫాసుకట్ఠానాని గచ్ఛథా"తి గణం పహాయ అత్తనో కమ్మం కాతబ్బం.

కమ్మేనాతి కమ్మపలిబోధేన. "కమ్మఞ్చ పఞ్చమ"న్తిపి పాఠో. తత్థ **కమ్మ**న్తి నవకమ్మం. తం కరోన్తేన వడ్ఢకీఆదీహి లద్ధాలద్ధం జానితబ్బం, కతాకతే ఉస్సుక్కం ఆపజ్జితబ్బన్తి సబ్బదాపి పలిబోధో హోతి. సోపి ఏవం ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో – సచే అప్పం అవసిట్ఠం హోతి, నిట్ఠపేతబ్బం. సచే బహు, సఙ్ఘికం చే, నవకమ్మం సఙ్ఘస్స వా భారహారకభిక్ఖూనం వా నియ్యాతేతబ్బం. అత్తనో సన్తకం చే, అత్తనో భారహారకానం నియ్యాతేతబ్బం. తాదిసం అలభన్తేన సఙ్ఘస్స పరిచ్చజిత్వా గన్తబ్బం.

అద్ధానన్తి మగ్గగమనం. యస్స హి కత్థచి పబ్బజ్జాపేక్ఖో వా హోతి, పచ్చయజాతం వా కిఞ్చి లద్ధబ్బం హోతి. సచే తం అలభన్తో న సక్కోతి అధివాసేతుం, అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తస్సపి గమికచిత్తం నామ దుప్పటివినోదయం హోతి, తస్మా గన్త్వా తం కిచ్చం తీరేత్వావ సమణధమ్మే ఉస్సుక్కం కాతబ్బం.

ఞాతీతి విహారే ఆచరియుపజ్ఝాయసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకసమానాచరియకా, ఘరే మాతా పితా భాతాతి ఏవమాదికా. తే గిలానా ఇమస్స పలిబోధా హోన్తి. తస్మా సో పలిబోధో తే ఉపట్ఠహిత్వా తేసం పాకతికకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. తత్థ ఉపజ్ఝాయో తావ గిలానో సచే లహుం న వుట్ఠాతి, యావజీవం పటిజగ్గితబ్బో, తథా పబ్బజ్జాచరియో ఉపసమ్పదాచరియో సద్ధివిహారికో ఉపసమ్పాదితపబ్బాజితఅన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకా చ. నిస్సయాచరియఉద్దేసాచరియనిస్సయన్తేవాసికఉద్దేసన్తేవాసికసమానాచరియకా పన యావ నిస్సయఉద్దేసా అనుపచ్ఛిన్నా, తావ పటిజగ్గితబ్బా. పహోన్తేన తతో ఉద్ధమ్పి పటిజగ్గితబ్బా ఏవ. మాతాపితూసు ఉపజ్ఝాయే వియ పటిజగ్గితబ్బం. సచేపి హి తే రజ్జే ఠితా హోన్తి, పుత్తతో చ ఉపట్ఠానం పచ్చాసీసన్తి, కాతబ్బమేవ. అథ తేసం భేసజ్జం నత్థి, అత్తనో సన్తకం దాతబ్బం. అసతి, భిక్ఖాచరియాయ పరియేసిత్వాపి దాతబ్బమేవ. భాతుభగినీనం పన తేసం సన్తకమేవ యోజేత్వా దాతబ్బం. సచే నత్థి, అత్తనో సన్తకం తావకాలికం దత్వా పచ్ఛా లభన్తేన గణ్హితబ్బం, అలభన్తేన న చోదేతబ్బా. అఞ్ఞాతకస్స భగినియా సామికస్స భేసజ్జం నేవ కాతుం, న దాతుం వట్టతి, “తుయ్హం సామికస్స దేహీ”తి వత్వా పన భగినియా దాతబ్బం. భాతు జాయాయపి ఏసేవ నయో, తేసం పన పుత్తా ఇమస్స ఞాతకాయేవాతి తేసం కాతుం వట్టతి.

ఆబాధోతి యో కోచి రోగో. సో బాధయమానో పలిబోధో హోతి, తస్మా భేసజ్జకరణేన ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో. సచే పన కతిపాహం భేసజ్జం కరోన్తస్సపి న వూపసమ్మతి, “నాహం తుయ్హం దాసో, న భతకో, తంయేవమ్హి పోసేన్తో అనమతగ్గే సంసారవట్టే దుక్ఖప్పత్తో”తి అత్తభావం గరహిత్వా సమణధమ్మో కాతబ్బో.

గన్థోతి పరియత్తిపరిహరణం. తం సజ్ఝాయాదీహి నిచ్చబ్యావటస్సేవ పలిబోధో హోతి, న ఇతరస్స.

ఇద్ధియాతి ఇద్ధిపలిబోధేన. “ఇద్ధీతి తే దసా”తిపి పాఠో. తత్థ **ఇద్ధీ**తి పోథుజ్జనికా ఇద్ధి. సా హి ఉత్తానసేయ్యకదారకో వియ తరుణసస్సం వియ చ దుప్పరిహారా హోతి, అప్పమత్తకేన చ భిజ్జతి. సా పన విపస్సనాయ పలిబోధో హోతి, న సమాధిస్స సమాధిం పత్వా పత్తబ్బతో, తస్మా విపస్సనాత్థికేన ఇద్ధిపలిబోధో ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో, ఇతరేన అవసేసాతి. కమ్మట్ఠానభావనం పరిబున్ధేతి ఉపరోధేతి పవత్తితుం న దేతీతి **పలిబోధో,** ర-కారస్స ల-కారం కత్వా వుత్తో, పరిపన్థోతి అత్థో. **ఉపచ్ఛిన్దితబ్బో**తి సమాపనేన సఙ్గహణేన ఉపరున్ధితబ్బో, అపలిబోధో కాతబ్బోతి అత్థో.

కమ్మట్ఠానే నియుత్తో **కమ్మట్ఠానికో,** భావనమనుయుఞ్జన్తో. తేన కమ్మట్ఠానికేన. **పరిచ్ఛిన్దిత్వా**తి “ఇమస్మిం విహారే సబ్బేపి భిక్ఖూ”తి ఏవం పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **సహవాసీన**న్తి సహవాసీనం భిక్ఖూనం. **ముదుచిత్తతం జనేతీ**తి అత్తని ముదుచిత్తతం ఉప్పాదేతి. అయఞ్చ సహవాసీనం చిత్తమద్దవజననాదిఅత్థో “మనుస్సానం పియో హోతీ”తిఆదినయప్పవత్తేన **మేత్తానిసంససుత్తేన** (అ॰ ని॰ ౮.౧) దీపేతబ్బో.

అనోలీనవుత్తికో హోతీతి సమ్మాపటిపత్తియం ఓలీనవుత్తికో హీనవీరియో న హోతి, ఆరద్ధవీరియో హోతీతి అత్థో. దిబ్బేసుపి ఆరమ్మణేసు, పగేవ ఇతరేసూతి అధిప్పాయో. **సబ్బత్థా**తి సబ్బస్మిం సమణకరణీయే, సబ్బస్మిం వా కమ్మట్ఠానానుయోగే. **అత్థయితబ్బ**న్తి పుబ్బాసేవనవసేన అత్థయితబ్బం. యోగస్స భావనాయ అనుయుఞ్జనం యోగానుయోగో, తదేవ కరణీయట్ఠేన కమ్మం, తస్స **యోగానుయోగకమ్మస్స. పదట్ఠానత్తా**తి నిప్ఫత్తిహేతుత్తా.

ఓదాతకసిణే ఆలోకకసిణం, కసిణుగ్ఘాటిమాకాసకసిణే పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణఞ్చ అన్తోగధం కత్వా పాళియం పథవీకసిణాదీనం రూపజ్ఝానారమ్మణానం అట్ఠన్నంయేవ కసిణానం సరూపతో వుత్తత్తా ఆకాసకసిణం ఆలోకకసిణఞ్చ వజ్జేత్వా **‘‘అట్ఠతింసారమ్మణేసూ’’**తి పాళియం ఆగతనయేనేవ వుత్తం. అట్ఠకథానయేన పన ఆకాసకసిణే ఆలోకకసిణే చ విసుం గహితే చత్తాలీసంయేవ కమ్మట్ఠానాని. తత్రిమాని చత్తాలీస కమ్మట్ఠానాని – దస కసిణా, దస అసుభా , దస అనుస్సతియో, చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారో ఆరుప్పా, ఏకా సఞ్ఞా, ఏకం వవత్థానన్తి. తత్థ పథవీకసిణం ఆపోకసిణం తేజోకసిణం వాయోకసిణం నీలకసిణం పీతకసిణం లోహితకసిణం ఓదాతకసిణం ఆలోకకసిణం పరిచ్ఛిన్నాకాసకసిణన్తి ఇమే **దస కసిణా**. ఉద్ధుమాతకం వినీలకం విపుబ్బకం విచ్ఛిద్దకం విక్ఖాయితకం విక్ఖిత్తకం హతవిక్ఖిత్తకం లోహితకం పుళవకం అట్ఠికన్తి ఇమే **దస అసుభా**. బుద్ధానుస్సతి ధమ్మ సఙ్ఘ సీల చాగ దేవతానుస్సతి మరణస్సతి కాయగతాసతి ఆనాపానస్సతి ఉపసమానుస్సతీతి ఇమా **దస అనుస్సతియో**. మేత్తా కరుణా ముదితా ఉపేక్ఖాతి ఇమే **చత్తారో బ్రహ్మవిహారా**. ఆకాసానఞ్చాయతనం విఞ్ఞాణఞ్చాయతనం ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనన్తి ఇమే **చత్తారో ఆరుప్పా**. ఆహారే పటికూలసఞ్ఞా **ఏకా సఞ్ఞా**. చతుధాతువవత్థానం **ఏకం వవత్థాన**న్తి.

యం యస్స చరితానుకూలన్తి ఏత్థ రాగచరితస్స తావ దస అసుభా కాయగతాసతీతి ఏకాదస కమ్మట్ఠానాని అనుకూలాని, దోసచరితస్స చత్తారో బ్రహ్మవిహారా చత్తారి వణ్ణకసిణానీతి అట్ఠ, మోహచరితస్స చ వితక్కచరితస్స చ ఏకం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానమేవ, సద్ధాచరితస్స పురిమా ఛ అనుస్సతియో, బుద్ధిచరితస్స మరణస్సతి ఉపసమానుస్సతి చతుధాతువవత్థానం ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాతి చత్తారి, సేసకసిణాని చత్తారో చ ఆరుప్పా సబ్బచరితానం అనుకూలాని. కసిణేసు చ యం కిఞ్చి పరిత్తం వితక్కచరితస్స, అప్పమాణం మోహచరితస్స అనుకూలన్తి వేదితబ్బం. **యథావుత్తేనేవ నయేనా**తి “యోగానుయోగకమ్మస్స పదట్ఠానత్తా”తి ఇమమత్థం అతిదిసతి.

యం కమ్మట్ఠానం గహేతుకామో హోతి, తస్సేవ వసేన చతుక్కపఞ్చకజ్ఝానాని నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా ఆసవక్ఖయప్పత్తస్స ఖీణాసవస్స సన్తికే గహేతబ్బన్తి ఆహ – **‘‘ఇమినావ కమ్మట్ఠానేన…పే.… ఉగ్గహేతబ్బ’’**న్తి. **అరహన్తాదయో హీ**తిఆది ఏకచ్చఖీణాసవతో బహుస్సుతోవ కమ్మట్ఠానదానే సేయ్యోతి దస్సనత్థం ఆరద్ధం. **మహాహత్థిపథం నీహరన్తో వియా**తి కమ్మట్ఠానపథవిం మహాహత్థిపథం కత్వా దస్సేన్తో వియ. **సప్పాయాసప్పాయం పరిచ్ఛిన్దిత్వా**తి యస్స కమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖతి, తస్స ఉపకారానుపకారం యుత్తిమగ్గనేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా.

ఇదాని కమ్మట్ఠానదాయకస్స సన్తికం గచ్ఛన్తేన ధోతమక్ఖితేహి పాదేహి ఉపాహనా ఆరుహిత్వా ఛత్తం గహేత్వా తేలనాళిమధుఫాణితాదీని గాహాపేత్వా అన్తేవాసికపరివుతేన న గన్తబ్బం, గమికవత్తం పన పూరేత్వా అత్తనో పత్తచీవరం సయమేవ గహేత్వా అన్తరామగ్గే యం యం విహారం పవిసతి, సబ్బత్థ పవిట్ఠకాలే ఆగన్తుకవత్తం, నిక్ఖమనకాలే గమికవత్తన్తి యథారహం తం తం వత్తం పూరేన్తేన సల్లహుకపరిక్ఖారేన పరమసల్లేఖవుత్తినా హుత్వా గన్తబ్బన్తి ఇమమత్థం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **‘‘సల్లహుకవుత్తినా వినయాచారసమ్పన్నేనా’’**తి ఆహ. ఏవం పన గన్త్వా తం విహారం పవిసన్తేన అన్తరాయేవ దన్తకట్ఠం కప్పియం కారాపేత్వా గహేత్వా పవిసితబ్బం, న చ ముహుత్తం విస్సమిత్వా పాదధోవనమక్ఖనాదీని కత్వా ఆచరియస్స సన్తికం గమిస్సామీతి అఞ్ఞం పరివేణం పవిసితబ్బం. కస్మా? సచే హిస్స తత్ర ఆచరియస్స విసభాగా భిక్ఖూ భవేయ్యుం, తం తే ఆగమనకారణం పుచ్ఛిత్వా ఆచరియస్స అవణ్ణం పకాసేత్వా “నట్ఠోసి, సచే తస్స సన్తికం ఆగతో”తి విప్పటిసారం ఉప్పాదేయ్యుం, యేన తతోవ పటినివత్తేయ్య, తస్మా ఆచరియస్స వసనట్ఠానం పుచ్ఛిత్వా ఉజుకం తత్థేవ గన్తబ్బం.

వుత్తప్పకారమాచరియన్తి –

“పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;

గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకో''తి. (అ॰ ని॰ ౭.౩౭; నేత్తి॰ ౧౧౩) –

ఏవమాదినా వుత్తప్పకారం సద్ధాదిగుణసమన్నాగతం ఏకన్తహితేసిం వుడ్ఢిపక్ఖే ఠితం కల్యాణమిత్తం ఆచరియం. **వత్తపటిపత్తియా ఆరాధితచిత్తస్సాతి** ఏత్థ సచే ఆచరియో దహరతరో హోతి, పత్తచీవరపటిగ్గహణాదీని న సాదితబ్బాని. సచే వుడ్ఢతరో, గన్త్వా ఆచరియం వన్దిత్వా ఠాతబ్బం. ''నిక్ఖిపావుసో, పత్తచీవర''న్తి వుత్తేన నిక్ఖిపితబ్బం. ''పానీయం పివా''తి వుత్తేన సచే ఇచ్ఛతి, పాతబ్బం. ''పాదే ధోవా''తి వుత్తేన న తావ ధోవితబ్బా. సచే హి ఆచరియేన ఆభతముదకం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా. ''ధోవావుసో, న మయా ఆభతం, అఞ్ఞేహి ఆభత''న్తి వుత్తేన పన యత్థ ఆచరియో న పస్సతి, ఏవరూపే పటిచ్ఛన్నే వా ఓకాసే అబ్భోకాసవిహారస్సపి వా ఏకమన్తే నిసీదిత్వా పాదా ధోవితబ్బా. సచే ఆచరియో తేలనాళిం ఆహరతి, ఉట్ఠహిత్వా ఉభోహి హత్థేహి సక్కచ్చం గహేతబ్బా. సచే హి న గణ్హేయ్య, ''అయం భిక్ఖు ఇతో ఏవ పట్ఠాయ సమ్భోగం కోపేతీ''తి ఆచరియస్స అఞ్ఞథత్తం భవేయ్య. గహేత్వా పన న ఆదితోవ పాదా మక్ఖేతబ్బా. సచే హి తం ఆచరియస్స గత్తబ్భఞ్జనతేలం భవేయ్య, న సారుప్పం సియా, తస్మా పఠమం సీసం మక్ఖేత్వా ఖన్ధాదీని మక్ఖేతబ్బాని. ''సబ్బపారిహారియతేలమిదం, ఆవుసో, పాదేపి మక్ఖేహీ''తి వుత్తేన పన పాదే మక్ఖేత్వా ''ఇమం తేలనాళిం ఠపేమి, భన్తే''తి వత్వా ఆచరియే గణ్హన్తే దాతబ్బా.

గతదివసతో పట్ఠాయ ''కమ్మట్ఠానం మే, భన్తే, కథేథా''ఇచ్చేవం న వత్తబ్బం. దుతియదివసతో పన పట్ఠాయ సచే ఆచరియస్స పకతిఉపట్ఠాకో అత్థి, తం యాచిత్వా వత్తం కాతబ్బం. సచే యాచితోపి న దేతి, ఓకాసే లద్ధేయేవ కాతబ్బం. కరోన్తేన చ ఖుద్దకమజ్ఝిమమహన్తాని తీణి దన్తకట్ఠాని ఉపనామేతబ్బాని. సీతం ఉణ్హన్తి దువిధం ముఖధోవనుదకఞ్చ న్హానోదకఞ్చ పటియాదేతబ్బం. తతో యం ఆచరియో తీణి దివసాని పరిభుఞ్జతి, తాదిసమేవ నిచ్చం ఉపట్ఠాపేతబ్బం, నియమం అకత్వా యం వా తం వా పరిభుఞ్జన్తస్స యథాలద్ధం ఉపనామేతబ్బం. కిం బహునా వుత్తేన, యం తం భగవతా ''అన్తేవాసికేన, భిక్ఖవే, ఆచరియమ్హి సమ్మా వత్తితబ్బం. తత్రాయం సమ్మావత్తనా – కాలస్సేవ వుట్ఠాయ ఉపాహనా ఓముఞ్చిత్వా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా దన్తకట్ఠం దాతబ్బం, ముఖోదకం దాతబ్బం, ఆసనం పఞ్ఞపేతబ్బం. సచే యాగు హోతి, భాజనం ధోవిత్వా యాగు ఉపనామేతబ్బా''తిఆదికం (మహావ॰ ౬౬) ఖన్ధకే వత్తం పఞ్ఞత్తం, తం సబ్బమ్పి కాతబ్బం. ఇతి ఇమినా యథావుత్తేన నయేన పటిపజ్జన్తో వత్తపటిపత్తియా చిత్తం ఆరాధేతీతి దట్ఠబ్బం.

పఞ్చసన్ధికన్తి పఞ్చపబ్బం, పఞ్చభాగన్తి అత్థో. **కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గహన్తి** కమ్మట్ఠానగన్థస్స ఉగ్గహణం, తదత్థపరిపుచ్ఛా **కమ్మట్ఠానస్స పరిపుచ్ఛనా**. అథ వా గన్థతో అత్థతో చ కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గణ్హనం **ఉగ్గహో,** తత్థ సంసయపరిపుచ్ఛనా **పరిపుచ్ఛా. కమ్మట్ఠానస్స ఉపట్ఠానన్తి** నిమిత్తుపట్ఠానం, ఏవం భావనమనుయుఞ్జన్తస్స ''ఏవమిదం నిమిత్తం ఉపట్ఠాతీ''తి ఉపధారణం, తథా **కమ్మట్ఠానప్పనా** ''ఏవం ఝానమప్పేతీ''తి. **కమ్మట్ఠానస్స లక్ఖణన్తి** గణనానుబన్ధనాఫుసనానం వసేన భావనం ఉస్సుక్కాపేత్వా ఠపనాయ సమ్పత్తి, తతో పరమ్పి వా సల్లక్ఖణాదివసేన మత్థకప్పత్తీతి కమ్మట్ఠానసభావస్స సల్లక్ఖణం. తేనాహ – **''కమ్మట్ఠానసభావుపధారణన్తి వుత్తం హోతీ''**తి.

అత్తనాపి న కిలమతీతి ఓధిసో కమ్మట్ఠానస్స ఉగ్గహితత్తా, తతో ఏవ **ఆచరియమ్పి న విహేఠేతీతి** ధమ్మాధికరణమ్పి భావనాయ మత్థకం పాపనతో. **తస్మాతి** తంనిమిత్తం అత్తనోఅకిలమనఆచరియావిహేఠనహేతు. **థోకన్తి** థోకం థోకం. **తత్థాతి** యత్థ ఆచరియో వసతి, తత్థ. **సప్పాయం హోతీతి** ఆవాససప్పాయాదిలాభేన మనసికారఫాసుతా భావనానుకూలతా హోతి. **యోజనపరమన్తి** ఇమినా గావుతఅడ్ఢయోజనానిపి సఙ్గణ్హాతి. యస్మా పన మన్దపఞ్ఞో గావుతే అడ్ఢయోజనే యోజనమత్తే వా వసన్తో కమ్మట్ఠానస్స కిస్మిఞ్చిదేవ ఠానే సన్దేహే వా సతిసమ్మోసే వా జాతే కాలస్సేవ విహారే వత్తం కత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా భత్తకిచ్చపరియోసానేయేవ ఆచరియస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా తం దివసం ఆచరియస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం సోధేత్వా దుతియదివసే ఆచరియం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే పిణ్డాయ చరిత్వా అకిలమన్తోయేవ అత్తనో వసనట్ఠానం ఆగన్తుం సక్ఖిస్సతి, తస్మా వుత్తం **''మన్దపఞ్ఞో యోజనపరమం గన్త్వా''**తి. సచే తిక్ఖపఞ్ఞో యోజనపరమే ఫాసుకట్ఠానం న లభతి, తేన కమ్మట్ఠానే సబ్బం గణ్ఠిట్ఠానం ఛిన్దిత్వా విసుద్ధం ఆవజ్జనపటిబద్ధం కమ్మట్ఠానం కత్వా యోజనపరమతో దూరమ్పి గన్తుం వట్టతీతి ఆహ **''తిక్ఖపఞ్ఞో దూరమ్పి గన్త్వా''**తి.

అట్ఠారససేనాసనదోసవివజ్జితన్తి మహత్తం, నవత్తం, జిణ్ణత్తం, పన్థనిస్సితత్తం, సోణ్డీ, పణ్ణం, పుప్ఫం, ఫలం, పత్థనీయతా, నగరసన్నిస్సితతా, దారుసన్నిస్సితతా, ఖేత్తసన్నిస్సితతా, విసభాగానం పుగ్గలానం అత్థితా, పట్టనసన్నిస్సితతా, పచ్చన్తసన్నిస్సితతా, రజ్జసీమసన్నిస్సితతా, అసప్పాయతా, కల్యాణమిత్తానం అలాభోతి ఇమేహి అట్ఠారసహి సేనాసనదోసేహి వివజ్జితం. ఇమేసఞ్హి అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతం సేనాసనం భావనాయ అననురూపం.

కస్మా? **మహావిహారే** (విసుద్ధి॰ ౧.౫౨) తావ బహూ నానాఛన్దా సన్నిపతన్తి, తే అఞ్ఞమఞ్ఞం పటివిరుద్ధతాయ వత్తం న కరోన్తి, బోధియఙ్గణాదీని అసమ్మట్ఠానేవ హోన్తి, అనుపట్ఠాపితం పానీయం పరిభోజనీయం. తత్రాయం ''గోచరగామే పిణ్డాయ చరిస్సామీ''తి పత్తచీవరమాదాయ నిక్ఖన్తోపి సచే పస్సతి వత్తం అకతం, పానీయఘటం వా రిత్తం, అథానేన వత్తం కాతబ్బం హోతి, పానీయం ఉపట్ఠాపేతబ్బం , అకరోన్తో వత్తభేదే దుక్కటం ఆపజ్జతి. కరోన్తస్స కాలో అతిక్కమతి, అతిదివా పవిట్ఠో నిట్ఠితాయ భిక్ఖాయ కిఞ్చి న లభతి. పటిసల్లానగతోపి సామణేరదహరభిక్ఖూనం ఉచ్చాసద్దేన సఙ్ఘకమ్మేహి చ విక్ఖిపతి. యత్థ పన సబ్బం వత్తం కతమేవ హోతి, అవసేసాపి చ ఘట్టనా నత్థి, ఏవరూపే మహావిహారేపి విహాతబ్బం.

నవవిహారే బహు నవకమ్మం హోతి, అకరోన్తం ఉజ్ఝాయన్తి. యత్థ పన భిక్ఖూ ఏవం వదన్తి ''ఆయస్మా యథాసుఖం సమణధమ్మం కరోతు, మయం నవకమ్మం కరిస్సామా''తి, ఏవరూపే విహాతబ్బం.

జిణ్ణవిహారే పన బహు పటిజగ్గితబ్బం హోతి, అన్తమసో అత్తనో సేనాసనమత్తమ్పి అప్పటిజగ్గన్తం ఉజ్ఝాయన్తి, పటిజగ్గన్తస్స కమ్మట్ఠానం పరిహాయతి.

పన్థనిస్సితే మహాపథవిహారే రత్తిన్దివం ఆగన్తుకా సన్నిపతన్తి. వికాలే ఆగతానం అత్తనో సేనాసనం దత్వా రుక్ఖమూలే వా పాసాణపిట్ఠే వా వసితబ్బం హోతి, పునదివసేపి ఏవమేవాతి కమ్మట్ఠానస్స ఓకాసో న హోతి. యత్థ పన ఏవరూపో ఆగన్తుకసమ్బాధో న హోతి, తత్థ విహాతబ్బం.

సోణ్డీ నామ పాసాణపోక్ఖరణీ హోతి. తత్థ పానీయత్థం మహాజనో సమోసరతి, నగరవాసీనం రాజకులూపకత్థేరానం అన్తేవాసికా రజనకమ్మత్థాయ ఆగచ్ఛన్తి, తేసం భాజనదారుదోణికాదీని పుచ్ఛన్తానం ''అసుకే చ అసుకే చ ఠానే''తి దస్సేతబ్బాని హోన్తి. ఏవం సబ్బకాలమ్పి నిచ్చబ్యావటో హోతి.

యత్థ నానావిధం **సాకపణ్ణం** హోతి, తత్థస్స కమ్మట్ఠానం గహేత్వా దివావిహారం నిసిన్నస్సపి సన్తికే సాకహారికా గాయమానా పణ్ణం ఉచ్చినన్తియో విసభాగసద్దసఙ్ఘట్టనేన కమ్మట్ఠానన్తరాయం కరోన్తి.

యత్థ పన నానావిధా **మాలాగచ్ఛా** సుపుప్ఫితా హోన్తి, తత్రాపి తాదిసోయేవ ఉపద్దవో.

యత్థ నానావిధం **అమ్బజమ్బుపనసాదిఫలం** హోతి, తత్థ ఫలత్థికా ఆగన్త్వా యాచన్తి, అదేన్తస్స కుజ్ఝన్తి, బలక్కారేన వా గణ్హన్తి, సాయన్హసమయే విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తేన తే దిస్వా "కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా"తి వుత్తా యథారుచి అక్కోసన్తి, అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

పత్థనీయే పన లోకసమ్మతే దక్ఖిణగిరిహత్థికుచ్ఛిచేతియగిరిచిత్తలపబ్బతసదిసే విహారే విహరన్తం "అయం అరహా"తి సమ్భావేత్వా వన్దితుకామా మనుస్సా సమన్తా ఓసరన్తి, తేనస్స న ఫాసు హోతి. యస్స పన తం సప్పాయం హోతి, తేన దివా అఞ్ఞత్థ గన్త్వా రత్తిం వసితబ్బం.

నగరసన్నిస్సితే విసభాగారమ్మణాని ఆపాథమాగచ్ఛన్తి, కుమ్భదాసియోపి ఘటేహి నిఘంసన్తియో గచ్ఛన్తి, ఓక్కమిత్వా మగ్గం న దేన్తి, ఇస్సరమనుస్సాపి విహారమజ్ఝే సాణిం పరిక్ఖిపిత్వా నిసీదన్తి.

దారుసన్నిస్సయే పన యత్థ కట్ఠాని చ దబ్బుపకరణరుక్ఖా చ సన్తి, తత్థ కట్ఠహారికా పుబ్బే వుత్తసాకపుప్ఫహారికా వియ అఫాసుకం కరోన్తి. విహారే రుక్ఖా సన్తి, తే "ఛిన్దిత్వా ఘరాని కరిస్సామా"తి మనుస్సా ఆగన్త్వా ఛిన్దన్తి. సచే సాయన్హసమయే పధానఘరా నిక్ఖమిత్వా విహారమజ్ఝే చఙ్కమన్తో తే దిస్వా "కిం ఉపాసకా ఏవం కరోథా"తి వదతి, యథారుచి అక్కోసన్తి, అవాసాయపిస్స పరక్కమన్తి.

యో పన **ఖేత్తసన్నిస్సితో** హోతి సమన్తా ఖేత్తేహి పరివారితో, తత్థ మనుస్సా విహారమజ్ఝేయేవ ఖలం కత్వా ధఞ్ఞం మద్దన్తి, పముఖేసు సయన్తి, అఞ్ఞమ్పి బహుం అఫాసుం కరోన్తి. యత్రపి మహాసఙ్ఘభోగో హోతి, ఆరామికకులానం గావో రున్ధన్తి, ఉదకవారం పటిసేధేన్తి, మనుస్సా వీహిసీసం గహేత్వా "పస్సథ తుమ్హాకం ఆరామికకులానం కమ్మ"న్తి సఙ్ఘస్స దస్సేన్తి. తేన తేన కారణేన రాజరాజమహామత్తానం ఘరద్వారం గన్తబ్బం హోతి, అయమ్పి ఖేత్తసన్నిస్సితేనేవ సఙ్గహితో.

యత్థ **అఞ్ఞమఞ్ఞవిసభాగా వేరీ** భిక్ఖూ విహరన్తి, యే కలహం కరోన్తా "మా, భన్తే, ఏవం కరోథా"తి వారియమానా "ఏతస్స పంసుకూలికస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ నట్ఠామ్హా"తి వత్తారో భవన్తి.

యోపి **ఉదకపట్టనం వా థలపట్టనం వా** సన్నిస్సితో హోతి, తత్థ అభిణ్హం నావాహి చ సత్థేహి చ ఆగతమనుస్సా "ఓకాసం దేథ, పానీయం దేథ, లోణం దేథా"తి ఘట్టయన్తా అఫాసుం కరోన్తి.

పచ్చన్తసన్నిస్సితే పన మనుస్సా బుద్ధాదీసు అప్పసన్నా హోన్తి.

రజ్జసీమసన్నిస్సితే రాజభయం హోతి. తఞ్హి పదేసం ఏకో రాజా "న మయ్హం వసే వత్తతీ"తి పహరతి, ఇతరోపి "న మయ్హం వసే వత్తతీ"తి. తత్రాయం భిక్ఖు కదాచి ఇమస్స రఞ్ఞో విజితే విచరతి, కదాచి ఏతస్స, అథ నం "చరపురిసో అయ"న్తి మఞ్ఞమానా అనయబ్యసనం పాపేన్తి.

అసప్పాయతాతి విసభాగరూపాదిఆరమ్మణసమోసరణేన వా అమనుస్సపరిగ్గహితతాయ వా అసప్పాయతా. తత్రిదం వత్థు – ఏకో కిర థేరో అరఞ్ఞే వసతి. అథస్స ఏకా యక్ఖినీ పణ్ణసాలద్వారే ఠత్వా గాయి. సో నిక్ఖమిత్వా ద్వారే అట్ఠాసి, సా గన్త్వా చఙ్కమనసీసే గాయి. థేరో చఙ్కమనసీసం అగమాసి, సా సతపోరిసే పపాతే ఠత్వా గాయి. థేరో పటినివత్తి, అథ నం సా వేగేన గన్త్వా గహేత్వా "మయా, భన్తే, న ఏకో, న ద్వే తుమ్హాదిసా ఖాదితా"తి ఆహ.

యత్థ న సక్కా హోతి ఆచరియం వా ఆచరియసమం వా ఉపజ్ఝాయం వా ఉపజ్ఝాయసమం వా కల్యాణమిత్తం లద్ధుం, తత్థ సో **కల్యాణమిత్తానం అలాభో** మహాదోసోయేవ. తస్మా ఇమేసం అట్ఠారసన్నం దోసానం అఞ్ఞతరేన సమన్నాగతం సేనాసనం భావనాయ అననురూపన్తి వేదితబ్బం. వుత్తమ్పి చేతం **అట్ఠకథాసు** –

> "మహావాసం నవావాసం, జరావాసఞ్చ పన్థనిం;
> సోణ్డిం పణ్ణఞ్చ పుప్ఫఞ్చ, ఫలం పత్థితమేవ చ.
>
> "నగరం దారునా ఖేత్తం, విసభాగేన పట్టనం;
> పచ్చన్తసీమాసప్పాయం, యత్థ మిత్తో న లబ్భతి.
>
> "అట్ఠారసేతాని ఠానాని, ఇతి విఞ్ఞాయ పణ్డితో;
> ఆరకా పరివజ్జేయ్య, మగ్గం సప్పటిభయం యథా"తి. (విసుద్ధి॰ ౧.౫౨);

పఞ్చసేనాసనఙ్గసమన్నాగతన్తి గామతో నాతిదూరనాచ్చాసన్నతాదీహి పఞ్చహి సేనాసనఙ్గేహి సమన్నాగతం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతి? ఇధ, భిక్ఖవే, సేనాసనం నాతిదూరం హోతి నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నం, దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసం, అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స అప్పకసిరేన ఉప్పజ్జన్తి చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారా, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా భిక్ఖూ విహరన్తి బహుస్సుతా ఆగతాగమా ధమ్మధరా వినయధరా మాతికాధరా, తే కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమిత్వా పరిపుచ్ఛతి పరిపఞ్హతి 'ఇదం, భన్తే, కథం, ఇమస్స కో అత్థో'తి. తస్స తే ఆయస్మన్తో అవివటఞ్చేవ వివరన్తి, అనుత్తానీకతఞ్చ ఉత్తానిం కరోన్తి, అనేకవిహితేసు చ కఙ్ఖాఠానియేసు ధమ్మేసు కఙ్ఖం పటివినోదేన్తి. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, సేనాసనం పఞ్చఙ్గసమన్నాగతం హోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౧౦.౧౧).

ఏత్థ చ నాతిదూరం నాచ్చాసన్నం గమనాగమనసమ్పన్నన్తి ఏకం అఙ్గం, దివా అప్పాకిణ్ణం రత్తిం అప్పసద్దం అప్పనిగ్ఘోసన్తి ఏకం, అప్పడంసమకసవాతాతపసరీసపసమ్ఫస్సన్తి ఏకం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే విహరన్తస్స…పే॰… పరిక్ఖారాతి ఏకం, తస్మిం ఖో పన సేనాసనే థేరా…పే॰… కఙ్ఖం పటివినోదేన్తీతి ఏకం. ఏవం పఞ్చఙ్గాని వేదితబ్బాని.

ఉపచ్ఛిన్నఖుద్దకపలిబోధేనాతి ఏత్థ పన ఖుద్దకపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్దన్తేన దీఘాని కేసనఖలోమాని ఛిన్దితబ్బాని, జిణ్ణచీవరేసు అగ్గళఅనువాతపరిభణ్డదానాదినా దళ్హీకమ్మం వా తన్తుచ్ఛేదాదీసు తున్నకమ్మం వా కాతబ్బం, కిలిట్ఠాని వా రజితబ్బాని. సచే పత్తే మలం హోతి, పత్తో పచితబ్బో, మఞ్చపీఠాదీని సోధేతబ్బాని. **భత్తసమ్మదం పటివినోదేత్వాతి** భోజననిమిత్తం పరిస్సమం వినోదేత్వా. ఆహారే హి ఆసయం పవిట్ఠమత్తే తస్స ఆగన్తుకతాయ యేభుయ్యేన సియా సరీరస్స కోచి పరిస్సమో, తం వూపసమేత్వా. తస్మిఞ్హి అవూపసన్తే సరీరఖేదేన చిత్తం ఏకగ్గతం న లభేయ్యాతి. ఉగ్గహేతబ్బతో ఉగ్గహో, సబ్బోపి కమ్మట్ఠానవిధి, న పుబ్బే వుత్తఉగ్గహమత్తం. ఆచరియతో ఉగ్గహో **ఆచరియుగ్గహో**, **తతో**. **ఏకపదమ్పీతి** ఏకకోట్ఠాసమ్పి.

అనుబన్ధనాతి అస్సాసపస్సాసానం అనుగమనవసేన సతియా నిరన్తరం అనుపవత్తనా. **ఫుసనాతి** అస్సాసపస్సాసే గణేన్తస్స గణనం పటిసంహరిత్వా తే సతియా అనుబన్ధన్తస్స యథా అప్పనా హోతి, తథా చిత్తం ఠపేన్తస్స చ నాసికగ్గాదిట్ఠానస్స నేసం ఫుసనా. యస్మా పన గణనాదివసేన వియ ఫుసనాదివసేన విసుం మనసికారో నత్థి, ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణనా కాతబ్బాతి దస్సేతుం ఇధ ఫుసనాగహణన్తి దీపేన్తో **"ఫుసనాతి ఫుట్ఠట్ఠాన"**న్తి ఆహ. **ఠపనాతి** సమాధానం. తఞ్హి సమ్మదేవ ఆరమ్మణే చిత్తస్స ఆధానం ఠపనం హోతి. తథా హి సమాధి "చిత్తస్స ఠితి సణ్ఠితీ"తి నిద్దిట్ఠో. సమాధిప్పధానా పన అప్పనాతి ఆహ **"ఠపనాతి అప్పనా"**తి. అనిచ్చతాదీనం సంలక్ఖణతో **సల్లక్ఖణా విపస్సనా**. పవత్తతో నిమిత్తతో చ వినివట్టనతో **వినివట్టనా మగ్గో**. సకలసంకిలేసపటిప్పస్సద్ధిభావతో సబ్బసో సుద్ధీతి **పారిసుద్ధి ఫలం**. **తేసన్తి** వివట్టనాపారిసుద్ధీనం. **పటిపస్సనాతి** పతి పతి దస్సనం పేక్ఖనం. తేనాహ **"పచ్చవేక్ఖణా"**తి.

ఖణ్డన్తి ఏకం తీణి పఞ్చాతి ఏవం గణనాయ ఖణ్డనం. **ఓకాసేతి** గణనావిధిం సన్ధాయాహ, గణనానిస్సితోవ న కమ్మట్ఠాననిస్సితో. **సిఖాప్పత్తం ను ఖోతి** ఇదం చిరతరం గణనాయ మనసికరోన్తస్స వసేన వుత్తం. సో హి తథా లద్ధం అవిక్ఖేపమత్తం నిస్సాయ ఏవం మఞ్ఞేయ్య. **అస్సాసపస్సాసేసు యో ఉపట్ఠాతి, తం గహేత్వాతి** ఇదం అస్సాసపస్సాసేసు యస్స ఏకోవ పఠమం ఉపట్ఠాతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. యస్స పన ఉభోపి ఉపట్ఠహన్తి, తేన ఉభయమ్పి గహేత్వా గణేతబ్బం . **యో ఉపట్ఠాతీతి** ఇమినా చ ద్వీసు నాసాపుటవాతేసు యో పాకటతరో ఉపట్ఠాతి, సో గహేతబ్బోతి అయమ్పి అత్థో దీపితోతి దట్ఠబ్బం. **పవత్తమానం పవత్తమానన్తి** ఆమేడితవచనేన నిరన్తరం అస్సాసపస్సాసానం ఉపలక్ఖణం దస్సేతి. **ఏవన్తి** వుత్తప్పకారేన ఉపలక్ఖేత్వావాతి అత్థో. పఠమం ఏకేకస్మిం ఉపట్ఠితేపి ఉపలక్ఖేత్వావ గణేన్తస్స కమేన ఉభోపి పాకటా హోన్తీతి ఆహ – **"అస్సాసపస్సాసా పాకటా హోన్తీ"**తి. తేన "ఉపలక్ఖేత్వావ గణేతబ్బ"న్తి ఇమస్స "తస్సేవం గణయతో…పే.… పాకటా హోన్తీ"తి ఇదం కారణవచనం దట్ఠబ్బం. తత్థ **పాకటా హోన్తీతి** గణనావసేన బహిద్ధా విక్ఖేపాభావతో విభూతా హోన్తి.

పలిఘాయ పరివత్తనకం యత్థ నిక్ఖిపన్తి, సో **పలిఘత్థమ్భో**. **తియామరత్తిన్తి** అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం. **పురిమనయేనాతి** సీఘగణనాయ, గోపాలకగణనాయాతి అత్థో. **ఏకో ద్వే తీణి చత్తారి పఞ్చాతి** గణనావిధిదస్సనం. తస్మా **అట్ఠాతిఆదీసుపి** ఏకతో పట్ఠాయేవ పచ్చేకం అట్ఠాదీని పాపేతబ్బాని. **"సీఘం సీఘం గణేతబ్బమేవా"**తి వత్వా తత్థ కారణం నిదస్సనఞ్చ దస్సేతి **"గణనాపటిబద్ధే హీ"**తిఆదినా. తత్థ అరీయతి తేన నావాతి అరిత్తం, పాజనదణ్డో. అరిత్తేన ఉపత్థమ్భనం **అరిత్తుపత్థమ్భనం,** తస్స **వసేన**.

నిప్పరియాయతో నిరన్తరప్పవత్తి నామ ఠపనాయమేవాతి ఆహ **"నిరన్తరప్పవత్తం వియా"**తి. అన్తో పవిసన్తం మనసికరోన్తో అన్తో చిత్తం పవేసేతి నామ. బహి చిత్తనీహరణేపి ఏసేవ నయో. **వాతబ్భాహతన్తి** అబ్భన్తరగతవాతం బహులం మనసికరోన్తస్స వాతేన తం ఠానం అబ్భాహతం వియ మేదేన పూరితం వియ చ హోతి, తథా ఉపట్ఠాతి. **నీహరతోతి** ఫుట్ఠోకాసం ముఞ్చిత్వా నీహరతో. తథా పన నీహరతో వాతస్స గతిసమన్వేసనముఖేన నానారమ్మణేసు చిత్తం విధావతీతి ఆహ **"పుథుత్తారమ్మణే చిత్తం విక్ఖిపతీ"**తి.

ఏతన్తి ఏతం అస్సాసపస్సాసజాతం. **అనుగమనన్తి** పవత్తపవత్తానం అస్సాసపస్సాసానం ఆరమ్మణకరణవసేన సతియా అను అను పవత్తనం అనుగచ్ఛనం. తేనేవాహ – **"తఞ్చ ఖో ఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేనా"**తి. **నాభి ఆది** తత్థ పఠమం ఉప్పజ్జనతో. పఠముప్పత్తివసేన హి ఇధ ఆదిచిన్తా, న ఉప్పత్తిమత్తవసేన. తథా హి తే నాభితో పట్ఠాయ యావ నాసికగ్గా సబ్బత్థ ఉప్పజ్జన్తేవ. యత్థ యత్థ చ ఉప్పజ్జన్తి, తత్థ తత్థేవ భిజ్జన్తి ధమ్మానం గమనాభావతో. యథాపచ్చయం పన దేసన్తరప్పత్తియం గతిసమఞ్ఞా. **హదయం మజ్ఝన్తి** హదయసమీపం తస్స ఉపరిభాగో మజ్ఝం. **నాసికగ్గం పరియోసానన్తి** నాసికట్ఠానం తస్స పరియోసానం అస్సాసపస్సాసానం సమఞ్ఞాయ తదవధిభావతో. తథా హి తే చిత్తసముట్ఠానా వుత్తా, న చ బహిద్ధా చిత్తసముట్ఠానానం సమ్భవో అత్థి. తేనాహ **"అబ్భన్తరపవిసనవాతస్స నాసికగ్గం ఆదీ"**తి. పవిసననిక్ఖమనపరియాయో పన తంసదిసవసేనేవ వుత్తోతి వేదితబ్బో. **విక్ఖేపగతన్తి** విక్ఖేపం ఉపగతం, విక్ఖిత్తం అసమాహితన్తి అత్థో. **సారద్ధాయాతి** సదరథభావాయ. **ఇఞ్జనాయాతి** కమ్మట్ఠానమనసికారస్స చలనాయ. **విక్ఖేపగతేన చిత్తేనాతి** హేతుమ్హి కరణవచనం, ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే వా. **సారద్ధాతి** సదరథా. **ఇఞ్జితాతి** ఇఞ్జనకా చలనకా, తథా **ఫన్దితా**.

ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేనాతిఆదిమజ్ఝపరియోసానానుగమనవసేన న మనసి కాతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. "అనుబన్ధనాయ మనసికరోన్తేన ఫుసనావసేన ఠపనావసేన చ మనసి కాతబ్బ"న్తి యేన అధిప్పాయేన వుత్తం, తం వివరితుం **"గణనానుబన్ధనావసేన వియా"**తిఆదిమాహ. తత్థ **విసుం మనసికారో నత్థీతి** గణనాయ అనుబన్ధనాయ చ వినా యథాక్కమం కేవలం ఫుసనావసేన ఠపనావసేన చ కమ్మట్ఠానమనసికారో నత్థి. నను ఫుసనాయ వినా ఠపనాయ వియ ఫుసనాయ వినా గణనాయపి మనసికారో నత్థియేవాతి? యదిపి నత్థి, గణనా పన యథా కమ్మట్ఠానమనసికారస్స మూలభావతో పధానభావేన గహేతబ్బా, ఏవం అనుబన్ధనా ఠపనాయ తాయ వినా ఠపనాయ అసమ్భవతో. తస్మా సతిపి ఫుసనాయ నానన్తరికభావే గణనానుబన్ధనా ఏవ మూలభావతో పధానభావేన గహేత్వా ఇతరాసం తదభావం దస్సేన్తో ఆహ – **"గణనానుబన్ధనావసేన వియ హి ఫుసనాఠపనావసేన విసుం మనసికారో నత్థీ"**తి. యది ఏవం తా కస్మా ఉద్దేసే విసుం గహితాతి ఆహ **"ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవా"**తిఆది. తత్థ **ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణేన్తోతి** ఇమినా గణనాయ ఫుసనా అఙ్గన్తి దస్సేతి. తేనాహ – **"గణనాయ చ ఫుసనాయ చ మనసి కరోతీ"**తి. **తత్థేవాతి** ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ. **తేతి** అస్సాసపస్సాసే. **సతియా అనుబన్ధన్తోతి** గణనావిధిం అనుగన్త్వా సతియా నిబన్ధన్తో, ఫుట్ఠోకాసేయేవ తే నిరన్తరం ఉపధారేన్తోతి అత్థో. **అప్పనావసేన చిత్తం ఠపేన్తోతి** యథా అప్పనా హోతి, ఏవం యథాఉపట్ఠితే నిమిత్తే చిత్తం ఠపేన్తో సమాదహన్తో. **అనుబన్ధనాయ చాతిఆదీసు** అనుబన్ధనాయ చ ఫుసనాయ చ ఠపనాయ చ మనసి కరోతీతి వుచ్చతీతి యోజనా. **స్వాయమత్థోతి** య్వాయం "ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ గణేన్తో తత్థేవ గణనం పటిసంహరిత్వా తే సతియా అనుబన్ధన్తో"తి వుత్తో, సో అయమత్థో. యా అచ్చన్తాయ న మినోతి న వినిచ్ఛినతి, సా మానస్స సమీపేతి ఉపమా యథా గోణో వియ గవయోతి.

పఙ్గుళోతి పీఠసప్పీ. **దోలాతి** పేఙ్ఖోలో. **కీళతన్తి** కీళన్తానం. **మాతాపుత్తానన్తి** అత్తనో భరియాయ పుత్తస్స చ. **ఉభో కోటియోతి** ఆగచ్ఛన్తస్స పురిమకోటిం, గచ్ఛన్తస్స పచ్ఛిమకోటిన్తి ద్వేపి కోటియో. **మజ్ఝఞ్చాతి** దోలాఫలకస్సేవ మజ్ఝం. ఉపనిబన్ధనత్థమ్భో వియాతి **ఉపనిబన్ధనత్థమ్భో,** నాసికగ్గం ముఖనిమిత్తం వా, తస్స మూలే సమీపే ఠత్వా. కథం ఠత్వా ? సతియా వసేన. సతిఞ్హి తత్థ సూపట్ఠితం కరోన్తో యోగావచరో తత్థ ఠితో నామ హోతి అవయవధమ్మేన సముదాయస్స అపదిసితబ్బతో . **నిమిత్తేతి** నాసికగ్గాదినిమిత్తే. **సతియా నిసిన్నోతి** సతివసేన నిసీదన్తో. "సతిఞ్హి తత్థా"తిఆదినా ఠానే వియ వత్తబ్బం. **తత్థాతి** ఫుట్ఠట్ఠానే. **తేతి** నగరస్స అన్తో బహి చ గతా మనుస్సా తేసం సఙ్గహో చ హత్థగతా. **ఆదితో పభుతీతి** ఉపమేయ్యత్థదస్సనతో పట్ఠాయ.

గాథాయం **నిమిత్తన్తి** ఉపనిబన్ధననిమిత్తం. **అనారమ్మణమేకచిత్తస్సాతి** ఏకస్స చిత్తస్స న ఆరమ్మణం, ఆరమ్మణం న హోన్తీతి అత్థో. **అజానతో చ తయో ధమ్మేతి** నిమిత్తం అస్సాసో పస్సాసోతి ఇమే నిమిత్తాదయో తయో ధమ్మే ఆరమ్మణకరణవసేన అవిన్దన్తస్స. **చ**-సద్దో బ్యతిరేకే. **భావనాతి** ఆనాపానస్సతిసమాధిభావనా. **నుపలబ్భతీతి** న ఉపలబ్భతి న సిజ్ఝతీతి అయం చోదనాగాథాయ అత్థో. దుతియా పన పరిహారగాథా సువిఞ్ఞేయ్యావ.

కథన్తి తాసం చోదనాపరిహారగాథానం అత్థం వివరితుం కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా. **ఇమే తయో ధమ్మాతి**ఆదీసు పదయోజనాయ సద్ధిం అయమత్థనిద్దేసో – ఇమే నిమిత్తాదయో తయో ధమ్మా ఏకచిత్తస్స కథం ఆరమ్మణం న హోన్తి, అసతిపి ఆరమ్మణభావే న చిమే న చ ఇమే తయో ధమ్మా అవిదితా హోన్తి, కథఞ్చ న హోన్తి అవిదితా, తేసఞ్హి అవిదితత్తే చిత్తఞ్చ కథం విక్ఖేపం న గచ్ఛతి, పధానఞ్చ భావనాయ నిప్ఫాదకం వీరియఞ్చ కథం పఞ్ఞాయతి, నీవరణానం విక్ఖమ్భకం సమ్మదేవ సమాధానావహం భావనానుయోగసఙ్ఖాతం పయోగఞ్చ యోగీ కథం సాధేతి, ఉపరూపరి లోకియలోకుత్తరఞ్చ విసేసం కథమధిగచ్ఛతీతి.

ఇదాని తమత్థం కకచోపమాయ సాధేతుం **"సేయ్యథాపీ"**తిఆది వుత్తం. భూమిభాగస్స విసమతాయ చఞ్చలే రుక్ఖే ఛేదనకిరియా న సుకరా సియా, తథా చ సతి కకచదన్తగతి దువిఞ్ఞేయ్యాతి ఆహ – **"సమే భూమిభాగే"**తి. **కకచేనాతి** ఖుద్దకేన ఖరపత్తేన. తేనాహ **"పురిసో"**తి. **ఫుట్ఠకకచదన్తానన్తి** ఫుట్ఠఫుట్ఠకకచదన్తానం వసేన. తేన కకచదన్తేహి ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ పురిసస్స సతియా ఉపట్ఠానం దస్సేతి. తేనాహ – **"న ఆగతే వా గతే వా కకచదన్తే మనసి కరోతీ"**తి.

కకచస్స ఆకడ్ఢనకాలే పురిసాభిముఖం పవత్తా ఆగతా, పేల్లనకాలే తతో విగతా గతాతి వుత్తా, న చ ఆగతా వా గతా వా కకచదన్తా అవిదితా హోన్తి సబ్బత్థ సతియా ఉపట్ఠితత్తా ఛిన్దితబ్బట్ఠానం అఫుసిత్వా గచ్ఛన్తానం ఆగచ్ఛన్తానఞ్చ కకచదన్తానం అభావతో. **పధానన్తి** రుక్ఖస్స ఛేదనవీరియం. **పయోగన్తి** తస్సేవ ఛేదనకిరియం. ఉపమాయం "విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి పదం పాళియం నత్థి, యోజేత్వా పన దస్సేతబ్బం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గే** (విసుద్ధి. ౧.౨౨౨) ఉపమాయమ్పి "విసేసమధిగచ్ఛతీ"తి పదం యోజేత్వావ వుత్తం. తంసంవణ్ణనాయఞ్చ "విసేసన్తి అనేకభావాపాదనం, తేన చ సాధేతబ్బం పయోజనవిసేస"న్తి అత్థో వుత్తో.

యథా రుక్ఖోతిఆది ఉపమాసంసన్దనం. ఉపనిబన్ధతి ఆరమ్మణే చిత్తం ఏతాయాతి సతి ఉపనిబన్ధనా నామ, తస్సా అస్సాసపస్సాసానం సల్లక్ఖణస్స నిమిత్తన్తి **ఉపనిబన్ధనానిమిత్తం,** నాసికగ్గం ముఖనిమిత్తం వా. **ఏవమేవన్తి** యథా సో పురిసో కకచేన రుక్ఖం ఛిన్దన్తో ఆగతగతే కకచదన్తే అమనసికరోన్తోపి ఫుట్ఠఫుట్ఠట్ఠానేయేవ సతియా ఉపట్ఠపనేన ఆగతగతే కకచదన్తే జానాతి, సుత్తపదఞ్చ అవిరజ్ఝన్తో అత్థకిచ్చం సాధేతి, ఏవమేవం. **నాసికగ్గే ముఖనిమిత్తేతి** దీఘనాసికో నాసికగ్గే, ఇతరో ముఖం అసనం నిమీయతి ఛాదీయతి ఏతేనాతి ముఖనిమిత్తన్తి లద్ధనామే ఉత్తరోట్ఠే.

ఇదం పధానన్తి యేన వీరియారమ్భేన ఆరద్ధవీరియస్స యోగినో కాయోపి చిత్తమ్పి కమ్మనియం భావనాకమ్మక్ఖమం భావనాకమ్మయోగ్గం హోతి, ఇదం వీరియం పధానన్తి ఫలేన హేతుం దస్సేతి. **ఉపక్కిలేసా పహీయన్తీతి** చిత్తస్స ఉపక్కిలేసభూతాని నీవరణాని విక్ఖమ్భనవసేన పహీయన్తి. **వితక్కా వూపసమ్మన్తీతి** తతో ఏవ కామవితక్కాదయో మిచ్ఛావితక్కా ఉపసమం గచ్ఛన్తి, నీవరణప్పహానేన వా పఠమజ్ఝానాధిగమం దస్సేత్వా వితక్కవూపసమాపదేసేన దుతియజ్ఝానాదీనమధిగమమాహ. **అయం పయోగోతి** అయం ఝానాధిగమస్స హేతుభూతో కమ్మట్ఠానానుయోగో పయోగో. **సంయోజనా పహీయన్తీతి** దసపి సంయోజనాని మగ్గప్పటిపాటియా సముచ్ఛేదవసేన పహీయన్తి. **అనుసయా బ్యన్తీ హోన్తీతి** తథా సత్తపి అనుసయా అనుప్పత్తిధమ్మతాపాదనేన భఙ్గమత్తస్సపి అనవసేసతో విగతన్తా హోన్తి. ఏత్థ చ సంయోజనప్పహానం నామ అనుసయనిరోధేనేవ హోతి, పహీనేసు చ సంయోజనేసు అనుసయానం లేసోపి న భవిస్సతీతి చ దస్సనత్థం "సంయోజనా పహీయన్తి, అనుసయా బ్యన్తీ హోన్తీ"తి వుత్తం. **అయం విసేసోతి** ఇమం సమాధిం నిస్సాయ అనుక్కమేన లబ్భమానో అయం సంయోజనప్పహానాదికో ఇమస్స సమాధిస్స విసేసోతి అత్థో.

యస్సాతి యేన. **అనుపుబ్బన్తి** అనుక్కమేన. **పరిచితాతి** పరిచిణ్ణా. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – ఆనాపానస్సతి యథా బుద్ధేన భగవతా దేసితా, తథా యేన దీఘరస్సపజాననాదివిధినా అనుపుబ్బం పరిచితా సుట్ఠు భావితా, తతో ఏవ పరిపుణ్ణా సోళసన్నం వత్థూనం పారిపూరియా సబ్బసో పుణ్ణా, సో భిక్ఖు ఇమం అత్తనో ఖన్ధాదిలోకం పఞ్ఞోభాసేన పభాసేతి. యథా కిం? అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా అబ్భాదిఉపక్కిలేసవిముత్తో చన్దిమా తారకరాజా వియాతి. "అబ్భా ముత్తోవ చన్దిమా"తి హి పదస్స నిద్దేసే మహికాదీనమ్పి వుత్తత్తా ఏత్థ ఆది-సద్దలోపో కతోతి వేదితబ్బో.

ఇధాతి కకచూపమాయ. **అస్సాతి** యోగినో. **ఇధాతి** వా ఇమస్మిం ఠానే. **అస్సాతి** ఉపమాభూతస్స కకచస్స. ఆగతగతవసేన యథా తస్స పురిసస్స అమనసికారో, ఏవం అస్సాసపస్సాసానం ఆగతగతవసేన అమనసికారమత్తమేవ ఆనయనప్పయోజనం. **న చిరేనేవాతి** ఇదం కతాధికారం సన్ధాయ వుత్తం. **నిమిత్తన్తి** పటిభాగనిమిత్తం. **అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితాతి** వితక్కాదిఅవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితాతి వదన్తి, విచారాదీతి పన వత్తబ్బం నిప్పరియాయేన వితక్కస్స అప్పనాభావతో. సో హి పాళియం "అప్పనా బ్యప్పనా"తి నిద్దిట్ఠో, తంసమ్పయోగతో వా యస్మా ఝానం అప్పనాతి అట్ఠకథావోహారో, ఝానఙ్గేసు చ సమాధి పధానం, తస్మా తం అప్పనాతి దస్సేన్తో **"అవసేసఝానఙ్గపటిమణ్డితా అప్పనాసఙ్ఖాతా ఠపనా చ సమ్పజ్జతీ"**తి ఆహ. **కస్సచి పన గణనావసేనేవ మనసికారకాలతో పభుతీతి** ఏత్థ **"అనుక్కమతో...పే.... పత్తం వియ హోతీ"**తి ఏత్తకోవ గన్థో పరిహీనో, పురాణపోత్థకేసు పన కత్థచి సో గన్థో లిఖితోయేవ తిట్ఠతి.

సారద్ధకాయస్స కస్సచి పుగ్గలస్స. **ఓనమతి** వట్ఠికాదిపలమ్బనేన. **వికూజతీతి** సద్దం కరోతి. **వలిం గణ్హాతీతి.** తత్థ తత్థ వలినం హోతి. కస్మా? యస్మా సారద్ధకాయో గరుకో హోతీతి. కాయదరథవూపసమేన సద్ధిం సిజ్ఝమానో ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధో బ్యతిరేకముఖేన తస్స సాధనం వియ వుత్తో. **ఓళారికఅస్సాసపస్సాసనిరోధవసేనాతి** అన్వయవసేన తదత్థస్స సాధనం. **కాయదరథే వూపసన్తేతి** చిత్తజరూపానం లహుముదుకమ్మఞ్ఞభావేన యో సేసతిసన్తతిరూపానమ్పి లహుఆదిభావో, సో ఇధ కాయస్స లహుభావోతి అధిప్పేతో. స్వాయం యస్మా చిత్తస్స లహుఆదిభావేన వినా నత్థి, తస్మా వుత్తం **"కాయోపి చిత్తమ్పి లహుకం హోతీ"**తి.

ఓళారికే అస్సాసపస్సాసే నిరుద్ధేతిఆది హేట్ఠా వుత్తనయమ్పి విచేతబ్బాకారప్పత్తస్స కాయసఙ్ఖారస్స విచయనవిధిం దస్సేతుం ఆనీతం.

ఉపరూపరి విభూతానీతి భావనాబలేన ఉద్ధం ఉద్ధం పాకటాని హోన్తి. **దేసతోతి** పకతియా ఫుసనదేసతో, పుబ్బే అత్తనో ఫుసనవసేన ఉపధారితట్ఠానతో.

"కత్థ నత్థీ"తి ఠానవసేన **"కస్స నత్థీ"**తి పుగ్గలవసేన చ వీమంసియమానమత్థం ఏకజ్ఝం కత్వా విభావేతుం **"అన్తోమాతుకుచ్ఛియ"**న్తిఆది వుత్తం. తత్థ "యథా ఉదకే నిముగ్గస్స నిరుద్ధోకాసతాయ అస్సాసపస్సాసా న పవత్తన్తి, ఏవం అన్తోమాతుకుచ్ఛియం. యథా మతానం సముట్ఠాపకచిత్తాభావతో, ఏవం అసఞ్ఞీభూతానం ముచ్ఛాపరేతానం అసఞ్ఞేసు వా జాతానం,

తథా నిరోధసమాపన్నాన”న్తి **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం. **మహాగణ్ఠిపదే** పన “ముచ్ఛాపరేతానం చిత్తప్పవత్తియా దుబ్బలభావతో”తి కారణం వుత్తం. చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నానం ధమ్మతావసేనేవ నేసం అనుప్పజ్జనం, తథా రూపారూపభవసమఙ్గీనం. కేచి పన “అనుపుబ్బతో సుఖుమభావప్పత్తియా చతుత్థజ్ఝానసమాపన్నస్స, రూపభవే రూపానం భవఙ్గస్స చ సుఖుమభావతో రూపభవసమఙ్గీనం నత్థీ”తి కారణం వదన్తి. అత్థియేవ తే అస్సాసపస్సాసా పారిసేసతోతి అధిప్పాయో యథావుత్తసత్తట్ఠానవినిముత్తస్స అస్సాసపస్సాసానం అనుప్పజ్జనట్ఠానస్స అభావతో. **పకతిఫుట్ఠవసేనాతి** పకతియా ఫుసనట్ఠానవసేన. **నిమిత్తం ఠపేతబ్బన్తి** సతియా తత్థ సుఖప్పవత్తనత్థం థిరతరం సఞ్ఞాణం పవత్తేతబ్బం. థిరసఞ్ఞాపదట్ఠానా హి సతి. **ఇమమేవాతి** ఇమం ఏవ అనుపట్ఠహన్తస్స కాయసఙ్ఖారస్స కణ్టకుట్ఠాపనఞాయేన ఉపట్ఠాపనవిధిమేవ. **అత్థవసన్తి** హేతుం. అత్థో హి ఫలం. సో యస్స వసేన పవత్తతి, సో అత్థవసోతి. **ముట్ఠస్సతిస్సాతి** వినట్ఠస్సతిస్స. **అసమ్పజానస్సాతి** సమ్పజఞ్ఞవిరహితస్స, భావేన్తస్స అనుక్కమేన అనుపట్ఠహన్తే అస్సాసపస్సాసే వీమంసిత్వా “ఇమే తే”తి ఉపధారేతుం సమ్మదేవ జానితుఞ్చ సమత్థాహి సతిపఞ్ఞాహి విరహితస్సాతి అధిప్పాయో. **ఇతో అఞ్ఞం** కమ్మట్ఠానం. **గరుకన్తి** భారియం. సా చస్స గరుకతా భావనాయ సుదుక్కరభావేనాతి ఆహ **‘‘గరుకభావన’’**న్తి.

ఉపరూపరి సన్తసుఖుమభావాపత్తితో “బలవతీ సువిసదా సూరా చ సతి పఞ్ఞా చ ఇచ్ఛితబ్బా”తి వత్వా సుఖుమస్స నామ అత్థస్స సాధనేనపి సుఖుమేనేవ భవితబ్బన్తి దస్సేతుం **‘‘యథా హీ’’**తిఆది వుత్తం. ఇదాని అనుపట్ఠహన్తానం అస్సాసపస్సాసానం పరియేసనుపాయం దస్సేన్తో **‘‘తాహి చ పనా’’**తిఆదిమాహ. తత్థ **అనుపదన్తి** పదానుపదం. **చరిత్వాతి** గోచరం గహేత్వా. **తస్మింయేవ ఠానేతి** ఉపనిబన్ధననిమిత్తసఞ్ఞితే ఠానే. **యోజేత్వాతి** మనసికారేన యోజేత్వా. **‘‘సతిరస్మియా బన్ధిత్వా’’**తి వా వుత్తమేవత్థమాహ **‘‘తస్మింయేవ ఠానే యోజేత్వా’’**తి. న హి ఉపమేయ్యే బన్ధనయోజనట్ఠానాని విసుం లబ్భన్తి. **నిమిత్తన్తి** ఉగ్గహనిమిత్తం పటిభాగనిమిత్తం వా. ఉభయమ్పి హి ఇధ ఏకజ్ఝం వుత్తం. తథా హి తూలపిచుఆది ఉపమత్తయం ఉగ్గహే యుజ్జతి, సేసం ఉభయత్థ. **ఏకచ్చేతి** ఏకే ఆచరియా.

తారకరూపం వియాతి తారకాయ పభారూపం వియ. **మణిగుళికాది**ఉపమా పటిభాగే వట్టన్తి. కథం పనేతం ఏకంయేవ కమ్మట్ఠానం అనేకాకారతో ఉపట్ఠాతీతి ఆహ **‘‘తఞ్చ పనేత’’**న్తిఆది. **సుత్తన్తన్తి** ఏకం సుత్తం. పగుణప్పవత్తిభావేన అవిచ్ఛేదం మహావిసయతఞ్చ సన్ధాయాహ **‘‘మహతీ పబ్బతేయ్యా నదీ వియా’’**తి. తత్థ బ్యఞ్జనసమ్పత్తియా సమన్తభద్దకం సుత్తం సబ్బభాగమనోహరా సబ్బపాలిఫుల్లా వనఘటా వియాతి ఆహ **‘‘ఏకా వనరాజి వియా’’**తి. తేనాహ భగవా “వనప్పగుమ్బే యథ ఫుస్సితగ్గే”తి (ఖు॰ పా॰ ౬.౧౩; సు॰ ని॰ ౨౩౬) నానానుసన్ధియం నానాపేయ్యాలం వివిధనయనిపుణం బహువిధకమ్మట్ఠానముఖం సుత్తన్తం అత్థికేహి సక్కచ్చం సముపపజ్జితబ్బన్తి ఆహ – **‘‘సీతచ్ఛాయో...పే.... రుక్ఖో వియా’’**తి. **సఞ్ఞానానతాయాతి** నిమిత్తుపట్ఠానతో పుబ్బే పవత్తసఞ్ఞానం నానావిధభావతో. **సఞ్ఞజన్తి** భావనాసఞ్ఞాజనితం భావనాసఞ్ఞాయ సఞ్జాననమత్తం. న హి అసభావస్స కుతోచి సముట్ఠానం అత్థి. తేనాహ – **‘‘నానతో ఉపట్ఠాతీ’’**తి, ఉపట్ఠానాకారమత్తన్తి వుత్తం హోతి.

ఇమే తయో ధమ్మాతి అస్సాసో పస్సాసో నిమిత్తన్తి ఇమే తయో ధమ్మా. **నత్థీతి** కమ్మట్ఠానవసేన మనసికాతబ్బభావేన నత్థి న ఉపలబ్భతి. **న ఉపచారన్తి** ఉపచారమ్పి న పాపుణాతి, పగేవ అప్పనన్తి అధిప్పాయో. **యస్స పనాతి** విజ్జమానపక్ఖో వుత్తనయానుసారేనేవ వేదితబ్బో.

ఇదాని వుత్తస్సేవ అత్థస్స సమత్థనత్థం కకచూపమాయం ఆగతా **‘‘నిమిత్త’’**న్తిఆదికా గాథా పచ్చానీతా. **నిమిత్తేతి** యథావుత్తే పటిభాగనిమిత్తే. **ఏవం హోతీతి** భావనమనుయుత్తస్స ఏవం హోతి, తస్మా “పునప్పునం ఏవం మనసి కరోహీ”తి వత్తబ్బో. **వోసానం ఆపజ్జేయ్యాతి** “నిమిత్తం నామ దుక్కరం ఉప్పాదేతుం, తయిదం లద్ధం, హన్దాహం దాని యదా వా తదా వా విసేసం నిబ్బత్తేస్సామీ”తి సఙ్కోచం ఆపజ్జేయ్య. **విసీదేయ్యాతి** “ఏత్తకం కాలం భావనమనుయుత్తస్స నిమిత్తమ్పి న ఉప్పన్నం, అభబ్బో మఞ్ఞే విసేసస్సా”తి విసాదం ఆపజ్జేయ్య. “ఇమాయ పటిపదాయ జరామరణతో ముచ్చిస్సామీతి పటిపన్నస్స నిమిత్త”న్తి వుత్తే కథం సఙ్కోచాపత్తి, భియ్యోసో మత్తాయ ఉస్సాహమేవ కరేయ్యాతి **‘‘నిమిత్తమిదం...పే.... వత్తబ్బో’’**తి **మజ్ఝిమభాణకా** ఆహు. **ఏవన్తి** వుత్తప్పకారేన పటిభాగనిమిత్తేయేవ భావనాచిత్తస్స ఠపనేన. **ఇతో పభుతీతి** ఇతో పటిభాగనిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ. పుబ్బే యం వుత్తం “అనుబన్ధనాయ ఫుసనాయ ఠపనాయ చ మనసి కరోతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.ఆనాపానస్సతిసమాధికథా), తత్థ అనుబన్ధనం ఫుసనఞ్చ విస్సజ్జేత్వా ఠపనావసేనేవ భావేతబ్బన్తి ఆహ **‘‘ఠపనావసేన భావనా హోతీ’’**తి.

పోరాణేహి వుత్తోవాయమత్థోతి దస్సేన్తో **‘‘నిమిత్తే’’**తి గాథమాహ. తత్థ **నిమిత్తేతి** పటిభాగనిమిత్తే. **ఠపయం చిత్తన్తి** భావనాచిత్తం ఠపేన్తో, ఠపనావసేన మనసికరోన్తోతి అత్థో. **నానాకారన్తి** “చత్తారో వణ్ణా”తి ఏవం వుత్తం నానాకారం. ఆకారసామఞ్ఞవసేన హేతం ఏకవచనం. **విభావయన్తి** విభావేన్తో అన్తరధాపేన్తో. నిమిత్తుప్పత్తితో పట్ఠాయ హి తే ఆకారా అమనసికారతో అన్తరహితా వియ హోన్తి. **అస్సాసపస్సాసేతి** అస్సాసపస్సాసే యో నానాకారో, తం **విభావయం,** అస్సాసపస్సాససమ్భూతే వా నిమిత్తే. **సకం చిత్తం నిబన్ధతీతి** తాయ ఏవ ఠపనాయ అత్తనో చిత్తం ఉపనిబన్ధతి, అప్పేతీతి అత్థో. కేచి పన “విభావయన్తి విభావేన్తో, విదితం పాకటం కరోన్తో”తి అత్థం వదన్తి, తం పుబ్బభాగవసేన యుజ్జేయ్య. అయఞ్హేత్థ అత్థో – ధితిసమ్పన్నత్తా ధీరో యోగీ అస్సాసపస్సాసే నానాకారం విభావేన్తో నానాకారతో తే పజానన్తో విదితే పాకటే కరోన్తో నానాకారం వా ఓళారికోళారికే పస్సమ్భేన్తో వూపసమేన్తో తత్థ యం లద్ధం నిమిత్తం, తస్మిం చిత్తం ఠపేన్తో అనుక్కమేన సకం చిత్తం నిబన్ధతి అప్పేతీతి.

యదా సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని సువిసదాని తిక్ఖాని పవత్తన్తి, తదా అస్సద్ధియాదీనం దూరీభావేన సాతిసయం థామప్పత్తేహి సత్తహి బలేహి లద్ధుపత్థమ్భాని వితక్కాదీని కామావచరానేవ ఝానఙ్గాని బహూని హుత్వా పాతుభవన్తి. తతో ఏవ తేసం ఉజువిపచ్చనీకభూతా కామచ్ఛన్దాదయో సద్ధిం తదేకట్ఠేహి పాపధమ్మేహి విదూరీ భవన్తి పటిభాగనిమిత్తుప్పత్తియా సద్ధిం, తం ఆరబ్భ ఉపచారజ్ఝానం ఉప్పజ్జతి. తేన వుత్తం **‘‘నిమిత్తుపట్ఠానతో పభుతి నీవరణాని విక్ఖమ్భితానేవ హోన్తీ’’**తిఆది. తత్థ **సన్నిసిన్నావాతి** సమ్మదేవ నిసీదింసు ఏవ, ఉపసన్తాయేవాతి అత్థో. **విక్ఖమ్భితానేవ సన్నిసిన్నావాతి** అవధారణేన పన తదత్థం ఉస్సాహో కాతబ్బోతి దస్సేతి. **ద్వీహాకారేహీతి** ఝానధమ్మానం పటిపక్ఖదూరీభావో థిరభావప్పత్తి చాతి ఇమేహి ద్వీహి కారణేహి. ఇదాని తాని కారణాని అవత్థాముఖేన దస్సేతుం **‘‘ఉపచారభూమియం వా’’**తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఉపచారభూమియన్తి** ఉపచారావత్థాయం. యదిపి హి తదా ఝానఙ్గాని పటుతరాని మహగ్గతభావప్పత్తాని నుప్పజ్జన్తి, తేసం పన పటిపక్ఖధమ్మానం విక్ఖమ్భనేన చిత్తం సమాధియతి. తేనాహ **‘‘నీవరణప్పహానేనా’’**తి. **పటిలాభభూమియన్తి** ఝానస్స అధిగమావత్థాయం. తదా హి అప్పనాప్పత్తానం ఝానధమ్మానం ఉప్పత్తియా చిత్తం సమాధియతి. తేనాహ **‘‘అఙ్గపాతుభావేనా’’**తి.

ఉపచారే అఙ్గాని న థామజాతాని హోన్తి అఙ్గానం అథామజాతత్తా. యథా నామ దహరో కుమారకో ఉక్ఖిపిత్వా ఠపియమానో పునప్పునం భూమియం పతతి, ఏవమేవ ఉపచారే ఉప్పన్నే చిత్తం కాలేన నిమిత్తం ఆరమ్మణం కరోతి, కాలేన భవఙ్గం ఓతరతి. తేన వుత్తం **‘‘ఉపచారసమాధి కుసలవీథియం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతీ’’**తి. అప్పనాయం పన అఙ్గాని థామజాతాని హోన్తి తేసం థామజాతత్తా. యథా నామ బలవా పురిసో ఆసనా వుట్ఠాయ దివసమ్పి తిట్ఠేయ్య, ఏవమేవ అప్పనాసమాధిమ్హి ఉప్పన్నే చిత్తం సకిం భవఙ్గవారం ఛిన్దిత్వా

కేవలమ్పి రత్తిం కేవలమ్పి దివసం తిట్ఠతి, కుసలజవనపటిపాటివసేనేవ పవత్తతి. తేనాహ – "**అప్పనాసమాధి...పే.... న భవఙ్గం ఓతరతీ**"తి. **వణ్ణతో**తి పిచుపిణ్డతారకరూపాదీసు వియ ఉపట్ఠితవణ్ణతో. **లక్ఖణతో**తి ఖరభావాదిసభావతో అనిచ్చాదిసభావతో వా. రక్ఖితబ్బం తం నిమిత్తన్తి సమ్బన్ధో.

లద్ధపరిహానీతి లద్ధఉపచారజ్ఝానపరిహాని. నిమిత్తే అవినస్సన్తే తదారమ్మణం ఝానం అపరిహీనమేవ హోతి, నిమిత్తే పన ఆరక్ఖాభావేన వినట్ఠే లద్ధం లద్ధం ఝానమ్పి వినస్సతి తదాయత్తవుత్తితో. తేనాహ "**ఆరక్ఖమ్హీ**"తిఆది.

ఇదాని **తత్రాయం రక్ఖణూపాయో**తిఆదినా –

"ఆవాసో గోచరో భస్సం, పుగ్గలో భోజనం ఉతు;
ఇరియాపథోతి సత్తేతే, అసప్పాయే వివజ్జయే.

"సప్పాయే సత్త సేవేథ, ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో;
న చిరేనేవ కాలేన, హోతి కస్సచి అప్పనా"తి. (విసుద్ధి. ౧.౫౮) –

ఏవం వుత్తం రక్ఖణవిధిం సఙ్ఖేపతో విభావేతి. తత్రాయం విత్థారో – యస్మిం **ఆవాసే** వసన్తస్స అనుప్పన్నం వా నిమిత్తం నుప్పజ్జతి, ఉప్పన్నం వా వినస్సతి, అనుపట్ఠితా చ సతి న ఉపట్ఠాతి, అసమాహితఞ్చ చిత్తం న సమాధియతి, అయం అసప్పాయో. యత్థ నిమిత్తం ఉప్పజ్జతి చేవ థావరఞ్చ హోతి, సతి ఉపట్ఠాతి, చిత్తం సమాధియతి, అయం సప్పాయో. తస్మా యస్మిం విహారే బహూ ఆవాసా హోన్తి, తత్థ ఏకమేకస్మిం తీణి తీణి దివసాని వసిత్వా యత్థస్స చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, తత్థ వసితబ్బం.

గోచరగామో పన యో సేనాసనతో ఉత్తరేన వా దక్ఖిణేన వా నాతిదూరే దియడ్ఢకోసబ్భన్తరే హోతి సులభసమ్పన్నభిక్ఖో, సో సప్పాయో, విపరీతో అసప్పాయో.

భస్సన్తి ద్వత్తింసతిరచ్ఛానకథాపరియాపన్నం అసప్పాయం. తఞ్హిస్స నిమిత్తన్తరధానాయ సంవత్తతి. దసకథావత్థునిస్సితం సప్పాయం, తమ్పిమత్తాయ భాసితబ్బం.

పుగ్గలోపి అతిరచ్ఛానకథికో సీలాదిగుణసమ్పన్నో, యం నిస్సాయ అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా చిత్తం థిరతరం హోతి, ఏవరూపో సప్పాయో. కాయదళ్హిబహులో పన తిరచ్ఛానకథికో అసప్పాయో. సో హి తం కద్దమోదకమివ అచ్ఛం ఉదకం మలీనమేవ కరోతి, తాదిసఞ్చ ఆగమ్మ కోటపబ్బతవాసీదహరస్సేవ సమాపత్తి వినస్సతి, పగేవ నిమిత్తం.

భోజనం పన కస్సచి మధురం, కస్సచి అమ్బిలం సప్పాయం హోతి. **ఉతుపి** కస్సచి సీతో, కస్సచి ఉణ్హో సప్పాయో హోతి. తస్మా యం భోజనం వా ఉతుం వా సేవన్తస్స ఫాసు హోతి, అసమాహితం వా చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి. తం భోజనం, సో చ ఉతు సప్పాయో. ఇతరం భోజనం, ఇతరో చ ఉతు అసప్పాయో.

ఇరియాపథేసుపి కస్సచి చఙ్కమో సప్పాయో హోతి, కస్సచి సయనట్ఠాననిసజ్జానం అఞ్ఞతరో. తస్మా తం ఆవాసం వియ తీణి దివసాని ఉపపరిక్ఖిత్వా యస్మిం ఇరియాపథే అసమాహితం చిత్తం సమాధియతి, సమాహితం వా థిరతరం హోతి, సో సప్పాయో, ఇతరో అసప్పాయోతి వేదితబ్బో. ఇతి ఇమం సత్తవిధం అసప్పాయం వజ్జేత్వా సప్పాయం సేవితబ్బం. ఏవం పటిపన్నస్స హి నిమిత్తాసేవనబహులస్స న చిరేనేవ కాలేన హోతి కస్సచి అప్పనా.

యస్స పన ఏవమ్పి పటిపజ్జతో న హోతి, తేన దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బన్తి దస్సేతుం "**వత్థువిసదకిరియా**"తిఆదిమాహ. తత్థ (దీ. ని. అట్ఠ. ౨.౩౮౨; మ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౧౮; సం. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౨౩౨; అ. ని. అట్ఠ. ౧.౧.౪౧౮) **వత్థువిసదకిరియా** నామ అజ్ఝత్తికబాహిరానం వత్థూనం విసదభావకరణం. యదా హిస్స కేసనఖలోమాని దీఘాని హోన్తి, సరీరం వా సేదమలగ్గహితం, తదా అజ్ఝత్తికం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. యదా పనస్స చీవరం జిణ్ణం కిలిట్ఠం దుగ్గన్ధం హోతి, సేనాసనం వా ఉక్లాపం, తదా బాహిరం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. అజ్ఝత్తికబాహిరే హి వత్థుమ్హి అవిసదే ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి అపరిసుద్ధం హోతి అపరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. అపరిసుద్ధేన చ ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి అవిభూతా హోన్తి, కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుద్ధిం విరుళ్హిం వేపుల్లం న గచ్ఛతి. విసదే పన అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి విసదం హోతి పరిసుద్ధాని దీపకపల్లికవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. పరిసుద్ధేన చ ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసతో సఙ్ఖారాపి విభూతాహోన్తి, కమ్మట్ఠానమనుయుఞ్జతో కమ్మట్ఠానమ్పి వుద్ధిం విరుళ్హిం వేపుల్లం గచ్ఛతి.

ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. సచే హిస్స సద్ధిన్ద్రియం బలవం హోతి, ఇతరాని మన్దాని, తతో వీరియిన్ద్రియం పగ్గహకిచ్చం, సతిన్ద్రియం ఉపట్ఠానకిచ్చం, సమాధిన్ద్రియం అవిక్ఖేపకిచ్చం, పఞ్ఞిన్ద్రియం దస్సనకిచ్చం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా తం ధమ్మసభావపచ్చవేక్ఖణేన వా యథా వా మనసికరోతో బలవం జాతం, తథా అమనసికారేన హాపేతబ్బం. **వక్కలిత్థేరవత్థు** చేత్థ నిదస్సనం. సచే పన వీరియిన్ద్రియం బలవం హోతి, అథ నేవ సద్ధిన్ద్రియం అధిమోక్ఖకిచ్చం కాతుం సక్కోతి, న ఇతరాని ఇతరకిచ్చభేదం. తస్మా తం పస్సద్ధాదిభావనాయ హాపేతబ్బం. తత్రాపి **సోణత్థేరవత్థు** దస్సేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి ఏకస్స బలవభావే సతి ఇతరేసం అత్తనో కిచ్చేసు అసమత్థతా వేదితబ్బా.

విసేసతో పనేత్థ సద్ధాపఞ్ఞానం సమాధివీరియానఞ్చ సమతం పసంసన్తి. బలవసద్ధో హి మన్దపఞ్ఞో ముధప్పసన్నో హోతి, అవత్థుస్మిం పసీదతి. బలవపఞ్ఞో మన్దసద్ధో కేరాటికపక్ఖం భజతి, భేసజ్జసముట్ఠితో వియ రోగో అతేకిచ్ఛో హోతి. ఉభిన్నం సమతాయ వత్థుస్మింయేవ పసీదతి. బలవసమాధిం పన మన్దవీరియం సమాధిస్స కోసజ్జపక్ఖత్తా కోసజ్జం అభిభవతి, బలవవీరియం మన్దసమాధింవీరియస్స ఉద్ధచ్చపక్ఖత్తా ఉద్ధచ్చం అభిభవతి. సమాధి పన వీరియేన సంయోజితో కోసజ్జే పతితుం న లభతి, వీరియం సమాధినా సంయోజితం ఉద్ధచ్చే పతితుం న లభతి. తస్మా తదుభయం సమం కాతబ్బం. ఉభయసమతాయ హి అప్పనా హోతి. అపిచ సమాధికమ్మికస్స బలవతీపి సద్ధా వట్టతి. ఏవఞ్హి సద్దహన్తో ఓకప్పేన్తో అప్పనం పాపుణిస్సతి, సమాధిపఞ్ఞాసు పన సమాధికమ్మికస్స ఏకగ్గతా బలవతీ వట్టతి. ఏవఞ్హి సో అప్పనం పాపుణాతి, విపస్సనాకమ్మికస్స పఞ్ఞా బలవతీ వట్టతి . ఏవఞ్హి సో లక్ఖణప్పటివేధం పాపుణాతి, ఉభిన్నం పన సమతాయపి అప్పనా హోతియేవ. సతి పన సబ్బత్థ బలవతీ వట్టతి. సతి హి చిత్తం ఉద్ధచ్చపక్ఖికానం సద్ధావీరియపఞ్ఞానం వసేన ఉద్ధచ్చపాతతో కోసజ్జపక్ఖేన చ సమాధినా కోసజ్జపాతతో రక్ఖతి. తస్మా సా లోణధూపనం వియ సబ్బబ్యఞ్జనేసు, సబ్బకమ్మికఅమచ్చో వియ చ సబ్బరాజకిచ్చేసు సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బా.

నిమిత్తకుసలతా నామ పథవీకసిణాదికస్స చిత్తేకగ్గతానిమిత్తస్స అకతస్స కరణకోసల్లం, కతస్స భావనాకోసల్లం, భావనాయ లద్ధస్స రక్ఖణకోసల్లఞ్చ, తం ఇధ అధిప్పేతం.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అచ్చారద్ధవీరియతాదీహి ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, తదా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) –

"సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, సుక్ఖాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ముఖవాతఞ్చ దదేయ్య, న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి. నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, అకాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. అకాలో వీరియ…పే॰… అకాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దువూపసమయం హోతి.

"యస్మిం ఖో, భిక్ఖవే, సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. కాలో సమాధి…పే॰… కాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? ఉద్ధతం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సువూపసమయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ గోమయాని పక్ఖిపేయ్య, అల్లాని చ కట్ఠాని పక్ఖిపేయ్య, ఉదకవాతఞ్చ దదేయ్య, పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం మహన్తం అగ్గిక్ఖన్ధం నిబ్బాపేతున్తి. ఏవం, భన్తే"తి.

ఏత్థ చ యథాసకం ఆహారవసేన పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

"అత్థి, భిక్ఖవే, కాయప్పస్సద్ధి చిత్తప్పస్సద్ధి, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ , ఉప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, సమథనిమిత్తం అబ్యగ్గనిమిత్తం, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి… పే॰… తథా అత్థి, భిక్ఖవే, ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

తత్థ యథాస్స పస్సద్ధిఆదయో ఉప్పన్నపుబ్బా, తం ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా తేసం ఉప్పాదనవసేన పవత్తమనసికారోవ తీసు పదేసుపి **యోనిసోమనసికారో** నామ. **సమథనిమిత్తన్తి** చ సమథస్సేవేతం అధివచనం, అవిక్ఖేపట్ఠేన చ తస్సేవ **అబ్యగ్గనిమిత్తన్తి**.

అపిచ సత్త ధమ్మా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – పణీతభోజనసేవనతా, ఉతుసుఖసేవనతా, ఇరియాపథసుఖసేవనతా, మజ్ఝత్తప్పయోగతా, సారద్ధకాయపుగ్గలపరివజ్జనతా, పస్సద్ధకాయపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – వత్థువిసదతా, నిమిత్తకుసలతా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా, సమయే చిత్తస్స నిగ్గహణతా, సమయే చిత్తస్స పగ్గహణతా, నిరస్సాదస్స చిత్తస్స సద్ధాసంవేగవసేన సమ్పహంసనతా, సమప్పవత్తస్స అజ్ఝుపేక్ఖనతా, అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా, సమాహితపుగ్గలసేవనతా, ఝానవిమోక్ఖపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

పఞ్చ ధమ్మా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – సత్తమజ్ఝత్తతా, సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతా, సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతా, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలసేవనతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహి ఆకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం నిగ్గణ్హాతి.

కథఞ్చ **యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి**? యదాస్స అతిసిథిలవీరియతాదీహి చిత్తం లీనం హోతి, తదా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో తయో అభావేత్వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) –

"సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ అల్లాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య…పే॰… పంసుకేన చ ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి. నో హేతం, భన్తే. ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యస్మిం సమయే లీనం చిత్తం హోతి. అకాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. అకాలో సమాధి…పే॰… అకాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి దుసముట్ఠాపయం హోతి.

"యస్మిఞ్చ ఖో, భిక్ఖవే, సమయే లీనం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో వీరియ…పే॰… కాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ. తం కిస్స హేతు? లీనం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తం ఏతేహి ధమ్మేహి సుసముట్ఠాపయం హోతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతుకామో అస్స, సో తత్థ సుక్ఖాని చేవ తిణాని పక్ఖిపేయ్య…పే॰… న చ పంసుకేన ఓకిరేయ్య, భబ్బో ను ఖో సో పురిసో తం పరిత్తం అగ్గిం ఉజ్జాలేతున్తి. ఏవం, భన్తే"తి.

ఏత్థాపి యథాసకం ఆహారవసేన ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదీనం భావనా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨) –

"అత్థి, భిక్ఖవే, కుసలాకుసలా ధమ్మా సావజ్జానవజ్జా ధమ్మా హీనప్పణీతా ధమ్మా కణ్హసుక్కసప్పటిభాగా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, ఆరమ్భధాతు నిక్కమధాతు పరక్కమధాతు, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతి. తథా అత్థి, భిక్ఖవే, పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి.

తత్థ సభావసామఞ్ఞలక్ఖణప్పటివేధవసేన పవత్తమనసికారో కుసలాదీసు **యోనిసోమనసికారో** నామ. ఆరమ్భధాతుఆదీనం ఉప్పాదవసేన పవత్తమనసికారో ఆరమ్భధాతుఆదీసు **యోనిసోమనసికారో** నామ. తత్థ **ఆరమ్భధాతూ**తి పఠమవీరియం వుచ్చతి. **నిక్కమధాతూ**తి కోసజ్జతో నిక్ఖన్తత్తా తతో బలవతరం. **పరక్కమధాతూ**తి పరం పరం ఠానం అక్కమనతో తతోపి బలవతరం. **పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా**తి పన పీతియా ఏవేతం నామం, తస్సాపి ఉప్పాదకమనసికారో **యోనిసోమనసికారో** నామ.

అపిచ సత్త ధమ్మా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – పరిపుచ్ఛకతా, వత్థువిసదకిరియా, ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా, దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా, పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా, గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – అపాయాదిభయపచ్చవేక్ఖణతా, వీరియాయత్తలోకియలోకుత్తరవిసేసాధిగమానిసంసదస్సితా, “బుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకేహి గతమగ్గో మయా గన్తబ్బో, సో చ న సక్కా కుసీతేన గన్తు”న్తి ఏవం గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణతా, దాయకానం మహప్ఫలతాకరణేన పిణ్డాపచాయనతా, “వీరియారమ్భస్స వణ్ణవాదీ మే సత్థా, సో చ అనతిక్కమనీయసాసనో, అమ్హాకఞ్చ బహూపకారో, పటిపత్తియా చ పూజియమానో పూజితో హోతి, న ఇతరథా”తి ఏవం సత్థు మహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, “సద్ధమ్మసఙ్ఖాతం మే మహాదాయజ్జం గహేతబ్బం, తఞ్చ న సక్కా కుసీతేన గహేతు”న్తి ఏవం దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా, ఆలోకసఞ్ఞామనసికారఇరియాపథపరివత్తనఅబ్భోకాససేవనాదీహి థినమిద్ధవినోదనతా, కుసీతపుగ్గలపరివజ్జనతా, ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనతా, సమ్మప్పధానపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి.

ఏకాదస ధమ్మా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి – బుద్ధానుస్సతి, ధమ్మసఙ్ఘసీలచాగదేవతానుస్సతి, ఉపసమానుస్సతి, లూఖపుగ్గలపరివజ్జనతా, సినిద్ధపుగ్గలసేవనతా, పసాదనీయసుత్తన్తపచ్చవేక్ఖణతా, తదధిముత్తతాతి. ఇతి ఇమేహి ఆకారేహి ఏతే ధమ్మే ఉప్పాదేన్తో ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గాదయో భావేతి నామ. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గహేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం పగ్గణ్హాతి.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి**? యదాస్స పఞ్ఞాపయోగమన్దతాయ వా ఉపసమసుఖానధిగమేన వా నిరస్సాదం చిత్తం హోతి, తదా నం అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన సంవేజేతి. **అట్ఠ సంవేగవత్థూని** నామ జాతిజరాబ్యాధిమరణాని చత్తారి, అపాయదుక్ఖం పఞ్చమం, అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి. బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణానుస్సరణేన చస్స పసాదం జనేతి. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం సమ్పహంసేతి.

కథం **యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి**? యదాస్స ఏవం పటిపజ్జతో అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిప్పటిపన్నం చిత్తం హోతి, తదా తస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు అబ్యాపారం ఆపజ్జతి సారథి వియ చ సమప్పవత్తేసు అస్సేసు. ఏవం యస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బం, తస్మిం సమయే చిత్తం అజ్ఝుపేక్ఖతి.

అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనా నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం అనారుళ్హపుబ్బానం అనేకకిచ్చప్పసుతానం విక్ఖిత్తహదయానం పుగ్గలానం ఆరకా పరిచ్చాగో. **సమాహితపుగ్గలసేవనా** నామ నేక్ఖమ్మపటిపదం పటిపన్నానం సమాధిలాభీనం పుగ్గలానం కాలేన కాలం ఉపసఙ్కమనం. **తదధిముత్తతా** నామ సమాధిముత్తతా, సమాధిగరుసమాధినిన్నసమాధిపోణసమాధిపబ్భారతాతి అత్థో. ఏవమేతం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేతబ్బం. తేనాహ – ‘‘**ఇమాని దస అప్పనాకోసల్లాని అవిజహన్తేనా**’’తి. తత్థ యేన విధినా అప్పనాయ కుసలో హోతి, సో దసవిధోపి విధి అప్పనాకోసల్లం తన్నిబ్బత్తం వా ఞాణం, ఏవమేతం దసవిధం అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేన్తస్స పటిలద్ధనిమిత్తస్మిం అప్పనా ఉప్పజ్జతి. వుత్తఞ్హేతం –

“ఏవఞ్హి సమ్పాదయతో, అప్పనాకోసల్లం ఇమం;
పటిలద్ధే నిమిత్తస్మిం, అప్పనా సమ్పవత్తతీ”తి. (విసుద్ధి. ౧.౬౭);

యోగో కరణీయోతి అప్పనాకోసల్లం సమ్పాదేన్తస్సపి యది అప్పనా న హోతి, తేన కమ్మట్ఠానానుయోగం అవిజహిత్వా రేణుఆదీసు మధుకరాదీనం పవత్తి ఆకారం సల్లక్ఖేత్వా లీనుద్ధతభావేహి మానసం మోచేత్వా వీరియసమతం యోజేన్తేన పునప్పునం యోగో కాతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

“ఏవఞ్హి పటిపన్నస్స, సచే సా నప్పవత్తతి;
తథాపి న జహే యోగం, వాయమేథేవ పణ్డితో.

“హిత్వా హి సమ్మవాయామం, విసేసం నామ మాణవో;
అధిగచ్ఛే పరిత్తమ్పి, ఠానమేతం న విజ్జతి.

“చిత్తప్పవత్తిఆకారం, తస్మా సల్లక్ఖయం బుధో;
సమతం వీరియస్సేవ, యోజయేథ పునప్పునం.

“ఈసకమ్పి లయం యన్తం, పగ్గణ్హేథేవ మానసం;
అచ్చారద్ధం నిసేధేత్వా, సమమేవ పవత్తయే.

“రేణుమ్హి ఉప్పలదలే, సుత్తే నావాయ నాళియా;
యథా మధుకరాదీనం, పవత్తి సమ్మవణ్ణితా.

“లీనఉద్ధతభావేహి, మోచయిత్వాన సబ్బసో;

ఏవం నిమిత్తాభిముఖం, మానసం పటిపాదయే”తి. (విసుద్ధి. ౧.౬౭);

యథా హి అఛేకో మధుకరో “అసుకస్మిం రుక్ఖే పుప్ఫం పుప్ఫిత”న్తి ఞత్వా తిక్ఖేన వేగేన పక్ఖన్దో తం అతిక్కమిత్వా పటినివత్తేన్తో ఖీణే రేణుమ్హి సమ్పాపుణాతి, అపరో అఛేకో మన్దేన జవేన పక్ఖన్దో ఖీణేయేవ సమ్పాపుణాతి, ఛేకో పన సమేన జవేన పక్ఖన్దో సుఖేన పుప్ఫరాసిం సమ్పత్వా యావదిచ్ఛకం రేణుం ఆదాయ మధుం సమ్పాదేత్వా మధుం అనుభవతి, యథా చ సల్లకత్తఅన్తేవాసికేసు ఉదకథాలగతే ఉప్పలపత్తే సత్థకమ్మం సిక్ఖన్తేసు ఏకో అఛేకో వేగేన సత్థం పాతేన్తో ఉప్పలపత్తం ద్విధా వా ఛిన్దతి, ఉదకే వా పవేసేతి, అపరో అఛేకో ఛిజ్జనపవేసనభయా సత్థకేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన సమేన పయోగేన తత్థ సత్థపదం దస్సేత్వా పరియోదాతసిప్పో హుత్వా తథారూపేసు ఠానేసు కమ్మం కత్వా లాభం లభతి, యథా చ “యో చతుబ్యామప్పమాణం మక్కటకసుత్తం ఆహరతి, సో చత్తారి సహస్సాని లభతీ”తి రఞ్ఞా వుత్తే ఏకో అఛేకపురిసో వేగేన మక్కటకసుత్తం ఆకడ్ఢన్తో తహిం తహిం ఛిన్దతియేవ, అపరో అఛేకో ఛేదనభయా హత్థేన ఫుసితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన కోటితో పట్ఠాయ సమేన పయోగేన దణ్డకే వేఠేత్వా ఆహరిత్వా లాభం లభతి, యథా చ అఛేకో నియామకో బలవవాతే లఙ్కారం పూరేన్తో నావం విదేసం పక్ఖన్దాపేతి, అపరో అఛేకో మన్దవాతే లఙ్కారం ఓరోపేన్తో నావం తత్థేవ ఠపేతి, ఛేకో పన మన్దవాతే పూరేత్వా బలవవాతే అడ్ఢలఙ్కారం కత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం పాపుణాతి, యథా చ “యో తేలేన అఛడ్డేన్తో నాళిం పూరేతి, సో లాభం లభతీ”తి ఆచరియేన అన్తేవాసికానం వుత్తే ఏకో అఛేకో లాభలుద్ధో వేగేన పూరేన్తో తేలం ఛడ్డేతి, అపరో అఛేకో తేలఛడ్డనభయా ఆసిఞ్చితుమ్పి న విసహతి, ఛేకో పన సమేన పయోగేన పూరేత్వా లాభం లభతి, ఏవమేవ ఏకో భిక్ఖు ఉప్పన్నే నిమిత్తే “సీఘమేవ అప్పనం పాపుణిస్సామీ”తి గాళ్హం వీరియం కరోతి, తస్స చిత్తం అచ్చారద్ధవీరియత్తా ఉద్ధచ్చే పతతి, సో న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. ఏకో అచ్చారద్ధవీరియతాయ దోసం దిస్వా “కిం దాని మే అప్పనాయా”తి వీరియం హాపేతి, తస్స చిత్తం అతిలీనవీరియత్తా కోసజ్జే పతతి, సోపి న సక్కోతి అప్పనం పాపుణితుం. యో పన ఈసకమ్పి లీనం లీనభావతో, ఉద్ధతం ఉద్ధచ్చతో మోచేత్వా సమేన పయోగేన నిమిత్తాభిముఖం పవత్తేతి, సో అప్పనం పాపుణాతి, తాదిసేన భవితబ్బం.

ఇదాని ఏవం పటిపన్నస్స అప్పనాపవత్తిం దస్సేన్తో **‘‘తస్సేవం అనుయుత్తస్సా’’**తిఆదిమాహ. తత్థ **పఠమం పరికమ్మ**న్తిఆది అగ్గహితగ్గహణేన వుత్తం, గహితగ్గహణేన పన అవిసేసేన సబ్బేసం సబ్బా సమఞ్ఞా. సబ్బానిపి హి అప్పనాయ పరికమ్మత్తా పటిసఙ్ఖారకత్తా **‘‘పరికమ్మానీ’’**తిపి, యథా గామాదీనం ఆసన్నప్పదేసో “గాముపచారో ఘరూపచారో”తి వుచ్చతి, ఏవం అప్పనాయ ఆసన్నత్తా సమీపచారిత్తా వా **‘‘ఉపచారానీ’’**తిపి, ఇతో పుబ్బే పరికమ్మానం ఉపరి అప్పనాయ చ అనులోమనతో **‘‘అనులోమానీ’’**తిపి వుచ్చన్తి. యఞ్చేత్థ సబ్బన్తిమం, తం పరిత్తగోత్తాభిభవనతో మహగ్గతగోత్తభావనతో చ **‘‘గోత్రభూ’’**తిపి వుచ్చతి. గం తాయతీతి హి గోత్తం, పరిత్తన్తి పవత్తమానం అభిధానం బుద్ధిఞ్చ ఏకంసికవిసయతాయ రక్ఖతీతి **పరిత్తగోత్తం**. యథా హి బుద్ధి ఆరమ్మణభూతేన అత్థేన వినా న వత్తతి, ఏవం అభిధానం అభిధేయ్యభూతేన, తస్మా సో తాని తాయతి రక్ఖతీతి వుచ్చతి. తం పన మహగ్గతానుత్తరవిధురం కామతణ్హాయ గోచరభూతం కామావచరధమ్మానం ఆవేణికరూపం దట్ఠబ్బం. మహగ్గతగోత్తేపి ఇమినా నయేన అత్థో వేదితబ్బో. ఇతి ఏవరూపస్స పరిత్తగోత్తస్స అభిభవనతో మహగ్గతగోత్తస్స చ భావనతో ఉప్పాదనతో అన్తిమం “గోత్రభూ”తిపి వుచ్చతి. **చతుత్థమేవ హి పఞ్చమం వాతి** ఖిప్పాభిఞ్ఞదన్ధాభిఞ్ఞానం వసేన వుత్తం. ఖిప్పాభిఞ్ఞస్స హి చతుత్థం అప్పేతి, దన్ధాభిఞ్ఞస్స పఞ్చమం. కస్మా పన చతుత్థం పఞ్చమం వా అప్పేతి, న ఛట్ఠం వా సత్తమం వాతి ఆహ **‘‘ఆసన్నభవఙ్గపాతత్తా’’**తి. యథా హి పురిసో ఛిన్నపపాతాభిముఖో ధావన్తో ఠాతుకామోపి పరియన్తే పాదం కత్వా ఠాతుం న సక్కోతి, పపాతే ఏవ పతతి, ఏవం ఛట్ఠం వా సత్తమం వా అప్పేతుం న సక్కోతి భవఙ్గస్స ఆసన్నత్తా. తస్మా చతుత్థపఞ్చమేసుయేవ అప్పనా హోతీతి వేదితబ్బా.

“పురిమా పురిమా కుసలా ధమ్మా పచ్ఛిమానం పచ్ఛిమానం కుసలానం ధమ్మానం ఆసేవనపచ్చయేన పచ్చయో”తి (పట్ఠా. ౧.౧.౧౨) వుత్తత్తా **‘‘ఆసేవనపచ్చయేన కుసలా ధమ్మా బలవన్తో హోన్తీ’’**తి ఆహ. యథా అలద్ధాసేవనం పఠమం జవనం దుబ్బలత్తా గోత్రభుం న ఉప్పాదేతి, లద్ధాసేవనం పన బలవభావతో దుతియం వా తతియం వా గోత్రభుం ఉప్పాదేతి, ఏవం లద్ధాసేవనతాయ బలవభావతో ఛట్ఠమ్పి సత్తమమ్పి అప్పేతీతి థేరస్స అధిప్పాయో. తేనాహ – **‘‘తస్మా ఛట్ఠం సత్తమం వా అప్పేతీ’’**తి. **త**న్తి థేరస్స వచనం. **పటిక్ఖిత్త**న్తి సుత్తసుత్తానులోమఆచరియవాదేహి అనుపత్థమ్భితత్తా “అత్తనోమతిమత్తం థేరస్సేత”న్తి వత్వా పటిక్ఖిత్తం. “పురిమా పురిమా కుసలా ధమ్మా”తి పన సుత్తపదమకారణం ఆసేవనపచ్చయలాభస్స బలవభావే అనేకన్తికత్తా. తథా హి అలద్ధాసేవనాపి పఠమచేతనా దిట్ఠధమ్మవేదనీయా హోతి, లద్ధాసేవనా దుతియచేతనా యావ ఛట్ఠచేతనా అపరాపరియవేదనీయా. యది ఛట్ఠం సత్తమఞ్చ పరిక్ఖీణజవత్తా దుబ్బలం, న ఆసేవనపచ్చయేన బలవం, కథం సత్తమజవనచేతనా ఉపపజ్జవేదనీయా ఆనన్తరియా చ హోతీతి? నాయం విసేసో ఆసేవనపచ్చయలాభేన బలవప్పత్తియా కిఞ్చరహి కిరియావత్థావిసేసతో. కిరియావత్థా హి ఆదిమజ్ఝపరియోసానవసేన తివిధా. తత్థ పరియోసానావత్థాయ సన్నిట్ఠాపకచేతనాభావేన ఉపపజ్జవేదనీయాదితా హోతి, న బలవభావేనాతి దట్ఠబ్బం. “పటిసన్ధియా అనన్తరపచ్చయభావినో విపాకసన్తానస్స అనన్తరపచ్చయభావేన తథా అభిసఙ్ఖతత్తా”తి చ వదన్తి, తస్మా ఛట్ఠసత్తమానం పపాతాభిముఖతాయ పరిక్ఖీణజవతా న సక్కా నివారేతుం. **పుబ్బభాగచిత్తానీ**తి తీణి చత్తారి వా చిత్తాని.

ఏత్థాతి ఏతిస్సం కాయానుపస్సనాయం. **పారిసుద్ధిం పత్తుకామోతి** అధిగన్తుకామో సమాపజ్జితుకామో చ. తత్థ సల్లక్ఖణావివట్టనావసేన అధిగన్తుకామో, సల్లక్ఖణవసేన సమాపజ్జితుకామోతి యోజేతబ్బం. **ఆవజ్జనసమాపజ్జన...పే.... వసిప్పత్త**న్తి ఏత్థ ఏవం తావ పఞ్చ వసియో వేదితబ్బా – పఠమజ్ఝానతో వుట్ఠాయ పఠమం వితక్కం ఆవజ్జయతో భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం వితక్కారమ్మణానేవ చత్తారి పఞ్చ జవనాని జవన్తి, తతో ద్వే భవఙ్గాని, తతో పన విచారారమ్మణం ఆవజ్జనం వుత్తనయేనేవ జవనానీతి ఏవం పఞ్చసు ఝానఙ్గేసు యదా నిరన్తరం చిత్తం పేసేతుం సక్కోతి, అథస్స **ఆవజ్జనవసీ** సిద్ధా హోతి. అయం పన భవఙ్గద్వయన్తరితా మత్థకప్పత్తా వసీ భగవతో యమకపాటిహారియే లబ్భతి, అఞ్ఞేసం వా ధమ్మసేనాపతిఆదీనం ఏవరూపే ఉట్ఠాయ సముట్ఠాయ లహుతరం ఆవజ్జనవసీనిబ్బత్తనకాలే. సా చ ఖో ఇత్తరా పరిత్తకాలా, న సత్థు యమకపాటిహారియే వియ చిరతరప్పబన్ధవతీ. తథా హి తం సావకేహి అసాధారణం వుత్తం. ఇతో పరం సీఘతరా ఆవజ్జనవసీ నామ నత్థి.

ఆయస్మతో పన మహామోగ్గల్లానస్స నన్దోపనన్దనాగరాజదమనే వియ సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా **సమాపజ్జనవసీ** నామ. ఏత్థ చ సమాపజ్జితుకామతానన్తరం ద్వీసు భవఙ్గేసు ఉప్పన్నేసు భవఙ్గం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉప్పన్నావజ్జనానన్తరం సమాపజ్జనం సీఘం సమాపజ్జనసమత్థతా. అయఞ్చ మత్థకప్పత్తా సమాపజ్జనవసీ సత్థు ధమ్మదేసనాయం లబ్భతి, తం సన్ధాయ వుత్తం “సో ఖో అహం, అగ్గివేస్సన, తస్సాయేవ కథాయ పరియోసానే తస్మింయేవ పురిమస్మిం సమాధినిమిత్తే అజ్ఝత్తమేవ చిత్తం సణ్ఠపేమి సన్నిసాదేమి ఏకోదిం కరోమి సమాదహామి, యేన సుదం నిచ్చకప్పం విహరామీ”తి (మ. ని. ౧.౩౮౭). ఇతో సీఘతరా హి సమాపజ్జనవసీ నామ నత్థి.

అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా ఖణం ఝానం ఠపేతుం సమత్థతా **అధిట్ఠానవసీ** నామ. తథేవ అచ్ఛరామత్తం వా దసచ్ఛరామత్తం వా లహుకం ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో వుట్ఠాతుం సమత్థతా **వుట్ఠానవసీ** నామ. భవఙ్గచిత్తప్పవత్తియేవ హేత్థ ఝానతో వుట్ఠానం నామ. ఏత్థ చ యథా “ఏత్తకమేవ ఖణం ఝానం ఠపేస్సామీ”తి పుబ్బపరికమ్మవసేన అధిట్ఠానసమత్థతా అధిట్ఠానవసీ, ఏవం “ఏత్తకమేవ ఖణం ఝానసమఙ్గీ హుత్వా ఝానతో వుట్ఠహిస్సామీ”తి పుబ్బపరికమ్మవసేన వుట్ఠానసమత్థతా వుట్ఠానవసీతి వేదితబ్బా, యా సమాపత్తివుట్ఠానకుసలతాతి వుచ్చతి. **పచ్చవేక్ఖణవసీ** పన ఆవజ్జనవసియా ఏవ వుత్తా. పచ్చవేక్ఖణజవనానేవ హి తత్థ ఆవజ్జనానన్తరాని. యదగ్గేన హి ఆవజ్జనవసీసిద్ధి, తదగ్గేన పచ్చవేక్ఖణవసీసిద్ధి వేదితబ్బా.

అరూపపుబ్బఙ్గమం వా...పే.... విపస్సనం పట్ఠపేతీతి సఙ్ఖేపతో వుత్తమత్థం విత్థారతో దస్సేతుం ''**కథ**''న్తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఝానఙ్గాని పరిగ్గహేత్వా**తి వితక్కాదీని ఝానఙ్గాని తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే సలక్ఖణరసాదివసేన పరిగ్గహేత్వా. "ఝానఙ్గానీ"తి హి ఇదం నిదస్సనమత్తం, ఝానఙ్గాని పన పస్సన్తో తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే పస్సతి. **తేసం నిస్సయం హదయవత్థు**న్తి యథా నామ పురిసో అన్తోగేహే సప్పం దిస్వా అనుబన్ధమానో తస్స ఆసయం పస్సతి, ఏవమేవ ఖో అయమ్పి యోగావచరో తే అరూపధమ్మే ఉపపరిక్ఖన్తో "ఇమే ధమ్మా కిం నిస్సాయ పవత్తన్తీ"తి పరియేసమానో తేసం నిస్సయం హదయవత్థుం పస్సతి. **ఝానఙ్గాని అరూప**న్తి ఏత్థ తంసమ్పయుత్తధమ్మానమ్పి గహణం వేదితబ్బం.

అరూపపుబ్బఙ్గమం రూపపరిగ్గహం దస్సేత్వా ఇదాని రూపపుబ్బఙ్గమం అరూపపరిగ్గహం దస్సేన్తో ''**అథ వా**''తిఆదిమాహ. **కేసాదీసు కోట్ఠాసేసు...పే.... తంనిస్సితరూపాని చ పరిగ్గహేత్వా**తి ఏత్థ పన కేసే తావ థద్ధలక్ఖణం పథవీధాతూతి పరిగ్గహేతబ్బం, తత్థేవ ఆబన్ధనలక్ఖణం ఆపోధాతూతి, పరిపాచనలక్ఖణం తేజోధాతూతి, విత్థమ్భనలక్ఖణం వాయోధాతూతి ఏవం సబ్బకోట్ఠాసేసు ఏకేకస్మిం కోట్ఠాసే చత్తారి చత్తారి మహాభూతాని పరిగ్గహేతబ్బాని. అథానేన యాథావతో సరసలక్ఖణతో ఆవిభూతాసు ధాతూసు కమ్మసముట్ఠానమ్హి తావ కేసే వుత్తలక్ఖణా తా చతస్సో చ ధాతుయో తంనిస్సితో చ వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా జీవితం కాయపసాదోతి ఏవం కాయదసకవసేన దస రూపాని, తత్థేవ భావస్స అత్థితాయ భావదసకవసేన దస రూపాని, ఆహారసముట్ఠానం ఓజట్ఠమకం, ఉతుసముట్ఠానం చిత్తసముట్ఠానన్తి అపరానిపి చతువీసతీతి ఏవం చతుసముట్ఠానేసు చతువీసతికోట్ఠాసేసు చతుచత్తాలీస రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. సేదో అస్సు ఖేళో సిఙ్ఘాణికాతి ఇమే పన చతూసు ఉతుచిత్తసముట్ఠానేసు ద్విన్నం ఓజట్ఠమకానం వసేన సోళస సోళస రూపాని. ఉదరియం కరీసం పుబ్బం ముత్తన్తి ఇమేసు చతూసు ఉతుసముట్ఠానేసు ఉతుసముట్ఠానస్సేవ ఓజట్ఠమకస్స వసేన అట్ఠ అట్ఠ రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. ఏస తావ ద్వత్తింసాకారే నయో.

యే పన ఇమస్మిం ద్వత్తింసాకారే ఆవిభూతే అపరే చత్తారో తేజోకోట్ఠాసా, ఛ వాయోకోట్ఠాసాతి దస ఆకారా ఆవి భవన్తి, తత్థ అసితాదిపరిపాచకే తావ కమ్మజతేజోకోట్ఠాసమ్హి ఓజట్ఠమకఞ్చేవ జీవితఞ్చాతి నవ రూపాని, తథా చిత్తజే అస్సాసపస్సాసకోట్ఠాసే ఓజట్ఠమకఞ్చేవ సద్దో చాతి నవ, సేసేసు చతుసముట్ఠానేసు అట్ఠసు జీవితనవకఞ్చేవ తీణి చ ఓజట్ఠమకానీతి తేత్తింస తేత్తింస రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. ఏవం విత్థారతో ద్వాచత్తాలీసాకారవసేన ఇమేసు భూతుపాదాయరూపేసు పాకటేసు జాతేసు వత్థుద్వారవసేన పఞ్చ చక్ఖుదసకాదయో హదయవత్థుదసకఞ్చాతి అపరానిపి సట్ఠి రూపాని పరిగ్గహేతబ్బాని. సచే పనస్స తేన తేన ముఖేన రూపం పరిగ్గహేత్వా అరూపం పరిగ్గణ్హతో సుఖుమత్తా అరూపం న ఉపట్ఠాతి, తేన ధురనిక్ఖేపం అకత్వా రూపమేవ పునప్పునం సమ్మసితబ్బం మనసి కాతబ్బం పరిగ్గహేతబ్బం వవత్థపేతబ్బం. యథా యథా హిస్స రూపం సువిక్ఖాలితం హోతి నిజ్జటం సుపరిసుద్ధం, తథా తథా తదారమ్మణా అరూపధమ్మా సయమేవ పాకటా హోన్తి.

యథా హి చక్ఖుమతో పురిసస్స అపరిసుద్ధే ఆదాసే ముఖనిమిత్తం ఓలోకేన్తస్స నిమిత్తం న పఞ్ఞాయతీతి న ఆదాసం ఛడ్డేతి, అథ ఖో నం పునప్పునం పరిమజ్జతి, తస్స పరిసుద్ధే ఆదాసే నిమిత్తం సయమేవ పాకటం హోతి, ఏవమేవ తేన భిక్ఖునా ధురనిక్ఖేపం అకత్వా రూపమేవ పునప్పునం సమ్మసితబ్బం మనసి కాతబ్బం పరిగ్గహేతబ్బం వవత్థపేతబ్బం. యథా యథా హిస్స రూపం సువిక్ఖాలితం హోతి నిజ్జటం సుపరిసుద్ధం, తథా తథా తదారమ్మణా అరూపధమ్మా సయమేవ పాకటా హోన్తి. ఏవం సువిసుద్ధరూపపరిగ్గహస్స పనస్స అరూపధమ్మా తీహాకారేహి ఉపట్ఠహన్తి ఫస్సవసేన వా వేదనావసేన వా విఞ్ఞాణవసేన వా.

కథం ? ఏకస్స తావ "కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా"తిఆదినా నయేన ధాతుయో పరిగ్గణ్హన్తస్స పఠమాభినిపాతో ఫస్సో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, సద్ధిం ఫస్సేన చేతనా సఙ్ఖారక్ఖన్ధో, చిత్తం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం అరూపధమ్మా ఫస్సవసేన ఉపట్ఠహన్తి. ఏకస్స "కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా"తి తదారమ్మణరసానుభవనకవేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తా సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తో ఫస్సో చ చేతనా చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తం చిత్తం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం వేదనావసేన అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. అపరస్స "కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా...పే.... అస్సాసపస్సాసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా"తి ఆరమ్మణపటివిజాననం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, ఫస్సో చ చేతనా చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధోతి ఉపట్ఠాతి. ఏవం విఞ్ఞాణవసేన అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. ఏతేనేవుపాయేన "కమ్మసముట్ఠానే కేసే పథవీధాతు కక్ఖళలక్ఖణా"తిఆదినా నయేన ద్వాచత్తాలీసాయ ధాతుకోట్ఠాసేసు చతున్నం చతున్నం ధాతూనం వసేన సేసేసుపి వత్థు చక్ఖాదీసు దసకేసు మనోధాతుమనోవిఞ్ఞాణధాతూనం నిస్సయలక్ఖణం హదయవత్థు రూపాభిఘాతారహభూతప్పసాదలక్ఖణం చక్ఖూతిఆదినా వత్థుద్వారవసేన పరిగ్గణ్హన్తస్స పఠమాభినిపాతో ఫస్సో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధోతిఆదినా ఫస్సాదివసేన తీహి ఆకారేహి అరూపధమ్మా ఉపట్ఠహన్తి. తేన వుత్తం ''**యథాపరిగ్గహితరూపారమ్మణం యథాపరిగ్గహితరూపవత్థుద్వారారమ్మణం వా ససమ్పయుత్తధమ్మం విఞ్ఞాణఞ్చ పస్సతీ**''తి.

ఇదాని అఞ్ఞథాపి రూపపుబ్బఙ్గమం అరూపపరిగ్గహం దస్సేన్తో ''**అథ వా**''తిఆదిమాహ. తత్థ **యథా హీ**తిఆది కాయస్స చిత్తస్స చ అస్సాసపస్సాసానం సముదయభావదస్సనం. **కమ్మారగగ్గరీ**తి కమ్మారానం ఉక్కాయ అగ్గిధమనభస్తా. **ధమమానాయా**తి ధూమాయన్తియా, వాతం గాహాపేన్తియాతి అత్థో. **తజ్జ**న్తి తదనురూపం. **ఏవమేవ**న్తి ఏత్థ కమ్మారగగ్గరీ వియ కరజకాయో, వాయామో వియ చిత్తం దట్ఠబ్బం. కిఞ్చాపి అస్సాసపస్సాసా చిత్తసముట్ఠానా, కరజకాయం పన వినా తేసం అప్పవత్తనతో ''**కాయఞ్చ చిత్తఞ్చ పటిచ్చ అస్సాసపస్సాసా**''తి వుత్తం.

తస్సాతి నామరూపస్స. **పచ్చయం పరియేసతీ**తి "అవిజ్జాసముదయా రూపసముదయో"తిఆదినా అవిజ్జాదికం పచ్చయం పరియేసతి వీమంసతి పరిగ్గణ్హాతి. **కఙ్ఖం వితరతీ**తి "అహోసిం ను ఖో అహం అతీతమద్ధాన"న్తిఆదినయప్పవత్తం సోళసవత్థుకం విచికిచ్ఛం అతిక్కమతి పజహతి. "యం కిఞ్చి రూపం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్న"న్తిఆదినయప్పవత్తం **కలాపసమ్మసనం**. **పుబ్బభాగే**తి పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిపరియాపన్నాయ ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ పుబ్బభాగే ఉప్పన్నే. **ఓభాసాదయో**తి ఓభాసో ఞాణం పీతి పస్సద్ధి సుఖం అధిమోక్ఖో పగ్గహో ఉపేక్ఖా ఉపట్ఠానం నికన్తీతి ఇమే ఓభాసాదయో దస.

తత్థ (విసుద్ధి॰ ౨.౭౩౩; పటి॰ మ॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౬) **ఓభాసో**తి విపస్సనోభాసో, సో చ విపస్సనాచిత్తసముట్ఠితం సన్తతిపతితం ఉతుసముట్ఠానఞ్చ పభస్సరరూపం. తత్థ విపస్సనాచిత్తసముట్ఠితం యోగినో సరీరట్ఠమేవ పభస్సరం హుత్వా తిట్ఠతి చిత్తజరూపానం సరీరం ముఞ్చిత్వా బహి అప్పవత్తనతో, ఇతరం సరీరం ముఞ్చిత్వా ఞాణానుభావానురూపం సమన్తతో పత్థరతి, తం తస్సేవ పఞ్ఞాయతి. తేన ఫుట్ఠోకాసే రూపగతమ్పి పస్సతి, పస్సన్తో చ చక్ఖువిఞ్ఞాణేన పస్సతి, ఉదాహు మనోవిఞ్ఞాణేనాతి వీమంసితబ్బన్తి వదన్తి. దిబ్బచక్ఖులాభినో వియ తం మనోవిఞ్ఞాణవిఞ్ఞేయ్యమేవాతి వత్తుం యుత్తం వియ దిస్సతి. సో ఖో పనాయం ఓభాసో కస్సచి భిక్ఖునో పల్లఙ్కట్ఠానమత్తమేవ ఓభాసేన్తో ఉప్పజ్జతి, కస్సచి అన్తోగబ్భం, కస్సచి బహిగబ్భమ్పి, కస్సచి సకలవిహారం, గావుతం, అడ్ఢయోజనం, యోజనం, ద్వియోజనం, తియోజనం, కస్సచి పథవీతలతో యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా ఏకాలోకం కురుమానో. భగవతో పన దససహస్సిలోకధాతుం ఓభాసేన్తో ఉదపాది. తస్మిం పన ఉప్పన్నే యోగావచరో "న వత మే ఇతో పుబ్బే ఏవరూపో ఓభాసో ఉప్పన్నపుబ్బో, అద్ధా మగ్గప్పత్తోస్మి ఫలప్పత్తోస్మీ"తి

అమగ్గమేవ “మగ్గో”తి, అఫలమేవ చ “ఫల”న్తి గణ్హాతి. తస్స అమగ్గం “మగ్గో”తి అఫలం వా “ఫల”న్తి గణ్హతో విపస్సనావీథి ఉక్కన్తా నామ హోతి. సో అత్తనో మూలకమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా ఓభాసమేవ అస్సాదేన్తో నిసీదతి.

ఞాణన్తి విపస్సనాఞాణం. తస్స కిర రూపారూపధమ్మే తులయన్తస్స తీరయన్తస్స విస్సట్ఠఇన్దవజిరమివ అవిహతవేగం తిఖిణం సూరం అతివిసదం ఞాణం ఉప్పజ్జతి.

పీతీతి విపస్సనాపీతి. తస్స కిర తస్మిం సమయే ఖుద్దికా పీతి ఖణికా పీతి ఓక్కన్తికా పీతి ఉబ్బేగా పీతి ఫరణా పీతీతి అయం పఞ్చవిధా పీతి సకలసరీరం పూరయమానా ఉప్పజ్జతి.

పస్సద్ధీతి విపస్సనాపస్సద్ధి. తస్స కిర తస్మిం సమయే రత్తిట్ఠానే వా దివాట్ఠానే వా నిసిన్నస్స కాయచిత్తానం నేవ దరథో, న గారవం, న కక్ఖళతా, న అకమ్మఞ్ఞతా, న గేలఞ్ఞం, న వఙ్కతా హోతి, అథ ఖో పనస్స కాయచిత్తాని పస్సద్ధాని లహూని ముదూని కమ్మఞ్ఞాని సువిసదాని ఉజుకానియేవ హోన్తి. సో ఇమేహి పస్సద్ధాదీహి అనుగ్గహితకాయచిత్తో తస్మిం సమయే అమానుసిం నామ రతిం అనుభవతి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

“సుఞ్ఞాగారం పవిట్ఠస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;
అమానుసీ రతీ హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో.

“యతో యతో సమ్మసతి, ఖన్ధానం ఉదయబ్బయం;
లభతీ పీతిపామోజ్జం, అమతం తం విజానత”న్తి. (ధ. ప. ౩౭౩-౩౭౪);

ఏవమస్స ఇమం అమానుసిం రతిం సాధయమానా లహుతాదిసమ్పయుత్తా పస్సద్ధి ఉప్పజ్జతి.

సుఖన్తి విపస్సనాసుఖం. తస్స కిర తస్మిం సమయే సకలసరీరం అభిసన్దయమానం అతిపణీతం సుఖముప్పజ్జతి.

అధిమోక్ఖోతి సద్ధా. విపస్సనాసమ్పయుత్తాయేవ హిస్స చిత్తచేతసికానం అతిసయప్పసాదభూతా బలవతీ సద్ధా ఉప్పజ్జతి.

పగ్గహోతి వీరియం. విపస్సనాసమ్పయుత్తమేవ హిస్స అసిథిలమనచ్చారద్ధం సుపగ్గహితం వీరియం ఉప్పజ్జతి.

ఉపట్ఠానన్తి సతి. విపస్సనాసమ్పయుత్తాయేవ హిస్స సూపట్ఠితా సుప్పతిట్ఠితా నిఖాతా అచలా పబ్బతరాజసదిసా సతి ఉప్పజ్జతి. సో యం యం ఠానం ఆవజ్జతి సమన్నాహరతి మనసి కరోతి పచ్చవేక్ఖతి, తం తం ఠానమస్స ఓక్కన్తిత్వా పక్ఖన్దిత్వా దిబ్బచక్ఖునో పరలోకో వియ సతియా ఉపట్ఠాతి.

ఉపేక్ఖాతి విపస్సనుపేక్ఖా చేవ ఆవజ్జనుపేక్ఖా చ. తస్మిఞ్హిస్స సమయే సబ్బసఙ్ఖారేసు మజ్ఝత్తభూతా విపస్సనుపేక్ఖా బలవతీ ఉప్పజ్జతి, మనోద్వారే ఆవజ్జనుపేక్ఖాపి. సా హిస్స తం తం ఠానం ఆవజ్జేన్తస్స విస్సట్ఠఇన్దవజిరమివ పత్తపుటే పక్ఖన్దతత్తనారాచో వియ చ సూరా తిఖిణా హుత్వా వహతి.

నికన్తీతి విపస్సనానికన్తి. ఏవం ఓభాసాదిపటిమణ్డితాయ హిస్స విపస్సనాయ ఆలయం కురుమానా సుఖుమా సన్తాకారా నికన్తి ఉప్పజ్జతి, యా “కిలేసో”తి పరిగ్గహేతుమ్పి న సక్కా హోతి.

యథా చ ఓభాసే, ఏవం ఏతేసుపి అఞ్ఞతరస్మిం ఉప్పన్నే యోగావచరో “న వత మే ఇతో పుబ్బే ఏవరూపం ఞాణం ఉప్పన్నపుబ్బం, ఏవరూపా పీతి, పస్సద్ధి, సుఖం, అధిమోక్ఖో, పగ్గహో, ఉపట్ఠానం, ఉపేక్ఖా, నికన్తి ఉప్పన్నపుబ్బా, అద్ధా మగ్గప్పత్తోస్మి ఫలప్పత్తోస్మీ”తి అమగ్గమేవ “మగ్గో”తి అఫలమేవ చ “ఫల”న్తి గణ్హాతి, తస్స అమగ్గం “మగ్గో”తి అఫలం “ఫల”న్తి గణ్హతో విపస్సనావీథి ఉక్కన్తా నామ హోతి. సో అత్తనో మూలకమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా నికన్తిమేవ అస్సాదేన్తో నిసీదతి.

ఏత్థ చ ఓభాసాదయో ఉపక్కిలేసవత్థుతాయ “ఉపక్కిలేసా”తి వుత్తా, న అకుసలత్తా, నికన్తి పన ఉపక్కిలేసో చేవ ఉపక్కిలేసవత్థు చ . వత్థువసేనేవ చేతే దస, గాహవసేన పన సమతింస హోన్తి. కథం? “మమ ఓభాసో ఉప్పన్నో”తి గణ్హతో హి దిట్ఠిగ్గాహో హోతి, “మనాపో వత ఓభాసో ఉప్పన్నో”తి గణ్హతో మానగ్గాహో, ఓభాసం అస్సాదయతో తణ్హాగాహో. ఇతి ఓభాసే దిట్ఠిమానతణ్హావసేన తయో గాహా. తథా సేసేసుపీతి ఏవం గాహవసేన సమతింస ఉపక్కిలేసా హోన్తి. తేసం వసేన అకుసలో అబ్యత్తో యోగావచరో ఓభాసాదీసు కమ్పతి విక్ఖిపతి, ఓభాసాదీసు ఏకేకం “ఏతం మమ, ఏసోహమస్మి, ఏసో మే అత్తా”తి సమనుపస్సతి. తేనాహు పోరాణా –

“ఓభాసే చేవ ఞాణే చ, పీతియా చ వికమ్పతి;
పస్సద్ధియా సుఖే చేవ, యేహి చిత్తం పవేధతి.

“అధిమోక్ఖే చ పగ్గాహే, ఉపట్ఠానే చ కమ్పతి;
ఉపేక్ఖావజ్జనాయ చేవ, ఉపేక్ఖాయ చ నికన్తియా”తి. (పటి. మ. ౨.౭)

కుసలో పణ్డితో బ్యత్తో బుద్ధిసమ్పన్నో యోగావచరో ఓభాసాదీసు ఉప్పన్నేసు “అయం ఖో మే ఓభాసో ఉప్పన్నో, సో ఖో పనాయం అనిచ్చో సఙ్ఖతో పటిచ్చసముప్పన్నో ఖయధమ్మో వయధమ్మో విరాగధమ్మో నిరోధధమ్మో”తి ఇతి వా తం పఞ్ఞాయ పరిచ్ఛిన్దతి ఉపపరిక్ఖతి. అథ వా పనస్స ఏవం హోతి – సచే ఓభాసో అత్తా భవేయ్య, అత్తాతి గహేతుం వట్టేయ్య, అనత్తావ పనాయం “అత్తా”తి గహితో. తస్మా సో అవసవత్తనట్ఠేన అనత్తా, హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చో, ఉప్పాదవయపటిపీళనట్ఠేన దుక్ఖోతి ఉపపరిక్ఖతి. యథా చ ఓభాసే, ఏవం సేసేసుపి. సో ఏవం ఉపపరిక్ఖిత్వా ఓభాసం “నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మేసో అత్తా”తి సమనుపస్సతి. ఞాణం...పే.... నికన్తిం “నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మేసో అత్తా”తి సమనుపస్సతి. ఏవం సమనుపస్సన్తో ఓభాసాదీసు న కమ్పతి న వేధతి. తేనాహు పోరాణా –

“ఇమాని దస ఠానాని, పఞ్ఞా యస్స పరిచ్చితా;
ధమ్ముద్ధచ్చకుసలో హోతి, న చ విక్ఖేపం గచ్ఛతీ”తి. (పటి. మ. ౨.౭);

సో ఏవం విక్ఖేపం అగచ్ఛన్తో తం సమతింసవిధం ఉపక్కిలేసజటం విజటేత్వా “ఓభాసాదయో ధమ్మా న మగ్గో, ఉపక్కిలేసవిముత్తం పన వీథిప్పటిపన్నం విపస్సనాఞాణం మగ్గో”తి అమగ్గం మగ్గఞ్చ వవత్థపేతి. యం సన్ధాయేతం వుత్తం “**ఓభాసాదయో దస విపస్సనుపక్కిలేసే పహాయ ఉపక్కిలేసవిముత్తం పటిపదాఞాణం మగ్గోతి వవత్థపేత్వా**”తి. **ఉదయం పహాయాతి** ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ గహితం సఙ్ఖారానం ఉదయం విస్సజ్జేత్వా తేసం భఙ్గస్సేవ అనుపస్సనతో భఙ్గానుపస్సనాఞాణం **పత్వా** ఆదీనవానుపస్సనాపుబ్బఙ్గమాయ నిబ్బిదానుపస్సనాయ **నిబ్బిన్దన్తో** ముఞ్చితుకమ్యతాపటిసఙ్ఖానుపస్సనాసఙ్ఖారుపేక్ఖానులోమఞాణానం చిణ్ణపరియన్తే ఉప్పన్నగోత్రభుఞాణానన్తరం ఉప్పన్నేన మగ్గఞాణేన సబ్బసఙ్ఖారేసు **విరజ్జన్తో విముచ్చన్తో**. మగ్గక్ఖణే హి అరియో విరజ్జతి విముచ్చతీతి చ వుచ్చతి. తేనాహ – “**యథాక్కమం చత్తారో అరియమగ్గే పాపుణిత్వా**”తి. మగ్గఫలనిబ్బానపహీనావసిట్ఠకిలేససఙ్ఖాతస్స పచ్చవేక్ఖితబ్బస్స పభేదేన **ఏకూనవీసతిభేదస్స**. అరహతో హి అవసిట్ఠకిలేసాభావేన ఏకూనవీసతి పచ్చవేక్ఖణఞాణాని. **అస్సాతి** ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానికస్స.

విసుం కమ్మట్ఠానభావనానయో నామ నత్థీతి పఠమచతుక్కవసేన అధిగతజ్ఝానస్స వేదనాచిత్తధమ్మానుపస్సనావసేన దేసితత్తా వుత్తం. **తేసన్తి** తిణ్ణం చతుక్కానం. **పీతిప్పటిసంవేదీతి** పీతియా పటి పటి సమ్మదేవ వేదనసీలో, తస్సా వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదో ఏతస్స అత్థి, తం వా పటి పటి సమ్మదేవ వేదయమానో. తత్థ కామం **సంవేదన**గ్గహణేనేవ పీతియా సక్కచ్చం విదితభావో బోధితో హోతి, యేహి పన పకారేహి తస్సా సంవేదనం ఇచ్ఛితం, తం దస్సేతుం **పటి**-సద్దగ్గహణం “పటి పటి సంవేదీతి పటిసంవేదీ”తి. తేనాహ “**ద్వీహాకారేహీ**”తిఆది.

తత్థ **కథం ఆరమ్మణతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి** పుచ్ఛావచనం. **సప్పీతికే ద్వే ఝానే సమాపజ్జతీ**”తి పీతిసహగతాని ద్వే పఠమదుతియజ్ఝానాని పటిపాటియా సమాపజ్జతి. **తస్సాతి** తేన. “పటిసంవిదితా”తి హి పదం అపేక్ఖిత్వా కత్తుఅత్థే ఏతం సామివచనం. **సమాపత్తిక్ఖణేతి** సమాపన్నక్ఖణే. **ఝానపటిలాభేనాతి** ఝానేన సమఙ్గిభావేన. **ఆరమ్మణతోతి** ఆరమ్మణముఖేన, తదారమ్మణజ్ఝానపరియాపన్నా పీతి పటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణస్స పటిసంవిదితత్తా. కిం వుత్తం హోతి? యథా నామ సప్పపరియేసనం చరన్తేన తస్స ఆసయే పటిసంవిదితే సోపి పటిసంవిదితో ఏవ హోతి మన్తాగదబలేన తస్స గహణస్స సుకరత్తా, ఏవం పీతియా ఆసయభూతే ఆరమ్మణే పటిసంవిదితే సా పీతి పటిసంవిదితా ఏవ హోతి సలక్ఖణతో సామఞ్ఞలక్ఖణతో చ తస్సా గహణస్స సుకరత్తాతి.

కథం అసమ్మోహతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **విపస్సనాక్ఖణేతి** విపస్సనాపఞ్ఞాయ తిక్ఖవిసదప్పవత్తాయ విసయతో దస్సనక్ఖణే. **లక్ఖణపటివేధేనాతి** పీతియా సలక్ఖణస్స సామఞ్ఞలక్ఖణస్స చ పటివిజ్ఝనేన. యఞ్హి యస్స విసేసతో సామఞ్ఞతో చ లక్ఖణం, తస్మిం విదితే సో యాథావతో విదితో ఏవ హోతి. తేనాహ – “**అసమ్మోహతో పీతి పటిసంవిదితా హోతీ**”తి.

ఇదాని తమత్థం పాళియా ఏవ విభావేతుం “**వుత్తఞ్హేత**”న్తిఆదిమాహ. తత్థ **దీఘంఅస్సాసవసేనాతి**ఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. తత్థ పన సతోకారితాదస్సనవసేన పాళి ఆగతా, ఇధ పీతిప్పటిసంవిదితావసేన. పీతిప్పటిసంవిదితా చ అత్థతో విభత్తా ఏవ. అపిచ అయమేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – దీఘంఅస్సాసవసేనాతి దీఘస్స అస్సాసస్స ఆరమ్మణభూతస్స వసేన పజానతో సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **చిత్తస్స ఏకగ్గతం అవిక్ఖేపం పజానతోతి** ఝానపరియాపన్నం అవిక్ఖేపోతి లద్ధనామం చిత్తస్సేకగ్గతం తంసమ్పయుత్తాయ పఞ్ఞాయ పజానతో. యథేవ హి ఆరమ్మణముఖేన పీతి పటిసంవిదితా హోతి, ఏవం తంసమ్పయుత్తధమ్మాపి ఆరమ్మణముఖేన పటిసంవిదితా ఏవ హోన్తీతి. **సతి ఉపట్ఠితా హోతీతి** దీఘంఅస్సాసవసేన ఝానసమ్పయుత్తా సతి తస్స ఆరమ్మణే ఉపట్ఠితా ఆరమ్మణముఖేన ఝానేపి ఉపట్ఠితా నామ హోతి. **తాయ సతియాతి** ఏవం ఉపట్ఠితాయ తాయ సతియా యథావుత్తేన **తేన ఞాణేన** సుప్పటివిదితత్తా ఆరమ్మణస్స తస్స వసేన తదారమ్మణా సా పీతి **పటిసంవిదితా హోతి**. **దీఘంపస్సాసవసేనాతి**ఆదీసుపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం పఠమచతుక్కవసేన దస్సితం పీతిప్పటిసంవేదనం ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో చ విభాగసో దస్సేతుం “**ఆవజ్జతో**”తిఆది వుత్తం. తత్థ **ఆవజ్జతోతి** ఝానం ఆవజ్జేన్తస్స. **సా పీతీతి** సా ఝానపరియాపన్నా పీతి. **జానతోతి** సమాపన్నక్ఖణే ఆరమ్మణముఖేన జానతో. తస్స సా పీతి పటిసంవిదితా హోతీతి సమ్బన్ధో. **పస్సతోతి** దస్సనభూతేన ఞాణేన ఝానతో వుట్ఠాయ పస్సన్తస్స. **పచ్చవేక్ఖతోతి** ఝానం పచ్చవేక్ఖన్తస్స. **చిత్తం అధిట్ఠహతోతి** “ఏత్తకం వేలం ఝానసమఙ్గీ భవిస్సామీ”తి ఝానచిత్తం అధిట్ఠహన్తస్స. ఏవం పఞ్చన్నం వసీభావానం వసేన ఝానస్స పజాననముఖేన ఆరమ్మణతో పీతియా పటిసంవేదనా దస్సితా.

ఇదాని యేహి ధమ్మేహి ఝానం విపస్సనా చ సిజ్ఝన్తి, తేసం ఝానపరియాపన్నానం విపస్సనామగ్గపరియాపన్నానఞ్చ సద్ధాదీనం వసేన పీతిప్పటిసంవేదనం దస్సేతుం “**సద్ధాయ అధిముచ్చతో**”తిఆది వుత్తం. తత్థ **అధిముచ్చతోతి** సద్దహన్తస్స, సమథవిపస్సనావసేనాతి అధిప్పాయో. **వీరియం పగ్గణ్హతో**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **అభిఞ్ఞేయ్యన్తి** అభివిసిట్ఠాయ పఞ్ఞాయ జానితబ్బం. **అభిజానతోతి** విపస్సనాపఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమాయ మగ్గపఞ్ఞాయ జానతో. **పరిఞ్ఞేయ్యన్తి** దుక్ఖసచ్చం తీరణపరిఞ్ఞాయ మగ్గపఞ్ఞాయ చ పరిజానతో. **పహాతబ్బన్తి** సముదయసచ్చం పహానపరిఞ్ఞాయ మగ్గపఞ్ఞాయ చ **పజహతో**. **భావయతో సచ్ఛికరోతో భావేతబ్బం** మగ్గసచ్చం, **సచ్ఛికాతబ్బం** నిరోధసచ్చం. కేచి పనేత్థ పీతియా ఏవ వసేన అభిఞ్ఞేయ్యాదీని ఉద్ధరన్తి, తం అయుత్తం ఝానాదిసముదాయం ఉద్ధరిత్వా తతో పీతియా నిద్ధారణస్స అధిప్పేతత్తా.

ఏత్థ చ “దీఘంఅస్సాసవసేనా”తిఆదినా పఠమచతుక్కవసేన ఆరమ్మణతో పీతిప్పటిసంవేదనం వుత్తం, తథా “ఆవజ్జతో”తిఆదీహి పఞ్చహి పదేహి. “అభిఞ్ఞేయ్యం అభిజానతో”తిఆదీహి పన అసమ్మోహతో, “సద్ధాయ అధిముచ్చతో”తిఆదీహి ఉభయథాపి సఙ్ఖేపతో సమథవసేన ఆరమ్మణతో విపస్సనావసేన అసమ్మోహతో పీతిప్పటిసంవేదనం వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనేత్థ వేదనానుపస్సనాయం పీతిసీసేన వేదనా గహితా, న సరూపతో ఏవాతి? భూమివిభాగాదివసేన వేదనం భిన్దిత్వా చతుధా వేదనానుపస్సనం దస్సేతుం. అపిచ వేదనాకమ్మట్ఠానం దస్సేన్తో భగవా పీతియా ఓళారికత్తా తంసమ్పయుత్తసుఖం సుఖగ్గహణత్థం పీతిసీసేన దస్సేతి.

ఏతేనేవ నయేన అవసేసపదానీతి సుఖప్పటిసంవేదీ చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవేదీతి పదాని పీతిప్పటిసంవేదీ-పదే ఆగతనయేనేవ అత్థతో వేదితబ్బాని. సక్కా హి “ద్వీహాకారేహి సుఖప్పటిసంవిదితా హోతి, చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణతో”తిఆదినా పీతిట్ఠానే సుఖాదిపదాని పక్ఖిపిత్వా “సుఖసహగతాని తీణి ఝానాని చత్తారి వా ఝానాని సమాపజ్జతీ”తిఆదినా అత్థం విఞ్ఞాతుం. తేనాహ “**తిణ్ణం ఝానానం వసేనా**”తిఆది. **వేదనాదయోతి ఆది**-సద్దేన సఞ్ఞా గహితా. తేనాహ “**ద్వే ఖన్ధా**”తి. **విపస్సనాభూమిదస్సనత్థన్తి** పకిణ్ణకసఙ్ఖారసమ్మసనవసేన విపస్సనాయ భూమిదస్సనత్థం “**సుఖన్తి ద్వే సుఖానీ**”తిఆది వుత్తం సమథే కాయికసుఖాభావతో. **సోతి** సో పస్సమ్భనపరియాయేన వుత్తో నిరోధో. “ఇమస్స హి భిక్ఖునో అపరిగ్గహితకాలే”తిఆదినా విత్థారతో కాయసఙ్ఖారే వుత్తో, తస్మా తత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. తత్థ కాయసఙ్ఖారవసేన ఆగతో, ఇధ చిత్తసఙ్ఖారవసేనాతి అయమేవ విసేసో.

ఏవం చిత్తసఙ్ఖారస్స పస్సమ్భనం అతిదేసేన దస్సేత్వా యదఞ్ఞం ఇమస్మిం చతుక్కే వత్తబ్బం, తం దస్సేతుం “**అపిచా**”తిఆది వుత్తం. తత్థ **పీతిపదేతి** “పీతిప్పటిసంవేదీ”తిఆదినా దేసితకోట్ఠాసే. **పీతిసీసేన వేదనా వుత్తాతి** పీతిఅపదేసేన తంసమ్పయుత్తా వేదనా వుత్తా, న పీతీతి అధిప్పాయో. తత్థ కారణం హేట్ఠా వుత్తమేవ. **ద్వీసు చిత్తసఙ్ఖారపదేసూతి** “చిత్తసఙ్ఖారప్పటిసంవేదీ పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖార”న్తి చిత్తసఙ్ఖారపటిసంయుత్తేసు ద్వీసు పదేసు. “విఞ్ఞాణపచ్చయా నామరూప”న్తి వచనతో చిత్తేన పటిబద్ధాతి **చిత్తపటిబద్ధా**. తతో ఏవ కామం చిత్తేన సఙ్ఖరీయన్తీతి **చిత్తసఙ్ఖారా,** సఞ్ఞావేదనాదయో, ఇధ పన ఉపలక్ఖణమత్తం, సఞ్ఞావేదనావ అధిప్పేతాతి ఆహ “**సఞ్ఞాసమ్పయుత్తా వేదనా**”తి.

చిత్తప్పటిసంవేదీతి ఏత్థ ద్వీహాకారేహి చిత్తపటిసంవిదితా హోతి ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో చ. కథం ఆరమ్మణతో? చత్తారి ఝానాని సమాపజ్జతి, తస్స సమాపత్తిక్ఖణే ఝానపటిలాభేనాతిఆదినా వుత్తనయానుసారేన సబ్బం సువిఞ్ఞేయ్యన్తి ఆహ – ‘‘**చతున్నం ఝానానం వసేన చిత్తపటిసంవిదితా వేదితబ్బా**’’తి. **చిత్తం మోదేన్తో**తి ఝానసమ్పయుత్తం చిత్తం సమ్పయుత్తాయ పీతియా మోదయమానో, తం వా పీతిం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తం విపస్సనాచిత్తం తాయ ఏవ ఆరమ్మణభూతాయ పీతియామోదయమానో. **పమోదేన్తో**తిఆదీని పదాని తస్సేవ వేవచనాని పీతిపరియాయభావతో.

సమ్పయుత్తాయ పీతియా చిత్తం ఆమోదేతీతి ఝానచిత్తసమ్పయుత్తాయ పీతిసమ్బొజ్ఝఙ్గభూతాయ ఓదగ్యలక్ఖణాయ ఝానపీతియా తమేవ ఝానచిత్తం సహజాతాదిపచ్చయవసేన చేవ ఝానపచ్చయవసేన చ పరిబ్రూహేన్తో హట్ఠప్పహట్ఠాకారం పాపేన్తో ఆమోదేతి పమోదేతి చ. **ఆరమ్మణం కత్వా**తి ఉళారం ఝానసమ్పయుత్తం పీతిం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తమానం విపస్సనా**చిత్తం** తాయ ఏవ ఆరమ్మణభూతాయ పీతియా యోగావచరో హట్ఠప్పహట్ఠాకారం పాపేన్తో ‘‘**ఆమోదేతి పమోదేతీ**’’తి వుచ్చతి.

సమం ఠపేన్తోతి యథా ఈసకమ్పి లీనపక్ఖం ఉద్ధచ్చపక్ఖఞ్చ అనుపగమ్మ అనోనతం అనున్నతం యథా ఇన్ద్రియానం సమత్తపటిపత్తియా అవిసమం, సమాధిస్స వా ఉక్కంసగమనేన ఆనేఞ్జప్పత్తియా సమ్మదేవ ఠితం హోతి, ఏవం అప్పనావసేన ఠపేన్తో. **లక్ఖణప్పటివేధేనా**తి అనిచ్చాదికస్స లక్ఖణస్స పటి పటి విజ్ఝనేన ఖణే ఖణే అవబోధేన. **ఖణికచిత్తేకగ్గతా**తి ఖణమత్తట్ఠితికో సమాధి. సోపి హి ఆరమ్మణే నిరన్తరం ఏకాకారేన పవత్తమానో పటిపక్ఖేన అనభిభూతో అప్పితో వియ చిత్తం నిచ్చలం ఠపేతి. తేన వుత్తం ‘‘**ఏవం ఉప్పన్నాయా**’’తిఆది.

మోచేన్తోతి విక్ఖమ్భనవిముత్తివసేన వివేచేన్తో విసుం కరోన్తో, నీవరణాని పజహన్తోతి అత్థో. **విపస్సనాక్ఖణే**తి భఙ్గానుపస్సనాక్ఖణే. భఙ్గో హి నామ అనిచ్చతాయ పరమా కోటి, తస్మా తాయ భఙ్గానుపస్సకో యోగావచరో చిత్తముఖేన సబ్బం సఙ్ఖారగతం అనిచ్చతో పస్సతి, నో నిచ్చతో, అనిచ్చస్స దుక్ఖత్తా దుక్ఖస్స చ అనత్తత్తా తదేవ దుక్ఖతో అనుపస్సతి, నో సుఖతో, అనత్తతో అనుపస్సతి, నో అత్తతో. యస్మా పన యం అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా, న తం అభినన్దితబ్బం, యఞ్చ న అభినన్దితబ్బం, న తం రజ్జితబ్బం, తస్మా భఙ్గదస్సనానుసారేన ‘‘అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా’’తి సఙ్ఖారగతే దిట్ఠే తస్మిం నిబ్బిన్దతి, నో నన్దతి, విరజ్జతి, నో రజ్జతి, సో ఏవం నిబ్బిన్దన్తో విరజ్జన్తో లోకియేనేవ తావ ఞాణేన రాగం నిరోధేతి నో సముదేతి, నాస్స సముదయం కరోతీతి అత్థో. అథ వా సో ఏవం విరత్తో యథా దిట్ఠం సఙ్ఖారగతం, తం తథా దిట్ఠం అత్తనో ఞాణేన నిరోధేతి నో సముదేతి, నిరోధమేవస్స మనసి కరోతి, నో సముదయన్తి అత్థో, సో ఏవం పటిపన్నో పటినిస్సజ్జతి, నో ఆదియతీతి వుత్తం హోతి. అయఞ్హి అనిచ్చాదిఅనుపస్సనా సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసానం పరిచ్చజనతో సఙ్ఖతదోసదస్సనేన తబ్బిపరీతే నిబ్బానే తన్నిన్నతాయ పక్ఖన్దనతో చ **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో చేవ పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో చా**తి వుచ్చతి. తస్మా తాయ సమన్నాగతో యోగావచరో వుత్తనయేన కిలేసే చ పరిచ్చజతి, నిబ్బానే చ పక్ఖన్దతి. తేన వుత్తం ‘‘**సో విపస్సనాక్ఖణే అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞాతో చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో...పే.... పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానతో చిత్తం మోచేన్తో విమోచేన్తో అస్ససతి చేవ పస్ససతి చా**’’తి.

తత్థ అనిచ్చస్స, అనిచ్చన్తి వా అనుపస్సనా **అనిచ్చానుపస్సనా**. తేభూమకధమ్మానం అనిచ్చతం గహేత్వా పవత్తాయ విపస్సనాయ ఏతం నామం. **నిచ్చసఞ్ఞాతో**తి సఙ్ఖతధమ్మే ‘‘నిచ్చా సస్సతా’’తి పవత్తాయ మిచ్ఛాసఞ్ఞాయ. సఞ్ఞాసీసేన చిత్తదిట్ఠీనమ్పి గహణం దట్ఠబ్బం. ఏస నయో **సుఖసఞ్ఞా**దీసుపి. **నిబ్బిదానుపస్సనాయా**తి సఙ్ఖారేసు నిబ్బిన్దనాకారేన పవత్తాయ అనుపస్సనాయ . **నన్దితో**తి సప్పీతికతణ్హాతో. **విరాగానుపస్సనాయా**తి తథా విరజ్జనాకారేన పవత్తాయ అనుపస్సనాయ. తేన వుత్తం ‘‘**రాగతో మోచేన్తో**’’తి. **నిరోధానుపస్సనాయా**తి సఙ్ఖారానం నిరోధస్స అనుపస్సనాయ. యథా సఙ్ఖారా నిరుజ్ఝన్తియేవ ఆయతిం పునబ్భవవసేన నుప్పజ్జన్తి, ఏవం వా అనుపస్సనా నిరోధానుపస్సనా. ముఞ్చితుకమ్యతా హి అయం బలప్పత్తా. తేనాహ ‘‘**సముదయతో మోచేన్తో**’’తి. పటినిస్సజ్జనాకారేన పవత్తా అనుపస్సనా **పటినిస్సగ్గానుపస్సనా. ఆదానతో**తి నిచ్చాదివసేన గహణతో, పటిసన్ధిగ్గహణతో వాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

అనిచ్చన్తి అనుపస్సీ, అనిచ్చస్స వా అనుపస్సనసీలో **అనిచ్చానుపస్సీ**తి ఏత్థ కిం పన తం అనిచ్చం, కథం వా అనిచ్చం, కా వా అనిచ్చానుపస్సనా, కస్స వా అనిచ్చానుపస్సనాతి చతుక్కం విభావేతబ్బన్తి తం దస్సేన్తో ‘‘**అనిచ్చం వేదితబ్బ**’’న్తిఆదిమాహ. తత్థ నిచ్చం నామ ధువం సస్సతం యథా తం నిబ్బానం, న నిచ్చన్తి **అనిచ్చం,** ఉదయబ్బయవన్తం, అత్థతో సఙ్ఖతా ధమ్మాతి ఆహ **అనిచ్చన్తి పఞ్చక్ఖన్ధా. కస్మా? ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తభావా**తి, ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్తసబ్భావాతి అత్థో. తత్థ సఙ్ఖతధమ్మానం హేతుపచ్చయేహి ఉప్పజ్జనం అహుత్వా సమ్భవో అత్తలాభో **ఉప్పాదో,** ఉప్పన్నానం తేసం ఖణనిరోధో వినాసో **వయో,** జరాయ అఞ్ఞథాభావో **అఞ్ఞథత్తం.** యథా హి ఉప్పాదావత్థాయ భిన్నాయ భఙ్గావత్థాయం వత్థుభేదో నత్థి, ఏవం ఠితిసఙ్ఖాతాయం భఙ్గాభిముఖావత్థాయమ్పి వత్థుభేదో నత్థి. యత్థ జరావోహారో, తస్మా ఏకస్సపి ధమ్మస్స జరా యుజ్జతి, యా ఖణికజరాతి వుచ్చతి. ఏకంసేన చ ఉప్పాదభఙ్గావత్థాసు వత్థునో అభేదో ఇచ్ఛితబ్బో, అఞ్ఞథా ‘‘అఞ్ఞో ఉప్పజ్జతి, అఞ్ఞో భిజ్జతీ’’తి ఆపజ్జేయ్య. తయిదం ఖణికజరం సన్ధాయాహ ‘‘అఞ్ఞథత్త’’న్తి.

యస్స లక్ఖణత్తయస్స భావా ఖన్ధేసు అనిచ్చసమఞ్ఞా, తస్మిం లక్ఖణత్తయే అనిచ్చతా సమఞ్ఞాతి ‘‘అనిచ్చతాతి తేసంయేవ ఉప్పాదవయఞ్ఞథత్త’’న్తి వత్వా విసేసతో ధమ్మానం ఖణికనిరోధే అనిచ్చతావోహారోతి దస్సేన్తో ‘‘**హుత్వా అభావో వా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ ఉప్పాదపుబ్బకత్తా అభావస్స **హుత్వా**-గహణం. తేన పాకటభావపుబ్బకత్తం వినాసభావస్స దస్సేతి. **తేనేవాకారేనా**తి నిబ్బత్తనాకారేన. **ఖణభఙ్గేనా**తి ఖణికనిరోధేన. **తస్సా అనిచ్చతాయా**తి ఖణికభఙ్గసఙ్ఖాతాయ అనిచ్చతాయ. **తాయ అనుపస్సనాయా**తి యథావుత్తాయ అనిచ్చానుపస్సనాయ. **సమన్నాగతో**తి సమఙ్గీభూతో యోగావచరో.

ఖయోతి సఙ్ఖారానం వినాసో. విరజ్జనం తేసంయేవ విలుజ్జనం **విరాగో,** ఖయో ఏవ విరాగో **ఖయవిరాగో,** ఖణికనిరోధో. అచ్చన్తమేత్థ ఏతస్మిం అధిగతే సఙ్ఖారా విరజ్జన్తి నిరుజ్ఝన్తీతి **అచ్చన్తవిరాగో,** నిబ్బానం. తేనాహ ‘‘**ఖయవిరాగోతి సఙ్ఖారానం ఖణభఙ్గో. అచ్చన్తవిరాగోతి నిబ్బాన**’’న్తి. **తదుభయదస్సనవసేన పవత్తా**తి ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన విపస్సనాయ, అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన మగ్గస్స పవత్తి యోజేతబ్బా. ఆరమ్మణతో వా విపస్సనాయ ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన పవత్తి, తన్నిన్నభావతో అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన, మగ్గస్స పన అసమ్మోహతో ఖయవిరాగానుపస్సనావసేన, ఆరమ్మణతో అచ్చన్తవిరాగానుపస్సనావసేన పవత్తి వేదితబ్బా. **ఏసేవ నయో**తి ఇమినా యస్మా విరాగానుపస్సీపదే వుత్తనయానుసారేన ‘‘ద్వే నిరోధా ఖయనిరోధో చ అచ్చన్తనిరోధో చా’’తి ఏవమాదిఅత్థవణ్ణనం అతిదిస్సతి, తస్మా విరాగట్ఠానే నిరోధపదం పక్ఖిపిత్వా ‘‘ఖయో సఙ్ఖారానం వినాసో’’తిఆదినా ఇధ వుత్తనయేన తస్స అత్థవణ్ణనా వేదితబ్బా.

పటినిస్సజ్జనం పహాతబ్బస్స తదఙ్గవసేన వా సముచ్ఛేదవసేన వా పరిచ్చజనం **పరిచ్చాగపటినిస్సగ్గో**. తథా సబ్బుపధీనం పటినిస్సగ్గభూతే విసఙ్ఖారే అత్తనో నిస్సజ్జనం తన్నిన్నతాయ వా తదారమ్మణతాయ వా తత్థ పక్ఖన్దనం **పక్ఖన్దనపటినిస్సగ్గో. తదఙ్గవసేనా**తి ఏత్థ అనిచ్చానుపస్సనా తావ తదఙ్గప్పహానవసేన నిచ్చసఞ్ఞం పరిచ్చజతి, పరిచ్చజన్తీ చ తస్సా తథా అప్పవత్తియం యే ‘‘నిచ్చ’’న్తి గహణవసేన కిలేసా తమ్మూలకా చ అభిసఙ్ఖారా తదుభయమూలకా చ విపాకక్ఖన్ధా అనాగతే ఉప్పజ్జేయ్యుం, తే సబ్బేపి అప్పవత్తికరణవసేన పరిచ్చజతి, తథా దుక్ఖసఞ్ఞాదయో. తేనాహ – ‘‘**విపస్సనా హి తదఙ్గవసేన సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే పరిచ్చజతీ**’’తి. **సఙ్ఖతదోసదస్సనేనా**తి సఙ్ఖతే తేభూమకసఙ్ఖారగతే అనిచ్చతాదిదోసదస్సనేన. నిచ్చాదిభావేన **తబ్బిపరీతే. తన్నిన్నతాయా**తి తదధిముత్తతాయ. **పక్ఖన్దతీ**తి అనుపవిసతి అనుపవిసన్తం వియ హోతి. **సద్ధిం ఖన్ధాభిసఙ్ఖారేహి కిలేసే**

పరిచ్చజతీతి మగ్గేన కిలేసేసు పరిచ్చత్తేసు అవిపాకధమ్మతాపాదనేన అభిసఙ్ఖారా తమ్మూలకా చ ఖన్ధా అనుప్పత్తిరహభావేన పరిచ్చత్తా నామ హోన్తీతి సబ్బేపి తే మగ్గో పరిచ్చజతీతి వుత్తం. **ఉభయన్తి** విపస్సనాఞాణం మగ్గఞాణఞ్చ. మగ్గఞాణమ్పి హి గోత్రభుఞాణస్స అను పచ్ఛా నిబ్బానదస్సనతో అనుపస్సనాతి వుచ్చతి.

ఇదఞ్చ చతుత్థచతుక్కం సుద్ధవిపస్సనావసేనేవ వుత్తం, పురిమాని పన తీణి సమథవిపస్సనావసేన. ఏవం చతున్నం చతుక్కానం వసేన సోళసవత్థుకాయ ఆనాపానస్సతియా భావనా వేదితబ్బా. ఏవం సోళసవత్థువసేన చ అయం ఆనాపానస్సతి భావితా మహప్ఫలా హోతి మహానిసంసాతి వేదితబ్బా. "ఏవం భావితో ఖో, భిక్ఖవే, ఆనాపానస్సతిసమాధీ"తిఆదినా పన సన్తభావాదివసేన మహానిసంసతా దస్సితా. వితక్కుపచ్ఛేదసమత్థతాయపి చస్స మహానిసంసతా దట్ఠబ్బా. అయఞ్హి సన్తపణీతఅసేచనకసుఖవిహారత్తా సమాధిఅన్తరాయకరానం వితక్కానం వసేన ఇతో చితో చ చిత్తస్స విధావనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఆనాపానారమ్మణాభిముఖమేవ చిత్తం కరోతి. తేనేవ వుత్తం – "ఆనాపానస్సతి భావేతబ్బా వితక్కుపచ్ఛేదాయా"తి (అ. ని. ౯.౧; ఉదా. ౩౧). విజ్జావిముత్తిపారిపూరియా మూలభావేనపి చస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "ఆనాపానస్సతి, భిక్ఖవే, భావితా బహులీకతా చత్తారో సతిపట్ఠానే పరిపూరేతి, చత్తారో సతిపట్ఠానా భావితా బహులీకతా సత్త బోజ్ఝఙ్గే పరిపూరేన్తి, సత్త బోజ్ఝఙ్గా భావితా బహులీకతా విజ్జావిముత్తిం పరిపూరేన్తీ"తి (మ. ని. ౩.౧౪౭).

అపిచ చరిమకానం అస్సాసపస్సాసానం విదితభావకరణతోపిస్సా మహానిసంసతా వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "ఏవం భావితాయ, రాహుల, ఆనాపానస్సతియా ఏవం బహులీకతాయ యేపి తే చరిమకా అస్సాసపస్సాసా, తేపి విదితావ నిరుజ్ఝన్తి, నో అవిదితా"తి (మ. ని. ౨.౧౨౧).

తత్థ నిరోధవసేన తయో చరిమకా భవచరిమకా ఝానచరిమకా చుతిచరిమకాతి. భవేసు హి కామభవే అస్సాసపస్సాసా పవత్తన్తి, రూపారూపభవేసు న పవత్తన్తి, తస్మా తే **భవచరిమకా**. ఝానేసు పురిమే ఝానత్తయే పవత్తన్తి, చతుత్థే నప్పవత్తన్తి, తస్మా తే **ఝానచరిమకా**. యే పన చుతిచిత్తస్స పురతో సోళసమేన చిత్తేన సద్ధిం ఉప్పజ్జిత్వా చుతిచిత్తేన సహ నిరుజ్ఝన్తి, ఇమే **చుతిచరిమకా** నామ. ఇమే ఇధ చరిమకాతి అధిప్పేతా.

ఇమే కిర ఇమం కమ్మట్ఠానమనుయుత్తస్స భిక్ఖునో పాకటా హోన్తి ఆనాపానారమ్మణస్స సుట్ఠు పరిగ్గహితత్తా. చుతిచిత్తస్స హి పురతో సోళసమచిత్తస్స ఉప్పాదక్ఖణే ఉప్పాదం ఆవజ్జయతో ఉప్పాదోపి నేసం పాకటో హోతి, ఠితిం ఆవజ్జయతో ఠితిపి నేసం పాకటా హోతి, భఙ్గం ఆవజ్జయతో భఙ్గోపి నేసం పాకటో హోతి. ఇతో అఞ్ఞం కమ్మట్ఠానం భావేత్వా అరహత్తప్పత్తస్స భిక్ఖునో హి ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నం వా హోతి అపరిచ్ఛిన్నం వా, ఇమం పన సోళసవత్థుకం ఆనాపానస్సతిం భావేత్వా అరహత్తప్పత్తస్స ఆయుఅన్తరం పరిచ్ఛిన్నమేవ హోతి. సో "ఏత్తకం దాని మే ఆయుసఙ్ఖారా పవత్తిస్సన్తి, న ఇతో పర"న్తి ఞత్వా అత్తనో ధమ్మతాయ ఏవ సరీరపటిజగ్గననివాసనపారుపనాదీని సబ్బకిచ్చాని కత్వా అక్ఖీని నిమీలేతి కోటపబ్బతవిహారవాసితిస్సత్థేరో వియ, మహాకరఞ్జియవిహారవాసిమహాతిస్సత్థేరో వియ, దేవపుత్తరట్ఠే పిణ్డపాతికత్థేరో వియ, చిత్తలపబ్బతవిహారవాసినో ద్వేభాతికత్థేరా వియ చ.

తత్రిదం ఏకవత్థుపరిదీపనం – ద్వేభాతికత్థేరానం కిరేకో పుణ్ణముపోసథదివసే పాతిమోక్ఖం ఓసారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా చఙ్కమే ఠితో జుణ్హపక్ఖే పదోసవేలాయం చన్దాలోకేన సమన్తతో ఆసిఞ్చమానఖీరధారం వియ గగనతలం రజతపట్టసదిసం వాలికాసన్థతఞ్చ భూమిభాగం దిస్వా "రమణీయో వతాయం కాలో, దేసో చ మమ అజ్ఝాసయసదిసో, కీవ చిరం ను ఖో అయం దుక్ఖభారో వహితబ్బో"తి అత్తనో ఆయుసఙ్ఖారే ఉపధారేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆహ – "తుమ్హేహి కథం పరినిబ్బాయన్తా భిక్ఖూ దిట్ఠపుబ్బా"తి. తత్ర కేచి ఆహంసు – "అమ్హేహి ఆసనే నిసిన్నకావ పరినిబ్బాయన్తా దిట్ఠపుబ్బా"తి. కేచి "అమ్హేహి ఆకాసే పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసిన్నకా"తి. థేరో ఆహ – "అహం దాని వో చఙ్కమన్తమేవ పరినిబ్బాయమానం దస్సయిస్సామీ"తి. తతో చఙ్కమే తిరియం లేఖం కత్వా "అహం ఇతో చఙ్కమకోటితో పరకోటిం గన్త్వా నివత్తమానో ఇమం లేఖం పత్వా పరినిబ్బాయిస్సామీ"తి వత్వా చఙ్కమం ఓరుయ్హ పరభాగం గన్త్వా నివత్తమానో ఏకేన పాదేన లేఖం అక్కన్తక్ఖణేయేవ పరినిబ్బాయీతి.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా

౧౬౭. యదిపి అరియా నేవ అత్తనావ అత్తానం జీవితా వోరోపేసుం, నాఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి జీవితా వోరోపేసుం, నాపి మిగలణ్డికం సమణకుత్తకం ఉపసఙ్కమిత్వా సమాదపేసుం, తథాపి యథావుత్తేహి తీహి పకారేహి మతానం అన్తరే అరియానమ్పి సబ్భావతో **"అరియపుగ్గలమిస్సకత్తా"**తి వుత్తం. న హి అరియా పాణాతిపాతం కరింసు న సమాదపేసుం, నాపి సమనుఞ్ఞా అహేసుం. అథ వా పుథుజ్జనకాలే అత్తనావ అత్తానం ఘాతేత్వా మరణసమయే విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరియమగ్గం పటిలభిత్వా మతానమ్పి అరియానం సబ్భావతో ఇమినావ నయేన అత్తనావ అత్తానం జీవితా వోరోపనస్స అరియానమ్పి సబ్భావతో అరియపుగ్గలమిస్సకత్తా "మోఘపురిసా"తి న వుత్తం. **"తే భిక్ఖూ"తి వుత్తన్తి** "కథఞ్హి నామ తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ అత్తనాపి అత్తానం జీవితా వోరోపేస్సన్తీ"తి ఏత్థ "మోఘపురిసా"తి అవత్వా "తే భిక్ఖూ"తి వుత్తం.

అనుపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా

౧౬౮. ఇత్థీసు పటిబద్ధచిత్తతా నామ ఛన్దరాగేన సారత్తతా సాపేక్ఖభావోతి ఆహ **"సారత్తా అపేక్ఖవన్తో"**తి. మరణస్స గుణకిత్తనం జీవితే ఆదీనవదస్సనపుబ్బఙ్గమన్తి ఆహ **"జీవితే ఆదీనవం దస్సేత్వా"**తి. "కిం తుయ్హిమినా పాపకేన దుజ్జీవితేనా"తి ఇదం జీవితే ఆదీనవదస్సనం. "మతం తే జీవితా సేయ్యో"తిఆది పన మరణగుణకిత్తనన్తి దట్ఠబ్బం. లోభాదీనం అతివియ ఉస్సన్నత్తా అనుపపరిక్ఖిత్వా కతం సాహసికకమ్మం కిబ్బిసన్తి వుచ్చతీతి ఆహ – **"కిబ్బిసం సాహసికకమ్మం లోభాదికిలేసుస్సద"**న్తి. **కస్మా ఇదం వుచ్చతీతి** ఛబ్బగ్గియానంయేవేదం వచనం. మత-సద్దో "గత"న్తిఆదీసు వియ భావవచనోతి ఆహ **"తవ మరణ"**న్తి. **కతకాలోతి** కతమరణకాలో. అథ వా **కాలోతి** మరణస్సేతం అధివచనం, తస్మా **కతకాలోతి** కతమరణోతి అత్థో. తేనేవాహ **"కాలం కత్వా, మరిత్వా"**తి. దివి భవా **దిబ్బాతి** ఆహ **"దేవలోకే ఉప్పన్నేహీ"**తి. **సమప్పితోతి** యుత్తో. **సమఙ్గీభూతోతి** సమ్మాదేవ ఏకీభావం గతో.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౭౨. **ఉస్సుక్కవచనన్తి** పుబ్బకాలకిరియావచనం. అయఞ్హి సమానకత్తుకేసు పుబ్బాపరకాలకిరియావచనేసు పుబ్బకాలకిరియావచనస్స నిరుత్తివోహారో. **సఞ్చిచ్చాతి** ఇమస్స పదస్స "జానిత్వా సఞ్జానిత్వా చేచ్చ అభివితరిత్వా"తి ఏవం పుబ్బకాలకిరియావసేన బ్యఞ్జనానురూపం కత్వా పదభాజనే వత్తబ్బే తథా అవత్వా "జానన్తో సఞ్జానన్తో"తి పుగ్గలాధిట్ఠానం

కత్వా “చేచ్చ అభివితరిత్వా వీతిక్కమో”తి జీవితా వోరోపనస్స చ తదత్థవసేన నిద్దిట్ఠత్తా వుత్తం **“బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా”**తి. “జానన్తో”తి అవిసేసేన వుత్తేపి “సఞ్చిచ్చ మనుస్సవిగ్గహం జీవితా వోరోపేయ్యా”తి వుత్తత్తా పాణవిసయమేత్థ జాననన్తి ఆహ **“పాణోతి జానన్తో”**తి, సత్తో అయన్తి జానన్తోతి అత్థో. **పాణో**తి హి వోహారతో సత్తో, పరమత్థతో జీవితిన్ద్రియం వుచ్చతి. “మనుస్సవిగ్గహోతి జానన్తో”తి అవత్వా “పాణోతి జానన్తో”తి వచనం “మనుస్సో అయ”న్తి అజానిత్వా కేవలం సత్తసఞ్ఞాయ ఘాతేన్తస్సపి పారాజికభావదస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవ **ఏళకచతుక్కే** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౪) ఏళకసఞ్ఞాయ మనుస్సపాణం వధన్తస్స పారాజికాపత్తి దస్సితా. తస్మా “మనుస్సవిగ్గహో”తి అవత్వా “పాణోతి జానన్తో”తి అవిసేసేన వుత్తం.

సఞ్జానన్తోతి ఏత్థ సహ-సద్దేన సమానత్థో **సం**-సద్దోతి ఆహ – **“తేనేవ పాణజాననాకారేన సద్ధిం జానన్తో”**తి, తేనేవ పాణజాననాకారేన సద్ధిం జీవితా వోరోపేమీతి జానన్తోతి అత్థో. యదిపి ఏకస్సేవ చిత్తస్స ఉభయారమ్మణభావాసమ్భవతో పాణోతి జాననేన సద్ధిం జీవితా వోరోపేమీతి జాననం ఏకక్ఖణే న సమ్భవతి, పాణోతిసఞ్ఞం పన అవిజహిత్వా మారేమీతి జాననం సన్ధాయ “తేనేవ…పే॰… సద్ధిం జానన్తో”తి వుత్తం. తస్మా **సద్ధి**న్తి అవిజహిత్వాతి వుత్తం హోతి. కేచి పన “ఞాతపరిఞ్ఞాయ దిట్ఠసభావేసు ధమ్మేసు తీరణపరిఞ్ఞాయ తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా ‘రూపం అనిచ్చ’న్తిఆదినా సభావేన సద్ధిం ఏకక్ఖణే అనిచ్చాదిలక్ఖణజాననం వియ ‘ఇమం పాణం మారేమీ’తి అత్తనో కిరియాయ సద్ధింయేవ జానాతీ”తి వదన్తి. అపరే పన ఆచరియా తత్థాపి ఏవం న కథేన్తి.

వధకచేతనావసేన చేతేత్వాతి “ఇమం మారేమీ”తి వధకచేతనాయ చిన్తేత్వా. **పకప్పేత్వా**తి “వధామి న”న్తి ఏవం చిత్తేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా. **అభివితరిత్వా**తి సన్నిట్ఠానం కత్వా. తేనేవాహ **“నిరాసఙ్కచిత్తం పేసేత్వా”**తి. **ఉపక్కమవసేనా**తి సాహత్థికాదిఉపక్కమవసేన. **ఏవం పవత్తస్సా**తి ఏవం యథావుత్తవిధినా పవత్తస్స. కిఞ్చాపి “సఞ్చిచ్చా”తి ఇమస్స విప్పకతవచనత్తా “జీవితా వోరోపేయ్యా”తి ఇమినావ అపరకాలకిరియావచనేన సబ్బథా పరినిట్ఠితవీతిక్కమో వుత్తో, తథాపి “సఞ్చిచ్చా”తి ఇమినా వుచ్చమానం అపరియోసితవీతిక్కమమ్పి అవసానం పాపేత్వా దస్సేతుం **“వీతిక్కమో”**తి పదభాజనం వుత్తం. తేనేవాహ **“అయం సఞ్చిచ్చసద్దస్స సిఖాప్పత్తో అత్థోతి వుత్తం హోతీ”**తి.

ఆదితో పట్ఠాయాతి పటిసన్ధివిఞ్ఞాణేన సద్ధిం ఉప్పన్నకలలరూపతో పట్ఠాయ. సయన్తి ఏత్థాతి సేయ్యా, మాతుకుచ్ఛిసఙ్ఖాతో గబ్భో సేయ్యా ఏతేసన్తి **గబ్భసేయ్యకా,** అణ్డజా జలాబుజా చ. తేసం గబ్భసేయ్యకానం వసేన సబ్బసుఖుమత్తభావదస్సనత్థం **“యం మాతుకుచ్ఛిస్మి”**న్తిఆది వుత్తం, న పారాజికవత్థునియమనత్థం. ఓపపాతికసంసేదజాపి హి మనుస్సా పారాజికవత్థుమేవ. న చేవిమం సబ్బపఠమం మనుస్సవిగ్గహం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా. పటిసన్ధిచిత్తేన హి సద్ధిం తింస కమ్మజరూపాని నిబ్బత్తన్తి, తేసు పన ఠితేసుయేవ సోళస భవఙ్గచిత్తాని ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి. ఏతస్మిం అన్తరే గహితపటిసన్ధికస్స దారకస్స వా మాతుయా వా పనస్స అన్తరాయో నత్థి. అయఞ్హి మరణస్స అనోకాసో నామ. ఏకస్మిఞ్హి సోళసచిత్తక్ఖణే కాలే దారకస్స మరణం నత్థి తదా చుతిచిత్తస్స అసమ్భవతో, మాతుయాపి తత్తకం కాలం అనతిక్కమిత్వా తదనన్తరేయేవ చవనధమ్మాయ గబ్భగ్గహణస్సేవ అసమ్భవతో. చిత్తగ్గహణేనేవ అవినాభావతో సేసఅరూపధమ్మానమ్పి గహితత్తా రూపకాయుపత్థమ్భితస్సేవ చ నామకాయస్స పఞ్చవోకారే పవత్తిసబ్భావతో వుత్తం **“సకలాపి పఞ్చవోకారపటిసన్ధి దస్సితా హోతీ”**తి. తత్థ **సకలాపి పఞ్చవోకారపటిసన్ధీ**తి పరిపుణ్ణా అనూనా రూపాదిపఞ్చక్ఖన్ధానం పటిసన్ధీతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో, న పన సకలాపి పఞ్చవోకారభవే పటిసన్ధీతి. తేనేవాహ **“తస్మా తఞ్చ పఠమం చిత్తం…పే॰… కలలరూపన్తి అయం సబ్బపఠమో మనుస్సవిగ్గహో”**తి. “తదహుజాతస్స ఏళకస్స లోమం జాతిఉణ్ణా”తి కేచి. “హిమవన్తప్పదేసే జాతిమన్తఏళకలోమం జాతిఉణ్ణా”తి అపరే. సుఖుమజాతిలోమా ఏవ కిర కేచి ఏళకా హిమవన్తే విజ్జన్తి. “గబ్భం ఫాలేత్వా గహితఏళకలోమం జాతిఉణ్ణా”తి అఞ్ఞే.

ఏకేన అంసునాతి **ఖుద్దకభాణకానం** మతేన వుత్తం. తథా హి “గబ్భసేయ్యకసత్తానం పటిసన్ధిక్ఖణే పఞ్చక్ఖన్ధా అపచ్ఛా అపురే ఏకతో పాతుభవన్తి. తస్మిం ఖణే పాతుభూతా కలలసఙ్ఖాతా రూపసన్తతి పరిత్తా హోతి ఖుద్దకమక్ఖికాయ ఏకవాయామేన పాతబ్బమత్తా”తి వత్వా పున “అతిబహుం ఏతం, సణ్హసూచియా తేలే పక్ఖిపిత్వా ఉక్ఖిత్తాయ పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “ఏకకేసే తేలతో ఉద్ధరిత్వా గహితే తస్స పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “ఇమస్మిం జనపదే మనుస్సానం కేసే అట్ఠధా ఫాలితే తతో ఏకకోట్ఠాసప్పమాణో ఉత్తరకురుకానం కేసో, తస్స పసన్నతిలతేలతో ఉద్ధటస్స అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి వుత్తం. తమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా “జాతిఉణ్ణా నామ సుఖుమా, తస్సా ఏకఅంసునో పసన్నతిలతేలే పక్ఖిపిత్వా ఉద్ధటస్స పగ్ఘరిత్వా అగ్గే ఠితబిన్దుమత్త”న్తి (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౬) **ఖుద్దకభాణకేహి** వుత్తం. **సంయుత్తభాణకా** పన “తీహి జాతిఉణ్ణంసూహి కతసుత్తగ్గే సణ్ఠితతేలబిన్దుప్పమాణం కలలం హోతీ”తి (సం॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧.౨౩౫) వదన్తి. **“అచ్ఛ”**న్తి వుత్తమత్థం పరియాయన్తరేన విభావేతి **“విప్పసన్న”**న్తి.

సప్పిమణ్డోతి పసన్నసప్పి. **యథా**తి ఇదం ఆనేత్వా ఏత్థాపి సమ్బన్ధితబ్బం, సప్పిమణ్డోపి వుత్తబిన్దుప్పమాణోవ ఇధ అధిప్పేతో. **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగ**న్తి వుత్తప్పమాణసణ్ఠానపరిచ్ఛిన్నం . అథ వా **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగ**న్తి ఏవంవణ్ణం ఏవంసణ్ఠానఞ్చ. పటిభజనం వా **పటిభాగో,** సదిసతాభజనం సదిసతాపత్తీతి అత్థో. ఏవంవిధో వణ్ణప్పటిభాగో రూపతో సణ్ఠానతో చ సదిసతాపత్తి ఏతస్సాతి **ఏవంవణ్ణప్పటిభాగం. కలలన్తి పవుచ్చతీ**తి భూతుపాదారూపసఙ్ఖాతో సన్తానవసేన పవత్తమానో అత్తభావో కలలం నామాతి కథీయతి. **వీసవస్ససతాయుకస్సా**తి నిదస్సనమత్తం తతో ఊనాధికాయుకమనుస్సానమ్పి సబ్భావతో.

కలలకాలేపీతి పఠమసత్తాహబ్భన్తరే యం సన్తతివసేన పవత్తమానం కలలసఙ్ఖాతం అత్తభావం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా, తం సన్ధాయ వదతి. **తతో వా ఉద్ధ**న్తి దుతియసత్తాహాదీసు అబ్బుదాదిభావప్పత్తం సన్ధాయ వుత్తం. నను చ ఉప్పన్నానం ధమ్మానం సరసనిరోధేనేవ నిరుజ్ఝనతో అన్తరా ఉపచ్ఛేదో న సక్కా కాతుం, “తస్మా…పే॰… జీవితిన్ద్రియం ఉపచ్ఛిన్దతి ఉపరోధేతీ”తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ – **“జీవితిన్ద్రియస్స పవేణీఘటనం…పే॰… ఉపరోధేతీతి వుచ్చతీ”**తి. కథఞ్చాయమత్థో విఞ్ఞాయతీతి ఆహ **“స్వాయమత్థో”**తిఆది.

ఏత్థాహ (సారత్థ॰ టీ॰ ౧.౨; ఇతివు॰ అట్ఠ॰ ౭౪) – ఖణే ఖణే నిరుజ్ఝనసభావేసు సఙ్ఖారేసు కో హన్తి, కో వా హఞ్ఞతి, యది చిత్తచేతసికసన్తానో, సో అరూపతాయ న ఛేదనభేదనాదివసేన వికోపనసమత్థో, నపి వికోపనీయో. అథ రూపసన్తానో, సో అచేతనతాయ కట్ఠకలిఙ్గరూపమోతి న తత్థ ఛేదనాదినా పాణాతిపాతో లబ్భతి యథా మతసరీరే. పయోగోపి పాణాతిపాతస్స యథావుత్తో పహరణప్పహారాదికో అతీతేసు వా సఙ్ఖారేసు భవేయ్య అనాగతేసు వా పచ్చుప్పన్నేసు వా, తత్థ న తావ అతీతానాగతేసు సమ్భవతి తేసం అభావతో, పచ్చుప్పన్నేసు చ సఙ్ఖారానం ఖణికత్తా సరసేనేవ నిరుజ్ఝనసభావతాయ వినాసాభిముఖేసు నిప్పయోజనో పయోగో సియా, వినాసస్స చ కారణరహితత్తా న పహరణప్పహారాదిప్పయోగహేతుకం మరణం, నిరీహకతాయ చ సఙ్ఖారానం కస్స సో పయోగో, ఖణికత్తా వధాధిప్పాయసమకాలభిజ్జనకస్స కిరియాపరియోసానకాలానవట్ఠానతో కస్స వా పాణాతిపాతకమ్మబద్ధోతి?

వుచ్చతే – వధకచేతనాసహితో సఙ్ఖారానం పుఞ్జో సత్తసఙ్ఖాతో హన్తి. తేన పవత్తితవధప్పయోగనిమిత్తం అపగతుస్మావిఞ్ఞాణజీవితిన్ద్రియో మతవోహారప్పవత్తినిబన్ధనో యథావుత్తవధప్పయోగాకరణే ఉప్పజ్జనారహో రూపారూపధమ్మసమూహో హఞ్ఞతి, కేవలో వా చిత్తచేతసికసన్తానో వధప్పయోగావిసయభావేపి తస్స పఞ్చవోకారభవే రూపసన్తానాధీనవుత్తితాయ రూపసన్తానే పరేన పయోజితజీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకపయోగవసేన తన్నిబ్బత్తివినిబన్ధకవిసదిసరూపుప్పత్తియా విహతే విచ్ఛేదో హోతీతి న పాణాతిపాతస్స అసమ్భవో, నపి అహేతుకో పాణాతిపాతో, న చ పయోగో నిప్పయోజనో పచ్చుప్పన్నేసు సఙ్ఖారేసు కతప్పయోగవసేన తదనన్తరం ఉప్పజ్జనారహస్స సఙ్ఖారకలాపస్స తథా అనుప్పత్తితో.

ఖణికానం సఙ్ఖారానం ఖణికమరణస్స ఇధ మరణభావేన అనధిప్పేతత్తా సన్తతిమరణస్స చ యథావుత్తనయేన సహేతుకభావతో న అహేతుకం మరణం, న చ కత్తురహితో పాణాతిపాతప్పయోగో నిరీహకేసుపి సఙ్ఖారేసు సన్నిహితతామత్తేన ఉపకారకేసు అత్తనో అత్తనో అనురూపఫలుప్పాదనే నియతేసు కారణేసు కత్తువోహారసిద్ధితో యథా "పదీపో పకాసేతి, నిసాకరో చన్దిమా"తి. న చ కేవలస్స వధాధిప్పాయసహభునో చిత్తచేతసికకలాపస్స పాణాతిపాతో ఇచ్ఛితో సన్తానవసేన అవట్ఠితస్సేవ పటిజాననతో, సన్తానవసేన పవత్తమానానఞ్చ పదీపాదీనం అత్థకిరియాసిద్ధి దిస్సతీతి అత్థేవ పాణాతిపాతేన కమ్మునా బద్ధో. అయఞ్చ విచారో అదిన్నాదానాదీసుపి యథాసమ్భవం విభావేతబ్బో.

వోరోపేతుం న సక్కాతి ఉపక్కమేన వోరోపేతుం న సక్కా. **సత్తట్ఠజవనవారమత్తన్తి ఖుద్దకభాణకానం** మతేన వుత్తం. **సంయుత్తభాణకా** పన "రూపసన్తతి అరూపసన్తతీ"తి ద్వే సన్తతియో వత్వా "ఉదకం అక్కమిత్వా గతస్స యావ తీరే అక్కన్తఉదకలేఖా న విప్పసీదతి, అద్ధానతో ఆగతస్స యావ కాయే ఉసుమభావో న వూపసమ్మతి, ఆతపా ఆగన్త్వా గబ్భం పవిట్ఠస్స యావ అన్ధకారభావో న విగచ్ఛతి, అన్తోగబ్భే కమ్మట్ఠానం మనసి కరిత్వా దివా వాతపానం వివరిత్వా ఓలోకేన్తస్స యావ అక్ఖీనం ఫన్దనభావో న వూపసమ్మతి, అయం రూపసన్తతి నామ. ద్వే తయో జవనవారా అరూపసన్తతి నామా"తి వత్వా "తదుభయమ్పి సన్తతిపచ్చుప్పన్నం నామా"తి వదన్తి . **మజ్ఝిమభాణకా** పన వదన్తి "ఏకద్వేసన్తతివారపరియాపన్నం సన్తతిపచ్చుప్పన్నం. తత్థ అన్ధకారే నిసీదిత్వా ఆలోకట్ఠానం గతస్స న చ తావ ఆరమ్మణం పాకటం హోతి. యావ పన తం పాకటం హోతి, ఏత్థన్తరే పవత్తా రూపసన్తతి అరూపసన్తతి వా ఏకద్వేసన్తతివారా నామాతి వేదితబ్బా. ఆలోకట్ఠానే చరిత్వా ఓవరకం పవిట్ఠస్సాపి న తావ సహసా రూపం పాకటం హోతి. యావ పన తం పాకటం హోతి, ఏత్థన్తరే పవత్తా రూపసన్తతి అరూపసన్తతి వా ఏకద్వేసన్తతివారా వేదితబ్బా. దూరే ఠత్వా పన రజకానం హత్థవికారం ఘణ్టిభేరిఆకోటనవికారఞ్చ దిస్వాపి న తావ సద్దం సుణాతి. యావ పన తం సుణాతి, ఏతస్మిమ్పి అన్తరే ఏకద్వేసన్తతివారా వేదితబ్బా"తి. ఏత్థ చ ఆలోకట్ఠానతో ఓవరకం పవిట్ఠస్స పగేవ తత్థ నిసిన్నస్స యావ రూపగతం పాకటం హోతి, తత్థ ఉపడ్ఢవేలా అవిభూతప్పాయా, ఉపడ్ఢవేలా విభూతప్పాయా తదుభయం గహేత్వా "ద్వేసన్తతివారా"తి వుత్తం, తయిదం న సబ్బసాధారణం, ఏకచ్చస్స సీఘమ్పి పాకటం హోతీతి "ఏకద్వేసన్తతివారా"తి ఏకగ్గహణమ్పి కతం.

సభాగసన్తతివసేనాతి కుసలాకుసలసోమనస్సుపేక్ఖాదినా సభాగసన్తతివసేన. ఇమినా అరూపసన్తతి దస్సితా. **సత్తట్ఠజవనవారమత్తన్తి** చ కామావచరజవనవసేనేవ వేదితబ్బం, న ఇతరజవనవసేన. న హి తే పరిమితకాలా, అన్తరా పవత్తభవఙ్గాదయోపి తదన్తోగధాతి దట్ఠబ్బా. **యావ వా ఉణ్హతో ఆగన్త్వా**తిఆదినా పన రూపసన్తతిం దస్సేతి. **అన్ధకారం హోతీతి** అన్ధకారం న విగచ్ఛతి. సన్తతిపచ్చుప్పన్నఞ్చేత్థ అట్ఠకథాసు ఆగతం, అద్ధాపచ్చుప్పన్నం సుత్తే. తథా హి **భద్దేకరత్తసుత్తే** అద్ధాపచ్చుప్పన్నం సన్ధాయ "యో చావుసో మనో, యే చ ధమ్మా, ఉభయమేతం పచ్చుప్పన్నం, తస్మిం చే పచ్చుప్పన్నే ఛన్దరాగపటిబద్ధం హోతి విఞ్ఞాణం, ఛన్దరాగపటిబద్ధత్తా విఞ్ఞాణస్స తదభినన్దతి, తదభినన్దన్తో పచ్చుప్పన్నేసు ధమ్మేసు సంహీరతీ"తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౮౪) వుత్తం. ఏత్థ హి **మనోతి** ససమ్పయుత్తం విఞ్ఞాణమాహ. **ధమ్మాతి** ఆరమ్మణధమ్మా. **మనోతి** వా మనాయతనం. **ధమ్మాతి** వేదనాదయో అరూపక్ఖన్ధా. **ఉభయమేతం పచ్చుప్పన్నన్తి** అద్ధాపచ్చుప్పన్నం ఏతం ఉభయం హోతీతి అత్థో. **విఞ్ఞాణన్తి** నికన్తివిఞ్ఞాణం. తఞ్హి తస్మిం పచ్చుప్పన్నే ఛన్దరాగవసేన పటిబద్ధం హోతి. **అభినన్దతీతి** తణ్హాదిట్ఠాభినన్దనాహి అభినన్దతి . తథాభూతో చ వత్థుపరిఞ్ఞాయ అభావతో తేసు పచ్చుప్పన్నేసు ధమ్మేసు **సంహీరతి**, తణ్హాదిట్ఠీహి ఆకడ్ఢీయతీతి అత్థో. ఏత్థ చ "ద్వాదసాయతనాని ఏకం పచ్చుప్పన్న"న్తి ఆగతత్తా తత్థ పవత్తో ఛన్దరాగో అద్ధాపచ్చుప్పన్నారమ్మణో, న ఖణపచ్చుప్పన్నారమ్మణోతి విఞ్ఞాయతి.

సత్తోతి ఖన్ధసన్తానో. తత్థ హి సత్తపఞ్ఞత్తి. **జీవితిన్ద్రియన్తి** రూపారూపజీవితిన్ద్రియం. రూపజీవితిన్ద్రియే హి వికోపితే ఇతరమ్పి తంసమ్బన్ధతాయ వినస్సతీతి. **తం వుత్తప్పకారమేవాతి** తం జీవితిన్ద్రియాతిపాతనవిధానం హేట్ఠా వుత్తప్పకారమేవ. సరసేనేవ పతనసభావస్స అన్తరా ఏవ అతీవ పాతనం అతిపాతో, సణికం పతితుం అదత్వా సీఘపాతనన్తి అత్థో. అతిక్కమ్మ వా సత్థాదీహి అభిభవిత్వా పాతనం అతిపాతో, పాణస్స అతిపాతో **పాణాతిపాతో**. యాయ చేతనాయ పవత్తమానస్స జీవితిన్ద్రియస్స నిస్సయభూతేసు మహాభూతేసు ఉపక్కమకరణహేతు తంమహాభూతపచ్చయా ఉప్పజ్జనమహాభూతా నుప్పజ్జిస్సన్తి, సా తాదిసప్పయోగసముట్ఠాపికా వధకచేతనా పాణాతిపాతో. తేనాహ **"యాయ చేతనాయా"**తిఆది.

పహరణన్తి కాయవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. **ఆణాపనన్తి** వచీవిఞ్ఞత్తిసహితాయ వధకచేతనాయ అధిప్పేతత్థసాధనం. తేనేవ "సాపేతుకామో న సాపేతీ"తిఆది వుత్తం. **ఉపనిక్ఖిపనన్తి** అసిఆదీనం తస్స ఉపనిక్ఖిపనం.

అట్ఠకథాసు వుత్తమత్థం సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **"సఙ్ఖేపతో"**తిఆదిమాహ. తత్థ **విజ్జాపరిజప్పనన్తి** మన్తపరిజప్పనం. ఇదాని అట్ఠకథాసు విత్థారితమత్థం దస్సేన్తో ఆహ **"అట్ఠకథాసు పనా"**తిఆది. తత్థ **ఆథబ్బణికాతి** ఆథబ్బణవేదవేదినో. **ఆథబ్బణం పయోజేన్తీతి** ఆథబ్బణవేదవిహితం మన్తం తత్థ వుత్తవిధినా పయోజేన్తి. ఆథబ్బణికా హి సత్తాహం అలోణకం భుఞ్జిత్వా దబ్బే అత్థరిత్వా పథవియం సయమానా తపం చరిత్వా సత్తమే దివసే సుసానభూమిం సజ్జేత్వా సత్తమే పదే ఠత్వా హత్థం వట్టేత్వా వట్టేత్వా ముఖేన విజ్జం పరిజప్పన్తి, అథ నేసం కమ్మం సమిజ్ఝతి. **పటిసేనాయాతి** ఇదం హేట్ఠా ఉపరి వా పదద్వయేన సమ్బన్ధముపగచ్ఛతి. **ఈతిం ఉప్పాదేన్తీతి** డంసిత్వా మారణత్థాయ విచ్ఛికాదీనం విస్సజ్జనవసేన పీళం ఉప్పాదేన్తి . ఏతీతి **ఈతి**. **ఉపద్దవన్తి** తతో అధికతరపీళం. **పజ్జరకన్తి** విసమజ్జరం. **సూచికన్తి** అఙ్గపచ్చఙ్గాని సూచీహి వియ విజ్ఝిత్వా పవత్తమానం సూలం. **విసూచికన్తి** ససూలం ఆమాతిసారం. **పక్ఖన్దియన్తి** రత్తాతిసారం. **విజ్జం పరివత్తేత్వాతి** గన్ధారవిజ్జాదికం అత్తనో విజ్జం కతుపచారం పరిజప్పిత్వా మన్తపఠనక్కమేన పఠిత్వా. **తేహీతి** తేహి వత్థూహి.

పయోజనన్తి పవత్తమానం. **దిస్వాతిఆది** దిట్ఠవిసాదీనం యథాక్కమేన వుత్తం. **ద్వత్తిబ్యామసతప్పమాణనాగుద్ధరణేతి** ద్వత్తిబ్యామసతప్పమాణే మహాకాయే నిమ్మినిత్వా ఠితానం నాగానం ఉద్ధరణే. **కుమ్భణ్డానన్తి** కుమ్భణ్డదేవానం. తే కిర దేవా మహోదరా హోన్తి, రహస్సఙ్గమ్పి చ నేసం కుమ్భో వియ మహన్తం హోతి, తస్మా "కుమ్భణ్డా"తి వుచ్చన్తి. వేస్సవణస్స యక్ఖాధిపతిభావేపి నయనావుధేన కుమ్భణ్డానం మరణస్స ఇధ వుత్తత్తా తేసుపి తస్స ఆణాపవత్తి వేదితబ్బా.

కేచీతి మహాసఙ్ఘికా. "అహో వత యం తం కుచ్ఛిగతం గబ్భం న సోత్థినా అభినిక్ఖమేయ్యా"తి పాఠో సున్దరతరో. "అహో వతాయం త"న్తిపి పాఠో. "అయం ఇత్థీ తం కుచ్ఛిగతం గబ్భం న సోత్థినా అభినిక్ఖమేయ్యా"తి వత్తబ్బం. **కులుమ్బస్సాతి** గబ్భస్స కులస్సేవ వా, కుటుమ్బస్సాతి వుత్తం హోతి. **భావనామయిద్ధియాతి** అధిట్ఠానిద్ధిం సన్ధాయ వదన్తి. ఘటభేదనం వియ ఇద్ధివినాసో, అగ్గినిబ్బాపనం వియ పరూపఘాతోతి ఉపమాసంసన్దనం. **తం తేసం ఇచ్ఛామత్తమేవాతి** ఏత్థాయం విచారణా – తుమ్హే ఇద్ధియా పరూపఘాతం వదేథ, ఇద్ధి నామ చేసా అధిట్ఠానిద్ధి వికుబ్బనిద్ధి మనోమయిద్ధి ఞాణవిప్ఫారిద్ధి సమాధివిప్ఫారిద్ధి అరియిద్ధి కమ్మవిపాకజిద్ధి పుఞ్ఞవతోఇద్ధి విజ్జామయిద్ధి తత్థ తత్థ సమ్మాపయోగపచ్చయా ఇజ్ఝనట్ఠేన ఇద్ధీతి దసవిధా. తత్థ కతరం ఇద్ధిం వదేథాతి? భావనామయన్తి. కిం పన భావనామయిద్ధియా పరూపఘాతకమ్మం హోతీతి? ఆమ ఏకవారం హోతి. యథా హి ఆదిత్తఘరస్స ఉపరి ఉదకభరితే ఘటే ఖిత్తే ఘటోపి భిజ్జతి, అగ్గిపి నిబ్బాయతి, ఏవమేవ భావనామయిద్ధియా ఏకవారం పరూపఘాతకమ్మం హోతి, తతో పట్ఠాయ పన సా నస్సతీతి. అథ నే "భావనామయిద్ధియా నేవ ఏకవారం, న ద్వే వారే పరూపఘాతకమ్మం హోతీ"తి వత్వా సఞ్ఞత్తిం ఆగచ్ఛన్తా పుచ్ఛితబ్బా "భావనామయిద్ధి కిం కుసలా, అకుసలా, అబ్యాకతా, సుఖాయ వేదనాయ సమ్పయుత్తా, దుక్ఖాయ , అదుక్ఖమసుఖాయ, సవితక్కసవిచారా, అవితక్కవిచారమత్తా, అవితక్కఅవిచారా, కామావచరా, రూపావచరా, అరూపావచరా"తి.

ఇమం పన పఞ్హం యే జానన్తి, తే ఏవం వక్ఖన్తి “భావనామయిద్ధి కుసలా వా హోతి అబ్యాకతా వా, అదుక్ఖమసుఖవేదనీయా ఏవ, అవితక్కఅవిచారా ఏవ, రూపావచరా ఏవా”తి. తే వత్తబ్బా “పాణాతిపాతచేతనా కుసలాకుసలాదీసు కతరం కోట్ఠాసం భజతీ”తి. జానన్తా వక్ఖన్తి “పాణాతిపాతచేతనా అకుసలావ, దుక్ఖవేదనీయావ, సవితక్కసవిచారావ, కామావచరా ఏవా”తి. ఏవం సన్తే “తుమ్హాకం కథా నేవ కుసలత్తికేన సమేతి, న వేదనాత్తికేన, న వితక్కత్తికేన, న పరిత్తత్తికేనా”తి. కిం పన ఏవం మహన్తం సుత్తం నిరత్థకన్తి? నో నిరత్థకం, తుమ్హే పనస్స అత్థం న జానాథ. **ఇద్ధిమా చేతోవసిప్పత్తో**తి ఏత్థ హి న భావనామయిద్ధి అధిప్పేతా, ఆథబ్బణిద్ధి పన అధిప్పేతా. సా హి ఏత్థ లబ్భమానా లబ్భతీతి.

హరితబ్బం ఉపనిక్ఖిపితబ్బన్తి హారం, హారమేవ **హారకన్తి** ఆహ ‘‘**అథ వా**’’తిఆది. జీవితహరణకం ఉపనిక్ఖిపితబ్బం వా సత్థం **సత్థహారకన్తి** వికప్పద్వయేనాహ. “హారకసత్థ”న్తి చ వత్తబ్బే **సత్థహారకన్తి** విసేసనస్స పరనిపాతం కత్వా వుత్తం. **యథా లభతి, తథా కరేయ్యాతి** అధిప్పాయత్థమాహ. **ఉపనిక్ఖిపేయ్యాతి** “పరియేసేయ్యా”తి ఇమస్స సిఖాప్పత్తమత్థం దస్సేతి. **ఇతరథాతి** “పరియేసేయ్యా”తి ఇమస్స ఉపనిక్ఖిపేయ్యాతి ఏవమత్థం అగ్గహేత్వా యది పరియేసనమత్తమేవ అధిప్పేతం సియాతి అత్థో. **పరియిట్ఠమత్తేనాతి** పరియేసితమత్తేన. “సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా”తి ఇమినా వుచ్చమానస్స అత్థస్స బ్యఞ్జనానురూపతో పరిపుణ్ణం కత్వా అవుత్తత్తా ఆహ ‘‘**బ్యఞ్జనం అనాదియిత్వా**’’తి. ససతి హింసతీతి **సత్థం,** ససన్తి హింసన్తి తేనాతి వా **సత్థన్తి** లగుళపాసాణాదీనమ్పి సత్థసఙ్గహితత్తా ఆహ – ‘‘**యం ఏత్థ థావరప్పయోగసఙ్గహితం సత్థం, తదేవ దస్సేతు**’’న్తి.

వుత్తావసేసన్తి వుత్తఅసిఆదీహి అవసిట్ఠం. **లగుళన్తి** ముగ్గరస్సేతం అధివచనం. **సత్థసఙ్గహోతి** మాతికాయం “సత్థహారక”న్తి ఏత్థ వుత్తసత్థసఙ్గహో. **యస్మా…పే… తస్మా ద్విధా భిన్దిత్వా పదభాజనం వుత్తన్తి** ఈదిసం హేట్ఠా వుత్తవిభఙ్గనయభేదదస్సనన్తి వేదితబ్బం. **నరకే వా పపతాతిఆదీతి** ఏత్థ ఆది-సద్దేన “పపాతే వా పపతా”తి పరతో వుత్తం అవుత్తఞ్చ “రుక్ఖతో వా పపతా”తిఆది సబ్బం మరణూపాయం సఙ్గణ్హాతి. తేనేవాహ ‘‘**న హి సక్కా సబ్బం సరూపేనేవ వత్తు**’’న్తి. **పరతో వుత్తనయత్తాతి** పరతో నిగమనవసేన వుత్తస్స దుతియపదస్స పదభాజనే వుత్తనయత్తా. **అత్థతో వుత్తమేవాతి** మరణూపాయస్స బహువిధతానిదస్సనత్థం, తతో ఏకదేసే దస్సితే సబ్బం వుత్తమేవ హోతీతి అధిప్పాయో. **న హి సక్కా…పే… వత్తున్తి** “రుక్ఖతో వా పపతా”తిఆదినా సరూపతో సబ్బం మరణూపాయం పరియోసానం పాపేత్వా న సక్కా వత్తున్తి అత్థో.

మతం తే జీవితా సేయ్యోతి ఏత్థ వుత్తమరణం యస్మా ఇతి-సద్దో నిదస్సేతి, తస్మా తత్థ వుత్తమరణం ఇతి-సద్దస్స అత్థోతి తమ్పి గహేత్వా అత్థం దస్సేన్తో ఆహ – ‘‘**మరణచిత్తో మరణమనోతి అత్థో**’’తి. **చిత్తస్స అత్థదీపనత్థం వుత్తో**తి చిత్త-సద్దస్స విచిత్తాదిఅనేకత్థవిసయత్తా నాయం చిత్త-సద్దో ఇధ అఞ్ఞస్మిం అత్థే వత్తమానో దట్ఠబ్బో, అపి తు విఞ్ఞాణస్మింయేవ వత్తమానో వేదితబ్బోతి తస్స అత్థస్స నియమనత్థం వుత్తో. ఇమినా పునరుత్తిదోసస్సపి ఇధ అనవకాసోతి దస్సేతి. **న తావ అత్థో వుత్తో**తి “ఇతి చిత్తమనో”తి ఉద్ధరిత్వాపి ఇతి-సద్దనిదస్సితస్స మరణస్స అపరామట్ఠభావతో వుత్తం. తావ-సద్దేన పన పరతో “చిత్తసఙ్కప్పో”తి ఇమస్స పదభాజనే “మరణసఞ్ఞీ”తిఆదినా ఇతిసద్దత్థస్స వక్ఖమానతం విభావేతి. తత్థ హి ఇతి-సద్దనిదస్సితం మరణసఙ్ఖాతమత్థం గహేత్వా “మరణసఞ్ఞీ మరణచేతనో మరణాధిప్పాయో”తి వుత్తం. తేనేవాహ – ‘‘**చిత్తసఙ్కప్పోతి ఇమస్మిం పదే అధికారవసేన ఇతిసద్దో ఆహరితబ్బో**’’తి. కస్మా ఆహరితబ్బోతి ఆహ ‘‘**ఇదఞ్హి**’’తిఆది. కథం పనేతం విఞ్ఞాయతీతి ఆహ ‘‘**తథా హిస్సా**’’తిఆది. **అస్సాతి** ఇతి-సద్దస్స. **తమేవ అత్థన్తి** మరణసఙ్ఖాతమత్థం. “మరణసఞ్ఞీ”తిఆదీసు హి మరణం ఇతి-సద్దస్స అత్థో, “సఞ్ఞీ”తిఆది సఙ్కప్పసద్దస్స. చిత్తసద్దస్స పనేత్థ విచిత్తవచనతా సఙ్కప్పసద్దస్స సఞ్ఞాచేతనాధిప్పాయవసేన తిధా అత్థం దస్సేన్తేన విభావితాతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ – ‘‘**చిత్తో నానప్పకారకో సఙ్కప్పో**’’తిఆది. అధిప్పాయసద్దేన కిమేత్థ వుత్తన్తి ఆహ – ‘‘**అధిప్పాయోతి వితక్కో వేదితబ్బో**’’తి. **న ఇదం వితక్కస్స నామన్తి** ఇదం పన న కేవలం వితక్కస్సేవ నామన్తి దస్సేతుం వుత్తం. పాకటత్తా ఓళారికత్తా చ ఉచ్చాకారతా వేదితబ్బా, అపాకటత్తా అనోళారికత్తా చ అవచాకారతా.

౧౭౪. కాయేకదేసేపి కాయ-సద్దో వత్తతీతి ఆహ ‘‘**హత్థేన వా**’’తిఆది. **పహరణేనాతి** సత్థేన. సత్థఞ్హి పహరన్తి ఏతేనాతి పహరణన్తి వుచ్చతి. **కమ్మునా బజ్ఝతీ**తి పాణాతిపాతకమ్మునా బజ్ఝతి, పాణాతిపాతకమ్మస్స సిద్ధన్తి వుత్తం హోతి. **యో కోచి మరతూతి** ఏత్థ యస్స కస్సచి ఏకస్సేవ జీవితిన్ద్రియవిసయా వధకచేతనా పవత్తతి, న పహారపచ్చయా మరన్తస్సేవ జీవితిన్ద్రియవిసయా, నాపి సమూహస్సాతి వేదితబ్బా. **ఉభయథాపీ**తి ఉద్దేసానుద్దేసానం వసేన. వధకచిత్తం పచ్చుప్పన్నారమ్మణమ్పి జీవితిన్ద్రియం పబన్ధవిచ్ఛేదనవసేన ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తతీతి ఆహ ‘‘**పచ్ఛా వా తేనేవ రోగేనా**’’తిఆది. యేన హి పబన్ధో విచ్ఛిజ్జతి, తాదిసం పయోగం నిబ్బత్తేన్తం తదా వధకచిత్తం పవత్తన్తం పహరితమత్తేయేవ కమ్మునా బజ్ఝతి. మనుస్సఅరహన్తస్స చ పుథుజ్జనకాలేయేవ సత్థప్పహారే వా విసే వా దిన్నేపి యది సో అరహత్తం పత్వా తేనేవ మరతి, అరహన్తఘాతకో హోతియేవ. యం పన పుథుజ్జనకాలే దిన్నం దానం అరహత్తం పత్వా పరిభుఞ్జతి, పుథుజ్జనస్సేవ తం దిన్నం హోతి.

నను చ యథా అరహత్తం పత్వా పరిభుత్తమ్పి పుథుజ్జనకాలే దిన్నం పుథుజ్జనదానమేవ హోతి, ఏవం మరణాధిప్పాయేన పుథుజ్జనకాలే పహారే దిన్నే అరహత్తం పత్వా తేనేవ పహారేన మతే కస్మా అరహన్తఘాతకోయేవ హోతి, న పుథుజ్జనఘాతకోతి? విసేససబ్భావతో. దానఞ్హి దేయ్యధమ్మస్స పరిచ్చాగమత్తేన హోతి. తథా హి దానచేతనా చజితబ్బం వత్థుం ఆరమ్మణం కత్వా చజనమత్తమేవ హోతి, అఞ్ఞసన్తకకరణంవ తస్స చజనం, తస్మా యస్స తం సన్తకం కతం, తస్సేవ తం దిన్నం హోతి, న ఏవం వధో. సో హి పాణో పాణసఞ్ఞితా వధకచేతనా ఉపక్కమో తేన మరణన్తి ఇమేసం పఞ్చన్నం అఙ్గానం పారిపూరియావ హోతి, న అపారిపూరియా. తస్మా అరహత్తం పత్తస్సేవ మరణన్తి అరహన్తఘాతకోయేవ హోతి, న పుథుజ్జనఘాతకో. యస్మా పన “ఇమం మారేమీ”తి యం సన్తానం ఆరబ్భ మారణిచ్ఛా, తస్స పుథుజ్జనఖీణాసవభావేన పయోగమరణక్ఖణానం వసేన సతిపి సన్తానభేదే అభేదోయేవ, యదా చ అత్థసిద్ధి, తదా ఖీణాసవభావో, తస్మా అరహన్తఘాతకోయేవ హోతీతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం.

అఞ్ఞచిత్తేనాతి అవధాధిప్పాయేన అమారేతుకామతాచిత్తేన. **నత్థి పాణాతిపాతో**తి అమారేతుకామతాచిత్తేన పహటత్తా. కిఞ్చాపి పఠమప్పహారో న సయమేవ సక్కోతి మారేతుం, దుతియం పన లభిత్వా సక్కోన్తో జీవితవినాసనహేతు హోతి, తస్మా “పయోగో తేన చ మరణ”న్తి ఇమినా సంసన్దనతో పఠమప్పహారేనేవ కమ్మబద్ధో యుత్తో, న దుతియేన తస్స అఞ్ఞచిత్తేన దిన్నత్తా. తేన వుత్తం ‘‘**ఉభయేహి మతేపి పఠమప్పహారేనేవ కమ్మునా బద్ధో**’’తి.

కమ్మాపత్తిబ్యత్తిభావత్థన్తి ఆనన్తరియాదికమ్మవిభాగస్స పారాజికాదిఆపత్తివిభాగస్స చ విభావనత్థం. “ఏళకం మారేమీ”తి పవత్తచేతనాయ పుబ్బభాగత్తా “ఇమం మారేమీ”తి సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ తదా సన్నిహితత్తా యథావత్థుకం కమ్మబద్ధో హోతియేవాతి ఆహ ‘‘**ఇమం వత్థుం మారేమీతి చేతనాయ అత్థిభావతో**’’తిఆది. సబ్బత్థ హి పురిమం అభిసన్ధిచిత్తం అప్పమాణం తేన అత్థసిద్ధియా అభావతో, వధకచిత్తం పన తదారమ్మణఞ్చ జీవితిన్ద్రియం అనన్తరియాదిభావే పమాణన్తి దట్ఠబ్బం. **ఘాతకో చ హోతీ**తి పాణఘాతకో హోతి, పాణాతిపాతకమ్మునావ బద్ధో హోతీతి అత్థో. **పుబ్బే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బన్తి** యథాక్కమం పారాజికథుల్లచ్చయపాచిత్తియాని వేదితబ్బాని. “మాతాపితుఅరహన్తానం అఞ్ఞతరం మారేమీ”తి గుణమహన్తేసు పవత్తపుబ్బభాగచేతనాయ దారుణభావతో తథావిధపుబ్బభాగచేతనాపరివారా సన్నిట్ఠాపకచేతనా దారుణావ హోతీతి ఆహ – ‘‘**ఇధ పన చేతనా దారుణా హోతీ**’’తి. ఇమినా చ “ఏళకం మారేస్సామీ”తి మాతాపితుఆదీనం మారణేపి పుబ్బభాగచేతనాయ అదారుణత్తా అఞ్ఞథా పవత్తఆనన్తరియకమ్మతో ఏవం పవత్తానన్తరియస్స నాతిదారుణతా వుత్తావ హోతీతి దట్ఠబ్బా.

లోహితకన్తి లోహితమక్ఖితం. **కమ్మం కరోన్తేతి** యుద్ధకమ్మం కరోన్తే. **యథాధిప్పాయం గతేతి** యోధం విజ్ఝిత్వా పితరి విద్ధే. ఇదఞ్చ యథాధిప్పాయం తేన తథావిద్ధభావదస్సనత్థం వుత్తం. అయథాధిప్పాయం పన ఉజుకమేవ గన్త్వా పితరి విద్ధేపి మరణాధిప్పాయేన అత్తనావ కతప్పయోగత్తా నేవత్థి విసఙ్కేతోతి వదన్తి. **ఆనన్తరియం పన నత్థీతి** పితరం ఉద్దిస్స కతప్పయోగాభావతో.

అధిట్ఠాయాతి మాతికావసేన ఆణత్తికపయోగకథావణ్ణనా

ఏవం విజ్ఝాతి ఏవం ధనుం కడ్ఢేత్వా విజ్ఝ. **ఏవం పహరాతి** ఏవం దళ్హం అసిం గహేత్వా పహర. **ఏవం ఘాతేహీతి** ఏవం కమ్మకారణం కత్వా మారేహి. **మజ్ఝేతి** హత్థినో పిట్ఠిమజ్ఝే. **ఏతేనాతి** "అధిట్ఠహిత్వా ఆణాపేతీ"తిఆదినా. **తత్థాతి** ఆణత్తికప్పయోగే.

కిఞ్చాపి కిరియవిసేసో అట్ఠకథాసు అనాగతో, పాళియం పన "ఏవం విజ్ఝ, ఏవం పహర, ఏవం ఘాతేహీ"తి కిరియావిసేసస్స పరామట్ఠత్తా ఆచరియపరమ్పరాయ ఆభతం కిరియావిసేసం పాళియా సంసన్దనతో గహేత్వా దస్సేన్తో "**అపరో నయో**"తిఆదిమాహ. **ఛేదనన్తి** హత్థాదిఛేదనం. **భేదనన్తి** కుచ్ఛిఆదిఫాలనం. అథ వా ఉసునా **విజ్ఝనం,** అసినా **ఛేదనం,** ముగ్గరాదీహి సీసాది**భేదనన్తి** ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **సఙ్ఖముణ్డకన్తి** సఙ్ఖముణ్డకమ్మకారణం. తం కరోన్తా ఉత్తరోట్ఠఉభతోకణ్ణచూళికగలవాటకపరిచ్ఛేదేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా సబ్బకేసే ఏకతో గణ్ఠిం కత్వా దణ్డకేన పలివేఠేత్వా ఉప్పాటేన్తి, సహ కేసేహి చమ్మం ఉట్ఠహతి, తతో సీసకటాహం థూలసక్ఖరాహి ఘంసిత్వా ధోవన్తా సఙ్ఖవణ్ణం కరోన్తి. **ఏవమాదీతి ఆది**-సద్దేన బిలఙ్గథాలికం రాహుముఖం జోతిమాలికం హత్థపజ్జోతికం ఏరకవత్తికం చీరకవాసికం ఏణేయ్యకం బళిసమంసికం కహాపణికం ఖారాపతచ్ఛికం పలిఘపరివత్తికం పలాలపీఠకన్తి ఏవమాదిం సబ్బం కమ్మకారణం సఙ్గణ్హాతి.

తత్థ (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨.౧) **బిలఙ్గథాలికన్తి** కఞ్జియఉక్ఖలికకమ్మకారణం. తం కమ్మం కరోన్తా సీసకపాలం ఉప్పాటేత్వా తత్తం అయోగుళం సణ్డాసేన గహేత్వా తత్థ పక్ఖిపన్తి, తేన మత్థలుఙ్గం పక్కుథిత్వా ఉపరి ఉత్తరతి. **రాహుముఖన్తి** రాహుముఖకమ్మకారణం. తం కరోన్తో సఙ్కునా ముఖం వివరిత్వా అన్తోముఖే దీపం జాలేన్తి, కణ్ణచూళికాహి వా పట్టాయ ముఖం నిఖాదనేన ఖణన్తి, లోహితం పగ్ఘరిత్వా ముఖం పూరేతి. **జోతిమాలికన్తి** సకలసరీరం తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా ఆలిమ్పేన్తి. **హత్థపజ్జోతికన్తి** హత్థే తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా దీపం వియ పజ్జాలేన్తి. **ఏరకవత్తికన్తి** ఏరకవత్తకమ్మకారణం. తం కరోన్తా హేట్ఠాగీవతో పట్ఠాయ చమ్మవట్టే కన్తిత్వా గోప్ఫకే పాతేన్తి, అథ నం యోత్తేహి బన్ధిత్వా కడ్ఢన్తి, సో అత్తనోవ చమ్మవట్టే అక్కమిత్వా పతతి. **చీరకవాసికన్తి** చీరకవాసికకమ్మకారణం. తం కరోన్తా తథేవ చమ్మవట్టే కన్తిత్వా కటియం ఠపేన్తి, కటితో పట్ఠాయ కన్తిత్వా గోప్ఫకేసు ఠపేన్తి, ఉపరిమేహి హేట్ఠిమసరీరం చీరకనివాసననివత్థం వియ హోతి. **ఏణేయ్యకన్తి** ఏణేయ్యకమ్మకారణం. తం కరోన్తా ఉభోసు కప్పరేసు చ జణ్ణుకేసు చ అయవలయాని దత్వా అయసూలాని కోట్టేన్తి, సో చతూహి అయసూలేహి భూమియం పతిట్ఠహతి, అథ నం పరివారేత్వా అగ్గిం కరోన్తి, తం కాలేన కాలం సన్ధితో సూలాని అపనేత్వా చతూహి అట్ఠికోటీహియేవ ఠపేన్తి.

బళిసమంసికన్తి ఉభతోముఖేహి బళిసేహి పహరిత్వా చమ్మమంసనహారూని ఉప్పాటేన్తి. **కహాపణికన్తి** సకలసరీరం తిఖిణాహి వాసీహి కోటితో పట్ఠాయ కహాపణమత్తం కహాపణమత్తం పాతేన్తా కోట్టేన్తి. **ఖారాపతచ్ఛికన్తి** సరీరం తత్థ తత్థ ఆవుధేహి పహరిత్వా కోచ్ఛేహి ఖారం ఘంసన్తి, చమ్మమంసనహారూని పగ్ఘరిత్వా అట్ఠికసఙ్ఖలికావ తిట్ఠతి. **పలిఘపరివత్తికన్తి** ఏకేన పస్సేన నిపజ్జాపేత్వా కణ్ణఛిద్దే అయసూలం కోట్టేత్వా పథవియా ఏకాబద్ధం కరోన్తి, అథ నం పాదే గహేత్వా ఆవిఞ్ఛన్తి. **పలాలపీఠకన్తి** ఛేకో కారణికో ఛవిచమ్మం అచ్ఛిన్దిత్వా నిసదపోతేహి అట్ఠీని భిన్దిత్వా కేసేసు గహేత్వా ఉక్ఖిపతి, మంసరాసియేవ హోతి, అథ నం కేసేహేవ పరియోనన్ధిత్వా గణ్హన్తా పలాలవట్టిం వియ కత్వా పలివేఠేన్తి.

వత్థుం విసంవాదేత్వా తతో అఞ్ఞం మారేతీతి సమ్బన్ధో. పురిమపస్సాదీనమ్పి వత్థుసభాగతో వత్థుగ్గహణేనేవ గహణన్తి ఆహ "**పురతో పహరిత్వా**"తిఆది. చిత్తేన "పురతో వా"తి నియమం కత్వా వా అకత్వా వా "పురతో పహరిత్వా మారేహీ"తి వుత్తే సచే అఞ్ఞత్థ పహరిత్వా మారేతి, లేసం ఓడ్డేత్వా అవుత్తత్తా విసఙ్కేతోవ హోతి. చిత్తేన పన యత్థ కత్థచి పహరిత్వా మారణం ఇచ్ఛన్తోపి సచే "పురతో పహరిత్వా మారేహీ"తి వదతి, తస్స లేసం ఓడ్డేత్వా తథా వుత్తమత్థం ఠపేత్వా తేనేవ చిత్తేన సముట్ఠాపితవిఞ్ఞత్తికత్తా మనుస్సవిగ్గహపారాజికతో పరియాయేన అముచ్చనతో "అఞ్ఞత్థ పహరిత్వా మారితేపి నేవత్థి విసఙ్కేతో"తి వదన్తి, కేచి పన తం న ఇచ్ఛన్తి. **వత్థువిసేసేనాతి** మాతుఆదివత్థువిసేసేన . **కమ్మవిసేసోతి** ఆనన్తరియాదికమ్మవిసేసో. **ఆపత్తివిసేసోతి** పారాజికాదిఆపత్తివిసేసో.

"**ఏతం గామే ఠిత**"న్తి గామో పుగ్గలనియమనత్థం వుత్తో, న ఓకాసనియమనత్థం, తస్మా ఓకాసం అనియమేత్వా పుగ్గలస్సేవ నియమితత్తా నత్థి విసఙ్కేతో. "**గామేయేవ వా**"తిఆదీసు పన ఓకాసస్స నియమితత్తా అఞ్ఞత్థ మారితే విసఙ్కేతో వుత్తో.

తుణ్డేనాతి ఖగ్గకోటియా. **థరునాతి** ఖగ్గముట్ఠినా.

"**ఏతం గచ్ఛన్త**"న్తి గమనేన పుగ్గలోవ నియమితో, న ఇరియాపథో. తేనాహ "**నత్థి విసఙ్కేతో**"తి. "**గచ్ఛన్తమేవా**"తిఆదినా ఇరియాపథో నియమితో. తేనాహ "**విసఙ్కేతో హోతీ**"తి.

"దీఘం మారేహీ"తి వుత్తేపి దీఘసణ్ఠానానం బహుభావతో ఇత్థన్నామం ఏవరూపఞ్చ దీఘన్తి అఞ్ఞేసం అసాధారణలక్ఖణేన అనిద్దిట్ఠత్తా "**అనియమేత్వా ఆణాపేతీ**"తి వుత్తం. తేనేవాహ "**యం కిఞ్చి తాదిసం మారేతీ**"తి. ఏత్థ చ "చిత్తేన బహూసు దీఘసణ్ఠానేసు ఏకం నియమేత్వా వుత్తేపి వాచాయ అనియమితత్తా అఞ్ఞస్మిం తాదిసే మారితే నత్థి విసఙ్కేతో"తి వదన్తి. పరపాణిమ్హి పాణసఞ్ఞితాలక్ఖణస్స అఙ్గస్స అభావతో నేవత్థి పాణాతిపాతోతి ఆహ "**ఆణాపకో ముచ్చతీ**"తి. యది ఏవం ఓకాసనియమే సతి కథం పాణాతిపాతోతి? ఓకాసం నియమేన్తస్స తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నస్స జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం హోతీతి గహేతబ్బం. ఓకాసఞ్హి నియమేత్వా నిద్దిసన్తో తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నం మారాపేతుకామో హోతి, సయం పన తదా తత్థ నత్థి, తస్మా ఓకాసేన సహ అత్తనో జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం న హోతీతి వదన్తి.

అధిట్ఠాయాతి మాతికావసేన ఆణత్తికపయోగకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దూతకథావణ్ణనా

ఏవం ఆణాపేన్తస్స ఆచరియస్స తావ దుక్కటన్తి సచే సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం న గచ్ఛతి, ఆచరియస్స ఆణత్తిక్ఖణే దుక్కటం. సచే పన సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం గచ్ఛతి, యం పరతో థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఆణత్తిక్ఖణే తదేవ హోతి. అథ సో తం అవస్సం ఘాతేతి, యం పరతో "సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. **ఆచరియేన** పన హేట్ఠా అదిన్నాదానకథాయం (పారా॰ ౧౨౧) వుత్తనయేనేవ అయమత్థో సక్కా విఞ్ఞాతున్తి ఇధ న వుత్తో. వుత్తఞ్హి తత్థ "ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి

ఏవం ఆణాపేన్తస్స ఆచరియస్స తావ దుక్కటం. సచే పన సా ఆణత్తి యథాధిప్పాయం గచ్ఛతి, యం పరతో థుల్లచ్చయం వుత్తం, ఆణత్తిక్ఖణే తదేవ హోతి. అథ తం భణ్డం అవస్సం హారియం హోతి, యం పరతో 'సబ్బేసం ఆపత్తి పారాజికస్సా'తి వుత్తం, తతో ఇమస్స తఙ్ఖణేయేవ పారాజికం హోతీతి అయం యుత్తి సబ్బత్థ వేదితబ్బా"తి. **తేసమ్పి దుక్కటన్తి** ఆరోచనపచ్చయా దుక్కటం. **పటిగ్గహితమత్తేతి** ఏత్థ అవస్సం చే పటిగ్గణ్హాతి, తతో పుబ్బేవ ఆచరియస్స థుల్లచ్చయం, న పన పటిగ్గహితేతి దట్ఠబ్బం. కస్మా పనస్స థుల్లచ్చయన్తి ఆహ **"మహాజనో హి తేన పాపే నియోజితో"**తి.

మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి ఇదం మహాఅట్ఠకథాయం ఆగతనయదస్సనమత్తం, న పన తం ఆచరియస్స అధిప్పేతం. తేనాహ **"ఏవం సన్తే"**తిఆది, ఏవం మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తనయేన అత్థే సతీతి అత్థో. **పటిగ్గహణే ఆపత్తియేవ న సియాతి** వధకస్స "సాధు సుట్ఠూ"తి మారణపటిగ్గహణే దుక్కటాపత్తి న సియా, ఏవం అనోళారికవిసయేపి తావ దుక్కటం హోతి, కిమఙ్గం పన మారణపటిగ్గహణేతి దస్సనత్థం సఞ్చరిత్తపటిగ్గహణాది నిదస్సితం. "అహో వత ఇత్థన్నామో హతో అస్సా"తి ఏవం మరణాభినన్దనేపి దుక్కటే సతి పగేవ మారణపటిగ్గహణేతి అధిప్పాయో. **పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కటన్తి** అవధారణేన విసఙ్కేతత్తా ఇమస్స పటిగ్గహణపచ్చయా మూలట్ఠస్స నత్థేవ ఆపత్తీతి దస్సేతి. కేచి పన "ఇధ వుత్తదుక్కటం పటిగ్గణ్హన్తస్సేవాతి ఏత్తకమేవ అవధారణేన దస్సితం, న పన మూలట్ఠస్స మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తదుక్కటం పటిక్ఖిత్త"న్తి వదన్తి. **పురిమనయేతి** సమనన్తరాతీతే అవిసక్కియదూతనిద్దేసే. **ఏతన్తి** దుక్కటం. యది ఏవం కస్మా పాళియం న వుత్తన్తి ఆహ **"ఓకాసాభావేనా"**తి. తత్థ మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయవచనతో పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం వత్తుం ఓకాసో నత్థీతి ఓకాసాభావేన న వుత్తం, న పన అభావతోతి అధిప్పాయో.

ఆణత్తిక్ఖణే పుథుజ్జనోతి ఏత్థ అనాగతే వోరోపేతబ్బజీవితిన్ద్రియవసేన అత్థసాధికచేతనాయ పవత్తత్తా అరహన్తఘాతకో జాతోతి దట్ఠబ్బం.

దూతకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౭౨. సయం సఙ్కేతేత్థిరత్తా **"ఉపట్ఠానకాలే"**తి వుత్తం. **వాచాయ వాచాయ దుక్కటన్తి** "యో కోచి మమ వచనం సుత్వా ఇమం ధారేతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన అవత్వా కేవలం మరణాభినన్దనవసేనేవ వుత్తత్తా "చోరోపి నామ తం న హనన్తీ"తిఆదివాచాసుపి దుక్కటమేవ వుత్తం. **అయమత్థో ఏతేన వుత్తోతి** యథా సో జానాతీతి సమ్బన్ధో. **వాక్యభేదన్తి** వచీభేదం. **ద్విన్నం ఉద్దిస్సాతి** ద్వే ఉద్దిస్స, ద్విన్నం వా మరణం ఉద్దిస్స. ఉభో ఉద్దిస్స మరణం సంవణ్ణేన్తస్స చేతనాయ ఏకత్తేపి "ద్వే పాణాతిపాతా"తి వత్తబ్బభావతో బలవభావం ఆపజ్జిత్వా పటిసన్ధివిపాకసమనన్తరం పవత్తియం అనేకాసుపి జాతీసు అపరాపరియచేతనావసేన దుక్ఖుప్పాదనతో మహావిపాకత్తా "అకుసలరాసీ"తి వుత్తం. బహూ ఉద్దిస్స మరణసంవణ్ణనేపి ఏసేవ నయో.

ఏవన్తి "సీసం వా ఛిన్దిత్వా పపాతే వా పపతిత్వా"తిఆదినా. **ఆరోచితమత్తేతి** వుత్తమత్తే. యథా అరియమగ్గక్ఖణే చత్తారో సతిపట్ఠానా చత్తారో సమ్మప్పధానా చ కిచ్చవసేన ఇజ్ఝన్తి, ఏవం చేతనాయ ఏకత్తేపి కిచ్చవసేన అనేకా పాణాతిపాతా ఇజ్ఝన్తీతి ఆహ **"తత్తకా పాణాతిపాతా"**తి. యథా హి అత్తానం సతం కత్వా దస్సేతుకామస్స "సతం హోమి సతం హోమీ"తి కతపరికమ్మవసేన లద్ధపచ్చుప్పన్నపరిత్తారమ్మణం అభిఞ్ఞాచిత్తం సతన్నోగ్గధానం వణ్ణేసు ఏకస్స వణ్ణం ఆరమ్మణం కత్వాపి సతం నిప్ఫాదేతి, యథా చ ఏకస్స మరణే పవత్తమానాపి వధకచేతనా సకలసరీరే ఉప్పజ్జమానం నిరుజ్ఝమానఞ్చ సకలమ్పి జీవితిన్ద్రియం ఏకప్పహారేనేవ ఆలమ్బితుమసక్కుణేయ్యత్తా ఠానప్పత్తం ఏకదేసప్పవత్తం జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం కత్వా ఆరమ్మణభూతం సకలమ్పి జీవితిన్ద్రియం వినాసేతి, ఏవమేవ పచ్చుప్పన్నపరిత్తారమ్మణాయ వధకచేతనాయ మారేతుకామతాయ పరిగ్గహితసత్తేసు ఏకస్సేవ జీవితిన్ద్రియే ఆరమ్మణే కతేపి కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన సబ్బేపి మారితావ హోన్తి.

౧౭౬. **యేసం హత్థతోతి** యేసం ఞాతకపవారితానం హత్థతో. **తేసం మూలం దత్వా ముచ్చతీతి** ఇదం తేన కతపయోగస్స పున పాకతికభావాపాదనం అవసానం పాపేత్వా దస్సేతుం వుత్తం. "మూలేన కీతం పన పోత్థకం పోత్థకసామికానం దత్వా ముచ్చతియేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **కేనచి** పన "సచే పోత్థకం సామికానం దత్వా మూలం న గణ్హాతి, న ముచ్చతి అత్తనియభావతో అమోచితత్తా"తి వత్వా బహుధా పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం. పోత్థకసామికానఞ్హి పోత్థకే దిన్నే అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా అత్తనా కతపయోగస్స నాసితత్తా కథం సో న ముచ్చేయ్య, న చ పరిచ్చత్తస్స అత్తనియభావో దిట్ఠోతి. **గణ్ఠిపదే** పన "సచే మూలేన కీతో హోతి, పోత్థకసామికానం పోత్థకం, యేసం హత్థతో మూలం గహితం, తేసం మూలం దత్వా ముచ్చతీతి కస్మా వుత్తం. పోత్థకనిమిత్తం మూలస్స గహితత్తా అకప్పియమేతం. యది హి పోత్థకసామికస్స పోత్థకం దత్వా సయమేవ మూలం గణ్హేయ్య, అకప్పియమేవ తం. అథాపి పోత్థకసామికస్స సన్తికా మూలం అగ్గహేత్వా సయమేవ తం పోత్థకం ఝాపేయ్య, తథాపి అఞ్ఞో యేన సద్దాదేయ్యవినిపాతనే ఆపత్తి, తస్మా ఏవమాహా"తి వుత్తం, తమ్పి న సారతో పచ్చేతబ్బం. తస్మా **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తనయోవేత్థ సారతో దట్ఠబ్బో. **"మరణవణ్ణం లిఖిస్సామా"తి ఏకజ్ఝాసయా హుత్వాతి** ఇదం తథా కరోన్తే సన్ధాయ వుత్తం, ఏవం పన అసంవిదహిత్వాపి మరణాధిప్పాయేన తస్మిం పోత్థకే వుత్తవిధిం కరోన్తస్స పారాజికమేవ.

పమాణేతి అత్తనా సల్లక్ఖితే పమాణే. **తచ్ఛేత్వాతి** ఉన్నతప్పదేసం తచ్ఛేత్వా. **పంసుపచ్ఛిన్తి** సబ్బన్తిమం పంసుపచ్ఛిం. "ఏత్తకం అల"న్తి నిట్ఠాపేతుకామతాయ సబ్బన్తిమపయోగసాధికా చేతనా సన్నిట్ఠాపకచేతనా . **సుత్తన్తికత్థేరాతి** వినయే అపకతఞ్ఞునో సుత్తన్తభాణకా. మహాఅట్ఠకథాచరియత్థేరేయేవ సన్ధాయ "వినయం తే న జానన్తీతి ఉపహాసవసేన సుత్తన్తికత్థేరాతి వుత్త"న్తిపి వదన్తి. ఏత్థ చ **మహాఅట్ఠకథాయం** "ఆవాటే నిట్ఠితే పతిత్వా మరన్తు, అనిట్ఠితే మా మరన్తూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన కరోన్తం సన్ధాయ సబ్బన్తిమా సన్నిట్ఠాపకచేతనా వుత్తా, **మహాపచ్చరిసఙ్ఖేపట్ఠకథాసు** పన పఠమప్పహారతో పట్ఠాయ "ఇమస్మిం ఆవాటే పతిత్వా మరన్తూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన కరోన్తస్స యస్మిం యస్మిం పయోగే కతే తత్థ పతితా మరన్తి, తంతంపయోగసాధికం సన్నిట్ఠాపకచేతనం సన్ధాయ "ఏకస్మిమ్పి కుదాలప్పహారే దిన్నే"తిఆది వుత్తన్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. తస్మా తేన తేన పరియాయేన అట్ఠకథావాదానం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధో యుత్తో. అథ వా **మహాఅట్ఠకథాయం** ఏకస్మింయేవ దివసే అవూపసన్తేనేవ పయోగేన ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ సబ్బన్తిమా సన్నిట్ఠాపకచేతనా వుత్తా, ఇతరాసు పన "ఇమస్మిం పతిత్వా మరన్తూ"తి అధిప్పాయేన ఏకస్మిం దివసే కిఞ్చి ఖణిత్వా అపరస్మిమ్పి దివసే తథేవ కిఞ్చి కిఞ్చి ఖణిత్వా నిట్ఠాపేన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి. ఏవమ్పి అట్ఠకథానం అఞ్ఞమఞ్ఞావిరోధో యుత్తోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

అత్తనో ధమ్మతాయాతి అజానిత్వా పక్ఖలిత్వా వా. **అరహన్తాపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తీతి** అఞ్ఞేహి పాతియమానానం అమరితుకామానమ్పి అరహన్తానం మరణం సమ్భవతీతి వుత్తం. **పురిమనయేతి** "మరితుకామా ఇధ మరిస్సన్తీ"తి వుత్తనయే. **తత్థ పతితం బహి నీహరిత్వాతి** ఏత్థ "ఇమస్మిం ఆవాటేయేవ మరన్తూతి నియమాభావతో బహి నీహరిత్వా మారితేపి పారాజికం వుత్తం. ఆవాటే పతిత్వా థోకం చిరాయిత్వా గచ్ఛన్తం గహేత్వా మారితే ఆవాటస్మింయేవ అగ్గహితత్తా పారాజికం న హోతీ"తి వదన్తి, తం పన అట్ఠకథాయం "పతితప్పయోగేన గహితత్తా"తి వుత్తహేతుస్స ఇధాపి సమ్భవతో వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **అమరితుకామా వాతిపి** అధిప్పాయస్స సమ్భవతో ఓపపాతికే ఉత్తరితుం అసక్కుణిత్వా మతేపి పారాజికం వుత్తం. **నిబ్బత్తిత్వాతి** వుత్తత్తా పతనం న దిస్సతీతి చే? ఓపపాతికస్స తత్థ నిబ్బత్తియేవ పతనన్తి నత్థి విరోధో. యస్మా మాతుయా పతిత్వా పరివత్తితలిఙ్గాయ మతాయ సో మాతుఘాతకో హోతి,

న కేవలం మనుస్సపురిసఘాతకో, తస్మా పతితస్సేవ వసేన ఆపత్తీతి అధిప్పాయేన ‘‘**పతనరూపం పమాణ**’’న్తి వుత్తం. ఇదం పన అకారణం. ‘‘మనుస్సభూతం మాతరం వా పితరం వా అపి పరివత్తలిఙ్గం జీవితా వోరోపేన్తస్స కమ్మం ఆనన్తరియం హోతీ’’తి ఏత్తకమేవ హి అట్ఠకథాయం వుత్తం.

తత్థ చ లిఙ్గే పరివత్తేపి సో ఏవ ఏకకమ్మనిబ్బత్తో భవఙ్గప్పబన్ధో జీవితిన్ద్రియప్పబన్ధో చ, న అఞ్ఞోతి ‘‘అపి పరివత్తలిఙ్గ’’న్తి వుత్తం. యో హి లిఙ్గే అపరివత్తే తస్మిం అత్తభావే భవఙ్గజీవితిన్ద్రియప్పబన్ధో , సో ఏవ పరివత్తేపి లిఙ్గే తంయేవ చ ఉపాదాయ ఏకజాతిసమఞ్ఞా. న చేత్థ భావకలాపగతజీవితిన్ద్రియస్స వసేన చోదనా కాతబ్బా తదఞ్ఞస్సేవ అధిప్పేతత్తా. తఞ్హి తత్థ అవిచ్ఛేదవుత్తియా పబన్ధవోహారం లభతి, ఇతరమ్పి వా భావానుపాలతాసామఞ్ఞేనాతి అనోకాసావ చోదనా. తస్మా పరివత్తేపి లిఙ్గే తస్సేవ ఏకకమ్మనిబ్బత్తస్స సన్తానస్స జీవితా వోరోపనతో వోహారభేదతో సో ఇత్థిఘాతకో వా హోతు పురిసఘాతకో వా, ఆనన్తరియకమ్మతో న ముచ్చతీతి ఏత్తకమేవ తత్థ వత్తబ్బం. ఇధ పన యంయంజాతికా సత్తా హోన్తి, తే మరణసమయే అత్తనో అత్తనో జాతిరూపేనేవ మరన్తి, నాఞ్ఞరూపేన, జాతివసేనేవ చ పాచిత్తియథుల్లచ్చయపారాజికేహి భవితబ్బం. తస్మా నాగో వా సుపణ్ణో వా యక్ఖరూపేన వా పేతరూపేన వా పతిత్వా అత్తనో తిరచ్ఛానరూపేన మరతి, తత్థ పాచిత్తియమేవ యుత్తం, న థుల్లచ్చయం తిరచ్ఛానగతస్సేవ మతత్తా. తేనేవ దుతియత్థేరవాదే మరణరూపం పమాణం, తస్మా పాచిత్తియన్తి వుత్తం. అయమేవ చ వాదో యుత్తతరో, తేనేవ సో పచ్ఛా వుత్తో.

ఇమినావ నయేన మనుస్సవిగ్గహే నాగసుపణ్ణసదిసే తిరచ్ఛానగతే పతిత్వా అత్తనో రూపేన మతే పాచిత్తియేన భవితబ్బం. ఏవం సన్తే పాళియం ‘‘యక్ఖో వా పేతో వా తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా తస్మిం పతతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. పతితే దుక్ఖా వేదనా ఉప్పజ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. మరతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా’’తి కస్మా వుత్తన్తి చే? తత్థ కేచి వదన్తి – యక్ఖో వా పేతో వాతి పఠమం సకరూపేనేవ ఠితే యక్ఖపేతే దస్సేత్వా పున అఞ్ఞరూపేనపి ఠితే తేయేవ యక్ఖపేతే దస్సేతుం ‘‘తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో వా’’తి వుత్తం, న పన తాదిసం తిరచ్ఛానగతం విసుం దస్సేతుం. తస్మా తిరచ్ఛానగతవిగ్గహో వా మనుస్సవిగ్గహో వా యక్ఖో వా పేతో వాతి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బాతి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ‘‘పాళియం మనుస్సవిగ్గహేన ఠితతిరచ్ఛానగతానం ఆవేణికం కత్వా థుల్లచ్చయం వుత్తం వియ దిస్సతీ’’తి కథితం. **యక్ఖరూపపేతరూపేన మతేపి ఏసేవ నయోతి** ఇమినా మరణరూపస్సేవ పమాణత్తా థుల్లచ్చయం అతిదిస్సతి.

ముధాతి అమూలేన, కిఞ్చి మూలం అగ్గహేత్వాతి వుత్తం హోతి. **నో నిద్దిసతీతి** తేన తత్థ కతపయోగస్స అభావతో. యది పన సోపి తత్థ కిఞ్చి కిఞ్చి కరోతి, న ముచ్చతియేవాతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**ఏవం పతితా**’’తిఆది. తత్థ ఏవన్తి ఏవం మయా కతేతి అత్థో. **న నస్సిస్సన్తీతి** అదస్సనం న గమిస్సన్తి, న పలాయిస్సన్తీతి అధిప్పాయో. **విప్పటిసారే ఉప్పన్నేతి** మూలట్ఠం సన్ధాయ వుత్తం. యది పన పచ్ఛిమోపి లభిత్వా తత్థ వుత్తప్పకారం కిఞ్చి కత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే ఏవం కరోతి, తస్సపి ఏసేవ నయో. **పంసుమ్హి పతిత్వా మరతీతి** అభినవపూరితే పంసుమ్హి పాదే పవేసేత్వా ఉద్ధరితుం అసక్కోన్తో తత్థేవ పతిత్వా మరతి. **జాతపథవీ జాతాతి** ఇదం సబ్బథా మత్థకప్పత్తం థిరభావం దస్సేతుం వుత్తం. పంసునా పూరేన్తేన పన పాదదణ్డాదీహి మద్దనతాళనాదినా సుట్ఠుతరం థిరభావం ఆపాదేత్వా పకతిపథవియా నిబ్బిసేసే కతే జాతపథవీలక్ఖణం అప్పత్తేపి ముచ్చతియేవ. **ఓపాతం హరతీతి** ఏత్థ పోక్ఖరణీసదిసత్తా ముచ్చతి.

హత్థా ముత్తమత్తేతి ఓడ్డేత్వా హత్థతో ముత్తమత్తే. **వతిం కత్వాతి** ఏత్థ యది సో పాసే వుత్తప్పకారం కఞ్చి విసేసం న కరోతి, అత్తనా కతవతియా విద్ధంసితాయ ముచ్చతి. **థద్ధతరం వా పాసయట్ఠిం ఠపేతీతి** థిరభావత్థం అపరాయ పాసయట్ఠియా సద్ధిం బన్ధిత్వా వా తమేవ వా సిథిలభూతం థద్ధతరం బన్ధిత్వా ఠపేతి. **దళ్హతరం వా థిరతరం వాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఖాణుకన్తి** పాసయట్ఠిబన్ధనఖాణుకం. సబ్బత్థేవ మారణత్థాయ కతప్పయోగత్తా న ముచ్చతి. **విప్పటిసారే ఉప్పన్నేతి** మూలట్ఠస్సేవ విప్పటిసారే ఉప్పన్నే.

తేన అలాతేన...పే.... న ముచ్చతీతి ఏత్థ ‘‘పుబ్బే కతప్పయోగం వినాసేత్వా పచ్ఛా కుసలచిత్తేన పయోగే కతేపి న ముచ్చతీతి ఇదం సన్ధాయ గన్తబ్బ’’న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో యుత్తో సియా – ఆదితోయేవ మారణత్థాయ కతప్పయోగత్తా కతపరియోసితాయ పాసయట్ఠియా తప్పచ్చయా యే యే సత్తా మరిస్సన్తి, తేసం తేసం వసేన పరమతరంయేవ పాణాతిపాతకమ్మసిద్ధితో పచ్ఛా కుసలచిత్తేన అఞ్ఞథా కతేపి న ముచ్చతీతి. **రజ్జుకేతి** ఖుద్దకరజ్జుకే. **సయం వట్టితన్తి** బహూరజ్జుకే ఏకతో కత్వా అత్తనా వట్టితం. **ఉబ్బట్టేత్వాతి** తే రజ్జుకే విసుం విసుం కత్వా. **గరుకతరం కరోతీతి** అతిభారియం కరోతి. **పరియేసిత్వా కతన్తి** అరఞ్ఞం గన్త్వా రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా తచ్ఛేత్వా కతం.

౧౭౭. **అలమ్బనరుక్ఖో వాతి** తత్థజాతకం సన్ధాయ వుత్తం. **తదత్థమేవాతి** మారణత్థమేవ. **విసమణ్డలన్తి** మఞ్చపీఠాదీసు ఆలిత్తం విసమణ్డలం. **వత్వా అసిం ఉపనిక్ఖిపతీతి** ఏత్థ ముఖేన అవత్వా వుత్తప్పకారం మనసా చిన్తేత్వా ఉపనిక్ఖిపనేపి ఏసేవ నయో. **పురిమనయేనాతి** ‘‘యేసం హత్థతో మూలం గహిత’’న్తిఆదినా. సరీరస్స విరూపభావకరణతో కుట్ఠాది **విసభాగరోగో** నామ, జీవితప్పవత్తియా వా అసభాగత్తా అననుకూలత్తా గణ్డపిళకాది యో కోచి జీవితప్పవత్తిపచ్చనీకో **విసభాగరోగో**.

౧౭౮. **పరం వా అమనాపరూపన్తి** ఏత్థ అమనాపం రూపం ఏతస్సాతి అమనాపరూపోతి బాహిరత్థసమాసో దట్ఠబ్బో. **మనాపియేపి ఏసేవ నయోతి** ఏతేన **మనాపికం రూపం ఉపసంహరతీతి** ఏత్థ పరం వా మనాపరూపం తస్స సమీపే ఠపేతి, అత్తనా వా మనాపియేన రూపేన సమన్నాగతో తిట్ఠతీతిఆది యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. తేనేవ అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** వుత్తం –

‘‘మమాలాభేన ఏసిత్థీ, మరతూతి సమీపగో;
దుట్ఠచిత్తో సచే యాతి, హోతి సో ఇత్థిమారకో.

‘‘భిక్ఖత్థాయ సచే యాతి, జానన్తోపి న మారకో;
అనత్థికో హి సో తస్సా, మరణేన ఉపేక్ఖకో’’తి.

అపరమ్పి తత్థేవ వుత్తం –

‘‘వియోగేన చ మే జాయా, జననీ చ న జీవతి;
ఇతి జానం వియుజ్జన్తో, తదత్థీ హోతి మారకో.

‘‘పబ్బజ్జాదినిమిత్తఞ్చే, యాతి జానం న మారకో;
అనత్థికో హి సో తేసం, మరణేన ఉపేక్ఖకో’’తి.

అలఙ్కరిత్వా ఉపసంహరతీతి "అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతూ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన ఉపసంహరతి. తేనేవ **"సచే ఉత్తసిత్వా మరతి, విసఙ్కేతో"**తి వుత్తం. **అలాభకేన సుస్సిత్వా మరతీతి** ఏత్థ చ పారాజికన్తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో. **కుణపగన్ధా చాతి** అహిఆదికుణపానం గన్ధా. **హంసపుప్ఫన్తి** హంసాదీనం పక్ఖలోమం సన్ధాయ వదతి.

౧౭౯. **అసఞ్చిచ్చాతి** ఇదం మరణసంవత్తనికఉపక్కమస్స అసల్లక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **"ఇమినా ఉపక్కమేనా"**తిఆది. **అజానన్తస్సాతి** ఇదం పన మరణసంవత్తనికఉపక్కమకరణస్స అజాననం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **"ఇమినా అయం మరిస్సతీ"**తిఆది. **నమరణాధిప్పాయస్సాతి** ఇదం ఉపక్కమం జానన్తస్సపి మరణాధిప్పాయస్స అభావం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆహ **"మరణం అనిచ్ఛన్తస్సా"**తిఆది.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

దోమనస్సచిత్తేనేవ భణతీతి ఇమినా సన్నిట్ఠాపకచేతనా దుక్ఖవేదనాయ సమ్పయుత్తా ఏవాతి దస్సేతి. సుఖబహులతాయ హి రాజానో హసమానాపి "ఘాతేథా"తి వదన్తి, హాసో పన నేసం అనత్థవూపసమాదిఅఞ్ఞవిసయోతి సన్నిట్ఠాపకచేతనా దుక్ఖవేదనాయ సమ్పయుత్తా ఏవ. సతి పన దోమనస్సే కథం తం నప్పకాసతీతి ఆహ **"సుఖవోకిణ్ణత్తా"**తిఆది, పుబ్బాపరియవసేన ఉభోసు పస్సేసు ఉప్పజ్జనకసుఖేహి ఆకిణ్ణత్తా ఉప్పన్నస్స చ దోమనస్సస్స అనుప్పబన్ధనేన పవత్తియా అభావతో తదా ఉప్పన్నమ్పి దోమనస్సం నప్పకాసతీతి అత్థో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౮౦. **మరణత్థికావ హుత్వాతి** ఇమస్స కాయస్స భేదేన సగ్గపాపనాధిప్పాయత్తా అత్థతో మరణత్థికావ హుత్వా. **మరణత్థికభావం అజానన్తాతి** ఏవం అధిప్పాయినో మరణత్థికా నామ హోన్తీతి అత్తనో మరణత్థికభావం అజానన్తా. న హి తే అత్తనో చిత్తప్పవత్తిం న జానన్తి. **వోహారవసేనాతి** పుబ్బభాగవోహారవసేన, మరణాధిప్పాయస్స సన్నిట్ఠాపకచేతనాక్ఖణే కరుణాయ అభావతో కారుఞ్ఞేన పాసే బద్ధసూకరమోచనం వియ న హోతీతి అధిప్పాయో. **యథాయునాతి** వుత్తమేవత్థం **యథానుసన్ధినాతి** పరియాయన్తరేన వుత్తం, యథానుసన్ధినా యథాయుపరిచ్ఛేదేనాతి వుత్తం హోతి. అథ వా **యథానుసన్ధినాతి** యథానుప్పబన్ధేన, యావ తస్మిం భవే సన్తానస్స అనుప్పబన్ధో అవిచ్ఛిన్నప్పవత్తి హోతి, తావ ఠత్వాతి వుత్తం హోతి.

అప్పటివేక్ఖిత్వాతి అనుపపరిక్ఖిత్వా. **ఉద్ధం వా అధో వా సఙ్కమన్తీతి** పచ్ఛా ఆగతానం ఓకాసదానత్థం నిసిన్నపాళియా ఉద్ధం వా అధో వా గచ్ఛన్తి. **పచ్చవేక్ఖణకిచ్చం నత్థీతి** పచ్ఛా ఆగతేహి ఉపపరిక్ఖణకిచ్చం నత్థి. హేట్ఠా కిస్మిఞ్చి విజ్జమానే సాటకం వలి న గణ్హాతీతి ఆహ **"తస్మిం వలి న పఞ్ఞాయతీ"**తి. పటివేక్ఖణఞ్చేదం గిహీనం సన్తకేయేవాతి దట్ఠబ్బం.

పాళియం **ముసలే ఉస్సితేతి** అఞ్ఞమఞ్ఞం ఉపత్థమ్భేత్వా ద్వీసు ముసలేసు ఉస్సితేసూతి అత్థో. **ఉదుక్ఖలభణ్డికన్తి** ఉదుక్ఖలత్థాయ ఆనీతం దారుభణ్డం. **పటిబద్ధన్తి** భోజనపటిబద్ధం, భోజనన్తరాయన్తి వుత్తం హోతి.

౧౮౧. **అగ్గకారికన్తి** ఏత్థ కారికా-సద్దస్స భావవచనత్తా **"అగ్గకిరియ"**న్తి అత్థం వత్వాపి యస్మా కిరియం దాతుం న సక్కా, తస్మా దానసఙ్ఖాతాయ అగ్గకిరియాయ యుత్తం పిణ్డపాతమేవ ఇధ ఉపచారవుత్తియా "అగ్గకిరియా"తి గహేతబ్బన్తి ఆహ **"పఠమం లద్ధపిణ్డపాత"**న్తిఆది.

౧౮౨-౧౮౩. **దణ్డముగ్గరన్తి** నిఖాదనముగ్గరం. **విభత్తిబ్యత్తయేనాతి** విభత్తివిపరిణామేన. **విసేసాధిగమోతి** సమాధి విపస్సనా చ అతివియ పాకటత్తా **"హత్థప్పత్తో వియ దిస్సతీ"**తి వుత్తం. **ఉపచ్ఛిన్దతీతి** "విసేసాధిగమస్స విక్ఖేపో మా హోతూ"తి ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దతి. **విసేసాధిగమన్తి** లోకుత్తరధమ్మపటిలాభం. **బ్యాకరిత్వాతి** ఆరోచేత్వా. **ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీతి** యస్మా సభాగానం లజ్జిభిక్ఖూనంయేవ అరియా అత్తనా అధిగతవిసేసం తాదిసే కారణే సతి ఆరోచేన్తి, తే చ భిక్ఖూ అప్పతిరూపాయ అనేసనాయ పచ్చయం న పరియేసన్తి, తస్మా తేహి పరియేసితపచ్చయే కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేత్వా ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దితుం న వట్టతీతి అత్థో. సభాగానఞ్హి బ్యాకతత్తా ఉపచ్ఛిన్దితుం న లభతి. తే హి కప్పియఖేత్తం. తేనేవ "సభాగానఞ్హి లజ్జిభిక్ఖూనం కథేతుం వట్టతీ"తి ఇదం "ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీ"తి ఇమస్స కారణం దస్సేన్తేన వుత్తన్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అథ వా **విసేసాధిగమం బ్యాకరిత్వాతి** ఇదం విసేసస్స అధిగతభావదస్సనత్థం వుత్తం. అధిగమన్తరాయం అసఙ్కన్తేనేవ చ ఆహారుపచ్ఛేదో కాతబ్బోతి అనుఞ్ఞాతత్తా అధిగతేన న కాతబ్బోతి దస్సేతుం **"విసేసాధిగమం బ్యాకరిత్వా ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దతి, న వట్టతీ"**తి వుత్తం. కిం పన అరియా అత్తనా అధిగతవిసేసం అఞ్ఞేసం ఆరోచేన్తీతి ఇమిస్సా చోదనాయ **"సభాగానఞ్హి లజ్జిభిక్ఖూనం కథేతుం వట్టతీ"**తి వుత్తం. అయమేత్థ యుత్తతరోతి అమ్హాకం ఖన్తి, **గణ్ఠిపదేపి** అయమత్థో దస్సితోయేవాతి. **భణ్డకం ధోవన్తాతి** చీవరం ధోవన్తా. **ధోవనదణ్డకన్తి** భణ్డధోవనదణ్డం.

౧౮౪. **అహం కుక్కుచ్చకోతి** "మమ కిరియాయ మరేయ్య ను ఖో, నో వా"తి ఏవం జాతకుక్కుచ్చకో. సబ్బత్థాపి పనేత్థ ఏవరూపేసు వత్థూసు అమతే థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా తేన కతప్పయోగేన దుక్ఖవేదనా ఉప్పజ్జతు వా మా వా, పారాజికాయ అభావతో భగవతో వచనేన థుల్లచ్చయమేవాతి వదన్తి.

౧౮౫. గబ్భో పతతి ఏతేనాతి **గబ్భపాతనం,** తాదిసం భేసజ్జం. తేనాహ **"యేన పరిభుత్తేనా"**తిఆది . "మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్యా"తి వుత్తత్తా పరియాయతో ఆపత్తిమోక్ఖో న హోతీతి ఆహ **"పరియాయో నామ నత్థీ"**తి.

గబ్భం న గణ్హాతీతి గబ్భం న ధారేతి. వాతేన పాణకేహి వా గబ్భో వినస్సన్తో కమ్మం వినా న నస్సతీతి అధిప్పాయేన **"ద్వీహాకారేహీ"**తి వుత్తం. **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౨౮) పన "గబ్భో హి వాతేన పాణకేహి కమ్మునా చాతి తీహి కారణేహి వినస్సతీ"తి వత్వా "కమ్మునా వినస్సన్తే పన బుద్ధాపి పటిబాహితుం న సక్కోన్తీ"తి వుత్తం. తత్థ వాతేన పాణకేహి వా గబ్భే వినస్సన్తే న పురిమకమ్మునా ఓకాసో కతో, అపిచ తప్పచ్చయా కమ్మం విపచ్చతి, సయమేవ పన కమ్మునా ఓకాసే కతే న ఏకన్తేన వాతో పాణకా వా అపేక్ఖితబ్బాతి ఇమినా అధిప్పాయేన కమ్మస్స విసుం కారణభావో వుత్తోతి దట్ఠబ్బం. పాణకా ఖాదిత్వా అన్తరధాపేన్తీతి యోజేతబ్బం. అవిజాయనత్థాయ భేసజ్జం దేన్తస్స కుచ్ఛియం ఉప్పజ్జిత్వా వినస్సిస్సన్తీతి ఇమినా అధిప్పాయేన దిన్నే ఓపాతక్ఖణనాదీసు వియ కమ్మబద్ధో, కుచ్ఛియం న ఉప్పజ్జిస్సన్తీతి ఇమినా పన అధిప్పాయేన దిన్నే నేవత్థి కమ్మబద్ధో.

సహధమ్మికానన్తి ఏకస్స సత్థునో సాసనే సహసిక్ఖమానధమ్మానం. పఞ్చన్నమ్పి వివట్టనిస్సితసీలత్తా **"సమసీలసద్ధాపఞ్ఞాన"**న్తి వుత్తం. **ఞాతకపవారితట్ఠానతోతి** అత్తనో తేసం వా ఞాతకపవారితట్ఠానతో. గిలానస్సత్థాయ అప్పవారితట్ఠానతోపి విఞ్ఞత్తియా అనుఞ్ఞాతత్తా కతాపి అకతా వియాతి **అకతవిఞ్ఞత్తి,** "వద, భన్తే, పచ్చయేనా"తి ఏవం అకతపవారణట్ఠానే చ విఞ్ఞత్తి **అకతవిఞ్ఞత్తి.**

పటియాదియతీతి సమ్పాదేతి. **అకాతుం న వట్టతీతి** ఏత్థ దుక్కటం వదన్తి. **సహధమ్మికేసు వుత్తనయేనేవాతి** “ఇమేసమ్పి పఞ్చన్నం అకతవిఞ్ఞత్తియాపి భేసజ్జం కాతుం వట్టతీ”తి **కురున్దట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా కథితం. **యావ ఞాతకా పస్సన్తీతి** యావ తస్స ఞాతకా పస్సన్తి. పితు భగినీ **పితుచ్ఛా**. మాతు భాతా **మాతులో**. **నప్పహోన్తీతి** కాతుం న సక్కోన్తి. **సచేపి న యాచన్తీతి** “యాచితుం దుక్ఖ”న్తి అధిప్పాయేన యది న యాచన్తి. **ఆభోగం కత్వాతి** ఇదం కత్తబ్బతాదస్సనవసేన వుత్తం, “ఆభోగం పన అకత్వాపి దాతుం వట్టతీ”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** లిఖితం. **ఏతే దస ఞాతకే ఠపేత్వాతి** తేసం పుత్తనత్తాదయోపి తప్పటిబద్ధత్తా ఞాతకా ఏవాతి తేపి ఏత్థేవ సఙ్గహితా. తేన **అఞ్ఞాతకస్స** ఇమినా అఞ్ఞాతకానం గహణం వేదితబ్బం. తేనేవాహ **“ఏతేసం పుత్తపరమ్పరాయా”**తిఆది. **కులపరివట్టోతి** కులానం పటిపాటి, కులపరమ్పరాతి వుత్తం హోతి. “మయ్హం దస్సన్తి కరిస్సన్తీ”తి పచ్చాసాయ కరోన్తస్సపి యాచిత్వాపి గహేతబ్బట్ఠానతాయ ఞాతకేసు వేజ్జకమ్మం వా కులదూసకాపత్తి వా న హోతీతి వదన్తి. **సబ్బపదేసుపి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బోతి చూళమాతుయాతిఆదీసు** సబ్బపదేసు “చూళమాతుయా సామికో”తిఆదినా యోజేత్వా హేట్ఠా వుత్తనయేన వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

వుత్తనయేన పరియేసిత్వాతి ఇమినా “ఞాతిసామణేరేహి వా”తిఆదినా వుత్తమత్థం అతిదిస్సతి. **అపచ్చాసీసన్తేనాతి** “మయ్హం దస్సన్తి కరిస్సన్తీ”తి ఏవం అత్తనో అత్థాయ అపచ్చాసీసన్తేన. భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పన ఉపకారకత్తం పచ్చాసీసన్తేన కాతుం వట్టతి. “భేసజ్జం ఆచిక్ఖథా”తి వుత్తేపి యథా **“అఞ్ఞమఞ్ఞం పన కథా కాతబ్బా”**తి ఇదం పరియాయత్తా వట్టతి, ఏవం హేట్ఠా వుత్తనయేన **“ఇదఞ్చిదఞ్చ గహేత్వా కరోన్తీ”**తి ఇమినా పరియాయేన కథేన్తస్సపి నేవత్థి దోసోతి ఆచరియా.

వినయలక్ఖణం అజానన్తస్స అనాచరియస్స తదనురూపవోహారాసమ్భవతో ఈదిసస్స లాభస్స ఉప్పత్తి నామ నత్థీతి **“ఆచరియభాగో నామాయ”**న్తి వుత్తం, వినయే పకతఞ్ఞునా ఆచరియేన లభితబ్బభాగో అయన్తి వుత్తం హోతి. పుప్ఫపూజనత్థాయ దిన్నేపి అకప్పియవోహారేన విధానస్స అయుత్తత్తా **“కప్పియవసేనా”**తి వుత్తం, “పుప్ఫం ఆహరథా”తిఆదినా కప్పియవోహారవసేనాతి అత్థో.

యది “పరిత్తం కరోథా”తి వుత్తే కరోన్తి, గిహివేయ్యావచ్చకరణట్ఠానే తిట్ఠతీతి **“పరిత్తం కరోథ, భణన్తేతి వుత్తే న కాతబ్బ”**న్తి వుత్తం, **“భణథా”**తి వుత్తే పన ధమ్మకథాయ అజ్ఝేసనట్ఠానే ఠితత్తా **“కాతబ్బ”**న్తి వుత్తం. ధమ్మఞ్హి అనజ్ఝిట్ఠేనపి కథేతుం వట్టతి, పగేవ అజ్ఝిట్ఠేన. **చాలేత్వా సుత్తం పరిమజ్జిత్వాతి** పరిత్తం కరోన్తేన కాతబ్బవిధిం దస్సేతి. **విహారతో…పే.… దుక్కటన్తి** అఞ్ఞాతకానంయేవ దదతో దుక్కటం. **నో చే జానన్తీతి** యది ఏవం వత్తుం న జానన్తి. **ఉదకన్తి** దక్ఖిణోదకం. పాదేసు అపనీతేసు అవమఙ్గలసఞ్ఞినో హోన్తీతి ఆహ **“న పాదా అపనేతబ్బా”**తి . **గన్తుం వట్టతీతి** “పరివారత్థాయ ఆగచ్ఛన్తూ”తి వుత్తేపి ఏవం సల్లక్ఖేత్వా గన్తుం వట్టతి.

అనామట్ఠపిణ్డపాతోతి అపబ్బజితస్స హత్థతో లద్ధో అత్తనా అఞ్ఞేన వా పబ్బజితేన అగ్గహితఅగ్గో పిణ్డపాతో. **థాలకేతి** ఇమినా పత్తోపి గహితోయేవాతి దట్ఠబ్బం. **దామరికచోరస్సాతి** రజ్జం పత్థయమానస్స పాకటచోరస్స. **చోరనాగవత్థూతి** ఏత్థ “చోరనాగస్స కిర ఆమట్ఠం దేన్తో కుజ్ఝిస్సతి, అనామట్ఠం న వట్టతీతి థేరో పత్తగ్గహణహత్థేనేవ అగ్గం గహేత్వా పత్తే భత్తం సబ్బమదాసి, సో తేన తుస్సి. ‘ఏత్తకం మయ్హ’న్తి భత్తస్స ఏకపస్సేయేవ థోకం ఠపేత్వాపి పున తేన సద్ధిం సబ్బమ్పి దాతుం వట్టతీ”తి **చూళగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

ఆమిసస్స ధమ్మస్స చ అలాభేన అత్తనో పరస్స చ అన్తరే సమ్భవన్తస్స ఛిద్దస్స వివరస్స భేదస్స పటిసన్థరణం పిదహనం గణ్హనం **పటిసన్థారో**. అయఞ్హి లోకసన్నివాసో అలబ్భమానేన ఆమిసేన చ ధమ్మేన చాతి ద్వీహి ఛిద్దో, తస్స తం ఛిద్దం యథా న పఞ్ఞాయతి, ఏవం పీఠస్స వియ పచ్చత్థరణేన ఆమిసేన చ ధమ్మేన చ పటిసన్థరణం ఆమిసపటిసన్థారో ధమ్మపటిసన్థారో చాతి వుచ్చతి. తత్థ ధమ్మపటిసన్థారో కస్సచి న కాతబ్బో నత్థి. యస్స కస్సచి హి గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా ధమ్మేన సఙ్గహో కాతబ్బోయేవ. **“పటిసన్థారో పన కస్స కాతబ్బో, కస్స న కాతబ్బో”**తి ఇదం పన ఆమిసపటిసన్థారం సన్ధాయ వుత్తం. **ఉబ్బాసేత్వాతి** సమన్తతో తియోజనం విలుమ్పన్తో మనుస్సే పలాపేత్వా అఞ్ఞేసం అవాసం కత్వా. **సఙ్ఘస్సత్థాయ ఆహటాతి** పాకవట్టతో తందివసస్సత్థాయ ఆహటా. **వరపోత్థచిత్తత్థరణన్తి** అనేకప్పకారఉత్తమరూపవిచిత్తత్థరణం.

౧౮౭. సత్తరసవగ్గియేసు పుబ్బే ఏకస్స అఙ్గులిపతోదేన మారితత్తా సేససోళసజనేసు ఉదరం ఆరుహిత్వా నిసిన్నమేకం ఠపేత్వా **“సేసాపి పన్నరస జనా”**తి వుత్తం. **అదూహలపాసాణా వియాతి** అదూహలే ఆరోపితపాసాణా వియ. **కమ్మాధిప్పాయాతి** తజ్జనీయాదికమ్మకరణాధిప్పాయా. **ఆవాహేత్వాతి** ఆవిసాపేత్వా. **వాళవిహారన్తి** చణ్డసత్తేహి అధిట్ఠితవిహారం.

౧౮౯. **యో రుక్ఖేన ఓత్థతోపి న మరతీతిఆదీసు** యం వత్తబ్బం, తం **భూతగామసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** సయమేవ వక్ఖతి. ఏవఞ్హి తత్థ వుత్తం (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౯౨) –

> **“మనుస్సవిగ్గహపారాజికవణ్ణనాయం** పన సబ్బఅట్ఠకథాసు ‘సచే భిక్ఖు రుక్ఖేన వా అజ్ఝోత్థతో హోతి ఓపాతే వా పతితో, సక్కా చ హోతి ఏకేన పస్సేన రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా భూమిం వా ఖణిత్వా నిక్ఖమితుం, జీవితహేతుపి అత్తనా న కాతబ్బం, అఞ్ఞేన పన భిక్ఖునా భూమిం వా ఖణిత్వా రుక్ఖం వా ఛిన్దిత్వా అల్లరుక్ఖతో వా దణ్డకం ఛిన్దిత్వా తం రుక్ఖం పవట్టేత్వా నిక్ఖమాపేతుం వట్టతి, అనాపత్తీ’తి వుత్తం. తత్థ కారణం న దిస్సతి, ‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, దవడాహే డయ్హమానే పటగ్గిం దాతుం పరిత్తం కాతు’న్తి (చూళవ॰ ౨౮౩) ఇదం పన ఏకమేవ సుత్తం దిస్సతి. సచే ఏతస్స అనులోమం, అత్తనో న వట్టతి, అఞ్ఞస్స వట్టతీతి ఇదం నానాకరణం న సక్కా లద్ధుం. అత్తనో అత్థాయ కరోన్తో అత్తసినేహేన అకుసలచిత్తేనేవ కరోతి, పరో పన కారుఞ్ఞేన. తస్మా అనాపత్తీతి చే, ఏతమ్పి అకారణం. కుసలచిత్తేనపి హి ఇమం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సబ్బట్ఠకథాసు పన వుత్తత్తా న సక్కా పటిసేధేతుం, గవేసితబ్బా ఏత్థ యుత్తి, అట్ఠకథాచరియానం వా సద్ధాయ గన్తబ్బ”న్తి.

తస్మా యం ఏత్థ ఇతో అఞ్ఞథా కేనచి పపఞ్చితం, **గణ్ఠిపదేసు** చ కారణం వుత్తం, తం న సారతో పచ్చేతబ్బం.

౧౯౦. **అల్ల…పే.… పాచిత్తియన్తి** సుక్ఖట్ఠానేపి అగ్గిం పాతేత్వా ఇమినా అధిప్పాయేన ఆలిమ్పేన్తస్స పాచిత్తియమేవ. **దుక్కటన్తి** సుక్ఖట్ఠానే వా సుక్ఖం “అసుక్ఖ”న్తి అవవత్థపేత్వా వా అగ్గిం పాతేన్తస్స దుక్కటం. కీళాధిప్పాయేపి ఏసేవ నయో. కీళాధిప్పాయో చ పటపటాయమానసద్దస్సాదవసేనేవ వేదితబ్బో. పటిపక్ఖభూతో అగ్గి **పటగ్గి**. **పరిత్తకరణన్తి** ఆరక్ఖకరణం. **సయం వా ఉట్ఠితన్తి** వాతేరితానం వేళుఆదీనం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్ఘట్టనేన సముట్ఠితం. **నిరుపాదానోతి** ఇన్ధనరహితో.

౧౯౧-౧౯౨. **ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణత్తా పారాజికన్తి** “ద్వీహీ”తి వుత్తే ద్వీహిపి పహారేహి మరణస్స పచ్చాసీసనతో ఏకేన వినా ద్విన్నం అభావతో చ పారాజికం. “ద్వీహియేవా”తి నియమితే పన ఏకేన పహారేన మారితే నత్థి పారాజిక”న్తి వదన్తి. పఠమం ఆహితబలవేగస్స పుబ్బానుచిణ్ణవసేన ధమ్మానం దేసన్తరుప్పత్తియా గమనమత్తం ఠపేత్వా జీవితిన్ద్రియస్స తత్థ అవిజ్జమానత్తా **“సీసచ్ఛేదకస్సా”**తి వుత్తం. **ఇమస్స వత్థుస్సాతి** అఘాతనవత్థుస్స. **“పానపరిభోగేనాతి** వుత్తత్తా లోణసోవీరకం యామకాలిక”న్తి వదన్తి.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

తతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికం

చతుసచ్చవిదూతి చత్తారి సచ్చాని సమాహటాని చతుసచ్చం, తం అవేది పటివిజ్ఝీతి చతుసచ్చవిదూ. సతిపి సావకానం పచ్చేకబుద్ధానఞ్చ చతుసచ్చవిదుభావే అనఞ్ఞపుబ్బకత్తా భగవతో చతుసచ్చదస్సనస్స తత్థ చ సబ్బఞ్ఞుతాయ బలేసు చ వసీభావస్స పత్తితో పరసన్తానేసు పసారితభావేన పాకటత్తా చ భగవావ విసేసేన ''చతుసచ్చవిదూ''తి థోమనం అరహతి.

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా

౧౯౩. **అధిట్ఠేమా**తి సంవిదహామ. **దూతకమ్మ**న్తి గిహీనం పణ్ణం వా సాసనం వా గహేత్వా తత్థ తత్థ గమనం. **ఇరియాపథం సణ్ఠపేత్వా**తి పధానానురూపం కత్వా. **పుచ్ఛన్తానం వా**తి ''అయ్యా సన్తఇరియాపథా అతివియ ఉపసన్తా, కతరం విసేసమధిగచ్ఛింసూ''తి పుచ్ఛన్తానం. **అనాగతసమ్బన్ధే పన అసతీ**తి ''భాసితో భవిస్సతీ''తి పాఠసేసం కత్వా అనాగతసమ్బన్ధే అసతి. ''భాసితో''తి అతీతవచనం కథం అనాగతవచనేన సమ్బన్ధముపగచ్ఛతీతి ఆహ **''లక్ఖణం పన సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బ''**న్తి. ఈదిసే హి ఠానే ''ధాతుసమ్బన్ధే పచ్చయా''తి ఇమినా లక్ఖణేన ధాత్వత్థసమ్బన్ధే సతి అయథాకాలవిహితాపి పచ్చయా సాధవో భవన్తీతి సద్దసత్థవిదూ వదన్తి.

౧౯౪. **వణ్ణవా**తి ఇమినా సకలసరీరానుగతవణ్ణస్స మనాపతా వుత్తా. **పసన్నముఖవణ్ణా**తి ఇమినా సకలసరీరవణ్ణతోపి అధికతరం ముఖవణ్ణస్స మనాపతా వుత్తా. **విప్పసన్నఛవివణ్ణా**తి ఇమినా పన విజ్జమానస్సేవ సరీరవణ్ణస్స అతివియ పసన్నతా వుత్తా. యస్మా ఇన్ద్రియానం ఊనత్తం వా పూరణత్తం వా నత్థి, తస్మా **''అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణత్తా''**తి వుత్తం. ఛట్ఠస్స అభినివిట్ఠోకాసో హదయవత్థు, పఞ్చపసాదానం అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణతావచనేనేవ హదయవత్థుఆదిసకలసరీరస్స పరిపుణ్ణతా దస్సితాయేవ హోతీతి ఆహ – **''మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియాన''**న్తి. **యథా త**న్తి ఏత్థ **త**న్తి నిపాతమత్తం. **భన్తమిగప్పటిభాగా**తి కత్తబ్బాకత్తబ్బస్స అజాననతో భన్తమిగసదిసా. **చతుచక్క**న్తి చతుఇరియాపథం. ఇరియాపథో హి ఇధ పవత్తనట్ఠేన ''చక్క''న్తి అధిప్పేతో. **నవద్వార**న్తి నవహి వణముఖేహి నవద్వారం. **దుక్ఖ**న్తి సీసరోగాదిదుక్ఖం. **సబ్బకిచ్చేసూ**తి పత్తపచనచీవరరజనయోగట్ఠానాదికిచ్చేసు. **యాపేతు**న్తి వహితుం పవత్తేతుం. తేనాహ **''గమేతు''**న్తి.

౧౯౫. **సన్తో**తి ఇమినా తేసం విజ్జమానతం దస్సేతి, **సంవిజ్జమానా**తి ఇమినా పన తేసం ఉపలబ్భమానతం దస్సేతి. తేనాహ – **''అత్థి చేవ ఉపలబ్భన్తి చా''**తి. **ఉపలబ్భన్తీ**తి దిస్సన్తి, ఞాయన్తీతి అత్థో. **పన్థదూహనకమ్మ**న్తి పన్థఘాతనకమ్మం. **హనన్తో**తి మారేన్తో. **ఘాతేన్తో**తి మారాపేన్తో. అథ వా **హనన్తో**తి బన్ధనతాళనాదీహి హింసన్తో. **ఘాతేన్తో**తి మారేన్తో. **ఛిన్దన్తో**తి పరేసం హత్థాదీని ఛిన్దన్తో. **పచన్తో**తి దణ్డేన ఉప్పీళేన్తో. పచనఞ్హేత్థ దహనం విబాధనం అధిప్పేతం. **పచన్తో**తి వా తజ్జేన్తో తాసేన్తో. అథ వా **పచన్తో**తి గామేసు అగ్గిపాతనవసేన గేహాదీని ఝాపేత్వా తత్థ అజేళకాదీని పచన్తో.

యే సిక్ఖాపదేసు బహులగారవా న హోన్తి ఆపత్తివీతిక్కమబహులా, తే సిక్ఖాపదేసు **అతిబ్బగారవా. ఉద్ధతే**తి అకప్పియే కప్పియసఞ్ఞితాయ కప్పియే అకప్పియసఞ్ఞితాయ అవజ్జే వజ్జసఞ్ఞితాయ వజ్జే అవజ్జసఞ్ఞితాయ చ ఉద్ధచ్చపకతికే. **ఉన్నళే**తి ఉగ్గతనళే, ఉట్ఠితతుచ్ఛమానేతి వుత్తం హోతి. **చపలే**తి పత్తచీవరమణ్డనాదినా చాపల్లేన యుత్తే. **ముఖరే**తి ముఖఖరే , ఖరవచనేతి వుత్తం హోతి. **వికిణ్ణవాచే**తి అసంయతవచనే దివసమ్పి నిరత్థకవచనప్పలాపినే. ముట్ఠా నట్ఠా సతి ఏతేసన్తి **ముట్ఠస్సతీ,** సతివిరహితేతి వుత్తం హోతి. **అసమ్పజానే**తి నిప్పఞ్ఞే. **పాకతిన్ద్రియే**తి సంవరాభావేన గిహికాలే వియ వివటఇన్ద్రియే. **ఆచరియుపజ్ఝాయేహి పరిచ్చత్తకే**తి ధమ్మేన ఆమిసేన చ అసఙ్గహేత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయేహి పరిచ్చత్తే అనాథే అప్పతిట్ఠే. **లాభగరుకే**తి పచ్చయగరుకే.

ఇరియాపథసణ్ఠపనాదీనీతి ఆది-సద్దేన పచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పానం గహణం వేదితబ్బం. **మహానిద్దేసే** (మహాని. ౮౭) హి ఇరియాపథసణ్ఠపనపచ్చయపటిసేవనసామన్తజప్పనవసేన తివిధం కుహకవత్థు ఆగతం. తత్థ పాపిచ్ఛస్సేవ సతో సమ్భావనాధిప్పాయకతేన ఇరియాపథేన విమ్హాపనం **ఇరియాపథసణ్ఠపనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థు**. తథా చీవరాదీహి నిమన్తితస్స తదత్థికస్సేవ సతో పాపిచ్ఛతం నిస్సాయ పటిక్ఖిపనేన తే చ గహపతికే అత్తని సుప్పతిట్ఠితసద్ధే ఞత్వా పున తేసం ''అహో అయ్యో అప్పిచ్ఛో, న కిఞ్చి పటిగ్గణ్హితుం ఇచ్ఛతి, సులద్ధం వత నో అస్స, సచే అప్పమత్తకమ్పి కిఞ్చి పటిగ్గణ్హేయ్యా''తి నానావిధేహి ఉపాయేహి పణీతాని చీవరాదీని ఉపనేన్తానం తదనుగ్గహకామతంయేవ ఆవికత్వా పటిగ్గహణేన చ తతో పభుతి అసీతిసకటభారేహి ఉపనామనహేతుభూతం విమ్హాపనం **పచ్చయపటిసేవనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థూ**తి వేదితబ్బం. పాపిచ్ఛస్సేవ పన సతో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధిగమపరిదీపనవాచాయ తథా తథా విమ్హాపనం **సామన్తజప్పనసఙ్ఖాతం కుహకవత్థూ**తి వేదితబ్బం. చిత్తలపబ్బతాదివిహారో **లోకసమ్మతసేనాసనం** నామ. లోకసమ్మత ...పే.... ఉపాయేహి సంవణ్ణియమానగుణోతి సమ్బన్ధో. **పరిపాచేతు**న్తి పరిణామేతుం. సుద్ధచిత్తేన అత్తనో గన్ధధురాదికమ్మం కత్వా విచరన్తానం తమ్మూలకపచ్చయపరిభోగే దోసాభావం దస్సేతుం **''యే పనా''**తిఆది వుత్తం. **భిక్ఖాచారే అసమ్పజ్జమానే**తి గోచరగామే భిక్ఖాయ చరిత్వా లభితబ్బపిణ్డపాతే అసమ్పజ్జన్తే. తే చ వత్తసీసేన సబ్బమ్పేతం కరోన్తి, న లాభనిమిత్తం. తేన వుత్తం **''తన్తిపవేణిఘటనకా సాసనజోతకా''**తి.

కిచ్ఛేనాతి న దుక్ఖాయ పటిపదాయ. బుద్ధానఞ్హి చత్తారోపి మగ్గా సుఖాపటిపదావ హోన్తి, పారమీపూరణకాలే పన సరాగదోసమోహస్సేవ సతో ఆగతానం యాచకానం అలఙ్కతప్పటియత్తం సీసం కన్తిత్వా గలలోహితం నీహరిత్వా సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా కులవంసప్పతిట్ఠాపకం పుత్తం మనాపచారినిం భరియన్తి ఏవమాదీని దేన్తస్స అఞ్ఞానిపి ఖన్తివాదీసదిసేసు అత్తభావేసు ఛేజ్జభేజ్జాదీని పాపుణన్తస్స ఆగమనీయపటిపదం సన్ధాయేతం వుత్తం. **కసిరేనా**తి తస్సేవ వేవచనం.

ఏకస్సేవ దాతుం అసక్కుణేయ్యతాయ గరుభావతో **''గరుభణ్డానీ''**తి వుత్తం, సబ్బేసం భాజేత్వాపి గహేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ **''గరుపరిక్ఖారానీ''**తి వుత్తం. **సాధారణపరిక్ఖారభావేనా**తి సఙ్ఘికత్తా సబ్బభిక్ఖుసాధారణపరిక్ఖారభావేన. **సఙ్గణ్హాతి ఉపలాపేతీ**తి ఇదం అథేయ్యచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవాహ – **''తథాభావతో థేనేత్వా''**తి, అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియభావతో థేనేత్వాతి అత్థో. గరుభణ్డఞ్హి కులసఙ్గహత్థాయ విస్సజ్జేన్తో విభజన్తో చ తస్స అవిస్సజ్జియఅవేభఙ్గియభావం థేనేతి. **కులదూసకదుక్కటం ఆపజ్జతీ**తి ఏత్థ ''యో విస్సజ్జేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా''తి వుత్తత్తా విస్సజ్జనపచ్చయా థుల్లచ్చయేనపి న ముచ్చతి.

అసన్తన్తి అవిజ్జమానం. **అభూత**న్తి అనుప్పన్నం. అనుప్పన్నత్తా హి తస్స తం అసన్తన్తి. పురిమస్స పచ్ఛిమం కారణవచనం. **ఉల్లపతీ**తి ఉగ్గతాయుకో లపతి. సీలఞ్హి భిక్ఖునో ఆయు, తం తస్స తథాలపనసమకాలమేవ విగచ్ఛతి. **అసన్తసమ్భావనాయా**తి అత్తనో అవిజ్జమానగుణేహి సమ్భావనాయ. **ఏవఞ్హి గణ్హతా…పే.… థేనేత్వా గహితా హోన్తీ**తి ఏత్థ అసన్తసమ్భావనాయ రట్ఠపిణ్డస్స థేనేత్వా గహితత్తా లోకుత్తరధమ్మోపి థేనితోయేవ హోతి. **కితవస్సేవా**తి కితవస్స సకుణగ్గహణమివ. **కేరాటికస్సా**తి సఠస్స. గోత్తం వుచ్చతి సాధారణనామం, మత్త-సద్దో లుత్తనిద్దిట్ఠో, తస్మా సమణాతి గోత్తమత్తం అనుభవన్తి ధారేన్తీతి **గోత్రభునో**, నామమత్తసమణాతి వుత్తం హోతి.

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధిమానవత్థువణ్ణనా

౧౯౬. హేట్ఠిమమగ్గేహి ఞాతమరియాదాయ ఏవ జాననతో అఞ్ఞా అగ్గమగ్గపఞ్ఞా, తస్సా ఫలభావతో అగ్గఫలపఞ్ఞా తంసహగతా సమ్మాసఙ్కప్పాదయో చ అఞ్ఞాతి వుత్తాతి ఆహ **‘‘అఞ్ఞం బ్యాకరింసూతి అరహత్తం బ్యాకరింసూ’’**తి. **అరియసావకస్స తావ నుప్పజ్జతీ**తి పహీనాధిమానపచ్చయత్తా నుప్పజ్జతి . **సీలవతోపి…పే.… నుప్పజ్జతి** అకారకభావతో. **తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా**తి కలాపసమ్మసనవసేన తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా. **ఆరద్ధవిపస్సకస్సా**తి ఉదయబ్బయానుపస్సనాయ ఆరద్ధవిపస్సకస్స. సుద్ధసమథలాభీ విపస్సనాయ కమ్మం అకత్వాపి కిలేససముదాచారం అపస్సన్తో కేవలం అఞ్ఞాణబలేన ‘‘అరియోహమస్మీ’’తి మఞ్ఞతీతి ఆహ **‘‘సుద్ధసమథలాభిం వా’’**తి. **‘‘అరహా అహ’’న్తి మఞ్ఞతి** ఉచ్చవాలఙ్కవాసీ **మహానాగత్థేరో** వియ.

తలఙ్గరవాసీ **ధమ్మదిన్నత్థేరో** కిర నామ ఏకో పభిన్నపటిసమ్భిదో మహాఖీణాసవో మహతో భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఓవాదదాయకో అహోసి. సో ఏకదివసం అత్తనో దివాట్ఠానే నిసీదిత్వా ‘‘కిన్ను ఖో అమ్హాకం ఆచరియస్స ఉచ్చవాలఙ్కవాసీమహానాగత్థేరస్స సమణభావకిచ్చం మత్థకప్పత్తం, నో’’తి ఆవజ్జేన్తో పుథుజ్జనభావమేవస్స దిస్వా ‘‘మయి అగచ్ఛన్తే పుథుజ్జనకాలకిరియమేవ కరిస్సతీ’’తి చ ఞత్వా ఇద్ధియా వేహాసం ఉప్పతిత్వా దివాట్ఠానే నిసిన్నస్స థేరస్స సమీపే ఓరోహిత్వా వన్దిత్వా వత్తం దస్సేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. ‘‘కిం, ఆవుసో ధమ్మదిన్న, అకాలే ఆగతోసీ’’తి చ వుత్తో ‘‘పఞ్హం, భన్తే, పుచ్ఛితుం ఆగతోమ్హీ’’తి ఆహ. తతో ‘‘పుచ్ఛావుసో, జానమానా కథయిస్సామా’’తి వుత్తో పఞ్హసహస్సం పుచ్ఛి. థేరో పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం పఞ్హం అసజ్జమానోవ కథేసి. తతో ‘‘అతితిక్ఖం వో, భన్తే, ఞాణం, కదా తుమ్హేహి అయం ధమ్మో అధిగతో’’తి వుత్తో ‘‘ఇతో సట్ఠివస్సకాలే, ఆవుసో’’తి ఆహ. సమాధిమ్పి, భన్తే, వళఞ్జేథాతి. న ఇదం, ఆవుసో, భారియన్తి. తేన హి, భన్తే, ఏకం హత్థిం మాపేథాతి. థేరో సబ్బసేతం హత్థిం మాపేసి. ఇదాని, భన్తే, యథా అయం హత్థీ అఞ్చితకణ్ణో పసారితనఙ్గుట్ఠో సోణ్డం ముఖే పక్ఖిపిత్వా భేరవం కోఞ్చనాదం కరోన్తో తుమ్హాకం అభిముఖం ఆగచ్ఛతి, తథా నం కరోథాతి. థేరో తథా కత్వా వేగేన ఆగచ్ఛతో హత్థిస్స భేరవం ఆకారం దిస్వా ఉట్ఠాయ పలాయితుం ఆరద్ధో. తమేనం ఖీణాసవత్థేరో హత్థం పసారేత్వా చీవరకణ్ణే గహేత్వా ‘‘భన్తే, ఖీణాసవస్స సారజ్జం నామ హోతీ’’తి ఆహ. సో తస్మిం కాలే అత్తనో పుథుజ్జనభావం ఞత్వా ‘‘అవస్సయో మే, ఆవుసో, ధమ్మదిన్న హోహీ’’తి వత్వా పాదమూలే ఉక్కుటికం నిసీది. ‘‘భన్తే, తుమ్హాకం అవస్సయో భవిస్సామిచ్చేవాహం ఆగతో, మా చిన్తయిత్థా’’తి కమ్మట్ఠానం కథేసి. థేరో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా చఙ్కమం ఓరుయ్హ తతియే పదవారే అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణి. థేరో కిర దోసచరితో అహోసి.

అధిమానవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

సవిభఙ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౭-౧౯౮. **యస్మా పనా**తిఆది ‘‘అసన్తం అభూతం అసంవిజ్జమాన’’న్తి ఏతేసం కారణవచనం. తత్థ **య**న్తి యం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం. **అనభిజాన**న్తి అత్తని అత్థిభావం అజానన్తో. **సముదాచరతీ**తి ‘‘అత్థి మయ్హం ఏస ధమ్మో’’తి కథేతి జానాపేతి వా. ‘‘అసన్తం అభూత’’న్తి ఇమస్స కారణవచనం **సన్తానే అనుప్పన్నో**తి. **ఞాణేన చ అసచ్ఛికతో**తి ఇదం పన ‘‘అసంవిజ్జమాన’’న్తి ఏతస్స కారణవచనం. పకతిమనుస్సేహి ఉత్తరితరానం బుద్ధాదిఉత్తమపురిసానం అధిగమధమ్మో **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో**తి ఆహ **‘‘ఉత్తరిమనుస్సాన’’**న్తిఆది. **త**న్తి ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం. అథ పదభాజనే బహువచననిద్దేసో కస్మా కతోతి ఆహ **‘‘పదభాజనే పనా’’**తిఆది. కిఞ్చాపి ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అబ్యాకతోపి హోతి, ఆరోగ్యట్ఠేన పన **బాహితికసుత్తే** వియ **‘‘కుసలే ధమ్మే’’**తి వుత్తం. **అస్సా**తి ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స. ఖణలయముహుత్త-సద్దా అఞ్ఞత్థ భిన్నత్థాపి హోన్తి, ఇధ పన ఖణపరియాయవసేనేవ ‘‘తం ఖణం తం లయం తం ముహుత్త’’న్తి **పాళియం** వుత్తం.

అధిగన్తబ్బతో అధిగమో, ఝానాది, అధిగమస్స పుచ్ఛా **అధిగమపుచ్ఛా**. తేనాహ **‘‘ఝానవిమోక్ఖాదీసూ’’**తిఆది. **ఉపాయపుచ్ఛా**తి అధిగముపాయపుచ్ఛా. **కిన్తీ**తి కేన పకారేన, కేన విధినాతి అత్థో. **కతమేసం త్వం ధమ్మానం లాభీ**తి ఇదం పన పుబ్బే ‘‘కిం తే అధిగత’’న్తి అనిద్ధారితభేదా ఝానాదివిసేసా పుచ్ఛితాతి ఇదాని తేసం నిద్ధారేత్వా పుచ్ఛనాకారదస్సనం.

తస్మాతి యస్మా యథావుత్తేహి ఛహాకారేహి అధిగమబ్యాకరణం సోధేతబ్బం, తస్మా. **ఏత్తావతావా**తి ఏత్తకేన బ్యాకరణమత్తేనేవ న సక్కాతబ్బో. బ్యాకరణఞ్హి ఏకచ్చస్స అయాథావతోపి హోతీతి. **ఇమేసు పన ఛసు ఠానేసు సోధనత్థం వత్తబ్బో**తి యథా నామ జాతరూపపతిరూపకమ్పి జాతరూపం వియ ఖాయతీతి జాతరూపం నిఘంసనతాపనచ్ఛేదనేహి సోధేతబ్బం, ఏవమేవ ఇమేసు ఇదానేవ వుత్తేసు ఛసు ఠానేసు పక్ఖిపిత్వా సోధనత్థం వత్తబ్బో. **విమోక్ఖాదీసూతి ఆది**-సద్దేన సమాధిసమాపత్తిఞాణదస్సనమగ్గభావనాఫలసచ్ఛికిరియాదిం సఙ్గణ్హాతి. **పాకటో హోతీ**తి అధిగతవిసేసస్స సతిసమ్మోసాభావతో. సేసపుచ్ఛాసుపి **పాకటో హోతీ**తి పదే ఏసేవ నయో.

సబ్బేసఞ్హి అత్తనా అధిగతమగ్గేన పహీనకిలేసా పాకటా హోన్తీతి ఇదం యేభుయ్యవసేన వుత్తం. కస్సచి హి అత్తనా అధిగతమగ్గవజ్ఝకిలేసేసు సన్దేహో ఉప్పజ్జతియేవ మహానామస్స సక్కస్స వియ. సో హి సకదాగామీ సమానోపి ‘‘తస్స మయ్హం, భన్తే, ఏవం హోతి ‘కో సు నామ మే ధమ్మో అజ్ఝత్తం అప్పహీనో, యేన మే ఏకదా లోభధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తి, దోసధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తి, మోహధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తీ’’’తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౭౫) భగవన్తం పుచ్ఛి. అయం కిర రాజా సకదాగామిమగ్గేన లోభదోసమోహా నిరవసేసా పహీయన్తీతి సఞ్ఞీ అహోసి. కిం అరియసావకస్స ఏవం సన్దేహో ఉప్పజ్జతీతి? ఆమ ఉప్పజ్జతి. కస్మా? పణ్ణత్తియం అకోవిదత్తా. ‘‘అయం కిలేసో అసుకమగ్గవజ్ఝో’’తి ఇమిస్సా పణ్ణత్తియా అకోవిదస్స హి అరియసావకస్స ఏవం హోతి. కిం తస్స పచ్చవేక్ఖణా నత్థీతి? అత్థి, సా పన న సబ్బేసం పరిపుణ్ణా హోతి. ఏకో హి పహీనకిలేసమేవ పచ్చవేక్ఖతి, ఏకో అవసిట్ఠకిలేసమేవ, ఏకో మగ్గమేవ, ఏకో ఫలమేవ, ఏకో నిబ్బానమేవ. ఇమాసు పన పఞ్చసు పచ్చవేక్ఖణాసు ఏకం వా ద్వే వా నో లద్ధుం న వట్టతి. ఇతి యస్స పచ్చవేక్ఖణా న పరిపుణ్ణా, తస్స మగ్గవజ్ఝకిలేసపణ్ణత్తియం అకోవిదత్తా ఏవం హోతి. **ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాకుసలా**తి సజ్ఝాయమగ్గసంవణ్ణనాసు నిపుణా.

యాయ పటిపదాయ యస్స అరియమగ్గో ఆగచ్ఛతి, సా పుబ్బభాగపటిపత్తి **ఆగమనపటిపదా**. **సోధేతబ్బా**తి సుద్ధా ఉదాహు న సుద్ధాతి విచారణవసేన సోధేతబ్బా. **న సుజ్ఝతీ**తి తత్థ తత్థ పమాదపటిపత్తిసబ్భావతో. **అపనేతబ్బో**తి అత్తనో పటిఞ్ఞాయ అపనేతబ్బో. **‘‘సుజ్ఝతీ’’**తి వత్వా సుజ్ఝనాకారం దస్సేతుం **‘‘దీఘరత్త’’**న్తిఆది వుత్తం. **పఞ్ఞాయతీ**తి ఏత్థాపి **‘‘యదీ’’**తి పదం

ఆనేత్వా యది నో భిక్ఖు తాయ పటిపదాయ పఞ్ఞాయతీతి సమ్బన్ధో . చతూసు పచ్చయేసు అలగ్గత్తా ‘‘**ఆకాసే పాణిసమేన చేతసా**’’తి వుత్తం. **వుత్తసదిస**న్తి తస్స భిక్ఖునో బ్యాకరణం ఇమస్మిం సుత్తే వుత్తేన సదిసం, సమన్తి అత్థో.

ఖీణాసవపటిపత్తిసదిసా పటిపదా హోతీతి దీఘరత్తం సువిక్ఖమ్భితకిలేసత్తా. **ఖీణాసవస్స నామ...పే.... న హోతీ**తి పహీనవిపల్లాసత్తా జీవితనికన్తియా చ అభావతో న హోతి. పుథుజ్జనస్స పన అప్పహీనవిపల్లాసత్తా జీవితనికన్తిసబ్భావతో చ అప్పమత్తకేనపి హోతి.

తత్రిమాని వత్థూని – **దీఘభాణకఅభయత్థేరో** కిర ఏకం పిణ్డపాతికం పరిగ్గహేతుం అసక్కోన్తో దహరస్స సఞ్ఞం అదాసి. సో తం నహాయమానం కల్యాణీనదీముఖద్వారే నిముజ్జిత్వా పాదే అగ్గహేసి. పిణ్డపాతికో ‘‘కుమ్భీలో’’తి సఞ్ఞాయ మహాసద్దం అకాసి, తదా నం ‘‘పుథుజ్జనో’’తి జానింసు. **చన్దముఖతిస్సరాజకాలే** పన మహావిహారే సఙ్ఘత్థేరో ఖీణాసవో దుబ్బలచక్ఖుకో విహారేయేవ అచ్ఛతి. తం రాజా ‘‘థేరం పరిగ్గణ్హిస్సామీ’’తి భిక్ఖూసు భిక్ఖాచారం గతేసు అప్పసద్దో ఉపసఙ్కమిత్వా సప్పో వియ పాదే అగ్గహేసి. థేరో సిలాథమ్భో వియ నిచ్చలో హుత్వా ‘‘కో ఏత్థా’’తి ఆహ. అహం, భన్తే, తిస్సోతి. సుగన్ధం వాయసి నో తిస్సాతి. ఏవం ఖీణాసవస్స భయం నామ నత్థి. ఏకచ్చో పన పుథుజ్జనోపి అతిసూరో హోతి నిబ్భయో, సో రజనీయేన ఆరమ్మణేన పరిగ్గణ్హితబ్బో. **వసభరాజాపి** హి ఏకం థేరం పరిగ్గణ్హమానో ఘరే నిసీదాపేత్వా తస్స సన్తికే బదరసాళవం మద్దమానో నిసీది. మహాథేరస్స ఖేళో చలితో, థేరస్స పుథుజ్జనభావో ఆవిభూతో. ఖీణాసవస్స హి రసతణ్హా నామ సుప్పహీనా, దిబ్బేసుపి రసేసు నికన్తి నామ న హోతి. తస్మా ఇమేహి ఉపాయేహి పరిగ్గహేత్వా సచస్స భయం వా ఛమ్భితత్తం వా రసతణ్హా వా ఉప్పజ్జతి, ‘‘న త్వం అరహా’’తి అపనేతబ్బో.

అసన్తగుణసమ్భావనలక్ఖణా పాపిచ్ఛాతి ఆహ – ‘‘**యా సా ఇధేకచ్చో...పే.... ఆదినా నయేనా**’’తి. **ఆది**-సద్దేన ‘‘అస్సద్ధో సమానో ‘సద్ధోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, అప్పస్సుతోవ సమానో ‘బహుస్సుతోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, సఙ్గణికారామోవ సమానో ‘పవివిత్తోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, కుసీతోవ సమానో ‘ఆరద్ధవీరియోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, ముట్ఠస్సతీవ సమానో ‘ఉపట్ఠితస్సతీతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, అసమాహితోవ సమానో ‘సమాహితోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, దుప్పఞ్ఞోవ సమానో ‘పఞ్ఞవాతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, అఖీణాసవోవ సమానో ‘ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ’తి ఇచ్ఛతి, యా ఏవరూపా ఇచ్ఛా ఇచ్ఛాగతా పాపిచ్ఛతా రాగో సారాగో చిత్తస్స సారాగో, అయం వుచ్చతి పాపిచ్ఛతా’’తి (విభ. ౮౫౧) ఏవం వుత్తం పాళిపదేసం సఙ్గణ్హాతి. **పాపికాయా**తి లామికాయ ఇచ్ఛాయ. **అపకతో**తి పాపికాయ ఇచ్ఛాయ సమ్మాఆజీవతో అపేతో కతోతి ఇచ్ఛాయ అపకతో. తథాభూతో చ మిచ్ఛాజీవేన అభిభూతో పరాజితో నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**అభిభూతో పరాజితో**’’తి.

సామఞ్ఞం దుప్పరామట్ఠం నిరయాయుపకడ్ఢతీతి యథా కుసో యేన దుగ్గహితో, తస్స హత్థం అనుకన్తతి ఫాలేతి, ఏవమేవ సమణధమ్మసఙ్ఖాతం సామఞ్ఞమ్పి ఖణ్డసీలాదితాయ దుప్పరామట్ఠం నిరయాయ ఉపకడ్ఢతి, నిరయే నిబ్బత్తాపేతీతి అత్థో. **సిథిలో**తి ఓలీయిత్వా కరణేన సిథిలగ్గాహేన కతో. **పరిబ్బాజో**తి ఖణ్డాదిభావప్పత్తో సమణధమ్మో. **భియ్యో ఆకిరతే రజ**న్తి అబ్భన్తరే విజ్జమానం రాగరజాదిం ఏవరూపో సమణధమ్మో అపనేతుం న సక్కోతి, అథ ఖో తస్స ఉపరి అపరమ్పి రాగరజాదిం ఆకిరతీతి అత్థో. **భిక్ఖుభావో**తి పారాజికం ఆపజ్జిత్వా ‘‘సమణో అహ’’న్తి పటిజాననతో వోహారమత్తసిద్ధో భిక్ఖుభావో. **అజానమేవా**తి పాఠే **ఏవా**తి అవధారణత్థే నిపాతో. **అజానమేవ**న్తి పాఠే పన ఏవం జానామి ఏవం పస్సామీతి అవచన్తి యోజేతబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౯౯. **అసుభజ్ఝానాదీనీ**తి **ఆది**-సద్దేన కాయగతాసతిజ్ఝానఞ్చ కసిణజ్ఝానఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తేన ‘‘కాయగతాసతిజ్ఝానం పథవీకసిణజ్ఝానం సమాపజ్జి’’న్తిఆదిం వదన్తోపి పారాజికోవ హోతీతి వేదితబ్బం. **విమోక్ఖో**తి ఏత్థ **వి**-సద్దో విసేసత్థో వివిధత్థో వాతి దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**సుట్ఠు ముత్తో**’’తిఆది. **విమోక్ఖో**తి చత్తారో అరియమగ్గా. తస్స సగుణతో సుఞ్ఞతాదినామలాభం దస్సేన్తో ఆహ ‘‘**సో పనాయ**’’న్తిఆది. మగ్గో హి నామ పఞ్చహి కారణేహి నామం లభతి సరసేన వా పచ్చనీకేన వా సగుణేన వా ఆరమ్మణేన వా ఆగమనేన వా. సచే హి సఙ్ఖారుపేక్ఖా అనిచ్చతో సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, అనిమిత్తవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, సచే దుక్ఖతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, అప్పణిహితవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, సచే అనత్తతో సమ్మసిత్వా వుట్ఠాతి, సుఞ్ఞతవిమోక్ఖేన విముచ్చతి, ఇదం **సరసతో** నామం నామ. యస్మా పనేస అనిచ్చానుపస్సనాయ సఙ్ఖారానం ఘనవినిబ్భోగం కత్వా నిచ్చనిమిత్తధువనిమిత్తసస్సతనిమిత్తాని పజహన్తో ఆగతో, తస్మా అనిమిత్తో. దుక్ఖానుపస్సనాయ పన సుఖసఞ్ఞం పహాయ పణిధిం పత్థనం సుక్ఖాపేత్వా ఆగతత్తా అప్పణిహితో. అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసత్తపుగ్గలసఞ్ఞం పహాయ సఙ్ఖారానం సుఞ్ఞతో దిట్ఠత్తా సుఞ్ఞతోతి ఇదం **పచ్చనీకతో** నామం నామ.

రాగాదీహి పనేస సుఞ్ఞతత్తా సుఞ్ఞతో. రూపనిమిత్తాదీనం రాగనిమిత్తాదీనంయేవ వా అభావేన అనిమిత్తో. రాగాదిపణిధిఆదీనం అభావతో అప్పణిహితోతి ఇదమస్స **సగుణతో** నామం. స్వాయం సుఞ్ఞతం అనిమిత్తం అప్పణిహితఞ్చ నిబ్బానం ఆరమ్మణం కరోతీతి సుఞ్ఞతో అనిమిత్తో అప్పణిహితోతి వుచ్చతి, ఇదమస్స **ఆరమ్మణతో** నామం. ఆగమనం పన దువిధం విపస్సనాగమనం మగ్గాగమనఞ్చ. తత్థ మగ్గే విపస్సనాగమనం లబ్భతి, ఫలే మగ్గాగమనం. అనత్తానుపస్సనా హి సుఞ్ఞతా నామ, సుఞ్ఞతవిపస్సనాయ మగ్గో సుఞ్ఞతో. అనిచ్చానుపస్సనా అనిమిత్తా నామ, అనిమిత్తవిపస్సనాయ మగ్గో అనిమిత్తో. ఇదం పన నామం న అభిధమ్మపరియాయేన లబ్భతి. తథా హి తం సఙ్ఖారనిమిత్తస్స అవిజహనతో న నిప్పరియాయేన అనిమిత్తం, సుత్తన్తపరియాయేన పన లబ్భతి. తత్ర హి గోత్రభుఞాణం అనిమిత్తం నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా అనిమిత్తనామకం హుత్వా సయం ఆగమనియట్ఠానే ఠత్వా మగ్గస్స నామం దేతీతి వదన్తి, తేన మగ్గో అనిమిత్తోతి వుత్తో. మగ్గాగమనేన పన ఫలం అనిమిత్తన్తి యుజ్జతియేవ. దుక్ఖానుపస్సనా సఙ్ఖారేసు పణిధిం సుక్ఖాపేత్వా ఆగతత్తా అప్పణిహితా నామ, అప్పణిహితవిపస్సనాయ మగ్గో అప్పణిహితో, అప్పణిహితమగ్గస్స ఫలం అప్పణిహితం. ఏవం విపస్సనా అత్తనో నామం మగ్గస్స దేతి, మగ్గో ఫలస్సాతి ఇదం **ఆగమనతో** నామం. **సుఞ్ఞత్తా**తి వివిత్తత్తా. న హి మగ్గే రాగాదయో సన్తి, ఉపరూపరి ఉప్పజ్జనకరాగాదీనం కారణత్తా రాగాదయో నిమిత్తన్తి ఆహ ‘‘**రాగదోసమోహనిమిత్తేహీ**’’తి. సవిగ్గహానం వియ ఉపట్ఠానమ్పేత్థ నిమిత్తన్తి వదన్తి. రాగాదయోవ పవత్తిట్ఠానట్ఠేన పణిధీతి ఆహ ‘‘**రాగదోసమోహపణిధీన**’’న్తి.

వత్థువిజ్జాదిం సన్ధాయ అవచనతో ‘‘**విజ్జానం లాభీమ్హీ**’’తి వుత్తేపి హోతి. **ఏకేకకోట్ఠాసవసేనా**తి సతిపట్ఠానచతుక్కాదిఏకేకకోట్ఠాసవసేన. కిఞ్చాపి మహాఅట్ఠకథాయమ్పి ఏకేకకోట్ఠాసవసేనేవ దస్సితం, తత్థ పన ‘‘లోకుత్తరానం సతిపట్ఠానాన’’న్తిఆదినా పచ్చేకం లోకుత్తర-సద్దం యోజేత్వా ఏకేకకోట్ఠాసవసేనేవ వుత్తం, ఇధ లోకుత్తర-సద్దేన వినాతి అయమేత్థ విసేసో. **తత్థా**తి తేసు కోట్ఠాసేసు.

నను చ ‘‘కిలేసప్పహానమేవా’’తి కస్మా వుత్తం. న హి కిలేసానం పహానమత్తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో హోతీతి యో వదేయ్య, తం సన్ధాయ కిలేసప్పహానస్స మగ్గకిచ్చత్తా కిచ్చవసేన మగ్గో దీపితోతి దస్సేతుం ‘‘**తం పనా**’’తిఆది వుత్తం. కామరాగం సన్ధాయ ‘‘**తతియమగ్గేన హి రాగదోసానం పహాన**’’న్తి వుత్తం, న పన రూపరాగఅరూపరాగే సన్ధాయ. న హి తే తేన పహీయన్తి చతుత్థమగ్గేన పహాతబ్బత్తా.

రాగా చిత్తం వినీవరణతాతి రాగా చిత్తస్స వినీవరణతాతి వుత్తం హోతి. రాగా విముత్తస్స చిత్తస్స తస్సేవ రాగనీవరణస్స అభావేన విగతనీవరణత్తా వినీవరణతాతి అత్థో వేదితబ్బో. ఏస నయో సేసేసుపి.

యా చ పఞ్చ విఞ్ఞాతి యోజేతబ్బం. **నిబ్బట్టితలోకుత్తరత్తాతి** విసుంయేవ లోకతో అపగతలోకుత్తరత్తా. యథా వినా లోకుత్తర-సద్దేన "సతిపట్ఠానాదీనం లాభీమ్హీ"తి వుత్తేపి పారాజికం హోతి, ఏవమిధాపి "అత్థపటిసమ్భిదాయ లాభీమ్హీతి వుత్తేపి హోతియేవా"తి వత్తుం యుజ్జతి. కిఞ్చాపి యుజ్జతి, అథ ఖో మహాఅట్ఠకథాయం విభాగేన వుత్తత్తా న సక్కా ఏవమిదం వత్తున్తి దస్సేతుం **"మహాఅట్ఠకథాయం పన…పే.… న సక్కా అఞ్ఞం పమాణం కాతు"**న్తి వుత్తం. తమ్పి తత్థేవ పటిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో.

సుద్ధికవారకథావణ్ణనా

౨౦౦. ఉల్లపనాకారన్తి సమాపజ్జిన్తిఆదిఉల్లపనాకారం. **ఆపత్తిభేదన్తి** "న పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తిఆదిఆపత్తిభేదం. **పున ఆనేత్వా పఠమజ్ఝానాదీహి న యోజితన్తి** ఏత్థ "పఠమజ్ఝానేనా"తి పాఠోతి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తదేవ యుత్తం.

కత్తుసాధనోపి **భణిత**-సద్దో హోతీతి ఆహ **"అథ వా"**తిఆది. యేన చిత్తేన ముసా భణతి, తేనేవ చిత్తేన న సక్కా "ముసా భణామీ"తి జానితుం, అన్తరన్తరా పన అఞ్ఞేన చిత్తేన "ముసా భణామీ"తి జానాతీతి వుత్తం **"భణన్తస్స హోతి ముసా భణామీ"**తి. **అయమేత్థ అత్థో దస్సితోతి** తీహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో ముసావాదోతి అయమేత్థ అత్థో దస్సితో. **న సక్కా న భవితున్తి** పుబ్బభాగతో పట్ఠాయ ఆభోగం కత్వా భణితత్తా న సక్కా న భవితుం. **ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి** పుబ్బభాగక్ఖణే "ముసా భణిస్సామీ"తి ఆభోగం వినా సహసా భణన్తస్స వచనక్ఖణే "ముసా ఏత"న్తి ఉపట్ఠితేపి నివత్తేతుమసక్కుణేయ్యతాయ అవిసయభావతో ఆపత్తియా న కారేతబ్బో. **దవాతి** సహసా. **రవాతి** అఞ్ఞం వత్తుకామస్స ఖలిత్వా అఞ్ఞభణనం.

తం జానాతీతి తంఞాణం, తస్స భావో **తంఞాణతా,** ఞాణస్స అత్తసంవేదనన్తి అత్థో. **ఞాణసమోధానన్తి** ఞాణస్స బహుభావో, ఏకచిత్తుప్పాదే అనేకఞాణతాతి అత్థో. **న హి సక్కా…పే.… జానితున్తి** ఆరమ్మణకరణస్స అభావతో వుత్తం. అసమ్మోహావబోధో చ ఈదిసస్స ఞాణస్స నత్థి, "భణిస్సామీ"తి పవత్తచిత్తం "భణామీ"తి పవత్తచిత్తస్స పచ్చయో హుత్వా నిరుజ్ఝతి, తఞ్చ "భణిత"న్తి పవత్తచిత్తస్స పచ్చయో హుత్వాతి ఆహ – **"పురిమం పురిమం పన…పే.… నిరుజ్ఝతీ"**తి. తస్మిం పుబ్బభాగే సతి "సేసద్వయం న హేస్సతీ"తి ఏతం నత్థి, అవస్సం హోతియేవాతి వుత్తం హోతి, భణిస్సామీతి పుబ్బభాగే సతి "భణామి భణిత"న్తి ఏతం ద్వయం న న హోతి, హోతియేవాతి అధిప్పాయో. **ఏకం వియ పకాసతీతి** అనేకక్ఖణే ఉప్పన్నమ్పి చిత్తం ఏకక్ఖణే ఉప్పన్నసదిసం హుత్వా పకాసతి. **సమాపజ్జిన్తిఆదీనీతి ఆది**-సద్దేన సమాపజ్జామి, సమాపన్నోతి ఇమాని ద్వే సఙ్గణ్హాతి. తత్థ సమాపజ్జిం, సమాపన్నోతి ఇమేసం అసతిపి కాలనానత్తే వచనవిసేసం సన్ధాయ విసుం గహణం.

౨౦౭. సకభావపరిచ్చజనవసేనాతి అత్తనో సన్తకభావస్స పరిచ్చజనవసేన. మగ్గుప్పత్తితో పుబ్బే వియ "సరాగో సదోసో"తి వత్తబ్బతాభావతో చత్తమ్పి కేచి గణ్హన్తి, నయిదమేవన్తి దస్సనత్థం **"వన్తో"**తి వుత్తం. న హి యం యేన వన్తం, సో పున తం ఆదియతి. తేనాహ **"అనాదియనభావదస్సనవసేనా"**తి. వన్తమ్పి కిఞ్చి సన్తతిలగ్గం సియా, నయిదమేవన్తి దస్సనత్థం **"ముత్తో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"సన్తతితో విమోచనవసేనా"**తి. ముత్తమ్పి కిఞ్చి ముత్తబన్ధనం వియ ఫలం కుహిఞ్చి తిట్ఠతి, న ఏవమిదన్తి దస్సనత్థం **"పహీనో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"క్వచి అనవట్ఠానదస్సనవసేనా"**తి. యథా కిఞ్చి దున్నిస్సట్ఠం పున ఆదాయ సమ్మదేవ నిస్సట్ఠం పటినిస్సట్ఠన్తి వుచ్చతి, ఏవం విపస్సనాయ నిస్సట్ఠం ఆదిన్నసదిసం మగ్గేన పహీనం పటినిస్సట్ఠం నామ హోతీతి దస్సనత్థం **"పటినిస్సట్ఠో"**తి వుత్తం. తేనాహ **"ఆదిన్నపుబ్బస్స పటినిస్సగ్గదస్సనవసేనా"**తి. **ఉక్ఖేటితోతి** ఉత్తాసితో, ఉత్తాసేత్వా పలాపితోతి వుత్తం హోతి. యో చ ఉత్తాసేత్వా పలాపితో, న పున సో తం ఠానం ఆగచ్ఛతీతి ఆహ **"పున అనల్లీయనభావదస్సనవసేనా"**తి, పున ఆగన్త్వా సన్తానే అనుప్పత్తిభావదస్సనవసేనాతి అత్థో. ఖిట-సద్దం సద్దసత్థవిదూ ఉత్తాసత్థే పఠన్తీతి ఆహ – **"స్వాయమత్థో సద్దసత్థతో పరియేసితబ్బో"**తి. అణుయేవ **అణుసహగతం,** అతిఖుద్దకన్తి వుత్తం హోతి.

సుద్ధికవారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్తుకామవారకథావణ్ణనా

౨౧౫. కేవలఞ్హియన్తి కేవలఞ్హి అయం. "వారో"తి అజ్ఝాహరితబ్బం. **తఙ్ఖణఞ్ఞేవ జానాతీతి** "పఠమజ్ఝానం సమాపజ్జి"న్తిఆదిమ్హి వుత్తే తదత్థస్స పకతియా విజాననలక్ఖణం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవం పన వచీభేదం అకత్వా పక్కమనాదీసు అఞ్ఞతరో భిక్ఖు "మం అరహాతి జానాతూ"తి తమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమతీతి ఆగతవత్థుమ్హి వియ తస్మిం ఖణే అవిదితేపి నిక్ఖన్తమత్తే పారాజికం. **జాననలక్ఖణన్తి** "తఙ్ఖణే జాననం నామ ఈదిస"న్తి వుత్తలక్ఖణం . **విఞ్ఞత్తిపథేతి** కాయవచీవిఞ్ఞత్తీనం గహణయోగ్గే పదేసే, పకతిచక్ఖునా పకతిసోతేన చ దట్ఠుం సోతుఞ్చ అరహట్ఠానేతి వుత్తం హోతి. తేన విఞ్ఞత్తిపథం అతిక్కమిత్వా ఠితో చే కోచి దిబ్బేన చక్ఖునా దిబ్బాయ చ సోతధాతుయా దిస్వా సుత్వా చ జానాతి, న పారాజికన్తి దీపేతి. అస్సుతపుబ్బస్స "కిమిదం వుత్త"న్తి సంసయుప్పత్తిసబ్భావతో **"సుతం హోతీ"**తి వుత్తం. పఠమం వచనమత్తం అస్సుతపుబ్బేనపి "పఠమజ్ఝానం సమాపజ్జి"న్తి వుత్తే "కిమిద"న్తి సన్దేహం అనుప్పాదేత్వా "ఝానం నామ కిరేస సమాపజ్జీ"తి ఏత్తకమత్తేపి ఞాతే పారాజికం హోతియేవ.

అనాపత్తిభేదకథావణ్ణనా

౨౨౨. అనుల్లపనాధిప్పాయస్సాతి అతిక్కమిత్వా అవత్తుకామస్స, "ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అయ"న్తి అసల్లక్ఖేన్తస్సాతి అధిప్పాయో. సరూపతో పన "అనాపత్తి భిక్ఖు అనుల్లపనాధిప్పాయస్సా"తి వినీతవత్థూసు తత్థ తత్థ ఆగతవత్థువసేన వేదితబ్బో. "ఉత్తరిమనుస్సధమ్మో అయ"న్తి అసల్లక్ఖేత్వా వదన్తోపి వోహారతో అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తో నామ హోతీతి వుత్తం **"అఞ్ఞం బ్యాకరోన్తస్సా"**తి.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భాయన్తోపీతి "ఇమస్స మయి నత్థిభావం అఞ్ఞోపి జానన్తో అత్థి ను ఖో"తి భాయన్తోపి.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౨౩. సేక్ఖభూమియన్తి ఇమినా ఝానభూమిమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **తిణ్ణం వివేకానన్తి** కాయచిత్తఉపధివివేకానం.

పిణ్డాయ చరణస్స భోజనపరియోసానత్తా వుత్తం ‘‘**యావ భోజనపరియోసాన**’’న్తి. భుత్వా ఆగచ్ఛన్తస్సపి పున వుత్తనయేనేవ సమ్భావనిచ్ఛాయ చీవరసణ్ఠపనాదీని కరోన్తస్స దుక్కటమేవ.

౨౨౫. **ఆరాధనీయో, ఆవుసో, ధమ్మో ఆరద్ధవీరియేనా**తి వత్థుద్వయం ఏకసదిసమ్పి ద్వీహి భిక్ఖూహి విసుం విసుం ఆరోచితత్తా భగవతా వినిచ్ఛినితం సబ్బమ్పి వినీతవత్థూసు ఆరోపేతబ్బన్తి పాళియం ఆరోపితం.

౨౨౬. **పసాదభఞ్ఞ**న్తి కేవలం పసాదమత్తేన భణనం, న పన ‘‘సభావతో ఏతే అరహన్తోయేవా’’తి చిన్తేత్వా. తేనేవేత్థ అనాపత్తి వుత్తా. యది పన ‘‘ఏతే సభావతో అరహన్తోయేవా’’తి మఞ్ఞమానో ‘‘ఆయన్తు భోన్తో అరహన్తో’’తిఆదీని వదతి, న సమ్పటిచ్ఛితబ్బం.

౨౨౭. పదసా గమనం సన్ధాయ కతికాయ కతత్తా ‘‘**యానేన వా**’’తిఆదిమాహ. తత్థ విజ్జామయిద్ధిం సన్ధాయ ‘‘ఇద్ధియా’’తి వుత్తం. **అఞ్ఞమఞ్ఞం రక్ఖన్తీ**తి ‘‘యో ఇమమ్హా ఆవాసా పఠమం పక్కమిస్సతి, తం మయం ‘అరహా’తి జానిస్సామా’’తి ఏవం కతికాయ కతత్తా అపుబ్బాచరిమం అసుద్ధచిత్తేన గచ్ఛన్తాపి సహ నిక్ఖన్తభావతో అఞ్ఞమఞ్ఞం రక్ఖన్తి. కేచి పన ‘‘హత్థపాసం అవిజహిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హత్థం గణ్హన్తో వియ గచ్ఛన్తోపి ‘ఉట్ఠేథ గచ్ఛామ, ఏథ గచ్ఛామా’తి ఏవం సంవిదహిత్వా గమనే పుబ్బాపరం గచ్ఛన్తోపి నాపజ్జతీ’’తి వదన్తి. **ఏతం పన అధమ్మికం కతికవత్త**న్తి ‘‘ఇధ అరహన్తోయేవ వసన్తూతి యది భిక్ఖూ కతికం కరోన్తి, ఏతం అధమ్మికం కతికవత్త’’న్తి **చూళగణ్ఠిపదే** వుత్తం. హేట్ఠా వుత్తం పన సబ్బమ్పి కతికవత్తం సన్ధాయ ఏతం వుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **నానావేరజ్జకా**తి నానాజనపదవాసినో. **సఙ్ఘలాభో**తి యథావుడ్ఢం అత్తనో పాపుణనకోట్ఠాసో. అయఞ్చ పటిక్ఖేపో ఇమినావ నీహారేన బహిసీమట్ఠానం అవిసేసేన సఙ్ఘలాభస్స సామిభావాపాదనం సన్ధాయ కతో. విసేసతో పన బహిసీమట్ఠానమ్పి పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఏకేకకోట్ఠాసతో ‘‘ఏత్తకం దాతుం, ఈదిసం వా దాతుం, ఏత్తకానం వా దాతుం, ఈదిసస్స వా దాతుం రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా’’తి అపలోకనకమ్మం కత్వా దాతుం వట్టతి.

౨౨౮. **ఆయస్మా చ లక్ఖణో**తిఆదీసు కో పనాయస్మా లక్ఖణో, కస్మా చస్స లక్ఖణోతి నామం అహోసి, కో చాయస్మా మహామోగ్గల్లానో, కస్మా చ సితం పాత్వాకాసీతి తం సబ్బం పకాసేతుం ‘‘**య్వాయ**’’న్తిఆది ఆరద్ధం. **లక్ఖణసమ్పన్నేనా**తి పురిసలక్ఖణసమ్పన్నేన. **బ్రహ్మసమేనా**తి బ్రహ్మత్తభావసమేన. ఈసకం హసితం సితన్తి వుచ్చతీతి ఆహ ‘‘**మన్దహసిత**’’న్తి. **అట్ఠికసఙ్ఖలిక**న్తి నయిదం అవిఞ్ఞాణకం అట్ఠిసఙ్ఖలికమత్తం, అథ ఖో ఏకో పేతోతి ఆహ ‘‘**పేతలోకే నిబ్బత్తం సత్త**’’న్తి. **ఏతే అత్తభావా**తి పేతత్తభావా. **న ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తీ**తి దేవత్తభావా వియ పకతియా ఆపాథం న ఆగచ్ఛన్తి. తేసం పన రుచియా ఆపాథం ఆగచ్ఛేయ్యుం. మనుస్సానం దుక్ఖాభిభూతానం అనాథభావదస్సనపదట్ఠానా కరుణాతి ఆహ ‘‘**కారుఞ్ఞే కత్తబ్బే**’’తి. అత్తనో చ సమ్పత్తిం బుద్ధఞాణస్స చ సమ్పత్తిన్తి పచ్చేకం సమ్పత్తి-సద్దో యోజేతబ్బో. తదుభయం విభావేతుం ‘‘**తఞ్హీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ ‘‘అత్తనో చ సమ్పత్తిం అనుస్సరిత్వా సితం పాత్వాకాసీ’’తి పదం ఆనేత్వా సమ్బన్ధితబ్బం. **ధమ్మధాతూ**తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం సన్ధాయ వదతి, **ధమ్మధాతూ**తి వా ధమ్మానం సభావో. **ఉపపత్తీ**తి జాతి. ఉపపత్తిసీసేన హి తథారూపం అత్తభావం వదతి. దుస్సద్ధాపయా హోన్తి, తదస్స తేసం దీఘరత్తం అహితాయ దుక్ఖాయ. **దుస్సద్ధాపయా**తి ఇదఞ్చ న లక్ఖణత్థేరం సన్ధాయ వుత్తం, యే పన సుణన్తి ‘‘ఏవం కిర వుత్త’’న్తి, తే సన్ధాయ. అథ లక్ఖణత్థేరో కస్మా న అద్దస, కిమస్స దిబ్బచక్ఖు నత్థీతి? నో నత్థి, మహామోగ్గల్లానో పన ఆవజ్జేన్తో అద్దస, ఇతరో అనావజ్జనేన న అద్దస.

వితుడేన్తీతి వినివిజ్ఝిత్వా డేన్తి, అసిధారూపమేహి తిఖిణేహి లోహతుణ్డకేహి విజ్ఝిత్వా విజ్ఝిత్వా ఇతో చితో చ గచ్ఛన్తీతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**వినివిజ్ఝిత్వా గచ్ఛన్తీ**’’తి. ‘‘వితుదన్తీ’’తి వా పాఠో. **ఫాసుళన్తరికాహీ**తి భుమ్మత్థే నిస్సక్కవచనం. **లోహతుణ్డకేహీ**తి లోహసలాకాసదిసేహి, కాళలోహమయేహేవ వా తుణ్డకేహి. **పసాదుస్సదా**తి ఇమినా అట్ఠిసఙ్ఘాతమత్తం హుత్వా పఞ్ఞాయమానానమ్పి కాయప్పసాదస్స బలవభావం దస్సేతి. **పక్కగణ్డసదిసా**తి ఇమినా పన అతివియ ముదుసభావతం దస్సేతి. **అచ్ఛరియం వతా**తి గరహనచ్ఛరియం నామేతం.

చక్ఖుభూతాతి సమ్పత్తదిబ్బచక్ఖుకా, లోకస్స చక్ఖుభూతాతి ఏవం వా ఏత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **యత్రా**తి హేతుఅత్థే నిపాతోతి ఆహ ‘‘**యత్రాతి కారణవచన**’’న్తి. అప్పమాణే సత్తనికాయే, తే చ ఖో విభాగేన కామభవాదిభేదే భవే, నిరయాదిభేదా గతియో, నానత్తకాయనానత్తసఞ్ఞీఆదివిఞ్ఞాణట్ఠితియో, తథారూపే సత్తావాసే చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణఞ్చ మే ఉపనేతుం పచ్చక్ఖం కరోన్తేన.

గోఘాతకోతి గున్నం అభిణ్హం హననకో. తేనాహ ‘‘**వధిత్వా వధిత్వా**’’తి. **తస్సా**తి గున్నం హననకమ్మస్స. **అపరాపరియకమ్మస్సా**తి అపరాపరియవేదనీయకమ్మస్స. బలవతా గోఘాతకకమ్మేన విపాకే దీయమానే అలద్ధోకాసం అపరాపరియవేదనీయం, తస్మిం విపక్కవిపాకే ఇదాని లద్ధోకాసం ‘‘**అవసేసకమ్మ**’’న్తి వుత్తం. **కమ్మసభాగతాయా**తి కమ్మస్స సభాగభావేన సదిసభావేన. **ఆరమ్మణసభాగతాయా**తి ఆరమ్మణస్స సభాగభావేన సదిసభావేన. యాదిసే హి ఆరమ్మణే పుబ్బే తం కమ్మం తస్స చ విపాకో పవత్తో, తాదిసేయేవ ఆరమ్మణే ఇదం కమ్మం ఇమస్స విపాకో చ పవత్తోతి కత్వా వుత్తం ‘‘**తస్సేవ కమ్మస్స విపాకావసేసేనా**’’తి. భవతి హి తంసదిసేపి తబ్బోహారో యథా సో ఏవ తిత్తిరో, తానియేవ ఓసధానీతి. యస్మా కమ్మసరిక్ఖకవిసయే ‘‘**కమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా**’’తి ద్వయమేవ వుత్తం, యస్మా చ గతినిమిత్తం వియ కమ్మం కమ్మనిమిత్తఞ్చ కమ్మతో భిన్నం విసుం హుత్వా న తిట్ఠతి, తస్మా సరిక్ఖకవిపాకదానస్స కారణభావతో యత్థ కమ్మసరిక్ఖకేన విపాకేన భవితబ్బం, తత్థ కమ్మం వా కమ్మనిమిత్తం వా గహేత్వా పటిసన్ధి హోతీతి వదన్తి. తేనేవాహ – ‘‘**తస్స కిర…పే… నిమిత్తం అహోసీ**’’తి. తత్థ **నిమిత్తం అహోసీ**తి పుబ్బే కతూపచితస్స పేతూపపత్తినిబ్బత్తనవసేన కతోకాసస్స తస్స కమ్మస్స నిమిత్తభూతం ఇదాని తథా ఉపట్ఠహన్తం తస్స విపాకస్స నిమిత్తం ఆరమ్మణం అహోసి. **సో**తి గోఘాతకో. **అట్ఠికసఙ్ఖలికపేతో జాతో** కమ్మసరిక్ఖకవిపాకవసేన.

౨౨౯. **పేసియో కత్వా**తి గావిం వధిత్వా వధిత్వా గోమంసం ఫాలేత్వా పేసియో కత్వా. **సుక్ఖాపేత్వా**తి కాలన్తరం ఠపనత్థం సుక్ఖాపేత్వా. సుక్ఖాపితమంసపేసీనఞ్హి **వల్లూర**సమఞ్ఞాతి. **నిప్పక్ఖచమ్మే**తి విగతపక్ఖచమ్మే. ఉరబ్భే హనతీతి **ఓరబ్భికో**. **ఏళకే**తి అజే. **నివాపపుట్ఠే**తి అత్తనా దిన్ననివాపేన పోసితే అసినా వధిత్వా వధిత్వా విక్కిణన్తో. **ఏకం మిగ**న్తి దీపకమిగం. **కారణాహీ**తి యాతనాహి. **ఇత్వా**తి కమ్మట్ఠానం ఇత్వా. పేసుఞ్ఞూపసంహారవసేన ఇతో సుతం అముత్ర, అముత్ర వా సుతం ఇధ సూచేతీతి **సూచకో**. అనయబ్యసనం పాపేసి మనుస్సేతి సమ్బన్ధో.

వినిచ్ఛయామచ్చోతి రఞ్ఞా అడ్డకరణే ఠపితో వినిచ్ఛయమహామత్తో. సో హి గామజనకాయం కూటట్ఠేన వఞ్చేతీతి ‘‘**గామకూటో**’’తి వుచ్చతి. కేచి ‘‘తాదిసోయేవ గామజేట్ఠకో గామకూటో’’తి వదన్తి. సమేన భవితబ్బం ధమ్మట్ఠోతి వత్తబ్బతో. రహస్సఙ్గే నిసీదనవసేన **విసమా నిసజ్జా** అహోసి. **ఘుసన్తో**తి థేయ్యాయ ఘుసన్తో.

౨౩౦. **అనిస్సరో**తి మాతుగామో ససామికో అత్తనో ఫస్సే అనిస్సరో. **ధంసిత్వా**తి భస్సిత్వా అపగన్త్వా. మఙ్గనవసేన ఉలతీతి **మఙ్గులి**, విరూపబీభచ్ఛభావేన పవత్తతీతి అత్థో. తేనాహ ‘‘**విరూపం దుద్దసికం బీభచ్ఛ**’’న్తి.

ఉద్ధం ఉద్ధం అగ్గినా పక్కసరీరతాయ **ఉప్పక్కం,** హేట్ఠతో పగ్ఘరణవసేన కిలిన్నసరీరతాయ **ఓకిలినీ,** ఇతో చితో చ అఙ్గారసమ్పరికిణ్ణతాయ **ఓకిరినీ**. తేనాహ ‘‘**సా కిరా**’’తిఆది. **అఙ్గారచితకే**తి అఙ్గారసఞ్చయే. సరీరతో పగ్ఘరన్తి అసుచిదుగ్గన్ధజేగుచ్ఛాని సేదగతాని. **తస్స కిర రఞ్ఞో**తి కాలిఙ్గస్స రఞ్ఞో. **నాటకినీ**తి నచ్చనకిచ్చే అధిగతా ఇత్థీ. **సేద**న్తి సేదనం, తాపనన్తి అత్థో.

అసీసకం కబన్ధం హుత్వా నిబ్బత్తి కమ్మాయూహనకాలే తథా నిమిత్తగ్గహణపరిచయతో. **లామకభిక్ఖూ**తి హీనాచారతాయ లామకో, భిక్ఖువేసతాయ భిక్ఖాహారేన జీవనతో చ భిక్ఖు. **చిత్తకేళి**న్తి చిత్తరుచియం తం తం కీళన్తో. **అయమేవా**తి భిక్ఖువత్థుస్మిం వుత్తనయో ఏవ.

౨౩౧. నిస్సేవాలపణకకద్దమోతి తిలబీజకాదిభేదేన సేవాలేన నీలమణ్డూకపిట్ఠివణ్ణేన ఉదకపిట్ఠం ఛాదేత్వా నిబ్బత్తపణకేన కద్దమేన చ విరహితో. **సున్దరేహి తిత్థేహీ**తి సుఖావగాహణట్ఠానతాయ కద్దమాదిదోసవిరహతో చ సున్దరేహి తిత్థేహి. **తతో** ఉదకదహతో తంహేతు, తం ఉపనిస్సాయాతి అత్థో. నాగభవనగతోపి హి సో రహదో తతో ఉపరిమనుస్సలోకే జలాసయేన సమ్బన్ధో హోతి. తేన వుత్తం ‘‘**తతో అయం తపోదా సన్దతీ**’’తి. అథ వా **తతో**తి నాగభవనే ఉదకదహతో అయం తపోదా సన్దతి. తఞ్హి ఉపరిభూమితలం ఆరోహతి, ఉణ్హభావేన తపనతో తపం ఉదకం ఏతిస్సాతి అన్వత్థనామవసేన **తపోదా**తి వుచ్చతి. **పేతలోకో**తి పేతానం ఆవాసట్ఠానం. కేచి పన ‘‘పేతలోకోతి లోహకుమ్భినిరయా ఇధాధిప్పేతా’’తి వదన్తి, నగరస్స పన పరితో పబ్బతపాదవనన్తరేసు బహూ పేతావాసాపి సన్తేవ. స్వాయమత్థో పేతవత్థుపాళియా లక్ఖణసంయుత్తేన ఇమాయ చ వినీతవత్థుపాళియా దీపేతబ్బో.

కతహత్థాతి థిరతరం లక్ఖేసు అవిరజ్ఝనసరక్ఖేపా. ఈదిసా పన తత్థ వసీభూతా కతహత్థా నామ హోన్తి, తస్మా యో సిప్పమేవ ఉగ్గణ్హాతి, నో కతహత్థో నామ న హోతి, ఇమే పన కతహత్థా, చిణ్ణవసీభావాతి వుత్తం హోతి. సిప్పదస్సనవసేన కతం రాజకులాని ఉపేచ్చ అసనం సరక్ఖేపో ఏతేహీతి **కతుపాసనా,** రాజకులాదీసు దస్సితసిప్పాతి వుత్తం హోతి. **పభగ్గో**తి పరాజితో.

౨౩౨. దోసదస్సన పుబ్బక రూప విరాగ భావనా సఙ్ఖాత పటిపక్ఖ భావనావసేన పటిఘసఞ్ఞానం సుప్పహీనత్తా మహతాపి సద్దేన అరూపసమాపత్తితో న వుట్ఠాతి, తథా పన న సుప్పహీనత్తా సబ్బరూపావచరసమాపత్తితో వుట్ఠానం సియాతి ఇధ ఆనేఞ్జసమాధీతి చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తి అధిప్పేతాతి ఆహ ‘‘**అనేజం అచలం కాయవాచావిప్ఫన్దవిరహితం చతుత్థజ్ఝానసమాధి**’’న్తి. అఞ్ఞత్థ పన సమాధిపచ్చనీకానం అతిదూరతాయ న ఇఞ్జతీతి ఆనేఞ్జోతి అరూపావచరసమాధి వుచ్చతి. **సమాధిపరిపన్థకే ధమ్మే**తి వితక్కవిచారాదికే సన్ధాయ వదతి. వితక్కాదీసు ఆదీనవసల్లక్ఖణస్స న సుట్ఠుకతభావం సన్ధాయాహ ‘‘**న సుట్ఠు పరిసోధేత్వా**’’తి.

నను చాయమాయస్మా మహామోగ్గల్లానో భగవతో పఠమవస్సేవ అభినవప్పత్తఅరహత్తో, ఇదఞ్చ ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికం వీసతిమవస్సతో ఉపరి పఞ్ఞత్తం, కథం ఇమస్స వత్థునో ఇమస్మిం పారాజికే భగవతా వినిచ్ఛితభావో వుత్తోతి? నాయం దోసో. అయఞ్హేత్థ ఆచరియానం కథామగ్గో – అపఞ్ఞత్తేపి సిక్ఖాపదే థేరస్స వచనం సుత్వా ‘‘అత్తనో అప్పతిరూపం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఏస వదతీ’’తి మఞ్ఞమానా భిక్ఖూ థేరస్స దోసం ఆరోపేన్తా ఉజ్ఝాయింసు. భగవా చ థేరస్స తథావచనే కారణం దస్సేత్వా నిద్దోసభావం కరోన్తో ‘‘అనాపత్తి, భిక్ఖవే, మోగ్గల్లానస్సా’’తి ఆహ. సఙ్గీతికారకా పన ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాధికారత్తా తమ్పి వత్థుం ఆనేత్వా ఇధ ఆరోపేసున్తి.

సావకానం ఉప్పటిపాటియా అనుస్సరణం నత్థీతి దస్సేతుం ‘‘**న ఉప్పటిపాటియా**’’తి ఆహ. **అసఞ్ఞసమాపత్తి**న్తి సఞ్ఞావిరాగభావనాయ వాయోకసిణనిబ్బత్తితం చతుత్థజ్ఝానసమాపత్తిం వదతి. పుబ్బేనివాసఞాణం చుతిపటిసన్ధిం గణ్హన్తమ్పి అనన్తరపచ్చయక్కమవన్తానం అరూపధమ్మానం వసేనేవ గణ్హాతీతి ఆహ – ‘‘**తతియే అత్తభావే చుతిమేవ అద్దసా**’’తి. **నయతో సల్లక్ఖేసీ**తి వట్టే సంసరణకసత్తానం ఖన్ధానం అభావకాలో నామ నత్థి, అసఞ్ఞభవే పన అచిత్తకా హుత్వా పఞ్చ కప్పసతాని పవత్తన్తి, ఇమినా నయేన సల్లక్ఖేసి. **దుక్కరం కత**న్తి ఖన్ధవికలస్స పుబ్బేనివాసస్స అనుస్సరణం ఠపేత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధం న సక్కా అఞ్ఞేహి కాతున్తి నయతో సల్లక్ఖేన్తేనపి దుక్కరం కతన్తి అధిప్పాయో. **పటివిద్ధా**తి పటివిద్ధసదిసా. యథా నామ కోచి ధనుసిప్పే కతహత్థో ఏకం కేససఙ్ఖాతం వాలం సతక్ఖత్తుం విదాలేత్వా తతో ఏకం అంసుం గహేత్వా వాతిఙ్గణఫలస్స మజ్ఝట్ఠానే బన్ధిత్వా అపరం అంసుం కణ్డస్స అగ్గకోటియం యథా తస్స అంసుస్స ఊకామత్తం వా లిక్ఖామత్తం వా కణ్డస్స అగ్గకోటితో అధికం హుత్వా తిట్ఠతి, ఏవం బన్ధిత్వా ఉసభమత్తే ఠానే ఠితో కణ్డబద్ధాయ వాలకోటియా వాతిఙ్గణబద్ధం వాలస్స కోటిం పటివిజ్ఝేయ్య , ఏవమేవ ఇమినాపి కతం దుక్కరన్తి వుత్తం హోతి. **ఏతదగ్గ**న్తి ఏసో అగ్గో. **యదిద**న్తి యో అయం. లిఙ్గవిపల్లాసవసేనేతం వుత్తం.

వినీతవత్థువణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

౨౩౩. ఇధాతి ఇమస్మిం భిక్ఖువిభఙ్గే. **ఉద్దిట్ఠా**తి ఇధ పాతిమోక్ఖవసేన అనోసారితత్తా చత్తారో పారాజికావ ఉద్దిట్ఠా కథితాతి అత్థో గహేతబ్బో. యది ఏవం హేట్ఠా థుల్లచ్చయదుక్కటానమ్పి వుత్తత్తా పారాజికావ ఉద్దిట్ఠాతి కస్మా వుత్తాతి? పారాజికాధికారత్తా సన్తేసుపి థుల్లచ్చయదుక్కటేసు ఇధ పారాజికావ వుత్తా. యేసం…పే… అసంవాసోతి ఇమమత్థం వా దీపేతుకామో తంసమ్బన్ధేన ‘‘**ఉద్దిట్ఠా చత్తారో పారాజికా**’’తి ఆహ. **తత్థాయస్మన్తే**తిఆదికం పన అనుఞ్ఞాతపాతిమోక్ఖుద్దేసక్కమోపి అయమేవ, నాఞ్ఞోతి దస్సనత్థం వుత్తం. **భిక్ఖునీనం అసాధారణాని చత్తారీ**తి ఉబ్భజాణుమణ్డలికా వజ్జపటిచ్ఛాదికా ఉక్ఖిత్తానువత్తికా అట్ఠవత్థుకాతి ఇమాని చత్తారి భిక్ఖునీనం భిక్ఖూహి అసాధారణాని నామ. ఏతేసు **ఉబ్భజాణుమణ్డలికా** నామ యా కాయసంసగ్గరాగేన అవస్సుతా తేనేవ రాగేన అవస్సుతస్స మనుస్సపురిసస్స అక్ఖకానం అధో జాణుమణ్డలానం కప్పరానఞ్చ ఉపరి యేన కేనచి సరీరావయవేన ఆమసనాదిం సాదియతి, తస్సా అధివచనం. యా పన భిక్ఖునీ అఞ్ఞిస్సా భిక్ఖునియా పారాజికసఙ్ఖాతం వజ్జం జానం పటిచ్ఛాదేతి, సా **వజ్జపటిచ్ఛాదికా** నామ. సమగ్గేన పన సఙ్ఘేన ఉక్ఖిత్తం భిక్ఖుం యా భిక్ఖునీ యందిట్ఠికో సో హోతి, తస్సా దిట్ఠియా గహణవసేన అనువత్తతి, సా **ఉక్ఖిత్తానువత్తికా** నామ. యా పన కాయసంసగ్గరాగేన తిన్తా తథావిధస్సేవ పురిసస్స హత్థగ్గహణం వా సఙ్ఘాటికణ్ణగ్గహణం వా సాదియతి, కాయసంసగ్గసఙ్ఖాతస్స అసద్ధమ్మస్స పటిసేవనత్థాయ పురిసస్స హత్థపాసే సన్తిట్ఠతి వా, తత్థ ఠత్వా సల్లపతి వా, సఙ్కేతం వా గచ్ఛతి, పురిసస్స ఆగమనం వా సాదియతి, కేనచి వా పటిచ్ఛన్నోకాసం పవిసతి, హత్థపాసే వా ఠత్వా కాయం ఉపసంహరతి, అయం **అట్ఠవత్థుకా** నామాతి వేదితబ్బం.

వత్థువిపన్నాతి పబ్బజ్జుపసమ్పదాయ అవత్థుభావతో వత్థువిపన్నా. నేసఞ్హి ‘‘న, భిక్ఖవే, పణ్డకో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తిఆదినా పబ్బజ్జా ఉపసమ్పదా చ పటిక్ఖిత్తా. తస్మా తే భిక్ఖుభావాయ అభబ్బత్తా పారాజికాపన్నసదిసతాయ ‘‘పారాజికా’’తి వుత్తా. తబ్భావభావితాయ భిక్ఖుభావో వసతి ఏత్థాతి వత్థు, పుగ్గలానం భిక్ఖుభావారహతా. సా పన పబ్బజ్జక్ఖన్ధకాగతసబ్బదోసవిరహితసమ్పత్తియుత్తతా. తం విపన్నం పణ్డకభావాదియోగేన యేసం తే **వత్థువిపన్నా**. **అహేతుకపటిసన్ధికా**తి ఇమినా తేసం విపాకావరణేన సమన్నాగతభావం దస్సేన్తో మగ్గావరణే కారణమాహ. పారాజికాపన్నసదిసత్తా **పారాజికా**. థేయ్యసంవాసకాదికమ్మం మాతుఘాతాదికం వియ ఆనన్తరియం న హోతీతి ఆహ ‘‘**ఇమేసం తిణ్ణం సగ్గో అవారితో**’’తి.

దీఘతాయ లమ్బమానం అఙ్గజాతమేతస్సాతి **లమ్బీ**. సో ఏత్తావతా న పారాజికో, అథ ఖో యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో అఙ్గజాతం ముఖే వా వచ్చమగ్గే వా పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. ముదు పిట్ఠి ఏతస్సాతి **ముదుపిట్ఠికో,** కతపరికమ్మాయ ముదుకాయ పిట్ఠియా సమన్నాగతో. సోపి యదా అనభిరతియా పీళితో అత్తనో అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖవచ్చమగ్గేసు అఞ్ఞతరం పవేసేతి, తదా పారాజికో హోతి. **పరస్స అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖేన గణ్హాతీ**తి యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స సుత్తస్స వా పమత్తస్స వా అఙ్గజాతం అత్తనో ముఖేన గణ్హాతి. **పరస్స అఙ్గజాతే అభినిసీదతీ**తి యో అనభిరతియా పీళితో పరస్స అఙ్గజాతం కమ్మనియం దిస్వా అత్తనో వచ్చమగ్గేన తస్సూపరి నిసీదతి, తం అత్తనో వచ్చమగ్గం పవేసేతీతి అత్థో.

ఏత్థాహ – మాతుఘాతకపితుఘాతకఅరహన్తఘాతకా తతియపారాజికం ఆపన్నా, భిక్ఖునీదూసకో లమ్బీఆదయో చత్తారో పఠమపారాజికం ఆపన్నా ఏవాతి కథం చతువీసతీతి? వుచ్చతే – మాతుఘాతకాదయో హి చత్తారో ఇధ అనుపసమ్పన్నా ఏవ అధిప్పేతా, లమ్బీఆదయో చత్తారో కిఞ్చాపి పఠమపారాజికేన సఙ్గహితా, యస్మా పన ఏతేన పరియాయేన మేథునం ధమ్మం అప్పటిసేవినో హోన్తి, తస్మా విసుం వుత్తాతి. **ఏతేన పరియాయేనా**తి ఉభిన్నం రాగపరియుట్ఠానసఙ్ఖాతేన పరియాయేన. దుతియవికప్పే **కచ్చిత్థా**తి ఏత్థ కచ్చి అత్థాతి పదచ్ఛేదో వేదితబ్బో.

నిగమనవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయసంవణ్ణనాయ సారత్థదీపనియం

చతుత్థపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డం

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఇదాని పారాజికసంవణ్ణనాసమనన్తరా యా తేరసకాదిసంవణ్ణనా సమారద్ధా, తస్సాపి –

అనాకులా అసన్దేహా, పరిపుణ్ణవినిచ్ఛయా;

అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నా, హోతి **సారత్థదీపనీ**.

తేరసకస్సాతి తేరస సిక్ఖాపదాని పరిమాణాని అస్స కణ్డస్సాతి తేరసకం, తస్స తేరసకస్స కణ్డస్సాతి అత్థో.

౨౩౪. అనభిరతోతి అఞ్ఞత్థ గిహిభావం పత్థయమానో వుచ్చతి, ఇధ పన కామరాగవసేన ఉక్కణ్ఠితతాయ విక్ఖిత్తచిత్తతాయ సమన్నాగతో అధిప్పేతోతి ఆహ **విక్ఖిత్తచిత్తో**తిఆది.

౨౩౬-౨౩౭. సఞ్చేతనికాతి ఏత్థ **సం**-సద్దో విజ్జమానత్థతాయ సాత్థకోతి దస్సేన్తో ఆహ **సంవిజ్జతి చేతనా అస్సాతి**. తత్థ **చేతనాతి** వీతిక్కమవసప్పవత్తా పుబ్బభాగచేతనా. **అస్సాతి** సుక్కవిస్సట్ఠియా. ఇమస్మిం వికప్పే **ఇక**-సద్దస్స విసుం అత్థో నత్థీతి ఆహ **సఞ్చేతనావ సఞ్చేతనికాతి**. ఇదాని **సం**-సద్దస్స అత్థం అనపేక్ఖిత్వా **ఇక**-సద్దోవ అస్సత్థిఅత్థం పకాసేతీతి దస్సేన్తో **సఞ్చేతనా వా అస్సా అత్థీతి సఞ్చేతనికాతి** దుతియవికప్పమాహ. సంవిజ్జతి చేతనా అస్సాతి పదభాజనే వత్తబ్బే బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా **జానన్తో**తిఆది వుత్తం. **ఉపక్కమామీతి జానన్తోతి** మోచనత్థం ఉపక్కమామీతి జానన్తో.

ఆసయభేదతోతి పిత్తాదిఆసయభేదతో. బుద్ధపచ్చేకబుద్ధానమ్పి హి రఞ్ఞోపి చక్కవత్తిస్స పిత్తసేమ్హపుబ్బలోహితాసయేసు చతూసు అఞ్ఞతరో ఆసయో హోతియేవ, మన్దపఞ్ఞానం పన చత్తారోపి ఆసయా హోన్తి. **ధాతునానత్తతోతి** పథవీధాతుఆదీనం చతున్నం ధాతూనం, చక్ఖాదీనం వా అట్ఠారసన్నం ధాతూనం, రససోణితాదీనం వా ధాతూనం నానత్తతో.

వత్థిసీసన్తి వత్థిపుటస్స అబ్భన్తరే మత్థకపస్సం. ‘‘**రాగ…పే॰… అసక్కోన్తో**’’తి రాగపరియుట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం. రాజా పన ‘‘సమ్భవస్స సకలకాయో ఠాన’’న్తి సుతపుబ్బత్తా వీమంసనత్థం ఏవమకాసీతి వదన్తి. **దకసోతన్తి** ముత్తమగ్గం, అఙ్గజాతప్పదేసన్తి వుత్తం హోతి. దకసోతోరోహణతో పట్ఠాయ పన ఉపాదిన్నతో వినిముత్తతాయ సమ్భవే ఉతుసముట్ఠానమేవ రూపం అవసిస్సతి, సేసం తిసముట్ఠానం నత్థీతి వేదితబ్బం. ఆపోధాతుయా సన్తానవసేన పవత్తమానాయ అవత్థావిసేసో సమ్భవో, సో చతుసముట్ఠానికో అట్ఠకథాయం చతుసముట్ఠానికేసు సమ్భవస్స వుత్తత్తా. సో పన సోళసవస్సకాలే ఉప్పజ్జతి, తస్స రాగవసేన ఠానాచావనం హోతీతి వదన్తి, తస్మా యం వుత్తం **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** ‘‘సుక్కవిస్సట్ఠి నామ రాగసముట్ఠానా హోతీ’’తి, తం సమ్భవస్స ఠానాచావనం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం, న పన సమ్భవో చిత్తసముట్ఠానోయేవాతి దీపేతుం, తేనేవ తత్థ విస్సట్ఠిగ్గహణం కతం. ‘‘ఖీణాసవానం పన బ్రహ్మానఞ్చ సమ్భవో నత్థీ’’తి **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** వుత్తం, తస్మా యం వుత్తం **కథావత్థుఅట్ఠకథాయం** (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౭) ‘‘తాసం దేవతానం సుక్కవిస్సట్ఠి నామ నత్థీ’’తి, తమ్పి ఠానాచావనం సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం, న పన దేవతానం సబ్బసో సమ్భవస్స అభావం సన్ధాయ. ఛన్నమ్పి పన కామావచరదేవతానం కామా పాకతికాయేవ. మనుస్సా వియ హి తే ద్వయంద్వయసమాపత్తివసేనేవ మేథునం పటిసేవన్తి, కేవలం పన నిస్సన్దాభావో తేసం వత్తబ్బో. తఙ్ఖణికపరిళాహవూపసమావహం సమ్ఫస్ససుఖమేవ హి తేసం కామకిచ్చం. కేచి పన ‘‘చాతుమహారాజికతావతింసానంయేవ ద్వయంద్వయసమాపత్తియా కామకిచ్చం ఇజ్ఝతి, యామానం అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలిఙ్గనమత్తేన, తుసితానం హత్థామసనమత్తేన, నిమ్మానరతీనం హసితమత్తేన, పరనిమ్మితవసవత్తీనం ఓలోకితమత్తేన కామకిచ్చం ఇజ్ఝతీ’’తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయం పటిక్ఖిత్తం తాదిసస్స కామేసు విరజ్జనస్స తేసు అభావతో కామానఞ్చ ఉత్తరుత్తరి పణీతతరపణీతతమభావతో.

తథేవాతి ‘‘మోచనస్సాదేన నిమిత్తే ఉపక్కమతో’’తిఆదిం అతిదిసతి. ‘‘విస్సట్ఠీతి ఠానతో చావనా వుచ్చతీ’’తి వుత్తత్తా **దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తేతి** కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **దకసోతోరోహణఞ్చేత్థా**తిఆది. **ఏత్థాతి** తీసుపి వాదేసు. **అధివాసేత్వాతి** నిమిత్తే ఉపక్కమిత్వా పున విప్పటిసారే ఉప్పన్నే అధివాసేత్వా. **అన్తరా నివారేతున్తి** ఠానతో చుతం దకసోతం ఓతరితుం అదత్వా అన్తరా నివారేతుం. తేనాహ – **ఠానా చుతఞ్హి అవస్సం దకసోతం ఓతరతీతి** . **ఠానాచావనమత్తేనేవాతి** దకసోతం అనోతిణ్ణేపీతి అధిప్పాయో. ఏత్థ చ ‘‘సకలో కాయో ఠాన’’న్తి వాదే ఠానాచావనం వదన్తేన సకలసరీరతో చుతస్సపి దకసోతోరోహణతో పుబ్బే అప్పమత్తకస్స అన్తరాళస్స సమ్భవతో వుత్తం. సకలసరీరే వా తస్మిం తస్మిం పదేసే ఠితస్స ఠానా చుతం సన్ధాయ ‘‘ఠానాచావనమత్తేనేవా’’తి వుత్తం. **నిమిత్తే ఉపక్కమన్తస్సేవాతి** మోచనస్సాదేన ఉపక్కమన్తస్స. హత్థపరికమ్మాదీసు సతిపి మోచనస్సాదే నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో నత్థి ఆపత్తీతి ఆహ ‘‘**హత్థపరికమ్మ…పే॰… అనాపత్తీ**’’తి. **అయం సబ్బాచరియసాధారణవినిచ్ఛయోతి** ‘‘దకసోతోరోహణఞ్చేత్థా’’తిఆదినా వుత్తో తిణ్ణమ్పి ఆచరియానం సాధారణో వినిచ్ఛయో.

ఖోభకరణపచ్చయో నామ విసభాగభేసజ్జసేనాసనాహారాదిపచ్చయో. **అత్థకామతాయ వా అనత్థకామతాయ వాతి** పసన్నా అత్థకామతాయ, కుద్ధా అనత్థకామతాయ. **అత్థాయ వా అనత్థాయ వాతి** సభావతో భవితబ్బాయ అత్థాయ వా అనత్థాయ వా. **ఉపసంహరన్తీతి** అత్తనో దేవానుభావేన ఉపనేన్తి. **బోధిసత్తమాతా వియ పుత్తపటిలాభనిమిత్తన్తి** తదా కిర పురే పుణ్ణమాయ సత్తమదివసతో పట్ఠాయ విగతసురాపానం మాలాగన్ధాదివిభూతిసమ్పన్నం నక్ఖత్తకీళం అనుభవమానా బోధిసత్తమాతా సత్తమే దివసే పాతోవ ఉట్ఠాయ గన్ధోదకేన న్హాయిత్వా సబ్బాలఙ్కారవిభూసితా వరభోజనం భుఞ్జిత్వా ఉపోసథఙ్గాని అధిట్ఠాయ సిరిగబ్భం పవిసిత్వా సిరిసయనే నిపన్నా నిద్దం ఓక్కమమానా ఇమం సుపినం అద్దస – చత్తారో కిర నం మహారాజానో సయనేనేవ సద్ధిం ఉక్ఖిపిత్వా అనోతత్తదహం నేత్వా న్హాపేత్వా దిబ్బవత్థం నివాసేత్వా దిబ్బగన్ధేహి విలిమ్పేత్వా దిబ్బపుప్ఫాని పిళన్ధిత్వా తతో అవిదూరే రజతపబ్బతో, తస్స అన్తో కనకవిమానం అత్థి, తస్మిం పాచీనతో సీసం కత్వా నిపజ్జాపేసుం. అథ బోధిసత్తో సేతవరవారణో హుత్వా తతో అవిదూరే ఏకో సువణ్ణపబ్బతో, తత్థ చరిత్వా తతో ఓరుయ్హ రజతపబ్బతం అభిరుహిత్వా కనకవిమానం పవిసిత్వా మాతరం పదక్ఖిణం కత్వా దక్ఖిణపస్సం ఫాలేత్వా కుచ్ఛిం పవిట్ఠసదిసో అహోసి. ఇమం సుపినం సన్ధాయ ఏతం వుత్తం ‘‘బోధిసత్తమాతా వియ పుత్తపటిలాభనిమిత్త’’న్తి.

పఞ్చ మహాసుపినేతి (అ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౫.౧౯౬) మహన్తేహి పురిసేహి పస్సితబ్బతో మహన్తానఞ్చ అత్థానం నిమిత్తభావతో మహాసుపినే. తే పన పఞ్చ మహాసుపినే నేవ లోకియమహాజనో పస్సతి, న మహారాజానో, న చక్కవత్తిరాజానో, న అగ్గసావకా, న పచ్చేకబుద్ధా, న సమ్మాసమ్బుద్ధా, ఏకో సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తోయేవ పస్సతి. తేన వుత్తం ‘‘బోధిసత్తో వియ పఞ్చ మహాసుపినే’’తి. అమ్హాకఞ్చ పన బోధిసత్తో కదా తే సుపినే పస్సీతి? ‘‘స్వే బుద్ధో భవిస్సామీ’’తి చాతుద్దసియం పక్ఖస్స రత్తివిభాయనకాలే పస్సి. కాలవసేన హి దివా దిట్ఠో సుపినో న

సమేతి, తథా పఠమయామే మజ్ఝిమయామే చ. పచ్ఛిమయామే బలవపచ్చూసే పన అసితపీతసాయితే సమ్మాపరిణామగతే కాయస్మిం ఓజాయ పతిట్ఠితాయ అరుణే ఉగ్గచ్ఛమానే దిట్ఠసుపినో సమేతి. ఇట్ఠనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో ఇట్ఠం పటిలభతి, అనిట్ఠనిమిత్తం పస్సన్తో అనిట్ఠం, తస్మా బోధిసత్తోపి సుపినం పస్సన్తో రత్తివిభాయనకాలే పస్సి.

కే పన తే పఞ్చ మహాసుపినాతి? తథాగతస్స అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స పుబ్బేవ సమ్బోధా అనభిసమ్బుద్ధస్స బోధిసత్తస్సేవ సతో పఞ్చ మహాసుపినా పాతురహేసుం (అ. ని. ౫.౧౯౬) – అయం మహాపథవీ మహాసయనం అహోసి, హిమవా పబ్బతరాజా బిమ్బోహనం అహోసి, పురత్థిమే సముద్దే వామహత్థో ఓహితో అహోసి, పచ్ఛిమే సముద్దే దక్ఖిణహత్థో ఓహితో అహోసి, దక్ఖిణసముద్దే ఉభో పాదా ఓహితా అహేసుం, అయం పఠమో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం దబ్బతిణసఙ్ఖాతా తిరియా నామ తిణజాతి నభిమణ్డలమత్తేన రత్తదణ్డేన నాభితో ఉగ్గన్త్వా తస్స పస్సన్తస్సేవ విదత్థిమత్తం రతనమత్తం బ్యామమత్తం యట్ఠిమత్తం గావుతమత్తం అడ్ఢయోజనమత్తం యోజనమత్తన్తి ఏవం ఉగ్గన్త్వా అనేకయోజనసహస్సం నభం ఆహచ్చ ఠితా అహోసి, అయం దుతియో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం సేతా కిమీ కణ్హసీసా పాదేహి ఉస్సక్కిత్వా యావ జాణుమణ్డలా పటిచ్ఛాదేసుం, అయం తతియో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం చత్తారో సకుణా నానావణ్ణా చతూహి దిసాహి ఆగన్త్వా పాదమూలే నిపతిత్వా సబ్బసేతా సమ్పజ్జింసు, అయం చతుత్థో మహాసుపినో పాతురహోసి.

పున చపరం బోధిసత్తో మహతో మీళ్హపబ్బతస్స ఉపరూపరి చఙ్కమతి అలిప్పమానో మీళ్హేన, అయం పఞ్చమో మహాసుపినో పాతురహోసి. ఇమే పఞ్చ మహాసుపినా.

తత్థ పఠమో అనుత్తరాయ సమ్మాసమ్బోధియా పుబ్బనిమిత్తం, దుతియో అరియస్స అట్ఠఙ్గికస్స మగ్గస్స దేవమనుస్సేసు సుప్పకాసితభావస్స పుబ్బనిమిత్తం, తతియో బహూనం ఓదాతవసనానం గిహీనం భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా సరణగమనస్స పుబ్బనిమిత్తం, చతుత్థో ఖత్తియాదీనం చతున్నం వణ్ణానం తథాగతప్పవేదితే ధమ్మవినయే అగారస్మా అనగారియం పబ్బజిత్వా అనుత్తరవిముత్తిసచ్ఛికిరియాయ పుబ్బనిమిత్తం, పఞ్చమో చతున్నం పచ్చయానం లాభితాయ తేసు చ అనుపలిత్తభావస్స పుబ్బనిమిత్తం.

అపిచ యం నో చక్కవాళమహాపథవిం సిరిసయనభూతం అద్దస, తం బుద్ధభావస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం హిమవన్తం పబ్బతరాజానం బిమ్బోహనం అద్దస, తం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణబిమ్బోహనస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం చత్తారో హత్థపాదే సముద్దస్స ఉపరూపరిభాగేన గన్త్వా చక్కవాళమత్థకే ఠితే అద్దస, తం ధమ్మచక్కస్స అప్పటివత్తియభావే పుబ్బనిమిత్తం. యం అత్తానం ఉత్తానకం నిపన్నం అద్దస, తం తీసు భవేసు అవకుజ్జానం సత్తానం ఉత్తానముఖభావస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా పస్సన్తో వియ అహోసి, తం దిబ్బచక్ఖుపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం. యం యావ భవగ్గా ఏకాలోకం అహోసి, తం అనావరణఞాణస్స పుబ్బనిమిత్తం. సేసం వుత్తనయమేవ. ఇతి తంతంవిసేసాధిగమనిమిత్తభూతే పఞ్చ మహాసుపినే పస్సి. తేన వుత్తం “బోధిసత్తో వియ పఞ్చ మహాసుపినే”తి.

కోసలరాజా వియ సోళస సుపినేతి –

“ఉసభా రుక్ఖా గావియో గవా చ,
అస్సో కంసో సిఙ్గాలీ చ కుమ్భో;
పోక్ఖరణీ చ అపాకచన్దనం,
లాబూని సీదన్తి సిలా ప్లవన్తి.

“మణ్డూకియో కణ్హసప్పే గిలన్తి,
కాకం సువణ్ణా పరివారయన్తి;
తసా వకా ఏళకానం భయా హీ”తి. (జా. ౧.౧.౭౭) –

ఇమే సోళస సుపినే పస్సన్తో కోసలరాజా వియ.

౧. ఏకదివసం కిర కోసలరాజా రత్తిం నిద్దూపగతో పచ్ఛిమయామే సోళస సుపినే పస్సి (జా. అట్ఠ. ౧.౧.మహాసుపినజాతకవణ్ణనా). తత్థ చత్తారో అఞ్జనవణ్ణా కాళఉసభా “యుజ్ఝిస్సామా”తి చతూహి దిసాహి రాజఙ్గణం ఆగన్త్వా “ఉసభయుద్ధం పస్సిస్సామా”తి మహాజనే సన్నిపతితే యుజ్ఝనాకారం దస్సేత్వా నదిత్వా గజ్జిత్వా అయుజ్ఝిత్వావ పటిక్కన్తా. ఇమం పఠమం సుపినం అద్దస.

౨. ఖుద్దకా రుక్ఖా చేవ గచ్ఛా చ పథవిం భిన్దిత్వా విదత్థిమత్తమ్పి రతనమత్తమ్పి అనుగ్గన్త్వావ పుప్ఫన్తి చేవ ఫలన్తి చ. ఇమం దుతియం అద్దస.

౩. గావియో తదహుజాతానం వచ్ఛానం ఖీరం పివన్తియో అద్దస. అయం తతియో సుపినో.

౪. ధురవాహే ఆరోహపరిణాహసమ్పన్నే మహాగోణే యుగపరమ్పరాయ అయోజేత్వా తరుణే గోదమ్మే ధురే యోజేన్తే అద్దస, తే ధురం వహితుం అసక్కోన్తా ఛడ్డేత్వా అట్ఠంసు, సకటాని నప్పవత్తింసు. అయం చతుత్థో సుపినో.

౫. ఏకం ఉభతోముఖం అస్సం అద్దస, తస్స ఉభోసు పస్సేసు యవసీసం దేన్తి, సో ద్వీహిపి ముఖేహి ఖాదతి. అయం పఞ్చమో సుపినో.

౬. మహాజనో సతసహస్సగ్ఘనకం సువణ్ణపాతిం సమ్మజ్జిత్వా “ఇధ పస్సావం కరోహీ”తి ఏకస్స జరసిఙ్గాలస్స ఉపనామేసి, తం తత్థ పస్సావం కరోన్తం అద్దస. అయం ఛట్ఠో సుపినో.

౭. ఏకో పురిసో రజ్జుం వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిపతి, తేన నిసిన్నపీఠస్స హేట్ఠా సయితా ఛాతసిఙ్గాలీ తస్స అజానన్తస్సేవ తం ఖాదతి. ఇమం సత్తమం సుపినం అద్దస.

౮. రాజద్వారే బహూహి తుచ్ఛకుమ్భేహి పరివారేత్వా ఠపితం ఏకం మహన్తం పూరితకుమ్భం అద్దస, చత్తారోపి పన వణ్ణా చతూహి దిసాహి చతూహి అనుదిసాహి చ ఘటేహి ఉదకం ఆహరిత్వా పూరితకుమ్భమేవ పూరేన్తి, పూరితపూరితం ఉదకం ఉత్తరిత్వా పలాయతి, తేపి పునప్పునం తత్థేవ ఉదకం ఆసిఞ్చన్తి, తుచ్ఛకుమ్భే ఓలోకేన్తాపి నత్థి. అయం అట్ఠమో సుపినో.

౯. ఏకం పఞ్చపదుమసఞ్ఛన్నం గమ్భీరం సబ్బతోతిత్థం పోక్ఖరణిం అద్దస, సమన్తతో ద్విపదచతుప్పదా ఓతరిత్వా తత్థ పానీయం పివన్తి, తస్సా మజ్ఝే గమ్భీరట్ఠానే ఉదకం ఆవిలం, తీరప్పదేసే ద్విపదచతుప్పదానం అక్కమనట్ఠానే అచ్ఛం విప్పసన్నం అనావిలం. అయం నవమో సుపినో.

౧౦. ఏకిస్సాయేవ చ కుమ్భియా పచ్చమానం ఓదనం అపాకం అద్దస, "అపాక"న్తి విచారేత్వా విభజిత్వా ఠపితం వియ తీహాకారేహి పచ్చమానం ఏకస్మిం పస్సే అతికిలిన్నో హోతి, ఏకస్మిం ఉత్తణ్డులో, ఏకస్మిం సుపక్కోతి. అయం దసమో సుపినో.

౧౧. సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తే అద్దస. అయం ఏకాదసమో సుపినో.

౧౨. తుచ్ఛలాబూని ఉదకే సీదన్తాని అద్దస. అయం ద్వాదసమో సుపినో.

౧౩. మహన్తమహన్తా కూటాగారప్పమాణా ఘనసిలా నావా వియ ఉదకే ప్లవమానా అద్దస. అయం తేరసమో సుపినో.

౧౪. ఖుద్దకమధుకపుప్ఫప్పమాణా మణ్డూకియో మహన్తే కణ్హసప్పే వేగేన అనుబన్ధిత్వా ఉప్పలనాళే వియ ఛిన్దిత్వా మంసం ఖాదిత్వా గిలన్తియో అద్దస. అయం చుద్దసమో సుపినో.

౧౫. దసహి అసద్ధమ్మేహి సమన్నాగతం గామగోచరం కాకం కఞ్చనవణ్ణవణ్ణతాయ "సువణ్ణా"తి లద్ధనామే సువణ్ణరాజహంసే పరివారేన్తే అద్దస. అయం పన్నరసమో సుపినో.

౧౬. పుబ్బే దీపినో ఏళకే ఖాదన్తి, తే పన ఏళకే దీపినో అనుబన్ధిత్వా మురామురాతి ఖాదన్తే అద్దస, అథఞ్ఞే తసా వకా ఏళకే దూరతోవ దిస్వా తసితా తాసప్పత్తా హుత్వా ఏళకానం భయా పలాయిత్వా గుమ్బగహనాని పవిసిత్వా నిలీయింసు. అయం సోళసమో సుపినో.

౧. తత్థ అధమ్మికానం రాజూనం అధమ్మికానఞ్చ మనుస్సానం కాలే లోకే విపరివత్తమానే కుసలే ఓసన్నే అకుసలే ఉస్సన్నే లోకస్స పరిహీనకాలే దేవో న సమ్మా వస్సిస్సతి, మేఘపాదా ఛిజ్జిస్సన్తి, సస్సాని మిలాయిస్సన్తి, దుబ్భిక్ఖం భవిస్సతి, వస్సితుకామా వియ చతూహి దిసాహి మేఘా ఉట్ఠహిత్వా ఇత్థికాహి ఆతపే పత్థటానం వీహిఆదీనం తేమనభయేన అన్తో పవేసితకాలే పురిసేసు కుదాలపిటకే ఆదాయ ఆళిబన్ధనత్థాయ నిక్ఖన్తేసు వస్సనాకారం దస్సేత్వా గజ్జిత్వా విజ్జులతా నిచ్ఛారేత్వా ఉసభా వియ అయుజ్ఝిత్వా అవస్సిత్వావ పలాయిస్సన్తి. అయం పఠమస్స విపాకో.

౨. లోకస్స పరిహీనకాలే మనుస్సానం పరిత్తాయుకకాలే సత్తా తిబ్బరాగా భవిస్సన్తి, అసమ్పత్తవయావ కుమారియో పురిసన్తరం గన్త్వా ఉతునియో చేవ గబ్భినియో చ హుత్వా పుత్తధీతాహి వడ్ఢిస్సన్తి. ఖుద్దకరుక్ఖానం పుప్ఫం వియ హి తాసం ఉతునిభావో, ఫలం వియ చ పుత్తధీతరో భవిస్సన్తి. అయం దుతియస్స విపాకో.

౩. మనుస్సానం జేట్ఠాపచాయికకమ్మస్స నట్ఠకాలే సత్తా మాతాపితూసు వా సస్సుససురేసు వా లజ్జం అనుపట్ఠపేత్వా సయమేవ కుటుమ్బం సంవిదహన్తావ ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి మహల్లకానం దాతుకామా దస్సన్తి, అదాతుకామా న దస్సన్తి, మహల్లకా అనాథా హుత్వా అసయంవసీ దారకే ఆరాధేత్వా జీవిస్సన్తి తదహుజాతానం వచ్ఛానం ఖీరం పివన్తియో మహాగావియో వియ. అయం తతియస్స విపాకో.

౪. అధమ్మికరాజూనం కాలే అధమ్మికరాజానో పణ్డితానం పవేణికుసలానం కమ్మనిత్థరణసమత్థానం మహామత్తానం యసం న దస్సన్తి, ధమ్మసభాయం వినిచ్ఛయట్ఠానేపి పణ్డితే వోహారకుసలే మహల్లకే అమచ్చే న ఠపేస్సన్తి. తబ్బిపరీతానం పన తరుణతరుణానం యసం దస్సన్తి, తథారూపే ఏవ చ వినిచ్ఛయట్ఠానే ఠపేస్సన్తి, తే రాజకమ్మాని చేవ యుత్తాయుత్తఞ్చ అజానన్తా నేవ తం యసం ఉక్ఖిపితుం సక్ఖిస్సన్తి, న రాజకమ్మాని నిత్థరితుం, తే అసక్కోన్తా కమ్మధురం ఛడ్డేస్సన్తి, మహల్లకాపి పణ్డితా అమచ్చా యసం అలభన్తా కిచ్చాని నిత్థరితుం సమత్థాపి "కిం అమ్హాకం ఏతేహి, మయం బాహిరకా జాతా, అబ్భన్తరికా తరుణదారకా జానిస్సన్తీ"తి ఉప్పన్నాని కమ్మాని న కరిస్సన్తి, ఏవం సబ్బథాపి తేసం రాజూనం హానియేవ భవిస్సతి, ధురం వహితుం అసమత్థానం వచ్ఛదమ్మానం ధురే యోజితకాలో వియ, ధురవాహానఞ్చ మహాగోణానం యుగపరమ్పరాయ అయోజితకాలో వియ భవిస్సతి. అయం చతుత్థస్స విపాకో.

౫. అధమ్మికరాజకాలేయేవ అధమ్మికబాలరాజానో అధమ్మికే లోలమనుస్సే వినిచ్ఛయే ఠపేస్సన్తి, తే పాపపుఞ్ఞేసు అనాదరా బాలా సభాయం నిసీదిత్వా వినిచ్ఛయం దేన్తా ఉభిన్నమ్పి అత్థపచ్చత్థికానం హత్థతో లఞ్జం గహేత్వా ఖాదిస్సన్తి అస్సో వియ ద్వీహి ముఖేహి యవసేసం. అయం పఞ్చమస్స విపాకో.

౬. అధమ్మికాయేవ విజాతిరాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం ఆసఙ్కాయ యసం న దస్సన్తి, అకులీనే వడ్ఢేస్సన్తి, ఏవం మహాకులాని దుగ్గతాని భవిస్సన్తి, లామకకులాని ఇస్సరాని. తే చ కులీనా పురిసా జీవితుం అసక్కోన్తా "ఇమే నిస్సాయ జీవిస్సామా"తి అకులీనానం ధీతరో దస్సన్తి, ఇతి తాసం కులధీతానం అకులీనేహి సద్ధిం సంవాసో జరసిఙ్గాలస్స సువణ్ణపాతియం పస్సావకరణసదిసో భవిస్సతి. అయం ఛట్ఠస్స విపాకో.

౭. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే ఇత్థియో పురిసలోలా సురాలోలా అలఙ్కారలోలా విసిఖాలోలా ఆమిసలోలా భవిస్సన్తి దుస్సీలా దురాచారా. తా సామికేహి కసిగోరక్ఖాదీని కమ్మాని కత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన సమ్భతం ధనం జారేహి సద్ధిం సురం పివన్తియో మాలాగన్ధవిలేపనం ధారయమానా అన్తోగేహే అచ్చాయికమ్పి కిచ్చం అనోలోకేత్వా గేహపరిక్ఖేపస్స ఉపరిభాగేనపి ఛిద్దట్ఠానేహిపి జారే ఉపధారయమానా స్వే వపితబ్బయుత్తకం బీజమ్పి కోట్టేత్వా యాగుభత్తఖజ్జకాని సజ్జేత్వా ఖాదమానా విలుమ్పిస్సన్తి హేట్ఠాపీఠకనిపన్నకఛాతకసిఙ్గాలీ వియ వట్టేత్వా వట్టేత్వా పాదమూలే నిక్ఖిత్తరజ్జుం. అయం సత్తమస్స విపాకో.

౮. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే లోకో పరిహాయిస్సతి, రట్ఠం నిరోజం భవిస్సతి, రాజానో దుగ్గతా కపణా భవిస్సన్తి. యో ఇస్సరో భవిస్సతి, తస్స భణ్డాగారే సతసహస్సమత్తా కహాపణా భవిస్సన్తి, తే ఏవం దుగ్గతా సబ్బే జనపదే అత్తనో కమ్మం కారయిస్సన్తి, ఉపద్దుతా మనుస్సా సకే కమ్మన్తే ఛడ్డేత్వా రాజూనంయేవ అత్థాయ పుబ్బణ్ణాపరణ్ణాని వపన్తా రక్ఖన్తా లాయన్తా

మద్దన్తా పవేసేన్తా ఉచ్ఛుఖేత్తాని కరోన్తా యన్తాని వాహేన్తా ఫాణితాదీని పచన్తా పుప్ఫారామే ఫలారామే చ కరోన్తా తత్థ తత్థ నిప్ఫన్నాని పుప్ఫఫలాదీని ఆహరిత్వా రఞ్ఞో కోట్ఠాగారమేవ పూరేస్సన్తి, అత్తనో గేహేసు తుచ్ఛకోట్ఠే ఓలోకేన్తాపి న భవిస్సన్తి, తుచ్ఛతుచ్ఛకుమ్భే అనోలోకేత్వా పూరితకుమ్భపూరణసదిసమేవ భవిస్సతి. అయం అట్ఠమస్స విపాకో.

౯. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, ఛన్దాదివసేన అగతిం గచ్ఛన్తా రజ్జం కారేస్సన్తి, ధమ్మేన వినిచ్ఛయం నామ న దస్సన్తి, లఞ్జవిత్తకా భవిస్సన్తి ధనలోలా, రట్ఠవాసికేసు తేసం ఖన్తిమేత్తానుద్దయం నామ న భవిస్సతి, కక్ఖళా ఫరుసా ఉచ్ఛుయన్తే ఉచ్ఛుగణ్ఠికా వియ మనుస్సే పీళేన్తా నానప్పకారం బలిం ఉప్పాదేత్వా ధనం గణ్హిస్సన్తి, మనుస్సా బలిపీళితా కిఞ్చి దాతుం అసక్కోన్తా గామనిగమాదయో ఛడ్డేత్వా పచ్చన్తం గన్త్వా వాసం కప్పేస్సన్తి, మజ్ఝిమజనపదో సుఞ్ఞో భవిస్సతి, పచ్చన్తో ఘనవాసో సేయ్యథాపి పోక్ఖరణియా మజ్ఝే ఉదకం ఆవిలం పరియన్తే విప్పసన్నం. అయం నవమస్స విపాకో.

౧౦. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే రాజానో అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తేసు అధమ్మికేసు రాజయుత్తాపి బ్రాహ్మణగహపతికాపి నేగమజానపదాపీతి సమణబ్రాహ్మణే ఉపాదాయ సబ్బే మనుస్సా అధమ్మికా భవిస్సన్తి, తతో తేసం ఆరక్ఖదేవతా బలిపటిగ్గాహికదేవతా రుక్ఖదేవతా ఆకాసట్ఠకదేవతాతి ఏవం దేవతాపి అధమ్మికా భవిస్సన్తి, అధమ్మికరాజూనం రజ్జే వాతా విసమా ఖరా వాయిస్సన్తి, తే ఆకాసట్ఠకవిమానాని కమ్పేస్సన్తి, తేసు కమ్పితేసు దేవతా కుపితా దేవం వస్సితుం న దస్సన్తి, వస్సమానోపి సకలరట్ఠే ఏకప్పహారేనేవ న వస్సిస్సతి, వస్సమానోపి సబ్బత్థ కసికమ్మస్స వా వప్పకమ్మస్స వా ఉపకారో హుత్వా న వస్సిస్సతి. యథా చ రట్ఠే, ఏవం జనపదేపి గామేపి ఏకతళాకస్సరేపి ఏకప్పహారేనేవ న వస్సిస్సతి, తళాకస్స ఉపరిభాగే వస్సన్తో హేట్ఠాభాగే న వస్సిస్సతి, హేట్ఠా వస్సన్తో ఉపరి న వస్సిస్సతి, ఏకస్మిం భాగే సస్సం అతివస్సేన నస్సిస్సతి, ఏకస్మిం అవస్సన్తో మిలాయిస్సతి, ఏకస్మిం సమ్మా వస్సమానో సమ్పాదేస్సతి, ఏవం ఏకస్స రఞ్ఞో రజ్జే వుత్తా సస్సా తిప్పకారా భవిస్సన్తి ఏకకుమ్భియా ఓదనో వియ. అయం దసమస్స విపాకో.

౧౧. గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే సాసనే పరిహాయన్తే పచ్చయలోలా అలజ్జికా బహూ భిక్ఖూ భవిస్సన్తి, తే భగవతా పచ్చయలోలుప్పం నిమ్మథేత్వా కథితధమ్మదేసనం చీవరాదిచతుపచ్చయహేతు పరేసం దేసేస్సన్తి, పచ్చయేహి ముచ్ఛిత్వా నిరత్థకపక్ఖే ఠితా నిబ్బానాభిముఖం కత్వా దేసేతుం న సక్ఖిస్సన్తి, కేవలం "పదబ్యఞ్జనసమ్పత్తిఞ్చేవ మధురసద్దఞ్చ సుత్వా మహగ్ఘాని చీవరాని దస్సన్తి"ఇచ్చేవం దేసేస్సన్తి. అపరే అన్తరవీథిచతుక్కరాజద్వారాదీసు నిసీదిత్వా కహాపణఅడ్ఢకహాపణపాదమాసకరూపాదీనిపి నిస్సాయ దేసేస్సన్తి. ఇతి భగవతా నిబ్బానగ్ఘనకం కత్వా దేసితం ధమ్మం చతుపచ్చయత్థాయ చేవ కహాపణఅడ్ఢకహాపణాదిఅత్థాయ చ విక్కిణిత్వా దేసేన్తా సతసహస్సగ్ఘనకం చన్దనసారం పూతితక్కేన విక్కిణన్తా వియ భవిస్సన్తి. అయం ఏకాదసమస్స విపాకో.

౧౨. అధమ్మికరాజకాలే లోకే విపరివత్తన్తేయేవ రాజానో జాతిసమ్పన్నానం కులపుత్తానం యసం న దస్సన్తి, అకులీనానఞ్ఞేవ దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, ఇతరే దలిద్దా. రాజసమ్ముఖేపి రాజద్వారేపి అమచ్చసమ్ముఖేపి వినిచ్ఛయట్ఠానేపి తుచ్ఛలాబుసదిసానం అకులీనానంయేవ కథా ఓసీదిత్వా ఠితా వియ నిచ్చలా సుప్పతిట్ఠితా భవిస్సతి, సఙ్ఘసన్నిపాతేపి సఙ్ఘకమ్మగణకమ్మట్ఠానేసు చేవ పత్తచీవరపరివేణాదివినిచ్ఛయట్ఠానేసు చ దుస్సీలానం పాపపుగ్గలానంయేవ కథా నియ్యానికా భవిస్సతి, న లజ్జిభిక్ఖూనన్తి ఏవం సబ్బథాపి తుచ్ఛలాబూనం సీదనకాలో వియ భవిస్సతి. అయం ద్వాదసమస్స విపాకో.

౧౩. తాదిసేయేవ కాలే అధమ్మికరాజానో అకులీనానం యసం దస్సన్తి, తే ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా దుగ్గతా. తేసు న కేచి గారవం కరిస్సన్తి, ఇతరేసుయేవ కరిస్సన్తి, రాజసమ్ముఖే వా అమచ్చసమ్ముఖే వా వినిచ్ఛయట్ఠానే వా వినిచ్ఛయకుసలానం ఘనసిలాసదిసానం కులపుత్తానం కథా న ఓగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి. తేసు కథేన్తేసు "కిం ఇమే కథేన్తీ"తి ఇతరే పరిహాసమేవ కరిస్సన్తి, భిక్ఖుసన్నిపాతేపి వుత్తప్పకారేసు ఠానేసు నేవ పేసలే భిక్ఖూ గరుకాతబ్బే మఞ్ఞిస్సన్తి, నాపి నేసం కథా పరియోగాహిత్వా పతిట్ఠహిస్సతి, సిలానం ప్లవకాలో వియ భవిస్సతి. అయం తేరసమస్స విపాకో.

౧౪. లోకే పరిహాయన్తేయేవ మనుస్సా తిబ్బరాగాదిజాతికా కిలేసానువత్తకా హుత్వా తరుణతరుణానం అత్తనో భరియానం వసే వత్తిస్సన్తి, గేహే దాసకమ్మకరాదయోపి గోమహింసాదయోపి హిరఞ్ఞసువణ్ణమ్పి సబ్బం తాసంయేవ ఆయత్తం భవిస్సతి, "అసుకహిరఞ్ఞసువణ్ణం వా పరిచ్ఛేదాదిజాతం వా కహ"న్తి వుత్తే "యత్థ వా తత్థ వా హోతు, కిం తుయ్హిమినా బ్యాపారేన, త్వం మయ్హం ఘరే సన్తం వా అసన్తం వా జానితుకామో జాతో"తి వత్వా నానప్పకారేహి అక్కోసిత్వా ముఖసత్తీహి కోట్టేత్వా దాసచేటకం వియ వసే కత్వా అత్తనో ఇస్సరియం పవత్తేస్సన్తి, ఏవం మధుకపుప్ఫప్పమాణమణ్డూకపోతికానం ఆసీవిసే కణ్హసప్పే గిలనకాలో వియ భవిస్సతి. అయం చుద్దసమస్స విపాకో.

౧౫. దుబ్బలరాజకాలే రాజానో హత్థిసిప్పాదీసు అకుసలా యుద్ధేసు అవిసారదా భవిస్సన్తి, తే అత్తనో రాజాధిపచ్చం ఆసఙ్కమానా సమానజాతికానం కులపుత్తానం ఇస్సరియం అదత్వా అత్తనో పాదమూలికన్హాపకకప్పకాదీనం దస్సన్తి, జాతిగోత్తసమ్పన్నా కులపుత్తా రాజకులే పతిట్ఠం అలభమానా జీవికం కప్పేతుం అసమత్థా హుత్వా ఇస్సరియట్ఠానే జాతిగోత్తహీనే అకులీనే ఉపట్ఠహన్తా విచరిస్సన్తి, సువణ్ణరాజహంసేహి కాకస్స పరివారితకాలో వియ భవిస్సతి. అయం పన్నరసమస్స విపాకో.

౧౬. అధమ్మికరాజకాలేయేవ చ అకులీనావ రాజవల్లభా ఇస్సరా భవిస్సన్తి, కులీనా అప్పఞ్ఞాతా దుగ్గతా. తే రాజవల్లభా రాజానం అత్తనో కథం గాహాపేత్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు బలవన్తో హుత్వా దుబ్బలానం పవేణిఆగతాని ఖేత్తవత్థుఆదీని "అమ్హాకం సన్తకాని ఏతానీ"తి అభియుఞ్జిత్వా తే "న తుమ్హాకం, అమ్హాక"న్తి ఆగన్త్వా వినిచ్ఛయట్ఠానాదీసు వివదన్తే వేత్తలతాదీహి పహరాపేత్వా గీవాయం గహేత్వా అపకడ్ఢాపేత్వా "అత్తనో పమాణం న జానాథ, అమ్హేహి సద్ధిం వివదథ, ఇదాని వో రఞ్ఞో కథేత్వా హత్థపాదచ్ఛేదాదీని కారేస్సామా"తి సన్తజ్జేస్సన్తి, తే తేసం భయేన అత్తనో సన్తకాని ఖేత్తవత్థూని "తుమ్హాకంయేవ తాని, గణ్హథా"తి నియ్యాతేత్వా అత్తనో గేహాని పవిసిత్వా భీతా నిపజ్జిస్సన్తి. పాపభిక్ఖూపి పేసలే భిక్ఖూ యథారుచి విహేఠేస్సన్తి, పేసలా భిక్ఖూ పటిసరణం అలభమానా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గహనట్ఠానేసు నిలీయిస్సన్తి, ఏవం హీనజచ్చేహి చేవ పాపభిక్ఖూహి చ ఉపద్దుతానం జాతిమన్తకులపుత్తానఞ్చేవ పేసలభిక్ఖూనఞ్చ ఏళకానం భయేన తసవకానం పలాయనకాలో వియ భవిస్సతి . అయం సోళసమస్స విపాకో. ఏవం తస్స తస్స అత్థస్స పుబ్బనిమిత్తభూతే సోళస సుపినే పస్సి. తేన వుత్తం – "కోసలరాజా వియ సోళస సుపినే"తి. ఏత్థ చ పుబ్బనిమిత్తతో అత్తనో అత్థానత్థనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో అత్తనో కమ్మానుభావేన పస్సతి, కోసలరాజా వియ లోకస్స అత్థానత్థనిమిత్తం సుపినం పస్సన్తో పన సబ్బసత్తసాధారణకమ్మానుభావేన పస్సతీతి వేదితబ్బం.

కుద్ధా హి దేవతాతి నాగమహావిహారే మహాథేరస్స కుద్ధా దేవతా వియ. రోహణే కిర నాగమహావిహారే మహాథేరో భిక్ఖుసఙ్ఘం అనపలోకేత్వావ ఏకం నాగరుక్ఖం ఛిన్దాపేసి. రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా థేరస్స కుద్ధా పఠమమేవ నం సచ్చసుపినేన పలోభేత్వా పచ్ఛా "ఇతో తే సత్తదివసమత్థకే ఉపట్ఠాకో రాజా మరిస్సతీ"తి సుపినే ఆరోచేసి. థేరో తం కథం ఆహరిత్వా రాజోరోధానం ఆచిక్ఖి. తా ఏకప్పహారేనేవ మహావిరవం విరవింసు. రాజా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛి. తా 'ఏవం థేరేన వుత్త"న్తి ఆరోచయింసు. రాజా దివసే గణాపేత్వా సత్తాహే వీతివత్తే థేరస్స హత్థపాదే ఛిన్దాపేసి. **ఏకన్తసచ్చమేవ హోతీ**తి ఫలస్స సచ్చభావతో వుత్తం, దస్సనం పన విపల్లత్థమేవ. తేనేవ పహీనవిపల్లాసా పుబ్బనిమిత్తభూతమ్పి సుపినం న పస్సన్తి, ద్వీహి తీహి వా కారణేహి కదాచి సుపినం పస్సన్తీతి ఆహ ''**సంసగ్గభేదతో**''తి. "అసేక్ఖా న పస్సన్తి పహీనవిపల్లాసత్తా"తి వచనతో చతున్నమ్పి కారణానం విపల్లాసో ఏవ మూలకారణన్తి దట్ఠబ్బం.

తన్తి సుపినకాలే పవత్తం భవఙ్గచిత్తం. **రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణన్తి** కమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తతో అఞ్ఞం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం న హోతి. **ఈదిసానీతి** పచ్చక్ఖతో అనుభూతపుబ్బపరికప్పితరూపాదిఆరమ్మణాని చేవ రాగాదిసమ్పయుత్తాని చ. **సబ్బోహారికచిత్తేనాతి** పకతిచిత్తేన. **ద్వీహి అన్తేహి ముత్తోతి** కుసలాకుసలసఙ్ఖాతేహి ద్వీహి అన్తేహి ముత్తో. **ఆవజ్జనతదారమ్మణక్ఖణేతి** ఇదం యావ తదారమ్మణుప్పత్తి, తావ పవత్తం చిత్తవారం సన్ధాయ వుత్తం. "సుపినేనేవ దిట్ఠం వియ మే, సుతం వియ మేతి కథనకాలే పన అబ్యాకతోయేవ ఆవజ్జనమత్తస్సేవ ఉప్పజ్జనతో"తి వదన్తి. ఏవం వదన్తేహి పఞ్చద్వారే దుతియమోఘవారే వియ మనోద్వారేపి ఆవజ్జనం ద్వత్తిక్ఖత్తుం ఉప్పజ్జిత్వా జవనట్ఠానే ఠత్వా భవఙ్గం ఓతరతీతి అధిప్పేతన్తి దట్ఠబ్బం ఏకచిత్తక్ఖణికస్స ఆవజ్జనస్స ఉప్పత్తియం "దిట్ఠం వియ మే, సుతం వియ మే"తి కప్పనాయ అసమ్భవతో.

ఏత్థ చ "సుపినన్తేపి తదారమ్మణవచనతో పచ్చుప్పన్నవసేన వా అతీతవసేన వా సభావధమ్మాపి సుపినన్తే ఆరమ్మణం హోన్తీ"తి వదన్తి. "యదిపి సుపినన్తే విభూతం హుత్వా ఉపట్ఠితే రూపాదివత్థుమ్హి తదారమ్మణం వుత్తం, తథాపి సుపినన్తే ఉపట్ఠితనిమిత్తస్స పరికప్పవసేన గహేతబ్బతాయ దుబ్బలభావతో దుబ్బలవత్థుకత్తాతి వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "కరజకాయస్స నిరుస్సాహసన్తభావప్పత్తితో తన్నిస్సితం హదయవత్థు న సుప్పసన్నం హోతి, తతో తన్నిస్సితాపి చిత్తుప్పత్తి న సుప్పసన్నా అసుప్పసన్నవట్టినిస్సితదీపప్పభా వియ, తస్మా **దుబ్బలవత్థుకత్తాతి** ఏత్థ దుబ్బలహదయవత్థుకత్తా"తి అత్థం వదన్తి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

సుపినన్తచేతనాతి మనోద్వారికజవనవసేన పవత్తా సుపినన్తే చేతనా. సుపినఞ్హి పస్సన్తో మనోద్వారికేనేవ జవనేన పస్సతి, న పఞ్చద్వారికేన. పటిబుజ్ఝన్తో చ మనోద్వారికేనేవ పటిబుజ్ఝతి, న పఞ్చద్వారికేన. నిద్దాయన్తస్స హి మహావట్టిం జాలేత్వా దీపే చక్ఖుసమీపం ఉపనీతే పఠమం చక్ఖుద్వారికం ఆవజ్జనం భవఙ్గం న ఆవట్టేతి, మనోద్వారికమేవ ఆవట్టేతి, అథ జవనం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతి. దుతియవారే చక్ఖుద్వారికం ఆవజ్జనం భవఙ్గం ఆవట్టేతి, తతో చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీని జవనపరియోసానాని పవత్తన్తి, తదనన్తరం భవఙ్గం పవత్తతి. తతియవారే మనోద్వారికఆవజ్జనేన భవఙ్గే ఆవట్టితే మనోద్వారికజవనం జవతి, తేన చిత్తేన "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే ఆలోకో"తి జానాతి. తథా నిద్దాయన్తస్స కణ్ణసమీపే తూరియేసు పగ్గహితేసు ఘానసమీపే సుగన్ధేసు వా దుగ్గన్ధేసు వా పుప్ఫేసు ఉపనీతేసు ముఖే సప్పిమ్హి వా ఫాణితే వా పక్ఖిత్తే పిట్ఠియం పాణినా పహారే దిన్నే పఠమం సోతద్వారికాదీని ఆవజ్జనాని భవఙ్గం న ఆవట్టేన్తి , మనోద్వారికమేవ ఆవట్టేతి, అథ జవనం జవిత్వా భవఙ్గం ఓతరతి. దుతియవారే సోతద్వారికాదీని ఆవజ్జనాని భవఙ్గం ఆవట్టేన్తి, తతో సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణాదీని జవనపరియోసానాని పవత్తన్తి, తదనన్తరం భవఙ్గం పవత్తతి. తతియవారే మనోద్వారికఆవజ్జనేన భవఙ్గే ఆవట్టితే మనోద్వారికజవనం జవతి, తేన చిత్తేన ఞత్వా "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే సద్దో, సఙ్ఖసద్దో భేరిసద్దో"తి వా "కిం అయం ఇమస్మిం ఠానే గన్ధో, మూలగన్ధో సారగన్ధో"తి వా "కిం ఇదం మయ్హం ముఖే పక్ఖిత్తం, సప్పి ఫాణిత"న్తి వా "కేనమ్హి పిట్ఠియం పహటో, అతిథద్ధో మే పహారో"తి వా వత్తా హోతి, ఏవం మనోద్వారికజవనేనేవ పటిబుజ్ఝతి, న పఞ్చద్వారికేన. సుపినమ్పి తేనేవ పస్సతి, న పఞ్చద్వారికేన.

అస్సాతి అస్స ఆపత్తినికాయస్స. నను చ అయుత్తోయం నిద్దేసో "సఙ్ఘో ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితబ్బో అస్సా"తి. న హి ఆపత్తినికాయస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ సఙ్ఘో ఇచ్ఛితో, కిఞ్చరహి వుట్ఠానస్సాతి ఇమం చోదనం మనసి సన్నిధాయ యథా న విరుజ్ఝతి, తథా అధిప్పాయం వివరన్తో **"కిం వుత్తం హోతీ"**తిఆదిమాహ. ఆపత్తితో వుట్ఠానస్స ఆదిమ్హి చేవ సేసే చ ఇచ్ఛితో సఙ్ఘో ఆపత్తియావ ఇచ్ఛితో నామ హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **ఆపత్తివుట్ఠానన్తి** ఆపత్తితో వుట్ఠానం, అనాపత్తికభావూపగమనన్తి అత్థో. **వచనకారణన్తి** "సఙ్ఘాదిసేసో"తి ఏవం వచనే కారణం. సముదాయే నిరుళ్హో నికాయ-సద్దో తదేకదేసే పవత్తమానోపి తాయ ఏవ రుళ్హియా పవత్తతీతి ఆహ **రుళ్హీసద్దేనాతి**. అథ వా కిఞ్చి నిమిత్తం గహేత్వా సతిపి అఞ్ఞస్మిం తంనిమిత్తయుత్తే కిస్మిఞ్చిదేవ విసయే సమ్ముతియా చిరకాలతావసేన నిమిత్తవిరహేపి పవత్తనిరుళ్హో రుళ్హీ నామ. యథా మహియం సేతీతి మహింసో, గచ్ఛతీతి గోతి, ఏవం నికాయ-సద్దస్సపి రుళ్హీభావో వేదితబ్బో. ఏకస్మిమ్పి విసిట్ఠే సతిపి సామఞ్ఞా వియ సముదాయే పవత్తవోహారో అవయవేపి పవత్తతీతి ఆహ **అవయవే సమూహవోహారేన వాతి**. **నవమస్స అధిప్పాయస్సాతి** వీమంసాధిప్పాయస్స.

౨౩౮-౨౩౯. లోమా ఏతేసం సన్తీతి **లోమసా,** బహులోమాతి వుత్తం హోతి. **అరోగో భవిస్సామీతి** రాగపరిళాహవూపసమతో నిరోగో భవిస్సామి. **మోచనేనాతి** మోచనత్థాయ ఉపక్కమకరణేన. ఉపక్కమకరణఞ్చేత్థ మోచనన్తి అధిప్పేతం మోచేతి ఏతేనాతి కత్వా. **బీజం భవిస్సతీతి** చోళగ్గహణాదికమ్మం సన్ధాయ వుత్తం.

౨౪౦. ద్వే ఆపత్తిసహస్సానీతి ఖణ్డచక్కాదిభేదం అనామసిత్వా వుత్తం, ఇచ్ఛన్తేన పన ఖణ్డచక్కాదిభేదేనపి ఆపత్తిగణనా కాతబ్బా. **మిస్సకచక్కన్తి** ఉభతోవడ్ఢనకం సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ చ నీలఞ్చ పీతకఞ్చాతిఆదినా ఏకక్ఖణే అనేకవణ్ణానం మోచనాధిప్పాయవచనం యథాధిప్పాయేన మోచనం భవతు వా మా వా, ఇమినాపి అధిప్పాయేన ఉపక్కమిత్వా మోచేన్తస్స ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థం. న హి ఏకస్మిం ఖణే నీలాదీనం సబ్బేసమ్పి ముత్తి సమ్భవతి. **అఞ్ఞం వదతీతి** అత్తనో దోసం ఉజుం వత్తుం అసక్కోన్తో పున పుట్ఠో అఞ్ఞం భణతి.

మోచనస్సాదోతి మోచనస్స పుబ్బభాగే పవత్తఅస్సాదో. తేనేవ "మోచేతుం అస్సాదో మోచనస్సాదో"తి వుత్తం. **గేహస్సితపేమన్తి** ఏత్థ గేహ-సద్దేన గేహే ఠితా మాతుభగినీఆదయో అజ్ఝత్తికఞాతకా గహితా. తేసు మాతుపేమాదివసేన ఉప్పన్నో సినేహో గేహస్సితపేమం, అఞ్ఞత్థ పన గేహస్సితపేమన్తి పఞ్చకామగుణికరాగో వుచ్చతి. **సమ్పయుత్తఅస్సాదసీసేనాతి** రాగసమ్పయుత్తసుఖవేదనాముఖేన. **ఏకేన పదేనాతి** గేహస్సితపేమ-పదేన.

తథేవాతి మోచనస్సాదచేతనాయ ఏవ. పుబ్బభాగే మోచనస్సాదవసేన కతప్పయోగం అవిజహిత్వావ సయితత్తా **"సచే పన...పే.... సఙ్ఘాదిసేసో"**తి వుత్తం. పున సుద్ధచిత్తే ఉప్పన్నే తస్స పయోగస్స పటిప్పస్సద్ధత్తా **"సుద్ధచిత్తో...పే.... అనాపత్తీ"**తి వుత్తం. **జగ్గనత్థాయాతి** ధోవనత్థాయ. **అనోకాసన్తి** అఙ్గజాతప్పదేసం.

౨౬౩-౨౬౪. గేహస్సితకామవితక్కన్తి పఞ్చకామగుణసన్నిస్సితం కామవితక్కం. **వత్థిం దళ్హం గహేత్వాతి** అఙ్గజాతస్స అగ్గే పస్సావనిగ్గమనట్ఠానే చమ్మం దళ్హం గహేత్వా. నిమిత్తే ఉపక్కమాభావతో "మోచనస్సాదాధిప్పాయస్సపి ముత్తే అనాపత్తీ"తి వుత్తం.

౨౬౫. "ఏహి మే త్వం, ఆవుసో, సామణేరాతి ఆణత్తియా అఞ్ఞేన కతేపి పయోగో అత్తనావ కతో నామ హోతీతి కత్వా ఆపత్తి వుత్తా. యది పన అనాణత్తో సయమేవ కరోతి, అఙ్గపారిపూరియా అభావతో అనాపత్తీ"తి వదన్తి. **సుత్తసామణేరవత్థుస్మిం** అసుచిమ్హి ముత్తేపి అఙ్గజాతస్స గహణపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం, న పన ముత్తపచ్చయా.

౨౬౬. కాయత్థమ్భనవత్థుస్మిం చలనవసేన యథా అఙ్గజాతేపి ఉపక్కమో సమ్భవతి, తథాపి విజమ్భితత్తా ఆపత్తి వుత్తా. "పచ్ఛతో వా"తి వచనతో ఉభోసు పస్సేసు కటియం ఊరుప్పదేసోపి గహితోయేవాతి దట్ఠబ్బం, తస్మా ఉభోసుపి పస్సేసు ఠత్వా ఇమస్మిం ఓకాసే నిమిత్తన్తి ఉపనిజ్ఝాయన్తస్సపి ఆపత్తియేవ. "అఙ్గజాత"న్తి వచనతో **నిమిత్తన్తి** పస్సావమగ్గోవ వుత్తో. **ఉమ్మీలననిమీలనవసేన పన న కారేతబ్బోతి** ఉమ్మీలననిమీలనప్పయోగవసఏన ఆపత్తిభేదో న కారేతబ్బోతి అత్థో. అనేకక్ఖత్తుమ్పి ఉమ్మీలేత్వా నిమీలేత్వా ఉపనిజ్ఝాయన్తస్స ఏకమేవ దుక్కటన్తి వుత్తం హోతి. అక్ఖీని అవిప్ఫన్దేత్వా అభిముఖం సమ్పత్తస్స మాతుగామస్స నిమిత్తోలోకనేపి ఆపత్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. "దారుధీతలికలేపచిత్తానం అఙ్గజాతుపనిజ్ఝానేపి దుక్కట"న్తి వదన్తి.

౨౬౭. **పుప్ఫావలీతి** కీళావిసేసస్సాధివచనం. తం కీళన్తా నదీఆదీసు ఛిన్నతటం ఉదకేన చిక్ఖల్లం కత్వా తత్థ ఉభో పాదే పసారేత్వా నిసిన్నా పపతన్తి. “పుప్ఫావలియ”న్తిపి పాఠో. **పవేసేన్తస్సాతి** ద్వికమ్మకత్తా వాలికం అఙ్గజాతన్తి ఉభయత్థాపి ఉపయోగవచనం కతం. **వాలికన్తి** వాలికాయాతి అత్థో. చేతనా, ఉపక్కమో, ముచ్చనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని వేదితబ్బాని.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౯. దుతియే **యేసు వివటేసు అన్ధకారో హోతి, తాని వివరన్తోతి** బ్రాహ్మణియా సద్ధిం కాయసంసగ్గం సమాపజ్జితుకామో ఏవమకాసి. తేన కతస్సపి విప్పకారస్స అత్తని కతత్తా **“అత్తనో విప్పకార”**న్తి వుత్తం. **ఉళారత్తతాతి** ఉళారచిత్తతా, పణీతాధిముత్తతాతి వుత్తం హోతి.

౨౭౦. **ఓతిణ్ణోతి** ఇదం కమ్మసాధనం కత్తుసాధనం వా హోతీతి తదుభయవసేన అత్థం దస్సేన్తో **“యక్ఖాదీహి వియ సత్తా”**తిఆదిమాహ. **అసమపేక్ఖిత్వాతి** యథాసభావం అనుపపరిక్ఖిత్వా, యథా తే రతిజనకా రూపాదయో విసయా అనిచ్చదుక్ఖాసుభానత్తాకారేన అవట్ఠితా, తథా అపస్సిత్వాతి వుత్తం హోతి.

౨౭౧. **సఞ్ఞమవేలన్తి** సీలమరియాదం. **ఆచారోతి** ఆచరణం హత్థగ్గహణాదికిరియా. **అస్సాతి** “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి పదస్స.

౨౭౩. **ఏతేసం పదానం వసేనాతి** ఆమసనాదిపదానం వసేన. **ఇతో చితో చ...పే.... సఞ్చోపేతీతి** అత్తనో హత్థం వా కాయం వా తిరియం ఇతో చితో చ సఞ్చారేతి. **“కాయతో అమోచేత్వావాతి** వచనతో మత్థకతో పట్ఠాయ హత్థం ఓతారేన్తస్స కాయతో మోచేత్వా నివత్థసాటకూపరి ఓమసన్తస్స థుల్లచ్చయం, సాటకతో ఓతారేత్వా జఙ్ఘతో పట్ఠాయ కాయం ఓమసన్తస్స పున సఙ్ఘాదిసేసో”తి వదన్తి.

ద్వాదససుపి ఆమసనాదిప్పయోగేసు ఏకేకస్మిం పయోగే కాయతో అమోచితే ఏకేకావ ఆపత్తి హోతీతి ఆహ **“మూలగ్గహణమేవ పమాణ”**న్తి. ఇదఞ్చ ఏకేన హత్థేన కాయం గహేత్వా ఇతరేన హత్థేన కాయపరామసనం సన్ధాయ వుత్తం. ఏకేన పన హత్థేన కాయపటిబద్ధం గహేత్వా ఇతరేన తత్థ తత్థ కాయం పరామసతో పయోగగణనాయ ఆపత్తి. అయం పన సఙ్ఘాదిసేసో న కేవలం వత్థువసేనేవ, అపిచ సఞ్ఞావసేనపీతి ఆహ **“ఇత్థియా ఇత్థిసఞ్ఞిస్స సఙ్ఘాదిసేసో”**తి. పాళియం **తిరచ్ఛానగతో చ హోతీతి** ఏత్థ తిరచ్ఛానగతిత్థియా తిరచ్ఛానగతపురిసస్స చ గహణం వేదితబ్బం.

సమసారాగోతి కాయసంసగ్గరాగేన ఏకసదిసరాగో. **పురిమనయేనేవాతి** రజ్జువత్థాదీహి పరిక్ఖిపిత్వా గహణే వుత్తనయేన. పున **పురిమనయేనేవాతి** సమసారాగో వుత్తో. **అనన్తరనయేనేవాతి** కాయపటిబద్ధఆమసననయేన . వేణిగ్గహణేన లోమానమ్పి సఙ్గహితత్తా లోమానం ఫుసనేపి సఙ్ఘాదిసేసో వుత్తో. ఇదాని వుత్తమేవత్థం పకాసేతుకామో **“ఉపాదిన్నకేన హీ”**తిఆదిమాహ.

యథానిద్దిట్ఠనిద్దేసేతి యథావుత్తకాయసంసగ్గనిద్దేసే. **తేనాతి** తేన యథావుత్తకారణేన. **సఞ్ఞాయ విరాగితమ్హీతి** సఞ్ఞాయ విరద్ధాయ. లిఙ్గబ్యత్తయేన “విరాగితమ్హీ”తి వుత్తం. **ఇమం నామ వత్థున్తి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతం సన్ధాయ వదతి. అఞ్ఞమ్పి యం కిఞ్చి వత్థుం సన్ధాయ వదతీతిపి కేచి. **సారత్తన్తి** కాయసంసగ్గరాగేన సారత్తం. **విరత్తన్తి** కాయసంసగ్గరాగరహితం మాతుభగినీఆదిం సన్ధాయ వదతి. **“విరత్తం గణ్హిస్సామీ”తి విరత్తం గణ్హి, దుక్కటన్తి** మాతుపేమాదివసేన గహణే దుక్కటం వుత్తం.

ఇమాయ పాళియా సమేతీతి సమ్బన్ధో. కథం సమేతీతి చే? యది హి “ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా భవేయ్య, కాయపటిబద్ధగ్గహణే థుల్లచ్చయం వదన్తేన భగవతా “ఇత్థీ చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ చా”తి న వత్తబ్బం సియా, వుత్తఞ్చ, తస్మా “ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ”తి కాయం గణ్హన్తస్స ఇత్థిసఞ్ఞా విరాగితా నామ న హోతీతి “కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీతి కాయం గణ్హన్తో యథావత్థుకమేవ ఆపజ్జతీ”తి **మహాసుమత్థేరేన** వుత్తవాదో ఇమాయ పాళియా సమేతి. యో పనేత్థ “సతిపి ఇత్థిసఞ్ఞాయ కాయపటిబద్ధం గణ్హన్తస్స గహణసమయే ‘కాయపటిబద్ధం గణ్హిస్సామీ’తి సఞ్ఞం ఠపేత్వా ‘ఇత్థిం గణ్హామీ’తి సఞ్ఞాయ అభావతో వత్థుసఞ్ఞానం భిన్నత్తా అయుత్త”న్తి వదేయ్య, సో పుచ్ఛితబ్బో “కిం కాయపటిబద్ధం వత్థాదిం గణ్హన్తో ఇత్థియా రాగేన గణ్హాతి, ఉదాహు వత్థాదీసు రాగేనా”తి. యది “వత్థాదీసు రాగేన గణ్హాతీ”తి వదేయ్య, ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం అహుత్వా అఞ్ఞత్థ ఠితం వత్థాదిం గణ్హన్తస్సపి థుల్లచ్చయం సియా, తస్మా ఇత్థీ ఇత్థిసఞ్ఞా సారత్తభావో గహణఞ్చాతి అఙ్గపారిపూరిసబ్భావతో **మహాసుమత్థేరవాదోవ** యుత్తవాదో. **అట్ఠకథావినిచ్ఛయేహి చ సమేతీతి** ఏత్థాపి అయమధిప్పాయో – యది సఞ్ఞావిరాగేన విరాగితం నామ సియా, “సమ్బహులా ఇత్థియో బాహాహి పరిక్ఖిపిత్వా గణ్హామీ”తి ఏవంసఞ్ఞిస్స “మజ్ఝగతిత్థియో కాయపటిబద్ధేన గణ్హామీ”తి ఏవరూపాయ సఞ్ఞాయ అభావతో మజ్ఝగతానం వసేన థుల్లచ్చయం న సియా, ఏవం సన్తేపి అట్ఠకథాయ థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా సఞ్ఞావిరాగేన విరాగితం నామ న హోతీతి అయమత్థో సిద్ధోయేవాతి. నీలేన దువిఞ్ఞేయ్యసభావతో కాళిత్థీ వుత్తా.

౨౭౯. **సేవనాధిప్పాయోతి** ఫస్ససుఖసేవనాధిప్పాయో. ఇత్థియా కాయేన భిక్ఖుస్స కాయపటిబద్ధామసనవారేపి **ఫస్సం పటివిజానాతీతి** ఇదం అత్తనో కాయపటిబద్ధామసనేపి కాయసమ్బన్ధసభావతో వుత్తం. **ఏత్థాతి** నిస్సగ్గియేన నిస్సగ్గియవారే. **మోక్ఖాధిప్పాయోతి** ఏత్థ పరమం కాయసంసగ్గరాగే సతిపి పచ్ఛా మోక్ఖాధిప్పాయస్స అనాపత్తి.

౨౮౧. **పారిపన్థికాతి** విలుమ్పనికా, అన్తరాయికాతి వుత్తం హోతి. **నదీసోతేన వుయ్హమానం మాతరన్తి** ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం, అఞ్ఞాసుపి పన ఇత్థీసు కారుఞ్ఞాధిప్పాయేన మాతరి వుత్తనయేన పటిపజ్జన్తస్స నేవత్థి దోసోతి వదన్తి. “మాతర”న్తి వుత్తత్తా అఞ్ఞాసం న వట్టతీతి వదన్తాపి అత్థి. **తిణణ్డుపకన్తి** హిరీవేరాదిమూలేహి కతచుమ్బటకం. **తాలపణ్ణముద్దికన్తి** తాలపణ్ణేహి కతఅఙ్గులిముద్దికం. **పరివత్తేత్వాతి** అత్తనో నివాసనపారుపనభావతో అపనేత్వా, చీవరత్థాయ అపనామేత్వాతి వుత్తం హోతి. **చీవరత్థాయ పాదమూలే ఠపేతి, వట్టతీతి** ఇదం నిదస్సనమత్తం, పచ్చత్థరణవితానాదిఅత్థమ్పి వట్టతియేవ, పూజాదిఅత్థం తావకాలికమ్పి గహేతుం వట్టతి.

ఇత్థిసణ్ఠానేన కతన్తి ఏత్థ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదతో పారాజికవత్థుభూతతిరచ్ఛానగతిత్థీనమ్పి అనామాసభావతో తాదిసం ఇత్థిసణ్ఠానేన కతం తిరచ్ఛానగతరూపమ్పి అనామాసన్తి దట్ఠబ్బం. “భిక్ఖునీహి పటిమారూపం ఆమసితుం వట్టతీ”తి వదన్తి ఆచరియా. ఇత్థిరూపాని దస్సేత్వా కతం వత్థఞ్చ పచ్చత్థరణఞ్చ భిత్తిఞ్చ ఇత్థిరూపం అనామసిత్వా గణ్హితుం వట్టతి. **భిన్దిత్వాతి** ఏత్థ హత్థేన అగ్గహేత్వావ కేనచిదేవ దణ్డాదినా భిన్దితబ్బం. ఏత్థ చ “అనామాసమ్పి హత్థేన అపరామసిత్వా దణ్డాదినా కేనచి భిన్దితుం వట్టతీ”తి ఇధ వుత్తత్తా “పంసుకూలం గణ్హన్తేన మాతుగామసరీరేపి సత్థాదీహి వణం కత్వా గహేతబ్బ”న్తి వుత్తత్తా చ గహితమణ్డూకసప్పినిం దణ్డాదీహి నిప్పీళేత్వా మణ్డూకం విస్సజ్జాపేతుం వట్టతి.

మగ్గం అధిట్ఠాయాతి మగ్గే గచ్ఛామీతి ఏవం మగ్గసఞ్ఞీ హుత్వాతి అత్థో. **కీళన్తేనాతి** ఇదం గిహిసన్తకం సన్ధాయ వుత్తం, భిక్ఖుసన్తకం పన యేన కేనచి అధిప్పాయేన అనామసితబ్బమేవ దురుపచిణ్ణభావతో. **తాలపనసాదీనీతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన నాళికేరలబుజతిపుసఅలాబుకుమ్భణ్డపుస్సఫలఏళాలుకఫలానం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. "యథావుత్తఫలానంయేవ చేత్థ కీళాధిప్పాయేన ఆమసనం న వట్టతీ"తి వుత్తత్తా పాసాణసక్ఖరాదీని కీళాధిప్పాయేనపి ఆమసితుం వట్టతి.

ముత్తాతి హత్థికుమ్భజాదికా అట్ఠవిధా ముత్తా. తథా హి హత్థికుమ్భం, వరాహదాఠం, భుజఙ్గసీసం, వలాహకం, వేళు, మచ్ఛసిరో, సఙ్ఖో, సిప్పీతి అట్ఠ ముత్తాయోనియో. తత్థ **హత్థికుమ్భజా** పీతవణ్ణా పభావిహీనా. **వరాహదాఠజా** వరాహదాఠవణ్ణావ. **భుజఙ్గసీసజా** నీలాదివణ్ణా సువిసుద్ధా వట్టలా. **వలాహకజా** ఆభాసురా దుబ్బిభాగరూపా రత్తిభాగే అన్ధకారం విద్ధమన్తియో తిట్ఠన్తి, దేవూపభోగా ఏవ చ హోన్తి. **వేళుజా** కరకఫలసమానవణ్ణా న ఆభాసురా, తే చ వేళూ అమనుస్సగోచరే ఏవ పదేసే జాయన్తి. **మచ్ఛసిరజా** పాఠీనపిట్ఠిసమానవణ్ణా వట్టలా లఘవో చ హోన్తి పభావిహీనా చ, తే చ మచ్ఛా సముద్దమజ్ఝేయేవ జాయన్తి. **సఙ్ఖజా** సఙ్ఖఉదరచ్ఛవివణ్ణా కోలఫలప్పమాణాపి హోన్తి పభావిహీనావ. **సిప్పిజా** పభావిసేసయుత్తా హోన్తి నానాసణ్ఠానా. ఏవం జాతితో అట్ఠవిధాసు ముత్తాసు యా మచ్ఛసఙ్ఖసిప్పిజా, తా సాముద్దికా. భుజఙ్గజాపి కాచి సాముద్దికా హోన్తి, ఇతరా అసాముద్దికా. యస్మా బహులం సాముద్దికావ ముత్తా లోకే దిస్సన్తి, తత్థాపి సప్పిజావ, ఇతరా కదాచి కాచి, తస్మా **సమ్మోహవినోదనియం** "ముత్తాతి సాముద్దికా ముత్తా"తి వుత్తం.

మణీతి ఠపేత్వా వేళురియాదికే సేసో జోతిరసాదిభేదో సబ్బోపి మణి. **వేళురియోతి** వంసవణ్ణమణి. **సఙ్ఖోతి** సాముద్దికసఙ్ఖో. **సిలాతి** కాళసిలాపణ్డుసిలాసేతసిలాదిభేదా సబ్బాపి సిలా. **రజతన్తి** కహాపణాదికం వుత్తావసేసం రతనసమ్మతం. **జాతరూపన్తి** సువణ్ణం. **లోహితఙ్కోతి** రత్తమణి. **మసారగల్లన్తి** కబరమణి. **భణ్డమూలత్థాయాతి** పత్తచీవరాదిభణ్డమూలత్థాయ. **కుట్ఠరోగస్సాతి** నిదస్సనమత్తం, తాయ వూపసమేతబ్బస్స యస్స కస్సచి రోగస్సత్థాయపి వట్టతియేవ. "భేసజ్జత్థఞ్చ అధిట్ఠాయేవ ముత్తా వట్టతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **ఆకరముత్తోతి** ఆకరతో ముత్తమత్తో. "భణ్డమూలత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ"తి ఇమినా చ ఆమసితుమ్పి వట్టతీతి దస్సేతి. **పచిత్వా కతోతి** కాచకారేహి పచిత్వా కతో.

ధోతవిద్ధో చ రతనమిస్సోతి అలఙ్కారత్థం కఞ్చనలతాదిం దస్సేత్వా కతో రతనఖచితో ధోతవిద్ధో అనామాసో. ధోతవిద్ధో చ రతనమిస్సో చాతి విసుం వా పదం సమ్బన్ధితబ్బం. **పానీయసఙ్ఖోతి** ఇమినా చ సఙ్ఖేన కతపానీయభాజనపిధానాదిసమణపరిక్ఖారోపి ఆమసితుం వట్టతీతి సిద్ధం. **సేసన్తి** రతనమిస్సం ఠపేత్వా అవసేసం. ముగ్గవణ్ణంయేవ రతనసమ్మిస్సం కరోన్తి, న అఞ్ఞన్తి ఆహ "**ముగ్గవణ్ణావా**"తి, ముగ్గవణ్ణా రతనమిస్సావ న వట్టతీతి వుత్తం హోతి. **సేసాతి** రతనసమ్మిస్సం ఠపేత్వా అవసేసా ముగ్గవణ్ణా నీలసిలా.

బీజతో పట్ఠాయాతి ధాతుపాసాణతో పట్ఠాయ. **సువణ్ణచేతియన్తి** ధాతుకరణ్డకం. **పటిక్ఖిపీతి** "ధాతుట్ఠపనత్థాయ గణ్హథా"తి అవత్వా "తుమ్హాకం గణ్హథా"తి పేసితత్తా పటిక్ఖిపి. **సువణ్ణబుబ్బుళకన్తి** సువణ్ణతారకం. "**కేళాపయితున్తి** ఇతో చితో చ సఞ్చారనేహి ఆమసితుం వట్టతీ"తి **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తం. **కచవరమేవ హరితుం వట్టతీతి** చేతియగోపకా వా భిక్ఖూ హోన్తు అఞ్ఞే వా, హత్థేనపి పుఞ్ఛిత్వా కచవరం అపనేతుం వట్టతి, మలమ్పి పమజ్జితుం వట్టతియేవ.

ఆరకూటలోహన్తి కిత్తిమలోహం. తీణి హి కిత్తిమలోహాని కంసలోహం, వట్టలోహం, ఆరకూటన్తి. తత్థ తిపుతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **కంసలోహం,** సీసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **వట్టలోహం,** పకతిరసతమ్బే మిస్సేత్వా కతం **ఆరకూటం.** తేనేవ తంకరణేన నిబ్బత్తత్తా "కిత్తిమలోహ"న్తి వుచ్చతి. "జాతరూపగతికమేవాతి వుత్తత్తా ఆరకూటం సువణ్ణసదిసమేవ ఆమసితుం న వట్టతి, అఞ్ఞం పన వట్టతీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "ఆరకూటం అనామసితబ్బతో జాతరూపగతికమేవాతి వుత్తం, తస్మా ఉభయమ్పి జాతరూపం వియ ఆమసితుం న వట్టతీ"తి వదన్తి. పఠమం వుత్తోయేవ చ అత్థో **గణ్ఠిపదకారేహి** అధిప్పేతో. **పటిజగ్గితుం వట్టతీతి** సేనాసనపటిబద్ధత్తా వుత్తం.

సామికానం పేసేతబ్బన్తి సామికానం సాసనం పేసేతబ్బం. **భిన్దిత్వాతి** హత్థేన అగ్గహేత్వా అఞ్ఞేన యేన కేనచి భిన్దిత్వా. **భేరిసఙ్ఘాటోతి** సఙ్ఘటితచమ్మభేరీ. **వీణాసఙ్ఘాటోతి** సఙ్ఘటితచమ్మవీణా. చమ్మవినద్ధానం భేరివీణానమేతం అధివచనం. **తుచ్ఛపోక్ఖరన్తి** అవినద్ధచమ్మం భేరిపోక్ఖరం వీణాపోక్ఖరఞ్చ. **ఆరోపితచమ్మన్తి** భేరిఆదీనం వినద్ధనత్థాయ ముఖవట్టియం ఆరోపితచమ్మం తతో ఉద్ధరిత్వా విసుం ఠపితచమ్మఞ్చ. **ఓనహితుం వాతి** భేరిపోక్ఖరాదీని చమ్మం ఆరోపేత్వా వినన్ధితుం. **ఓనహాపేతుం వాతి** తథేవ అఞ్ఞేహి వినన్ధాపేతుం. **పారాజికప్పహోనకకాలేతి** అకుథితకాలే.

౨౮౨. సజ్కమాది భూమిగతికత్తా న కాయపటిబద్ధట్ఠానియన్తి దుక్కటం వుత్తం. **ఏకపదికసజ్కమోతి** ఖుద్దకసేతు. **సకటమగ్గసజ్కమోతి** సకటమగ్గభూతో మహాసేతు. **ఠానా చాలేతున్తి** రజ్జుం ఠానా చాలేతుం. **పటిచ్ఛాదేతబ్బాతి** అపనేతబ్బా. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, కాయసంసగ్గరాగో, తేన రాగేన వాయామో, హత్థగ్గాహాదిసమాపజ్జనన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౩. తతియే ఉత్తరపదలోపేన ఛిన్నఓత్తప్పా "ఛిన్నికా"తి వుత్తాతి ఆహ "**ఛిన్నికాతి ఛిన్నఓతప్పా**"తి.

౨౮౫. **యథా యువా యువతిన్తి** ఏతేన ఓభాసనే నిరాసఙ్కభావం దస్సేతి. **మేథునుపసఞ్హితాహీతి** ఇదం దుట్ఠుల్లవాచాయ సిఖాప్పత్తలక్ఖణదస్సనం. **ఇత్థిలక్ఖణేనాతి** వుత్తమత్థం వివరితుం "**సుభలక్ఖణేనా**"తి వుత్తం. **న తావ సీసం ఏతీతి** "ఇత్థిలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీ"తిఆదినా వణ్ణభణనం సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిజనకం హుత్వా మత్థకం న పాపుణాతి. వణ్ణభణనఞ్హి యేనాకారేన భణన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసో హోతి, తేనాకారేన భణన్తస్స సిఖాప్పత్తం నామ హోతి. "ఇత్థిలక్ఖణేన సమన్నాగతాసీతిఆదికం పన దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన భణన్తస్స దుక్కట"న్తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

ఏకాదసహి పదేహి అఘటితే సీసం న ఏతీతి "అనిమిత్తాసీ"తిఆదీహి ఏకాదసహి పదేహి అఘటితే అవణ్ణభణనం సీసం న ఏతి, అవణ్ణభణనం నామ న హోతీతి వుత్తం హోతి. **ఘటితేపీతి** ఏకాదసహి పదేహి అవణ్ణభణనే ఘటితేపి. **ఇమేహి తీహి ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసోతి** "సిఖరణీ"తిఆదీహి తీహియేవ పదేహి అవణ్ణభణనే ఘటితేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో పస్సావమగ్గస్స నియతవచనత్తా అచ్ఛోళారికత్తా చ. **అనిమిత్తాసీతి**ఆదీహి పన అట్ఠహి పదేహి ఘటితే కేవలం అవణ్ణభణనమేవ సమ్పజ్జతి, న సఙ్ఘాదిసేసో, తస్మా తాని థుల్లచ్చయవత్థూనీతి కేచి. అక్కోసనమత్తత్తా దుక్కటవత్థూనీతి అపరే. పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం వియ థుల్లచ్చయమేవేత్థ యుత్తతరం దిస్సతి. **కుఞ్చికపణాలిమత్తన్తి** కుఞ్చికాఛిద్దమత్తం.

౨౮౬-౨౮౭. **గరుకాపత్తిన్తి** భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గే పారాజికాపత్తిం సన్ధాయ వదతి. **హసన్తో హసన్తోతి** సభావదస్సనత్థం వుత్తం. అహసన్తోపి వాచస్సాదరాగేన పునప్పునం వదతి, ఆపత్తియేవ. **కాయచిత్తతోతి** హత్థముద్దాయ ఓభాసన్తస్స కాయచిత్తతో సముట్ఠాతి.

౨౮౭. **తస్మా దుక్కట**న్తి అప్పటివిజాననహేతు దుక్కటం, పటివిజానన్తియా పన అఖేత్తపదత్తా థుల్లచ్చయేన భవితబ్బం. తేనేవ పరిబ్బాజికావత్థుస్మిం పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం వక్ఖతి.

౨౮౮. **అసద్ధమ్మం సన్ధాయాహా**తి "వాపిత"న్తి ఇమస్స బీజనిక్ఖేపవచనత్తా వుత్తం. **సంసీదతీ**తి వహతి పవత్తతి. అథ వా **సంసీదతీ**తి సంసీదిస్సతి. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగో, తేన రాగేన ఓభాసనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౦. చతుత్థే **చీవర**న్తి నివాసనాది యం కిఞ్చి చీవరం. **పిణ్డపాత**న్తి యో కోచి ఆహారో. సో హి పిణ్డోల్యేన భిక్ఖునో పత్తే పతనతో తత్థ తత్థ లద్ధభిక్ఖానం పిణ్డానం పాతో సన్నిపాతోతి వా పిణ్డపాతోతి వుచ్చతి. **సేనాసన**న్తి సయనఞ్చ ఆసనఞ్చ. యత్థ హి విహారాదికే సేతి నిపజ్జతి ఆసతి నిసీదతి, తం సేనాసనం. పతి ఏతి ఏతస్మాతి పచ్చయోతి ఆహ "**పతికరణట్ఠేన పచ్చయో**"తి. రోగస్స పతిఅయనట్ఠేన వా పచ్చయో, పచ్చనీకగమనట్ఠేనాతి అత్థో, వూపసమనట్ఠేనాతి వుత్తం హోతి. ధాతుక్ఖోభలక్ఖణస్స హి తంహేతుకదుక్ఖవేదనాలక్ఖణస్స వా రోగస్స పటిపక్ఖభావో పతిఅయనట్ఠో. **యస్స కస్సచీ**తి సప్పిఆదీసు యస్స కస్సచి. **సప్పాయస్సా**తి హితస్స వికారవూపసమేనాతి అధిప్పాయో. భిసక్కస్స కమ్మం తేన విధాతబ్బతో, తేనాహ "**అనుఞ్ఞాతత్తా**"తి. **నగరపరిక్ఖారేహీ**తి నగరం పరివారేత్వా రక్ఖణకేహి. ఆవాటపరిక్ఖేపో పరిఖా ఉద్దాపో పాకారో ఏసికా పలిఘో పాకారమత్థకమణ్డలన్తి సత్త నగరపరిక్ఖారాతి వదన్తి. **సేతపరిక్ఖారో**తి సువిసుద్ధసీలాలఙ్కారో. అరియమగ్గో హి ఇధ "రథో"తి అధిప్పేతో. తస్స చ సమ్మావాచాదయో అలఙ్కారట్ఠేన "పరిక్ఖారో"తి వుత్తా. **చక్కవీరియో**తి వీరియచక్కో. **జీవితపరిక్ఖారా**తి జీవితస్స పవత్తికారణాని. **సముదానేతబ్బా**తి సమ్మా ఉద్ధం ఉద్ధం ఆనేతబ్బా పరియేసితబ్బా. పరివారోపి హోతి అన్తరాయానం పరితో వారణతో, తేనాహ – "**జీవిత...పే... రక్ఖణతో**"తి. తత్థ **అన్తర**న్తి వివరం, ఓకాసోతి అత్థో. **రక్ఖణతో**తి వేరికానం అన్తరం అదత్వా అత్తనో సామినం పరివారేత్వా ఠితసేవకా వియ రక్ఖణతో. **అస్సా**తి జీవితస్స. **కారణభావతో**తి చిరప్పవత్తియా కారణభావతో. రసాయనభూతఞ్హి భేసజ్జం సుచిరమ్పి కాలం జీవితం పవత్తేతియేవ.

౨౯౧. **ఉపచారే**తి యత్థ ఠితో విఞ్ఞాపేతుం సక్కోతి, తాదిసే. కామో చేవ హేతు చ పారిచరియా చ అత్థో. **సేసం బ్యఞ్జన**న్తిఆదీసు పాళియం "అత్తకామ"న్తి పదం ఉద్ధరిత్వా అత్తనో కామం, అత్తనో హేతుం, అత్తనో అధిప్పాయం, అత్తనో పారిచరియన్తి చత్తారో అత్థా పదభాజనే వుత్తా. తేసు పఠమే అత్థవికప్పే కామో చ హేతు చ పారిచరియా చ అత్థో, సేసం అధిప్పాయపదమేకం బ్యఞ్జనం పఠమవిగ్గహే తదత్థస్స అసమ్భవభావతో నిరత్థకత్తా. దుతియే పన అత్థవికప్పే అధిప్పాయో చ పారిచరియా చ అత్థో, కామో చ హేతు చాతి సేసం పదద్వయం బ్యఞ్జనం తేసం తత్థ అత్థాభావతోతి ఏవం చత్తారి పదాని ద్విన్నం విగ్గహానం వసేన యోజితానీతి కేచి వదన్తి. **గణ్ఠిపదే** చ అయమేవత్థో వుత్తో. **చూళమజ్ఝిమమహాగణ్ఠిపదేసు** పన "పఠమస్మిం అత్థవికప్పే కామో చ హేతు చ పారిచరియా చ అధిప్పాయత్థో, సేసం మేథునధమ్మసఙ్ఖాతేన కామేనాతిఆది విగ్గహవాక్యం అక్ఖరవివరణమత్తతో బ్యఞ్జనమత్తం. దుతియే అత్థవికప్పే అధిప్పాయో చ పారిచరియా చ అధిప్పాయత్థో, సేసం అత్తనా కామితా ఇచ్ఛితాతిఆది విగ్గహవాక్యం అక్ఖరవివరణమత్తతో బ్యఞ్జనమత్త"న్తి ఏవమత్థో వుత్తో . "బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా"తి వచనతో అయమేవత్థో ఇధ యుత్తతరోతి విఞ్ఞాయతి. **బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా**తి ఇమినా హి అట్ఠకథాయం వుత్తవిగ్గహవసేన బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వాతి అయమత్థో దీపితో.

ఇదాని యథావుత్తమేవత్థం పదభాజనేన సంసన్దిత్వా దస్సేతుం "**అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియన్తి హి వుత్తే జానిస్సన్తి పణ్డితా**"తిఆది ఆరద్ధం. ఇదం వుత్తం హోతి – "అత్తనో హేతు"న్తి వుత్తే అత్తనో అత్థాయాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. "అత్తనో కామం అత్తనో పారిచరియ"న్తి చ వుత్తే కామేన పారిచరియాతి అయమత్థో విఞ్ఞాయతి. తస్మా అత్తనో కామం అత్తనో హేతుం అత్తనో పారిచరియన్తి ఇమేహి తీహి పదేహి అత్తనో అత్థాయ కామేన పారిచరియా అత్తకామపారిచరియాతి అయమత్థవికప్పో వుత్తోతి విఞ్ఞూ జానిస్సన్తి. "అత్తనో అధిప్పాయ"న్తి వుత్తే పన అధిప్పాయసద్దస్స కామితసద్దేన సమానత్థభావతో అత్తనో పారిచరియన్తి ఇమస్స చ ఉభయవిగ్గహసామఞ్ఞతో అత్తనో ఇచ్ఛితకామితట్ఠేన అత్తకామపారిచరియాతి అయమత్థవికప్పో ద్వీహి పదేహి దస్సితోతి విఞ్ఞూ జానిస్సన్తీతి.

ఏతదగ్గన్తి ఏసా అగ్గా. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే కిఞ్చాపి మేథునయాచనం ఆగతం, తథాపి తం దుట్ఠుల్లవాచస్సాదరాగవసేన వుత్తం, ఇధ పన అత్తనో మేథునస్సాదరాగవసేనాతి అయం విసేసో. **వినీతవత్థూసు** "తేన హి భగిని అగ్గదానం దేహీ"తి ఇదం అత్తనో అత్థాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. మనుస్సిత్థీ, ఇత్థిసఞ్ఞితా, అత్తకామపారిచరియాయ రాగో, తేన రాగేన వణ్ణభణనం, తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౬. పఞ్చమే పణ్డితస్స భావో **పణ్డిచ్చం,** ఞాణస్సేతం అధివచనం. **గతిమన్తా**తి ఞాణగతియా సమన్నాగతా. **పణ్డితా**తి ఇమినా సభావఞాణేన సమన్నాగతతా వుత్తా, **బ్యత్తా**తి ఇమినా ఇత్థికత్తబ్బేసు విసారదపఞ్ఞాయ. తేనాహ "**ఉపాయఞ్ఞూ విసారదా**"తి. **మేధావినీ**తి ఠానుప్పత్తిపఞ్ఞాసఙ్ఖాతాయ తస్మిం తస్మిం అత్థకిచ్చే ఉపట్ఠితే ఠానసో తఙ్ఖణే ఏవ ఉప్పజ్జనపఞ్ఞాయ సమన్నాగతా. తేనాహ "**దిట్ఠం దిట్ఠం కరోతీ**"తి. **ఛేకా**తి యాగుభత్తసమ్పాదనాదీసు నిపుణా. **ఉట్ఠానవీరియసమ్పన్నా**తి కాయికేన వీరియేన సమన్నాగతా, యథా అఞ్ఞా కుసీతా నిసిన్నట్ఠానే నిసిన్నావ హోన్తి, ఠితట్ఠానే ఠితావ, ఏవం అహుత్వా విప్ఫారికేన చిత్తేన సబ్బకిచ్చం నిప్ఫాదేతీతి వుత్తం హోతి. **కుమారికాయా**తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, హేతుమ్హి వా కరణవచనం. తేనాహ "**కుమారికాయ కారణా**"తి. ఆవహనం **ఆవాహో,** పరిగ్గహభావేన దారికాయ గణ్హాపనం, తథా దాపనం **వివాహో**. తేనాహ "**దారకస్సా**"తిఆది.

౨౯౭-౨౯౮. భత్తపాచనం సన్ధాయ **రన్ధాపనం** వుత్తం, యస్స కస్సచి పాచనం సన్ధాయ **పచాపనం** వుత్తం. దుట్ఠుం కులం గతా దుగ్గతాతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో "**యత్థ వా గతా**"తిఆదిమాహ. ఆహరణం **ఆహారో**. **న ఉపాహట**న్తి న దిన్నం. **కయో** గహణం, **విక్కయో** దానం. తదుభయం సఙ్గణ్హిత్వా "**వోహారో**"తి వుత్తం. **మణ్డితపసాధితో**తి ఏత్థ బాహిరుపకరణేన అలఙ్కరణం **మణ్డనం,** అజ్ఝత్తికానం కేసాదీనంయేవ సణ్ఠపనం **పసాధనం**.

౩౦౦. "అబ్భుతం కాతుం న వట్టతీ"తి ఇమినా దుక్కటం హోతీతి దీపేతి. "**పరాజితేన దాతబ్బ**"న్తి వుత్తత్తా అదేన్తో ధురనిక్ఖేపేన కారేతబ్బో. అచిరకాలే అధికారో ఏతస్స అత్థీతి **అచిరకాలాధికారికం,** సఞ్చరిత్తం. "అచిరకాలాచారిక"న్తి వా పాఠో, అచిరకాలే ఆచారో అజ్ఝాచారో ఏతస్సాతి **అచిరకాలాచారికం**.

కిఞ్చాపి ఏహిభిక్ఖూపసమ్పన్నా చేవ సరణగమనూపసమ్పన్నా చ సఞ్చరిత్తాదిపణ్ణత్తివజ్జం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తి, తేసం పన న సబ్బకాలికత్తా తే వజ్జేత్వా సబ్బకాలానురూపం తన్తిం ఠపేన్తో భగవా ఇధాపి ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నం భిక్ఖుం దస్సేతుం **''తత్ర య్వాయం భిక్ఖు...పే.... అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ''**తి పదభాజనం ఆహ, న పన నేసం సఞ్చరిత్తాదిఆపజ్జనే అభబ్బభావతో. ఖీణాసవాపి హి అప్పస్సుతా కిఞ్చాపి లోకవజ్జం నాపజ్జన్తి, పణ్ణత్తియం పన అకోవిదత్తా విహారకారం కుటికారం సహాగారం సహసేయ్యన్తి ఏవరూపా కాయద్వారే ఆపత్తియో ఆపజ్జన్తి, సఞ్చరిత్తం పదసోధమ్మం ఉత్తరిఛప్పఞ్చవాచం భూతారోచనన్తి ఏవరూపా వచీద్వారే ఆపత్తియో ఆపజ్జన్తి, ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనవసేన మనోద్వారే రూపియపటిగ్గహణాపత్తిం ఆపజ్జన్తి.

౩౦౧. సఞ్చరణం సఞ్చరో, సో ఏతస్స అత్థీతి సఞ్చరీ, తస్స భావో **సఞ్చరిత్తం.** తేనాహ **''సఞ్చరణభావ''**న్తి, ఇత్థిపురిసానం అన్తరే సఞ్చరణభావన్తి అత్థో. **జాయత్తనే జారత్తనే**తి చ నిమిత్తత్థే భుమ్మం, జాయభావత్థం జారభావత్థన్తి వుత్తం హోతి. **జాయభావే**తి భరియభావాయ. **జారభావే**తి సామికభావాయ. కిఞ్చాపి ఇమస్స పదభాజనే ''జారీ భవిస్ససీ''తి ఇత్థిలిఙ్గవసేన పదభాజనం వుత్తం, జారత్తనేతి పన నిద్దేసస్స ఉభయలిఙ్గసాధారణత్తా పురిసలిఙ్గవసేనపి యోజేత్వా అత్థం దస్సేన్తో **''ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచేన్తో జారత్తనే ఆరోచేతీ''**తిఆదిమాహ. ఏత్థ హి ''జారో భవిస్ససీ''తి ఇత్థియా మతిం పురిసస్స ఆరోచేన్తో జారత్తనే ఆరోచేతి నామ. పాళియం పన ఇత్థిలిఙ్గవసేనేవ యోజనా కతా, తదనుసారేన పురిసలిఙ్గవసేనపి సక్కా యోజేతున్తి.

ఇదాని పాళియం వుత్తనయేనపి అత్థం దస్సేన్తో **''అపిచా''**తిఆదిమాహ. **పతి భవిస్ససీ**తి వుత్తమేవత్థం ''సామికో భవిస్ససీ''తి పరియాయవచనేన విసేసేత్వా దస్సేతి. ఇదఞ్చ జారత్తనేతి నిద్దేసస్స ఉభయలిఙ్గసాధారణత్తా వుత్తం. **ముహుత్తికా భవిస్ససీ**తి అసామికం సన్ధాయ వుత్తం, **జారీ భవిస్ససీ**తి ససామికం సన్ధాయ. **అన్తమసో తఙ్ఖణికాయపీ**తి ఇదం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **''ఏతేనేవుపాయేనా''**తిఆది.

౩౦౩. **సేరివిహార**న్తి సచ్ఛన్దచారం. **అత్తనో వస**న్తి అత్తనో ఆణం. **గోత్త**న్తి గోతమగోత్తాదికం గోత్తం. **ధమ్మో**తి పణ్డరఙ్గపరిబ్బాజకాదీనం, తేసం తేసం వా కులానం ధమ్మో. గోత్తవన్తేసు గోత్తసద్దో, ధమ్మచారీసు చ ధమ్మసద్దో వత్తతీతి ఆహ **''సగోత్తేహీ''**తిఆది. తత్థ **సగోత్తేహీ**తి సమానగోత్తేహి, ఏకవంసజాతేహీతి అత్థో. **సహధమ్మికేహీ**తి ఏకస్స సత్థుసాసనే సహచరితబ్బధమ్మేహి, సమానకులధమ్మేహి వా. తేనేవాహ **''ఏకం సత్థార''**న్తిఆది. తత్థ ''ఏకం సత్థారం ఉద్దిస్స పబ్బజితేహీ''తి ఇమినా పణ్డరఙ్గపరిబ్బాజకాదయో వుత్తా, **ఏకగణపరియాపన్నేహీ**తి మాలాకారాదిఏకగణపరియాపన్నేహి.

ససామికా **సారక్ఖా.** యస్సా గమనే రఞ్ఞా దణ్డో ఠపితో, సా **సపరిదణ్డా. పచ్ఛిమానం ద్విన్న**న్తి సారక్ఖసపరిదణ్డానం మిచ్ఛాచారో హోతి తాసం ససామికభావతో. **న ఇతరాస**న్తి ఇతరాసం మాతురక్ఖితాదీనం అట్ఠన్నం పురిసన్తరగమనే నత్థి మిచ్ఛాచారో తాసం అసామికభావతో. యా హి సామికస్స సన్తకం ఫస్సం థేనేత్వా పరేసం అభిరతిం ఉప్పాదేన్తి, తాసం మిచ్ఛాచారో, న చ మాతాదయో తాసం ఫస్సే ఇస్సరా. మాతాదయో హి న అత్తనా ఫస్సానుభవనత్థం తా రక్ఖన్తి, కేవలం అనాచారం నిసేధేన్తా పురిసన్తరగమనం తాసం వారేన్తి. పురిసస్స పన ఏతాసు అట్ఠసుపి హోతియేవ మిచ్ఛాచారో మాతాదీహి యథా పురిసేన సద్ధిం సంవాసం న కప్పేతి, తథా రక్ఖితత్తా పరేసం రక్ఖితగోపితం ఫస్సం థేనేత్వా ఫుట్ఠభావతో.

ధనేన కీతాతి భరియభావత్థం ధనేన కీతా. తేనాహ **''యస్మా పనా''**తిఆది. **భోగేనా**తి భోగహేతు. భోగత్థఞ్హి వసన్తీ ''భోగవాసినీ''తి వుచ్చతి. **లభిత్వా**తి యో నం వాసేతి, తస్స హత్థతో లభిత్వా. ఉదకపత్తం ఆమసిత్వా గహితా **ఓదపత్తకినీ.** తేనాహ **''ఉభిన్న''**న్తిఆది. **ధజేన ఆహటా**తి ఏత్థ ధజయోగతో సేనావ ధజసద్దేన వుత్తా, ఉస్సితద్ధజాయ సేనాయ ఆహటాతి వుత్తం హోతి. తేనాహ **''ఉస్సితద్ధజాయా''**తిఆది.

౩౦౫. **బహిద్ధా విమట్ఠం నామ హోతీ**తి అఞ్ఞత్థ ఆరోచితం నామ హోతి. **తం కిరియం సమ్పాదేస్సతీ**తి తస్సా ఆరోచేత్వా తం కిచ్చం సమ్పాదేతు వా మా వా, తంకిరియాసమ్పాదనే యోగ్యతం సన్ధాయ వుత్తం. దారకం దారికఞ్చ అజానాపేత్వా తేసం మాతాపితుఆదీహి మాతాపితుఆదీనంయేవ సన్తికం సాసనే పేసితేపి హరణవీమంసనపచ్చాహరణసఙ్ఖాతాయ తివఙ్గసమ్పత్తియా సఙ్ఘాదిసేసో హోతియేవాతి దట్ఠబ్బం. యం ఉద్దిస్స సాసనం పేసితం, తంయేవ సన్ధాయ తస్సా మాతుఆదీనం ఆరోచితే వత్థునో ఏకత్తా మాతుఆదయోపి ఖేత్తమేవాతి ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణభావం దస్సేతుం **''బుద్ధం పచ్చక్ఖామీ''**తిఆది ఉదాహటం. **ఇమినా సమేతీ**తి ఏత్థాయమధిప్పాయో – యథా సయం అనారోచేత్వా అఞ్ఞేన అన్తేవాసిఆదినా ఆరోచాపేన్తస్స విసఙ్కేతో నత్థి, ఏవం తస్సా సయం అనారోచేత్వా ఆరోచనత్థం మాతుఆదీనం వదన్తస్సపి నత్థి విసఙ్కేతోతి. ఘరం నయతీతి **ఘరణీ. మూలట్ఠానఞ్చ వసేనా**తి ఏత్థ పురిసస్స మాతుఆదయో సాసనపేసనే మూలభూతత్తా ''మూలట్ఠా''తి వుచ్చన్తి. **మాతురక్ఖితాయ మాతా భిక్ఖుం పహిణతీ**తి ఏత్థ అత్తనో వా ధీతు సన్తికం ''ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ''తి భిక్ఖుం పహిణతి, పురిసస్స వా సన్తికం ''మమ ధీతా ఇత్థన్నామస్స భరియా హోతూ''తి పహిణతీతి గహేతబ్బం. ఏస నయో సేసేసుపి. **పుబ్బే వుత్తనయత్తా**తి పఠమసఙ్ఘాదిసేసే వుత్తనయత్తా.

౩౩౮. **ఏత్తోవ పక్కమతీ**తి పున ఆగన్త్వా ఆణాపకస్స అనారోచేత్వా తతోయేవ పక్కమతి. **అఞ్ఞేన కరణీయేనా**తి గమనహేతువిసుద్ధిదస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవ పన కరణీయేన గన్త్వాపి కిఞ్చి అనారోచేన్తో **న వీమంసతి** నామ. **అనభినన్దిత్వా**తి ఇదం తథా పటిపజ్జమానం సన్ధాయ వుత్తం, సతిపి అభినన్దనే సాసనం అనారోచేన్తో పన **న వీమంసతి** నామ. **తతియపదే వుత్తనయేనా**తి ''సో తస్సా వచనం అనభినన్దిత్వా''తిఆదినా వుత్తనయేన. **వత్థుగణనాయా**తి సమ్బహులానం ఇత్థిపురిసానం సమభావే సతి ద్విన్నం ద్విన్నం ఇత్థిపురిసవత్థూనం గణనాయ. సచే పన ఏకతో అధికా హోన్తి, అధికానం గణనాయ ఆపత్తిభేదో వేదితబ్బో.

౩౩౯-౩౪౦. పాళియం చతుత్థవారే అసతిపి ''గచ్ఛన్తో న సమ్పాదేతి, ఆగచ్ఛన్తో విసంవాదేతి, అనాపత్తీ''తి ఇదం అత్థతో ఆపన్నమేవాతి కత్వా వుత్తం **''చతుత్థే అనాపత్తీ''**తి. **కారుకాన**న్తి వడ్ఢకీఆదీనం. తచ్ఛకఅయోకారతన్తవాయరజకన్హాపితకా పఞ్చ కారవో ''కారుకా''తి వుచ్చన్తి. **ఏవరూపేన...పే.... అనాపత్తీ**తి తాదిసం గిహివేయ్యావచ్చమ్పి న హోతీతి కత్వా వుత్తం.

కాయతో సముట్ఠాతీతి పణ్ణత్తిం వా అలంవచనీయభావం వా అజానన్తస్స కాయతో సముట్ఠాతి. **వాచతో సముట్ఠాతీ**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కాయవాచతో సముట్ఠాతీ**తి పణ్ణత్తిం జానిత్వా అలంవచనీయభావం అజానన్తస్సపి కాయవాచతో సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. **అలంవచనీయా హోన్తీ**తి దేసచారిత్తవసేన పణ్ణదానాదినా పరిచ్చత్తా హోన్తి. **పణ్ణత్తిం పన జానిత్వా**తి ఏత్థ అలంవచనీయభావం వాతి చ దట్ఠబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ''తదుభయం పన జానిత్వా ఏతేహేవ తీహి నయేహి సమాపజ్జన్తస్స తానేవ తీణి తదుభయజాననచిత్తేన సచిత్తకాని హోన్తీ''తి వుత్తం. తస్మా **పణ్ణత్తిజాననచిత్తేనా**తి ఏత్థాపి తదుభయజాననం వత్తబ్బం. భిక్ఖుం అజానాపేత్వా అత్తనో అధిప్పాయం పణ్ణే లిఖిత్వా దిన్నం హరన్తస్సపి ఆపత్తి హోతి, ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అచిత్తకత్తాతి న గహేతబ్బం. పాళియం పన ''ఆరోచేతీ''తి వుత్తత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ తత్థ తత్థ ఆరోచనస్సేవ దస్సితత్తా కాయేన వా వాచాయ వా ఆరోచేన్తస్సేవ ఆపత్తి హోతీతి గహేతబ్బం.

౩౪౧. **దుట్ఠుల్లాదీసుపీతి ఆది**-సద్దేన సఞ్చరిత్తమ్పి సఙ్గణ్హాతి. ఏత్థ పన కిఞ్చాపి ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ, న యక్ఖీ, న పేతీ, న తిరచ్ఛానగతా, పురిసో నామ మనుస్సపురిసో, న యక్ఖోతిఆది న వుత్తం, తథాపి మనుస్సజాతికావ ఇత్థిపురిసా ఇధ అధిప్పేతా. తస్మా యేసు సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, తేసం మనుస్సజాతికతా, న నాలంవచనీయతా, పటిగ్గణ్హనవీమంసనపచ్చాహరణానీతి ఇమానేత్థ పఞ్చఙ్గాని.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౨. ఛట్ఠే **ఏత్తకేనాతి** ఏత్తకేన దారుఆదినా. **అపరిచ్ఛిన్నప్పమాణాయోతి** అపరిచ్ఛిన్నదారుఆదిప్పమాణాయో. **మూలచ్ఛేజ్జాయ పురిసం యాచితుం న వట్టతీతి** పరసన్తకభావతో మోచేత్వా అత్తనోయేవ సన్తకం కత్వా యాచితుం న వట్టతి. ఏవం మూలచ్ఛేజ్జాయ అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో యాచన్తస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటం. దాసం అత్తనో అత్థాయ సాదియన్తస్సపి దుక్కటమేవ “దాసిదాసపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) వచనతో. ఞాతకపవారితట్ఠానతో పన దాసం మూలచ్ఛేజ్జాయ యాచన్తస్స సాదియనవసేన దుక్కటం. **సకకమ్మం న యాచితబ్బాతి** పాణాతిపాతసిక్ఖాపదరక్ఖణత్థం వుత్తం. **అనియమేత్వాపి న యాచితబ్బాతి** మనుస్సానం అఞ్ఞథా గాహస్సపి సమ్భవతో వుత్తం, సుద్ధచిత్తేన పన హత్థకమ్మం యాచన్తస్స ఆపత్తి నామ నత్థి.

సబ్బకప్పియభావదీపనత్థన్తి సబ్బసో కప్పియభావదీపనత్థం. **మూలం దేథాతి వత్తుం వట్టతీతి** యస్మా మూలం దస్సామాతి తేహి పఠమం వుత్తత్తా విఞ్ఞత్తి న హోతి, యస్మా చ మూలన్తి భణితం సామఞ్ఞవచనతో అకప్పియవచనం న హోతి, తస్మా మూలం దేథాతి వత్తుం వట్టతి. **అనజ్ఝావుత్థకన్తి** అపరిగ్గహితం. **అకప్పియకహాపణాది న దాతబ్బన్తి** కిఞ్చాపి అకప్పియకహాపణాదిం అసాదియన్తేన కప్పియవోహారతో దాతుం వట్టతి, తథాపి సారుప్పం న హోతి. మనుస్సా చ ఏతస్స సన్తకం కిఞ్చి అత్థీతి విహేఠేతబ్బం మఞ్ఞన్తీతి అకప్పియకహాపణాదిదానం పటిక్ఖిత్తం. **తథేవ పాచేత్వాతి** హత్థకమ్మవసేనేవ పాచేత్వా. “కిం, భన్తే”తి ఏత్తకేపి పుచ్ఛితే యదత్థాయ పవిట్ఠో, తం కథేతుం వట్టతి పుచ్ఛితపఞ్హత్తా.

వత్తన్తి చారిత్తం, ఆపత్తి పన న హోతీతి అధిప్పాయో. **కప్పియం కారాపేత్వా పటిగ్గహేతబ్బానీతి** సాఖాయ లగ్గరజస్మిం పత్తే పతితేపి సాఖం ఛిన్దిత్వా ఖాదితుకామతాయపి సతి సుఖపరిభోగత్థం వుత్తం. **‘‘నదిం వా…పే… ఆహరా’’తి వత్థుం వట్టతీతి** అపరిగ్గహితత్తా వుత్తం. **గేహతో…పే… పరిభుఞ్జితబ్బన్తి** పరిగ్గహితఉదకత్తా విఞ్ఞత్తియా దుక్కటం హోతీతి అధిప్పాయో. **అలజ్జీహి…పే… న కారేతబ్బన్తి** ఇదం ఉత్తరిభఙ్గాధికారత్తా అజ్ఝోహరణీయం సన్ధాయ వుత్తం. బాహిరపరిభోగేసు పన అలజ్జీహిపి హత్థకమ్మం కారేతుం వట్టతీతి.

గోణం పన…పే… ఆహరాపేతుం న వట్టతీతి అత్తనో అత్థాయ మూలచ్ఛేజ్జవసేన ఆహరాపేతుం న వట్టతి. **ఆహరాపేన్తస్స దుక్కటన్తి** అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా దుక్కటం. అత్తనో అత్థాయ సాదియనేపి దుక్కటమేవ “హత్థిగవాస్సవళవపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తి (దీ. ని. ౧.౧౦, ౧౯౪) వుత్తత్తా. తేనేవాహ **‘‘ఞాతకపవారితట్ఠానతోపి మూలచ్ఛేజ్జాయ యాచితుం న వట్టతీ’’**తి. **రక్ఖిత్వాతి** యథా చోరా న హరన్తి, ఏవం రక్ఖిత్వా. **జగ్గిత్వాతి** తిణదానాదీహి జగ్గిత్వా. **న సమ్పటిచ్ఛితబ్బన్తి** అత్తనో అత్థాయ గోణే సాదియనస్స పటిక్ఖిత్తత్తా వుత్తం.

సకటం దేథాతి…పే… వట్టతీతి మూలచ్ఛేజ్జవసేన సకటం దేథాతి వత్తుం న వట్టతి. **తావకాలికం వట్టతీతి** తావకాలికం కత్వా సబ్బత్థ యాచితుం వట్టతి. వల్లిఆదీసు చ పరపరిగ్గహితేసు ఏసేవ నయోతి యోజేతబ్బం . **గరుభణ్డప్పహోనకేసుయేవ చ వల్లిఆదీసూతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన వేళుముఞ్జపబ్బజతిణమత్తికానం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. యం పన వత్థువసేన అప్పం హుత్వా అగ్ఘవసేన మహన్తం హరితాలహిఙ్గులకాది, తం గరుభణ్డం అప్పహోన్తమ్పి యాచితుం న వట్టతీతి వదన్తి.

సాతి విఞ్ఞత్తిం పరామసతి. సా చ ఇధ పరికథాదినా యేన కేనచి అధిప్పాయవిఞ్ఞాపనం విఞ్ఞత్తీతి గహేతబ్బా. తేనాహ **‘‘సబ్బేన సబ్బ’’**న్తి, సబ్బప్పకారేనాతి అత్థో. తేన “పరికథాదివసేనపి విఞ్ఞాపనం న వట్టతీ”తి దీపేతి. పరికథోభాసనిమిత్తకమ్మమ్పి హి చీవరపిణ్డపాతేసు ద్వీసు పచ్చయేసు న వట్టతి. ఇదాని సేనాసనపచ్చయే అధిప్పేతం విఞ్ఞత్తిం పరికథాదీహి విసేసేత్వా దస్సేన్తో **‘‘ఆహర దేహీతి విఞ్ఞత్తిమత్తమేవ న వట్టతీ’’**తి ఆహ. **పరికథోభాసనిమిత్తకమ్మాని వట్టన్తీతి** ఏత్థ **పరికథా** నామ పరియాయేన కథనం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సేనాసనం సమ్బాధన్తిఆదివచనం. **ఓభాసో** నామ ఉజుకమేవ అకథేత్వా యథా అధిప్పాయో విభూతో హోతి, ఏవం ఓభాసనం, ఉపాసకా, తుమ్హే కుహిం వసథాతి? పాసాదే, భన్తేతి. భిక్ఖూనం పన, ఉపాసకా, పాసాదో న వట్టతీతిఆదివచనం. **నిమిత్తకమ్మం** నామ పచ్చయే ఉద్దిస్స యథా అధిప్పాయో విఞ్ఞాయతి, ఏవం నిమిత్తకమ్మం, సేనాసనత్థం భూమిపరికమ్మాదీని కరోన్తస్స “కిం, భన్తే, కరోసి, కో కారాపేతీ”తి వుత్తే “న కోచీ”తిఆదివచనం.

ఇదాని గిలానపచ్చయే విఞ్ఞత్తిఆదికం సబ్బమ్పి వట్టతీతి దస్సేన్తో ఆహ **‘‘గిలానపచ్చయే పనా’’**తిఆది. తథా ఉప్పన్నం పన భేసజ్జం రోగే వూపసన్తే పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, న వట్టతీతి? తత్థ వినయధరా “భగవతా రోగసీసేన పరిభోగస్స ద్వారం దిన్నం, తస్మా అరోగకాలేపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, ఆపత్తి న హోతీ”తి వదన్తి. సుత్తన్తికా పన “కిఞ్చాపి ఆపత్తి న హోతి, ఆజీవం పన కోపేతి, తస్మా సల్లేఖప్పటిపత్తియం ఠితస్స న వట్టతి, సల్లేఖం కోపేతీ”తి వదన్తి. **ఉక్కమన్తీతి** అపగచ్ఛన్తి.

౩౪౪. మణి కణ్ఠే అస్సాతి **మణికణ్ఠో,** మణినా ఉపలక్ఖితో వా కణ్ఠో అస్సాతి **మణికణ్ఠోతి** మజ్ఝపదలోపీసమాసో దట్ఠబ్బో. **దేవవణ్ణన్తి** దేవత్తభావం. **పసన్నాకారన్తి** పసన్నేహి కాతబ్బకిచ్చం, కాయవేయ్యావచ్చసఙ్ఖాతం ఉపట్ఠానన్తి వుత్తం హోతి. మణియాచనాయ తస్స అనాగమనేన అత్తనో వడ్ఢి హోతీతి వుత్తం “మణినా మే అత్థో”తి, మన్తపదనీహారేన వా తథా వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం.

౩౪౫. **వత్తమానసమీపేతి** వత్తమానస్స సమీపే అతీతే. **ఏవం వత్తుం లబ్భతీతి** “ఆగతోసీ”తి వత్తబ్బే వత్తమానసమీపత్తా “ఆగచ్ఛసీ”తి ఏవం వత్తమానవోహారేన వత్తుం లబ్భతి. లక్ఖణం పనేత్థ సద్దసత్థానుసారతో వేదితబ్బం. **సో ఏవ నయోతి** “ఆగతోమ్హీ”తి వత్తబ్బే “ఆగచ్ఛామీ”తి అయమ్పి వత్తమానసమీపే వత్తమానవోహారోతి దస్సేతి.

౩౪౮-౩౪౯. యస్మా పన న సక్కా కేవలం యాచనాయ కిఞ్చి కాతుం, తస్మా “సయం యాచితకేహి ఉపకరణేహీ”తి అధిప్పాయత్థో వుత్తో. ఉద్ధంముఖం లిత్తా **ఉల్లిత్తా,** అధోముఖం లిత్తా **అవలిత్తా**. యస్మా పన ఉద్ధంముఖం లిమ్పన్తా యేభుయ్యేన అన్తో లిమ్పన్తి, అధోముఖం లిమ్పన్తా చ బహి, తస్మా వుత్తం **‘‘ఉల్లిత్తాతి అన్తోలిత్తా, అవలిత్తాతి బహిలిత్తా’’**తి. తత్థ **ఉల్లిత్తా** నామ ఠపేత్వా తులాపిట్ఠసఙ్ఘాతవాతపానధూమచ్ఛిద్దాదిభేదం అలేపోకాసం అవసేసే లేపోకాసే కుట్టేహి సద్ధిం ఘటేత్వా ఛదనస్స అన్తో సుధాయ వా మత్తికాయ వా లిత్తా. **అవలిత్తా** నామ వుత్తనయేనేవ ఛదనస్స బహి లిత్తా. **ఉల్లిత్తావలిత్తా** నామ తథేవ ఛదనస్స అన్తో చ బహి చ లిత్తా.

బ్యఞ్జనం సమేతీతి "కారయమానేనా"తి హేతుకత్తువసేన ఉద్దిట్ఠపదస్స "కారాపేన్తేనా"తి హేతుకత్తువసేనేవ నిద్దేసస్స కతత్తా బ్యఞ్జనం సమేతి. యది ఏవం "కరోన్తో వా కారాపేన్తో వా"తి కస్మా తస్స పదభాజనం వుత్తన్తి ఆహ **''యస్మా పనా''**తిఆది. "అత్తనా విప్పకతం పరేహి పరియోసాపేతీ"తిఆదివచనతో **''కరోన్తేనపి ఇధ వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బ''**న్తి వుత్తం. తత్థ **ఇధ వుత్తనయేనేవా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవ. **ఉభోపేతే**తి కారకకారాపకా. **కారయమానేనాతి ఇమినావ పదేన సఙ్గహితా**తి కథం సఙ్గహితా. న హి కారయమానో కరోన్తో నామ హోతి, ఏవం పనేత్థ అధిప్పాయో వేదితబ్బో – యస్మా కరోన్తేనపి కారయమానేనపి ఇధ వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం, తస్మా కారయమానేన ఏవం పటిపజ్జితబ్బన్తి వుత్తే పగేవ కరోన్తేనాతి ఇదం అత్థతో ఆగతమేవాతి "కారయమానేనా"తి భగవతా వుత్తం. తతో "కారయమానేనా"తి వుత్తే సామత్థియతో లబ్భమానోపి అత్థో తేనేవ సఙ్గహితో నామ హోతీతి. **బ్యఞ్జనం విలోమితం భవేయ్యా**తి యస్మా "కారయమానేనా"తి ఇమస్స "కరోన్తేనా"తి ఇదం పరియాయవచనం న హోతి, తస్మా కరోన్తేన వా కారాపేన్తేన వాతి పదత్థవసేన నిద్దేసే కతే బ్యఞ్జనం విరుద్ధం భవేయ్యాతి అధిప్పాయో. **అత్థమత్తమేవా**తి పదత్థతో సామత్థియతో చ లబ్భమానం అత్థమత్తమేవ.

ఉద్దేసోతి ఉద్దిసితబ్బో. **అబ్బోహారిక**న్తి అప్పమాణం. "ఆయామతో చ విత్థారతో చా"తి అవత్వా వికప్పత్థస్స **వా**-సద్దస్స వుత్తత్తా ఏకతోభాగేన వడ్ఢితేపి ఆపత్తియేవాతి దస్సేన్తో **''యో పనా''**తిఆదిమాహ. **తిహత్థా**తి వడ్ఢకీహత్థేన తిహత్థా. **పమాణయుత్తో మఞ్చో**తి పకతివిదత్థియా నవవిదత్థిప్పమాణో మఞ్చో. **పమాణికా కారేతబ్బా**తి ఉక్కట్ఠప్పమాణం సన్ధాయ వుత్తత్తా ఉక్కట్ఠప్పమాణయుత్తావ కుటి అదేసితవత్థుకా న వట్టతి, పమాణతో పన ఊనతరా అదేసితవత్థుకాపి వట్టతీతి కస్సచి సన్దేహో సియాతి తంనివత్తనత్థం **''పమాణతో ఊనతరమ్పి''**తిఆది వుత్తం. తత్థ **పమాణతో ఊనతర**న్తి పాళియం వుత్తప్పమాణతో ఊనతరం. పచ్ఛిమేన పమాణేన చతుహత్థతో ఊనతరా కుటి నామ న హోతీతి చతుహత్థతో పట్ఠాయ కుటిలక్ఖణప్పత్తం కుటిం దస్సేతుం **''చతుహత్థం పఞ్చహత్థమ్పి''**తి వుత్తం. **కలలలేపో**తి కేనచి సిలేసేన కతలేపో, తమ్బమత్తికాదికలలలేపో వా. **అలేపో ఏవా**తి అబ్బోహారికాయేవాతి అధిప్పాయో. **పిట్ఠసఙ్ఘాటో** ద్వారబాహా. **ఓలోకేత్వాపీ**తి అపలోకేత్వాపి, అపలోకనకమ్మవసేనపి కాతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

౩౫౩. యథా సీహాదీనం గోచరాయ పక్కమన్తానం నిబద్ధగమనమగ్గో న వట్టతి, ఏవం హత్థీనమ్పి నిబద్ధగమనమగ్గో న వట్టతి. **ఏతేస**న్తి సీహాదీనం. **చారిభూమీ**తి గోచరభూమి. **న గహితా**తి న వారితాతి అధిప్పాయో. **ఆరోగ్యత్థాయా**తి నిరుపద్దవత్థాయ. **సేసానీ**తి పుబ్బణ్ణనిస్సితాదీని. **పుబ్బణ్ణనిస్సిత**న్తి ఏత్థ పుబ్బణ్ణవిరుహనట్ఠానం పుబ్బణ్ణ-సద్దేన గహితం. తేనాహ – **''సత్తన్నం ధఞ్ఞానం...పే.... రిత''**న్తి. అభిహనన్తి ఏత్థాతి **అబ్భాఘాతం**. "వేరిఘర"న్తి వుత్తమేవత్థం విభావేతుం **''చోరానం మారణత్థాయ కత''**న్తి వుత్తం. **ధమ్మగన్ధికా**తి హత్థపాదాదిఛిన్దనగన్ధికా.

ఆవిజ్జితుం న సక్కా హోతీతి ఛిన్నతటాదిసమ్భవతో న సక్కా హోతి ఆవిజ్జితుం. **పాచిన**న్తి కుటివత్థుసామన్తా చినితబ్బఅధిట్ఠానం. కిఞ్చాపి ఇధ పుబ్బపయోగసహపయోగానం అదిన్నాదానే వియ విసేసో నత్థి, తథాపి తేసం విభాగేన దస్సనం ఛిన్దిత్వా పున కాతబ్బాతి ఏత్థ కుటియా భేదనపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం కతం. **తదత్థాయా**తి తచ్ఛనత్థాయ. **ఏవం కత**న్తి అదేసితవత్థుం పమాణాతిక్కన్తం వా కతం. దారునా కతం కుట్టం ఏత్థాతి **దారుకుట్టికా,** కుటి. **సిలాకుట్టిక**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **పణ్ణసాల**న్తి బహి పణ్ణేహి ఛాదేతబ్బం ఉల్లిత్తావలిత్తం కుటిమేవ వదతి. తేనేవాహ **''సభిత్తిచ్ఛదనం లిమ్పిస్సామీ''**తి.

అన్తోలేపేనేవ నిట్ఠాపేతుకామం సన్ధాయ **''అన్తోలేపే వా''**తిఆది వుత్తం. **బహిలేపే వా**తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. తస్మిం ద్వారబద్ధే వా వాతపానే వా ఠపితేతి యోజేతబ్బం. **తస్సోకాస**న్తి తస్స ద్వారబద్ధస్స వా వాతపానస్స వా ఓకాసం. **పున వడ్ఢేత్వా వా**తి పుబ్బేవ ఠపితోకాసం ఖుద్దకం చే, భేదనేన పున వడ్ఢేత్వా. **లేపో న ఘటియతీ**తి పుబ్బే దిన్నలేపో ద్వారబద్ధేన వా వాతపానేన వా సద్ధిం న ఘటియతి, ఏకాబద్ధం హుత్వా న తిట్ఠతీతి వుత్తం హోతి. **త**న్తి ద్వారబద్ధం వా వాతపానం వా. **పఠమమేవ సఙ్ఘాదిసేసో**తి లేపకిచ్చస్స నిట్ఠితత్తా ద్వారబద్ధం వా వాతపానం వా ఠపనతో పుబ్బేయేవ సఙ్ఘాదిసేసో. **అట్ఠఙ్గులమత్తేన అప్పత్తచ్ఛదనం కత్వా**తి ఏత్థ ఏవం మే ఆపత్తి న సియాతి భిత్తియం వా ఛదనే వా ఏకఙ్గులమత్తమ్పి ఓకాసం లేపేన అఘటేత్వా ఠపేతి, వట్టతీతి వదన్తి. మత్తికాకుట్టమేవ మత్తికాలేపసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి ఆహ – **''సచే మత్తికాయ కుట్టం కరోతి, ఛదనలేపేన సద్ధిం ఘటనే ఆపత్తీ''**తి. **ఉభిన్నం అనాపత్తీ**తి పురిమస్స లేపస్స అఘటితత్తా దుతియస్స అత్తుద్దేసికతాసమ్భవతో ఉభిన్నం అనాపత్తి, తస్మా వినాపి వత్తసీసేన తేన అనాణత్తో తస్స కరోమీతి కరోతి, ఉభిన్నం అనాపత్తియేవ. సచే తేన ఆణత్తో కరోతి, మూలట్ఠస్సేవ ఆపత్తి.

౩౫౪. **ఛత్తింస చతుక్కాని** నామ "భిక్ఖు కుటిం కరోతీ"తిఆదిమ్హి పఠమవారే అదేసితవత్థుకచతుక్కం దేసితవత్థుకచతుక్కం పమాణాతిక్కన్తచతుక్కం పమాణికచతుక్కం అదేసితవత్థుకప్పమాణాతిక్కన్తచతుక్కం దేసితవత్థుకప్పమాణికచతుక్కన్తి ఛ చతుక్కాని, ఏవం సమాదిసతివారాదీసుపి పఞ్చసూతి ఛత్తింస. **ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం వుత్తానీ**తి "సారమ్భే చే భిక్ఖు వత్థుస్మిం అపరిక్కమనే"తి అవిసేసేన మాతికాయ వుత్తత్తా సారమ్భఅపరిక్కమనేసుపి సఙ్ఘాదిసేసోవ సియాతి మిచ్ఛాగాహనివత్తనత్థం సారమ్భే అపరిక్కమనే చ దుక్కటం, అదేసితవత్థుకతాయ పమాణాతిక్కన్తతాయ చ సఙ్ఘాదిసేసోతి ఏవం ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం వుత్తాని.

౩౫౫-౩౬౧. "ద్వీహి సఙ్ఘాదిసేసేహీ"తి వత్తబ్బే విభత్తిబ్యత్తయేన చ వచనబ్యత్తయేన చ **ద్విన్నం సఙ్ఘాదిసేసేనా**తి వుత్తన్తి ఆహ **''ద్వీహి సఙ్ఘాదిసేసేహి...పే.... అత్థో వేదితబ్బో''**తి. "అఞ్ఞస్స వా దాతబ్బా"తి వుత్తత్తా విప్పకతం కుటిం లభిత్వా అత్తనో అత్థాయ కరోన్తస్సపి ఆదితో పట్ఠాయ అకతత్తా అనాపత్తియేవాతి వదన్తి. **అపచినితబ్బా**తి విద్ధంసేతబ్బా. **భూమిసమం కత్వా**తి కుటివత్థుసమం కత్వా.

౩౬౪. **న హేత్థ లేపో ఘటియతీ**తి ఛదనలేపస్స అభావతో వుత్తం, విసుంయేవ అనుఞ్ఞాతత్తా పన సచేపి లేణస్స అన్తో ఉపరిభాగే చిత్తకమ్మాదికరణత్థం లేపం దేన్తి, వట్టతియేవ. లేపదానవసేన అకతా ఇట్ఠకాదిగుహా గుహా నామాతి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **తిణేహి వా పణ్ణేహి వా ఛాదితకుటికావ వుత్తా**తి "కుక్కుటచ్ఛికగేహం వట్టతీ"తి వత్వా "ఛదనం దణ్డకేహీ"తిఆదినా పున తం దస్సేన్తేహి తిణపణ్ణచ్ఛదనా కుటికావ వుత్తా. **ఛదనం దణ్డకేహి జాలబన్ధం కత్వా**తి ఛదనం దీఘతో తిరియతో చ ఠపితదణ్డకేహి జాలం వియ బన్ధిత్వా. **ఓగుమ్ఫేత్వా**తి తిణాదిం విద్ధంసేత్వా. **భిత్తిలేపేన సద్ధిం లేపే ఘటితే**తి ఏత్థ ఉల్లిత్తావలిత్తభావస్స ఛదనం సన్ధాయ వుత్తత్తా సచేపి భిత్తిలేపేన అనత్థికో హోతి, ఛదనలేపే సమన్తతో భిత్తియా అప్పమత్తకేనపి ఘటితే భిత్తిలేపేన వినాపి ఆపత్తియేవాతి వదన్తి. ఉపచికామోచనత్థమేవ హేట్ఠా పాసాణకుట్టం కత్వా తం అలిమ్పిత్వా ఉపరి లిమ్పతి, లేపో న ఘటియతి నామ, **అనాపత్తియేవా**తి ఇమినా అట్ఠకథావచనేన తం న సమేతి. తత్థ కేచి వదన్తి "భిత్తిం అలిమ్పితుకామతాయ అభావతో ఛదనలేపే పాసాణకుట్టేన సద్ధిం ఘటితేపి తత్థ అనాపత్తి వుత్తా"తి, తమ్పి న యుత్తం. "ఉపచికామోచనత్థమేవా"తి హి వుత్తత్తా పాసాణకుట్టే పున లిమ్పితుకామతాయ అభావోయేవ విఞ్ఞాయతి, తేనేవ "తం అలిమ్పిత్వా"తి వుత్తం. తస్మా "ఉల్లిత్తాదిభావో...పే.... ఛదనమేవ సన్ధాయ వుత్తో"తి ఇదం సతిపి భిత్తిలేపే ఛదనలేపేన వినా ఆపత్తి న హోతీతి ఛదనలేపస్స పధానభావదస్సనత్థం వుత్తం, న పన భిత్తిలేపేన వినాపి ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థన్తి వదన్తి, ఇదమేవ చేత్థ యుత్తతరన్తి అమ్హాకం ఖన్తి. **ఏత్థా**తి తిణకుటికాయ.

ఏత్థ చ తిణకుటికాయ ఏవ సబ్బథా అనాపత్తిభావస్స దస్సనం **పరివారపాళిం** ఆనేత్వా తిణకుటికాయ సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో సుఖేన సక్కా సాధేతున్తి కతం. తిణకుటికాయ చ సబ్బథా అనాపత్తిభావే సాధితే తేనేవ నయేన లేణగుహాదీసుపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో సక్కా విఞ్ఞాతున్తి. తేనేవ **''యం పనా''**తిఆది వుత్తం. తథా హి తిణకుటికాయ సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావే సాధితే తేనేవ నయేన అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తిభావో అత్థతో దస్సితోయేవ హోతి. ఏవఞ్చ సతి భిక్ఖు సమాదిసిత్వా పక్కమతి "కుటిం మే కరోథా"తి, సమాదిసతి చ దేసితవత్థుకా చ హోతు అనారమ్భా చ సపరిక్కమనా చాతి, తస్స కుటిం కరోన్తి అదేసితవత్థుకం సారమ్భం అపరిక్కమనం. "ఆపత్తి కారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన"న్తి పాళియం అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి దుక్కటం కస్మా వుత్తన్తి ఇమం చోదనం మనసి నిధాయ **''యం పన... పే... అకరణపచ్చయా వుత్త**''న్తి ఇదం వుత్తం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్సపి సారమ్భాదిపచ్చయాపి అనాపత్తియేవ. "ఆపత్తి కారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన"న్తి ఇదం పన అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోన్తస్స న సారమ్భాదిపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థం వుత్తం, కిఞ్చరహి యథాసమాదిట్ఠాయ అకరణపచ్చయా ఆపత్తిదస్సనత్థన్తి. యస్మా బహూసు పోత్థకేసు సతనోధితసమ్మతే చ పురాణపోత్థకే అయమేవ పాఠక్కమో దిస్సతి, తస్మా యథాదిట్ఠపాఠానుక్కమేనేవేత్థ అత్థో పకాసితో. కత్థచి పోత్థకే పన "కుటిలక్ఖణప్పత్తమ్పి కుటిం...పే.... అనాపత్తీ"తి ఇమస్సానన్తరం "యం పనా"తిఆదిపాఠం లిఖన్తి, ఏవఞ్చ సతి తత్థ అధిప్పాయో పాకటోయేవ. **అనాపత్తీతి వత్వాతి** ఉపోసథాగారఞ్చ భవిస్సతి, అహఞ్చ వసిస్సామీతిఆదీసు వాసాగారత్థాయ ఏవ అనియమితత్తా అనాపత్తీతి వత్వా.

పమాణాతిక్కన్తకుటికరణలక్ఖణా కిరియాయేవ, అదేసితవత్థుమూలికాయపి ఆపత్తియా అఙ్గం హోతి పమాణాతిక్కన్తమూలికాయపి, తదుభయం ఏకతో కత్వా "కిరియాకిరియతో"తి వుత్తం. వత్థుం అదేసాపేత్వా పమాణయుత్తం కుటిం కరోన్తస్సపి వత్థుం దేసాపేత్వా అకిరియాయ కుటికరణకిరియాయ చ సముట్ఠానతో కిరియాకిరియతోవ సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. **అచిత్తకన్తి** పణ్ణత్తిఅజాననచిత్తేన అచిత్తకం. ఉల్లిత్తాదీనం అఞ్ఞతరతా, హేట్ఠిమప్పమాణసమ్భవో, అదేసితవత్థుతా, పమాణాతిక్కన్తతా, అత్తుద్దేసికతా, వాసాగారతా, లేపఘట్టనాతి ఇమానేత్థ ఛ వా సత్త వా అఙ్గాని.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౫. సత్తమే **ఏవంనామకే నగరేతి** కోసమ్బీనామకే. తస్స కిర నగరస్స ఆరామపోక్ఖరణీఆదీసు తేసు తేసు ఠానేసు కోసమ్బరుక్ఖావ ఉస్సన్నా అహేసుం, తస్మా కోసమ్బీతి సఙ్ఖ్యం అగమాసి. కుసుమ్బస్స నామ ఇసినో అస్సమతో అవిదూరే మాపితత్తాతి ఏకే. ఇదం వుత్తం హోతి – కుసుమ్బస్స ఇసినో నివాసభూమి కోసమ్బీ, తస్స చ అవిదూరే భవత్తా నగరం కోసమ్బీతి సఙ్ఖ్యం గతన్తి. **ఘోసితనామకేన కిర సేట్ఠినా సో కారితోతి** ఏత్థ కో ఘోసితసేట్ఠి, కథఞ్చానేన సో ఆరామో కారితోతి? పుబ్బే కిర అద్దిలరట్ఠం నామ అహోసి. తతో కోతూహలకో నామ దలిద్దో ఛాతకభయేన సపుత్తదారో సుభిక్ఖం రట్ఠం గచ్ఛన్తో పుత్తం వహితుం అసక్కోన్తో ఛడ్డేత్వా అగమాసి. మాతా నివత్తిత్వా తం గహేత్వా గతా. తే ఏకం గోపాలకగామం పవిసింసు. గోపాలకానఞ్చ తదా బహుపాయాసో పటియత్తో హోతి, తతో పాయాసం లభిత్వా భుఞ్జింసు. అథ సో పురిసో బహుతరం పాయాసం భుత్తో జీరాపేతుం అసక్కోన్తో రత్తిభాగే కాలం కత్వా తత్థేవ సునఖియా కుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిం గహేత్వా కుక్కురో జాతో, సో గోపాలకస్స పియో అహోసి. గోపాలకో చ పచ్చేకబుద్ధం ఉపట్ఠాతి. పచ్చేకబుద్ధోపి భత్తకిచ్చకాలే కుక్కురస్స ఏకం పిణ్డం దేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే సినేహం ఉప్పాదేత్వా గోపాలకేన సద్ధిం పణ్ణసాలమ్పి గచ్ఛతి, గోపాలకే అసన్నిహితే భత్తవేలాయం సయమేవ గన్త్వా కాలారోచనత్థం పణ్ణసాలద్వారే భుస్సతి, అన్తరామగ్గేపి చణ్డమిగే దిస్వా భుస్సిత్వా పలాపేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే ముదుకేన చిత్తేన కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి. తత్రాస్స "ఘోసకదేవపుత్తో"త్వేవ నామం అహోసి.

సో దేవలోకతో చవిత్వా కోసమ్బియం ఏకస్మిం కులఘరే నిబ్బత్తి. తం అపుత్తకో కిర సేట్ఠి తస్స మాతాపితూనం ధనం దత్వా పుత్తం కత్వా అగ్గహేసి. అథ అత్తనో పుత్తే జాతే సత్తక్ఖత్తుం ఘాతాపేతుం ఉపక్కమి. సో పుఞ్ఞవన్తతాయ సత్తసుపి ఠానేసు మరణం అప్పత్వా అవసానే ఏకాయ సేట్ఠిధీతాయ వేయ్యత్తియేన లద్ధజీవికో అపరభాగే పితు అచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పత్వా ఘోసితసేట్ఠి నామ జాతో. అఞ్ఞేపి కోసమ్బియం కుక్కుటసేట్ఠి, పావారియసేట్ఠీతి ద్వే సేట్ఠినో అత్థి, ఇమినా సద్ధిం తయో అహేసుం.

తేన చ సమయేన తేసం సహాయకానం సేట్ఠీనం కులూపకా పఞ్చసతా ఇసయో పబ్బతపాదే వసింసు. తే కాలేన కాలం లోణమ్బిలసేవనత్థం మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తి. అథేకస్మిం వారే గిమ్హసమయే మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తా నిరుదకం మహాకన్తారం అతిక్కమిత్వా కన్తారపరియోసానే మహన్తం నిగ్రోధరుక్ఖం దిస్వా చిన్తేసుం "యాదిసో అయం రుక్ఖో, అద్ధా ఏత్థ మహేసక్ఖాయ దేవతాయ భవితబ్బం, సాధు వతస్స, సచే నో పానీయం వా పరిభోజనీయం వా దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం అజ్ఝాసయం విదిత్వా "ఇమేసం సఙ్గహం కరిస్సామీ"తి అత్తనో ఆనుభావేన విటపన్తరతో నఙ్గలసీసమత్తం ఉదకధారం పవత్తేసి. ఇసిగణో రజతక్ఖన్ధసదిసం ఉదకవట్టిం దిస్వా అత్తనో భాజనేహి ఉదకం గహేత్వా పరిభోగం కత్వా చిన్తేసి "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగుదకం దిన్నం, ఇదం పన అగామకం మహారఞ్ఞం, సాధు వతస్స, సచే నో ఆహారమ్పి దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం ఉపకప్పనవసేన దిబ్బాని యాగుఖజ్జకాదీని దత్వా సన్తప్పేసి.

ఇసయో చిన్తయింసు "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగుదకమ్పి భోజనమ్పి సబ్బం దిన్నం, సాధు వతస్స , సచే నో అత్తానం దస్సేయ్యా"తి. దేవతా తేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఉపడ్ఢకాయం దస్సేసి. దేవతే మహతీ తే సమ్పత్తి, కిం కమ్మం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం అధిగతాసీతి. నాతిమహన్తం పరిత్తకం కమ్మం కత్వాతి. ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మం నిస్సాయ హి దేవతాయ సమ్పత్తి లద్ధా. అనాథపిణ్డికస్స కిర గేహే అయం దేవపుత్తో కమ్మకారో అహోసి. సేట్ఠిస్స హి గేహే ఉపోసథదివసేసు అన్తమసో దాసకమ్మకారే ఉపాదాయ సబ్బో జనో ఉపోసథికో హోతి. ఏకదివసం అయం కమ్మకారో ఏకకోవ పాతో ఉట్ఠాయ కమ్మన్తం గతో. మహాసేట్ఠి నివాపం లభమానమనుస్సే సల్లక్ఖేన్తో ఏతస్సేవేకస్స అరఞ్ఞం గతభావం ఞత్వా అస్స సాయమాసత్థాయ నివాపం అదాసి. భత్తకారదాసీ ఏకస్సేవ భత్తం పచిత్వా అరఞ్ఞతో ఆగతస్స భత్తం వడ్ఢేత్వా అదాసి. కమ్మకారో చిన్తయి "అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమస్మిం కాలే గేహం ఏకసద్దం అహోసి, అజ్జ అతివియ సన్నిసిన్నం, కిం ను ఖో ఏత"న్తి. తస్స సా ఆచిక్ఖి "అజ్జ ఇమస్మిం గేహే సబ్బే మనుస్సా ఉపోసథికా, మహాసేట్ఠి తుయ్హేవేకస్స నివాపం అదాసీ"తి. ఏవం అమ్మాతి. ఆమ సామీతి. "ఇమస్మిం కాలే ఉపోసథం సమాదిన్నస్స ఉపోసథకమ్మం హోతి, న హోతీ"తి మహాసేట్ఠిం పుచ్ఛ అమ్మాతి. తాయ గన్త్వా పుచ్ఛితో మహాసేట్ఠి ఆహ – "సకలఉపోసథకమ్మం న హోతి, ఉపడ్ఢకమ్మం పన హోతి, ఉపోసథికో హోతీ"తి. కమ్మకారో భత్తం అభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో హుత్వా వసనట్ఠానం గహేత్వా నిపజ్జి. తస్స ఆహారపరిక్ఖీణకాయస్స రత్తిం వాతో కుప్పి. సో పచ్చూససమయే కాలం కత్వా ఉపడ్ఢుపోసథకమ్మనిస్సన్దేన మహావత్తనిఅటవిద్వారే నిగ్రోధరుక్ఖదేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి.

సో తం పవత్తిం ఇసీనం ఆరోచేసి. ఇసయో పుచ్ఛింసు "తుమ్హేహి మయం 'బుద్ధో ధమ్మో సఙ్ఘో'తి అస్సుతపుబ్బం సావితా, ఉప్పన్నో ను ఖో లోకే బుద్ధో"తి. ఆమ, భన్తే, ఉప్పన్నోతి. ఇదాని కుహిం వసతీతి. సావత్థియం నిస్సాయ జేతవనే, భన్తేతి. ఇసయో "తిట్ఠథ తుమ్హే, మయం సత్థారం పస్సిస్సామా"తి హట్ఠతుట్ఠా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బీనగరం సమ్పాపుణింసు. మహాసేట్ఠినో "ఇసయో ఆగతా"తి పచ్చుగ్గమనం కత్వా "స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథ, భన్తే"తి నిమన్తేత్వా పునదివసే ఇసిగణస్స మహాదానం అదంసు. ఇసయో "భుత్వావ గచ్ఛామా"తి ఆపుచ్ఛింసు. భన్తే, తుమ్హే అఞ్ఞస్మిం కాలే ఏకమ్పి మాసం ద్వేపి తయోపి చత్తారోపి మాసే వసిత్వా గచ్ఛథ, ఇమస్మిం పన వారే హియ్యో ఆగన్త్వా "అజ్జేవ గచ్ఛామా"తి వదథ,

కిం ఇదన్తి. ఆమ గహపతయో బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, న ఖో పన సక్కా జీవితన్తరాయో జానితుం, తేన మయం తురితా గచ్ఛామాతి . తేన హి, భన్తే, మయమ్పి ఆగచ్ఛామ, అమ్హేహి సద్ధింయేవ గచ్ఛథాతి. “తుమ్హే అగారియా నామ మహాజటా, తిట్ఠథ తుమ్హే, మయం పురేతరం గమిస్సామా”తి నిక్ఖమిత్వా ఏకట్ఠానే ద్వే దివసాని అవసిత్వా తురితగమనేన సావత్థిం పత్వా జేతవనవిహారే సత్థు సన్తికమేవ అగమంసు. తత్థ మధురధమ్మకథం సుత్వా సబ్బేవ పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు.

తేపి తయో సేట్ఠినో పఞ్చహి పఞ్చహి సకటసతేహి సప్పిమధుఫాణితాదీని చేవ పట్టుణ్ణదుకూలాదీని చ ఆదాయ కోసమ్బితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా జేతవనసామన్తే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తిణ్ణమ్పి సహాయానం మధురధమ్మకథం కథేసి. తే బలవసోమనస్సజాతా సత్థారం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం అదంసు, పున నిమన్తేత్వా పునదివసేతి ఏవం అడ్ఢమాసం దానం దత్వా “భన్తే, అమ్హాకం జనపదం ఆగమనాయ పటిఞ్ఞం దేథా”తి పాదమూలే నిపజ్జింసు. భగవా “సుఞ్ఞాగారే ఖో గహపతయో తథాగతా అభిరమన్తీ”తి ఆహ. “ఏత్తావతా పటిఞ్ఞా దిన్నా నామ హోతీ”తి గహపతయో సల్లక్ఖేత్వా “దిన్నా నో భగవతా పటిఞ్ఞా”తి పాదమూలే నిపజ్జిత్వా దసబలం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే యోజనే యోజనే విహారం కారేత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బిం పత్వా “లోకే బుద్ధో ఉప్పన్నో”తి కథయింసు. తయో జనా అత్తనో అత్తనో ఆరామే మహన్తం ధనపరిచ్చాగం కత్వా భగవతో విహారే కారాపేసుం. తత్థ కుక్కుటసేట్ఠినా కారితో **కుక్కుటారామో** నామ అహోసి. పావారికసేట్ఠినా అమ్బవనే కారితో **పావారికమ్బవనం** నామ. ఘోసితేన కారితో **ఘోసితారామో** నామ అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం “ఘోసితనామకేన కిర సేట్ఠినా సో కారితో”తి.

యో అభినిక్ఖమనకాలే సద్ధిం నిక్ఖన్తో, యస్స చ సత్థారా పరినిబ్బానకాలే బ్రహ్మదణ్డో ఆణత్తో, తం సన్ధాయాహ ‘‘**బోధిసత్తకాలే ఉపట్ఠాకఛన్నస్సా**’’తి. ఇమినా చ యో **మజ్ఝిమనికాయే ఛన్నోవాదసుత్తే** (మ. ని. ౩.౩౮౯ ఆదయో) గిలానో హుత్వా ధమ్మసేనాపతినా ఓవదియమానోపి మారణన్తికవేదనం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో తిణ్హేన సత్థేన కణ్ఠనాళిం ఛిన్దిత్వా మరణభయే ఉప్పన్నే గతినిమిత్తే చ ఉపట్ఠితే అత్తనో పుథుజ్జనభావం ఞత్వా సంవిగ్గో విపస్సనం పట్ఠపేత్వా సఙ్ఖారే పరిగ్గణ్హన్తో అరహత్తం పత్వా సమసీసీ హుత్వా పరినిబ్బాయి, అయం సో న హోతీతి దస్సేతి. పూజావచనప్పయోగే కత్తరి సామివచనస్సపి ఇచ్ఛితత్తా ఆహ ‘‘**గామస్స వా పూజిత**’’న్తి. లక్ఖణం పనేత్థ సద్దసత్థానుసారతో వేదితబ్బం. **ఏకేకో కోట్ఠాసో**తి ఏకేకో భాగో.

౩౬౬. **కిరియతో సముట్ఠానభావో**తి కేవలం కిరియామత్తతో సముట్ఠానభావం పటిక్ఖిపతి, వత్థునో పన అదేసనాయ కుటికరణకిరియాయ చ సముట్ఠానతో కిరియాకిరియతో సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం . ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే **భిక్ఖూ వా అనభినేయ్యా**తి ఏత్థ **వా**-సద్దో “అయం వా సో మహానాగో”తిఆదీసు వియ అవధారణత్థోతి దట్ఠబ్బో.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౦. అట్టమే పాకారేన పరిక్ఖిత్తన్తి సమ్బన్ధో. **గోపురట్టాలకయుత్త**న్తి ద్వారపాసాదేన చ తత్థ తత్థ పాకారమత్థకే పతిట్ఠాపితఅట్టాలకేహి చ యుత్తం. వేళూహి పరిక్ఖిత్తత్తా అబ్భన్తరే పుప్ఫూపగఫలూపగరుక్ఖసఞ్ఛన్నత్తా చ **నీలోభాసం**. ఛాయూదకసమ్పత్తియా భూమిభాగసమ్పత్తియా చ **మనోరమం**. **కాళకవేసేనా**తి కలన్దకరూపేన. **నివాప**న్తి భోజనం. **త**న్తి ఉయ్యానం. **దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామ**న్తి దబ్బత్థమ్భే పతితత్తా దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామం అహోసి.

కస్సపదసబలస్స సాసనోసక్కనకాలే కిర సత్త భిక్ఖూ ఏకచిత్తా హుత్వా అఞ్ఞే సాసనే అగారవం కరోన్తే దిస్వా “ఇధ కిం కరోమ, ఏకమన్తే సమణధమ్మం కత్వా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సామా”తి నిస్సేణిం బన్ధిత్వా ఉచ్చం పబ్బతసిఖరం అభిరుహిత్వా అత్తనో చిత్తబలం జానన్తా “నిస్సేణిం పాతేన్తు, జీవితే సాలయా ఓతరన్తు, మా పచ్ఛానుతప్పినో అహువత్థా”తి వత్వా సబ్బే ఏకచిత్తా హుత్వా నిస్సేణిం పాతేత్వా “అప్పమత్తా హోథ, ఆవుసో”తి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఓవదిత్వా చిత్తరుచియేసు ఠానేసు నిసీదిత్వా సమణధమ్మం కాతుం ఆరభింసు.

తత్రేకో థేరో పఞ్చమే దివసే అరహత్తం పత్వా “మమ కిచ్చం నిప్ఫన్నం, అహం ఇమస్మిం ఠానే కిం కరిస్సామీ”తి ఇద్ధియా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా ఆహ – “ఆవుసో, ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథ, భిక్ఖాచారకిచ్చం మమాయత్తం హోతు, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా”తి. కిం ను మయం, ఆవుసో, నిస్సేణిం పాతేన్తా ఏవం అవచుమ్హ “యో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికరోతి, సో భిక్ఖం ఆహరతు, తేనాభతం సేసా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరిస్సన్తీ”తి. నత్థి, ఆవుసోతి. తుమ్హే అత్తనో పుబ్బహేతునావ లభిత్థ, మయమ్పి సక్కోన్తా వట్టస్సన్తం కరిస్సామ, గచ్ఛథ తుమ్హేతి. థేరో తే సఞ్ఞాపేతుం అసక్కోన్తో ఫాసుకట్ఠానే పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా గతో. అపరోపి థేరో సత్తమే దివసే అనాగామిఫలం పత్వా తతో చుతో సుద్ధావాసబ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తో, ఇతరే థేరా ఏకం బుద్ధన్తరం దేవమనుస్సేసు సంసరిత్వా తేసు తేసు కులేసు నిబ్బత్తా. ఏకో గన్ధారరట్ఠే తక్కసిలనగరే రాజగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో పచ్చన్తిమరట్ఠే పరిబ్బాజికాయ కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో, ఏకో బాహియరట్ఠే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తో, ఏకో రాజగహే కుటుమ్బియగేహే నిబ్బత్తో.

అయం పన దబ్బత్థేరో మల్లరట్ఠే అనుపియనగరే ఏకస్స మల్లరఞ్ఞో గేహే పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్స మాతా ఉపవిజఞ్ఞా కాలమకాసి. మతసరీరం సుసానం నేత్వా దారుచితకం ఆరోపేత్వా అగ్గిం అదంసు. అగ్గివేగసన్తత్తం ఉదరపటలం ద్వేధా అహోసి. దారకో అత్తనో పుఞ్ఞబలేన ఉప్పతిత్వా ఏకస్మిం దబ్బత్థమ్భే నిపతి, తం దారకం గహేత్వా అయ్యికాయ అదంసు. సా తస్స నామం గణ్హన్తీ దబ్బత్థమ్భే పతిత్వా లద్ధజీవికత్తా “దబ్బో”తి తస్స నామం అకాసి. తేన వుత్తం “దబ్బోతి తస్స థేరస్స నామ”న్తి.

తస్స సత్తవస్సికకాలే సత్థా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో మల్లరట్ఠే చారికం చరమానో అనుపియనిగమం పత్వా అనుపియమ్బవనే విహరతి. దబ్బకుమారో సత్థారం దిస్వా సహ దస్సనేనేవ పసీదిత్వా పబ్బజితుకామో హుత్వా “అహం దసబలస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ”తి అయ్యికం ఆపుచ్ఛి. సా “సాధు తాతా”తి దబ్బకుమారం ఆదాయ సత్థు సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, ఇమం కుమారం పబ్బాజేథా”తి ఆహ. సత్థా అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో సఞ్ఞం అదాసి “భిక్ఖు ఇమం దారకం పబ్బాజేహీ”తి. సో థేరో సత్థు వచనం సుత్వా దబ్బకుమారం పబ్బాజేన్తో తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖి. పుబ్బహేతుసమ్పన్నో కతాభినీహారో పఠమకేసవట్టియా వోరోపనక్ఖణేయేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి, దుతియాయ కేసవట్టియా ఓరోపియమానాయ సకదాగామిఫలే, తతియాయ అనాగామిఫలే, సబ్బకేసానం పన ఓరోపనఞ్చ అరహత్తఫలసచ్ఛికిరియా చ అపచ్ఛా అపురే అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం ‘‘**థేరో కిర సత్తవస్సికోవ సంవేగం లభిత్వా పబ్బజితో ఖురగ్గేయేవ అరహత్తం పాపుణీతి వేదితబ్బో**’’తి.

సావకేన పత్తబ్బన్తి యథుపనిస్సయం తేన తేన సావకేన పత్తబ్బం. **తిస్సో విజ్జా**తిఆది యథాసమ్భవవసేన వుత్తం. **గుణజాత**న్తి “యఞ్చ కిఞ్చి సావకేన పత్తబ్బ”న్తి నపుంసకలిఙ్గసమ్బన్ధదస్సనత్థం వుత్తం. **చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి సోళసవిధస్స కిచ్చస్స కతత్తా**తి దుక్ఖసముదయనిరోధమగ్గసఙ్ఖాతేసు చతూసు సచ్చేసు దుక్ఖపరిఞ్ఞా సముదయప్పహానం నిరోధసచ్ఛికిరియా మగ్గభావనాతి ఏకేకస్స మగ్గస్స చతున్నం చతున్నం కిచ్చానం వసేన సోళసవిధస్స కిచ్చస్స కతత్తా. **తతో తతో పటిక్కమిత్వా**తి తతో తతో కిచ్చతో ఆరమ్మణతో చ పటివత్తిత్వా. **సిలాపట్టకే**తి పాసాణఫలకే. **తేరసాపీ**తి

భత్తుద్దేసకసేనాసనగ్గాహాపకభణ్డాగారికచీవరపటిగ్గాహకచీవరభాజనకయాగుభాజనకఫలభాజనకఖజ్జభాజనకఅప్పమత్తకవిస్సజ్జకసాటియగ్గాహాపకపత్తగ్గాహాపకఆరామికపేసకసామణేరపేసకస వసేన తేరసాపి సమ్ముతియో దాతుం వట్టన్తి.

౩౮౨. **అపిసూతి** ఏత్థ **సూతి** నిపాతమత్తం, **అపి**-సద్దో అట్ఠానప్పయుత్తో “వికాలే”తి ఇమస్స అనన్తరం దట్ఠబ్బో, వికాలేపి ఆగచ్ఛన్తీతి అత్థో. **జానన్తాతి** దూరభావం జానన్తా. **ఏవం సబ్బపదేసూతి** ఏత్థ కతికసణ్ఠానాదీనం నానప్పకారత్తా తస్మిం తస్మిం విహారే కతికవత్తాదీని విసుం విసుం కథాపేతీతి వేదితబ్బం. సబ్బవిహారేసు చ గమనమగ్గే సమప్పమాణే కత్వా అధిట్ఠాతీతి వదన్తి. **అయఞ్హి నిమ్మితానం ధమ్మతాతి** అనియమేత్వా నిమ్మితానం అయం “ఏకస్మిం భాసమానస్మి”న్తిఆది ధమ్మతా. తథా హి యే వణ్ణవయసరీరావయవపరిక్ఖారకిరియావిసేసాదీహి నియమం అకత్వా నిమ్మితా హోన్తి, తే అనియమేత్వా నిమ్మితత్తా ఇద్ధిమతా సదిసావ హోన్తి. ఠాననిసజ్జాదీసు భాసితతుణ్హీభావాదీసు వా యం యం ఇద్ధిమా కరోతి, తం తదేవ కరోన్తి. సచే పన నానప్పకారే కాతుకామో హోతి, కేచి పఠమవయే, కేచి మజ్ఝిమవయే, కేచి పచ్ఛిమవయే, తథా దీఘకేసే, ఉపడ్ఢముణ్డే , మిస్సకకేసే, ఉపడ్ఢరత్తచీవరే, పణ్డుకచీవరే, పదభాణధమ్మకథాసరభఞ్ఞపఞ్హపుచ్ఛనపఞ్హవిస్సజ్జనచీవరసిబ్బనధోవనాదీని కరోన్తే, అపరేపి వా నానప్పకారకే కాతుకామో హోతి, తేన పాదకజ్ఝానతో వుట్ఠాయ “ఏత్తకా భిక్ఖూ పఠమవయా హోన్తూ”తిఆదినా నయేన పరికమ్మం కత్వా పున సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ అధిట్ఠితే అధిట్ఠానచిత్తేన సద్ధిం ఇచ్ఛితిచ్ఛితప్పకారాయేవ హోన్తి. **అవత్థుకవచనం న హోతీతి** నిమ్మితానం “అయం మఞ్చో”తిఆదివచనం అవత్థుకం న హోతి సబ్బత్థ మఞ్చపీఠానం సమ్భవతో.

౩౮౩. **ఏకచారికభత్తన్తి** అతిమనాపత్తా విసుం ఠితికాయ పాపేతబ్బం భత్తం. **తద్ధితవోహారేనాతి** చత్తారి పరిమాణమస్స చతుక్కన్తి ఏవం తద్ధితవోహారేన. ఓదనస్స పుచ్ఛాయ సాధకతమత్తా ఆహ – “**కరణత్థేయేవ కరణవచన**”న్తి, ఓదనేన కరణభూతేన పుచ్ఛన్తీతి వుత్తం హోతి. యే చ ఓదనేన కరణభూతేన పుచ్ఛన్తి, తేసం పుచ్ఛనాకారదస్సనత్థం “**కిం, భన్తే, ఓదనం దేమాతి పుచ్ఛన్తీ**”తి వుత్తం.

భవోతి భవితబ్బో. **అసమన్నాహరిత్వాతి** ఆభోగం అకత్వా. **రత్తిం సమ్మన్తయమానాతి** కఞ్చి కాలం సుపిత్వా వుట్ఠాయ సమ్మన్తయమానా. రత్తియఞ్హి పఠమయామమజ్ఝిమయామేసు సుపిత్వా పబుద్ధానం అజ్జతనకాలేపి అనజ్జతనాభిమానో హోతి, తస్మా తే “హియ్యో”తి ఆహంసు. యే పన రత్తియం కమ్మప్పసుతా జాగరియమనుయుత్తా హోన్తి, తేసం అజ్జతనాభిమానోయేవ, తస్మా తే “అజ్జ”ఇచ్చేవ వోహరన్తి, న “హియ్యో”తి. **పధూపాయన్తాతి** పునప్పునం ఉప్పజ్జనకకోధవసేన పధూపాయన్తా.

౩౮౪. **దబ్బ దబ్బాతి** దుతియో **దబ్బ**-సద్దో పణ్డితాధివచనోతి ఆహ “**దబ్బా పణ్డితా**”తి. ఏవం న నిబ్బేఠేన్తీతి సమ్బన్ధో. **నిబ్బేఠేన్తీతి** అత్తానం దోసతో మోచేన్తి. **వుట్ఠానలక్ఖణం మఞ్ఞమానాతి** వుట్ఠానలక్ఖణన్తి మఞ్ఞమానా. **న ఘటియతీతి** థేరస్స సుసీలపటిఞ్ఞాయ తస్సా దుస్సీలపటిఞ్ఞావచనం న ఘటియతీతి అధిప్పాయో. ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం పరతో ఆవి భవిస్సతి. **నాసేథాతి** సేతకం దత్వా గిహిభావం పాపేథాతి అత్థో. లిఙ్గనాసనా హేత్థ అధిప్పేతా. ఇమమేవ చ దస్సేతుం “**తిస్సో నాసనా**”తిఆది వుత్తం. ఏకకమ్మాదిసంవాసస్స అకరణం **సంవాసనాసనా. దణ్డకమ్మనాసనా** నామ వాలుకాదీని ఓకిరిత్వా యావ ఖమాపేతి, తావ దణ్డకమ్మవసేన నిక్కడ్ఢనం. **చర పిరే వినస్సాతి** నిక్కడ్ఢనాకారదస్సనం. తత్థ **చరాతి** గచ్ఛ, అపేహీతి వుత్తం హోతి. **పిరేతి** పర అమామక, అమ్హాకం అనజ్ఝత్తికభూతాతి అత్థో. **పిరేతి** హి పర-సద్దేన సమానత్థం సమ్బోధనవచనం. అథ వా **పిరేతి** “పరతో”తి ఇమినా సమానత్థం నిపాతపదం, తస్మా **చర పిరేతి** పరతో గచ్ఛ, మా ఇధ తిట్ఠాతి అత్థో. **వినస్సాతి** అదస్సనం గచ్ఛ.

యస్మా తే భిక్ఖూ అత్తానం అప్పకాసేత్వా ఠితా, తస్మా **అనుయుఞ్జథాతి** ఇమస్స **గవేసథ జానాథాతి** అత్థో వుత్తో. **కారకో హోతీతి** “అయ్యేనమ్హి దూసితా”తి పటిఞ్ఞాతత్తా తాయ పటిఞ్ఞాయ యది నాసితా, థేరో కారకో హోతి, సదోసోతి అత్థో. **అకారకో హోతీతి** తాయ కతపటిఞ్ఞం అనపేక్ఖిత్వా యది భగవతా పకతిదుస్సీలభావంయేవ సన్ధాయ సా నాసితా, థేరో అకారకో హోతీతి అధిప్పాయో. “సకాయ పటిఞ్ఞాయ నాసేథా”తి వుత్తే “అయ్యేనమ్హి దూసితా”తి తాయ కతపటిఞ్ఞాయ భూతతా ఆపజ్జతీతి ఆహ – “**భన్తే, తుమ్హాకం వాదే థేరో కారకో హోతి సదోసో**”తి. **భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేతి, దుక్కట**న్తి ఇమినా మహాఅట్ఠకథావాదో దస్సితో. **ముసావాదే పాచిత్తియన్తి వుత్త**న్తి భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేన్తస్స ముసావాదే పాచిత్తియన్తి వుత్తం.

తత్రాతి తేసు దుక్కటపాచిత్తియేసు. ఇతో పట్ఠాయ “తస్మా పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీ”తి వచనపరియన్తం ద్వీసుపి అట్ఠకథాసు అధిప్పాయవిభావనం. తత్థ **పురిమనయేతి** “భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేతి, దుక్కట”న్తి వుత్తఅట్ఠకథానయే. దుక్కటమేవ యుజ్జతీతి కస్మా వుత్తన్తి చే? తత్థ కారణం దస్సేన్తో “**యథా**”తిఆదిమాహ. **భిక్ఖునో భిక్ఖుస్మిం సఙ్ఘాదిసేసోతి** భిక్ఖుం అమూలకేన అన్తిమవత్థునా అనుద్ధంసేన్తస్స భిక్ఖునో సఙ్ఘాదిసేసోతి అత్థో. పచ్ఛిమనయేపి “భిక్ఖునిం అనుద్ధంసేన్తస్స ముసావాదే పాచిత్తియ”న్తి వుత్తం. **కురున్దీ**నయేపి **ముసావాదత్తా పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీతి** విసంవాదపురేక్ఖతాయ పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీతి అధిప్పాయో. యది ఏవం భిక్ఖుం అమూలకేన అన్తిమవత్థునా అనుద్ధంసేన్తస్స అక్కోసన్తస్స చ ముసావాదత్తా పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బన్తి చే? తత్థ సతిపి ముసావాదే వచనప్పమాణతో సఙ్ఘాదిసేసఓమసవాదపాచిత్తియేహేవ భవితబ్బం, న సమ్పజానముసావాదపాచిత్తియేనాతి దస్సేతుం “**వచనప్పమాణతో**”తిఆదిమాహ. తత్థ **వచనప్పమాణతోతి** భగవతా వుత్తపాళివచనప్పమాణతో. ఇదాని తం వచనం దస్సేతుం “**అనుద్ధంసనాధిప్పాయేనా**”తిఆది వుత్తం. **భిక్ఖుస్స పన భిక్ఖునియా దుక్కటన్తి వచనం నత్థీతి** భిక్ఖునియా అనుద్ధంసనే భిక్ఖునో దుక్కటన్తి వచనం నత్థి తథా పాళియం అనాగతత్తా. **సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియన్తి వచనమత్థీతి** సామఞ్ఞతో వుత్తం సమ్పజానముసావాదసిక్ఖాపదం దస్సేతి.

ఇదాని ద్వీసుపి అట్ఠకథావాదేసు అధిప్పాయం విభావేత్వా తేసు పచ్ఛిమవాదే దోసం దస్సేత్వా పురిమవాదం పతిట్ఠపేతుకామో ఆచరియో “**తత్ర పనా**”తిఆదిమాహ. **తత్రాతి** “పాచిత్తియమేవ యుజ్జతీ”తి వుత్తవాదే. **అనుద్ధంసనాధిప్పాయే అసతి పాచిత్తియ**న్తి ఇమినా సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియస్స ఓకాసం దస్సేతి. **విసుం పాచిత్తియం వుత్త**న్తి సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియతో విసుం అఞ్ఞమేవ పాచిత్తియం వుత్తం. **ఏతేహి నాసనా నత్థీతి** సామఞ్ఞతో వుత్తం, ఇమిస్సా పన దుక్కటేన నాసనా నత్థీతి అధిప్పాయో. యది ఏవం కస్మా నం భగవా నాసేతీతి ఆహ “**యస్మా పనా**”తిఆది.

౩౮౫-౩౮౬. **దూసితోతి** దుట్ఠసద్దస్స కమ్మసాధనతం దస్సేతి. దూసయతి పరం వినాసేతీతి **దూసకో**. ఇమినా “దూసయతీతి దోసో”తి దోససద్దస్స కత్తుసాధనతా వుత్తా. **పకతిభావం జహాపితోతి** దుససద్దస్స వికతియం పఠితత్తా వుత్తం, పకతియా సోమ్మభావం జహాపితోతి అత్థో, వికారమాపాదితోతి వుత్తం హోతి. **ఆకారనానత్తేనాతి** దూసితాకారస్స దూసకాకారస్స చ నానత్తేన. **అనభిరద్ధోతి** అతుట్ఠో. యో పన అతుట్ఠో, సో సుఖితో నామ న హోతీతి ఆహ “**న సుఖితో**”తి. “ఆరాధితో రాజా”తిఆదీసు పసాదితోతి అత్థసమ్భవతో “**న వా పసాదితో**”తి వుత్తం. ఖీలసద్దో థద్ధభావవచనో కచవరపరియాయో చ హోతీతి ఆహ – “**చిత్తథద్ధభావచిత్తకచవరసఙ్ఖాతం పటిఘఖీల**”న్తి. ఖీలయతి తేన చిత్తం థద్ధభావం ఆపజ్జతీతి ఖీలం, చిత్తస్స థద్ధభావో. సో చ అత్థతో పటిఘోయేవ. చిత్తస్స థద్ధభావలక్ఖణో హి పటిఘో, తస్మిఞ్చ ఉప్పన్నే చిత్తం ఉక్లాపజాతట్ఠానం వియ అమనుఞ్ఞం హోతి, తస్మా కచవరసదిసత్తాపి పటిఘోవ “ఖీల”న్తి వుత్తో. తేనాహ “**పటిఘఖీల**”న్తి. చిత్తస్స థద్ధభావత్తా కచవరసదిసత్తా చ పటిఘోయేవ ఖీలం **పటిఘఖీలం. నప్పతీతోతి** పీతిసుఖాదీహి న అభిగతో న అనుగతో, న ఉపేతోతి అత్థో. యో చ

పీతిసుఖాదీహి అనుపగతో, నో తేహి వజ్జితో నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**పీతిసుఖాదీహి వజ్జితో**’’తి. యో చ తేహి వజ్జితో, న సో తేన అభిసటో నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**న అభిసటో**’’తి, పీతిసుఖాదీహి న పత్థటోతి అత్థో.

యేనాతి యేన కోపేన. **దుట్ఠో**తి మాతికాయ ఆగతపదం దస్సేతి, **కుపితో**తి పదభాజనే ఆగతపదం. అత్థతో ఏకత్తేపి ఉభిన్నం పదానం వసేన ‘‘**ఉభయమ్పీ**’’తి వుత్తం. ఏవం ‘‘తేన చ కోపేన తేన చ దోసేనా’’తి ఇమేసం పదానం వసేన ‘‘**ద్వీహీ**’’తి వుత్తం, అత్థతో పన దోసోయేవ. సో చ సఙ్ఖారక్ఖన్ధపరియాపన్నోతి ఆహ ‘‘**ఇమేహి ద్వీహి సఙ్ఖారక్ఖన్ధమేవ దస్సేతీ**’’తి. ‘‘అనత్తమనతా అనభిరద్ధీ’’తి వచనేహి దోమనస్సవేదనావ వుత్తాతి ఆహ ‘‘**ఇమేహి ద్వీహి వేదనాక్ఖన్ధం దస్సేతీ**’’తి.

యదా పన చోదకేన అదిట్ఠం అసుతం అపరిసఙ్కితం వా హోతి, తదా అమూలకం నామ హోతీతి ఆహ ‘‘**తం పనస్స...పే.... చోదకవసేన అధిప్పేత**’’న్తి. యది చుదితకవసేన అధిప్పేతం సియా, అమూలకం నామ అనజ్ఝాపన్నన్తి పదభాజనం వదేయ్యాతి అధిప్పాయో. **యం పారాజికన్తి** భిక్ఖునో అనురూపేసు ఏకూనవీసతియా పారాజికేసు అఞ్ఞతరం. పదభాజనే పన పాళియం ఆగతానేవ గహేత్వా ‘‘చతున్నం అఞ్ఞతరేనా’’తి వుత్తం. **ఏతన్తి** చుదితకస్స ఆపన్నానాపన్నత్తం. **ఇధాతి** ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే.

తథేవాతి పసాదసోతేన దిబ్బసోతేన వాతి ఇమమత్థం అతిదిసతి. సుత్వావ జానితబ్బతో ‘‘**సుతట్ఠానేయేవ తిట్ఠతీ**’’తి వుత్తం. పరిసఙ్కనం పరిసఙ్కితం, దిట్ఠానుగతం పరిసఙ్కితం **దిట్ఠపరిసఙ్కితం**. ఏవం సేసేసుపి. **ఇమేసన్తి** కత్తుఅత్థే సామివచనం, ఇమేహీతి అత్థో. **కరిస్సన్తి వాతి** ఏత్థ విభత్తిపరిణామం కత్వా ఇమేతి యోజేతబ్బం. **దిట్ఠం అత్థి సమూలకం, అత్థి అమూలకన్తి** ఇదం అజ్ఝాచారస్స సబ్భావాసబ్భావం సన్ధాయ వుత్తం. **అత్థి సఞ్ఞాసమూలకం, అత్థి సఞ్ఞాఅమూలకన్తి** ఇదం పన దిట్ఠసఞ్ఞాయ సబ్భావాసబ్భావం సన్ధాయ.

సమీపే ఠత్వాతి ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే సమీపే ఠత్వాతి వదన్తీతి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. పరతో పన ‘‘దూతం వా పణ్ణం వా సాసనం పేసేత్వా చోదేన్తస్స సీసం న ఏతీ’’తి పరమ్ముఖాచోదనాయ ఏవ అనాపత్తియా వుత్తత్తా ‘‘సమీపే ఠత్వా’’తి ఇదం సమ్ముఖభావమత్తదస్సనత్థం వుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తి . తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా) అఙ్గం దస్సేన్తేన ‘‘చావనాధిప్పాయేన సమ్ముఖాచోదనా’’తి వుత్తం, న చ సమ్ముఖభావో ద్వాదసహత్థబ్భన్తరేయేవాతి నియమో సక్కా వత్తుం. వినయవినిచ్ఛయఞ్చ పత్వా గరుకేయేవ ఠాతబ్బన్తి వుత్తం, తస్మా ఉపపరిక్ఖిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. **చోదాపకస్సేవ వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసోతి** ఆణత్తస్స వాచాయ వాచాయ చోదాపకస్స సఙ్ఘాదిసేసో. **మయాపి దిట్ఠం సుతం అత్థీతి** ఇదం ఆణత్తస్సపి చోదకభావదస్సనత్థం వుత్తం, ఏవం పన అవత్వాపి ‘‘పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసీ’’తి ఇదమేవ వచనం పరస్స వచనం వియ అకత్వా అనుద్ధంసనాధిప్పాయేన వదన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసోయేవ. సతిపి పన అనుద్ధంసనాధిప్పాయే ‘‘అసుకేన ఏవం వుత్త’’న్తి దస్సేత్వా వదన్తస్స నత్థి సఙ్ఘాదిసేసోతి వదన్తి.

సమ్బహులా సమ్బహులే సమ్బహులేహి వత్థూహి చోదేన్తీతి ఏత్థ **సమ్బహులేతి** బహుత్తనిద్దేసే కారణం న దిస్సతి. వత్థుచోదకానంయేవ హి ఏకానేకవసేన ఇదం చతుక్కమాగతం, న చుదితకస్సపి ఏకానేకవసేన. తథా హి ఏకస్సేవ చుదితకస్స వసేన ఏకవత్థుఏకచోదకఏకవత్థునానాచోదకనానావత్థుఏకచోదకనానావత్థునానాచోదకప్పభేదం ఇదం చతుక్కమాగతం, తేనేవ చతుత్థచోదనం దస్సేన్తేనపి ‘‘**ఇమిస్సా చోదనాయ నానావత్థూని నానాచోదకా**’’తి వుత్తం, న పన ‘‘నానాచుదితకా’’తి, తస్మా ‘‘సమ్బహులే’’తి బహుత్తనిద్దేసే కారణం న దిస్సతి. అథ వా పరమం తీసుపి చోదనాసు ఏకత్తేన చుదితకం నిద్దిసిత్వాపి ఇధ బహుత్తేన నిద్దేసో ‘‘న కేవలం ఏకస్మింయేవ చుదితకే చోదనా సమ్భవతి, అథ ఖో సమ్బహులేసుపీ’’తి ఇమమత్థం దస్సేతుం కతో.

చోదేతుం పన కో లభతి, కో న లభతీతిఆది అనుద్ధంసనాధిప్పాయం వినాపి చోదనాలక్ఖణం దస్సేతుం వుత్తం. **సీలసమ్పన్నో**తి ఇదం దుస్సీలస్స వచనం అప్పమాణన్తి అధిప్పాయేన వుత్తం. భిక్ఖునీనం పన భిక్ఖుం చోదేతుం అనిస్సరత్తా ‘‘**భిక్ఖునిమేవా**’’తి వుత్తం. సతిపి భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు అనిస్సరభావే తాహి కతచోదనాపి చోదనారుహత్తా చోదనాయేవాతి అధిప్పాయేన ‘‘**పఞ్చపి సహధమ్మికా లభన్తీ**’’తి వుత్తం. **భిక్ఖుస్స సుత్వా చోదేతీతిఆదినా** చోదకో యేసం సుత్వా చోదేతి, తేసమ్పి వచనం పమాణమేవాతి సమ్పటిచ్ఛితత్తా తేసం చోదనాపి రుహతేవాతి దస్సేతుం థేరో సుత్తం నిదస్సేసి.

దూతం వా పణ్ణం వా సాసనం వా పేసేత్వాతి ‘‘త్వంయేవ గన్త్వా చోదేహీ’’తి దూతం వా పేసేత్వా యో తం చోదేతుం సక్కోతి, తస్స ముఖసాసనం వా పణ్ణం వా పేసేత్వా. **సీసం న ఏతీతి** సఙ్ఘాదిసేసో న హోతీతి అధిప్పాయో. కిఞ్చాపి పాళియం ‘‘చోదేతి వా చోదాపేతి వా’’తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా దూతసాసనాదీహి చోదాపేన్తస్సపి ఆపత్తియేవాతి పఞ్ఞాయతి, ‘‘సీసం న ఏతీ’’తి ఇదం పన అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. **సమయేనాతి** పకతియా సద్దం సుత్వా అత్థవిజాననసమయేన.

గరుకానం ద్విన్నన్తి పారాజికసఙ్ఘాదిసేసానం. **అవసేసానం వసేనాతి** పఞ్చలహుకాపత్తీనం వసేన. ‘‘నత్థి దిన్న’’న్తిఆది దసవత్థుకా **మిచ్ఛాదిట్ఠి**. ‘‘అన్తవా లోకో, అనన్తవా లోకో’’తిఆదినయప్పవత్తా దిట్ఠి సస్సతుచ్ఛేదసఙ్ఖాతం అన్తం గణ్హాతీతి **అన్తగ్గాహికా. ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వసేనాతి** ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా పాపిచ్ఛో ఇచ్ఛాపకతో అసన్తం అభూతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ఉల్లపతి, ఆపత్తి పారాజికస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా సఞ్చరిత్తం సమాపజ్జతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా యో తే విహారే వసతి, సో భిక్ఖు అరహాతి భణతి, పటివిజానన్తస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు పణీతభోజనాని అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖునీ పణీతభోజనాని అగిలానా అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి పాటిదేసనీయస్స, ఆజీవహేతు ఆజీవకారణా భిక్ఖు సూపం వా ఓదనం వా అగిలానో అత్తనో అత్థాయ విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స, ఆజీవవిపత్తిపచ్చయా ఇమా ఛ ఆపత్తియో ఆపజ్జతీతి ఏవం **పరివారపాళియం** (పరి॰ ౨౮౭) దస్సితానం ఛన్నం సిక్ఖాపదానం వసేన. దిట్ఠివిపత్తిఆజీవవిపత్తీహి చోదేన్తోపి తమ్మూలికాయ ఆపత్తియా ఏవ చోదేతి.

‘‘కస్మా మం న వన్దసీ’’తి పుచ్ఛితే ‘‘అస్సమణోసి అసక్యపుత్తియోసీ’’తి అవన్దనకారణస్స వుత్తత్తా అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో న వన్దితబ్బోతి వదన్తి. చోదేతుకామతాయ ఏవ అవన్దిత్వా అత్తనా వత్తబ్బస్స వుత్తమత్థం ఠపేత్వా అవన్దియభావే తం కారణం న హోతీతి **చూళగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స అవన్దనీయేసు అవుత్తత్తా తేన సద్ధిం సయన్తస్స సహసేయ్యాపత్తియా అభావతో తస్స చ పటిగ్గహణస్స రుహనతో తదేవ యుత్తతరన్తి విఞ్ఞాయతి. కిఞ్చాపి యావ సో భిక్ఖుభావం పటిజానాతి, తావ వన్దితబ్బో. యదా పన ‘‘అస్సమణోమ్హీ’’తి పటిజానాతి, తదా న వన్దితబ్బోతి అయమేత్థ విసేసో వేదితబ్బో. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స హి భిక్ఖుభావం పటిజానన్తస్సేవ భిక్ఖుభావో, న తతో పరం. భిక్ఖుభావం అప్పటిజానన్తో హి అనుపసమ్పన్నపక్ఖం భజతి. యస్మా ఆమిసం దేన్తో అత్తనో ఇచ్ఛితట్ఠానేయేవ దేతి, తస్మా పటిపాటియా నిసిన్నానం యాగుభత్తాదీని దేన్తేన ఏకస్స చోదేతుకామతాయ అదిన్నేపి చోదనా నామ న హోతీతి ఆహ ‘‘**న తావతా చోదనా హోతీ**’’తి.

తింసానీతి తింస ఏతేసమత్థీతి తింసాని, తింసవన్తానీతి అత్థో, తింసాధికానీతి వుత్తం హోతి. గుణవచనత్తా తద్ధితలోపం కత్వా ‘‘తింసానీ’’తి వుత్తం. అథ వా తింస చోదనా అధికా ఏతేసూతి తింసాని. తస్మిం అధికమితి డకారపచ్చయే సతి రూపమిదం దట్ఠబ్బం. **నవుతానీతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో.

ఉబ్బాహికాయ తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బన్తి ఉబ్బాహికాయ సమ్మతేహి తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బం. అలజ్జుస్సన్నాయ హి పరిసాయ దసహఙ్గేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు ఉబ్బాహికాయ సమ్మన్నితబ్బో. "సీలవా హోతి పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతి ఆచారగోచరసమ్పన్నో"తిఆదినా **సమథక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౨౩౧) వుత్తదసఙ్గసమ్పత్తియా సమన్నాగతా ద్వే తయో భిక్ఖూ ఉచ్చినిత్వా తత్థేవ వుత్తాయ ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాయ సమ్మన్నితబ్బా. ఏవం సమ్మతేహి పన తేహి భిక్ఖూహి విసుం వా నిసీదిత్వా తస్సాయేవ వా పరిసాయ "అఞ్ఞేహి న కిఞ్చి కథేతబ్బ"న్తి సావేత్వా తం అధికరణం వినిచ్ఛినితబ్బం. **తుమ్హాక**న్తి చుదితకచోదకే సన్ధాయ వుత్తం.

కిమ్హీతి కిస్మిం వత్థుస్మిం. **కిమ్హి నమ్పి న జానాసీ**తి కిమ్హి నన్తి వచనమ్పి న జానాసి. **నాస్స అనుయోగో దాతబ్బో**తి నాస్స పుచ్ఛా పటిపుచ్ఛా దాతబ్బా. "దుమ్మఙ్కూనం పుగ్గలానం నిగ్గహాయా"తిఆదివచనతో **''అలజ్జీనిగ్గహత్థాయ...పే.... పఞ్ఞత్త**''న్తి వుత్తం. **ఏహితీ**తి ఆగమిస్సతి. **దిట్ఠసన్తానేనా**తి దిట్ఠసమ్బన్ధేన, దిట్ఠనియామేనాతి వుత్తం హోతి. వివాదవత్థుసఙ్ఖాతే అత్థే పచ్చత్థికా **అత్థపచ్చత్థికా. సఞ్ఞం దత్వా**తి తేసం కథం పచ్ఛిన్దిత్వా అత్తనో వచనం సాధేతుం సఞ్ఞం కత్వా. అసుద్ధసఞ్ఞాయ ఉప్పన్నత్తా **''అననుచ్ఛవికో**''తి ఆహ. **ఏకసమ్భోగపరిభోగా**తి ఇదం అత్తనో సన్తికా తేసం మోచనత్థం వుత్తం, న పన తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞసమ్భోగే యోజనత్థం. **వినిచ్ఛయో న కాతబ్బో**తి "అమ్హాకం వచనే అట్ఠాతబ్బసభావా ఏతే అలజ్జినో"తి జానన్తేన వినిచ్ఛయో న కాతబ్బో.

విరద్ధం హోతీతి అత్తనా కతదోసప్పటిచ్ఛాదనత్థం కిఞ్చి ముసావాదం కత్వా విరద్ధం హోతి. **పటిఞ్ఞం న దేతీ**తి సచే మయా కతదోసం వక్ఖామి, మయ్హం అనువత్తకా భిజ్జిస్సన్తీతి "కతం మయా"తి పటిఞ్ఞం న దేతి. **సుద్ధో హోతూ**తి తేసం వచనేన సుద్ధో నామ హోతు, తేసం వచనేన ఏకద్వేవారమస్స వినిచ్ఛయో దాతబ్బోతి అధిప్పాయో. **ఠానే న తిట్ఠతీ**తి లజ్జిట్ఠానే న తిట్ఠతి. **వినిచ్ఛయో న దాతబ్బో**తి అలజ్జిభావమాపన్నత్తా న దాతబ్బో.

అమూలకమ్పి సమూలకమ్పి మూలం గహేత్వా వదన్తీతి ఆహ **''ద్వే మూలానీ**''తి. **కాలేన వక్ఖామీ**తిఆదీసు ఏకో ఏకం ఓకాసం కారేత్వా చోదేన్తో **కాలేన వదతి** నామ. సఙ్ఘమజ్ఝే గణమజ్ఝే సలాకగ్గయాగుఅగ్గవితక్కమాళకభిక్ఖాచారమగ్గఆసనసాలాదీసు ఉపట్ఠాకేహి పరివారితక్ఖణే వా చోదేన్తో **అకాలేన వదతి** నామ. తచ్ఛేన వదన్తో **భూతేన వదతి** నామ. "అమ్భో మహల్లక-పరిసావచర-పంసుకూలిక-ధమ్మకథిక-పతిరూపం తవ ఇద"న్తి వదన్తో **ఫరుసేన వదతి** నామ. కారణనిస్సితం పన కత్వా "భన్తే మహల్లకాత్థ, పరిసావచరా పంసుకూలికా ధమ్మకథికాత్థ, పతిరూపం తుమ్హాకం ఇద"న్తి వదన్తో **సణ్హేన వదతి** నామ. కారణనిస్సితం కత్వా వదన్తో **అత్థసఞ్హితేన వదతి** నామ. **మేత్తచిత్తో వక్ఖామి, నో దోసన్తరో**తి మేత్తచిత్తం ఉపట్ఠాపేత్వా వక్ఖామి, న దుట్ఠచిత్తో హుత్వా. **పన్నరససు ధమ్మేసూ**తి పరిసుద్ధకాయసమాచారతా, పరిసుద్ధవచీసమాచారతా, సబ్రహ్మచారీసు మేత్తచిత్తతా, బహుస్సుతతా, ఉభిన్నం పాతిమోక్ఖానం విత్థారేన స్వాగతసువిభత్తసుప్పవత్తసువినిచ్ఛితతా, "కాలేన వక్ఖామీ"తిఆదినా వుత్తపఞ్చధమ్మా, కారుఞ్ఞతా, హితేసితా, అనుకమ్పతా, ఆపత్తివుట్ఠానతా, వినయపురేక్ఖారతాతి ఇమేసు పన్నరససు ధమ్మేసు. తత్థ **కారుఞ్ఞతా**తి కారుణికభావో. ఇమినా కరుణా చ కరుణాపుబ్బభాగో చ దస్సితో. **హితేసితా**తి హితగవేసనతా. **అనుకమ్పతా**తి తేన హితేన సంయోజనా. ద్వీహిపి మేత్తా చ మేత్తాపుబ్బభాగో చ దస్సితో. **ఆపత్తివుట్ఠానతా**తి ఆపత్తితో వుట్ఠాపేత్వా సుద్ధన్తే పతిట్ఠాపనా. వత్థుం చోదేత్వా సారేత్వా పటిఞ్ఞం ఆరోపేత్వా యథాపటిఞ్ఞాయ కమ్మకరణం **వినయపురేక్ఖారతా** నామ. **సచ్చే చ అకుప్పే చా**తి వచీసచ్చే చ అకుప్పతాయ చ. చుదితకేన హి సచ్చఞ్చ వత్తబ్బం, కోపో చ న కాతబ్బో, నేవ అత్తనా కుజ్ఝితబ్బో, న పరో ఘట్టేతబ్బోతి అత్థో.

ఘుమ్మప్పత్తియాతి ఘుమ్మవచనే సమ్పత్తే, ఘుమ్మత్థే ఇదం ఉపయోగవచనన్తి వుత్తం హోతి. అధికరీయన్తి ఏత్థాతి **అధికరణాని**. కే అధికరీయన్తి? సమథా. కథం అధికరీయన్తి? సమనవసేన. అధికరణం సమేన్తి వూపసమేన్తీతి హి **సమథా**. అథ వా సమనత్థాయ పవత్తమానేహి సమథేహి అధికాతబ్బానీతి **అధికరణాని**. యథా హి సమనవసేన సమథానం వివాదాదీసు అధికత్తుభావో, ఏవం వివాదాదీనం తేహి అధికత్తబ్బతాపి. తేనాహ **''సమథేహి అధికరణీయతా**''తి. ఇమినా అధికరణసద్దస్స కమ్మసాధనతా వుత్తా. **గాహ**న్తి "అసుకం చోదేస్సామీ"తి మనసా చోదనాయ గహణం. **చేతన**న్తి "చోదేస్సామీ"తి ఉప్పన్నచేతనం. **అక్ఖన్తి**న్తి చుదితకే ఉప్పన్నం అక్ఖన్తిం. **వోహార**న్తి చోదనావసప్పత్తవచనం. **పణ్ణత్తి**న్తి చోదనావసప్పవత్తనామపణ్ణత్తిం. **అత్తాదానం గహేత్వా**తి చోదనం మనసా గహేత్వా. **తం అధికరణ**న్తి తం గాహలక్ఖణం అధికరణం.

తస్మా పణ్ణత్తి అధికరణన్తి అట్ఠకథాసు కతసన్నిట్ఠానం దస్సేత్వా ఇదాని తమ్పి న యుత్తన్తి దస్సేతుం **''తం పనేత**''న్తిఆదిమాహ. **తే**తి అట్ఠకథాచరియా. **పారాజికధమ్మో**తి పారాజికాపత్తి. **అచ్చన్తఅకుసలత్తా**తి లోకవజ్జభావతో పారాజికాపత్తియా ఏకన్తఅకుసలత్తా. **యాయ పణ్ణత్తియా**తి నామపణ్ణత్తిం సన్ధాయ వదతి. **అభిలాపేనా**తి తస్సేవ వేవచనం. **పఞ్ఞత్తో**తి వోహారవసేన కథితో. **అధికరణే పవత్తత్తా చ అధికరణ**న్తి మఞ్చట్ఠేసు మఞ్చవోహారో వియ. యస్మా అమూలకేన చోదేన్తో చుదితకే పుగ్గలే తం అధికరణం నత్థీతి సల్లక్ఖేతి, తస్మా తస్స వచనం అభిధేయ్యసుఞ్ఞన్తి ఆహ **''సభావతో నత్థీ**''తి. **తఞ్చ ఖో ఇధేవా**తి తఞ్చ యథావుత్తపరియాయేన పణ్ణత్తియా అధికరణభావో ఇధేవ ఇమస్మింయేవ సిక్ఖాపదే. "మాతాపి పుత్తేన వివదతీ"తిఆదినయప్పవత్తస్స వివాదస్స అధికరణభావో న సమ్భవతి సమథేహి అనధికరణీయత్తాతి ఆహ **''ఇధేకచ్చో వివాదో**''తి.

అట్ఠారసభేదకరవత్థూనీతి లక్ఖణవచనమేతం యథా "యది మే బ్యాధితా దహేయ్యుం, దాతబ్బమిదమోసధ"న్తి, తస్మా తేసు అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం నిస్సాయ ఉప్పన్నో వివాదో "అట్ఠారసభేదకరవత్థూని నిస్సాయ ఉప్పన్నో"తి వుచ్చతి. **అనువాదో**తి ఉపవదనా చేవ చోదనా చ. తత్థ ఉపవదనా నామ అక్కోసో. **పఞ్చపి ఆపత్తిక్ఖన్ధా**తి మాతికాయ ఆగతా పఞ్చ ఆపత్తిక్ఖన్ధా. **సత్తా**తి తేయేవ పఞ్చ, విభఙ్గే ఆగతా థుల్లచ్చయదుబ్భాసితాపత్తియో ద్వేతి సత్త. **కిచ్చయతా**తి కత్తబ్బతా. **కరణీయతా**తి తస్సేవ వేవచనం. ఉభయేనపి అపలోకనాదిసఙ్ఘకమ్మంయేవ దస్సేతి, తేనాహ **''అపలోకనకమ్మ**''న్తిఆది.

ఆపత్తాధికరణం ఠపేత్వా సేసాధికరణేహి చోదనాయేవ నత్థీతి ఆహ **''ఇమస్మిం పనత్థే...పే.... ఆపత్తాధికరణమేవ అధిప్పేత**''న్తి. **సపదానుక్కమనిద్దేసస్సా**తి పదానం అనుక్కమేన నిద్దేసో పదానుక్కమనిద్దేసో, పదభాజనస్సేతం అధివచనం. తేన సహ వత్తమానం సపదానుక్కమనిద్దేసం, సిక్ఖాపదం, తస్స పదానుక్కమనిద్దేససహితస్స సిక్ఖాపదస్సాతి అత్థో, పదభాజనసహితస్సాతి వుత్తం హోతి.

అస్సాతి కత్తుఅత్థే సామివచనం, అనేనాతి అత్థో. తేనాహ **''ఏతేన చోదకేనా**''తిఆది. **ఇధాగతేసూ**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే ఆగతేసు. **అఞ్ఞత్ర ఆగతేసూ**తి ఇతో అఞ్ఞత్ర ఓమసవాదాదిసిక్ఖాపదపాళియం ఆగతేసు. **దుస్సీలో**తి నిస్సీలో సీలవిరహితో. **పాపధమ్మో**తి దుస్సీలత్తా ఏవ హీనజ్ఝాసయతాయ లామకసభావో. **అసుచిసఙ్కస్సరసమాచారో**తి అపరిసుద్ధకాయకమ్మాదితాయ అసుచి హుత్వా సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. దుస్సీలో హి కిఞ్చిదేవ అసారుప్పం దిస్వా "ఇదం అసుకేన కతం భవిస్సతీ"తి పరేసం ఆసఙ్కనీయో హోతి, కేనచిదేవ వా కరణీయేన మన్తయన్తే భిక్ఖూ దిస్వా "కచ్చి ను ఖో ఇమే మయా కతకమ్మం జానిత్వా మన్తేన్తీ"తి అత్తనోయేవ సఙ్కాయ సరితబ్బసమాచారో. **పటిచ్ఛన్నకమ్మన్తో**తి లజ్జితబ్బతాయ పటిచ్ఛాదేతబ్బకమ్మన్తో. **అస్సమణో**తి న సమణో. సలాకగ్గహణాదీసు "అహమ్పి సమణో"తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ సమణపటిఞ్ఞో. అసేట్ఠచారితాయ **అబ్రహ్మచారీ**.

ఉపోసథాదీసు “అహమ్పి బ్రహ్మచారీ”తి మిచ్ఛాపటిఞ్ఞాయ బ్రహ్మచారిపటిఞ్ఞో. పూతినా కమ్మేన సీలవిపత్తియా అన్తో అనుపవిట్ఠత్తా **అన్తోపూతి**. ఛద్వారేహి రాగాదికిలేసానువస్సనేన తిన్తత్తా **అవస్సుతో**. సఞ్జాతరాగాదికచవరత్తా సీలవన్తేహి ఛడ్డేతబ్బత్తా చ **కసమ్బుజాతో**.

ఇధ పాళియన్తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పాళియం. **జేట్ఠబ్బతికోతి** కలిదేవీవతనియుత్తో. కలిదేవీ కిర సిరీదేవియా జేట్ఠా, తస్మా తస్సా వతధరో “జేట్ఠబ్బతికో”తి వుచ్చతి. తం పన వతం సమాదియిత్వా పూరేన్తో సకలసరీరే మసిం మక్ఖేత్వా కాకపత్తాని ముట్ఠియం కత్వా కలిదేవిం ఫలకే లిఖాపేత్వా తం కాజకోటియం బన్ధిత్వా థోమేన్తో విచరతి. **యదగ్గేనాతి** యత్తకేన. **తదగ్గేనాతి** తత్తకేన. **నో కప్పేతీతిఆది** వేమతికభావదీపనత్థమేవ వుత్తన్తి **మహాపదుమత్థేరస్స** అధిప్పాయో. దుతియత్థేరో పన “నో కప్పేతి, నస్సరతి, పముట్ఠో”తి ఏతేహి వేమతికభావావత్థాయ అదీపనతో అఞ్ఞో వేమతికభావో, అఞ్ఞాని నో కప్పనాదీనీతి చతున్నమ్పి విభాగేన అత్థం దస్సేతి, తస్మా తస్స వాదో యుత్తతరోతి పచ్ఛా వుత్తో. **దస్సనే వేమతికో హోతీతి** పుగ్గలే ఞాతేపి తస్స కిరియాయ సమ్మా అదిట్ఠభావతో చిరకాలాతిక్కమతో వా తం కిరియం కరోన్తో “ఏస మయా దిట్ఠో వా, న వా”తి దస్సనే వేమతికో హోతి. **పుగ్గలే వేమతికో హోతీతి** తేన కతకమ్మే ఞాతేపి తం కమ్మం కరోన్తస్స సమ్మా అదిట్ఠభావతో కాలన్తరభావతో వా “తస్స కమ్మస్స కారకో అయం వా, నో”తి పుగ్గలే వేమతికో హోతి.

౩౮౯. “తజ్జనీయకమ్మాదిసత్తవిధమ్పి కమ్మం కరిస్సామా”తి ఆపత్తియా చోదేన్తస్స అధిప్పాయో **కమ్మాధిప్పాయో**. “ఆపత్తితో వుట్ఠాపేస్సామీ”తి అధిప్పాయో **వుట్ఠానాధిప్పాయో**. **అనుద్ధంసేన్తస్సాతి** ఇమినా చావనాధిప్పాయం దస్సేతి. **అక్కోసాధిప్పాయేన వదన్తస్స పాచిత్తియన్తి** అక్కోసాధిప్పాయేన సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి సమ్ముఖా వదన్తస్స పాచిత్తియం. **దుక్కటన్తి** అక్కోసాధిప్పాయేన వదన్తస్స దుక్కటం.

“ఏవం సంవద్ధా హి తస్స భగవతో పరిసా యదిదం అఞ్ఞమఞ్ఞవచనేన అఞ్ఞమఞ్ఞవుట్ఠాపనేనా”తి వచనతో **కురున్దట్ఠకథానయం** పతిట్ఠపేన్తో **‘‘కురున్దియం పనా’’**తిఆదిమాహ . **సబ్బత్థేవాతి** సబ్బఅట్ఠకథాసు. **య్య-కారే** సమ్పత్తే **రే**-కారో అతిక్కన్తో నామ హోతీతి ఆహ **‘‘రే-కారే అనతిక్కన్తే’’**తి. ఉపోసథస్స ఇత్తికమ్మభావతో ఇత్తియా సమత్తాయ ఉపోసథో కతో నామ హోతీతి ఆహ **‘‘య్య-కారే సమ్పత్తే న లబ్భతీ’’**తి.

ఇదఞ్చిదఞ్చాతి “పాణాతిపాతం అదిన్నాదాన”న్తిఆదిం. “అసుకో చ అసుకో చ అస్సమణో అనుపాసకో”తి అక్కోసాధిప్పాయేన పరమ్ముఖా వదన్తస్స దుక్కటం, సమ్ముఖా వదన్తస్స పన పాచిత్తియమేవ. యథా “అసూరియం పస్సతి కఞ్ఞా”తి ఏత్థ “సూరియం న పస్సతి కఞ్ఞా”తి అయమత్థో లబ్భతి, ఏవం “అనోకాసం కారాపేత్వా”తి ఏత్థాపి “ఓకాసం అకారాపేత్వా”తి అయమత్థో లబ్భతీతి ఆహ **‘‘యం పనా’’**తిఆది. యం చోదేతి, తస్స ఉపసమ్పన్నోతి సఙ్ఖ్యుపగమనం, తస్మిం సుద్ధసఞ్ఞితా, యేన పారాజికేన చోదేతి, తస్స దిట్ఠాదివసేన అమూలకతా, చావనాధిప్పాయేన సమ్ముఖా చోదనా, తస్స తఙ్ఖణవిజాననన్తి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౧. నవమే **దిస్వాతి** అజికాయ విప్పటిపజ్జన్తం ఛగలకం దిస్వా. **మేత్తియం భిక్ఖునిన్తి** తస్సా భిక్ఖునికాలం గహేత్వా భూతపుబ్బవోహారేన వోహరన్తి. **వేళువనేయేవాతి** థేరస్స భిక్ఖాచారవేలం అగ్గహేత్వా తేహి వుత్తభత్తుద్దేసవేలంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. **కచ్చి నోతి** కచ్చి ను. **ఏతమత్థం ఆరోచేసున్తి** అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్స కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదాయ పారాజికేన ధమ్మేన అనుద్ధంసితభావం ఆరోచేసుం.

అఞ్ఞభాగస్సాతి అఞ్ఞకోట్ఠాసస్స, థేరస్స మనుస్సజాతిభిక్ఖుభావతో అఞ్ఞస్స తిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతస్స కోట్ఠాసస్సాతి వుత్తం హోతి. **ఇదన్తి** సామఞ్ఞతో నపుంసకనిద్దేసేన ఛగలకం నిద్దిసతి, ఇదం ఛగలకజాతన్తి అత్థో, అయం ఛగలకోతి వుత్తం హోతి. అధికరణసద్దాపేక్ఖో వా నపుంసకనిద్దేసో, ఇదం ఛగలకసఙ్ఖాతం అధికరణన్తి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞభాగోతి** యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞభాగో, అఞ్ఞకోట్ఠాసోతి అత్థో. **అస్సాతి** ఛగలకస్స. “అఞ్ఞభాగసమ్బన్ధీ అఞ్ఞభాగియ”న్తి పఠమవిగ్గహస్స అత్థో, “అఞ్ఞభాగవన్తం అఞ్ఞభాగియ”న్తి దుతియవిగ్గహస్స. ద్వీహిపి విగ్గహేహి అఞ్ఞభాగియన్తి ఛగలకోవ వుత్తో. తిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావఞ్చ ఠపేత్వా పరమత్థతో విసుం ఛగలకే అసతిపి “పటిమాయ సరీర”న్తిఆదీసు వియ అభేదేపి భేదకప్పనాయ పవత్తలోకవోహారవసేన **‘‘అఞ్ఞభాగస్స ఇదం, అఞ్ఞభాగో వా అస్స అత్థీ’’**తి వుత్తం.

ఇదాని ద్వీహిపి విగ్గహేహి వుత్తమత్థం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో **‘‘యో హి సో’’**తిఆదిమాహ. **సోతి** సో ఛగలకో. తస్స “హోతీ”తి ఇమినా సమ్బన్ధో. **తతోతి** తతో మనుస్సజాతితో భిక్ఖుభావతో చ. **సో వా అఞ్ఞభాగోతి** యథావుత్తతిరచ్ఛానజాతిఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞభాగో. **అస్సాతి** ఛగలకస్స. సో ఛగలకో అఞ్ఞభాగియసఙ్ఖాతం లభతీతి యోజేతబ్బం. “అధికరణన్తి ఆధారో, వత్థు అధిట్ఠాన”న్తి హేట్ఠా వుత్తమత్థం సరూపతో దస్సేతుం **‘‘యస్మా చా’’**తిఆదిమాహ. **తేసన్తి** మేత్తియభూమజకానం. **ఇమన్తి** ఛగలకం. **నామకరణసఞ్ఞాయాతి** నామకరణసఙ్ఖాతాయ సఞ్ఞాయ సో ఛగలకో అధికరణన్తి వేదితబ్బోతి యోజేతబ్బం. **తఞ్చే సన్ధాయాతి** “అవస్సం తుమ్హేహి లేసో ఓడ్డితో, కిం వదథ, కిం పస్సిత్థా”తి అనుయుత్తేహి తేహి భిక్ఖూహి “ఛగలకస్స విప్పటిపత్తిం దిస్వా దబ్బస్స నామం తస్స కరిమ్హా”తి వుత్తత్తా తస్స నామకరణసఞ్ఞాయ అధిట్ఠానభూతం తం ఛగలకం సన్ధాయ. **తే భిక్ఖూతి** తే అనుయుఞ్జకా భిక్ఖూ. ఆపత్తిలేసమ్పి పుగ్గలస్మింయేవ ఆరోపేత్వా వుత్తత్తా “పుగ్గలానంయేవ లేసా”తి వుత్తం. **పదభాజనే పన...పే.... వేదితబ్బన్తి** ఇమినా నామకరణసఞ్ఞాయ ఆధారభూతస్స ఛగలకసఙ్ఖాతస్స అధికరణస్స అవచనే కారణం వుత్తం.

౩౯౩. “అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సా”తి ఏత్థ పాళిఆగతఅధికరణసద్దపతిరూపకం అఞ్ఞం అధికరణసద్దం పాళిఆగతతదఞ్ఞసాధారణతాయ ఉభయపదత్థం ఉద్ధరిత్వా **‘‘అధికరణం నామ చత్తారి అధికరణానీ’’**తి వుత్తం. అత్థుద్ధారవసేన హి అత్థం దస్సేన్తేన పాళియం ఆగతసద్దపతిరూపకో అఞ్ఞో సద్దో ఉభయపదత్థో ఉద్ధరితబ్బో, న చ అఞ్ఞం ఉద్ధరిత్వా అఞ్ఞస్స అత్థో వత్తబ్బో, తస్మా పాళిఆగతఅధికరణసద్దపతిరూపకో అఞ్ఞోయేవ ఉభయపదత్థసాధారణో అధికరణసద్దో ఉద్ధటోతి దట్ఠబ్బం. తేనేవాహ **‘‘అధికరణన్తి వచనసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన పవత్తాని చత్తారి అధికరణానీ’’**తి. **యా చ సా అవసానే...పే.... చోదనా వుత్తాతి** భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతి, సఙ్ఘాదిసేసే సఙ్ఘాదిసేసదిట్ఠీ హోతి, తఞ్చే పారాజికేన చోదేతీతిఆదిచోదనం సన్ధాయ వదతి.

మేథునవీతిక్కమాపత్తియో వత్థుతో సభాగా, ఇతరాసం పన అదిన్నాదానాదిఆపత్తీనం సమానేపి పారాజికాపత్తిభావే వత్థుతో విసభాగాతి ఆహ **‘‘సభాగవిసభాగవత్థుతో’’**తి. **సభావసరిక్ఖాసరిక్ఖతోతి** సభావేన సదిసాసదిసభావతో. పఠమపారాజికఞ్హి పఠమపారాజికాపత్తియా మేథునరాగేన సభావతో సదిసం, దోససమ్పయుత్తమనుస్సవిగ్గహేన అసదిసం. నను చ

“ఆపత్తాధికరణం ఆపత్తాధికరణస్స సియా తబ్భాగియం, సియా అఞ్ఞభాగియ”న్తి వుత్తత్తా ఉద్దేసానుక్కమేన తబ్భాగియతం అనిద్దిసిత్వా అఞ్ఞభాగియతా పఠమం కస్మా నిద్దిట్ఠాతి ఆహ **“ఆదితో పట్ఠాయా”**తిఆది. **వుత్తనయేనేవాతి** “సభాగవిసభాగవత్థుతో”తిఆదినా వుత్తనయేన.

“సఙ్ఘకమ్మాని నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి వుత్తత్తా సఙ్ఘకమ్మతో కిచ్చాధికరణం విసుం వియ దిస్సతీతి ఆహ **“కిం పనా”**తిఆది. “కిచ్చమేవ కిచ్చాధికరణ”న్తి వుత్తత్తా **“సఙ్ఘకమ్మానమేవేతం అధివచన”**న్తి వుత్తం. యది ఏవం “సఙ్ఘకమ్మాని నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **“ఏవం సన్తేపీ”**తిఆది. తస్స తస్స సఙ్ఘకమ్మస్స భగవతా వుత్తం ఇతికత్తబ్బతాలక్ఖణంయేవ తతో సఙ్ఘకమ్మస్స నిప్ఫజ్జనతో ఫలూపచారేన సఙ్ఘకమ్మన్తి వత్తబ్బతం అరహతీతి ఆహ **“యం కమ్మలక్ఖణం మనసి కరోతి, తం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనతో”**తి. పరివాసాదిసఙ్ఘకమ్మం నిస్సాయ మానత్తాదీనం ఉప్పజ్జనతో ఉక్ఖేపనీయకమ్మసీమాసమ్ముతికమ్మాదీని ఇస్సాయ ఓసారణసీమాసమూహననాదికమ్మానం ఉప్పజ్జనతో చ **“పురిమం పురిమం సఙ్ఘకమ్మ”**న్తిఆది వుత్తం.

౩౯౫-౪౦౦. **సవత్థుకం కత్వాతి** పుగ్గలాధిట్ఠానం కత్వా. **దీఘాదినోతి** దీఘరస్సకాళఓదాతాదినో. **దిట్ఠాదినోతి** దిట్ఠసుతాదినో. **లోహపత్తసదిసోతి** అయోపత్తసదిసో. అట్ఠాని పఠమదుట్ఠదోసే వుత్తసదిసాని, ఇధ పన కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదియనా అధికా.

దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౦. దసమే యే దుబ్బలా హోన్తి అప్పథామా, న సక్కోన్తి అరఞ్ఞకాదీని సేవన్తా దుక్ఖస్సన్తం కాతుం, తే సన్ధాయాహ **“బహూనం కులపుత్తానం మగ్గన్తరాయాయ సంవత్తన్తీ”**తి. **అధివాసనఖన్తిసమ్పన్నోతి** “ఖమో హోతి సీతస్సా”తిఆదినా వుత్తసీతుణ్హాదిసహనలక్ఖణాయ ఖన్తియా సమన్నాగతో. బ్యఞ్జనపదమేవ పరమం అస్సాతి **పదపరమో**. యస్స హి పుగ్గలస్స బహుమ్పి సుణతో బహుమ్పి భణతో బహుమ్పి ధారయతో బహుమ్పి వాచయతో న తాయ జాతియా ధమ్మాభిసమయో హోతి , అయం “పదపరమో”తి వుచ్చతి. **అభిసమ్భుణిత్వాతి** నిప్పాదేత్వా. **నాభిసమ్భుణాతీతి** న సమ్పాదేతి, అరఞ్ఞవాసం సమ్పాదేతుం న సక్కోతీతి వుత్తం హోతి. ధమ్మతో అపేతం **ఉద్ధమ్మం. అసబ్బఞ్ఞూ అస్సాతి** తేసం అనురూపస్స అజాననతో అసబ్బఞ్ఞూ భవేయ్య. “న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ”న్తి (మహావ॰ ౨౦౪) వచనతో **“చత్తారో పన…పే.… పటిక్ఖిత్తమేవా”**తి వుత్తం. ఇదమేవ వచనం సన్ధాయ పాళియమ్పి “అట్ఠ మాసే ఖో మయా దేవదత్త రుక్ఖమూలసేనాసనం అనుఞ్ఞాత”న్తి వుత్తం.

తీహి కోటీహీతి తీహి ఆకారేహి, తీహి కారణేహీతి అత్థో. **తదుభయవిముత్తపరిసఙ్కితన్తి** దిట్ఠం సుతన్తి ఇదం ఉభయం అనిస్సాయ “కిం ను ఖో ఇదం భిక్ఖుం ఉద్దిస్స వధిత్వా సమ్పాదిత”న్తి కేవలమేవ పరిసఙ్కితం. మచ్ఛబన్ధనం **జాలం, వాగురా** మిగబన్ధనీ. **కప్పతీతి** యది తేసం వచనేన ఆసఙ్కా ఉపచ్ఛిన్నా హోతి, వట్టతి. **పవత్తమంసన్తి** విక్కాయికమంసం. **మఙ్గలాదీనన్తి ఆది**-సద్దేన ఆహునపాహునాదికే సఙ్గణ్హాతి. **భిక్ఖూనంయేవ అత్థాయాతి** ఏత్థ అట్ఠానప్పయుత్తో **ఏవ**-సద్దో, భిక్ఖూనం అత్థాయ అకతమేవాతి సమ్బన్ధితబ్బం. తస్మా “భిక్ఖూనఞ్చ దస్సామ, మఙ్గలాదీనఞ్చ అత్థాయ భవిస్సతీ”తి మిస్సేత్వా కతమ్పి న వట్టతీతి వేదితబ్బం. కేచి పన “భిక్ఖూనంయేవాతి అవధారణేన భిక్ఖూనఞ్చ అఞ్ఞేసఞ్చ అత్థాయ కతం వట్టతీ”తి వదన్తి, తం న సున్దరం. **యత్థ చ నిబ్బేమతికో హోతీతి** భిక్ఖూనం అత్థాయ కతేపి సబ్బేన సబ్బం పరిసఙ్కితాభావమాహ. తమేవత్థం ఆవికాతుం **“సచే పనా”**తిఆది వుత్తం. **ఇతరేసం వట్టతీతి** అజానన్తానం వట్టతి, జానతో ఏవేత్థ ఆపత్తి హోతీతి. **తేయేవాతి** యే ఉద్దిస్స కతం, తేయేవ. ఉద్దిసకతమంసపరిభోగతో అకప్పియమంసపరిభోగస్స విసేసం దస్సేతుం **“అకప్పియమంసం పనా”**తిఆది వుత్తం. పురిమస్మిం సచిత్తకా ఆపత్తి, ఇతరస్మిం అచిత్తకా. తేనాహ **“అకప్పియమంసం అజానిత్వా భుఞ్జన్తస్సపి ఆపత్తియేవా”**తి. “పరిభోగకాలే పుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీతి వా గహేత్వా పుచ్ఛిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి వచనతో అకప్పియమంసం అజానిత్వా గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణేన అనాపత్తి సియా. అజానిత్వాపి భుఞ్జన్తస్సేవ హి ఆపత్తి వుత్తా. **వత్తన్తి వదన్తీతి** ఇమినా ఆపత్తి నత్థీతి దస్సేతి.

సల్లేఖా వుత్తి ఏతేసన్తి **సల్లేఖవుత్తినో. బాహులికోతి** ఏకస్స **ల**-కారస్స లోపం కత్వా వుత్తం. **కప్పన్తి** ఆయుకప్పం. సఙ్ఘభేదకో హి ఏకం కప్పం అసీతిభాగే కత్వా తతో ఏకభాగమత్తం కాలం నిరయే తిట్ఠేయ్యాతి ఆయుకప్పం సన్ధాయ **“కప్పం నిరయమ్హి పచ్చతీ”**తి వుత్తం. కప్పట్ఠకథాయం (విభ॰ అట్ఠ॰ ౮౦౯) పన “సణ్ఠహన్తే హి కప్పే కప్పవేమజ్ఝే వా సఙ్ఘభేదం కత్వా కప్పవినాసేయేవ ముచ్చతి. సచేపి హి స్వే కప్పో వినస్సిస్సతీతి అజ్జ సఙ్ఘభేదం కరోతి, స్వేవ ముచ్చతి, ఏకదివసమేవ నిరయే పచ్చతీ”తి వుత్తం. తత్థాపి **కప్పవినాసేయేవాతి** ఆయుకప్పవినాసేయేవాతి అత్థే సతి నత్థి విరోధో. **సణ్ఠహన్తేతి** ఇదమ్పి “స్వే వినస్సిస్సతీ”తి వియ అభూతపరికప్పనవసేన వుత్తం. “ఏకదివసమేవ నిరయే పచ్చతీ”తి ఏత్థాపి తతో పరం కప్పాభావే ఆయుకప్పస్సపి అభావతోతి అవిరోధతో అత్థయోజనా దట్ఠబ్బా. **బ్రహ్మం పుఞ్ఞన్తి** సేట్ఠం పుఞ్ఞం. **కప్పం సగ్గమ్హి మోదతీతి** ఏత్థాపి ఆయుకప్పమేవ.

౪౧౧. **లద్ధినానాసంవాసకేనాతి** భావప్పధానోయం నిద్దేసో, లద్ధినానాసంవాసకభావేనాతి అత్థో. **కమ్మనానాసంవాసకేనాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. అఞ్ఞథా నానాసంవాసకేన సహితస్స సమానసంవాసకస్సపి సఙ్ఘస్స అసమానసంవాసకత్తం ఆపజ్జేయ్య. తత్థ **లద్ధినానాసంవాసకో** నామ ఉక్ఖిత్తానువత్తకో. సో హి అత్తనో లద్ధియా నానాసంవాసకో జాతోతి “లద్ధినానాసంవాసకో”తి వుచ్చతి. **కమ్మనానాసంవాసకో** నామ ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతో. సో హి ఉక్ఖేపనీయకమ్మవసేన నానాసంవాసకో హోతీతి “కమ్మనానాసంవాసకో”తి వుచ్చతి. **విరహితోతి** విముత్తో. కాయసామగ్గిదానం తేసు తేసు సఙ్ఘకమ్మేసు హత్థపాసూపగమనవసేన వేదితబ్బం.

“భేదాయ పరక్కమేయ్యా”తి విసుం వుత్తత్తా భేదనసంవత్తనికస్స అధికరణస్స సమాదాయ పగ్గణ్హతో పుబ్బేపి పక్ఖపరియేసనాదివసేన సఙ్ఘభేదాయ పరక్కమన్తస్స సమనుభాసనకమ్మం కాతబ్బన్తి వేదితబ్బం. **ఇమాని వత్థూనీతి** అట్ఠారస భేదకరవత్థూని. **కమ్మేనాతి** అపలోకనాదీసు చతూసు కమ్మేసు అఞ్ఞతరేన కమ్మేన. **ఉద్దేసేనాతి** పఞ్చసు పాతిమోక్ఖుద్దేసేసు అఞ్ఞతరేన ఉద్దేసేన. **వోహారేనాతి** తాహి తాహి ఉపపత్తీహి “అధమ్మం ధమ్మో”తిఆదిఅట్ఠారసభేదకరవత్థుదీపకేన వోహారేన. **అనుస్సావనాయాతి** “నను తుమ్హే జానాథ మయ్హం ఉచ్చాకులా పబ్బజితభావం బహుస్సుతభావఞ్చ, మాదిసో నామ ఉద్ధమ్మం ఉబ్బినయం సత్థుసాసనం గాహేయ్యాతి చిత్తమ్పి ఉప్పాదేతుం తుమ్హాకం యుత్తం, కిం మయ్హం అవీచి నీలుప్పలవనం వియ సీతలో, కిమహం అపాయతో న భాయామీ”తిఆదినా నయేన కణ్ణమూలే వచీభేదం కత్వా అనుస్సావనేన. **సలాకగ్గాహేనాతి** ఏవం అనుస్సావేత్వా తేసం చిత్తం ఉపత్థమ్భేత్వా అనివత్తిధమ్మే కత్వా “గణ్హథ ఇమం సలాక”న్తి సలాకగ్గాహేన. **పఞ్చహి కారణేహి సఙ్ఘభేదో హోతీతి** ఏత్థ కమ్మమేవ ఉద్దేసో వా సఙ్ఘభేదే పధానకారణన్తి వేదితబ్బం. వోహారానుస్సావనసలాకగ్గాహా పన పుబ్బభాగా. అట్ఠారసవత్థుదీపనవసేన హి వోహరన్తేన తత్థ రుచిజననత్థం అనుస్సావేత్వా సలాకాయ గహితాయపి అభిన్నోవ హోతి సఙ్ఘో. యదా పన ఏవం చత్తారో వా అతిరేకా వా సలాకం గహేత్వా ఆవేణికకమ్మం వా ఉద్దేసం వా కరోన్తి, తదా సఙ్ఘో భిన్నో నామ హోతి. **అబ్భుస్సితన్తి** అబ్భుగ్గతం. **అచ్ఛేయ్యాతి** విహరేయ్య, పవత్తేయ్యాతి అత్థో.

“లజ్జీ రక్ఖిస్సతీ”తి వచనతో ఆపత్తిభయేన ఆరోచనం లజ్జినంయేవ భారోతి ఆహ **“లజ్జీహి భిక్ఖూహీ”**తి. అలజ్జిస్సపి అనారోచేన్తస్స ఆపత్తియేవ “యే పస్సన్తి, యే సుణన్తీ”తి వచనతో. **సమాగచ్ఛతూతి** ఏకీ భవతు. ఏకీభావో చ సమానలద్ధివసేన హోతీతి ఆహ **“ఏకలద్ధికో హోతూ”**తి. **సమ్పత్తియాతి** సీలాదిసమ్పత్తియా. పటినిస్సజ్జన్తస్స అనాపత్తిభావతో **“సోత్థిభావో తస్స భిక్ఖునో”**తి వుత్తం. **అప్పటినిస్సజ్జతో దుక్కటన్తి** విసుం విసుం వదన్తానం గణనాయ దుక్కటం. **పహోన్తేనాతి** గన్తుం సమత్థేన అగిలానేన. సఙ్ఘభేదస్స గరుకభావతో అవస్సం కత్తబ్బతాదస్సనత్థం **“దూరేపి భారోయేవా”**తి వుత్తం, ఆపత్తి పన అద్ధయోజనబ్భన్తరే గన్తుం సమత్థస్స అగిలానస్సేవ వేదితబ్బా.

౪౧౯. **అసమనుభాసన్తస్సాతి** కమ్మకారకే కత్తునిద్దేసోతి ఆహ **“అసమనుభాసియమానస్సా”**తి. తతియకమ్మవాచాయ పటినిస్సజ్జన్తో ఇత్తియా దుక్కటం ద్వీహి కమ్మవాచాహి థుల్లచ్చయే చ ఆపజ్జతియేవాతి ఆహ **“పటినిస్సజ్జన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తీ”**తి. **అస్సాతి** దేవదత్తస్స. **కతేన భవితబ్బన్తి** సమనుభాసనకమ్మేన కతేన భవితబ్బం. **అత్తనో రుచిమత్తేన వదేయ్యాతిఆదికమ్మికత్తా** అప్పటినిస్సజ్జన్తస్సపి అనాపత్తీతి అధిప్పాయేన వదేయ్య. అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే సమనుభాసనకమ్మస్సేవ అభావతో **“న హి పఞ్ఞత్తం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తస్సా”**తి వుత్తం. సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేన్తేనేవ హి సమనుభాసనకమ్మం అనుఞ్ఞాతం. **ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతతోతి** “అనుజానామి, భిక్ఖవే, రోమన్థకస్స రోమన్థన”న్తిఆదిం (చూళవ॰ ౨౭౩) ఉద్దిస్స అనుఞ్ఞాతం సన్ధాయ వదన్తి. **అనాపత్తియన్తి** అనాపత్తివారే. **ఆపత్తిం రోపేతబ్బోతి** అనిస్సజ్జనపచ్చయా ఆపన్నపాచిత్తియాపత్తిం ఉక్ఖేపనీయకమ్మకరణత్థం ఆరోపేతబ్బోతి అత్థో.

ఆపత్తియేవ న జాతాతి సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి న జాతాయేవాతి అత్థో. **సా పనేసాతి** సా పన ఏసా అనాపత్తి. **తివఙ్గికన్తి** కాయవాచాచిత్తవసేన తివఙ్గికం, కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠాతీతి వుత్తం హోతి. “నప్పటినిస్సజ్జామీ”తి సఞ్ఞాయ అభావేన ముచ్చనతో **సఞ్ఞావిమోక్ఖం. సచిత్తకన్తి** “నప్పటినిస్సజ్జామీ”తి జాననచిత్తేన సచిత్తకం. భేదాయ పరక్కమనం, ధమ్మకమ్మేన సమనుభాసనం, కమ్మవాచాపరియోసానం, అప్పటినిస్సజ్జనన్తి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౨-౪౧౮. ఏకాదసమే యం వచనం సమగ్గేపి వగ్గే అవయవభూతే కరోతి భిన్దతి, తం కలహకారకవచనం ఇధ వగ్గన్తి వుచ్చతీతి ఆహ **“వగ్గం అసామగ్గిపక్ఖియవచనం వదన్తీ”**తి. అసామగ్గిపక్ఖే భవా అసామగ్గిపక్ఖియా, కలహకా. తేసం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం,** అసామగ్గిపక్ఖే వా భవం వచనం **అసామగ్గిపక్ఖియవచనం**. యస్మా ఉబ్బాహికాదికమ్మం బహూనమ్పి కాతుం వట్టతి, తస్మా **“న హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీ”**తి ఇదం నిగ్గహవసేన కత్తబ్బకమ్మం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అఙ్గాని పనేత్థ భేదాయ పరక్కమనం పహాయ అనువత్తనం పక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా వుత్తసదిసానేవ.

దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. ద్వాదసమే **వమ్భనవచనన్తి** గరహవచనం. **అపసాదేతుకామోతి** ఖిపితుకామో, తజ్జేతుకామో వా, ఘట్టేతుకామోతి వుత్తం హోతి. **సటసద్దో** పతితసద్దేన సమానత్థో. విసేసనస్స చ పరనిపాతం కత్వా తిణకట్ఠపణ్ణసటన్తి వుత్తన్తి ఆహ **“తత్థ తత్థ పతితం తిణకట్ఠపణ్ణ”**న్తి. **కేనాపీతి** వాతసదిసేన నదీసదిసేన చ కేనాపి.

౪౨౬-౪౨౯. **వత్తుం అసక్కుణేయ్యోతి** కిస్మిఞ్చి వుచ్చమానే అసహనతో ఓవదితుం అసక్కుణేయ్యో. దుక్ఖం వచో ఏతస్మిం విప్పటికూలగ్గాహే విపచ్చనీకవాదే అనాదరే పుగ్గలేతి **దుబ్బచో**. తేనాహ **“దుక్ఖేన కిచ్ఛేన వదితబ్బో”**తిఆది. **దుబ్బచభావకరణీయేహీతి** దుబ్బచభావకారకేహి. కత్తుఅత్థే అనీయసద్దో దట్ఠబ్బో. తేనేవాహ **“యే ధమ్మా దుబ్బచం పుగ్గలం కరోన్తీ”**తిఆది. పాపికా ఇచ్ఛా ఏతస్సాతి పాపిచ్ఛో, తస్స భావో **పాపిచ్ఛతా,** అసన్తగుణసమ్భావనతా పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా పాపిచ్ఛతాతి వేదితబ్బా. అత్తుక్కంసకా చ తే పరవమ్భకా చాతి అత్తుక్కంసకపరవమ్భకా. యే అత్తానం ఉక్కంసన్తి ఉక్ఖిపన్తి ఉచ్చే ఠానే ఠపేన్తి, పరఞ్చ వమ్భేన్తి గరహన్తి నీచే ఠానే ఠపేన్తి, తేసమేతం అధివచనం. తేసం భావో **అత్తుక్కంసకపరవమ్భకతా**. కుజ్ఝనసీలో కోధనో, తస్స భావో **కోధనతా**. కుజ్ఝనలక్ఖణస్స కోధస్సేతం అధివచనం.

పుబ్బకాలే కోధో, అపరకాలే ఉపనాహోతి ఆహ **“కోధహేతు ఉపనాహితా”**తి. తత్థ ఉపనహనసీలో, ఉపనాహో వా ఏతస్స అత్థీతి ఉపనాహీ, తస్స భావో **ఉపనాహితా**. పునప్పునం చిత్తపరియోనద్ధలక్ఖణస్స కోధస్సేతం అధివచనం. సకిఞ్హి ఉప్పన్నో కోధో కోధోయేవ, తతుత్తరి ఉపనాహో. **అభిసఙ్గోతి** దుమ్మోచనీయో బలవఉపనాహో. సో అస్స అత్థీతి అభిసఙ్గీ, తస్స భావో **అభిసఙ్గితా**. దుమ్మోచనీయస్స బలవఉపనాహస్సేతం అధివచనం. **చోదకం పటిప్ఫరణతాతి** చోదకస్స పటివిరుద్ధేన పచ్చనీకేన హుత్వా అవట్ఠానం. **చోదకం అపసాదనతాతి** “కిం ను ఖో తుయ్హం బాలస్స అబ్యత్తస్స భణితేన, త్వమ్పి నామ భణితబ్బం మఞ్ఞిస్ససీ”తి ఏవం చోదకస్స ఘట్టనా. **చోదకస్స పచ్చారోపనతాతి** “త్వమ్పి ఖోసి ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం తావ పటికరోహీ”తి ఏవం చోదకస్స ఉపరి పటిఆరోపనతా.

అఞ్ఞేన అఞ్ఞం పటిచరణతాతి అఞ్ఞేన కారణేన, వచనేన వా అఞ్ఞస్స కారణస్స, వచనస్స వా పటిచ్ఛాదనవసేన చరణతా. పటిచ్ఛాదనత్థో ఏవ వా **చరసద్దో** అనేకత్థత్తా ధాతూనన్తి పటిచ్ఛాదనతాతి అత్థో. తాయ సమన్నాగతో హి పుగ్గలో యం చోదకేన దోసవిభావనకారణం, వచనం వా వుత్తం, తం తతో అఞ్ఞేనేవ చోదనాయ అమూలికభావదీపనేన కారణేన, తదత్థబోధకేన వచనేన వా పటిచ్ఛాదేతి. “ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి వుత్తే “కో ఆపన్నో, కిం ఆపన్నో, కిస్మిం ఆపన్నో, కం భణథ, కిం భణథా”తి వా వత్వా “ఏవరూపం కిఞ్చి తయా దిట్ఠ”న్తి వుత్తే “న సుణామీ”తి సోతం వా ఉపనామేత్వా విక్ఖేపం కరోన్తోపి అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచ్ఛాదేతి. “ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి పుట్ఠో “పాటలిపుత్తం గతోమ్హీ”తి వత్వా పున “న తవ పాటలిపుత్తగమనం పుచ్ఛామ, ఆపత్తిం పుచ్ఛామా”తి వుత్తే తతో “రాజగహం గతోమ్హీ”తి వత్వా “రాజగహం వా యాహి బ్రాహ్మణగహం వా, ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి వుత్తే “తత్థ మే సూకరమంసం లద్ధ”న్తిఆదీని వత్వా బహిద్ధా కథావిక్ఖిపనమ్పి అత్థతో అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరణమేవాతి విసుం న గహితం.

అపదానేనాతి అత్తనో చరియాయ. అపదీయన్తి హి దోసా ఏతేన దక్ఖీయన్తి, లుయన్తి ఛిజ్జన్తీతి వా అపదానం, సత్తానం సమ్మా మిచ్ఛా వా పవత్తప్పయోగో. **న సమ్పాయనతాతి** “ఆవుసో, త్వం కుహిం వససి, కం నిస్సాయ వససీ”తి వా “యం త్వం వదేసి ‘మయా ఏస ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠో’తి, త్వం తస్మిం సమయే కిం కరోసి, అయం కిం కరోతి, కత్థ చ త్వం అహోసి, కత్థ అయ”న్తి వా ఆదినా నయేన చరియం పుట్ఠేన సమ్పాదేత్వా అకథనం.

మక్ఖిపళాసితాతి ఏత్థ పరగుణమక్ఖనలక్ఖణో మక్ఖో, సో ఏతస్స అత్థీతి మక్ఖీ. తాదిసో పుగ్గలో అగారియో అనగారియో వా సమానో పరేసం సుకతకరణం వినాసేతి. అగారియోపి హి కేనచి అనుకమ్పకేన దలిద్దో సమానో ఉచ్చట్ఠానే ఠపితో, అపరేన సమయేన "కిం తయా మయ్హం కత"న్తి తస్స సుకతకరణం వినాసేతి. అనగారియోపి సామణేరకాలతో పభుతి ఆచరియేన వా ఉపజ్ఝాయేన వా చతూహి పచ్చయేహి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీహి చ అనుగ్గహేత్వా ధమ్మకథానయపకరణకోసల్లాదీని సిక్ఖాపితో, అపరేన సమయేన రాజరాజమహామత్తాదీహి సక్కతో గరుకతో ఆచరియుపజ్ఝాయేసు అచిత్తీకతో చరమానో "అయం అమ్హేహి దహరకాలే ఏవ అనుగ్గహితో సంవద్ధితో చ, అథ చ పనిదాని నిస్సినేహో జాతో"తి వుచ్చమానో "కిం మయ్హం తుమ్హేహి కత"న్తి తేసం సుకతకరణం వినాసేతి.

"బహుస్సుతేపి పుగ్గలే అజ్ఝోత్థరిత్వా ఈదిసస్స చేవ బహుస్సుతస్స అనియతా గతి, తవ వా మమ వా కో విసేసో"తిఆదినా నయేన ఉప్పజ్జమానో యుగగ్గాహలక్ఖణో పళాసో. సో పరగుణేహి అత్తనో గుణానం సమకరణరసో. తథా హేస పరేసం గుణే డంసిత్వా వియ అత్తనో గుణేహి సమే కరోతీతి పళాసోతి వుచ్చతి, సో ఏతస్స అత్థీతి పళాసీ. మక్ఖీ చ పళాసీ చ మక్ఖిపళాసినో, తేసం భావో **మక్ఖిపళాసితా.** అత్థతో పన మక్ఖో చేవ పళాసో చ.

ఇస్సతి పరసమ్పత్తిం న సహతీతి **ఇస్సుకీ.** మచ్ఛరాయతి అత్తనో సమ్పత్తిం నిగూహతి, పరేసం సాధారణభావం న సహతి, మచ్ఛేరం వా ఏతస్స అత్థీతి **మచ్ఛరీ.** సఠయతి న సమ్మా భాసతీతి **సఠో,** అత్తనో అవిజ్జమానగుణప్పకాసనలక్ఖణేన సాఠేయ్యేన సమన్నాగతో కేరాటికపుగ్గలో. కేరాటికో చ ఆనన్దమచ్ఛో వియ హోతి. **ఆనన్దమచ్ఛో** నామ కిర మచ్ఛానం నఙ్గుట్ఠం దస్సేతి, సప్పానం సీసం "తుమ్హేహి సదిసో అహ"న్తి జానాపేతుం, ఏవమేవ కేరాటికో పుగ్గలో యం యం సుత్తన్తికం వా ఆభిధమ్మికం వా ఉపసఙ్కమతి, తం తం ఏవం వదతి "అహం తుమ్హాకం అన్తేవాసీ, తుమ్హే మయ్హం అనుకమ్పకా, నాహం తుమ్హే ముఞ్చామీ"తి "ఏవమేతే 'సగారవో అయం అమ్హేసు సప్పతిస్సో'తి మఞ్ఞిస్సన్తీ"తి. సాఠేయ్యేన హి సమన్నాగతస్స పుగ్గలస్స అసన్తగుణసమ్భావనేన చిత్తానురూపకిరియావిహారతో "ఏవంచిత్తో ఏవంకిరియో"తి దువిఞ్ఞేయ్యత్తా కుచ్ఛిం వా పిట్ఠిం వా జానితుం న సక్కా. యతో సో –

"వామేన సూకరో హోతి, దక్ఖిణేన అజామిగో;

సరేన నేలకో హోతి, విసాణేన జరగ్గవో"తి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౩.౨౯౬; విభ॰ అట్ఠ॰ ౮౯౪; మహాని॰ అట్ఠ॰ ౧౬౬) –

ఏవం వుత్తయక్ఖసూకరసదిసో హోతి. కతపాపపటిచ్ఛాదనలక్ఖణా మాయా, సా అస్స అత్థీతి **మాయావీ.**

థమ్భసమఙ్గితాయ **థద్ధో.** వాతభరితభస్తాసదిసథద్ధభావపగ్గహితసిరఅనివాతవుత్తికారకరోతి **థమ్భో.** యేన సమన్నాగతో పుగ్గలో గిలితనఙ్గలసదిసో వియ అజగరో, వాతభరితభస్తా వియ చ థద్ధో హుత్వా గరుట్ఠానియే దిస్వా ఓనమితుమ్పి న ఇచ్ఛతి, పరియన్తేనేవ చరతి. అబ్భున్నతిలక్ఖణో అతిమానో, సో ఏతస్స అత్థీతి **అతిమానీ.**

సం అత్తనో దిట్ఠిం పరామసతి సభావం అతిక్కమిత్వా పరతో ఆమసతీతి **సన్దిట్ఠిపరామాసీ.** ఆధానం గణ్హాతీతి **ఆధానగ్గాహీ.** "ఆధాన"న్తి దళ్హం వుచ్చతి, దళ్హగ్గాహీతి అత్థో. యుత్తం కారణం దిస్వావ లద్ధిం పటినిస్సజ్జతీతి పటినిస్సగ్గీ, దుక్ఖేన కిచ్ఛేన కసిరేన బహుమ్పి కారణం దస్సేత్వా న సక్కా పటినిస్సగ్గిం కాతున్తి **దుప్పటినిస్సగ్గీ,** యో అత్తనో దిట్ఠిం "ఇదమేవ సచ్చ"న్తి దళ్హం గణ్హిత్వా అపి బుద్ధాదీహి కారణం దస్సేత్వా వుచ్చమానో న పటినిస్సజ్జతి, తస్సేతం అధివచనం. తాదిసో హి పుగ్గలో యం యదేవ ధమ్మం వా అధమ్మం వా సుణాతి, తం సబ్బం "ఏవం అమ్హాకం ఆచరియేహి కథితం, ఏవం అమ్హేహి సుత"న్తి కుమ్మోవ అఙ్గాని సకే కపాలే అన్తోయేవ సమోదహతి. యథా హి కచ్ఛపో అత్తనో పాదాదికే అఙ్గే కేనచి ఘట్టితే సబ్బాని అఙ్గాని అత్తనో కపాలేయేవ సమోదహతి, న బహి నీహరతి, ఏవమయమ్పి "న సున్దరో తవ గాహో, ఛడ్డేహి న"న్తి వుత్తో తం న విస్సజ్జేతి, అన్తోయేవ అత్తనో హదయే ఏవ ఠపేత్వా విచరతి. యథా కుమ్భీలా గహితం న పటినిస్సజ్జన్తి, ఏవం కుమ్భీలగ్గాహం గణ్హాతి, న విస్సజ్జేతి. మక్ఖిపళాసితాదియుగళత్తయేన దస్సితే మక్ఖపళాసాదయో ఛ ధమ్మే విసుం విసుం గహేత్వా **"ఏకూనవీసతి ధమ్మా"**తి వుత్తం. **అనుమానసుత్తట్ఠకథాయం** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౧౮౧) పన మక్ఖపళాసాదయోపి యుగళవసేన ఏకం కత్వా "సోళస ధమ్మా"తి వుత్తం.

పకారేహి ఆవహనం పదక్ఖిణం, తతో పదక్ఖిణతో గహణసీలో పదక్ఖిణగ్గాహీ, న పదక్ఖిణగ్గాహీ **అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ.** యో వుచ్చమానో "తుమ్హే మం కస్మా వదథ, అహం అత్తనో కప్పియాకప్పియం సావజ్జానవజ్జం అత్థానత్థం జానామీ"తి వదతి, అయం అనుసాసనిం పదక్ఖిణతో న గణ్హాతి, వామతోవ గణ్హాతి, తస్మా "అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ"తి వుచ్చతి, తేనాహ **"యథానుసిట్ఠ"**న్తిఆది.

ఉద్దేసేతి పాతిమోక్ఖుద్దేసే. అథ సబ్బానేవ సిక్ఖాపదాని కథం పాతిమోక్ఖుద్దేసపరియాపన్నానీతి ఆహ **"యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవికరేయ్యాతి ఏవం సఙ్గహితత్తా"**తి. "యస్స సియా ఆపత్తీ"తి హి ఇమినా సబ్బాపి ఆపత్తియో నిదానుద్దేసే సఙ్గహితాయేవ హోన్తి. **పఞ్చహి సహధమ్మికేహి సిక్ఖితబ్బత్తాతి** లబ్భమానవసేన వుత్తం. సహధమ్మికేన సహకారణేనాతిపి అత్థో దట్ఠబ్బో. **"వచనాయా"**తి నిస్సక్కే సమ్పదానవచనన్తి ఆహ **"తతో మమ వచనతో"**తి. అఙ్గాని చేత్థ పఠమసఙ్ఘభేదసదిసాని. అయం పన విసేసో – యథా తత్థ భేదాయ పరక్కమనం, ఏవం ఇధ అవచనీయకరణతా దట్ఠబ్బా.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౧. తేరసమే **కీటాగిరీతి** తస్స నిగమస్స నామం. తస్మిం సన్ధాయ పరతో "న అస్సజిపునబ్బసుకేహి భిక్ఖూహి కీటాగిరిస్మిం వత్థబ్బ"న్తి వుత్తం. తేన పన యోగతో సో జనపదోపి "కీటాగిరి"ఇచ్చేవ సఙ్ఖ్యం గతోతి ఆహ **"ఏవంనామకే జనపదే"**తి. ఆవాసే నియుత్తా **ఆవాసికా,** నిబద్ధవాసినో. తే అకతం సేనాసనం కరోన్తి, జిణ్ణం పటిసఙ్ఖరోన్తి, కతే ఇస్సరా హోన్తి. తేనాహ **"సో యేసం ఆయత్తో...పే... తే ఆవాసికా"**తి . నివాసో నివాసమత్తం ఏతేసం అత్థీతి **నేవాసికాతి** ఆహ **"యే పన కేవల"**న్తిఆది. **తేతి** అస్సజిపునబ్బసుకా. **ఛ జనాతి** పణ్డుకో లోహితకో మేత్తియో భుమజకో అస్సజి పునబ్బసుకోతి ఇమే ఛ జనా. **సమ్మాతి** ఆలపనవచనమేతం. **ఆయముఖభూతాతి** ఆయస్స ముఖభూతా. **ధురట్ఠానేతి** సావత్థియా అవిదూరే ఠానే. వస్సానే హేమన్తే చాతి ద్వీసు ఉతూసు వస్సనతో **"ద్వీహి మేఘేహీ"**తి వుత్తం. దియడ్ఢభిక్ఖుసహస్సతో గణాచరియానం ఛన్నం జనానం అధికత్తా **"సమధిక"**న్తి వుత్తం, సాధికన్తి అత్థో. **మ-కారో** పదసన్ధివసేన ఆగతో. **అకతవత్థున్తి** అకతపుబ్బం అభినవవత్థుం.

కణికారాదయో **పుప్ఫరుక్ఖా,** జాతిసుమనాదయో **పుప్ఫగచ్ఛా. కోట్టనన్తి** సయం ఛిన్దనం. **కోట్టాపనన్తి** "ఇమం ఛిన్ద భిన్దా"తి అఞ్ఞేహి ఛేదాపనం. **ఆళియా బన్ధనన్తి** యథా గచ్ఛమూలే ఉదకం సన్తిట్ఠతి, తథా సమన్తతో బన్ధనం. **ఉదకస్సాతి** అకప్పియఉదకస్స. **కప్పియఉదకసిఞ్చనన్తి** ఇమినావ సిఞ్చాపనమ్పి సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. నను "ఉదకస్స సేచనం సేచాపన"న్తి

ఇమినావ సామఞ్ఞతో కప్పియాకప్పియఉదకసిఞ్చనాదిం సక్కా సఙ్గహేతుం, తస్మా కప్పియఉదకసిఞ్చనాది కస్మా విసుం వుత్తన్తి? “ఆరామాదిఅత్థం రోపితే అకప్పియవోహారేసుపి కప్పియఉదకసిఞ్చనాది వట్టతీ”తి వక్ఖమానత్తా ఇధాపి విభాగం కత్వా కప్పియఉదకసిఞ్చనాది విసుం దస్సితం. **హత్థముఖపాదధోవనన్హానోదకసిఞ్చన**న్తి ఇమినాపి పకారన్తరేన కప్పియఉదకసిఞ్చనమేవ దస్సేతి. “అకప్పియవోహారో”తి కోట్టనఖణనాదివసేన సయం కరణస్సపి కథం సఙ్గహోతి? అకప్పియన్తి వోహరీయతీతి అకప్పియవోహారోతి అకప్పియభూతం కరణకారాపనాది సబ్బమేవ సఙ్గహితం, న పన అకప్పియవచనమత్తన్తి దట్ఠబ్బం. కప్పియవోహారేపి ఏసేవ నయో. **సుక్ఖమాతికాయ ఉజుకరణ**న్తి ఇమినా పురాణపణ్ణాదిహరణమ్పి సఙ్గహితన్తి దట్ఠబ్బం. కుదాలాదీని భూమియం ఠపేత్వా ఠానతో హత్థేన గహేత్వా ఠానమేవ పాకటతరన్తి “**ఓభాసో**”తి వుత్తం.

మహాపచ్చరివాదమ్పి పతిట్ఠపేతుకామో పచ్ఛా వదతి. **వనత్థాయా**తి ఇదం కేచి “వతత్థాయా”తి పఠన్తి, తేసం వతిఅత్థాయాతి అత్థో. అకప్పియవోహారేపి ఏకచ్చం వట్టతీతి దస్సేతుం “**న కేవలఞ్చ సేస**”న్తిఆదిమాహ. **యం కిఞ్చి మాతిక**న్తి సుక్ఖమాతికం వా అసుక్ఖమాతికం వా. “**కప్పియఉదకం సిఞ్చితు**”న్తి ఇమినా “కప్పియఉదకం సిఞ్చథాతి వత్తుమ్పి వట్టతీ”తి దస్సేతి. **సయం రోపేతుమ్పి వట్టతీ**తి ఇమినా “రోపేహీతి వత్తుం వట్టతీ”తిపి సిద్ధం. **అఞ్ఞత్థాయ వా కరోన్తస్సా**తి వత్థుపూజాదిఅత్థం కరోన్తస్స. **కస్మా న అనాపత్తీ**తి వత్థుపూజనత్థాయ గన్థనాదీసు కస్మా న అనాపత్తి. **అనాపత్తియేవా**తి పటివచనం దత్వా ఇదాని తమేవ అనాపత్తిభావం దస్సేతుం “**యథాహీ**”తిఆది వుత్తం. **తత్థా**తి ఆరామాదిఅత్థాయ రుక్ఖరోపనే. **తథా వత్థుపూజనత్థాయపి అనాపత్తియేవా**తి రతనత్తయపూజనత్థాయపి కప్పియవోహారేన పరియాయాదీహి చ గన్థాపనే అనాపత్తియేవాతి అత్థో.

“తథా వత్థుపూజనత్థాయా”తి హి సామఞ్ఞతో వుత్తేపి “యథా హి తత్థ కప్పియవోహారేన పరియాయాదీహి చా”తి వుత్తత్తా కప్పియవోహారాదీహి గన్థాపనే ఏవ అనాపత్తి విఞ్ఞాయతి, న సయం గన్థనే, తేనేవ పరో సయం గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి చోదేన్తో “**నను చా**”తిఆదిమాహ. యథా ఆరామాదిఅత్థం కప్పియపథవియం సయం రోపేతుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనేపి కస్మా న వట్టతీతి చోదకస్స అధిప్పాయో. **వుత్త**న్తిఆది ఆచరియస్స పరిహారో. అథ “**న పన మహాఅట్ఠకథాయ**”న్తి కస్మా వదతి. **మహాపచ్చరిఆదీసు** వుత్తమ్పి హి పమాణమేవాతి నాయం విరోధో, **మహాఅట్ఠకథాయం** అవుత్తమ్పి తత్థేవ వుత్తేన సంసన్దిత్వా పమాణమేవాతి పతిట్ఠాపేతుం వుత్తత్తా. **తం కథ**న్తి మఞ్ఞేయ్యాసీతి సమ్బన్ధో. **మహాఅట్ఠకథాయఞ్చ** కప్పియఉదకసేచనం వుత్తం, తం కథన్తి ఏత్థాయమధిప్పాయో. కిఞ్చాపి **మహాఅట్ఠకథాయం** ఆరామాదిఅత్థాయ కప్పియపథవియం సయం రోపనం న వుత్తం, కప్పియఉదకస్స పన సయం సిఞ్చనం వుత్తమేవ, తస్మా యథా ఆరామాదిఅత్థాయ కప్పియఉదకం సయం సిఞ్చితుమ్పి వట్టతి, తథా వత్థుపూజనత్థాయ సయం గన్థనమ్పి కస్మా న వట్టతీతి. **తమ్పి న విరుజ్ఝతీ**తి యదేతం ఆరామాదిఅత్థాయ సయం రోపనం కప్పియఉదకసిఞ్చనఞ్చ వుత్తం, తమ్పి న విరుజ్ఝతి. కథం తం న విరుజ్ఝతీతి ఆహ “**తత్రహీ**”తిఆది. **ఏతం వుత్త**న్తి మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపి సిఞ్చన్తిపి సిఞ్చాపేన్తిపీతి ఏతం వుత్తం. **అఞ్ఞత్ర పన పరియాయో అత్థీ**తి “మాలావచ్ఛం రోపేన్తిపి రోపాపేన్తిపి సిఞ్చన్తిపి సిఞ్చాపేన్తిపీ”తి కులసఙ్గహత్థాయ రోపనసిఞ్చనం సన్ధాయ వుత్తత్తా తతో అఞ్ఞత్ర ఆరామాదిఅత్థాయ మాలావచ్ఛరోపనే పరియాయో అత్థి. **తత్థ పరియాయం ఇధ చ పరియాయాభావం ఞత్వా**తి తత్థ “మాలావచ్ఛం రోపేన్తీ”తిఆదీసు “మాలావచ్ఛ”న్తి విసేసవచనసబ్భావతో పరియాయం, ఇధ “గన్థేన్తీ”తిఆదీసు తథావిధవిసేసవచనాభావతో పరియాయాభావఞ్చ ఞత్వా.

నను చ యథా “గన్థేన్తీ”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పరియాయో న లబ్భతీతి యస్స కస్సచి అత్థాయ సయం గన్థనం న వట్టతి, ఏవం “గన్థాపేన్తీ”తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా పరియాయేన గన్థాపనమ్పి న వట్టతీతి ఆపజ్జతి. ఏవఞ్చ సతి పరతో “ఏవం జాన, ఏవం కతే సోభేయ్య, యథా ఏతాని పుప్ఫాని న వికిరియన్తి, తథా కరోహీతిఆదినా కప్పియవచనేన కారేతుం వట్టతీ”తి ఇదం విరుజ్ఝతీతి? న విరుజ్ఝతి, పరియాయేన హి కారాపనం గన్థాపనమేవ న హోతి, తస్మా యథావుత్తనయేన పరియాయతో కారాపనం వట్టతి. **సబ్బం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బ**న్తి హేట్ఠా వుత్తం వినిచ్ఛయమేవ సఙ్ఖేపతో నిగమేతి. **హరణాదీసు కస్మా అనాపత్తీ**తి వత్థుపూజనత్థాయ హరణాదీసు కస్మా అనాపత్తి. **కులిత్థిఆదీనం అత్థాయ హరణతో**తి కులిత్థిఆదీనం హరణస్స తత్థ వుత్తత్తాతి అధిప్పాయో. తేనేవాహ “**హరణాధికారే హీ**”తిఆది. **మాల**న్తి పుప్ఫదామం. **మఞ్జరీ వియా**తి కుసుమమఞ్జరీ వియ. **హారసదిస**న్తి ముత్తాహారసదిసం.

పాచిత్తియఞ్చేవ దుక్కటఞ్చాతి పథవీఖణనపచ్చయా పాచిత్తియం, కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం. **అకప్పియవోహారేనా**తి “ఇదం ఖణ, ఇదం రోపేహీ”తిఆదిఅకప్పియవోహారేన. **దుక్కటమేవా**తి కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం. **ఉభయత్థా**తి కప్పియాకప్పియపథవియం. **సబ్బత్థా**తి కులసఙ్గహపరిభోగఆరామాదిఅత్థాయ రోపితే. **దుక్కటమ్పీ**తి న కేవలం పాచిత్తియమేవ. **కప్పియేనా**తి కప్పియేన ఉదకేన. **తేసంయేవ ద్విన్న**న్తి కులదూసనపరిభోగానం. **దుక్కట**న్తి కులసఙ్గహత్థాయ సయం సిఞ్చనే కప్పియవోహారేన అకప్పియవోహారేన వా సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం, పరిభోగత్థాయ పన సయం సిఞ్చనే అకప్పియవోహారేన సిఞ్చాపనే చ దుక్కటం. **ఆపత్తిబహులతా వేదితబ్బా**తి ఏత్థ సయం సిఞ్చనే ధారాపచ్ఛేదగణనాయ ఆపత్తిగణనా వేదితబ్బా. సిఞ్చాపనే పన పునప్పునం ఆణాపేన్తస్స వాచాయ వాచాయ ఆపత్తి, సకిం ఆణత్తస్స బహూనం సిఞ్చనేపి ఏకావ.

దుక్కటపాచిత్తియానీతి కులసఙ్గహపచ్చయా దుక్కటం, భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియం. **అఞ్ఞత్థా**తి వత్థుపూజాదిఅత్థాయ ఓచిననే. **సకిం ఆణత్తో**తి అకప్పియవోహారేన ఆణత్తో. **పాచిత్తియమేవా**తి అకప్పియవచనేన ఆణత్తత్తా పాచిత్తియం. కప్పియవచనేన పన వత్థుపూజాదిఅత్థాయ ఓచినాపేన్తస్స అనాపత్తియేవ.

గన్థనేన నిబ్బత్తం **గన్థిమం**. ఏస నయో సేసేసుపి. **న వట్టతీ**తి కులసఙ్గహత్థాయ వత్థుపూజాదిఅత్థాయ వా వుత్తనయేన కరోన్తస్స చ కారాపేన్తస్స చ దుక్కటన్తి అత్థో. **పురిమనయేనేవా**తి “భిక్ఖుస్స వా”తిఆదినా వుత్తనయేన. ధమ్మాసనవితానే బద్ధకణ్టకేసు పుప్ఫాని విజ్ఝిత్వా ఠపేన్తీతి సమ్బన్ధో. ఉపరూపరి విజ్ఝిత్వా ఛత్తసదిసం కత్వా ఆవుణనతో “**ఛత్తాతిఛత్తం వియా**”తి వుత్తం. “కదలిక్ఖన్ధమ్హీ”తిఆదినా వుత్తం సబ్బమేవ సన్ధాయ “**తం అతిఓళారికమేవా**”తి వుత్తం, సయం కరోన్తస్స అకప్పియవచనేనేవ కారాపేన్తస్స చ దుక్కటమేవాతి అత్థో. **పుప్ఫవిజ్ఝనత్థ**న్తి వుత్తత్తా పుప్ఫాని విజ్ఝితుంయేవ కణ్టకం బన్ధితుం న వట్టతి, పుప్ఫదామాదిబన్ధనత్థం పన వట్టతి. **కణ్టకమ్పి బన్ధితుం న వట్టతీ**తి చ ఇదం అట్ఠకథాచరియప్పమాణేన గహేతబ్బం. **పవేసేతుం న వట్టతీ**తి వుత్తత్తా పుప్ఫచ్ఛిద్దే అపవేసేత్వా ఉపరూపరి ఠపేతుం వట్టతి. జాలమయం వితానం **జాలవితానం**. **నాగదన్తక**మ్పి సచ్ఛిద్దకంయేవ గహేతబ్బం. **పుప్ఫపటిచ్ఛకం** దణ్డాదీహి కతపుప్ఫాధారణం, తమ్పి సచ్ఛిద్దమేవ ఇధ వుత్తం. **అసోకపిణ్డియా**తి అసోకపుప్ఫమఞ్జరికాయ. “**ధమ్మరజ్జు** నామ చేతియం వా బోధిం వా పుప్ఫపవేసనత్థం ఆవిజ్ఝిత్వా బద్ధరజ్జూ”తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే చ** వుత్తం, తస్మా తథాబద్ధాయ రజ్జుయా చేతియస్స చ అన్తరే పుప్ఫాని పవేసేతుం వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి. **గణ్ఠిపదే** పన “ధమ్మరజ్జున్తి సిథిలం వట్టికం రజ్జుం కత్వా బోధిం వా చేతియం వా పరిక్ఖిపిత్వా ధమ్మాసనే వా లమ్బిత్వా తత్థ పుప్ఫాని పవేసేన్తీ”తి వుత్తం, తస్మా సిథిలవట్టికాయ రజ్జుయా అన్తరేపి పుప్ఫాని పవేసేతుం వట్టతీతి విఞ్ఞాయతి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. ఉభయత్థాపి పనేత్థ నేవత్థి విరోధోతి అమ్హాకం ఖన్తి.

మత్థకదామన్తి ధమ్మాసనాదిమత్థకే లమ్బకదామం. **పుప్ఫేహి వేఠేన్తీ**తి పుప్ఫదామేన వేఠేన్తి. **తేసంయేవా**తి ఉప్పలాదీనంయేవ. **వాకేన వా దణ్డకేన వా**తి విసుం అచ్ఛిన్నేన పుప్ఫసహితేనేవ వాకేన వా దణ్డకేన వా. **ఖన్ధే ఠపితకాసావస్సా**తి ఖన్ధే ఠపితసఙ్ఘాటిం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి తథా బన్ధితుం సక్కా భవేయ్య. ఇమినావ అఞ్ఞమ్పి తాదిసం కాసావం వా వత్థం వా వుత్తనయేన బన్ధిత్వా తత్థ పుప్ఫాని పక్ఖిపితుం వట్టతీతి సిద్ధం. అంసభణ్డికం పసిబ్బకే పక్ఖిత్తసదిసత్తా వేఠిమం నామ న జాతం, తస్మా సిథిలబన్ధస్స అన్తరన్తరా పక్ఖిపితుం వట్టతీతి వదన్తి.

పుప్ఫపటే చ దట్ఠబ్బన్తి పుప్ఫపటం కరోన్తస్స దీఘతో పుప్ఫదామస్స హరణపచ్చాహరణవసేన పూరణం సన్ధాయ వుత్తం. తిరియతో హరణం పన వాయిమం నామ హోతి, న పూరిమం. **పురిమట్ఠానం అతిక్కామేతీ**తి ఏత్థ "అఫుసాపేత్వాపి అతిక్కామేన్తస్స ఆపత్తియేవా"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. "పురిమట్ఠానం అతిక్కామేతీ"తి అవిసేసేన వుత్తత్తా తం యుత్తం. కేచి పన "అఞ్ఞమఞ్ఞం అఫుసాపేత్వా అనేకక్ఖత్తుం పరిక్ఖిపితుం వట్టతీ"తి వదన్తీతి వుత్తం, తత్థ కారణం న దిస్సతి. **బన్ధితుం వట్టతీ**తి పుప్ఫరహితాయ సుత్తకోటియా వాకకోటియా వా బన్ధితుం వట్టతి. **ఏకవారం హరిత్వా వా పరిక్ఖిపిత్వా వా**తి ఇదం పుబ్బే వుత్తచేతియాదిపరిక్ఖేపం పుప్ఫపటకరణఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా చేతియం వా బోధిం వా పరిక్ఖిపన్తేన ఏకవారం పరిక్ఖిపిత్వా పురిమట్ఠానం సమ్పత్తే అఞ్ఞస్స దాతబ్బం, తేనపి ఏకవారం పరిక్ఖిపిత్వా తథేవ కాతబ్బం. పుప్ఫపటం కరోన్తేన చ ఏకవారం హరిత్వా అఞ్ఞస్స దాతబ్బం, తేనపి తథేవ కాతబ్బం. సచేపి ద్వేయేవ భిక్ఖూ ఉభోసు పస్సేసు ఠత్వా పరియాయేన హరన్తి, వట్టతియేవాతి వదన్తి.

పూరితన్తి దీఘతో పసారణవసేన పూరితం. **వాయితుం న లభతీ**తి దీఘతో పసారితే తిరియతో హరణం వాయనం నామ హోతీతి ఏకవారమ్పి పుప్ఫగుణం తిరియతో హరితుం న వట్టతి. **పుప్ఫాని ఠపేన్తేనా**తి అగన్థితాని పాకతికపుప్ఫాని ఠపేన్తేన. పుప్ఫదామం పన పూజనత్థాయ భూమియం ఠపేన్తేన ఫుసాపేత్వా వా అఫుసాపేత్వా వా దిగుణం కత్వా ఠపేతుం న వట్టతీతి వదన్తి. **ఘటికదామఓలమ్బకో**తి అన్తే ఘటికాకారయుత్తో యమకదామఓలమ్బకో. ఏకేకం పన దామం నిక్ఖన్తసుత్తకోటియావ బన్ధిత్వా ఓలమ్బితుం వట్టతి, పుప్ఫదామద్వయం సఙ్ఘటితుకామేనపి నిక్ఖన్తసుత్తకోటియావ సుత్తకోటిం సఙ్ఘటితుం వట్టతి. **అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణపరిక్ఖేపో**తి అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణస్స పునప్పునం హరణపచ్చాహరణవసేన పూరేత్వా పరిక్ఖిపనం. తేనేవ తం పూరిమే పవిట్ఠం, తస్మా ఏతమ్పి అడ్ఢచన్దాకారం పునప్పునం హరణపచ్చాహరణవసేన పూరితం న వట్టతి. ఏకవారం పన అడ్ఢచన్దాకారేన మాలాగుణం హరితుం వట్టతీతి వదన్తి. **పుప్ఫదామకరణ**న్తి ఏత్థ సుత్తకోటియం గహేత్వాపి ఏకతో కాతుం న వట్టతీతి వదన్తి. గేణ్డుకఖరపత్తదామానం పటిక్ఖిత్తత్తా చేలాదీహి కతదామమ్పి న వట్టతి అకప్పియానులోమత్తాతి వదన్తి.

"**లాసియనాటకం నాటేన్తీ**"తి వత్వా తమేవ పరియాయన్తరేన దస్సేతుం "**రేచకం దేన్తీ**"తి వుత్తం, అభినయం దస్సేన్తీతి అత్థో, అత్తనో అధిప్పాయం పకాసేత్వా "ఏవం నచ్చితబ్బ"న్తి పఠమం ఉట్ఠహిత్వా నచ్చనాకారం దస్సేన్తీతి వుత్తం హోతి. కేచి పన "ముఖే అఙ్గులియో పక్ఖిపిత్వా సద్దం కరోన్తా చక్కమివ అత్తానం భమయమానా రేచకం దేన్తి నామా"తి వదన్తి. ఏకేకాయ పన్తియా అట్ఠ అట్ఠ పదాని అస్సాతి **అట్ఠపదం**. "అట్ఠాపద"న్తిపి పఠన్తి. దసపదేపి ఏసేవ నయో. **పదానీ**తి చ సారిఆదీనం పతిట్ఠానట్ఠానాని. **దసపదం** నామ ద్వీహి పన్తీహి వీసతియా పదేహి కీళనజూతం. **ఆకాసేయేవ కీళన్తీ**తి "అయం సారీ అసుకపదం మయా నీతా, అయం అసుకపద"న్తి కేవలం ముఖేనేవ వదన్తా ఆకాసేయేవ జూతం కీళన్తి. **జూతఫలకే**తి జూతమణ్డలే. **పాసకకీళాయ కీళన్తీ**తి పాసకం వుచ్చతి ఛసు పస్సేసు ఏకేకం యావ ఛక్కం దస్సేత్వా కతకీళనం, తం వడ్ఢేత్వా యథాలద్ధఏకకాదివసేన సారియో అపనేన్తా ఉపనేన్తా చ కీళన్తి. ఘటేన కీళా **ఘటికా**తి ఏకే.

మఞ్జట్ఠియా వాతి మఞ్జట్ఠిరుక్ఖసారం గహేత్వా పక్కకసావం సన్ధాయ వదతి. **సలాకహత్థ**న్తి తాలహీరాదీనం కలాపస్సేతం అధివచనం. బహూసు సలాకాసు విసేసరహితం ఏకం సలాకం గహేత్వా తాసు పక్ఖిపిత్వా పున తంయేవ ఉద్ధరన్తా సలాకహత్థేన కీళన్తీతి కేచి. పణ్ణేన వంసాకారేన కతా నాళికా **పణ్ణనాళికా**. తేనేవాహ "**తం ధమన్తా**"తి. పుచ్ఛన్తస్స ముఖాగతం అక్ఖరం గహేత్వా నట్ఠముట్ఠిలాభాలాభాదిజాననకీళా **అక్ఖరికా**తిపి వదన్తి. **హత్థిస్మి**న్తి నిమిత్తత్థే భుమ్మం, హత్థినిమిత్తసిప్పేతి అత్థో. **అస్సస్మి**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. "ఉస్సేళేన్తి అప్ఫోటేన్తీ"తి ద్విన్నం పదానం అత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. తత్థ **ఉస్సేళేన్తీ**తి ముఖేన ఉస్సేళనసద్దం పముఞ్చన్తి, మహన్తం కత్వా అబ్యత్తసద్దం పవత్తేన్తీతి అత్థో. "అజానం సఞ్ఞం దేన్తా అజపాలకా వియ ముఖేన వాతం నిచ్ఛారేన్తా సుఖుమం అబ్యత్తనాదం పవత్తేన్తీ"తిపి వదన్తి. **అప్ఫోటేన్తీ**తి భుజహత్థసఙ్ఘట్టనసద్దం పవత్తేన్తి, వామహత్థం ఉరే ఠపేత్వా దక్ఖిణేన పాణినా తత్థ తాళనేన సద్దం కరోన్తీతి అత్థో. **ముఖడిణ్డిమ**న్తి ముఖభేరియా ఏతం అధివచనం.

౪౩౨. **పసాదావహేనా**తి పసాదజననకేన. అభిక్కమనం **అభిక్కన్త**న్తి ఆహ "**గమనేనా**"తి. పటిక్కమనం **పటిక్కన్తం. నివత్తనేనా**తి నివత్తిమత్తం దస్సేతి. నివత్తేత్వా పన గమనం గమనమేవ. అభిముఖం లోకితం ఆలోకితన్తి ఆహ "**పురతో దస్సనేనా**"తి. **ఇతో చితో చ దస్సనేనా**తి అనుదిసాపేక్ఖనం దస్సేతి. యందిసాభిముఖో గచ్ఛతి తిట్ఠతి నిసీదతి, తదభిముఖం పేక్ఖనం **ఆలోకితం,** తదనుగతదిసాలోకనం "**విలోకిత**"న్తి హి వుచ్చతి. అఞ్ఞానిపి హేట్ఠా ఉపరి పచ్ఛతో పేక్ఖనవసేన **ఓలోకితఉల్లోకితాపలోకితాని** నామ హోన్తి. తాని పన న సమణసారుప్పాని అప్పసాదావహాని, తేనేవేత్థ ఆలోకితవిలోకితానేవ గహితాని. **తేస**న్తి సమాసే గుణీభూతానిపి పబ్బాని పరామసతి. "పబ్బసఙ్కోచనేనా"తి హి వుత్తత్తా పబ్బాని తత్థ గుణీభూతాని సఙ్కోచనస్స పధానత్తా. **సతిసమ్పజఞ్ఞేహీ**తి సాత్థకతాదిపరిగ్గాహికాయ సతియా తథాపవత్తసమ్పజఞ్ఞేన చ సమన్తతో పకారేహి, పకట్ఠం వా సవిసేసం జానాతీతి సమ్పజానో, తస్స భావో **సమ్పజఞ్ఞం**. తథాపవత్తఞాణస్సేతం అధివచనం. **అభిసఙ్ఖతత్తా**తి సమ్మా పవత్తితత్తా. **హేట్ఠాఖిత్తచక్ఖూ**తి ఖన్ధం అనామేత్వావ అధోఖిత్తచక్ఖు. ఖన్ధం నామేత్వా హి హేట్ఠావలోకనం న సమణసారుప్పం. "ఓక్ఖిత్తచక్ఖూ"తి చ ఇమినా యుగమత్తదస్సితా వుత్తా.

బోన్దోతి లోలో మన్దధాతుకోతి అత్థో. **భకుటిం కత్వా**తి భముకభేదం కత్వా. **సాఖల్యేన యుత్తా**తి "తత్థ కతమం సాఖల్యం? యా సా వాచా నేలా కణ్ణసుఖా"తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౧౩౩౦) నయేన వుత్తసాఖల్యేన సమన్నాగతా, ముదువచనాతి అత్థో. **నేలా**తి ఏలం వుచ్చతి దోసో, నాస్సా ఏలన్తి నేలా, నిద్దోసాతి అత్థో. **కణ్ణసుఖా**తి బ్యఞ్జనమధురతాయ కణ్ణానం సుఖా, సూచినా విజ్ఝనం వియ కణ్ణసూలం న జనేతి. **దాననిబద్ధానీ**తి నిబద్ధదానాని.

"సారిపుత్తమోగ్గల్లానే ఆమన్తేసీ"తి వత్వా "గచ్ఛథ తుమ్హే సారిపుత్తా"తి వచనతో "సారిపుత్తా"తి ఇదం ఏకసేసనయేన వుత్తన్తి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. "సారిపుత్తా"తి హి ఇదం ఏకసేసనయేన వుత్తం విరూపేకసేసస్సపి ఇచ్ఛితత్తా, తేనేవేత్థ బహువచననిద్దేసో కతోతి. **సద్ధస్స పసన్నస్సా**తి రతనత్తయస్స సద్ధాయ సమన్నాగతస్స తతోయేవ చ పసన్నస్స, కమ్మఫలసద్ధాయ వా సమన్నాగతత్తా సద్ధస్స రతనత్తయప్పసాదబహులతాయ పసన్నస్స.

౪౩౩. **ఆపత్తిం రోపేతబ్బా**తి కులదూసకకమ్మేన ఆపన్నాపత్తిం రోపేతబ్బా. **తస్మిం విహారే**తి బహిగామే విహారం సన్ధాయ వుత్తం. అన్తోగామే విహారో పన "**తస్మిం గామే న వసితబ్బ**"న్తి ఇమినావ సఙ్గహితో గామగ్గహణేనేవ గహితత్తా. "తస్మిం విహారే"తి వచనతో తస్స గామస్స సామన్తా అఞ్ఞస్మిం విహారే వసితుం వట్టతి. **సామన్తగామే పిణ్డాయ న చరితబ్బ**న్తి తస్మిం విహారే వాసస్స పటిక్ఖిత్తత్తా యది తత్థ వసతి, తేన సామన్తగామేపి పిణ్డాయ న చరితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **తస్మిం గామే పిణ్డాయ న చరితబ్బ**న్తి యస్మిం గామే కులదూసకకమ్మం కతం, తస్మిం గామే న చరితబ్బం. యస్మిఞ్హి గామే వా నిగమే వా కులదూసకకమ్మం కతం, యస్మిఞ్చ విహారే వసతి, నేవ తస్మిం గామే వా నిగమే వా చరితుం లబ్భతి, న విహారే వసితుం. సామన్తవిహారే వసన్తేన పన సామన్తగామే చరితుం వట్టతి తత్థ వాసస్స అప్పటిక్ఖిత్తత్తా.

౪౩౪. **అట్ఠారస వత్తానీ**తి "న ఉపసమ్పాదేతబ్బం, న నిస్సయో దాతబ్బో, న సామణేరో ఉపట్ఠాపేతబ్బో, న భిక్ఖునోవాదకసమ్ముతి సాదితబ్బా, సమ్మతేన భిక్ఖునియో న ఓవదితబ్బా, యాయ ఆపత్తియా సఙ్ఘేన పబ్బాజనీయకమ్మం కతం హోతి, న సా ఆపత్తి ఆపజ్జితబ్బా అఞ్ఞా వా తాదిసికా తతో వా పాపిట్ఠతరా, కమ్మం న గరహితబ్బం, కమ్మికా న గరహితబ్బా, న

పకతత్తస్స భిక్ఖునో ఉపోసథో ఠపేతబ్బో, న పవారణా ఠపేతబ్బా, న సవచనీయం కాతబ్బం, న అనువాదో ఠపేతబ్బో, న ఓకాసో కారేతబ్బో, న చోదేతబ్బో, న సారేతబ్బో, న భిక్ఖూహి సమ్పయోజేతబ్బ''న్తి ఏవమాగతాని అట్ఠారస వత్తాని.

అస్సజిపునబ్బసుకప్పధానా **అస్సజిపునబ్బసుకాతి** వుత్తా సహచరణఞాయేన. **అనులోమపటిపదం అప్పటిపజ్జనతాయాతి** యథాపఞ్ఞత్తసమ్మావత్తసఙ్ఖాతం అనులోమపటిపదం అప్పటిపజ్జనతాయ, యేన వత్తేన చిణ్ణేన సఙ్ఘో అనులోమికో హోతి, తస్మిం అవత్తనతోతి వుత్తం హోతి. **న పన్నలోమా హోన్తీతి** పతితలోమా న హోన్తి, అనుకూలవుత్తినో న హోన్తీతి అత్థో. **నిత్థరణమగ్గం న పటిపజ్జన్తీతి** అనులోమవత్తసఙ్ఖాతం నిత్థరణూపాయం న పటిపజ్జన్తి, యేన వత్తేన చిణ్ణేన సాపత్తికభావతో నిత్తిణ్ణా హోన్తి, తస్మిం నిత్థరణకవత్తస్మిం న వత్తన్తి, ఆపత్తివుట్ఠానత్థం తురితతురితా ఛన్దజాతా న హోన్తీతి వుత్తం హోతి. **దసహి అక్కోసవత్థూహీతి** జాతినామగోత్తకమ్మసిప్పఆబాధలిఙ్గకిలేసఆపత్తిహీనసఙ్ఖాతేహిదసహి అక్కోసకారణేహి. **ఛన్దగామితా పాపేన్తీతిఆదీసు య-**కారో ''సయం అభిఞ్ఞా''తిఆదీసు వియ ఉత్తనిద్దిట్ఠోతి ఆహ **''ఛన్దగామితాయపి పాపేన్తీ''**తిఆది. **తేసన్తి** అస్సజిపునబ్బసుకానం గణపామోక్ఖానం.

౪౩౬-౪౩౭. నిగమస్స అపాకటత్తా తం దస్సేతుం **''తత్థా''**తిఆదిమాహ. **పరసన్తకం దేతి, దుక్కటమేవాతి** విస్సాసగ్గాహేన పరసన్తకం గహేత్వా దేన్తం సన్ధాయ వుత్తం. **తఞ్చ ఖో వత్థుపూజనత్థాయాతి** మాతాపితూనమ్పి దేన్తేన వత్థుపూజనత్థాయ ఏవ దాతబ్బన్తి దస్సేతి. **''మణ్డనత్థాయ పన సివలిఙ్గాదిపూజనత్థాయాతి** ఏత్తకమేవ వుత్తత్తా ఇమం వికప్పేత్వా జీవికమ్పి కప్పేస్సన్తీతి మాతుఆదీనం దాతుం వట్టతీ''తి వదన్తి. **కస్సచిపీతి** ఞాతకస్స అఞ్ఞాతకస్స వా కస్సచిపి. **ఞాతిసామణేరేహేవాతి** అనుచ్ఛవికత్తా వుత్తం. **సమ్పత్తానం సామణేరానం ఉపడ్ఢభాగం దాతుం వట్టతీతి** సఙ్ఘికస్స లాభస్స ఉపచారసీమగతానం సామణేరానమ్పి సన్తకత్తా తేసమ్పి ఉపడ్ఢభాగో లబ్భతేవాతి కత్వా వుత్తం. **చూళకన్తి** ఉపడ్ఢభాగతోపి ఉపడ్ఢం. చతుత్థభాగస్సేతం అధివచనం.

''సామణేరా…పే.… ఠపేన్తీ''తి ఇదం వస్సగ్గేన అభాజియం సన్ధాయ వుత్తం. **తత్థ తత్థాతి** మగ్గే వా చేతియఙ్గణే వా. **దాపేతుం న లభన్తీతి** సామణేరేహి దాపేతుం అననుచ్ఛవికత్తా వుత్తం. న హి తం పుప్ఫదానం నామ సియా. యది హి తథా ఆగతానం తేసం దానం పుప్ఫదానం భవేయ్య, సామణేరేహిపి దాతుం న లబ్భేయ్య. **సయమేవాతి** సామణేరా సయమేవ. **యాగుభత్తాదీని ఆదాయాతి** ఇదం భిక్ఖూనం అత్థాయ యాగుభత్తాదిసమ్పాదనం సన్ధాయ వుత్తత్తా ''న వట్టతీ''తి అవిసేసేన వుత్తం.

వుత్తనయేనేవాతి మాతాపితూనం తావ హరిత్వాపి హరాపేత్వాపి పక్కోసిత్వాపి పక్కోసాపేత్వాపి దాతుం వట్టతి, సేసఞాతకానం పక్కోసాపేత్వావ. మాతాపితూనఞ్చ హరాపేన్తేన ఞాతిసామణేరేహేవ హరాపేతబ్బం, ఇతరే పన యది సయమేవ ఇచ్ఛన్తి, వట్టతీతి ఇమం పుప్ఫే వుత్తనయం ఫలేపి అతిదిసతి, తస్మా ఫలమ్పి మాతాపితూనం హరణహరాపనాదినా దాతుం వట్టతి, సేసఞాతీనం పక్కోసాపేత్వావ. ఇదాని ''యో హరిత్వా వా హరాపేత్వా వా…పే.… ఇస్సరవతాయ దదతో థుల్లచ్చయ''న్తి ఇమం పుప్ఫే వుత్తనయం ఫలేపి సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేన్తో **''కులసఙ్గహత్థాయ పనా''**తిఆదిమాహ. **ఖీణపరిబ్బయానన్తి** ఆగన్తుకే సన్ధాయ వుత్తం. **ఫలపరిచ్ఛేదేన వాతి** ''ఏత్తకాని ఫలాని దాతబ్బానీ''తి ఏవం ఫలపరిచ్ఛేదేన వా. **రుక్ఖపరిచ్ఛేదేన వాతి** ''ఇమేహి రుక్ఖేహి దాతబ్బానీ''తి ఏవం రుక్ఖపరిచ్ఛేదేన వా. పరిచ్ఛిన్నేసుపి రుక్ఖేసు ''ఇధ ఫలాని సున్దరాని, ఇతో గణ్హథా''తి వదన్తేన కులసఙ్గహో కతో నామ హోతీతి ఆహ **''ఏవం పన న వత్తబ్బ''**న్తి.

రుక్ఖచ్ఛల్లీతి రుక్ఖత్తచో. తేసం తేసం గిహీనం గామన్తరదేసన్తరాదీసు సాసనపటిసాసనహరణం **జఙ్ఘపేసనికం.** తేనాహ ''గిహీనం దూతేయ్యం సాసనహరణకమ్మ''న్తి. దూతస్స కమ్మం **దూతేయ్యం. పఠమం సాసనం అగ్గహేత్వాపి…పే.… పదే పదే దుక్కటన్తి** ఇదం తస్స సాసనం ఆరోచేస్సామీతి ఇమినా అధిప్పాయేన గమనం సన్ధాయ వుత్తం, తస్స పన సాసనం పటిక్ఖిపిత్వా సయమేవ కారుఞ్ఞేన ఠితో గన్త్వా అత్తనో పతిరూపం సాసనం ఆరోచేతి, అనాపత్తి. **పుబ్బే వుత్తప్పకారన్తి** ''మమ వచనేన భగవతో పాదే వన్దథా''తిఆదినా వుత్తప్పకారం సిక్ఖాపదే పఠమం వుత్తం. **పక్కమతాయస్మాతి** ఇదం పబ్బాజనీయకమ్మవసేన వుత్తం. పున **పక్కమతాయస్మాతి** ఇదం పన పబ్బాజనీయకమ్మకతస్స వత్తవసేన వుత్తం. **పఠమసఙ్ఘభేదసదిసానేవాతి** ఏత్థ అఙ్గేసుపి యథా తత్థ పరక్కమనం, ఏవం ఇధ ఛన్దాదీహి పాపనం దట్ఠబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

౪౪౨. పఠమం ఆపత్తి ఆపజ్జనం ఏతేసన్తి **పఠమాపత్తికా. తత్తకాని అహానీతి** పటిచ్ఛాదితదివసతో పట్ఠాయ యావ ఆరోచితదివసో, తావ దివసపక్ఖమాససంవచ్ఛరవసేన యత్తకో కాలో అతిక్కన్తో, తత్తకం కాలన్తి అత్థో. **అకామేన అవసేనాతి** ఏత్థ అప్పటికమ్మకతాయ ఆపత్తియా సగ్గమోక్ఖావరణభావతో అనిచ్ఛన్తేనపి పరివసితబ్బన్తి అధిప్పాయో. **అవ్హాతబ్బోతి** అబ్భానకమ్మవసేన పక్కోసితబ్బో. **తే చ భిక్ఖూ గారయ్హాతి** ఏత్థ యే ఊనభావం ఞత్వా అబ్భేన్తి, తే భిక్ఖూ చ గరహితబ్బా సాతిసారా సదోసా, దుక్కటం ఆపజ్జన్తీతి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. **సామీచీతి** వత్తం.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

తేరసకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అనియతకణ్డం

౧. పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౩. పుత్తసద్దేన సామఞ్ఞనిద్దేసతో ఏకసేసనయేన వా పుత్తీపి గహితాతి ఆహ ''**బహూ ధీతరో చా**''తి. **దానప్పదానేసూ**తి ఖుద్దకేసు చేవ మహన్తేసు చ దానేసు. ఛణం నామ అత్తనో గేహే కత్తబ్బమఙ్గలన్తి ఆహ ''**ఆవాహవివాహమఙ్గలాదీసూ**''తి. ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన ఫగ్గుణమాసాదీసు ఉత్తరఫగ్గుణాదిఅభిలక్ఖితదివసేసు సపరిజనానం మనుస్సానం మఙ్గలకరణమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **అన్తరుస్సవేసూ**తి మహుస్సవస్స అన్తరన్తరా పవత్తితఉస్సవేసు. **ఆసాళ్హీపవారణనక్ఖత్తాదీసూ**తి ఏత్థ నక్ఖత్తసద్దో పచ్చేకం యోజేతబ్బో. తత్థ **ఆసాళ్హీనక్ఖత్త**న్తి వస్సూపగమనపూజాదివసం సన్ధాయ వుత్తం, **పవారణనక్ఖత్త**న్తి పవారణపూజాదివసం సన్ధాయ. **ఆది**-సద్దేన యస్మిం నక్ఖత్తే గామనిగమవాసినో తయో సత్త వా దివసే నక్ఖత్తఘోసనం కత్వా యథావిభవం అలఙ్కతపటియత్తా భోగే పరిభుఞ్జన్తా నక్ఖత్తకీళం కీళన్తి, తమ్పి సఙ్గణ్హాతి. **ఇమేపి దారకా**తి అత్తనో దారకే సన్ధాయ వదన్తి. **తదనన్తర**న్తి భిక్ఖూనం భోజనానన్తరం.

౪౪౪-౪౪౫. **తం కమ్మ**న్తి తం అజ్ఝాచారకమ్మం. **భిక్ఖు నిసిన్నే**తి ఏత్థ **భిక్ఖూ**తి భుమ్మత్థే పచ్చత్తవచనం, భుమ్మవచనస్స వా లోపం కత్వా నిద్దేసోతి ఆహ ''**భిక్ఖుమ్హి నిసిన్నే**''తి. పాళియం ''సోతస్స రహో''తి ఇదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, ''పటిచ్ఛన్నే ఆసనే''తి పన వచనతో ''సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు''న్తి చ వుత్తత్తా చక్ఖుస్స రహో ఇధాధిప్పేతోతి దస్సేతుం ''**కిఞ్చాపీ**''తిఆది వుత్తం. **పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో**తి రహో నిసజ్జాపత్తియా పరిచ్ఛేదో వవత్థానం వేదితబ్బం. ఇదాని చక్ఖుస్స రహేనేవ ఆపత్తిం పరిచ్ఛిన్దిత్వా దస్సేన్తో ''**సచేపి హీ**''తిఆదిమాహ. **పిహితకవాటస్సా**తి ఇమినా పటిచ్ఛన్నభావతో చక్ఖుస్స రహోసబ్భావం దస్సేతి. **అపిహితకవాటస్సా**తి ఇమినా అప్పటిచ్ఛన్నభావం దస్సేతి. అప్పటిచ్ఛన్నే చ దుతియసిక్ఖాపదే ఆగతనయేన సోతస్స రహవసేనపి పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బోతి ఆహ ''**అన్తోద్వాదసహత్థేపి ఓకాసే**''తి . ''అన్తోద్వాదసహత్థే''తి హి ఇదం సోతస్స రహోభావం సన్ధాయ వుత్తం. యది హి చక్ఖుస్సేవ రహోభావం సన్ధాయ వదేయ్య , ''అన్తోద్వాదసహత్థే''తి న వదేయ్య అప్పటిచ్ఛన్నే తతో దూరతరే నిసిన్నేపి చక్ఖుస్స రహోసమ్భవతో. యస్మా నిసీదిత్వా నిద్దాయన్తో కపిమిద్ధపరేతో కిఞ్చి కాలం చక్ఖూని ఉమ్మీలేతి, కిఞ్చి కాలం నిమీలేతి, న చ మహానిద్దం ఓక్కమతి, తస్మా ''నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం కరోతీ''తి వుత్తం. నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో పన తాదిసో న హోతీతి ఆహ ''**నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో న కరోతీ**''తి, అనాపత్తిం న కరోతీతి అత్థో.

పటిలద్ధసోతాపత్తిఫలాతి అన్తిమపరిచ్ఛేదతో అరియసావికం దస్సేతి. **పటివిద్ధచతుసచ్చా**తి సోతాపత్తిమగ్గేన పటివిద్ధచతుసచ్చా. **తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరేన కారేతబ్బో**తి నిసజ్జం పటిజానమానస్స తిణ్ణం ధమ్మానం అఞ్ఞతరసమాయోగో హోతియేవాతి వుత్తం. పారాజికేన పన సఙ్ఘాదిసేసేన చ పాచిత్తియేన చ తేనాకారేన నిసజ్జం పటిజానమానోవ కారేతబ్బో. **న అప్పటిజానమానో**తి అలజ్జీపి అప్పటిజానమానో ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి అవిసేసేన వుత్తం. సో హి యావ న పటిజానాతి, తావ నేవ సుద్ధో, న అసుద్ధోతి వా వత్తబ్బో, వత్తానుసన్ధినా పన కారేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

''పటిఞ్ఞా లజ్జీసు కతా, అలజ్జీసు ఏవం న విజ్జతి;

బహూసుమ్పి అలజ్జీ భాసేయ్య, వత్థానుసన్ధితేన కారయే”తి. (పరి. ౩౬౯);

యేన వా సా సద్ధేయ్యవచసా ఉపాసికా వదేయ్య, తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బోతి ఏత్థ “పటిజానమానో”తి అవుత్తేపి అధికారత్తా “**పటిజానమానోవ తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో**”తి వుత్తం. తథారూపాయ ఉపాసికాయ వచనేన అఞ్ఞథత్తాభావతో **దిట్ఠం నామ తథాపి హోతి, అఞ్ఞథాపి హోతీ**తి దస్సనేన అఞ్ఞథత్తసమ్భవం దస్సేతి. **ఏవం మహిద్ధికా నామ...పే.... వదాపేథా**తి ఇదం “ఏవం మహిద్ధికాపి తుమ్హే ఏవరూపే ఆసఙ్కనీయే ఠానే కస్మా అనుపపరిక్ఖిత్వా నిసిన్నత్థ, తుమ్హాదిసేహి నామ అన్తరఘరే నిసీదన్తేహి ఉపపరిక్ఖిత్వా పతిరూపే ఠానే నిసీదితబ్బ”న్తి థేరం ఓవదన్తో ఆహ, న పన అసద్దహన్తో. థేరో అత్తనో అనుపపరిక్ఖిత్వా అనిసిన్నభావం దస్సేన్తో “**అన్తరఘరస్సేవేసో ఆవుసో దోసో**”తి ఆహ. **ఏవమకాసిన్తి** అత్తనో నిగూహితబ్బమ్పి గుణం పకాసేన్తో ఏవం వియ ఇద్ధిపాటిహారియం అకాసిం. **రక్ఖేయ్యాసి మన్తి** “మా మం అఞ్ఞోపి ఏవం జానన్తూ”తి అత్తనో గుణం అజానాపేతుకామో వదతి.

౪౪౬-౪౫౧. **మాతుగామస్స మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో**తి ఏత్థ “మగ్గే”తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బోతి ఆహ “**మాతుగామస్స మగ్గే**”తి. రహో నిసజ్జస్సాదస్స అసతిపి మేథునరాగభావే తప్పటిబద్ధకిలేసత్తా వుత్తం “**మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేసో వుచ్చతీ**”తి, తేనేవ **సన్నిస్సిత**గ్గహణం కతం. తం సన్ధాయ అగతేపి అసుద్ధచిత్తేన గతత్తా “**అస్సాదే ఉప్పన్నే పాచిత్తియ**”న్తి వుత్తం. **రహస్సాదో ఉప్పజ్జతి అనాపత్తీ**తి సుద్ధచిత్తేన గన్త్వా నిసిన్నత్తా చిత్తుప్పాదమత్తేనేత్థ ఆపత్తి న హోతీతి వుత్తం. **అయం ధమ్మో అనియతో**తి ఏత్థ తిణ్ణం ఆపత్తీనం యం ఆపత్తిం వా వత్థుం వా పటిజానాతి, తస్స వసేన కారేతబ్బతాయ అనియతోతి అయమత్థో పాకటోయేవాతి న వుత్తో. యం ఆపత్తిం పటిజానాతి, తస్సా వసేనేత్థ అఙ్గభేదో వేదితబ్బో.

పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౨. “ఏకో”తి వుత్తత్తా “నిసజ్జం కప్పేతుం పటిక్ఖిత్త”న్తి ఇమినా సమ్బన్ధో న ఘటతీతి ఆహ “**యం ఏకో...పే.... సమ్బన్ధో వేదితబ్బో**”తి. **ఏతం పచ్చత్తవచనన్తి** “ఏకో”తి ఇదం పచ్చత్తవచనం.

౪౫౩. బహి పరిక్ఖిత్తన్తి బహి పాకారాదినా పరిక్ఖిత్తం. **పరివేణఙ్గణన్తి** పరివేణమాళకం సన్ధాయ వుత్తం. **ఇత్థీపి పురిసోపీ**తి ఏత్థ పఠమే కస్మా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతి, ఇధ ఏకాపి కస్మా అనాపత్తిం కరోతీతి? వుచ్చతే – పఠమసిక్ఖాపదం “సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు”న్తి వుత్తత్తా మేథునధమ్మవసేన ఆగతం, న చ మేథునస్స మాతుగామో దుతియో హోతి. ఇత్థియో హి అఞ్ఞమఞ్ఞిస్సా వజ్జం పటిచ్ఛాదేన్తి, తేనేవ వేసాలియం మహావనే ద్వారం వివరిత్వా నిపన్నే భిక్ఖుమ్హి సమ్బహులా ఇత్థియో యావదత్థం కత్వా పక్కమింసు, తస్మా తత్థ “ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీ”తి వుత్తం. ఇదం పన సిక్ఖాపదం దుట్ఠుల్లవాచావసేన ఆగతం “అలఞ్చ ఖో హోతి మాతుగామం దుట్ఠుల్లాహి వాచాహి ఓభాసితు”న్తి వుత్తత్తా. దుట్ఠుల్లవాచఞ్చ సుత్వా మాతుగామోపి న పటిచ్ఛాదేతి. తేనేవ **దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదే** యా తా ఇత్థియో హిరిమనా, తా నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేసుం, తస్మా ఇధ “ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతీ”తి వుత్తం. ఇధ అప్పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థీపి అనాపత్తిం కరోతి, తత్థ పటిచ్ఛన్నత్తా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీతి చ వదన్తి.

కాయసంసగ్గవసేన **అనన్ధో** వుత్తో, దుట్ఠుల్లవాచావసేన **అబధిరో**. **అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే**తి సోతస్స రహాభావో వుత్తో, ఏతేన “సోతస్స రహో ద్వాదసహత్థేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బో”తి దస్సేతి . తస్మా ద్వాదసహత్థతో బహి నిసిన్నో అనాపత్తిం న కరోతి సతిపి చక్ఖుస్స రహాభావే సోతస్స రహసబ్భావతో. ఇమస్మిఞ్హి సిక్ఖాపదే అప్పటిచ్ఛన్నత్తా సోతస్స రహోయేవ అధిప్పేతో. పాళియం పన “చక్ఖుస్స రహో”తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం. **కేనచి** పన “ద్వేపి రహా ఇధ అధిప్పేతా”తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. న హి అప్పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే చక్ఖుస్స రహో సమ్భవతి ద్వాదసహత్థతో బహి దస్సనవిసయే దూరతరే నిసిన్నస్సపి దట్ఠుం సక్కుణేయ్యభావతో. **నిద్దాయన్తోపీ**తి ఇమినా “నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి గహితోయేవా”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. “నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తేపి సతిపి చక్ఖుస్స రహే అబధిరత్తా సోతస్స రహో నత్థీ”తి **గణ్ఠిపదకారానం** అధిప్పాయో. యథా పన నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో అన్ధో వియ కిఞ్చి న పస్సతీతి చక్ఖుస్స రహో సమ్భవతి, తథా బధిరో వియ కిఞ్చి సద్దం న సుణాతీతి సోతస్స రహోపి సమ్భవతీతి సక్కా వత్తుం. అట్ఠకథాయఞ్చ **ఠితో వా నిసిన్నో వాతి ఏత్తకమేవ వుత్తం, పఠమసిక్ఖాపదే** వియ “నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తోపి అనాపత్తిం న కరోతీ”తి ఇదం పన న వుత్తం, తస్మా వీమంసిత్వా యథా న విరుజ్ఝతి, తథా గహేతబ్బం.

సోతస్స రహస్సేవ ఇధాధిప్పేతత్తా “**బధిరో పన చక్ఖుమాపీ**”తి వుత్తం. అన్ధస్స అప్పటిచ్ఛన్నమ్పి పటిచ్ఛన్నపక్ఖం భజతీతి పఠమసిక్ఖాపదస్స విసయత్తా వుత్తం “**అన్ధో వా అబధిరోపి న కరోతీ**”తి. యథేవ హి తత్థ అపిహితకవాటస్స గబ్భస్స అన్తో సమీపేపి ఠితో అన్ధో అనాపత్తిం న కరోతి, ఏవమయమ్పీతి దట్ఠబ్బం. **ఉభయత్థాపీ**తి ద్వీసుపి అనియతేసు. యస్మా ద్వీహి సిక్ఖాపదేహి ఉదాయిత్థేరం ఆరబ్భ విసుం పఞ్ఞత్తా కాచి ఆపత్తి నామ నత్థి, తస్మా తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స ఆదికమ్మికే సన్ధాయ ఆదికమ్మికానం అనాపత్తి వుత్తా. ఉపనన్దత్థేరాదయో హి రహో నిసజ్జాదీనం ఆదికమ్మికా. భగవతా పన పఠమం పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదానియేవ గహేత్వా ఉపనన్దవత్థుస్మిం అనియతక్కమో దస్సితో. యది ఇమేహి సిక్ఖాపదేహి విసుం పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి నామ నత్థి, అథ కస్మా భగవతా అనియతద్వయం పఞ్ఞత్తన్తి? ఏవరూపాయపి ఉపాసికాయ వుచ్చమానో పటిజానమానోయేవ ఆపత్తియా కారేతబ్బో, న అప్పటిజానమానోతి దస్సేతేన భగవతా యాయ కాయచి ఆపత్తియా యేన కేనచి చోదితే పటిఞ్ఞాతకరణంయేవ దళ్హం కత్వా వినయవినిచ్ఛయలక్ఖణం ఠపితం. అథ భిక్ఖునీనం అనియతం కస్మా న వుత్తన్తి? ఇదమేవ లక్ఖణం సబ్బత్థ అనుగతన్తి న వుత్తం.

దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

అనియతవణ్ణనా నిట్ఠితా.

४. నిస్సగ్గియకణ్డం

౧. చీవరవగ్గో

౧. పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

४౯౯. **సమితావినాతి** సమితపాపేన. **గోతమకే చేతియే**తి గోతమయక్ఖస్స చేతియట్ఠానే కతవిహారో వుచ్చతి. **పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాతం హోతీ**తి భగవతా గహపతిచీవరే అనుఞ్ఞాతే బహూని చీవరాని లభిత్వా భణ్డికం కత్వా సీసేపి ఖన్ధేపి కటియాపి ఠపేత్వా ఆగచ్ఛన్తే భిక్ఖూ దిస్వా చీవరే సీమం బన్ధన్తేన తిచీవరం పరిభోగత్థాయ అనుఞ్ఞాతం, న పన అధిట్ఠానవసేన. నహాయన్తి ఏత్థాతి **నహానం,** నహానతిత్థం.

४౯౦. ఏకో కిర బ్రాహ్మణో చిన్తేసి "బుద్ధరతనస్స చ సఙ్ఘరతనస్స చ పూజా పఞ్ఞాయతి, కథం ను ఖో ధమ్మరతనం పూజితం నామ హోతీ"తి. సో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛి. భగవా ఆహ "సచేపి బ్రాహ్మణ ధమ్మరతనం పూజేతుకామో, ఏకం బహుస్సుతం పూజేహీ"తి. బహుస్సుతం భన్తే ఆచిక్ఖథాతి. భిక్ఖుసఙ్ఘం పుచ్ఛాతి. సో భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిత్వా "బహుస్సుతం భన్తే ఆచిక్ఖథా"తి ఆహ. ఆనన్దత్థేరో బ్రాహ్మణాతి. బ్రాహ్మణో థేరం సహస్సగ్ఘనకేన చీవరేన పూజేసి. తేన వుత్తం **''పటిలాభవసేన ఉప్పన్న''**న్తి. **ఉప్పన్న**-సద్దో నిప్పన్నపరియాయోపి హోతీతి తం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ **''నో నిప్ఫత్తివసేనా''**తి. పఠమమేవ హి తం తన్తవాయకమ్మేన నిప్పన్నం.

థేరస్స సన్తికే ఉపజ్ఝం గాహాపేత్వా సయం అనుస్సావనకమ్మం కరోతీతి ఏత్థ సారిపుత్తత్థేరోపి తథేవ కరోతీతి దట్ఠబ్బం. ఏవం ఏకమేకేన అత్తనో పత్తచీవరం దత్వా పబ్బాజేత్వా ఉపజ్ఝం గణ్హాపితాని పఞ్చ పఞ్చ భిక్ఖుసతాని అహేసుం. **ఆయస్మన్తం ఆనన్దం అతివియ మమాయతీ**తి ఆనన్దత్థేరో తావ మమాయతు అఖీణాసవభావతో, సారిపుత్తత్థేరో కథన్తి? న ఇదం మమాయనం గేహస్సితపేమవసేన, అథ ఖో గుణసమ్భావనావసేనాతి నాయం దోసో. **నవమం వా దివసం దసమం వాతి** భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం , నవమే వా దసమే వా దివసేతి అత్థో. **సచే భవేయ్యా**తి సచే కస్సచి ఏవం సియా. **వుత్తసదిసమేవా**తి ఏత్థ "వుత్తదివసమేవా"తిపి పఠన్తి. **ధారేతు**న్తి ఏత్థ "ఆహా"తి పాఠసేసో దట్ఠబ్బో.

४౯౨-४౯౩. **నిట్ఠితచీవరస్మి**న్తి భుమ్మవచనస్స లోపం కత్వా నిద్దేసోతి ఆహ **''నిట్ఠితే చీవరస్మి''**న్తి, చీవరస్స కరణపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్నేతి వుత్తం హోతి. పాసపట్టగణ్ఠికపట్టపరియోసానం యం కిఞ్చి కాతబ్బం, తం కత్వాతి యోజేతబ్బం. **సూచియా పటిసామన**న్తి ఇదం సూచికమ్మస్స సమ్మా పరినిట్ఠితభావదస్సనత్థం వుత్తం, సూచికమ్మనిట్ఠానమేవేత్థ పమాణం. **ఏతేసమ్పీ**తి వినట్ఠాదిం పరామసతి.

కథినే చ ఉబ్భతస్మిన్తి యం సఙ్ఘస్స కథినం అత్థతం, తస్మిం కథినే చ ఉబ్భతేతి అత్థో. **దుతియస్స పలిబోధస్స అభావం దస్సేతీ**తి ఆవాసపలిబోధస్స అభావం దస్సేతి. ఏత్థ చ "నిట్ఠితచీవరస్మిం ఉబ్భతస్మిం కథినే"తి ఇమేహి ద్వీహి పదేహి ద్విన్నం పలిబోధానం అభావదస్సనేన అత్థతకథినస్స పఞ్చమాసబ్భన్తరే యావ చీవరపలిబోధో ఆవాసపలిబోధో చ న ఉపచ్ఛిజ్జతి, తావ అనధిట్ఠితం అవికప్పితం అతిరేకచీవరం దసాహాతో పరమ్పి ఠపేతుం వట్టతీతి దీపేతి. అత్థతకథినస్స హి యావ కథినస్స ఉబ్భారా అనామన్తచారో అసమాదానచారో యావదత్థచీవరం గణభోజనం యో చ తత్థ చీవరుప్పాదోతి ఇమే

పఞ్హానిసంసా లబ్భన్తి. పక్కమనం అన్తో అస్సాతి **పక్కమనన్తికా**. ఏవం సేసాపి వేదితబ్బా. విత్థారో పనేత్థ ఆగతట్ఠానేయేవ ఆవి భవిస్సతి.

ఖోమన్తి ఖోమసుత్తేహి వాయితం ఖోమపటచీవరం, తథా సేసాని. **సాణన్తి** సాణవాకసుత్తేహి కతచీవరం. **భఙ్గన్తి** ఖోమసుత్తాదీని సబ్బాని ఏకచ్చాని వా మిస్సేత్వా కతచీవరం. భఙ్గమ్పి వాకమయమేవాతి కేచి. దుకూలం పట్టుణ్ణం సోమారపటం చీనపటం ఇద్ధిజం దేవదిన్నన్తి ఇమాని పన ఛ చీవరాని ఏతేసంయేవ అనులోమానీతి విసుం న వుత్తాని. **దుకూలఞ్హి** సాణస్స అనులోమం వాకమయత్తా. పట్టుణ్ణదేసే సఞ్జాతవత్థం **పట్టుణ్ణం**. "పట్టుణ్ణకోసేయ్యవిసేసో"తి హి **అభిధానకోసే** వుత్తం. సోమారదేసే చీనదేసే చ జాతవత్థాని **సోమారచీనపటాని**. పట్టుణ్ణాదీని తీణి కోసేయ్యస్స అనులోమాని పాణకేహి కతసుత్తమయత్తా. **ఇద్ధిజం** ఏహిభిక్ఖూనం పుఞ్ఞిద్ధియా నిబ్బత్తచీవరం, తం ఖోమాదీనం అఞ్ఞతరం హోతీతి తేసం ఏవ అనులోమం. దేవతాహి దిన్నం చీవరం **దేవదిన్నం,** తం కప్పరుక్ఖే నిబ్బత్తం జాలినియా దేవకఞ్ఞాయ అనురుద్ధత్థేరస్స దిన్నవత్థసదిసం, తమ్పి ఖోమాదీనంయేవ అనులోమం హోతి తేసు అఞ్ఞతరభావతో.

మజ్ఝిమస్స పురిసస్స విదత్థిం సన్ధాయ ''**ద్వే విదత్థియో**''తిఆది వుత్తం. ఇమినా దీఘతో వడ్ఢకీహత్థప్పమాణం విత్థారతో తతో ఉపడ్ఢప్పమాణం వికప్పనుపగన్తి దస్సేతి. తథా హి "సుగతవిదత్థి నామ ఇదాని మజ్ఝిమస్స పురిసస్స తిస్సో విదత్థియో, వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థో హోతీ"తి **కుటికారసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౪౮-౩౪౯) వుత్తం, తస్మా సుగతఙ్గులేన ద్వాదసఙ్గులం వడ్ఢకీహత్థేన దియడ్ఢో హత్థోతి సిద్ధం. ఏవఞ్చ కత్వా సుగతఙ్గులేన అట్ఠఙ్గులం వడ్ఢకీహత్థప్పమాణన్తి ఇదం ఆగతమేవాతి.

తం అతిక్కామయతోతి ఏత్థ **తన్తి** చీవరం కాలం వా పరామసతి. **తస్స యో అరుణో**తి తస్స చీవరుప్పాదదివసస్స యో అతిక్కన్తో అరుణో. **చీవరుప్పాదదివసేన సద్ధిన్తి** చీవరుప్పాదదివసస్స అతిక్కన్తఅరుణేన సద్ధిన్తి అత్థో. **దివససద్దేన** హి తందివసనిస్సితో అరుణో వుత్తో. **బన్ధిత్వా**తి రజ్జుఆదీహి బన్ధిత్వా. **వేఠేత్వా**తి వత్థాదీతి వేఠేత్వా.

వచనీయోతి సఙ్ఘం అపేక్ఖిత్వా వుత్తం. **అఞ్ఞథాపి వత్తబ్బన్తి** ఏత్థ "యాయ కాయచి భాసాయ పదపటిపాటియా అవత్వాపి అత్థమత్తే వుత్తే వట్టతీ"తి వదన్తి. **తేనా**తి ఆపత్తిం పటిగ్గణ్హన్తేన. పటిగ్గాహకేన ''**పస్ససీ**''తి వుత్తే దేసకేన వత్తబ్బవచనం దస్సేతి ''**ఆమ పస్సామీ**''తి. పున పటిగ్గాహకేన వత్తబ్బవచనమాహ ''**ఆయతిం సంవరేయ్యాసీ**''తి. ఏవం వుత్తే పున దేసకేన వత్తబ్బవచనం ''**సాధు సుట్ఠు సంవరిస్సామీ**''తి. ఇమినా అత్తనో ఆయతిం సంవరే పతిట్ఠితభావం దస్సేతి. **ద్వీసు పన సమ్బహులాసు వా**తి ద్వీసు సమ్బహులాసు వా ఆపత్తీసు పురిమనయేనేవ వచనభేదో వేదితబ్బో. ఇత్థియం **ఆపత్తిం సరతి వివరతీ**తి ఏత్థ ద్వే ఆపత్తియోతి వా సమ్బహులా ఆపత్తియోతి వా వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. **చీవరదానేపీ**తి నిస్సట్ఠచీవరస్స దానేపి. **వత్థువసేనా**తి చీవరగణనాయ. **గణస్స వుత్తా పాళియేవేత్థ పాళీ**తి ద్వీసు ఇమాహం ఆయస్మన్తానం నిస్సజ్జామీతి వచనే విసేసాభావతో వుత్తం. **ఏవం...పే.... వత్తుం వట్టతీ**తి వత్వా తత్థ కారణమాహ ''**ఇతో గరుకతరానీ**''తిఆది. తత్థ **ఇతో**తి ఇతో నిస్సట్ఠచీవరదానతో. ఇత్తికమ్మతో ఇత్తిదుతియకమ్మం గరుకతరన్తి ఆహ ''**ఇతో గరుకతరానీ**''తి. **ఇమాహం చీవరన్తి** ఏత్థ "ఇమం చీవర"న్తిపి పఠన్తి.

౪౬౮. న ఇధ సఞ్ఞా రక్ఖతీతి ఇదం వేమతికం అనతిక్కన్తసఞ్ఞిఞ్చ సన్ధాయ వుత్తం. **యోపి ఏవంసఞ్ఞీ, తస్సపీ**తి న కేవలం అతిక్కన్తే అతిక్కన్తసఞ్ఞిస్స, అథ ఖో వేమతికస్స అనతిక్కన్తసఞ్ఞిస్సపీతి అత్థో. "న ఇధ సఞ్ఞా రక్ఖతీ"తిఆదినా

వుత్తమత్థం సేసత్తికేపి అతిదిసతి. **ఏస నయో సబ్బత్థాతి** ఏస నయో అవినట్ఠాదీసుపీతి అఞ్ఞేసం చీవరేసు ఉపచికాదీహి ఖాయితేసు "మయ్హమ్పి చీవరం ఖాయిత"న్తి ఏవంసఞ్ఞీ హోతీతిఆదినా యోజేతబ్బన్తి దస్సేతి. అనట్ఠతో అవిలుత్తస్స విసేసమాహ "**పసయ్హావహారవసేనా**"తి. థేయ్యావహారవసేన గహితఞ్హి **నట్ఠ**న్తి అధిప్పేతం, పసయ్హావహారవసేన గహితం **విలుత్త**న్తి. **అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీతి** ఇదం నిసీదనసన్థతం సన్ధాయ వుత్తం. యం యేన హి పురాణసన్థతస్స సామన్తా సుగతవిదత్థిం అనాదియిత్వా అఞ్ఞం నవం నిసీదనసన్థతం కతం, తస్స తం నిస్సగ్గియం హోతి. తస్మా "అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి ఇదం పరస్స నిస్సగ్గియం అపరస్స పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి ఇమమత్థం సాధేతి. **పరిభోగం సన్ధాయ వుత్త**న్తి అనతిక్కన్తే అతిక్కన్తసఞ్ఞిస్స వేమతికస్స చ పరిభుఞ్జన్తస్సేవ దుక్కటం, న పన అపరిభుఞ్జిత్వా ఠపేన్తస్సాతి అధిప్పాయో.

౪౬౯. **తిచీవరం అధిట్ఠాతు**న్తి నామం వత్వా అధిట్ఠాతుం. **న వికప్పేతు**న్తి నామం వత్వా న వికప్పేతుం. ఏస నయో సబ్బత్థ. తస్మా తిచీవరాదీని అధిట్ఠహన్తేన "ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ"తిఆదినా నామం వత్వా అధిట్ఠాతబ్బం. వికప్పేన్తేన పన "ఇమం సఙ్ఘాటి"న్తిఆదినా తస్స తస్స చీవరస్స నామం అగ్గహేత్వావ "ఇమం చీవరం తుయ్హం వికప్పేమీ"తి వికప్పేతబ్బం. తిచీవరం వా హోతు అఞ్ఞం వా, యది తం తం నామం గహేత్వా వికప్పేతి, అవికప్పితం హోతి, అతిరేకచీవరట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి. **తతో పరం వికప్పేతు**న్తి "చతుమాసతో పరం వికప్పేత్వా పరిభుఞ్జితుం అనుఞ్ఞాత"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "తతో పరం వికప్పేత్వా యావ ఆగామిసంవచ్ఛరే వస్సానం చాతుమాసం, తావ ఠపేతుం అనుఞ్ఞాత"న్తిపి వదన్తి. "తతో పరం వికప్పేతుం అనుజానామీతి ఏత్తావతా వస్సికసాటికం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిఞ్చ తం తం నామం గహేత్వా వికప్పేతుం అనుఞ్ఞాతన్తి ఏవమత్థో న గహేతబ్బో తతో పరం వస్సికసాటికాదినామస్సేవ అభావతో. తస్మా తతో పరం వికప్పేన్తేనపి నామం గహేత్వా న వికప్పేతబ్బం. ఉభిన్నమ్పి తతో పరం వికప్పేత్వా పరిభోగస్స అనుఞ్ఞాతత్తా తథా వికప్పితం అఞ్ఞనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

పచ్చుద్ధరామీతి ఠపేమి, పరిచ్చజామీతి వా అత్థో. **ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీతి** ఏత్థ "ఇమం చీవరం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీతి ఏవమ్పి వత్తుం వట్టతీ"తి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తమ్పి "ఇమం చీవరం పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠామీ"తి ఇమినా సమేతి. **కాయవికారం కరోన్తేనాతి** హత్థేన చీవరం పరామసన్తేన వా చాలేన్తేన వా. **దువిధ**న్తి సమ్ముఖపరమ్ముఖభేదేసు దువిధం. **హత్థపాసేతి** ఇదం ద్వాదసహత్థం సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా ద్వాదసహత్థబ్భన్తరే ఠితం "ఇమ"న్తి వత్వా అధిట్ఠాతబ్బం. తతో పరం "ఏత"న్తి వత్వా అధిట్ఠాతబ్బన్తి కేచి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పనేత్థ న కిఞ్చి వుత్తం. పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ సబ్బత్థ "హత్థపాసో"తి అడ్ఢతేయ్యహత్థో వుచ్చతి, తస్మా ఇధ విసేసవికప్పనాయ కారణం గవేసితబ్బం. **సామన్తవిహారో** నామ యత్థ తదహేవ గన్త్వా నివత్తితుం సక్కా. "సామన్తవిహారే"తి ఇదం దేసనాసీసమత్తం, తస్మా ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతబ్బన్తి వదన్తి. **ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వాతి** చ ఇదం ఠపితట్ఠానసల్లక్ఖణం అనుచ్ఛవికన్తి కత్వా వుత్తం, చీవరసల్లక్ఖణమేవేత్థ పమాణం.

అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహీతి పరిక్ఖారచోళనామేన అధిట్ఠహిత్వా ఠపితవత్థేహి. అధిట్ఠానతో పుబ్బే సఙ్ఘాటిఆదివోహారస్స అభావతో "ఇమం పచ్చుద్ధరామీ"తి పరిక్ఖారచోళస్స విసుం పచ్చుద్ధారవిధిం దస్సేతి. పరిక్ఖారచోళనామేన పన అధిట్ఠితత్తా "ఇమం పరిక్ఖారచోళం పచ్చుద్ధరామీ"తి వుత్తేపి నేవత్థి దోసోతి విఞ్ఞాయతి. **పచ్చుద్ధరిత్వా పున అధిట్ఠాతబ్బానీతి** ఇదఞ్చ సఙ్ఘాటిఆదిచీవరనామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుకామం సన్ధాయ వుత్తం. పరిక్ఖారచోళనామేనేవ అధిట్ఠహిత్వా

పరిభుఞ్జన్తస్స పన పుబ్బేకతఅధిట్ఠానమేవ అధిట్ఠానం. **అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీ**తి ఇమినా కప్పబిన్దుదానకిచ్చమ్పి నత్థీతి దస్సేతి. ముట్ఠిపఞ్చకాదితిచీవరప్పమాణయుత్తం సన్ధాయ ''**తిచీవరం పనా**''తిఆది వుత్తం. **పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతు**న్తి పరిక్ఖారచోళం కత్వా అధిట్ఠాతుం. బద్ధసీమాయం అవిప్పవాససీమాసమ్ముతిసబ్భావతో చీవరవిప్పవాసేపి నేవత్థి దోసోతి న తత్థ దుప్పరిహారతాతి ఆహ ''**అబద్ధసీమాయం దుప్పరిహార**''న్తి.

అనతిరిత్తప్పమాణాతి సుగతవిదత్థియా దీఘసో ఛ విదత్థియో తిరియం అడ్ఢతేయ్యవిదత్థియో చ అనతిక్కన్తప్పమాణాతి అత్థో. నను చ వస్సికసాటికా వస్సానాతిక్కమేన, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేన అధిట్ఠానం విజహతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ''వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనపి అధిట్ఠానం విజహతీ''తి వుత్తం. తస్మా ''తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా''తి కస్మా వుత్తం. సతి హి అధిట్ఠానే పచ్చుద్ధారో యుత్తోతి? ఏత్థ తావ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం ''పచ్చుద్ధరిత్వాతి ఇదం పచ్చుద్ధరణం సన్ధాయ న వుత్తం, పచ్చుద్ధరిత్వాతి పన వస్సికసాటికభావతో అపనేత్వాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. తస్మా హేమన్తస్స పఠమదివసతో పట్ఠాయ అన్తోదసాహే వస్సికసాటికభావతో అపనేత్వా వికప్పేతబ్బాతి ఇమమత్థం దస్సేతుం 'తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా'తి వుత్త''న్తి.

కేచి పన ''యథా కథినమాసబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, ఏవమయం వస్సికసాటికాపి వస్సానమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియా హోతి, తస్మా కత్తికపుణ్ణమదివసే పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం హేమన్తస్స పఠమదివసే వికప్పేతబ్బాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. పచ్చుద్ధరిత్వా తతో పరం వికప్పేతబ్బాతి పదయోజనా వేదితబ్బా''తి చ వదన్తి, తం న యుత్తం. కథినమాసే ఉప్పన్నఞ్హి చీవరం అతిరేకచీవరట్ఠానే ఠితత్తా అవసానదివసే అనధిట్ఠితం కథినమాసాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి. అయం పన వస్సికసాటికా అధిట్ఠహిత్వా ఠపితత్తా న తేన సదిసాతి వస్సానాతిక్కమే కథం నిస్సగ్గియా హోతి. అనధిట్ఠితఅవికప్పితమేవ హి తంతంకాలాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతి, తస్మా హేమన్తేపి వస్సికసాటికా దసాహం పరిహారం లభతియేవ. ఏవం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిపి ఆబాధవూపసమేన అధిట్ఠానం విజహతి, తస్మా తతో పరం దసాహం పరిహారం లభతి, దసాహం పన అనతిక్కమిత్వా వికప్పేతబ్బాతి.

కేచి పన ''అధిట్ఠానభేదలక్ఖణే అవుత్తత్తా వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధే వూపసన్తేపి అధిట్ఠానం న విజహతి, తస్మా 'తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా'తి ఇదం వుత్త''న్తి వదన్తి, తం **మాతికాట్ఠకథాయ** న సమేతి, **సమన్తపాసాదికాయ** పన సమేతి. తథా హి ''వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనపి, కణ్డుప్పటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనపి అధిట్ఠానం విజహతీ''తి ఇదం **సమన్తపాసాదికాయం** నత్థి, **పరివారట్ఠకథాయఞ్చ** ''అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, నో గిమ్హే''తి ఏత్థ ఇదం వుత్తం ''కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే వికప్పేత్వా ఠపితం వస్సికసాటికం నివాసేన్తో హేమన్తే ఆపజ్జతి. **కురున్దియం** పన 'కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ'తి వుత్తం, తమ్పి సువుత్తం. చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతున్తి హి వుత్త''న్తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౩).

తత్థ **మహాఅట్ఠకథాయం** నివాసనపచ్చయా దుక్కటం వుత్తం, **కురున్దట్ఠకథాయం** పన అపచ్చుద్ధారపచ్చయా. తస్మా **కురున్దియం** వుత్తనయేనేవ వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేపి అధిట్ఠానం న విజహతీతి పఞ్ఞాయతి. **కురున్దియఞ్హి** ''వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతు''న్తి వచనతో యది కత్తికపుణ్ణమాయం న పచ్చుద్ధరేయ్య, అవిజహితాధిట్ఠానా వస్సికసాటికా హేమన్తం సమ్పత్తా వికప్పనక్ఖేత్తే అధిట్ఠానసబ్భావతో దుక్కటం జనేతి, తస్మా

కత్తికపుణ్ణమాయం ఏవ పచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే వికప్పేతబ్బాతి ఇమినా అధిప్పాయేన “కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ”తి వుత్తం, తస్మా వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నహానత్థాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**వణ్ణభేదమత్తరత్తాపి చేసా వట్టతీ**’’తి వుత్తం. **ద్వే పన న వట్టన్తీ**తి ద్విన్నం అధిట్ఠానాభావతో వుత్తం. “సచే వస్సానే అపరా వస్సికసాటికా ఉప్పన్నా హోతి, పురిమవస్సికసాటికం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేత్వా చ అధిట్ఠాతబ్బా”తి వదన్తి. **పమాణయుత్తన్తి** దీఘసో సుగతవిదత్థియా ద్వే విదత్థియో, విత్థారతో దియడ్ఢా, దసా విదత్థీతి ఇమినా పమాణేన యుత్తం. **పమాణికాతి** సుగతవిదత్థియా దీఘసో చతస్సో విదత్థియో, తిరియం ద్వే విదత్థియోతి ఏవం వుత్తప్పమాణయుత్తా. **పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బాతి** ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా వుత్తమేవ. “సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవ హోతి, పున న పచ్చుద్ధరీయతి కాలపరిచ్ఛేదాభావతో”తి వదన్తి. అపరే పన “ఏకవచనేనపి వట్టతీతి దస్సనత్థం ‘సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవా’తి వుత్త”న్తి వదన్తి. ఉభయత్థాపి అస్స వచనస్స ఇధ వచనే అపుబ్బం పయోజనం న దిస్సతి, తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** ఇమస్మిం ఠానే “సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవ హోతీ”తి ఇదం పదం న వుత్తం.

“అత్తనో సన్తకభావతో మోచేత్వా ఠపితం సన్ధాయ మహాపచ్చరియం అనాపత్తి వుత్తా”తి వదన్తి. ఇమినా భేసజ్జం చేతాపేస్సామి, ఇదం మాతుయా దస్సామీతి ఠపేన్తేన అధిట్ఠాతబ్బం, ఇదం భేసజ్జస్స, ఇదం మాతుయాతి విస్సజ్జేత్వా సకసన్తకభావతో మోచితే అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీతి అధిప్పాయో. **సేనాసనపరిక్ఖారత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణేతి** ఏత్థ “అనివాసేత్వా అపారుపిత్వా చ కేవలం మఞ్చపీఠేసుయేవ అత్థరిత్వా పరిభుఞ్జియమానం పచ్చత్థరణం అత్తనో సన్తకమ్పి అనధిట్ఠాతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. హేట్ఠా పన “పచ్చత్థరణమ్పి అధిట్ఠాతబ్బమేవా”తి అవిసేసేన వుత్తత్తా అత్తనో సన్తకం అధిట్ఠాతబ్బమేవాతి అమ్హాకం ఖన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

‘‘**హీనాయావత్తనేనాతి** సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ గిహిభావూపగమనేనా”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం, తం యుత్తం అఞ్ఞస్స దానే వియ చీవరే నిరాలయభావేనేవ పరిచ్చత్తత్తా. కేచి పన “హీనాయావత్తనేనాతి భిక్ఖునియా గిహిభావూపగమనేనా”తి ఏవమత్థం గహేత్వా “భిక్ఖు పన విబ్భమన్తోపి యావ సిక్ఖం న పచ్చక్ఖాతి, తావ భిక్ఖుయేవాతి అధిట్ఠానం న విజహతీ”తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం “భిక్ఖునియా హీనాయావత్తనేనా”తి విసేసేత్వా అవుత్తత్తా. భిక్ఖునియా హి గిహిభావూపగమనే అధిట్ఠానవిజహనం విసుం వత్తబ్బం నత్థి తస్సా విబ్భమనేనేవ అస్సమణీభావతో. **సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేనాతి** పన ఇదం సచే భిక్ఖులిఙ్గే ఠితోవ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి , తస్స కాయలగ్గమ్పి చీవరం అధిట్ఠానం విజహతీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **కనిట్ఠఙ్గులినఖవసేనాతి** హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదం దస్సేతి. **పమాణచీవరస్సాతి** పచ్ఛిమప్పమాణం సన్ధాయ వుత్తం. **ద్వే చీవరాని పారుపన్తస్సాతి** అన్తరఘరప్పవేసనత్థాయ **సుప్పటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదే** వుత్తనయేన సఙ్ఘాటిం ఉత్తరాసఙ్గఞ్చ ఏకతో కత్వా పారుపన్తస్స. **సఙ్ఘరితట్ఠానేతి** ద్వీసుపి అన్తేసు సఙ్ఘరితట్ఠానే. **ఏస నయోతి** ఇమినా పమాణయుత్తేసు యత్థ కత్థచి ఛిద్దం అధిట్ఠానం విజహతి, మహన్తేసు పన తతో పరేన ఛిద్దం అధిట్ఠానం న విజహతీతి అయమత్థో దస్సితో. **సబ్బేసూతి** తిచీవరాదిభేదేసు సబ్బచీవరేసు.

అఞ్ఞం పచ్ఛిమప్పమాణం నామ నత్థీతి సుత్తే ఆగతం నత్థీతి అధిప్పాయో. ఇదాని తమేవ విభావేతుం ‘‘**యఞ్హీ**’’తిఆది వుత్తం. “తం అతిక్కమయతో ఛేదనకం పాచిత్తియ”న్తి వుత్తత్తా ఆహ ‘‘**తతో ఉత్తరి పటిసిద్ధత్తా**’’తి. **తం న సమేతీతి** పరిక్ఖారచోళస్స వికప్పనుపగపచ్ఛిమం పచ్ఛిమప్పమాణన్తి గహేత్వా ఇతరేసం తిచీవరాదీనం ముట్ఠిపఞ్చకాదిభేదం పచ్ఛిమప్పమాణం సన్ధాయ “ఏస నయో”తిఆదివచనం న సమేతి తాదిసస్స పచ్ఛిమప్పమాణస్స సుత్తే అభావతోతి

అధిప్పాయో. **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తవచనం న సమేతీతి ఇమినావ పటిక్ఖేపేన వికప్పనుపగపచ్ఛిమస్స అన్తో యత్థ కత్థచి ఛిద్దం అధిట్ఠానం విజహతీతి అయమ్పి నయో పటిక్ఖిత్తోయేవాతి దట్ఠబ్బం. తిచీవరఞ్హి ఠపేత్వా సేసచీవరేసు ఛిద్దేన అధిట్ఠానవిజహనం నామ నత్థి, తస్మా అధిట్ఠహిత్వా ఠపితేసు సేసచీవరేసు వికప్పనుపగపచ్ఛిమం అప్పహోన్తం కత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్నేసుపి అధిట్ఠానవిజహనం నత్థి. సచే పన అధిట్ఠానతో పుబ్బేయేవ తాదిసం హోతి, అచీవరత్తా అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. **ఖుద్దకం చీవరన్తి** ముట్ఠిపఞ్చకాదిభేదప్పమాణతో అనూనమేవ ఖుద్దకచీవరం. **మహన్తం వా ఖుద్దకం కరోతీతి** ఏత్థ తిణ్ణం చీవరానం చతూసు పస్సేసు యస్మిం పదేసే ఛిద్దం అధిట్ఠానం న విజహతి, తస్మిం పదేసే సమన్తతో ఛిన్దిత్వా ఖుద్దకం కరోన్తస్స అధిట్ఠానం న విజహతీతి అధిప్పాయో.

సమ్ముఖావికప్పనా పరమ్ముఖావికప్పనాతి ఏత్థ సమ్ముఖేన వికప్పనా పరమ్ముఖేన వికప్పనాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. **సన్నిహితాసన్నిహితభావన్తి** ఆసన్నదూరభావం. ఆసన్నదూరభావో చ అధిట్ఠానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. **పరిభోగాదయోపి వట్టన్తీతి** ఏత్థ అధిట్ఠానస్సపి అన్తోగధత్తా సచే సఙ్ఘాటిఆదినామేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుకామో హోతి, అధిట్ఠానం కాతబ్బం. నో చే, న కాతబ్బం, వికప్పనమేవ పమాణం, తస్మా అతిరేకచీవరం నామ న హోతి. **మిత్తోతి** దళ్హమిత్తో. **సన్దిట్ఠోతి** దిట్ఠమిత్తో నాతిదళ్హమిత్తో. **వికప్పితవికప్పనా నామేసా వట్టతీతి** అధిట్ఠితఅధిట్ఠానం వియాతి అధిప్పాయో **అవిసేసేన వుత్తవచనన్తి** తిచీవరాదిం అధిట్ఠేతి, వస్సికసాటికం కణ్డుప్పటిచ్ఛాదిఞ్చ వికప్పేతీతి అవత్వా సబ్బచీవరానం అవిసేసేన వికప్పేతీతి వుత్తవచనం. **తిచీవరసఙ్ఖేపేనాతి** తిచీవరనీహారేన, సఙ్ఘాటిఆదిఅధిట్ఠానవసేనాతి వుత్తం హోతి.

తుయ్హం దేమీతిఆదీసు "తస్మిం కాలే న గణ్హితుకామోపి సచే న పటిక్ఖిపతి, పున గణ్హితుకామతాయ సతి గహేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఇత్థన్నామస్సాతి** పరమ్ముఖే ఠితం సన్ధాయ వదతి. **''తుయ్హం గణ్హాహీ''తి వుత్తే ''మయ్హం గణ్హామీ''తి వదతి, సుదిన్నం సుగ్గహితఞ్చాతి** ఏత్థ "యథా పరతో 'తవ సన్తకం కరోహీ'తి వుత్తే దుద్దిన్నమ్పి 'సాధు, భన్తే, మయ్హం గణ్హామీ'తి వచనేన 'సుగ్గహితం హోతీ'తి వుత్తం, ఏవమిధాపి 'తుయ్హం గణ్హాహీ'తి వుత్తే సుదిన్నత్తా 'మయ్హం గణ్హామీ'తి అవుత్తేపి 'సుదిన్నమేవా'"తి వదన్తి. **''గణ్హాహీతి** చ ఆణత్తియా గహణస్స తప్పటిబద్ధతాకరణవసేన పవత్తత్తా తదా గణ్హామీతి చిత్తే అనుప్పాదితే పచ్ఛా గహేతుం న లభతీ"తి వదన్తి.

తం న యుజ్జతీతి వినయకమ్మస్స కరణవసేన గహేత్వా దిన్నత్తా వుత్తం. సచే పన పరో సచ్చతోయేవ విస్సాసం గణ్హాతి, పున కేనచి కారణేన తేన దిన్నం తస్స న వట్టతీతి నత్థి. నిస్సగ్గియం పన చీవరం జానిత్వా వా అజానిత్వా వా గణ్హన్తం "మా గణ్హాహీ"తి నివారణత్థం వుత్తం. కాయవాచాహి కత్తబ్బఅధిట్ఠానవికప్పనానం అకతత్తా హోతీతి ఆహ **''కాయవాచాతో సముట్ఠాతీ''**తి. చీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, జాతిప్పమాణయుత్తతా, ఛిన్నపలిబోధభావో, అతిరేకచీవరతా, దసాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౧-౪౭౩. దుతియే అథానన్దత్థేరో కథం ఓకాసం పటిలభతి, కిం కరోన్తో చ ఆహిణ్డతీతి ఆహ **''థేరో కిరా''**తిఆది. **అవిప్పవాసేతి** నిమిత్తత్థే భుమ్మం, అవిప్పవాసత్థన్తి అత్థో, విప్పవాసపచ్చయా యా ఆపత్తి, తదభావత్థన్తి వుత్తం హోతి.

౪౭౩-౪౭౬. ఏవం ఛిన్నపలిబోధోతి ఏవం ఇమేహి చీవరనిట్ఠానకథినుబ్భారేహి ఛిన్నపలిబోధో. **అధిట్ఠితేసూతి** తిచీవరాధిట్ఠాననయేన అధిట్ఠితేసు. **తిచీవరేన విప్పవుత్థో హోతీతి** “రుక్ఖో ఛిన్నో, పటో దడ్ఢో”తిఆదీసు వియ అవయవేపి సముదాయవోహారో లబ్భతీతి వుత్తం.

౪౭౭-౪౭౮. పరిఖాయ వా పరిక్ఖిత్తోతి ఇమినా చ సమన్తా నదీతళాకాదిఉదకేన పరిక్ఖిత్తోపి పరిక్ఖిత్తోయేవాతి దస్సేతి. **ఏత్తావతాతి** “పరిక్ఖిత్తో”తి ఇమినా వచనేన. **ఆకాసే అరుణం ఉట్ఠాపేతీతి** ఘరస్స ఉపరి ఆకాసే అడ్ఢతేయ్యరతనప్పమాణం అతిక్కమిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేతి. ఘరం నివేసనుదోసితాదిలక్ఖణమేవ, న పన పాటియేక్కం ఘరం నామ అత్థీతి ఆహ **‘‘ఏత్థ చా’’**తిఆది.

౪౭౯. పాళియం వుత్తనయేన “సభాయే”తి అవత్వా **‘‘సభాయ’’**న్తి పచ్చత్తవచనం **సభాయ**-సద్దస్స నపుంసకలిఙ్గతావిభావనత్థం వుత్తం. **సభా**-సద్దపరియాయోపి హి **సభాయ**-సద్దో నపుంసకలిఙ్గయుత్తో ఇధ వుత్తోతి ఇమమత్థం దస్సేన్తో **‘‘లిఙ్గబ్యత్తయేన సభా వుత్తా’’**తి ఆహ. **చీవరహత్థపాసే వసితబ్బం నత్థీతి** చీవరహత్థపాసేయేవ వసితబ్బన్తి నత్థి. **యం తస్సా...పే.... న విజహితబ్బన్తి** ఏత్థ తస్సా వీథియా సమ్ముఖట్ఠానే సభాయద్వారానం గహణేనేవ తత్థ సబ్బానిపి గేహాని సా చ అన్తరవీథి గహితాయేవ హోతి. **అతిహరిత్వా ఘరే నిక్ఖిపతీతి** తం వీథిం ముఞ్చిత్వా ఠితే అఞ్ఞస్మిం ఘరే నిక్ఖిపతి. **పురతో వా పచ్ఛతో వా హత్థపాసేతి** ఘరస్స హత్థపాసం సన్ధాయ వదతి.

నివేసనాదీసు పరిక్ఖిత్తతాయ ఏకూపచారతా, అపరిక్ఖిత్తతాయ నానూపచారతా చ వేదితబ్బాతి దస్సేన్తో **‘‘ఏతేనేవుపాయేనా’’**తిఆదిమాహ. నివేసనాదీని గామతో బహి సన్నివిట్ఠాని గహితానీతి వేదితబ్బం. అన్తోగామే ఠితానఞ్హి గామగ్గహణేన గహితత్తా గామపరిహారోయేవాతి. **సబ్బత్థాపీతి** గామాదీసు అజ్ఝోకాసపరియన్తేసు పన్నరససు. **పరిక్ఖేపాదివసేనాతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన అపరిక్ఖేపస్సేవ గహణం వేదితబ్బం, న ఏకకులాదీనమ్పి.

౪౮౦-౪౮౨. ఓవరకో నామ గబ్భస్స అబ్భన్తరే అఞ్ఞో గబ్భోతిపి వదన్తి. **ముణ్డచ్ఛదనపాసాదోతి** చన్దికఙ్గణయుత్తో పాసాదో.

౪౮౯. సత్థోతి జఙ్ఘసత్థో సకటసత్థో వా. **పరియాదియిత్వాతి** వినివిజ్ఝిత్వా. వుత్తమేవత్థం విభావేతి **‘‘అన్తోపవిట్ఠేన...పే.... ఠితో హోతీ’’**తి. తత్థ **అన్తోపవిట్ఠేనాతి** గామస్స నదియా వా అన్తోపవిట్ఠేన. **నదీపరిహారో చ లబ్భతీతి** ఏత్థ “విసుం నదీపరిహారస్స అవుత్తత్తా గామాదీహి అఞ్ఞత్థ వియ చీవరహత్థపాసోయేవ నదీపరిహారో”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **విహారసీమన్తి** అవిప్పవాససీమం సన్ధాయాహ. **విహారం గన్త్వా వసితబ్బన్తి** అన్తోసీమాయ యత్థ కత్థచి వసితబ్బం. **సత్థసమీపేయేవాతి** ఇదం యథావుత్తఅబ్భన్తరపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం. పాళియం **నానాకులస్స సత్థో హోతి, సత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా హత్థపాసా న విజహితబ్బన్తి** ఏత్థ **హత్థపాసో** నామ సత్థస్స హత్థపాసోతి వేదితబ్బం.

౪౯౦. ఏకకులస్స ఖేత్తేతి అపరిక్ఖిత్తం సన్ధాయ వదతి. యస్మా “నానాకులస్స పరిక్ఖిత్తే ఖేత్తే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా ఖేత్తద్వారమూలే వా తస్స హత్థపాసే వా వత్థబ్బ”న్తి వుత్తం, తస్మా ద్వారమూలతో అఞ్ఞత్థ అన్తోఖేత్తేపి వసన్తేన చీవరం హత్థపాసే కత్వాయేవ వసితబ్బం.

౪౯౧-౪౯౪. ''**విహారో** నామ సపరిక్ఖిత్తో వా అపరిక్ఖిత్తో వా సకలో ఆవాసో''తి వదన్తి. **యస్మిం విహారేతి** ఏత్థ పన ఏకం గేహమేవ వుత్తం. **ఏకకులనానాకులసన్తకతా** చేత్థ కారాపకానం వసేన వేదితబ్బా. **ఛాయాయ ఫుట్ఠోకాసస్స అన్తో ఏవాతి** యదా మహావీథియం ఉజుకమేవ గచ్ఛన్తం సూరియమణ్డలం మజ్ఝన్హికం పాపుణాతి, తదా యం ఓకాసం ఛాయా ఫరతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. **అగమనపథేతి** యం తదహేవ గన్త్వా పున ఆగన్తుం సక్కా న హోతి, తాదిసం సన్ధాయ వుత్తం.

౪౯౫. **నదిం ఓతరతీతి** హత్థపాసం ముఞ్చిత్వా ఓతరతి. **న ఆపజ్జతీతి** పరిభోగపచ్చయా దుక్కటం నాపజ్జతి. తేనాహ ''**సో హి**''తిఆది. **అపరిభోగారహత్తాతి** ఇమినావ నిస్సగ్గియచీవరం అనిస్సజ్జేత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స దుక్కటం అచిత్తకన్తి సిద్ధం. **ఏకం పారుపిత్వా ఏకం అంసకూటే ఠపేత్వా గన్తబ్బన్తి** ఇదం బహూనం సఞ్చారట్ఠానే ఏవం అకత్వా గమనం న సారుప్పన్తి కత్వా వుత్తం. **బహిగామే ఠపేత్వా…పే.… వినయకమ్మం కాతబ్బన్తి** వుత్తత్తా అధిట్ఠానే వియ పరమ్ముఖా ఠితమ్పి నిస్సగ్గియం చీవరం నిస్సజ్జితుం నిస్సట్ఠచీవరఞ్చ దాతుం వట్టతీతి వేదితబ్బం.

గమనే సఉస్సాహత్తా ''**నిస్సయో పన న పటిప్పస్సమ్భతీ**''తి వుత్తం. **ముహుత్తం సయిత్వా…పే.… నిస్సయో చ పటిప్పస్సమ్భతీతి** ఏత్థ ''ఉస్సాహే అపరిచ్చత్తేపి గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా పున ఉట్ఠాయ సఉస్సాహం గచ్ఛన్తానమ్పి అన్తరా అరుణే ఉట్ఠితే నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతియేవా''తి వదన్తి. పరతో **ముహుత్తం ఠత్వాతి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్స వచనం అగ్గహేత్వా గతాతి** ఏత్థ సచే ఏవం గచ్ఛన్తా ''పురారుణా అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సిస్సామా''తి ఉస్సాహం వినావ గతా హోన్తి, అరుణుగ్గమనే నిస్సయపటిప్పస్సద్ధి న వత్తబ్బా పఠమతరంయేవ పటిప్పస్సమ్భనతో. అథ ''పురారుణా పస్సిస్సామా''తి సఉస్సాహావ గచ్ఛన్తి, నిస్సయపటిప్పస్సద్ధియేవ న వత్తబ్బా. ఏవఞ్చ సతి ''**సహ అరుణుగ్గమనా నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతీ**''తి కస్మా వుత్తం? వుచ్చతే – సఉస్సహత్తా పఠమతరం పటిప్పస్సద్ధి న వుత్తా. సతిపి చ ఉస్సాహభావే ఏకతో గమనస్స ఉపచ్ఛిన్నత్తా ''ముహుత్తం ఠత్వా''తి ఏత్థ వియ సహ అరుణుగ్గమనా పటిప్పస్సద్ధియేవ వుత్తా.

అన్తోసీమాయం గామన్తి అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియా పచ్ఛా పతిట్ఠాపితగామం సన్ధాయ వదతి గామం అన్తో కత్వా అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియా అభావతో. **నేవ చీవరాని నిస్సగ్గియాని హోన్తీతి** అవిప్పవాససీమాభావతో వుత్తం, **న నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతీతి** సఉస్సాహభావతో. **అన్తరామగ్గేయేవ చ నేసం అరుణం ఉగ్గచ్ఛతీతి** ధమ్మం సుత్వా ఆగచ్ఛన్తానం అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. **అస్సతియా గచ్ఛతీతి** అస్సతియా అత్తనో చీవరం అపచ్చుద్ధరిత్వా థేరస్స చీవరం అపచ్చుద్ధరాపేత్వా గచ్ఛతి. ఏవం గతే తస్మిం పచ్ఛా థేరేన సరిత్వా పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతి ''**అత్తనో చీవరం పచ్చుద్ధరిత్వా దహరస్స చీవరం విస్సాసేన గహేత్వా ఠపేతబ్బ**''న్తి. **గన్త్వా వత్తబ్బోతి** ఆగతకిచ్చం నిట్ఠపేత్వా విహారం గతేన పటిపజ్జితబ్బవిధిం దస్సేతి. అనధిట్ఠితచీవరతా, అనత్థతకథినతా, అలద్ధసమ్ముతితా, రత్తివిప్పవాసోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౭-౪౯౯. తతియే పాళియం **చీవరపచ్చాసా నిక్ఖిపితున్తి** ఏత్థ చీవరపచ్చాసాయ సతియా నిక్ఖిపితున్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. భణ్డికాబద్ధాని భణ్డికబద్ధానీతిపి పఠన్తి, భణ్డికం కత్వా బద్ధానీతి అత్థో. **నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునాతి** ఏత్థ

పురిమసిక్ఖాపదే వియ సామివసేనేవ కరణవచనస్స అత్థో వేదితబ్బో.

౨౧౦౦. అనత్థతే కథినే చీవరమాసే భిక్ఖునో ఉప్పన్నచీవరం అనధిట్ఠితం అవికప్పితం తస్మిం మాసే ఠపేతుం వట్టతీతి ఆహ **"ఏకం పచ్ఛిమకత్తికమాసం ఠపేత్వా"**తి. కేచి పన "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవరన్తి వచనతో అనత్థతే కథినే పచ్ఛిమకత్తికమాససఙ్ఖాతే చీవరమాసే ఉప్పన్నచీవరస్సపి పచ్చాసాచీవరే అసతి దసాహపరిహారోయేవ, తతో పరం ఠపేతుం న వట్టతీ"తి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి. తథా హి **అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯ ఆదయో) "పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమియం ఉప్పన్నస్స అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా పరిహారో"తి వుత్తం. తమేవ చ పరిహారం సన్ధాయ "ఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౬౪౯) వుత్తం. తస్మా చీవరమాసే దసాహతో పరమ్పి అనధిట్ఠితం అవికప్పితమ్పి ఠపేతుం వట్టతి.

యది ఏవం "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవర"న్తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి చే? అకాలచీవరసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం పఠమానియతే సోతస్స రహో వియ. ఏకాదసమాసే సత్తమాసే చ ఉప్పన్నఞ్హి చీవరం వుత్థవస్సేహి సేసేహి చ సమ్ముఖీభూతేహి భాజేతుం లబ్భతీతి అకాలచీవరం నామ జాతం. కాలే పన "సఙ్ఘస్స ఇదం అకాలచీవరం దమ్మీ"తి అనుద్దిసిత్వా "సఙ్ఘస్స దమ్మీ"తి దిన్నం వుత్థవస్సేహియేవ భాజేతబ్బం, న అఞ్ఞేహీతి కాలచీవరన్తి వుచ్చతి. ఆదిస్స దిన్నం పన సమ్ముఖీభూతేహి సబ్బేహియేవ భాజేతబ్బన్తి అకాలచీవరం, తస్మా కాలేపి ఆదిస్స దిన్నస్స వుత్థవస్సేహి సేసేహి చ సమ్పత్తేహి భాజనీయత్తా అకాలచీవరసామఞ్ఞతో "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవర"న్తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం. యది ఏవం "ఏకపుగ్గలస్స వా ఇదం తుయ్హం దమ్మీతి దిన్న"న్తి కస్మా వుత్తం. న హి పుగ్గలస్స ఆదిస్స దిన్నం కేనచి భాజనీయం హోతీతి? నాయం విరోధో ఆదిస్స వచనసామఞ్ఞతో లబ్భమానమత్థం దస్సేతుం తథా వుత్తత్తా.

ఏవం పన అవత్వాతి "తతో చే ఉత్తరి"న్తి ఇమస్స "మాసపరమతో ఉత్తరి"న్తి పదభాజనం అవత్వా. **తావ ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం **"అత్తనో గతికం కరోతీ"**తి కరణకిరియాయ కత్తుభావతో. అన్తరా ఉప్పన్నఞ్హి పచ్చాసాచీవరం మాసపరమం మూలచీవరం ఠపేతుం అదత్వా అత్తనో దసాహపరమతాయ ఏవ పరిచ్ఛిన్దతీతి అత్తనో గతికం కరోతి. **తతో ఉద్ధం మూలచీవర**న్తి ఏత్థ పన **మూలచీవర**న్తి పచ్చత్తవచనం. వీసతిమదివసతో ఉద్ధఞ్హి ఉప్పన్నం పచ్చాసాచీవరం దసాహపరమం గన్తుం అదత్వా మూలచీవరం అత్తనా సద్ధిం కరణసమ్బన్ధతామత్తేన సకకాలవసేన పరిచ్ఛిన్దతీతి అత్తనో గతికం కరోతి. పచ్చాసాచీవరే పన లభిత్వా విసుం ఠపేన్తస్స దసాహం అనతిక్కన్తే నత్థి తప్పచ్చయా ఆపత్తి. పాళియం **దసాహే కారేతబ్బ**న్తి ఏత్థ **దసాహే**తి కరణత్థే నిస్సక్కవచనం, దసాహేనాతి అత్థో. **పఞ్చాహుప్పన్నే**తిఆదిం రస్సం కత్వాపి పఠన్తి. **ఏకవీసే ఉప్పన్నే…పే… నవాహే కారేతబ్బ**న్తిఆది పచ్చాసాచీవరస్స ఉప్పన్నదివసం ఠపేత్వా వుత్తం.

అఞ్ఞం పచ్చాసాచీవరం…పే… కారేతబ్బన్తి ఇదం సతియా ఏవ పచ్చాసాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సచే పన "ఇతో పట్ఠాయ చీవరం న లభిస్సామీ"తి పచ్చాసా ఉపచ్ఛిన్నా, మూలచీవరమ్పి దసాహం చే సమ్పత్తం, తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బం. **పచ్చాసాచీవరమ్పి పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి పఠమతరం ఉప్పన్నం విసభాగపచ్చాసాచీవరం సన్ధాయ వదతి.

అఞ్ఞమఞ్ఞన్తి అఞ్ఞం అఞ్ఞం, అయమేవ వా పాఠో. అఙ్గం పనేత్థ పఠమకథినే వుత్తసదిసమేవ. కేవలఞ్హి తత్థ దసాహాతిక్కమో, ఇధ మాసాతిక్కమోతి అయం విసేసో.

తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౧౦౩. చతుత్థే **భత్తవిస్సగ్గ**న్తి పాళిపదస్స భత్తకిచ్చన్తి అత్థో వేదితబ్బో, "భత్తసంవిధాన"న్తిపి కేచి. **తత్థ నామ త్వ**న్తి ఇమస్సపి సో నామ త్వన్తి అత్థో వేదితబ్బో, "తాయ నామ త్వ"న్తి కేచి.

౨౧౦౫. పితా చ మాతా చ పితరో, పితూనం పితరో పితామహా, తేసంయేవ యుగో పితామహయుగో, తస్మా **యావ సత్తమా పితామహయుగా** పితామహద్వన్దాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవఞ్హి పితామహగ్గహణేనేవ మాతామహోపి గహితోతి. "యావ సత్తమా పితామహయుగా"తి వచనతో హేట్ఠా చ ఉద్ధఞ్చ అట్ఠమయుగో ఞాతి నామ న హోతి. **దేసనాముఖమేవ చేత**న్తి **పితామహయుగాతి పితామహ**-గ్గహణం దేసనాముఖం పితామహీమాతామహీఆదీనమ్పి అధిప్పేతత్తా. పితు మాతా **పితామహీ**. మాతు పితా **మాతామహో** . మాతు మాతా **మాతామహీ**. ఏత్థ కిఞ్చాపి పఞ్చసతసాకియానీనం వసేన భిక్ఖుభావే ఠత్వా పరివత్తలిఙ్గాయ భిక్ఖునియా చ వసేన ఏకతోఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునీ లబ్భతి, తథాపి పకతినియామేనేవ దస్సేతుం "భిక్ఖునీ నామ ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నా"తి వుత్తం. **''కప్పం కత్వా**తి వచనతో దిన్నకప్పమేవ పాచిత్తియం జనేతీ"తి వదన్తి. "పురాణచీవరం నామ సకిం నివత్థమ్పి సకిం పారుతమ్పీ"తి ఇదం నిదస్సనమత్తన్తి ఆహ **''అన్తమసో పరిభోగసీసేనా''**తిఆది. "కాయేన ఫుసిత్వా పరిభోగోయేవ పరిభోగో నామా"తి **కురున్దియం** అధిప్పాయో.

౨౧౦౬. **కాయవికారం కత్వా**తి ఇదం యావ "ఓరతో ఠపేతీ"తి పదం, తావ సబ్బపదేసు సమ్బన్ధితబ్బం. యథా సా "ధోవాపేతుకామో అయ"న్తి జానాతి, ఏవం కాయవికారం కత్వాతి అత్థో. "కాయవికారం కత్వా"తి వచనతో కాయవాచాహి కిఞ్చి వికారం అకత్వా హత్థేన హత్థే దేన్తస్సపి అనాపత్తి. **అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే**తి ఇదం విసేసనం యథాసమ్భవం యోజేతబ్బం. తథా హి హత్థేన హత్థే దేన్తస్స పాదమూలే చ ఠపేత్వా దేన్తస్స "అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే"తి ఇదం వత్తబ్బన్తి నత్థి అఞ్ఞథా అసమ్భవతో. సతి హి సమ్భవే బ్యభిచారే చ విసేసనం సాత్థకం హోతి. ఉపరి "ఖిపతీ"తిఆదీని పన సన్ధాయ ఇదం విసేసనం వుత్తం, తస్మా అన్తోద్వాదసహత్థే ఓకాసే ఠత్వా ఉపరి ఖిపన్తస్స అఞ్ఞస్స హత్థే పేసేన్తస్స చ ఆపత్తి. ఉపచారం పన ముఞ్చిత్వా కాయవాచాహి వికారం కత్వా ఆణాపేన్తస్సపి అనాపత్తి. **ఉపచారే**తి అన్తోద్వాదసహత్థమేవ ఓకాసం వదతి. **ఉపచారం ముఞ్చిత్వా**తి ద్వాదసహత్థూపచారం ముఞ్చిత్వా.

ఏకేన వత్థునాతి పఠమం కత్వా నిట్ఠాపితం సన్ధాయ వుత్తం. **రజనే అనాపత్తీ**తి రజనం పచ్చాసీసన్తస్సపి "ధోవిత్వా ఆనేహీ"తి వుత్తత్తా అనాపత్తి అనాణత్తియా కతత్తా. "అవుత్తా ధోవతీ"తి ఇమినా "అవుత్తా రజతి, అవుత్తా ఆకోటేతీ"తి ఇదమ్పి వుత్తమేవ హోతీతి ఆహ – **''అవుత్తా ధోవతీతి ఇమినా లక్ఖణేన అనాపత్తీ''**తి. **సమ్బహులా ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ**తి పాచిత్తియేన సద్ధిం ద్వే దుక్కటాని ఆపజ్జతి. **యథావత్థుకమేవా**తి నిస్సగ్గియమేవాతి అత్థో. పఞ్చ సతాని పరిమాణమేతాసన్తి **పఞ్చసతా**.

౫౦౭. **చీవరం ధోవాతి...పే.... ఆణాపేన్తస్సాతి** ఏత్థ తాయ ధోవనం పచ్చాసీసన్తస్సపి అనాపత్తి. పురాణచీవరతా, ఉపచారే ఠత్వా అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా ఆణాపనం, తస్సా ధోవనాదీని చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౮. పఞ్చమే **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** గణమ్హా ఓహీయనసిక్ఖాపదే అపఞ్ఞత్తే. **విహారవారన్తి** విహారపటిజగ్గనవారం. **కోట్ఠాససమ్పత్తీతి** సకలా అఙ్గపచ్చఙ్గసమ్పత్తి. **సబ్బపరియన్తన్తి** ఛట్ఠస్స అఞ్ఞచీవరస్స అభావా పఞ్చన్నం చీవరానం ఏకమేకం సబ్బేసం పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం.** అన్తరవాసకాదీసు హి పఞ్చసు ఏకమేకం అఞ్ఞస్స ఛట్ఠస్స అభావా పఞ్చన్నం అన్తమేవ హోతి. అథవా పఞ్చసు చీవరేసు ఏకమేకం అత్తనో అఞ్ఞస్స దుతియస్స అభావా అన్తమేవ హోతీతి సబ్బమేవ పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం,** సబ్బనో వా పరియన్తన్తి **సబ్బపరియన్తం.** తేనాహ – ‘‘**అఞ్ఞం...పే.... నత్థీ**’’తి. **యథా తస్స మనోరథో న పూరతీతి** ‘‘సరీరపారిపూరిం పస్సిస్సామీ’’తి తస్స ఉప్పన్నో మనోరథో యథా న పూరతి. **ఏవం హత్థతలేయేవ దస్సేత్వాతి** సరీరం అదస్సేత్వావ దాతబ్బచీవరం హత్థతలే ‘‘హన్దా’’తి దస్సేత్వా.

౫౧౦. **విహత్థతాయాతి** విహతహత్థతాయ, అగణతాయ అప్పచ్చయతాయ అప్పటిసరణతాయాతి వుత్తం హోతి. **సమభితున్నత్తాతి** పీళితత్తా. పరివత్తేతబ్బం పరివత్తం, పరివత్తమేవ **పారివత్తకం,** పరివత్తేత్వా దీయమానన్తి అత్థో.

౫౧౨. **ఉపచారేతి** ద్వాదసహత్థూపచారం సన్ధాయ వదతి. **ఉపచారం వా ముఞ్చిత్వా ఖిపన్తీతి** ద్వాదసహత్థం ముఞ్చిత్వా ఓరతో ఠపెన్తి, న పురిమసిక్ఖాపదే వియ ద్వాదసహత్థబ్భన్తరేయేవాతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞత్ర పారివత్తకాతి** యం అన్తమసో హరీతకఖణ్డమ్పి దత్వా వా దస్సామీతి ఆభోగం కత్వా వా పారివత్తకం గణ్హాతి, తం ఠపేత్వా. **అచిత్తకభావేన న సమేతీతి** యథా అఞ్ఞాతికాయ ఞాతికసఞ్ఞిస్స వేమతికస్స చ గణ్హతో అచిత్తకత్తా ఆపత్తి , ఏవమిధాపి ‘‘భిక్ఖునియా సన్తకం ఇద’’న్తి అజానిత్వా గణ్హతోపి ఆపత్తియేవాతి అధిప్పాయో. **వస్సావాసికం దేతీతి** పుగ్గలికం కత్వా దేతి. పంసుకూలం అత్తనో అత్థాయ ఠపితభావం జానిత్వా గణ్హన్తేనపి అఞ్ఞస్స సన్తకం గహితం నామ న హోతీతి ఆహ – ‘‘**సచే పన సఙ్కారకూటాదీసూ**’’తిఆది. అసామికత్తా **పంసుకూలన్తి** వుచ్చతి. **పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వాతి** ‘‘అసామికం ఇద’’న్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా. ఏవం పన పంసుకూలసఞ్ఞం అనుప్పాదేత్వా గణ్హితుం న వట్టతి.

౫౧౩. **అఞ్ఞాతికాయ అఞ్ఞాతికసఞ్ఞీతి తికపాచిత్తియన్తి** ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో ఆదిఅత్థో. తీణి పరిమాణమస్సాతి తికం, తికఞ్చ తం పాచిత్తియఞ్చాతి **తికపాచిత్తియం,** తీణి పాచిత్తియానీతి అత్థో.

౫౧౪. **పత్తత్థవికాదిం యంకిఞ్చీతి** అనధిట్ఠానుపగం సన్ధాయ వదతి. ‘‘చీవరం నామ ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవరం వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ’’న్తి హి వుత్తత్తా అధిట్ఠానుపగం యంకిఞ్చి న వట్టతి. తేనేవాహ – ‘‘**వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరప్పమాణ**’’న్తిఆది. యస్మా భిసిచ్ఛవి మహన్తాపి సేనాసనసఙ్గహితత్తా చీవరసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి నేవ అధిట్ఠానుపగా న వికప్పనుపగా చ, తస్మా అనధిట్ఠానుపగసామఞ్ఞతో వుత్తం. సచేపి మఞ్చప్పమాణా భిసిచ్ఛవి హోతి, వట్టతియేవాతి. **కో పన వాదో పత్తత్థవికాదీసూతి** మహతియాపి తావ భిసిచ్ఛవియా అనధిట్ఠానుపగత్తా అనాపత్తి, తతో

ఖుద్దకతరేసు అనధిట్ఠానుపగేసు పత్తత్థవికాదీసు కిమేవ వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. పటిగ్గహణం **కిరియా,** అపరివత్తనం **అకిరియా**. వికప్పనుపగచీవరతా, పారివత్తకాభావో, అఞ్ఞాతికాయ హత్థతో గహణన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౫. ఛట్ఠే **పతికిట్ఠో**తి నిహీనో, లామకోతి అత్థో. **లోలజాతికో**తి లోలసభావో. పటుయేవ **పట్టో**. తేనాహ **''ఛేకో''**తిఆది. **కిస్మిం వియా**తి ఏత్థ "కిస్మిం వియా"తి నిపాతవసేన సమానత్థం "కింసు వియా"తి నిపాతపదన్తి ఆహ **''కింసు వియా''**తి, కిం వియాతి అత్థో, దుక్ఖం వియాతి అధిప్పాయో. తేనాహ **''కిలేసో వియా''**తిఆది. ధమ్మవసేన ఉపచారవసేన నిమన్తనా **ధమ్మనిమన్తనా**తి పాళిపదస్స అత్థో వేదితబ్బో. సచే పన "వదేయ్యాథ, భన్తే, యేనత్థో"తి ఇదం సచ్చమేవ వుత్తం సియా, పవారితోయేవ హోతి. యస్మా పన పవారేత్వాపి అదాతుకామో అప్పవారితట్ఠానేయేవ తిట్ఠతి, తస్మా భగవా పవారితాపవారితభావం అవిచారేత్వా "ఞాతకో తే, ఉపనన్ద, అఞ్ఞాతకో"తి ఞాతకఅఞ్ఞాతకభావంయేవ విచారేసి. **ముసింసూ**తి విలుమ్పింసు.

౫౧౭. అనుపుబ్బకథాతి అనుపుబ్బేన వినిచ్ఛయకథా. సేసపరిక్ఖారానం సద్ధివిహారికేహి గహితత్తా నివాసనపారుపనమత్తమేవ అవసిట్ఠన్తి ఆహ **''నివాసనపారుపనమత్తంయేవ హరిత్వా''**తి. సద్ధివిహారికానం తావ ఆగమనస్స వా అనాగమనస్స వా అజాననతాయ వుత్తం **''థేరేహి నేవ తావ...పే.... భఞ్జితబ్బ''**న్తి. **పరేసమ్పి అత్థాయ లభన్తీ**తి అత్తనో చీవరం దదమానా సయం సాఖాభఙ్గేన పటిచ్ఛాదేన్తీతి తేసం అత్థాయపి భఞ్జితుం లభన్తి. "తిణేన వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేత్వా ఆగన్తబ్బ"న్తి వచనతో ఈదిసేసు భూతగామపాతబ్యతాపి అనుఞ్ఞాతాయేవ హోతీతి ఆహ – **''నేవ భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియం హోతీ''**తి. **న తేసం ధారణే దుక్కట**న్తి తేసం తిత్థియద్ధజానం ధారణేపి దుక్కటం నత్థి.

యాని చ నేసం వత్థాని దేన్తీతి సమ్బన్ధో. థేరానం సయమేవ దిన్నత్తా వుత్తం **''అచ్ఛిన్నచీవరట్ఠానే ఠితత్తా''**తి. యది లద్ధిం గణ్హాతి, తిత్థియపక్కన్తకో నామ హోతి, తస్మా వుత్తం **''లద్ధిం అగ్గహేత్వా''**తి. "నో చే హోతి సఙ్ఘస్స విహారచీవరం వా... పే.... ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇమినా అన్తరామగ్గే పవిట్ఠవిహారతో నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞత్థ అత్తనో అభిరుచితట్ఠానం గచ్ఛన్తస్స దుక్కటం వుత్తం. ఇమినా చ "యం ఆవాసం పఠమం ఉపగచ్ఛతీ"తి వుత్తం అన్తరామగ్గే ఠితవిహారమ్పి సచే నగ్గో హుత్వా గచ్ఛతి, దుక్కటమేవాతి వేదితబ్బం. యది ఏవం తత్థ కస్మా న వుత్తన్తి చే? అనోకాసత్తా. తత్థ హి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అచ్ఛిన్నచీవరస్స వా...పే.... చీవరం విఞ్ఞాపేతు"న్తి ఇమినా సమ్బన్ధేన సఙ్ఘికమ్పి చీవరం నివాసేతుం పారుపితుఞ్చ అనుజానన్తో "యం ఆవాసం పఠమం...పే.... గహేత్వా పారుపితు"న్తి ఆహ, తస్మా తత్థ అనోకాసత్తా దుక్కటం న వుత్తం.

విహారచీవరన్తి సేనాసనచీవరం. **చిమిలికాహీ**తి పటపిలోతికాహి. **తస్స ఉపరీ**తి భూమత్థరణస్స ఉపరి. **విదేసగతేనా**తి అఞ్ఞం చీవరం అలభిత్వా విదేసగతేన. **ఏకస్మిం...పే.... ఠపేతబ్బ**న్తి ఏత్థ "లేసేన గహేత్వా అగతత్తా ఠపేన్తేన చ సఙ్ఘికపరిభోగేనేవ ఠపితత్తా అఞ్ఞస్మిం సేనాసనే నియమితమ్పి అఞ్ఞత్థ ఠపేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **పరిభోగేనేవా**తి అఞ్ఞం చీవరం అలభిత్వా పరిభుఞ్జనేన.

౫౨౮-౫౨౯. పరిభోగజిణ్ణన్తి యథా తేన చీవరేన సరీరం పటిచ్ఛాదేతుం న సక్కా, ఏవం జిణ్ణం. **కప్పియవోహారేనాతి** కయవిక్కయాపత్తితో మోచనత్థం వుత్తం. "విఞ్ఞాపేన్తస్సా"తి ఇమస్సేవ అత్థం విభావేతి **"చేతాపేన్తస్స పరివత్తాపేన్తస్సా"**తి. అత్తనో ధనేన హి విఞ్ఞాపనం నామ పరివత్తనమేవాతి అధిప్పాయో. సఙ్ఘవసేన పవారితానం విఞ్ఞాపనే వత్తం దస్సేతి **"పమాణమేవ వట్టతీ"**తి. సఙ్ఘవసేన హి పవారితే సబ్బేసం సాధారణత్తా అధికం విఞ్ఞాపేతుం న వట్టతి. **యం యం పవారేతీతి** యం యం చీవరాదిం దస్సామీతి పవారేతి. **విఞ్ఞాపనకిచ్చం నత్థీతి** వినా విఞ్ఞత్తియా దీయమానత్తా విఞ్ఞాపేత్వా కిం కరిస్సతీతి అధిప్పాయో. **అఞ్ఞస్సత్థాయాతి** ఏత్థాపి "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి ఇదం అనువత్తతియేవాతి ఆహ **"అత్తనో ఞాతకపవారితే"**తిఆది. వికప్పనుపగచీవరతా, సమయాభావో, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౨. సత్తమే పాళియం **పగ్గాహికసాలన్తి** దుస్సవాణిజకానం ఆపణం. "పగ్గాహితసాల"న్తిపి పఠన్తి.

౫౩౩-౫౩౪. అభీతి ఉపసగ్గోతి తస్స విసేసత్థాభావం దస్సేతి. తేనాహ **"హరితున్తి అత్థో"**తి. **వర**-సద్దస్స ఇచ్ఛాయం వత్తమానత్తా ఆహ **"ఇచ్ఛాపేయ్యా"**తి. **దట్ఠు ఖేమతోతి** ఏత్థ గాథాబన్ధవసేన అనునాసికలోపో దట్ఠబ్బో. **సఅన్తరన్తి** అన్తరవాసకసహితం. **ఉత్తరన్తి** ఉత్తరాసఙ్గం. **అస్స చీవరస్సాతి** సాదితబ్బచీవరస్స. **అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేనాతి** అచ్ఛిన్నాని సబ్బాని తీణి చీవరాని అస్సాతి అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరో, తేనాతి అత్థో. యస్స హి అచ్ఛిన్దనసమయే తీణి చీవరాని సన్నిహితాని హోన్తి, తాని సబ్బాని అచ్ఛిన్నానీతి సో "అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరో"తి వుచ్చతి. తేనేవ **"అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేన తిచీవరకేనా"**తి వుత్తం. **తిచీవరకేనాతి** హి అచ్ఛిన్దనసమయే తిచీవరస్స సన్నిహితభావం సన్ధాయ వుత్తం, న పన వినయతేచీవరికభావం ధుతఙ్గతేచీవరికభావం వా సన్ధాయ. **ఏవం పటిపజ్జితబ్బన్తి** "సన్తరుత్తరపరమం తేన భిక్ఖునా తతో చీవరం సాదితబ్బ"న్తి వుత్తవిధినా పటిపజ్జితబ్బం. **అఞ్ఞేనాతి** అచ్ఛిన్నఅసబ్బచీవరేన. యస్స తీసు చీవరేసు ఏకం వా ద్వే వా చీవరాని అచ్ఛిన్నాని హోన్తి, తేనాతి అత్థో. **అఞ్ఞథాపీతి** "సన్తరుత్తరపరమ"న్తి వుత్తవిధానతో అఞ్ఞథాపి. యస్స హి తీసు ద్వే చీవరాని అచ్ఛిన్నాని హోన్తి, ఏకం సాదితబ్బం. ఏకస్మిం అచ్ఛిన్నే న సాదితబ్బన్తి న తస్స సన్తరుత్తరపరమసాదియనం సమ్భవతి, అయమేవ చ అత్థో పదభాజనేన విభావితో. తేనాహ **"తం విభాగం దస్సేతు"**న్తి.

కేచి పన "తిచీవరకేనాతి వుత్తత్తా తిచీవరం పరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జతో తస్మిం నట్ఠే బహూనిపి గహేతుం లభతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. పదభాజనస్స హి అధిప్పాయం దస్సేన్తేన యస్మా పన "అచ్ఛిన్నసబ్బచీవరేన…పే.… తం విభాగం దస్సేతు"న్తి వుత్తం, పదభాజనే చ న తాదిసో అత్థో ఉపలబ్భతి, తస్మా తం న గహేతబ్బమేవ. యమ్పి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "యస్స అధిట్ఠితచీవరస్స తీణి నట్ఠానీ"తి, తత్థాపి అధిట్ఠితగ్గహణం సరూపకథనమత్తన్తి గహేతబ్బం, న పన తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠితచీవరస్సేవాతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ తథా అత్థస్స అసమ్భవతో. న హి తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠితచీవరస్సేవ ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి సక్కా విఞ్ఞాతుం. పురిమసిక్ఖాపదేన హి అచ్ఛిన్నచీవరస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తియా అనుఞ్ఞాతత్తా పమాణం అజానిత్వా విఞ్ఞాపనవత్థుస్మిం పమాణతో సాదియనం అనుజానన్తేన భగవతా ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్మా

“పరిక్ఖారచోళికస్స బహుమ్పి సాదితుం వట్టతీ”తి అయమత్థో నేవ పాళియా సమేతి, న చ భగవతో అధిప్పాయం అనులోమేతి.

యస్స తీణి నట్ఠాని, తేన ద్వే సాదితబ్బానీతి ఏత్థ యస్స తిచీవరతో అధికమ్పి చీవరం అఞ్ఞత్థ ఠితం అత్థి, తదాతస్స చీవరస్స అలబ్భనీయభావతో తేనపి సాదితుం వట్టతీతి వేదితబ్బం. **పకతియావ సన్తరుత్తరేన చరతీ**తి సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వా అవిప్పవాససమ్ముతివసేన వా తతియస్స అలాభేన వా చరతి. “ద్వే నట్ఠానీ”తి అధికారత్తా వుత్తం “**ద్వే సాదితబ్బానీ**”తి. **ఏకం సాదియన్తేనేవ సమో భవిస్సతీ**తి తిణ్ణం చీవరానం ద్వీసు నట్ఠేసు ఏకం సాదియన్తేన సమో భవిస్సతి ఉభిన్నమ్పి సన్తరుత్తరపరమతాయ అవట్ఠానతో. **యస్స ఏకంయేవ హోతీ**తి అఞ్ఞేన కేనచి కారణేన వినట్ఠసేసచీవరం సన్ధాయ వుత్తం.

౫౨౬. “సేసకం తుమ్హేవ హోతూతి దేన్తీ”తి వుత్తత్తా “పమాణయుత్తం గణ్హిస్సామ, సేసకం ఆహరిస్సామా”తి వత్వా గహేత్వా గమనసమయేపి “సేసకమ్పి తుమ్హాకఞ్ఞేవ హోతూ”తి వదన్తి, లద్ధకప్పియమేవ. **పవారితానన్తి** అచ్ఛిన్నకాలతో పుబ్బేయేవ పవారితానం. **పాళియా న సమేతీ**తి సన్తరుత్తరపరమతో ఉత్తరి సాదియనే అనాపత్తిదస్సనత్థం “అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితాన”న్తి వుత్తత్తా న సమేతి. సన్తరుత్తరపరమం సాదియన్తస్స హి ఆపత్తిప్పసఙ్గోయేవ నత్థి, సతి చ సిక్ఖాపదేన ఆపత్తిప్పసఙ్గే అనాపత్తి యుత్తా దస్సేతున్తి అధిప్పాయో. కేచి పన “**పమాణమేవ వట్టతీ**తి ఇదం సల్లేఖదస్సనత్థం వుత్త”న్తి వదన్తి.

యస్మా పనిదం...పే.... న వుత్తన్తి ఏత్థాయమధిప్పాయో – “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి వుచ్చమానే అఞ్ఞేసం అత్థాయ పమాణం అతిక్కమిత్వాపి గణ్హితుం వట్టతీతి ఆపజ్జతి, తఞ్చ అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపనవత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా వత్థునా సంసన్దియమానం న సమేతి. న హి యం వత్థుం నిస్సాయ సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్మింయేవ అనాపత్తివచనం యుత్తన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి “ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స అత్తనో సాదియనపటిబద్ధతావసేన పవత్తత్తా ‘అఞ్ఞస్సత్థాయా’తి వత్తుం ఓకాసోయేవ నత్థి, తస్మా న వుత్త”న్తి కథితం. ఇధ “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి అవుత్తత్తా అఞ్ఞేసం అత్థాయ ఞాతకపవారితేసు అధికం విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తీతి చే? న, తత్థ పురిమసిక్ఖాపదేనేవ అనాపత్తిసిద్ధితో. తతుత్తరితా, అచ్ఛిన్నాదికారణతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౭. అట్ఠమే **అపి మయ్యా**తి పాఠేపి సోయేవత్థో. అయ్యాతి పన బహువచనేన ఆమన్తనం కతం.

౫౨౮-౫౨౯. **అపదిస్సా**తి “ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దస్సామీ”తి ఏవం అపదిసిత్వా. **పచ్చయం కత్వా**తి కారణం కత్వా. **ఉద్దిస్సాతి ఏత్థ యో కత్తా**తి “ఉద్దిస్సా”తి ఇమినా వుత్తఉద్దిసనకిరియాయ యో కత్తా. చీవరం చేతాపేన్తి పరివత్తేన్తి ఏతేనాతి **చీవరచేతాపన్నం**. న-కారాగమం కత్వా చీవరచేతాపన్నన్తి వుత్తం, “చీవరచేతాపన”న్తిపి పఠన్తి. **పచురవోహారవసేనా**తి యేభుయ్యవోహారవసేన. యేభుయ్యవసేన హి ఘరసామికం దట్ఠుకామా తస్స ఘరం గచ్ఛన్తీతి తథేవ బహులం వోహారో. **బ్యఞ్జనమత్తమేవా**తి అత్థో నేతబ్బో నత్థీతి అధిప్పాయో.

౨౩౧. **సమకేపి పన అనాపత్తీ**తి యదగ్ఘనకం సో దాతుకామో హోతి, తదగ్ఘనకే అనాపత్తి మూలం వడ్ఢేత్వా అధికవిధానం అనాపన్నత్తా. ఏత్థ చ "దాతుకామోమ్హీ"తి అత్తనో సన్తికే అవుత్తేపి దాతుకామతం సుత్వా యదగ్ఘనకం సో దాతుకామో హోతి, తదగ్ఘనకం ఆహరాపేతుం వట్టతి. **అగ్ఘవడ్ఢనకఞ్హి ఇదం సిక్ఖాపదన్తి** ఏత్థ అగ్ఘవడ్ఢనం ఏతస్స అత్థీతి **అగ్ఘవడ్ఢనకం,** అగ్ఘవడ్ఢనం సన్ధాయ ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయో. **చీవరం దేహీ**తి సఙ్ఘాటిఆదీసు యంకిఞ్చి చీవరం సన్ధాయ వదతి. చీవరే భియ్యోకమ్యతా, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౩౨. దుతియఉపక్ఖటే వత్తబ్బం నత్థి.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౭-౨౩౮. రాజసిక్ఖాపదే పన "అజ్జుణ్హో"తి పాఠే "అజ్జణ్హో"తిపి పఠన్తి. **భోగో**తి భుఞ్జితబ్బో. యం వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** "ఇమినా చీవరచేతాపన్నేన చీవరం చేతాపేత్వా ఇత్థన్నామం భిక్ఖుం చీవరేన అచ్ఛాదేహీతి ఇదం ఆగమనసుద్ధిం దస్సేతుం వుత్తం. సచే హి 'ఇదం ఇత్థన్నామస్స భిక్ఖునో దేహీ'తి పేసేయ్య, ఆగమనస్స అసుద్ధత్తా అకప్పియవత్థుం ఆరబ్భ భిక్ఖునా కప్పియకారకోపి నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్యా"తి, తత్థ ఆగమనస్స సుద్ధియా వా అసుద్ధియా వా విసేసప్పయోజనం న దిస్సతి. సతిపి హి ఆగమనస్స అసుద్ధభావే దూతో అత్తనో కుసలతాయ కప్పియవోహారేన వదతి, "కప్పియకారకో న నిద్దిసితబ్బో"తి ఇదం నత్థి, న చ దూతేన కప్పియవోహారవసేన వుత్తే దాయకేన ఇదం కథం పేసితన్తి ఈదిసీ విచారణా ఉపలబ్భతి, అవిచారేత్వా చ తం న సక్కా జానితుం, యది పన ఆగమనస్స అసుద్ధత్తా కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో న భవేయ్య, చీవరానం అత్థాయ దూతస్స హత్థే అకప్పియవత్థుస్మిం పేసితే సబ్బత్థ దాయకేన కథం పేసితన్తి పుచ్ఛిత్వావ కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో భవేయ్య. తస్మా అసతిపి ఆగమనసుద్ధియం సచే సో దూతో అత్తనో కుసలతాయ కప్పియవోహారవసేన వదతి, దూతస్సేవ వచనం గహేతబ్బం. యది హి ఆగమనసుద్ధియేవేత్థ పమాణం, మూలసామికేన కప్పియవోహారవసేన పేసితస్స దూతస్స అకప్పియవోహారవసేన వదతోపి కప్పియకారకో నిద్దిసితబ్బో భవేయ్య, తస్మా సబ్బత్థ దూతవచనమేవ పమాణన్తి గహేతబ్బం.

ఇమినా చీవరచేతాపన్నేనాతిఆదినా పన ఇమమత్థం దస్సేతి – కప్పియ వసేన ఆగతమ్పి చీవరమూలం ఈదిసేన దూతవచనేన అకప్పియం హోతి, తస్మా తం పటిక్ఖిపితబ్బన్తి. తేనేవాహ – "తేన భిక్ఖునా సో దూతో ఏవమస్స వచనీయో"తిఆది. సువణ్ణం, రజతం, కహాపణో, మాసకోతి ఇమాని హి చత్తారి నిస్సగ్గియవత్థూని, ముత్తా, మణి, వేళురియో, సఙ్ఖో, సిలా, పవాళం, లోహితఙ్కో, మసారగల్లం, సత్త ధఞ్ఞాని, దాసిదాసం, ఖేత్తం, వత్థు, పుప్ఫారామఫలారామాదయోతి ఇమాని దుక్కటవత్థూని చ అత్తనో వా చేతియసఙ్ఘగణపుగ్గలానం వా అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టన్తి, తస్మా తం సాదితుం న వట్టతీతి దస్సనత్థం "న ఖో మయం, ఆవుసో, చీవరచేతాపన్నం పటిగ్గణ్హామా"తి వుత్తం, "చీవరఞ్చ ఖో మయం పటిగ్గణ్హామా"తి ఇదం పన అత్తానం ఉద్దిస్స ఆభతత్తా వత్తుం వట్టతి, తస్మా వుత్తం. "వేయ్యావచ్చకరో నిద్దిసితబ్బో"తి ఇదం "అత్థి పనాయస్మతో కోచి వేయ్యావచ్చకరో"తి కప్పియవచనేన వుత్తత్తా అనుఞ్ఞాతం. సచే పన దూతో "కో ఇమం గణ్హాతీ"తి వా "కస్స దేమీ"తి వా వదతి, న నిద్దిసితబ్బో. "ఆరామికో వా ఉపాసకో వా"తి ఇదం సారుప్పతాయ వుత్తం, ఠపేత్వా పన పఞ్చ సహధమ్మికే యో కోచి కప్పియకారకో వట్టతి. "ఏసో ఖో, ఆవుసో,

భిక్ఖూనం వేయ్యావచ్చకరో"తి ఇదం భిక్ఖుస్స కప్పియవచనదస్సనత్థం వుత్తం. ఏవమేవ హి వత్తబ్బం, "ఏతస్స దేహీ"తిఆది న వత్తబ్బం. **నో వా చేతాపేస్సతీ వా**తి ఏత్థ ఏకో **వా**-సద్దో పదపూరణో, "సఞ్ఞత్తో సో మయా"తిఆది పన దూతేన ఏవం ఆరోచితేయేవ తం చోదేతుం వట్టతి, నేవాస్స హత్థే దత్వా గతమత్తకారణేనాతి దస్సనత్థం వుత్తం.

ఏతాని హి వచనాని...పే.... న వత్తబ్బోతి ఏత్థ "ఏవం వదన్తో పటిక్ఖిత్తస్స కతత్తా వత్తభేదే దుక్కటం ఆపజ్జతి, చోదనా పన హోతియేవా"తి **మహాగణ్ఠిపదే మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే** చ వుత్తం. **ఉద్దిట్ఠచోదనాపరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా**తి "దుతియమ్పి వత్తబ్బో"తిఆదినా దస్సేత్వా. **పుచ్ఛియమానో**తి ఏత్థ పుచ్ఛియమానేనాతి అత్థో గహేతబ్బోతి ఆహ "**కరణత్థే పచ్చత్తవచన**"న్తి. **ఆగతకారణం భఞ్జతీ**తి ఆగతకారణం వినాసేతి.

ఏత్థ కేచి వదన్తి "ఆగతకారణం నామ చీవరగ్గహణం, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా పున తం చీవరం యేన కేనచి ఆకారేన గహేతుం న వట్టతీ"తి. కేచి పన "ఆగతకారణం నామ కాయవాచాహి చోదనా, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా పున తం యేన కేనచి ఆకారేన చోదేతుం న లభతి. సచే సయమేవ దేతి, మూలసామికో వా దాపేతి, గహేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. అపరే పన "ఆగతకారణం నామ ఠానం, తం భఞ్జతీతి వుత్తత్తా యథా 'అత్థో మే, ఆవుసో, చీవరేనా'తి ఏకాయ చోదనాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి, ఏవమిధాపి సచే ఆసనే నిసీదతి, ఏకాయ నిసజ్జాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ఆమిసం చే పటిగ్గణ్హాతి, ఏకేన పటిగ్గహణేన ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ధమ్మం చే భాసతి, ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదే వుత్తపరిచ్ఛేదాయ ఏకాయ వాచాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతీ"తి వదన్తి. ఇమేసం పన సబ్బేసమ్పి వాదం "అయుత్త"న్తి పటిక్ఖిపిత్వా తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం "ఆగతకారణం నామ ఠానమేవ, తస్మా 'న కత్తబ్బ'న్తి వారితస్స కతత్తా నిసజ్జాదీసు కతేసు ఛసు ఠానేసు ఏకం ఠానం భఞ్జతీ"తి.

తత్ర తత్ర ఠానే తిట్ఠతీతి ఇదం చోదకస్స ఠితట్ఠానతో అపక్కమ్మ తత్ర తత్ర ఉద్దిస్స ఠానంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. "సామం వా గన్తబ్బం, దూతో వా పాహేతబ్బో"తి ఇదం సభావతో చోదేతుం అనిచ్ఛన్తేనపి కాతబ్బమేవాతి వదన్తి. ముఖం వివరిత్వా సయమేవ కప్పియకారకత్తం ఉపగతోతి **ముఖవేవటికకప్పియకారకో**. **అవిచారేతుకామతాయా**తి ఇమస్మిం పక్ఖే "నత్థమ్హాకం కప్పియకారకో"తి ఇదం "తాదిసం కరోన్తో కప్పియకారకో నత్థీ"తి ఇమినా అధిప్పాయేన వుత్తం.

"**మేణ్డకసిక్ఖాపదే వుత్తనయేన పటిపజ్జితబ్బ**"న్తి వత్వా ఇదాని తం మేణ్డకసిక్ఖాపదం దస్సేన్తో "**వుత్తఞ్హేత**"న్తిఆదిమాహ. ఇదమేవ హి "సన్తి, భిక్ఖవే, సద్ధా పసన్నా"తిఆదివచనం భేసజ్జక్ఖన్ధకే మేణ్డకవత్థుస్మిం (మహావ. ౨౯౯) వుత్తత్తా "మేణ్డకసిక్ఖాపద"న్తి వుత్తం. తత్థ హి మేణ్డకేన నామ సేట్ఠినా –

> "సన్తి , భన్తే, మగ్గా కన్తారా అప్పోదకా అప్పభక్ఖా, న సుకరా అపాథేయ్యేన గన్తుం, సాధు, భన్తే, భగవా భిక్ఖూనం పాథేయ్యం అనుజానాతూ"తి –

యాచితేన భగవతా –

> "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పాథేయ్యం పరియేసితుం. తణ్డులో తణ్డులత్థికేన, ముగ్గో ముగ్గత్థికేన, మాసో మాసత్థికేన, లోణం లోణత్థికేన, గుళో గుళత్థికేన, తేలం తేలత్థికేన, సప్పి సప్పిత్థికేనా"తి –

వత్వా ఇదం వుత్తం –

“సన్తి, భిక్ఖవే, మనుస్సా సద్ధా పసన్నా, తే కప్పియకారకానం హత్థే హిరఞ్ఞం ఉపనిక్ఖిపన్తి ‘ఇమినా అయ్యస్స యం కప్పియం, తం దేథా’తి. అనుజానామి, భిక్ఖవే, యం తతో కప్పియం, తం సాదితుం, న త్వేవాహం భిక్ఖవే కేనచి పరియాయేన జాతరూపరజతం సాదితబ్బం పరియేసితబ్బన్తి వదామీ”తి.

హిరఞ్ఞం ఉపనిక్ఖిపన్తీతి ఏత్థాపి భిక్ఖుస్స ఆరోచనం అత్థియేవాతి గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా అనిద్దిట్ఠకప్పియకారకత్తం భజతీతి న చోదేతబ్బో సియా. యది మూలం సన్ధాయ చోదేతి, తం సాదితమేవ సియాతి ఆహ **‘‘మూలం అసాదియన్తేనా’’**తి.

‘‘అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బన్తి ఇదం అత్తనా చోదనాఠానఞ్చ న కాతబ్బన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. అఞ్ఞం పన కప్పియకారకం పేసేత్వా లోకచారిత్తవసేన అనుయుఞ్జిత్వాపి కప్పియవత్థుం ఆహరాపేతుం వట్టతి అత్తానం ఉద్దిస్స నిక్ఖిత్తస్స అత్తనో సన్తకత్తా”తి కేచి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయం “అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బం. సచే సయమేవ చీవరం ఆనేత్వా దేన్తి, గహేతబ్బం. నో చే, కిఞ్చి న వత్తబ్బా”తి దళ్హం కత్వా వుత్తత్తా న గహేతబ్బన్తి అమ్హాకం ఖన్తి. న హి అఞ్ఞాతకఅప్పవారితం సయం అవిఞ్ఞాపేత్వా అఞ్ఞేన విఞ్ఞాపేతుం వట్టతి, న చ యత్థ అఞ్ఞం పేసేత్వా ఆహరాపేతుం వట్టతి, తత్థ సయం గన్త్వా న ఆహరాపేతబ్బన్తి సక్కా వత్తుం. యది చేత్థ అఞ్ఞేన ఆహరాపేతుం వట్టతి, “అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బ”న్తిఆదివచనమేవ నిరత్థకం సియా. “దూతేనా”తి ఇమస్స బ్యభిచారం దస్సేతి **‘‘సయం ఆహరిత్వాపీ’’**తి. దదన్తేసూతి ఇమినా సమ్బన్ధో . **పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయా**తి ఇమినా పన “చీవరచేతాపన్న”న్తి ఇమస్స బ్యభిచారం దస్సేతి. “ఏసేవ నయో”తి వుత్తత్తా పిణ్డపాతాదీనం అత్థాయ దిన్నేపి ఠానచోదనాది సబ్బం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ కాతబ్బం.

పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి ఆపత్తీతి పటిగ్గహణే పాచిత్తియం, పరిభోగే దుక్కటం. **స్వేవ సాపత్తికో**తి దుక్కటాపత్తిం సన్ధాయ వదతి. ఇదఞ్చ అట్ఠకథాపమాణేనేవ గహేతబ్బం. “పరస్స నిద్దోసభావదస్సనత్థం స్వేవ సాపత్తికో సదోసోతి వుత్తం హోతీ”తిపి వదన్తి. **‘‘చోదేతీ**తి వుత్తత్తా పన ఆపత్తియా చోదేతీతి కత్వా స్వేవ సాపత్తికోతి ఇదం దుక్కటంయేవ సన్ధాయ వత్తుం యుత్త”న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **పటిగ్గహణేపి పరిభోగేపి ఆపత్తియేవా**తి దుక్కటమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తళాకస్సపి ఖేత్తసఙ్గహితత్తా తస్స పటిగ్గహణేపి ఆపత్తి వుత్తా. **చత్తారో పచ్చయే సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూతి దేతీ**తి ఏత్థ “భిక్ఖుసఙ్ఘో చత్తారో పచ్చయే పరిభుఞ్జతు, తళాకం దమ్మీ”తి వా “చతుపచ్చయపరిభోగత్థం తళాకం దమ్మీ”తి వా వదతి, వట్టతియేవ. “ఇతో తళాకతో ఉప్పన్నే చత్తారో పచ్చయే దమ్మీ”తి వుత్తే పన వత్తబ్బమేవ నత్థి.

అమ్హాకం ఏకం కప్పియకారకం ఠపేథాతి వుత్తేతి ఇదం ఈదిసంయేవ సన్ధాయ వుత్తం. కప్పియక్కమేన సమ్పటిచ్ఛితేసు ఖేత్తతళాకాదీసు పన అవుత్తేపి కప్పియకారకం ఠపేతుం లబ్భతియేవ. యస్మా పరసన్తకం నాసేతుం భిక్ఖూనం న వట్టతి, తస్మా **‘‘న సస్సకాలే’’**తి వుత్తం. **‘‘జనపదస్స సామికో**తి ఇమినావ యో తం జనపదం విచారేతి, తేనపి అచ్ఛిన్దిత్వా దిన్నం వట్టతియేవా”తి వదన్తి. **ఉదకవాహక**న్తి ఉదకమాతికం. **కప్పియవోహారేపీ**తి ఏత్థ “విధానం వక్ఖామా”తి పాఠసేసో. **ఉదకవసేనా**తి ఉదకపరిభోగత్థం. **సుద్ధచిత్తాన**న్తి కేవలం ఉదకపరిభోగత్థమేవాతి అధిప్పాయో. అలజ్జినా కారాపితే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి ఆహ **‘‘లజ్జీభిక్ఖునా’’**తి. **పకతిభాగో** నామ ఇమస్మిం రట్ఠే చతుఅమ్బణమత్తం. అకట్ఠపుబ్బం **నవసస్సం** నామ. **అపరిచ్ఛిన్నభాగే**తి “ఏత్తకే భూమిభాగే ఏత్తకో భాగో దాతబ్బో”తి ఏవం అపరిచ్ఛిన్నభాగే.

రజ్జుయా వా దణ్డేన వాతి ఏత్థ “పాదేహిపి మినితుం న వట్టతీ”తి వదన్తి. **ఖలే వా ఠత్వా రక్ఖతీ**తి ఏత్థ పన ధేనేత్వా గణ్హన్తే దిస్వా “మా గణ్హథా”తి నివారేన్తో రక్ఖతి నామ. సచే పన అవిచారేత్వా కేవలం తుణ్హీభూతోవ రక్ఖణత్థాయ ఓలోకేన్తో తిట్ఠతి,

వట్టతి. సచేపి తస్మిం తుణ్హీభూతే చోరికాయ హరన్తి, “మయం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరోచేస్సామా”తి ఏవం వత్తుం వట్టతీతి వదన్తి. **నీహరాపేతి పటిసామేతీ**తి ఏత్థాపి “సచే పరియాయేన వదతి, వట్టతీ”తి వదన్తి. అపుబ్బస్స అనుప్పాదితత్తా అఞ్ఞేసం వట్టతీతి ఆహ **‘‘తస్సేవ తం అకప్పియ**’’న్తి.

నను చ దుబ్బిచారితమత్తేన తస్సేవ తం అకప్పియం, న సబ్బేసం రూపియసంవోహారే చతుత్థపత్తో వియ. వుత్తఞ్హి తత్థ (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౫౮౯) “యో పన రూపియం అసమ్పటిచ్ఛిత్వా ‘థేరస్స పత్తం కిణిత్వా దేహీ’తి పహితకప్పియకారకేన సద్ధిం కమ్మారకులం గన్త్వా పత్తం దిస్వా ‘ఇమే కహాపణే గహేత్వా ఇమం దేహీ’తి కహాపణే దాపేత్వా గహితో, అయం పత్తో ఏతస్సేవ భిక్ఖునో న వట్టతి దుబ్బిచారితత్తా, అఞ్ఞేసం పన వట్టతి మూలస్స అసమ్పటిచ్ఛితత్తా”తి. తస్మా **యం తే ఆహరన్తి, సబ్బేసం అకప్పియం. కస్మా? కహాపణానం విచారితత్తా**తి ఇదం కస్మా వుత్తన్తి? ఏత్థ కేచి వదన్తి “కహాపణే సాదియిత్వా విచారితం సన్ధాయ ఏవం వుత్త”న్తి. సఙ్ఘికత్తా చ నిస్సజ్జితుం న సక్కా, తస్మా సబ్బేసం న కప్పతీతి తేసం అధిప్పాయో. కేచి పన “అసాదియిత్వాపి కహాపణానం విచారితత్తా రూపియసంవోహారో కతో హోతి, సఙ్ఘికత్తా చ నిస్సజ్జితుం న సక్కా, తస్మా సబ్బేసం న కప్పతీ”తి వదన్తి. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ఇదం వుత్తం “చతుత్థపత్తో గిహిసన్తకానంయేవ కహాపణానం విచారితత్తా అఞ్ఞేసం కప్పతి, ఇధ పన సఙ్ఘికానం విచారితత్తా సబ్బేసం న కప్పతీ”తి. సబ్బేసమ్పి వాదో తేన తేన పరియాయేన యుజ్జతియేవ.

చతుసాలద్వారేతి భోజనసాలం సన్ధాయ వుత్తం. **పరియాయేన కథితత్తా**తి “గణ్హా”తి అవత్వా “సీమా గతా”తి పరియాయేన కథితత్తా. పకతిభూమికరణత్థం **‘‘హేట్ఠా గహితం పంసు**’’న్తిఆది వుత్తం. **దాసం దమ్మీ**తి ఏత్థ “మనుస్సం దమ్మీతి వుత్తే వట్టతీ”తి వదన్తి. **కుక్కుటసూకరా…పే॰… వట్టతీ**తి ఏత్థ కుక్కుటసూకరేసు దీయమానేసు “ఇమేహి అమ్హాకం అత్థో నత్థి, సుఖం జీవన్తు, అరఞ్ఞే విస్సజ్జేథా”తి వత్తుం వట్టతి. “ఖేత్తవత్థుపటిగ్గహణా పటివిరతో హోతీ”తిఆదివచనతో (దీ॰ ని॰ ౧.౧౦, ౧౯౪) ఖేత్తాదీనం పటిగ్గహణే అయం సబ్బో వినిచ్ఛయో వుత్తో. కప్పియకారకస్స భిక్ఖునా నిద్దిట్ఠభావో, దూతేన అప్పితతా, తతుత్తరి వాయామో, తేన వాయామేన పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. కోసియవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౨. పాళియం **‘‘కోసియకారకే**’’తి ఏత్థ కోసం కరోన్తీతి కోసకారకాతి లద్ధవోహారానం పాణకానం కోసతో నిబ్బత్తం కోసియం, తం కరోన్తీతి కోసియకారకా, తన్తవాయా. సంహననం **సఙ్ఘాతో** , వినాసోతి అత్థో. **కోసియమిస్సక**న్తి కోసియతన్తునా మిస్సం. “అవాయిమ”న్తి వుత్తత్తా వాయిత్వా చే కరోన్తి, అనాపత్తి. **అనాపత్తి వితానం వా**తిఆదినా వితానాదీనం అత్థాయ కరణేపి తేనాకారేన పరిభోగేపి అనాపత్తి వుత్తా.

ఏవమ్పి మిస్సేత్వా కతమేవ హోతీతి ఇమినా వాతేన ఆహరిత్వా పాతితేపి అచిత్తకత్తా ఆపత్తియేవాతి దస్సేతి. కోసియమిస్సకతా, అత్తనో అత్థాయ సన్థతస్స కరణం కారాపనం, పటిలాభో చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౪౭. సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౩. ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౨. ద్వేభాగసిక్ఖాపదే పన **ద్వే భాగా**తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో కాళకానం అధికగ్గహణస్స పటిక్ఖేపవసేన సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా. **తతియం ఓదాతానం చతుత్థం గోచరియాన**న్తి అయం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో తేసం అధికగ్గహణే పటిక్ఖేపాభావతో, తస్మా కాళకానం భాగద్వయతో అధికం న వట్టతి, సేసానం పన వుత్తప్పమాణతో అధికమ్పి వట్టతి. "కాళకానంయేవ చ అధికగ్గహణస్స పటిక్ఖిత్తత్తా కాళకానం ఉపడ్ఢం ఓదాతానం వా గోచరియానం వా ఉపడ్ఢం గహేత్వాపి కాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి, "అనాపత్తి బహుతరం ఓదాతానం బహుతరం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరోతి, సుద్ధం ఓదాతానం సుద్ధం గోచరియానం ఆదియిత్వా కరోతీ"తి ఇమినా తం సమేతి. "కాళకే ఓదాతే చ ఠపేత్వా సేసా గోచరియేసుయేవ సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ"తి వదన్తి. **ద్వే కోట్ఠాసా కాళకాన**న్తి ఏత్థ పన "ఏకస్సపి కాళకలోమస్స అతిరేకభావే నిస్సగ్గియం హోతీ"తి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా) త్తం, తం "ధారయిత్వా ద్వే తులా ఆదాతబ్బా"తి వచనతో తులాధారణాయ న సమేతి . న హి లోమే గణేత్వా తులాధారణా కరీయతి, అథ గణేత్వావ ధారయితబ్బం సియా, కిం తులాధారణాయ, తస్మా ఏవమేత్థ అధిప్పాయో యుత్తో సియా – అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స పుబ్బే తులాయ ధారయిత్వా ఠపితేసు ఏకమ్పి లోమం తత్థ పతేయ్య, నిస్సగ్గియన్తి. అఞ్ఞథా దుబ్బిఞ్ఞేయ్యభావతో ద్వే తులా నాదాతబ్బా, ఊనకతరావ ఆదాతబ్బా సియుం.

ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౭. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదే పన "యేసం నో సన్థతే దారకా ఉహదన్తిపి ఉమ్మిహన్తిపి, యేసం నో సన్థతా ఉన్దూరేహిపి ఖజ్జన్తీ"తి ఏవం పాళిపదానం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **హద** కరీసోస్సగ్గే, **మిహ** సేచనేతి పనిమస్సత్థం సన్ధాయాహ "**వచ్చమ్పి పస్సావమ్పి కరోన్తీ**"తి. పవారణాఉపోసథపాటిపదదివసేసు సన్థతం కరిత్వా పున ఛట్ఠే వస్సే పరిపుణ్ణే పవారణాఉపోసథపాటిపదదివసేసు కరోన్తో "**ఛబ్బస్సాని కరోతీ**"తి వుచ్చతి. దుతియదివసతో పట్ఠాయ కరోన్తో పన **అతిరేకఛబ్బస్సాని కరోతి** నామ.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౬౫-౬. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదే పన **పఞ్ఞాయిస్సతీ**తి సచే సా కతికా మనాపా భవిస్సతి, మనాపతాయ భిక్ఖుసఙ్ఘో సన్దిస్సిస్సతి. సచే అమనాపా, అమనాపతాయ సన్దిస్సిస్సతీతి అధిప్పాయో, ఆరఞ్ఞకఙ్గాదీని తీణి పాళియం పధానఙ్గవసేన

వుత్తాని, సేసానిపి తే సమాదియింసుయేవాతి వేదితబ్బం. తేనేవాహ ‘‘**సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా**’’తి. **ఉజ్ఝిత్వాతి** విస్సజ్జేత్వా.

౫౬౭. నిసీదనసన్థతత్తా నివాసనపారుపనకిచ్చం నత్థీతి ఆహ ‘‘**సకిం నిసిన్నే్నాపి నిపన్నేనాపి**’’తి . **విదత్థిమత్తన్తి** సుగతవిదత్థిం సన్ధాయ వదతి. ఇదఞ్చ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం. “వితానాదీనంయేవ అత్థాయ కరణే అనాపత్తివచనతో సచే నిపజ్జనత్థాయ కరోన్తి, ఆపత్తియేవా”తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. అకప్పియత్తా పన ‘‘**పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ**’’తి వుత్తం. ఇదఞ్చ నిసీదనసన్థతం నామ నిసీదనచీవరమేవ, నాఞ్ఞన్తి వదన్తి. నిసీదనసిక్ఖాపదేపి నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీతి చ అట్ఠకథాయఞ్చస్స “సన్థతసదిసం సన్థరిత్వా ఏకస్మిం అన్తే సుగతవిదత్థియా విదత్థిమత్తే పదేసే ద్వీసు ఠానేసు ఫాలేత్వా తిస్సో దసా కరీయన్తి, తాహి దసాహి సదసం నామ వుచ్చతీ”తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౫౩౧) వచనతో ఇధాపి “నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ”తి చ “సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా”తి చ వచనతో తం యుత్తం వియ దిస్సతి. కేచి పన “నిసీదనసన్థతం ఏళకలోమాని సన్థరిత్వా సన్థతం వియ కరోన్తి, తం అవాయిమం అనధిట్ఠానుపగం, నిసీదనచీవరం పన ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరేన కరోతి అధిట్ఠానుపగం, తం కరోన్తా చ నన్తకాని సన్థరిత్వా సన్థతసదిసం కరోన్తీ”తి వదన్తి, వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౭౧. ఏళలోమసిక్ఖాపదే పన **ఆసుమ్భీతి** ఏత్థ “అసుమ్భి”తి పఠన్తి. **కిలన్తాతి** ఇమినా కిలన్తతాయ తే ఓనమిత్వా పాతేతుం న సక్కోన్తీతి దస్సేతి. **అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సాతి** ఇదం వత్థుమత్తదీపనవసేన పాళియం వుత్తం. యత్థ కత్థచి పన ధమ్మేన లభిత్వా గణ్హితుం వట్టతియేవ. **తియోజనపరమన్తి** చ గహితట్ఠానతో తియోజనప్పమాణం దేసన్తి ఏవమత్థో గహేతబ్బో.

౫౭౨. సహత్థాతి కరణత్థే నిస్సక్కవచనన్తి ఆహ ‘‘**సహత్థేనా**’’తి. **అసన్తే హారకేతి పాళియం** భిక్ఖునో అనురూపతాదస్సనత్థం వుత్తం, న పన హారకే విజ్జమానే తియోజనబ్భన్తరే సహత్థా హరన్తస్స ఆపత్తిదస్సనత్థం. తియోజనతో బహి **బహితియోజనన్తి** ఆహ ‘‘**తియోజనతో బహి పాతేతీ**’’తి. **తేన హరితేపి ఆపత్తియేవాతి** సఉస్సాహత్తా అనాణత్తియా హటత్తా చ. సతిపి హి సఉస్సాహభావే ఆణత్తియా చే హరతి, అనాపత్తి “అఞ్ఞం హరాపేతీ”తి వచనతో. అఞ్ఞో హరిస్సతీతి అధిప్పాయాభావతో ‘‘**సుద్ధచిత్తేన ఠపిత**’’న్తి వుత్తం. **సఉస్సాహత్తాతి** తియోజనాతిక్కమనే సఉస్సాహత్తా. ఇదఞ్చ “అఞ్ఞో హరిస్సతీ”తి అసుద్ధచిత్తేన ఠపితం సన్ధాయ వుత్తం, **అచిత్తకత్తాతి** ఇదం పన సుద్ధచిత్తేన ఠపితం సన్ధాయ. **అనాపత్తి పాళియా న సమేతీతి** “తియోజనం హరతీ”తిఆదిపాళియా, విసేసతో “అఞ్ఞం హరాపేతీ”తి పాళియా చ న సమేతి.

సచే సామికం జానాపేత్వా ఠపేతి, ఆణత్తియా హరాపేతి నామాతి ఆహ ‘‘**సామికస్స అజానన్తస్సేవా**’’తి. **అగచ్ఛన్తేపీతి** గమనం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఠితయానేపి. **హేట్ఠా వా గచ్ఛన్తోతి** భూమియం గచ్ఛన్తో. **అఞ్ఞం హరాపేతీతి** ఏత్థ **అఞ్ఞ**-గ్గహణేన సామఞ్ఞతో తిరచ్ఛానగతాపి సఙ్గహితాతి ఆహ – ‘‘**అఞ్ఞం హరాపేతీతి వచనతో అనాపత్తీ**’’తి. **సుఙ్కఘాతే ఆపత్తి హోతీతి** అఞ్ఞం హరాపేన్తస్స ఆపత్తి. **తత్థ అనాపత్తీతి** అఞ్ఞవిహితస్స థేయ్యచిత్తాభావతో అనాపత్తి.

౫౭౫. **''తం హరన్తస్సాతి** పున తియోజనం హరన్తస్సా''తి **మహాగణ్ఠిపదే** వుత్తం. తం పన **మాతికాట్ఠకథాయం** అఞ్ఞేసు "పఠమప్పటిలాభో సతి ఇమినా వచనేన న సమేతి. "పఠమప్పటిలాభో"తి హి ఇదం దుతియప్పటిలాభో ఆపత్తియా అఙ్గం న హోతీతి దీపేతి, తస్మా పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ విసేసాభావతో అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా హరన్తస్స పున తియోజనాతిక్కమేపి అనాపత్తి వుత్తాతి అమ్హాకం ఖన్తి. అఞ్ఞథా అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా పున తియోజనం హరతీతి వదేయ్య. వీమంసిత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. **అనాపత్తి కతభణ్డన్తి** ఏత్థ "కమ్బలకోజవాదికతభణ్డమ్పి. పకతిచీవరే లగ్గలోమాని ఆపత్తిం జనేన్తియేవా"తి వదన్తి. తనుకపత్తత్థవికన్తరే అఘట్టనత్థం పక్ఖిపన్తి. **పక్ఖిత్తన్తి** కణ్ణచ్ఛిద్దే పక్ఖిత్తం. **నిధానముఖం నామాతి** ఇమినా కతభణ్డసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి దస్సేతి. ఏళకలోమానం అకతభణ్డతా, పఠమప్పటిలాభో, అత్తనా ఆదాయ వా అఞ్ఞస్స అజానన్తస్స యానే పక్ఖిపిత్వా వా తియోజనాతిక్కమనం, ఆహరణపచ్చాహరణం, అవాసాధిప్పాయతాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫౭౬. ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౮. రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౩-౫౮౪. రూపియసిక్ఖాపదే పన **సత్థువణ్ణోతి** సత్థునా సమానవణ్ణో. సత్థునో వణ్ణో సత్థువణ్ణో, సత్థువణ్ణో వియ వణ్ణో అస్సాతి సత్థువణ్ణోతి మజ్ఝపదలోపీసమాసో దట్ఠబ్బో. **పాకతికో** నామ ఏతరహి పకతికహాపణో. **రుక్ఖఫలబీజమయోతి** తిన్తిణికాదిరుక్ఖానం ఫలబీజేన కతో. **ఇచ్చేతం సబ్బమ్పీతి** యథావుత్తభేదం సబ్బమ్పి చతుబ్బిధం నిస్సగ్గియవత్థు హోతీతి సమ్బన్ధో. **జాతరూపమాసకోతి** సువణ్ణకహాపణో.

గణ్హేయ్యాతి అత్తనో అత్థాయ దీయమానం వా కత్థచి ఠితం వా నిప్పరిగ్గహం దిస్వా సయం గణ్హేయ్య. "ఇదం అయ్యస్స హోతూ"తి ఏవం సమ్ముఖా వా "అసుకస్మిం నామ ఠానే మమ హిరఞ్ఞసువణ్ణం అత్థి, తం తుయ్హం హోతూ"తి ఏవం పరమ్ముఖా ఠితం వా కేవలం వాచాయ వా హత్థముద్దాయ వా "తుయ్హ"న్తి వత్వా పరిచ్చత్తస్స కాయవాచాహి అప్పటిక్ఖిపిత్వా చిత్తేన సాదియనం **ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనం** నామ. "సాదియతీ"తి వుత్తమేవత్థం విభావేతి **''గణ్హితుకామో హోతీ''**తి. **''ఇదం గుత్తట్ఠాన''న్తి ఆచిక్ఖితబ్బన్తి** పచ్చయపరిభోగంయేవ సన్ధాయ ఆచిక్ఖితబ్బం. "ఇధ నిక్ఖిపాహీ"తి వుత్తే "ఉగ్గణ్హాపేయ్య వా"తి వుత్తలక్ఖణేన నిస్సగ్గియం హోతీతి ఆహ – **''ఇధ నిక్ఖిపాహీతి న వత్తబ్బ''**న్తి. పరతో **''ఇమం గణ్హా''తి న వత్తబ్బన్తి** ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ నిస్సాయ ఠితమేవ హోతీతి** యస్మా తతో ఉప్పన్నపచ్చయపరిభోగో కప్పతి, తస్మా కప్పియం నిస్సాయ ఠితం. యస్మా పన దుబ్బిచారణాయ తతో ఉప్పన్నపచ్చయపరిభోగోపి న కప్పతి, తస్మా అకప్పియం నిస్సాయ ఠితన్తి వేదితబ్బం.

న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపితన్తి ఏత్థ చేతాపితం చే, నత్థి పరిభోగుపాయో, తస్మా ఏవం వుత్తం. అకప్పియఞ్హి నిస్సగ్గియం వత్థుం ఉగ్గణ్హిత్వా తం అనిస్సజ్జిత్వావ చేతాపితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠమ్పి సబ్బేసం న కప్పతి. కేచి పన "యస్మా నిస్సగ్గియం వత్థుం పటిగ్గహేత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జామీతి నిస్సట్ఠం వినావ ఉపాయం పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, తస్మా 'న తేన కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపిత'న్తి వుత్త"న్తి వదన్తి. **''ఆరామికానం వా పత్తభాగన్తి** ఇదం గిహీనం హత్థగతోపి సోయేవ భాగోతి కత్వా వుత్తం. సచే పన తేన అఞ్ఞం పరివత్తేత్వా ఆరామికా దేన్తి, పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి

మజ్ఝిమగణ్ఠిపదే చూళగణ్ఠిపదే చ వుత్తం. **తతో హరిత్వాతి** అఞ్ఞేసం పత్తభాగతో హరిత్వా. **కసిణపరికమ్మన్తి** ఆలోకకసిణపరికమ్మం. **మఞ్చపీఠాదీని వాతి** ఏత్థ "తతో గహితమఞ్చపీఠాదీని పరివత్తేత్వా అఞ్ఞం చే గహితం, వట్టతీ"తి వదన్తి. **ఛాయాపీతి** భోజనసాలాదీనం ఛాయాపి. **పరిచ్ఛేదాతిక్కన్తాతి** గేహపరిచ్ఛేదం అతిక్కన్తా, ఛాయాయ గతగతట్ఠానం గేహం నామ న హోతీతి అధిప్పాయో. **మగ్గేనపీతి** ఏత్థ "సచే అఞ్ఞో మగ్గో నత్థి, మగ్గం అధిట్ఠహిత్వా గన్తుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **కీతాయాతి** తేన వత్థునా కీతాయ. **ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా సఙ్ఘో పచ్చయే పరిభుఞ్జతీతి** సచే ఉపాసకో "అతిబహు ఏతం హిరఞ్ఞం, ఇదం, భన్తే, అజ్జేవ న వినాసేతబ్బ"న్తి వత్వా సయం ఉపనిక్ఖేపం ఠపేతి, అఞ్ఞేన వా ఠపాపేతి, ఏతం ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా తతో ఉదయం పరిభుఞ్జన్తో సఙ్ఘో పచ్చయే పరిభుఞ్జతి, తేన వత్థునా గహితత్తా "**అకప్పియ**"న్తి వుత్తం.

౨౹౮౨. **పతితోకాసం అసమన్నాహరన్తేన పాతేతబ్బన్తి** ఇదం నిరపేక్ఖభావదస్సనపరన్తి వేదితబ్బం, తస్మా పతితట్ఠానే ఞాతేపిస్స గూథం ఛడ్డేన్తస్స వియ నిరపేక్ఖభావోయేవేత్థ పమాణన్తి వేదితబ్బం. **అసన్తసమ్భావనాయాతి** అత్తని అవిజ్జమానఉత్తరిమనుస్సధమ్మారోచనం సన్ధాయ వుత్తం. **థేయ్యపరిభోగో** నామ అనరహస్స పరిభోగో. భగవతా హి అత్తనో సాసనే సీలవతో పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా, న దుస్సీలస్స. దాయకానమ్పి సీలవతో ఏవ పరిచ్చాగో, న దుస్సీలస్స అత్తనో కారానం మహప్ఫలభావస్స పచ్చాసీసనతో. ఇతి సత్థారా అననుఞ్ఞాతత్తా దాయకేహి చ అపరిచ్చత్తత్తా దుస్సీలస్స పరిభోగో థేయ్యపరిభోగో. ఇణవసేన పరిభోగో **ఇణపరిభోగో,** పటిగ్గాహకతో దక్ఖిణావిసుద్ధియా అభావతో ఇణం గహేత్వా పరిభోగో వియాతి అత్థో. **తస్మాతి** "సీలవతో"తిఆదినా వుత్తమేవత్థం కారణభావేన పచ్చామసతి. **చీవరం పరిభోగే పరిభోగేతి** కాయతో మోచేత్వా మోచేత్వా పరిభోగే. పురేభత్త...పే.... పచ్ఛిమయామేసు పచ్చవేక్ఖితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. తథా అసక్కోన్తేన యథావుత్తకాలవిసేసవసేన ఏకస్మిం దివసే చతుక్ఖత్తుం తిక్ఖత్తుం ద్విక్ఖత్తుం సకింయేవ వా పచ్చవేక్ఖితబ్బం.

సచస్స అపచ్చవేక్ఖతోవ అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి, ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతీతి ఏత్థ "హియ్యో యం మయా చీవరం పరిభుత్తం, తం యావదేవ సీతస్స పటిఘాతాయ...పే.... హిరికోపీనప్పటిచ్ఛాదనత్థం, హియ్యో యో మయా పిణ్డపాతో పరిభుత్తో, సో నేవ దవాయాతిఆదినా సచే అతీతపరిభోగపచ్చవేక్ఖణం న కరేయ్య, ఇణపరిభోగట్ఠానే తిట్ఠతీ"తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. **సేనాసనమ్పి పరిభోగే పరిభోగేతి** పవేసే పవేసే. ఏవం పన అసక్కోన్తేన పురేభత్తాదీసు పచ్చవేక్ఖితబ్బం. తం హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ సక్కా విఞ్ఞాతున్తి ఇధ విసుం న వుత్తం. **సతిపచ్చయతాతి** సతియా పచ్చయభావో, పటిగ్గహణస్స పరిభోగస్స చ పచ్చవేక్ఖణసతియా పచ్చయభావో యుజ్జతి, పచ్చవేక్ఖిత్వావ పటిగ్గహేతబ్బం పరిభుఞ్జితబ్బఞ్చాతి అత్థో. తేనేవాహ "**సతిం కత్వా**"తిఆది. **ఏవం సన్తేపీతి** యదిపి ద్వీసుపి ఠానేసు పచ్చవేక్ఖణా యుత్తా, ఏవం సన్తేపి. అపరే పనాహు "సతిపచ్చయతాతి సతిభేసజ్జపరిభోగస్స పచ్చయభావే పచ్చయేతి అత్థో. ఏవం సన్తేపీతి పచ్చయే సతిపీ"తి, తం తేసం మతిమత్తం. తథా హి పచ్చయసన్నిస్సితసీలం పచ్చవేక్ఖణాయ విసుజ్ఝతి, న పచ్చయసబ్భావమత్తేన.

నను చ "పరిభోగే కరోన్తస్స అనాపత్తీ"తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరసీలం వుత్తం, తస్మా పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స పాతిమోక్ఖసంవరసీలస్స చ కో విసేసోతి? వుచ్చతే – పురిమేసు తావ తీసు పచ్చయేసు విసేసో పాకటోయేవ, గిలానపచ్చయే పన యథా వతిం కత్వా రుక్ఖమూలే గోపితే తస్స ఫలానిపి రక్ఖితానియేవ హోన్తి, ఏవమేవ పచ్చవేక్ఖణాయ పచ్చయసన్నిస్సితసీలే రక్ఖితే తప్పటిబద్ధం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమ్పి నిప్ఫన్నం నామ హోతి. గిలానపచ్చయం అపచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తస్స సీలం భిజ్జమానం పాతిమోక్ఖసంవరసీలమేవ భిజ్జతి, పచ్చయసన్నిస్సితసీలం పన

పచ్ఛాభత్తపురిమయామాదీసు యావ అరుణుగ్గమనా అపచ్చవేక్ఖన్తస్సేవ భిజ్జతి. పురేభత్తఞ్హి అపచ్చవేక్ఖిత్వాపి గిలానపచ్చయం పరిభుఞ్జన్తస్స అనాపత్తి, ఇదమేతేసం నానాకరణం.

ఏవం పచ్చయసన్నిస్సితసీలస్స విసుద్ధిం దస్సేత్వా తేనేవ పసఙ్గేన సబ్బాపి సుద్ధియో దస్సేతుం ‘‘**చతుబ్బిధా హి సుద్ధీ**’’తిఆదిమాహ. తత్థ సుజ్ఝతి ఏతాయాతి సుద్ధి, యథాధమ్మం దేసనావ సుద్ధి **దేసనాసుద్ధి**. వుట్ఠానస్సపి చేత్థ దేసనాయ ఏవ సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. ఛిన్నమూలాపత్తీనం పన అభిక్ఖుతాపటిఞ్ఞావ దేసనా. అధిట్ఠానవిసిట్ఠో సంవరోవ సుద్ధి **సంవరసుద్ధి**. ధమ్మేన సమేన పచ్చయానం పరియేట్ఠి ఏవ సుద్ధి **పరియేట్ఠిసుద్ధి**. చతూసు పచ్చయేసు వుత్తవిధినా పచ్చవేక్ఖణావ సుద్ధి **పచ్చవేక్ఖణసుద్ధి**. ఏస తావ సుద్ధీసు సమాసనయో. సుద్ధిమన్తేసు సీలేసు దేసనా సుద్ధి ఏతస్సాతి **దేసనాసుద్ధి**. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **న పున ఏవం కరిస్సామీ**తి ఏత్థ **ఏవ**న్తి సంవరభేదం సన్ధాయాహ. **పహాయా**తి వజ్జేత్వా, అకత్వాతి అత్థో. దాతబ్బట్ఠేన దాయం, తం ఆదియన్తీతి **దాయాదా,** అననుఞ్ఞాతేసు సబ్బేన సబ్బం పరిభోగాభావతో అనుఞ్ఞాతేసుయేవ చ పరిభోగసబ్భావభావతో భిక్ఖూహి పరిభుఞ్జితబ్బపచ్చయా భగవతో సన్తకా. **ధమ్మదాయాదసుత్తఞ్చేత్థ సాధకన్తి** –

> “ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ, మా ఆమిసదాయాదా. అత్థి మే తుమ్హేసు అనుకమ్పా, ‘కిన్తి మే సావకా ధమ్మదాయాదా భవేయ్యుం, నో ఆమిసదాయాదా’”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౯) –

ఏవం పవత్తం ధమ్మదాయాదసుత్తఞ్చ ఏత్థ ఏతస్మిం అత్థే సాధకం.

అవీతరాగానం తణ్హాపరవసతాయ పచ్చయపరిభోగే సామిభావో నత్థి, తదభావేన వీతరాగానం తత్థ సామిభావో యథారుచి పరిభోగసబ్భావతో. తథా హి తే పటికూలమ్పి అప్పటికూలాకారేన అప్పటికూలమ్పి పటికూలాకారేన తదుభయమ్పి వజ్జేత్వా అజ్ఝుపేక్ఖనాకారేన పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తి, దాయకానఞ్చ మనోరథం పరిపూరేన్తి. తేనాహ – ‘‘**తే హి తణ్హాయ దాసబ్యం అతీతత్తా సామినో హుత్వా పరిభుఞ్జన్తీ**’’తి. యో పనాయం సీలవతో పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో, సో ఇణపరిభోగస్స పచ్చనీకత్తా ఆణణ్యపరిభోగో నామ హోతి. యథా హి ఇణాయికో అత్తనో రుచియా ఇచ్ఛితదేసం గన్తుం న లభతి, ఏవం ఇణపరిభోగయుత్తో లోకతో నిస్సరితుం న లభతీతి తప్పటిపక్ఖత్తా సీలవతో పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో ఆణణ్యపరిభోగోతి వుచ్చతి, తస్మా నిప్పరియాయతో చతుపరిభోగవినిముత్తో విసుంయేవాయం పరిభోగోతి వేదితబ్బో. సో ఇధ విసుం న వుత్తో, దాయజ్జపరిభోగేయేవ వా సఙ్గహం గచ్ఛతీతి. సీలవాపి హి ఇమాయ సిక్ఖాయ సమన్నాగతత్తా సేక్ఖోత్వేవ వుచ్చతి. **సబ్బేస**న్తి అరియానం పుథుజ్జనానఞ్చ.

కథం పుథుజ్జనానం ఇమే పరిభోగా సమ్భవన్తీతి? ఉపచారవసేన. యో హి పుథుజ్జనస్సపి సల్లేఖప్పటిపత్తియం ఠితస్స పచ్చయగేధం పహాయ తత్థ అనుపలిత్తేన చిత్తేన పరిభోగో, సో సామిపరిభోగో వియ హోతి. సీలవతో పన పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో దాయజ్జపరిభోగో వియ హోతి దాయకానం మనోరథస్స అవిరాధనతో. తేనేవ వుత్తం “దాయజ్జపరిభోగేయేవ వా సఙ్గహం గచ్ఛతీ”తి. కల్యాణపుథుజ్జనస్స పరిభోగే వత్తబ్బమేవ నత్థి తస్స సేక్ఖసఙ్గహతో. సేక్ఖసుత్తఞ్చేతస్స అత్థస్స సాధకం.

లజ్జినా సద్ధిం పరిభోగో నామ లజ్జిస్స సన్తకం గహేత్వా పరిభోగో. **అలజ్జినా సద్ధి**న్తి ఏత్థాపి ఏసేవ నయో. **ఆదితో పట్ఠాయ హి అలజ్జీ నామ నత్థీ**తి ఇమినా దిట్ఠదిట్ఠేసుయేవ ఆసఙ్కా న కాతబ్బాతి దస్సేతి. **అత్తనో భారభూతా** సద్ధివిహారికాదయో.

సోపి నివారేతబ్బోతి యో పస్సతి, తేన నివారేతబ్బో. యస్మా అలజ్జీపరిభోగో నామ లజ్జినో వుచ్చతి, తస్మా ఆపత్తి నామ నత్థి ఉభిన్నమ్పి అలజ్జీభావతో, "అలజ్జీపరిభోగో"తి ఇదం నామమత్తమేవ న లబ్భతీతి వుత్తం హోతి. "ఆపత్తి పన అత్థియేవాతి వదన్తీ"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

అధమ్మియోతి అనేసనాదీహి ఉప్పన్నో. **ధమ్మియోతి** భిక్ఖాచరియాదీహి ఉప్పన్నో. **సఙ్ఘస్సేవ దేతీ**తి భత్తం అగ్గహేత్వా అత్తనా లద్ధసలాకంయేవ దేతి. **సచే పన లజ్జీ అలజ్జిం పగ్గణ్హాతి...పే.... అన్తరధాపేతీ**తి ఏత్థ కేవలం పగ్గణ్హితుకామతాయ ఏవం కాతుం న వట్టతి, ధమ్మస్స పన సాసనస్స సోతూనఞ్చ అనుగ్గహత్థాయ వట్టతీతి వేదితబ్బం. పురిమనయేన "సో ఆపత్తియా కారేతబ్బో"తి వుత్తత్తా ఇమస్స ఆపత్తియేవాతి వదన్తి. ఉద్దేసగ్గహణాదినా ధమ్మస్స పరిభోగో **ధమ్మపరిభోగో**. ధమ్మానుగ్గహేన గణ్హన్తస్స ఆపత్తియా అభావేపి థేరో తస్స అలజ్జిభావంయేవ సన్ధాయ "**పాపో కిరాయ**"న్తిఆదిమాహ. **తస్స పన సన్తికే**తి మహారక్ఖితత్థేరస్స సన్తికే.

౫౮౬. **రాజోరోధాదయో**తిఆది "ఇదం గణ్హిస్సామీ"తి చేతనామత్తసమ్భవతో వుత్తం. **అస్సతియా దిన్న**న్తి ఏత్థ అస్సతియా దిన్నం నామ అపరిచ్చత్తం హోతి, తస్మా దసన్తే బద్ధకహాపణాది అస్సతియా దిన్నం భిక్ఖునా వత్థసఞ్ఞాయ పటిగ్గహితఞ్చ, తతో నేవ రూపియం దిన్నం, నాపి పటిగ్గహితఞ్చ హోతీతి ఏత్థ ఆపత్తిదేసనాకిచ్చం నత్థి, తం పన దాయకానమేవ పటిదాతబ్బం. తేన అకప్పియవత్థునా తే చే దాయకా సప్పిఆదీని కిణిత్వాన సఙ్ఘస్స తస్స చ భిక్ఖునో దేన్తి, సబ్బేసం కప్పతి దాయకానంయేవ సన్తకత్తా. అట్ఠకథాయం పన పుఞ్ఞకామేహి పరిచ్చజిత్వా దిన్నమేవ సన్ధాయ "పుఞ్ఞకామా...పే.... రూపియే అరూపియసఞ్ఞీ రూపియం పటిగ్గణ్హాతీతి వేదితబ్బో"తి వుత్తం, తస్మా పరిచ్చజిత్వా దిన్నం వత్థసఞ్ఞాయ గణ్హతోపి నిస్సగ్గియమేవ. తేన యది తే దాయకా నో ఆగన్త్వా గణ్హన్తి, దాయకే పుచ్ఛిత్వా అత్తనో అత్థాయ చే పరిచ్చత్తం, సఙ్ఘే నిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తి దేసేతబ్బా. **తవ చోళకం పస్సాహీ**హి ఇమినా గిహిసన్తకేపి "ఇదం గణ్హథా"తిఆదిఅకప్పియవోహారేన విధానం భిక్ఖునో న కప్పతీతి దీపేతి. **ఏకపరిచ్ఛేదానీ**తి కిరియాకిరియభావతో ఏకపరిచ్ఛేదాని. జాతరూపరజతభావో, అత్తుద్దేసికతా, కహాపణాదీసు అఞ్ఞతరభావోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౭. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదే జాతరూపాదిచతుబ్బిధమ్పి నిస్సగ్గియవత్థు ఇధ రూపియగ్గహణేనేవ గహితన్తి ఆహ "**జాతరూపరజతపరివత్తన**"న్తి. **పటిగ్గహితపరివత్తనే**తి సాదితరూపియస్స పరివత్తనే, అసాదియిత్వా వా కప్పియేన గాహేన పటిగ్గహితరూపియపరివత్తనే.

౫౮౯. గ-కారస్స క-కారం కత్వా "సీసూపక"న్తి లిఖితం, పదభాజనే **ఘనకత**న్తి పిణ్డం కతం. **సత్థువణ్ణో**తిఆదీసు "సత్థువణ్ణో చ కహాపణో చ...పే.... యే చ వోహారం గచ్ఛన్తీ"తి ఏవం సబ్బత్థ సముచ్చయో వేదితబ్బో. **రూపియే రూపియసఞ్ఞీ**తి సకసన్తకం వదతి. **రూపియం చేతాపేతీ**తి పరసన్తకం వదతి. "**నిస్సగ్గియవత్థునా దుక్కటవత్థుం వా కప్పియవత్థుం వా చేతాపేన్తస్సపి ఏసేవ నయో**"తి ఇదం కస్మా వుత్తం. న హి "రూపియే రూపియసఞ్ఞీ అరూపియం చేతాపేతి , నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"న్తిఆదిత్తికో పాళియం వుత్తోతి ఆహ "**యో హీ**"తిఆది. **తస్సానులోమత్తా**తి

ఏత్థాయమధిప్పాయో – రూపియసంవోహారో నామ న కేవలం రూపియేన రూపియపరివత్తనమేవ, అథ ఖో “అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ రూపియం చేతాపేతీ”తి వుత్తత్తా అరూపియేన రూపియచేతాపనమ్పి రూపియసంవోహారో నామ హోతీతి ఏతస్మిం పక్ఖేపి రూపియే సతి రూపియసంవోహారోయేవ హోతీతి అయమత్థో అవుత్తోపి విఞ్ఞాయతీతి. **అరూపియం** నామ దుక్కటవత్థుకప్పియవత్థూని. **ఏకన్తేన రూపియపక్ఖేతి** ఏకేన అన్తేన రూపియపక్ఖేతి అయం అత్థో గహేతబ్బో. “ఏకతో రూపియపక్ఖే”తి వా పాఠో వేదితబ్బో. “ఏకరూపియపక్ఖే”తిపి పఠన్తి, తత్థాపి ఏకతో రూపియపక్ఖేతి అయమేవత్థో గహేతబ్బో.

కప్పియవత్థునా కప్పియవత్థునో కయవిక్కయేపి తావ నిస్సగ్గియం హోతి, దుక్కటవత్థునా దుక్కటవత్థునో కయవిక్కయే కస్మా న హోతీతి **అన్ధకట్ఠకథాయ** అధిప్పాయో. ఇదం సిక్ఖాపదం…పే.… అరూపియేన చ రూపియచేతాపనం సన్ధాయ వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ఇధాతి** ఇమస్మిం రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదే. **తత్థాతి** కయవిక్కయసిక్ఖాపదే. **తేనేవాతి** కప్పియవత్థునాయేవ.

పున కప్పియభావం నేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా **‘‘మహాఅకప్పియో నామా’’**తి వుత్తం. **‘‘న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు**న్తి ఇదం పఞ్చన్నంయేవ సహధమ్మికానం అన్తరే పరివత్తనం సన్ధాయ వుత్తం, గిహీహి పన గహేత్వా అత్తనో సన్తకం కత్వా దిన్నం సబ్బేసం కప్పతీ”తి వదన్తి. “న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు”న్తి పన ఇమినావ పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వావ తేన చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీతి సిద్ధం.

యే పన “పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వాపి తేన పరివత్తితం కప్పియభణ్డం సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ”తి వదన్తి, తేసం “న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు”న్తి ఇదం న యుజ్జతి. తే పనేత్థ ఏవం వదన్తి “యస్మా నిస్సజ్జితబ్బవత్థుం అనిస్సజ్జిత్వావ ఉపరూపరి అఞ్ఞం అఞ్ఞంయేవ కతం, తస్మా పరిచ్ఛేదాభావతో ఇధ నిస్సజ్జితుం అవత్వా ‘న సక్కా కేనచి ఉపాయేన కప్పియో కాతు’న్తి వుత్తం, పరిచ్ఛేదాభావతోయేవ ‘మూలే మూలసామికానం , పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ’తి చ న వుత్త”న్తి. యది పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టతి, ఏవం సన్తే ఇధాపి అవసానవత్థుం గహేత్వా సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం కస్మా న వట్టతి, “యో పన రూపియం ఉగ్గణ్హిత్వా…పే.… పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ”తి ఇమినాపి పటిగ్గహితరూపియం అనిస్సజ్జిత్వా చేతాపితం కప్పియభణ్డమ్పి సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీతి సిద్ధం. యది తం నిస్సట్ఠం పరిభుఞ్జితుం వట్టేయ్య, “మూలే మూలసామికానం, పత్తే చ పత్తసామికానం దిన్నే కప్పియో హోతీ”తి న వదేయ్య. అపరే పనేత్థ ఏవం వదన్తి “యది సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠం హోతి, రూపియపటిగ్గాహకస్స న వట్టతి, తస్మా తస్సపి యథా వట్టతి, తథా దస్సనత్థం ‘మూలే మూలసామికాన’న్తిఆది వుత్త”న్తి.

దుతియపత్తసదిసోయేవాతి ఇమినా పఞ్చన్నమ్పి సహధమ్మికానం న కప్పతీతి దస్సేతి. తత్థ కారణమాహ **‘‘మూలస్స సమ్పటిచ్ఛితత్తా’’**తి. అథ మూలస్స సమ్పటిచ్ఛితత్తా రూపియపటిగ్గాహకస్స తావ అకప్పియో హోతు, సేసానం పన కస్మా న కప్పతీతి మఞ్ఞమానో పుచ్ఛతి **‘‘కస్మా సేసానం న కప్పతీ’’**తి. కారణమాహ **‘‘మూలస్స అనిస్సట్ఠత్తా’’**తి. పత్తస్స కప్పియభావేపి సమ్పటిచ్ఛితమూలస్స నిస్సజ్జితబ్బస్స అనిస్సట్ఠత్తా తేన గహితపత్తో సేసానమ్పి న కప్పతి. యది హి తేన సమ్పటిచ్ఛితమూలం సఙ్ఘమజ్ఝే నిస్సట్ఠం సియా, తేన కప్పియేన కమ్మేన ఆరామికాదీహి గహేత్వా దిన్నపత్తో రూపియపటిగ్గాహకం ఠపేత్వా సేసానం వట్టతి. అపరే పన “మూలం సమ్పటిచ్ఛిత్వా గహితపత్తోపి యది సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠో, సేసానం కప్పతీ”తి వదన్తి. ఏవం సన్తే “మూలస్స అనిస్సట్ఠత్తా”తి న వత్తబ్బం, “సఙ్ఘస్స అనిస్సట్ఠత్తా”తి ఏవమేవ వత్తబ్బం.

దుబ్బిచారితత్తాతి ఇమినా రూపియసంవోహారో అనేన కతోతి దస్సేతి. **అఞ్ఞేసం పన వట్టతీతి** యస్మానేన రూపియసంవోహారమత్తమేవ కతం, న మూలం సమ్పటిచ్ఛితం, తస్మా వినయకమ్మవసేన సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠకాలతో పట్ఠాయ అఞ్ఞేసం వట్టతి. ఇమస్మింయేవ చ అత్థే పమాణం దస్సేన్తో **''మహాసుమత్థేరస్స కిరా''**తిఆదిమాహ. అపరే పన ''దుబ్బిచారితత్తాతి ఇమినా కేవలం గిహిసన్తకభావేన ఠితే దుబ్బిచారితమత్తం వుత్తం, న రూపియసంవోహారాపజ్జనం, తస్మా రూపియసంవోహారాభావతో నో పత్తో నిస్సజ్జితుం న సక్కాతి తస్స న కప్పతి, అనిస్సట్ఠోపి అఞ్ఞేసం కప్పతి. అనిస్సట్ఠస్సేవ చ అఞ్ఞేసం కప్పియభావదస్సనత్థం 'మహాసుమత్థేరస్స కిరా'తిఆదివత్థూని ఉదాహటాని. **సఙ్ఘస్స నిస్సజ్జేతి** ఇదఞ్చ అఞ్ఞేసం కప్పియత్తా కేవలం సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తభావం సన్ధాయ వుత్తం, న పన వినయకమ్మవసేన సఙ్ఘస్స నిస్సట్ఠభావం. ఇమస్స చ అత్థస్స **సప్పిస్స పూరేత్వాతి** ఇదం వచనం సాధక''న్తి వదన్తి.

౫౯౧. రూపియపటిగ్గహణరూపియసంవోహారేసు యేన ఏకేకమేవ కతం, తేన తత్థ తత్థ వుత్తనయేనేవ నిస్సజ్జితబ్బం. యేన పన పటిగ్గహితరూపియేనేవ సంవోహారో కతో, తేన కథం నిస్సజ్జితబ్బన్తి? నయిదం దుక్కరం, ''అహం, భన్తే, నానప్పకారకం రూపియసంవోహారం సమాపజ్జి''న్తి ఏవమేవ నిస్సజ్జితబ్బం. ''ఇమస్మిం సిక్ఖాపదేపి 'అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తిఆదిత్తికస్స అవసానపదే అనాపత్తియా వుత్తత్తా కప్పియవత్థువసేనేవ ఇదం తికం వుత్త''న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన ''అరూపియగ్గహణేన కప్పియవత్థుదుక్కటవత్థూనం సఙ్గహోతి పురిమపదద్వయం కప్పియవత్థుదుక్కటవత్థూనం వసేన వుత్తం, అవసానపదమేవ కప్పియవత్థువసేన వుత్త''న్తి వదన్తి, తం న యుజ్జతి అనాపత్తిమిస్సితే అవసానత్తికే సఞ్ఞానానత్తం ఠపేత్వా వత్థునానత్తస్స అభావతో. దుక్కటవత్థునా పన దుక్కటవత్థునో చేతాపనం నేవ ఇధ, న తత్థ పాళియం వుత్తన్తి వచనమేత్థ సాధకం. యం అత్తనో ధనేన పరివత్తేతి, తస్స వా ధనస్స వా రూపియభావో చేవ, పరివత్తనఞ్చాతి ఇమానేత్థ ద్వే అఙ్గాని.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౯౩. కయవిక్కయసిక్ఖాపదే పాళియం **జానాహీతి** ఏత్థ ఉపధారేహీతి అత్థో, సుట్ఠు ఉపధారేత్వా గణ్హ, ఇదం న మనాపన్తి పున దాతుం న సక్ఖిస్ససీతి అధిప్పాయో.

౫౯౪-౫౯౫. **కయన్తి** పరభణ్డస్స గహణం. **విక్కయన్తి** అత్తనో భణ్డస్స దానం. తేనాహ **''ఇమినా ఇమం దేహీ''**తిఆది. యస్మా కయితం నామ పరస్స హత్థతో గహితం వుచ్చతి, విక్కీతఞ్చ పరస్స హత్థే దిన్నం, తస్మా **''కయితఞ్చ హోతి పరభణ్డం అత్తనో హత్థగతం కరోన్తేన, విక్కీతఞ్చ అత్తనో భణ్డం పరహత్థగతం కరోన్తేనా''**తి వుత్తం. యది ఏవం పాళియం పఠమం ''కయితఞ్చ హోతి విక్కయితఞ్చా''తి వత్వా ''అత్తనో భణ్డం పరహత్థగతం పరభణ్డం అత్తనో హత్థగత''న్తి కస్మా వుత్తన్తి ఆహ **''ఇమినా ఇమన్తిఆదివచనానురూపతో పనా''**తిఆది. **ఇమినాతి** హి సకసన్తకం వుత్తం. తదనురూపతో పాళియం పఠమం అత్తనో భణ్డం దస్సితం, న కయవిక్కయపదానురూపతో. తఞ్హి విపరీతతో పరసన్తకగ్గహణం పురక్ఖత్వా ఠితం.

కామం సేసఞాతకేపి ''ఇమం దేహీ''తి వదతో విఞ్ఞత్తి న హోతి, సద్ధాదేయ్యవినిపాతనస్సపి పన అభావం దస్సేతుకామో **''మాతరం పన పితరం వా''**తి ఆహ. **విఞ్ఞత్తి న హోతీతి** ఇదం విసుం విఞ్ఞాపనం సన్ధాయ వుత్తం. అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా ఏవం వదన్తో అఞ్ఞాతకం విఞ్ఞాపేతి నామాతి ఆహ – **''అఞ్ఞాతకం 'ఇమం దేహీ'తి వదతో విఞ్ఞత్తీ''**తి. అఞ్ఞం కిఞ్చి అవత్వా ''ఇమం

గణ్హాహీ’’తి దిన్నం అఞ్ఞాతకస్స దిన్నం నామ హోతీతి వుత్తం ‘‘**సద్ధాదేయ్యవినిపాతన**’’న్తి. **తిస్సో ఆపత్తియోతి** అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసద్ధాదేయ్యవినిపాతనకయవిక్కయాపత్తిసఙ్ఖాతా తిస్సో ఆపత్తియో.

ఇమం నామ కరోహీతి వదతి, వట్టతీతి ఏత్థ భుత్తోసి, ఇదాని కస్మా న కరోసీతి వత్తుమ్పి వట్టతి. ‘‘నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ’’న్తి కిఞ్చాపి సతియేవ నిస్సగ్గియవత్థుమ్హి పాచిత్తియం వుత్తం, అసతిపి పన తస్మిం పాచిత్తియన్తి ఇదం అట్ఠకథాపమాణేన గహేతబ్బన్తి దస్సేతుం ‘‘**కిఞ్చాపీ**’’తిఆది వుత్తం. **పరిభుత్తేతి** సప్పిఆదిం సన్ధాయ వుత్తం. యం అత్తనో ధనేన పరివత్తేతి, యేన చ పరివత్తేతి, తేసం కప్పియవత్థుతా, అసహధమ్మికతా, కయవిక్కయాపజ్జనఞ్చాతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో కోసియవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౯౮-౬౦౨. పత్తవగ్గస్స పఠమే **భణ్డన్తి** విక్కేతబ్బభణ్డం. యస్మా **వణ్ణసద్దో** సణ్ఠానజాతిరూపాయతనకారణపమాణగుణపసంసాదీసు దిస్సతి. ‘‘మహన్తం సప్పరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా’’తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౪౨) హి సణ్ఠానం వుచ్చతి. ‘‘బ్రాహ్మణోవ సేట్ఠో వణ్ణో, హీనో అఞ్ఞో వణ్ణో’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౪౦౨) జాతి. ‘‘పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతో’’తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౩౦౩) రూపాయతనం.

> ‘‘న హరామి న భఞ్జామి, ఆరా సిఙ్ఘామి వారిజం;
> అథ కేన ను వణ్ణేన, గన్ధత్థేనోతి వుచ్చతీ’’తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౪; జా॰ ౧.౬.౧౧౬) –

ఆదీసు కారణం. ‘‘తయో పత్తస్స వణ్ణా’’తిఆదీసు (పారా॰ ౬౦౨) పమాణం. ‘‘కదా సఞ్ఞూళ్హా పన తే గహపతి ఇమే సమణస్స గోతమస్స వణ్ణా’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౭౭) గుణో. ‘‘వణ్ణారహస్స వణ్ణం భాసతీ’’తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౩) పసంసా. తస్మా వుత్తం ‘‘**తయో పత్తస్స వణ్ణాతి తీణి పత్తస్స పమాణానీ**’’తి.

అడ్ఢతేరసపలా హోతీతి ఏత్థ ‘‘మాసానం అడ్ఢతేరసపలాని గణ్హాతీ’’తి వదన్తి. ‘‘మగధనాళి నామ ఛపసతా నాళీ’’తి కేచి. ‘‘అట్ఠపసతా’’తి అపరే. తత్థ పురిమానం మతేన తిపసతాయ నాళియా ద్వే నాళియో ఏకా మగధనాళి హోతి, పచ్ఛిమానం చతుపసతాయ నాళియా ద్వే నాళియో ఏకా మగధనాళి. **ఆచరియధమ్మపాలత్థేరేన** పన ‘‘పకతియా చతుముట్ఠికం కుడువం, చతుకుడువం నాళికం, తాయ నాళియా సోళస నాళియో దోణం, తం పన మగధనాళియా ద్వాదస నాళియో హోన్తీ’’తి వుత్తం, తస్మా తేన నయేన ‘‘మగధనాళి నామ పఞ్చ కుడువాని ఏకఞ్చ ముట్ఠిం ఏకాయ ముట్ఠియా తతియఞ్చ భాగం గణ్హాతీ’’తి వేదితబ్బం.

సబ్బసమ్భారసఙ్ఖతోతి జీరకాదిసబ్బసమ్భారేహి సఙ్ఖతో. **ఆలోపస్స ఆలోపస్స అనురూప**న్తి ఏత్థ "బ్యఞ్జనస్స మత్తా నామ ఓదనచతుత్థో భాగో"తి **బ్రహ్మాయుసుత్తస్స అట్ఠకథాయం** (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౭) వుత్తత్తా ఆలోపస్స చతుత్థభాగప్పమాణం బ్యఞ్జనం ఆలోపస్స అనురూపన్తి గహేతబ్బం. ఇధ పన సూపస్సేవ ఓదనచతుత్థభాగప్పమాణతం దస్సేత్వా ఏతస్స లక్ఖణే దస్సితే ఇతరస్సపి దస్సితమేవ హోతీతి బ్యఞ్జనస్స తథా విసేసేత్వా పమాణం న దస్సితం.

మగధనాళియా ఉపడ్ఢప్పమాణో ఇధ పత్థోతి ఆహ "**పత్థోదనన్తి మగధనాళియా ఉపడ్ఢనాళికోదన**"న్తి. ఇమినా చ "పత్థద్వయం మగధనాళీ"తి దస్సితం హోతి. పత్థో చ "చతుపలో కుడువో, చతుకుడువో పత్థో"తి ఇమినా లోకియవోహారేన వేదితబ్బో. **భాజనపరిభోగేనా**తి ఉదకాహరణాదినా భాజనపరిభోగేన.

౬౦౭. **ధోతే**తి పరిభోగావసానదస్సనత్థం వుత్తం, న పన ధోతేయేవ దుక్కటం ఆపజ్జతి తతో పురేతరం పరిభోగకాలేయేవ ఆపజ్జనతో.

౬౦౮. **పఞ్చహి ద్వీహీ**తి ఇదం "ఏత్తావతా కాళవణ్ణతా సమ్పజ్జతీ"తి దస్సనత్థం వుత్తం. "యది పన ఏకేనపి పాకేన కాళవణ్ణో హోతి, అధిట్ఠానుపగోయేవా"తి వదన్తి. హత్థానాగతస్సపి అధిట్ఠాతబ్బభావదస్సనత్థం "**యదిహీ**"తిఆది వుత్తం. ఇమినా చ దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతుం వికప్పేతుఞ్చ లభతి, ఠపితట్ఠానసల్లక్ఖణఞ్చ న పమాణన్తి వేదితబ్బం. **సుత్వా వా**తి పత్తకారకేన పేసితభిక్ఖునా అనాణత్తో కేవలం తస్స కథేన్తస్స వచనమత్తం సుత్వా. **న పమాణ**న్తి తేన అపేసితత్తా. **సామన్తవిహారే**తి ఇదం ఉపచారమత్తం, తతో దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతుం వట్టతియేవ. **ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా**తి ఇదమ్పి ఉపచారమత్తం, పత్తసల్లక్ఖణమేవేత్థ పమాణం. **పత్తే వా ఛిద్దం హోతీ**తి ముఖవట్టితో హేట్ఠా ద్వఙ్గులమత్తోకాసతో పట్ఠాయ యత్థ కత్థచి ఛిద్దం హోతి. సేసమేత్థ పఠమకథినే వుత్తనయమేవ.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౧౦. దుతియసిక్ఖాపదే **హత్థేసు పిణ్డాయ చరతీ**తి పాళిపదస్స హత్థేసు లభితబ్బపిణ్డత్థాయ చరతీతి అత్థో వేదితబ్బో.

౬౧౨-౬౧౩. "**తస్స నో అపత్తో**"తి వచనతో సో పత్తో అధిట్ఠానమ్పి విజహాతి అపత్తత్తా. అపత్తభావతోయేవ హి 'పఞ్చబన్ధనం పత్తం చేతాపేతీ'తి పాళియం న వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "అపత్తోతి ఇదం 'అఞ్ఞం పత్తం విఞ్ఞాపేతుం వట్టతీ'తి దస్సనత్థం వుత్తం, సో పన పత్తో అధిట్ఠానం న విజహాతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం వియ దిస్సతి "యస్స పఞ్చ ఏకాయేవ వా దసఙ్గులా, సో బద్ధోపి అబద్ధోపి అపత్తోయేవా"తి వక్ఖమానత్తా. న హి ముఖవట్టియా పఞ్చసు ఠానేసు ద్వఙ్గులమత్తాహి రాజీహి అధిట్ఠానం విజహాతీతి సక్కా వత్తుం, ఏకాయ పన రాజియా దసఙ్గులాయ సచే తత్థ వుత్తప్పమాణో ఛిద్దో పఞ్ఞాయతి, ఛిద్దేనేవ అధిట్ఠానవిజహనం సియాతి యుత్తం వత్తుం. బన్ధనోకాసే సతి అసతి వా బన్ధనవిరహితో పత్తో **అబన్ధనో**తి వుత్తో, బన్ధనోకాసవిరహితోయేవ పన **అబన్ధనోకాసో**తి వుత్తో.

తిపుసుత్తకేన వా బన్ధిత్వాతి ఏత్థ "బన్ధితబ్బో"తి పాఠో గహేతబ్బో. పురాణపోత్థకేపి హి అయమేవ పాఠో దిస్సతి. **సుద్ధేహి…పే॰… న వట్టతీ**తి ఇదం ఉణ్హభోజనే పక్ఖిత్తే విలీయమానత్తా వుత్తం. **ఫాణితం ఝాపేత్వా పాసాణచుణ్ణేన బన్ధితుం**

వట్టతీతి పాసాణచుణ్ణేన సద్ధిం ఫాణితం పచిత్వా తథాపక్కేన పాసాణచుణ్ణేన బన్ధితుం వట్టతి.

౬౧౫. **అనుకమ్పాయ న గణ్హన్తస్స దుక్కటన్తి** వుత్తత్తా యస్స సో పత్తో న రుచ్చతి, తస్సపి అగణ్హన్తస్స అనాపత్తి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "సచే థేరస్స పత్తో న రుచ్చతి, అప్పిచ్ఛతాయ వా న గణ్హాతి, వట్టతీ"తి. **పత్తపరియన్తో**తి పరియన్తపత్తో, అవసానపత్తోతి అత్థో. "సఙ్ఘమజ్ఝే పత్తం గాహాపేన్తేన అలజ్జిం అగాహాపేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. "అనుజానామి భిక్ఖవే ఆధారకన్తి వుత్తత్తా పీఠాదీసు యత్థ కత్థచి ఆధారం ఠపేత్వా తత్థ పత్తం ఠపేతుం వట్టతి ఆధారఠపనోకాసస్స అనియమితత్తా"తి వదన్తి. **అపరిభోగేనా**తి అయుత్తపరిభోగేన.

౬౧౬. పాళియం "అబన్ధనేన పత్తేన అబన్ధనం పత్తం. ఏకబన్ధనం పత్తం... ద్విబన్ధనం పత్తం... తిబన్ధనం... చతుబన్ధనం... అబన్ధనోకాసం... ఏక... ద్వి... తి... చతుబన్ధనోకాసం పత్తం చేతాపేతీ"తి ఏవం ఏకేకేన పత్తేన దసధా దసవిధం పత్తం చేతాపనవసేన ఏకనిస్సగ్గియపాచిత్తియసతం వుత్తం. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పమాణయుత్తం అగ్గహితకాళవణ్ణమ్పి పత్తం విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తియేవాతి దట్ఠబ్బం. అధిట్ఠానుపగపత్తస్స ఊనపఞ్చబన్ధనతా, అత్తుద్దేసికతా, అకతవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౨. తతియసిక్ఖాపదే **యేసం మంసం కప్పతీ**తి ఇదం నిస్సగ్గియవత్థుదస్సనత్థం వుత్తం, న పన యేసం మంసం న కప్పతి, తేసం సప్పిఆదీని న కప్పన్తీతి దస్సనత్థం. మనుస్సఖీరాదీనిపి హి నో న కప్పన్తి, కుతో ససస్స సప్పీతి ఆహ **''యేసఞ్హి ఖీరం అత్థి, సప్పిపి తేసం అత్థియేవా''**తి. "ఇదఞ్చ యేభుయ్యేన వుత్త"న్తి వదన్తి. **ఉగ్గహితకం కత్వా నిక్ఖిత్తన్తి** అప్పటిగ్గహితం సయమేవ గహేత్వా నిక్ఖిత్తం. **సయంకతం నిరామిసమేవ వట్టతీ**తి తదహుపురేభత్తమేవ సన్ధాయ వుత్తం. అథ సయంకతం నిరామిసం భుఞ్జన్తస్స కస్మా సామంపాకో న హోతీతి ఆహ – **''నవనీతం తాపేన్తస్స హి సామంపాకో న హోతీ''**తి. సవత్థుకపటిగ్గహితస్స వత్థుగతికత్తా ఆహ – **''సవత్థుకస్స పటిగ్గహితత్తా''**తి. **పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితేహీ**తి పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితఖీరదధీహి. పురేభత్తమ్పి చ ఉగ్గహితకేహి కతం అబ్భఞ్జనాదీసు ఉపనేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **ఉభయేసమ్పీ**తి పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితఖీరదధీహి చ పురేభత్తం ఉగ్గహితకేహి చ కతానం. **ఏసేవ నయో**తి నిస్సగ్గియం హోతీతి అత్థో. **అకప్పియమంససప్పిమ్హీ**తి అకప్పియమంససత్తానం సప్పిమ్హి. **కారణపతిరూపకం వత్వా**తి సజాతియానం సప్పిభావతోతి కారణపతిరూపకం వత్వా.

సప్పినయేనేవ వేదితబ్బన్తి నిరామిసమేవ సత్తాహం వట్టతీతి అత్థో. **ఏత్థా**తి నవనీతే. **ధోతం వట్టతీ**తి అధోతం చే, సవత్థుకపటిగ్గహితం హోతి, తస్మా ధోతం పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం నిక్ఖిపితుం వట్టతీతి థేరానం అధిప్పాయో. **తక్కతో ఉద్ధటమత్తమేవ ఖాదింసూ**తి ఏత్థ తక్కతో ఉద్ధటమత్తం అధోతమ్పి పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తా ధోవిత్వా పచిత్వా వా పరిభుఞ్జింసూతి ఏవమత్థో గహేతబ్బో. థేరస్స హి దధిగుళికాదిసహితమ్పి పటిగ్గహితం పచ్ఛా ధోవిత్వా పచిత్వా వా పరిభుఞ్జన్తస్స సవత్థుకపటిగ్గహణే దోసో నత్థీతి అధిప్పాయో, తేనేవ థేరస్స అధిప్పాయం దస్సేన్తేన **''తస్మా నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన...పే.... అయమేత్థ అధిప్పాయో''**తి వుత్తం. కేచి పన "తక్కతో ఉద్ధటమత్తమేవ ఖాదింసూ"తి వచనస్స

అధిప్పాయం అజానన్తా "తక్కతో ఉద్ధటమత్తం అధోతమ్పి దధిగుళికాదిసహితం వికాలేపి పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. న హి దధిగుళికాదిఆమిసేన సంసట్ఠరసం నవనీతం పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి సక్కా వత్తుం. **నవనీతం పరిభుఞ్జన్తేనాతి** అధోవిత్వా పటిగ్గహితనవనీతం పరిభుఞ్జన్తేన. దధి ఏవ **దధిగతం** యథా "గూథగతం ముత్తగత"న్తి (మ. ని. ౨.౧౧౯). **ఖయం గమిస్సతీతి** వచనతో ఖీరం పక్ఖిపిత్వా పక్కసప్పిఆదిపి వికాలే కప్పతీతి వేదితబ్బం. **కుక్కుచ్చాయన్తి కుక్కుచ్చకాతి** ఇమినా అత్తనాపి తత్థ కుక్కుచ్చసబ్భావం దీపేతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా. అట్ఠ. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "నిబ్బట్టితసప్పి వా నవనీతం వా పచితుం వట్టతీ"తి వుత్తం. **తాని పటిగ్గహేత్వాతి** తాని ఖీరదధీని పటిగ్గహేత్వా.

పటిగ్గహేత్వా ఠపితభేసజ్జేహీతి పటిగ్గహేత్వా ఠపితయావజీవికభేసజ్జేహి. వుత్తనయేన యథా తణ్డులాదీని న పచ్చన్తి, తథా లజ్జీయేవ సమ్పాదేత్వా దేతీతి లజ్జీసామణేరగ్గహణం, అపిచ అలజ్జినా అజ్ఝోహరితబ్బం యం కిఞ్చి అభిసఙ్ఖరాపేతుం న వట్టతి, తస్మాపి ఏవమాహ. **తిలే పటిగ్గహేత్వా కతతేల**న్తి అత్తనా భజ్జనాదీని అకత్వా గహితతేలం. తేనేవ "**సామిసమ్పి వట్టతీ**"తి వుత్తం. **నిబ్బట్టితత్తాతి** యావకాలికవత్థుతో వివేచితత్తా. **ఉభయమ్పీతి** అత్తనా చ పరేన చ కతం. **యావ అరుణస్స ఉగ్గమనా తిట్ఠతి, నిస్సగ్గియన్తి** సత్తమదివసే కతతేలం సచే యావ అరుణుగ్గమనా తిట్ఠతి, నిస్సగ్గియం.

౬౨౩. అచ్ఛవసన్తి దుక్కటవత్థునో వసాయ అనుఞ్ఞాతత్తా తంసదిసానం దుక్కటవత్థూనంయేవ అకప్పియమంససత్తానం వసా అనుఞ్ఞాతా, న థుల్లచ్చయవత్థూనం మనుస్సానం వసాతి ఆహ "**ఠపేత్వా మనుస్సవస**"న్తి . **సంసట్ఠన్తి** పరిస్సావితం. "కాలే పటిగ్గహితం వికాలే అనుపసమ్పన్నేనపి నిప్పక్కం సంసట్ఠఞ్చ పరిభుఞ్జన్తస్స ద్వేపి దుక్కటాని హోన్తియేవా"తి వదన్తి. యస్మా ఖీరదధిఆదీని పక్ఖిపిత్వా తేలం పచన్తి, తస్మా కసటం న వట్టతి, తేలమేవ వట్టతి. తేన వుత్తం "**పక్కతేలకసటే వియ కుక్కుచ్చాయతీ**"తి. "సచే వసాయ సద్ధిం పక్కత్తా న వట్టతి, ఇదం కస్మా వట్టతీ"తి పుచ్ఛన్తా "**భన్తే**"తిఆదిమాహంసు. **ఏతం వట్టతీతి** నను ఏతం దధిగుళికాదీహి పక్కం నవనీతం వట్టతీతి అత్థో.

"**మధుకరీహి నామ మధుమక్ఖికాహీతి** అయం ఖుద్దకమక్ఖికానం భమరమక్ఖికానఞ్చ సామఞ్ఞనిద్దేసో"తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. కేచి పన "దణ్డకేసు మధుకరా మధుకరీ మక్ఖికా నామా"తి వత్వా "తాహి మధుకరీఆదీహి తీహి మక్ఖికాహి కతం మధు నామా"తి వదన్తి. **భమరమక్ఖికాహీతి** మహాభమరమక్ఖికాహి. **సిలేససదిసన్తి** ఘనపక్కం వుత్తం. **ఇతరన్తి** తనుకమధు. **మధుపటలన్తి** మధురహితం కేవలం మధుపటలం. "సచే మధుసహితం పటలం పటిగ్గహేత్వా నిక్ఖిపన్తి, పటలస్స భాజనట్ఠానియత్తా మధునో వసేన సత్తాహాతిక్కమే నిస్సగ్గియం హోతీ"తి వదన్తి, "మధుమక్ఖితం పన మధుగతికమేవా"తి ఇమినా తం న సమేతి.

"ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్త"న్తి పాళియం అవిసేసేన వుత్తత్తా అట్ఠకథాయఞ్చ "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయ...పే.... అవత్థుకా ఉచ్ఛువికతి 'ఫాణిత'న్తి వేదితబ్బా"తి వచనతో ఉచ్ఛురసోపి నిక్కసటో సత్తాహకాలికోతి వేదితబ్బో. **కేనచి** పన "మధుమ్హి చత్తారో కాలికా యథాసమ్భవం యోజేతబ్బా, ఉచ్ఛుమ్హి చా"తి వత్వా "సమక్ఖికణ్డసేళకం యావకాలికం, అనేళకం ఉదకసమ్భిన్నం యామకాలికం, అసమ్భిన్నం సత్తాహకాలికం, మధుసిత్థం పరిసుద్ధం యావజీవికం, తథా ఉచ్ఛు వా రసో వా సకసటో యావకాలికో, నిక్కసటో ఉదకసమ్భిన్నో యామకాలికో, అసమ్భిన్నో సత్తాహకాలికో, సుద్ధకసటం యావజీవిక"న్తి చ వత్వా ఉత్తరిపి బహుధా పపఞ్చితం. తత్థ "ఉదకసమ్భిన్నం మధు వా ఉచ్ఛురసో వా ఉదకసమ్భిన్నో

యామకాలికో”తి ఇదం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం దిస్సతి. “యావకాలికం సమానం గరుతరమ్పి ముద్దికాజాతిరసం అత్తనా సంసట్ఠం లహుకం యామకాలికభావం ఉపనేన్తం ఉదకం లహుతరం సత్తాహకాలికం అత్తనా సంసట్ఠం గరుతరం యామకాలికభావం ఉపనేతీ”తి ఏత్థ కారణం సోయేవ పుచ్ఛితబ్బో, సబ్బత్థ పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ ఉదకసమ్భేదేన గరుతరస్సపి లహుభావోపగమనంయేవ దస్సితం. పాళియమ్పి హి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిలానస్స గుళం, అగిలానస్స గుళోదక”న్తి (మహావ. ౨౮౪) వదన్తేన అగిలానేన పరిభుఞ్జితుం అయుత్తోపి గుళో ఉదకసమ్భిన్నో అగిలానస్సపి వట్టతీతి అనుఞ్ఞాతో.

యమ్పి చ “ఉచ్ఛు చే యావకాలికో, ఉచ్ఛురసో చే యామకాలికో, ఫాణితం చే సత్తాహకాలికం, తచో చే యావజీవికో”తి అట్ఠకథావచనం దస్సేత్వా “ఉచ్ఛురసో ఉదకసమ్భిన్నో యామకాలికో”తి అఞ్ఞేన **కేనచి** వుత్తం, తమ్పి తథావిధస్స అట్ఠకథావచనస్స ఇమిస్సా సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ అభావతో న సారతో పచ్చేతబ్బం. తతోయేవ చ “ఉచ్ఛురసో ఉదకేన సమ్భిన్నోపి అసమ్భిన్నోపి సత్తాహకాలికోయేవా”తి కేచి ఆచరియా వదన్తి. **భేసజ్జక్ఖన్ధకే** చ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉచ్ఛురస”న్తి (మహావ. ౩౦౦) ఏత్థ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** అవిసేసేన వుత్తం “ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికో”తి.

సయంకతం నిరామిసమేవ వట్టతీతి ఏత్థ అపరిస్సావితం పటిగ్గహితమ్పి కరణసమయే పరిస్సావేత్వా కసటం అపనేత్వావ అత్తనా కతన్తి గహేతబ్బం. **ఝామఉచ్ఛుఫాణిత**న్తి అగ్గినా దడ్ఢే ఉచ్ఛుఖేత్తే ఝామఉచ్ఛునా కతఫాణితం. **కోట్టితఉచ్ఛుఫాణిత**న్తి ఖుద్దానుఖుద్దకం ఛిన్దిత్వా కోట్టేత్వా నిప్పీళేత్వా పక్కం యేభుయ్యేన చ సకసటం ఫాణితం. తాదిసస్స చ కసటస్స అబ్బోహారికత్తా ‘‘**తం యుత్త**’’న్తి వుత్తం. **సీతుదకేన కత**న్తి మధుకపుప్ఫాని సీతోదకే పక్ఖిపిత్వా మద్దిత్వా పుప్ఫరసే ఉదకగతే సతి తం ఉదకం గహేత్వా పచిత్వా కతఫాణితం. **ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కతం మధుకఫాణితం యావకాలిక**న్తి ఏత్థ ఖీరం పక్ఖిపిత్వా పక్కతేలం కస్మా వికాలే వట్టతీతి చే? తేలే పక్ఖిత్తఖీరం తేలమేవ హోతి, అఞ్ఞం పన ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కతం ఖీరభావం గణ్హాతీతి ఇదమేత్థ కారణం. యది ఏవం ఖణ్డసక్ఖరమ్పి ఖీరం పక్ఖిపిత్వా కరోన్తి, తం కస్మా వట్టతీతి ఆహ ‘‘**ఖణ్డసక్ఖరం పనా**’’తిఆది. తత్థ **ఖీరజల్లిక**న్తి ఖీరఫేణం.

భేసజ్జోదిస్సం దస్సేన్తేన ‘‘**సత్తవిధఞ్హి ఓదిస్సం నామా**’’తిఆదినా ఇతరానిపి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తాని. **వికటానీ**తి అపకతిభేసజ్జత్తా వికటాని, విరూపానీతి అత్థో. దుక్కటవత్థూనమ్పి అకప్పియమంసానం వసాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**వసోదిస్స**’’న్తి వుత్తం. ఓళారికానమ్పి ఆహారత్థం ఫరితుం సమత్థానం సప్పిఆదీనం భేసజ్జనామేన అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**భేసజ్జోదిస్స**’’న్తి వుత్తం . ‘‘**పచ్ఛాభత్తతో పట్ఠాయ సతి పచ్చయే**తి వుత్తత్తా పటిగ్గహితభేసజ్జాని దుతియదివసతో పట్ఠాయ పురేభత్తమ్పి సతి పచ్చయే పరిభుఞ్జితబ్బాని, న ఆహారత్థం భేసజ్జత్థాయ పటిగ్గహితత్తా”తి వదన్తి.

౬౨౪. ద్వారవాతపానకవాటేసూతి మహాద్వారస్స వాతపానానఞ్చ కవాటఫలకేసు. కసావే పక్ఖిత్తాని తాని అత్తనో సభావం పరిచ్చజన్తి, తస్మా ‘‘**మక్ఖేతబ్బానీ**’’తి వుత్తం, ఘుణపాణకాదిపరిహారత్థం మక్ఖేతబ్బానీతి అత్థో. **అధిట్ఠేతీ**తి “ఇదాని మయ్హం అజ్ఝోహరణీయం న భవిస్సతి , బాహిరపరిభోగత్థాయ గమిస్సతీ”తి చిత్తం ఉప్పాదేతీతి అత్థో. తేనేవాహ – ‘‘**సప్పిఞ్చ తేలఞ్చ వసఞ్చ ముద్ధని తేలం వా అబ్భఞ్జనం వా**’’తిఆది. “ఏవం అధిట్ఠితఞ్చ పటిగ్గహణం విజహతీ”తి వదన్తి.

౬౨౫. సచే ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం అవిభత్తం హోతి, పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి ఏత్థ మజ్ఝే పాఠో పరిహీనో, ఏవం పనేత్థ పాఠో వేదితబ్బో "సచే ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం అవిభత్తం హోతి, సత్తాహాతిక్కమే ద్విన్నమ్పి అనాపత్తి, పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీ"తి. అఞ్ఞథా పన సద్దప్పయోగోపి న సఙ్గచ్ఛతి. **గణ్ఠిపదేపి** చ అయమేవ పాఠో దస్సితో. తత్థ **ద్విన్నమ్పి అనాపత్తీతి** యథా అఞ్ఞస్స సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం సత్తాహాతిక్కమేన నిస్సగ్గియం న హోతి పరసన్తకభావతో, ఏవమిదమ్పి అవిభత్తత్తా ఉభయసాధారణమ్పి అవినిబ్భోగభావతో నిస్సగ్గియం న హోతీతి అధిప్పాయో. **పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి** భిక్ఖునా పటిగ్గహితత్తా సత్తాహాతిక్కమే యస్స కస్సచి భిక్ఖునో పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి పటిగ్గహితసప్పిఆదీనం పరిభోగస్స సత్తాహేనేవ పరిచ్ఛిన్నత్తా. "తాని పటిగ్గహేత్వా సత్తాహపరమం సన్నిధికారకం పరిభుఞ్జితబ్బానీ"తి హి వుత్తం. **గణ్ఠిపదేసు** పన తీసుపి ఇధ పాఠస్స పరిహీనభావం అసల్లక్ఖేత్వా "పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి ఇదం అన్తోసత్తాహే పరిభోగం సన్ధాయ వుత్తన్తి సఞ్ఞాయ విస్సాసగ్గాహాభావతో పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ"తి ఏవమత్థో వుత్తో, సో న గహేతబ్బో.

ఆవుసో, ఇమం తేలం సత్తాహమత్తం పరిభుఞ్జ త్వన్తి ఇమినా యేన పటిగ్గహితం, తేన అన్తోసత్తాహేయేవ పరస్స విస్సజ్జితభావం దస్సేతి. **కస్స ఆపత్తీతి** పఠమం తావ ఉభిన్నం సాధారణత్తా అనాపత్తి వుత్తా. ఇదాని పన ఏకేన ఇతరస్స విస్సట్ఠభావతో ఉభయసాధారణతా నత్థీతి విభత్తసదిసం హుత్వా ఠితం, తస్మా ఏత్థ పటిగ్గహితస్స సత్తాహాతిక్కమే ఏకస్స ఆపత్తియా భవితబ్బన్తి మఞ్ఞమానో "కిం పటిగ్గహణపచ్చయా పటిగ్గాహకస్స ఆపత్తి, ఉదాహు యస్స సన్తకం జాతం, తస్సా"తి పుచ్ఛతి. నిస్సట్ఠభావతోయేవ చ ఇధ "అవిభత్తభావతో"తి కారణం అవత్వా **''యేన పటిగ్గహితం, తేన విస్సజ్జితత్తా''**తి వుత్తం. ఇదఞ్చ విస్సట్ఠభావతో ఉభయసాధారణతం పహాయ ఏకస్స సన్తకం హోన్తమ్పి యేన పటిగ్గహితం, తతో అఞ్ఞస్స సన్తకం జాతం, తస్మా పరసన్తకపటిగ్గహణే వియ పటిగ్గాహకస్స పటిగ్గహణపచ్చయా నత్థి ఆపత్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం, న పన "యేన పటిగ్గహితం, తేన విస్సజ్జితత్తా"తి వచనతో అవిస్సజ్జితే సతి అవిభత్తేపి సత్తాహాతిక్కమే ఆపత్తీతి దస్సనత్థం అవిస్సజ్జితే అవిభత్తభావతోయేవ అనాపత్తియా సిద్ధత్తా. సచే పన ఇతరో యేన పటిగ్గహితం, తస్సేవ అన్తోసత్తాహే అత్తనో భాగమ్పి విస్సజ్జేతి, సత్తాహాతిక్కమే సియా ఆపత్తి యేన పటిగ్గహితం, తస్సేవ సన్తకభావమాపన్నత్తా ఇతరస్స అప్పటిగ్గహితత్తా. ఇమినా తస్స సన్తకభావేపి అఞ్ఞేన పటిగ్గహితసకసన్తకే వియ తేన అప్పటిగ్గహితభావతో అనాపత్తీతి దీపేతి. ఇదం పన అధిప్పాయం అజానిత్వా ఇతో అఞ్ఞథా **గణ్ఠిపదకారాదీహి** పపఞ్చితం, న తం సారతో పచ్చేతబ్బం.

అపరిభోగం హోతీతి కస్సచి అమనుఞ్ఞస్స పతితత్తా పరిభోగారహం న హోతి. **యేన చిత్తేనాతి** యేన పరిచ్చజితుకామతాచిత్తేన. "అన్తోసత్తాహే"తి అధికారత్తా "అన్తోసత్తాహే అనపేక్ఖో దత్వా పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి ఇమం సమ్బన్ధం సన్ధాయ మహాసుమత్థేరేన **''ఏవం అన్తోసత్తాహే దత్వా''**తిఆది వుత్తం. **మహాపదుమత్థేరో** పన యది ఏవం "విస్సజ్జేతీ"తి ఇమినావ తం సిద్ధం, సత్తాహాతిక్కన్తం పన నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతి, తస్మా తస్స పరిభోగముఖదస్సనమిదన్తి ఆహ – **''నయిదం యాచితబ్బ''**న్తిఆది. **అఞ్ఞేన భిక్ఖునాతి** ఏత్థ సుద్ధచిత్తేన దిన్నత్తా సయమ్పి ఆహరాపేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతియేవ. సప్పిఆదీనం పటిగ్గహితభావో, అత్తనో సన్తకతా, సత్తాహాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౭. చతుత్థే **సిబ్బనరజనకప్పపరియోసానేన నిట్ఠాపేత్వా**తి సూచికమ్మనిట్ఠానేన సకిమ్పి వణ్ణభేదమత్తరజనేన కప్పబిన్దుకరణేన చ నిట్ఠాపేత్వా. **సమయే**తి వస్సానసమయే.

౬౨౮. **కుచ్ఛిసమయో**తి అన్తోసమయో. "అయమేకో అడ్ఢమాసో పరియేసనక్ఖేత్తఞ్చేవ కరణక్ఖేత్తఞ్చ. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం లద్ధం కాతుఞ్చ వట్టతి, నివాసేతుం అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి పోత్థకేసు పాఠో దిస్సతి, సో అపాఠో. ఏవం పనేత్థ పాఠేన భవితబ్బం "అయమేకో అడ్ఢమాసో పరియేసనక్ఖేత్తం. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం వట్టతి, లద్ధం కాతుం నివాసేతుం అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి. న హి గిమ్హానం పచ్ఛిమమాసస్స పఠమో అడ్ఢమాసో కరణక్ఖేత్తం హోతి. "అడ్ఢమాసో సేసో గిమ్హానన్తి కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి వచనతో పన గిమ్హానం పచ్ఛిమమాసస్స పచ్ఛిమో అడ్ఢమాసో కరణక్ఖేత్తఞ్చేవ నివాసనక్ఖేత్తఞ్చ హోతి. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వహిసకసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "గిమ్హానం పచ్ఛిమో మాసో పరియేసనక్ఖేత్తం, పచ్ఛిమో అడ్ఢమాసో కరణనివాసనక్ఖేత్తమ్పీ"తి వుత్తం. తస్మా పాళియా మాతికాట్ఠకథాయ చ అవిరోధం ఇచ్ఛన్తేన వుత్తనయేనేవ పాఠో గహేతబ్బో.

"విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్స అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తీ"తి వదన్తేన "పిట్ఠిసమయత్తా ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తీ"తి దీపితా హోతి. న హి ఞాతకపవారితట్ఠానతో పిట్ఠిసమయే సతుప్పాదకరణమత్తేనపి సమ్భవన్తీ ఆపత్తి తతో గరుకతరాయ విఞ్ఞత్తియా న హోతీతి సక్కా వత్తుం. తేనేవ **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** వుత్తం –

> "కత్వా పన సతుప్పాదం, వస్సికసాటిచీవరం;
> నిప్ఫాదేన్తస్స భిక్ఖుస్స, సమయే పిట్ఠిసమ్మతే.
>
> "హోతి నిస్సగ్గియాపత్తి, ఞాతకాఞాతకాదినో;
> తేసుయేవ చ విఞ్ఞత్తిం, కత్వా నిప్ఫాదనే తథా"తి.

కేనస్స హోతి ఆపత్తీతి అస్స మాతరం చీవరం యాచన్తస్స కేన సిక్ఖాపదేన ఆపత్తీతి పుచ్ఛతి. "పరిణతం విఞ్ఞాపేన్తస్స పరిణామనసిక్ఖాపదేన ఆపత్తీ"తి చోదనాభావం దస్సేతి **నో చ సఙ్ఘే పరిణత**న్తి. అథ అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేనాతి చే, ఏతమ్పి నత్థీతి ఆహ **"అనాపత్తి చ ఞాతకే"**తి. "ఞాతకే విఞ్ఞాపేన్తస్సా"తి పాఠసేసో. **ఇమమత్థం సన్ధాయా**తి పిట్ఠిసమయే వస్సికసాటికత్థం ఞాతకపవారితట్ఠానే సతుప్పాదకరణేన ఆపత్తిం, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తిఞ్చ సన్ధాయ.

అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో...పే.... దుక్కటన్తి ఇదం వస్సికసాటికం అదిన్నపుబ్బే సన్ధాయ వుత్తం. తేనేవేత్థ వత్తభేదే దుక్కటం వుత్తం, దిన్నపుబ్బేసు పన వత్తభేదో నత్థి. తేనేవాహ – **"యే మనుస్సా...పే.... వత్తభేదో నత్థీ"**తి. ఇదన్తి యథావుత్తనిస్సగ్గియపాచిత్తియం. **విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్సా**తి అఞ్ఞాతకఅప్పవారితట్ఠానతో విఞ్ఞత్తిం కత్వా నిప్ఫాదేన్తస్స. **పకతియా వస్సికసాటికదాయకా** నామ సఙ్ఘవసేన వా పుగ్గలవసేన వా అపవారేత్వా అనుసంవచ్ఛరం వస్సికసాటికానం దాయకా. **అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన అనాపత్తీ**తి ఏత్థ ఇమినాపి సిక్ఖాపదేన అనాపత్తీతి వేదితబ్బం. కుచ్ఛిసమయే హి అత్తనో ఞాతకపవారితట్ఠానతో "దేథ మే వస్సికసాటిక"న్తిఆదినా విఞ్ఞాపేన్తస్సపి అనాపత్తి. తేనేవాహ – **"న వత్తబ్బా దేథ మేతి ఇదఞ్హి పరియేసనకాలే అఞ్ఞాతకఅప్పవారితే ఏవ సన్ధాయ వుత్త"**న్తి. **మాతికాట్ఠకథాయఞ్హి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "అత్తనో ఞాతకపవారితట్ఠానతో పన 'దేథ మే వస్సికసాటికచీవర'న్తిఆదికాయ విఞ్ఞత్తియాపి పరియేసితబ్బ"న్తి.

౬౨౯. ‘‘**ఆకాసతో పతితఉదకేనేవా**తి వచనతో ఛదనకోటియా పతితఉదకేన నహాయన్తస్స అనాపత్తీ’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం.

౬౩౦. ఛ మాసే పరిహారం లభతీతి ఏతేన అన్తోవస్సేపి యావ వస్సానస్స పచ్ఛిమదివసా అకతా పరిహారం లభతీతి దీపితం హోతి. యస్మా మూలచీవరం కరోన్తేన హేమన్తస్స పచ్ఛిముపోసథదివసేయేవ కాతబ్బం, తస్మా గిమ్హానతో ఏకూనతింసదివసే పరిహారం లభతి, ఏవం సన్తేపి అప్పకం ఊనమధికం వా గణనూపగం న హోతీతి కత్వా ‘‘**తతో పరమ్పి... పే.... ఏకమాస**’’న్తి వుత్తం. **ఏకాహద్వీహాదివసేన...పే.... లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా**తి ఇమినా ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, ద్వీహానాగతాయ...పే.... దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ, అన్తోవస్సే వా లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చాతి అయమత్థో దస్సితో. తత్థ ఆసాళ్హిమాసస్స జుణ్హపక్ఖపుణ్ణమియం లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ వస్సికసాటికా ‘‘ఏకాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా’’తి వుచ్చతి. ఏతేనేవ నయేన జుణ్హపక్ఖస్స ఛట్ఠియం లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ ‘‘దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా’’తి వుచ్చతి. యావ పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమీ, తావ అన్తోతేమాసే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ ‘‘అన్తోవస్సే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చా’’తి వుచ్చతి. పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమితో పరఞ్హి లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ యావ చీవరకాలో నాతిక్కమతి, తావ అనధిట్ఠహిత్వా ఠపేతుం వట్టతీతి న తత్రాయం విచారణా సమ్భవతి.

తస్మింయేవ అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బాతి అవిసేసేన వుత్తేపి వస్సానతో పుబ్బే ఏకాహద్వీహాదివసేన అనాగతాయ వస్సూపనాయికాయ లద్ధా తేహి దివసేహి సద్ధిం దసాహం అనతిక్కమన్తేన వస్సూపనాయికదివసతో పట్ఠాయ అధిట్ఠానక్ఖేత్తం సమ్పత్తాయేవ అధిట్ఠాతబ్బా, న తతో పుబ్బే అధిట్ఠానస్స అఖేత్తత్తా. అన్తోవస్సే పన లద్ధా తస్మింయేవ అన్తోవస్సే లద్ధదివసతో పట్ఠాయ దసాహం అనతిక్కామేత్వా అధిట్ఠాతబ్బా.

నను చ వస్సానతో పుబ్బే అనధిట్ఠహిత్వా దసాహం అతిక్కామేతుం వట్టతియేవ, తస్మా అధిట్ఠానస్స అఖేత్తభూతేపి దివసే గహేత్వా ‘‘అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బా’’న్తి కస్మా వుత్తం? యథా ‘‘అన్తోవస్సే లద్ధాపి యావ న నిట్ఠాతి, తావ అనధిట్ఠహిత్వా దసాహం అతిక్కామేతుం వట్టతీ’’తి అకతాయ అనధిట్ఠానక్ఖేత్తసదిసాపి అతిక్కన్తదివసా దసాహం అతిక్కామేత్వా నిట్ఠితాయ గణనూపగా హోన్తీతి నిట్ఠితదివసేయేవ అధిట్ఠాతబ్బా, ఏవమిధాపి వస్సానతో పుబ్బే అనధిట్ఠానక్ఖేత్తభూతాపి దివసా లద్ధదివసతో పట్ఠాయ గణనూపగా హోన్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం. యది ఏవం ‘‘తస్మింయేవ అన్తోదసాహే’’తి అవిసేసేన వుత్తత్తా దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ ఛట్ఠియం లద్ధా పుణ్ణమియం అధిట్ఠాతబ్బాతి ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి ‘‘చాతుమాసం అధిట్ఠాతు’’న్తి వచనేనేవ పటిక్ఖిత్తత్తా. ఏవం సన్తే ‘‘దసాహానాగతాయా’’తి ఇమినా కిం పయోజనన్తి చే? వస్సానతో పుబ్బేయేవ దసాహే అతిక్కన్తే వస్సూపనాయికదివసే నిట్ఠితా తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బాతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి ఇదమేత్థ పయోజనం. తేనేవాహ – ‘‘**దసాహాతిక్కమే నిట్ఠితా తదహేవ అధిట్ఠాతబ్బా**’’తి.

దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి తేమాసబ్భన్తరే దసాహే అప్పహోన్తే లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ చీవరకాలం నాతిక్కమేతబ్బాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి ‘‘పఠమకత్తికతేమాసపుణ్ణమితో పుబ్బే సత్తమితో పట్ఠాయ లద్ధా చేవ నిట్ఠితా చ వస్సికసాటికా దసాహే అనతిక్కన్తేయేవ చీవరకాలం ఓతిణ్ణత్తా తత్థ అనధిట్ఠహిత్వాపి ఠపేతుం వట్టతీ’’తి. ఇమినా చ ఇమం దీపేతి – అకతా చే వస్సికసాటికా, వస్సానం చాతుమాసం అకతత్తాయేవ పరిహారం లభతి, కతాయ పన దసాహపరమసిక్ఖాపదం అవికోపేత్వా పరిహారో వత్తబ్బోతి.

యదా వా తదా వా అధిట్ఠాతుం వట్టతీతి చాతుమాసబ్భన్తరే దసాహే అతిక్కన్తేపి నత్థి దోసోతి అధిప్పాయో. "కదా అధిట్ఠాతబ్బా...పే.... యది నప్పహోతి, యావ కత్తికపుణ్ణమా పరిహారం లభతీ"తి ఇమినాపి **కురున్దివచనేన** అకతాయ వస్సికసాటికాయ చాతుమాసం పరిహారో, కతాయ దసాహమేవ పరిహారోతి అయమత్థో దీపితోయేవాతి ఆహ ''**అపిచా**''తిఆది.

పాళియం **అచ్ఛిన్నచీవరస్స నట్ఠచీవరస్సా**తిఆదినా నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి వుత్తా, ఉదాహు నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తి వుత్తాతి? కిమేత్థ పుచ్ఛితబ్బం. సబ్బసిక్ఖాపదేసు హి యత్థ యత్థ మూలసిక్ఖాపదేన ఆపత్తిప్పసఙ్గో, తత్థ తత్థ అనాపత్తిదస్సనత్థం అనాపత్తివారో ఆరభీయతీతి ఇధాపి నిస్సగ్గియేన అనాపత్తిదస్సనత్థన్తి యుత్తం వత్తుం. న హి మూలాపత్తియా అనాపత్తిం అదస్సేత్వా అన్తరా వుత్తాయ ఏవ ఆపత్తియా అనాపత్తిదస్సనత్థం అనాపత్తివారో ఆరభీయతీతి. తేనేవ తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** ఇదం వుత్తం "అచ్ఛిన్నచీవరస్స నట్ఠచీవరస్స చాతి ఏత్థ అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స నట్ఠసేసచీవరస్స చ అసమయే నివాసేన్తస్స పరియేసన్తస్స చ అనాపత్తి . ఆపదాసూతి ఏత్థ అనివత్థం చోరా హరన్తీతి అసమయే నివాసేన్తస్స అనాపత్తీ"తి. **మాతికాట్ఠకథాయ**మ్పి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "అచ్ఛిన్నచీవరస్స వా నట్ఠచీవరస్స వా అనివత్థం చోరా హరన్తీతి ఏవం ఆపదాసు వా నివాసయతో ఉమ్మత్తకాదీనఞ్చ అనాపత్తీ"తి. అట్ఠకథాయం పన నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేనేవ అనాపత్తిం సన్ధాయ "అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి ఏతం వస్సికసాటికమేవ సన్ధాయ వుత్తం. తేసఞ్హి నగ్గానం కాయోవస్సాపనే అనాపత్తి. ఏత్థ చ మహగ్ఘవస్సికసాటికం నివాసేత్వా నహాయన్తస్స చోరుపద్దవో ఆపదా నామా"తి యం వుత్తం, తత్థ కారణం పరియేసితబ్బం.

అథ ఉభయేనపి అనాపత్తిదస్సనత్థం "అచ్ఛిన్నచీవరస్సా"తిఆది ఆరద్ధన్తి ఏవమధిప్పాయో సియా, ఏవమ్పి "అచ్ఛిన్నచీవరస్సాతి ఏతం వస్సికసాటికమేవ సన్ధాయ వుత్త"న్తిఆదినా విసేసేత్వా న వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి వత్తబ్బం సియా "అచ్ఛిన్నసేసచీవరస్స నట్ఠసేసచీవరస్స వా అసమయే నివాసేన్తస్స పరియేసన్తస్స చ నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి, అచ్ఛిన్నవస్సికసాటికస్స నట్ఠవస్సికసాటికస్స వా నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తి, ఆపదాసు అనివత్థం చోరా హరన్తీతి అసమయే నివాసయతో నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి, మహగ్ఘవస్సికసాటికం నివాసేత్వా నహాయన్తస్స చోరా హరన్తి, నగ్గస్స నహాయతో దుక్కటేన అనాపత్తీ"తి. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ.

అఙ్గేసు పన వస్సికసాటికాయ అత్తుద్దేసికతా, అసమయే పరియేసనతా, తాయ చ పటిలాభోతి ఇమాని తావ పరియేసనాపత్తియా తీణి అఙ్గాని. సచీవరతా, ఆపదాభావో, వస్సికసాటికాయ సకభావో, అసమయే నివాసనన్తి ఇమాని నివాసనాపత్తియా చత్తారి అఙ్గాని.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౧. పఞ్చమే **యమ్పి త్యాహన్తి** ఏత్థ **యన్తి** కారణవచనం, తస్మా ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో – మయా సద్ధిం జనపదచారికం పక్కమిస్సతీతి యం కారణం నిస్సాయ అహం తే, ఆవుసో, చీవరం అదాసిం, తం న కరోసీతి కుపితో

అనత్తమనో అచ్ఛిన్దీతి. **యన్తి** వా చీవరం పరామసతి, తత్థ "మయా సద్ధిం జనపదచారికం పక్కమిస్సతీతి యమ్పి తే అహం చీవరం అదాసిం, తం చీవరం గణ్హిస్సామీతి కుపితో అనత్తమనో అచ్ఛిన్దీ"తి సమ్బన్ధితబ్బం.

౬౩౩. ఆణత్తో బహూని గణ్హాతి, ఏకం పాచిత్తియన్తి "చీవరం గణ్హా"తి ఆణత్తియా ఏకచీవరవిసయత్తా ఏకమేవ పాచిత్తియం. **వాచాయ వాచాయ దుక్కటన్తి** ఏత్థ అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ పాచిత్తియాని. **ఏకవాచాయ సమ్బహులా ఆపత్తియోతి** ఇదం అచ్ఛిన్నేసు వత్థుగణనాయ ఆపజ్జితబ్బం పాచిత్తియాపత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. ఆణత్తియా ఆపజ్జితబ్బం పన దుక్కటం ఏకమేవ.

౬౩౪. ఏవన్తి ఇమినా "వత్థుగణనాయ దుక్కటానీ"తి ఇదం పరామసతి. **ఏసేవ నయోతి** సిథిలం గాళ్హఞ్చ పక్ఖిత్తాసు ఆపత్తియా బహుత్తం ఏకత్తఞ్చ అతిదిస్సతి.

౬౩౫. ఆవుసో, మయన్తిఆదీసు గణ్హితుకామతాయ ఏవం వుత్తేపి తేనేవ దిన్నత్తా అనాపత్తి. **అమ్హాకం సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హిస్సతీతి** ఇదం సామణేరస్సపి దానం దీపేతి. తస్మా కిఞ్చాపి పాళియం "భిక్ఖుస్స సామం చీవరం దత్వా"తి వుత్తం, తథాపి అనుపసమ్పన్నకాలే దత్వాపి ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స పాచిత్తియమేవాతి వేదితబ్బం. అచ్ఛిన్దనసమయే ఉపసమ్పన్నభావోయేవ హేత్థ పమాణం. **దేతీతి** తుట్ఠో వా కుపితో వా దేతి. **రున్ధతీతి** నివారేథ. **ఏవం పన దాతుం న వట్టతీతి** ఏత్థ ఏవం దిన్నం న తావ తస్స సన్తకన్తి అనధిట్ఠహిత్వావ పరిభుఞ్జితబ్బన్తి వేదితబ్బం. **ఆహరాపేతుం పన వట్టతీతి** ఏవం దిన్నం భతిసదిసత్తా ఆహరాపేతుం వట్టతి. **చజిత్వా దిన్నన్తి** వుత్తనయేన అదత్వా అనపేక్ఖేన హుత్వా తస్సేవ దిన్నం. **భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బోతి** సకసఞ్ఞాయ వినా గణ్హన్తో భణ్డం అగ్ఘాపేత్వా ఆపత్తియా కారేతబ్బో. వికప్పనుపగపచ్ఛిమచీవరతా, సామం దిన్నతా, సకసఞ్ఞితా, ఉపసమ్పన్నతా, కోధవసేన అచ్ఛిన్దనం అచ్ఛిన్దాపనం వాతి ఇమానేత్థ పఞ్చ అఙ్గాని.

చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౬. ఛట్ఠే పాళియం **చీవరకారసమయేతి** ఇమినా వస్సంవుత్థభిక్ఖూనం చీవరకమ్మసమయత్తా చీవరమాసో వుత్తో, అథఞ్ఞోపి పన చీవరకమ్మకాలో చీవరకారసమయోతి వత్తుం వట్టతి.

౬౩౭. పఞ్చహిపి మిస్సేత్వాతి ఖోమాదీహి పఞ్చహి మిస్సేత్వా. వీతవీతట్ఠానం యత్థ సంహరిత్వా ఠపేన్తి, తస్స **తురీతి** అధివచనం. సుత్తం పవేసేత్వా యేన ఆకోటేన్తా ఘనభావం సమ్పాదేన్తి, తం **వేమన్తి** వుచ్చతి. **యం యన్తి** యం యం పయోగం. తన్తూనం అత్తనో సన్తకత్తా వీతవీతట్ఠానం పటిలద్ధమేవ హోతీతి ఆహ **"దీఘతో...పే.... వీతే నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ"**న్తి. పాళియమ్పి హి ఇమినావ అధిప్పాయేన "పటిలాభేన నిస్సగ్గియ"న్తి వుత్తం, తస్మా యావ చీవరం వడ్ఢతి, తావ ఇమినా పమాణేన ఆపత్తియో వడ్ఢన్తి.

సేసో కప్పియోతి ఏత్థ హత్థకమ్మయాచనవసేన. **పుబ్బే వుత్తనయేన నిస్సగ్గియన్తి** దీఘసో విదత్థిమత్తే తిరియం హత్థమత్తే చ వీతే నిస్సగ్గియం. **తేనేవాతి** అకప్పియతన్తవాయేన. **తథేవ దుక్కటన్తి** పరిచ్ఛేదే పరిచ్ఛేదే దుక్కటం. **కేదారబద్ధాదీహీతి ఆది**-సద్దేన అచ్ఛిమణ్డలబద్ధాది గహితం. **తన్తే ఠితంయేవ అధిట్ఠాతబ్బన్తి** ఏత్థ "పచ్ఛా వీతట్ఠానం

అధిట్ఠితగతికమేవ హోతి, పున అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి. సచే పన పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా అన్తరన్తరా అవీతం హోతి, పున అధిట్ఠాతబ్బ"న్తి వదన్తి. **ఏసేవ నయోతి** వికప్పనుపగప్పమాణమత్తే వీతే తన్తే ఠితంయేవ అధిట్ఠాతబ్బన్తి అత్థో. చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్తం, అత్తుద్దేసికతా, అకప్పియతన్తవాయేన వాయాపనన్తి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

మాతికాట్ఠకథాయం (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) పన వాయాపేయ్యాతి ఏత్థ "చీవరం మే, ఆవుసో, వాయథాతి అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపేయ్యా"తి అత్థం వత్వా అఙ్గేసుపి "అకప్పియతన్తవాయేన అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపన"న్తి విసేసేత్వా వుత్తం, తథావిధం పన విసేసవచనం నేవ పాళియం, న అట్ఠకథాయం ఉపలబ్భతి. పాళియమ్పి "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి ఏత్తకమేవ అనాపత్తివారే వుత్తం, అట్ఠకథాయఞ్చ సుత్తతన్తవాయానమేవ కప్పియాకప్పియభావేన బహుధా నయో దస్సితో , న కప్పియాకప్పియవిఞ్ఞత్తివసేనాతి. "అకప్పియవిఞ్ఞత్తియా వాయాపేయ్యా"తి చ విసేసేత్వా వదన్తేన అయం నామ కప్పియవిఞ్ఞత్తీతి విసుం న దస్సితం, తస్మా వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౨. సత్తమే **కిఞ్చిమత్తం అనుపదజ్జేయ్యాతి** ఇదం తస్స కత్తబ్బాకారమత్తదస్సనం, దానం పనేత్థ అఙ్గం న హోతి సుత్తవడ్ఢనవసేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా. తేనేవ పదభాజనేపి "తస్స వచనేన ఆయతం వా విత్థతం వా అప్పితం వా కరోతి, పయోగే దుక్కటం, పటిలాభేన నిస్సగ్గియ"న్తి సుత్తవడ్ఢనాకారమేవ దస్సేత్వా ఆపత్తి వుత్తా. **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "న భిక్ఖునో పిణ్డపాతదానమత్తేన తం నిస్సగ్గియం హోతి. సచే పన తే తస్స వచనేన చీవరసామికానం హత్థతో సుత్తం గహేత్వా ఈసకమ్పి ఆయతం వా విత్థతం వా అప్పితం వా కరోన్తి, అథ తేసం పయోగే భిక్ఖునో దుక్కటం, పటిలాభేన నిస్సగ్గియం హోతీ"తి. ఆయతాదీసు సత్తసు ఆకారేసు ఆదిమ్హి తయో ఆకారే సుత్తవడ్ఢనేన వినా న సక్కా కాతున్తి ఆహ **''సుత్తవడ్ఢనఆకారమేవ దస్సేతీ''**తి. సువీతాదయో హి ఆకారే వినాపి సుత్తవడ్ఢనేన సక్కా కాతుం. సేసమేత్థ ఉత్తానమేవ. అఞ్ఞాతకఅప్పవారితానం తన్తవాయే ఉపసఙ్కమిత్వా వికప్పమాపజ్జనతా, చీవరస్స అత్తుద్దేసికతా, తస్స వచనేన సుత్తవడ్ఢనం, చీవరస్స పటిలాభోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౬. అట్ఠమే **అసమ్మోహత్థన్తి** దసాహానాగతపదే అసమ్మోహత్థం. **పఠమపదస్సాతి** దసాహానాగతపదస్స. **తాని దివసానీతి** తేసు దివసేసు. **ఉప్పజ్జేయ్యాతి** సఙ్ఘతో వా గణతో వా ఞాతకం అత్తనోయేవ వా ఉప్పజ్జేయ్య. **పఞ్చమితోతి** ఏత్థ వస్సం వసన్తస్స సఙ్ఘస్స పఞ్చమితో పుబ్బే ఉప్పన్నం అచ్చేకచీవరం పఞ్చమియం విభజిత్వా గహితం అచ్చేకచీవరపరిహారమేవ లభతి. ఞాతకం అత్తనోయేవ ఉప్పన్నం చే, పఞ్చమియం ఉప్పన్నమేవ అచ్చేకచీవరపరిహారం లభతి, న తతో పుబ్బేతి దట్ఠబ్బం.

సద్ధామత్తకన్తి ధమ్మస్సవనాదీహి తఙ్ఖణుప్పన్నం సద్ధామత్తకం. **ఆరోచితం చీవర**న్తి ఆరోచేత్వా దిన్నచీవరం. ఛట్ఠియం ఉప్పన్నచీవరస్స ఏకాదసమో అరుణో చీవరకాలే ఉట్ఠాతీతి ఆహ **''ఛట్ఠితో పట్ఠాయా''**తిఆది. **ఠపితచీవరమ్పీ**తి పధానచీవరదస్సనముఖేన సబ్బమ్పి అతిరేకచీవరం వుత్తం. అథ "చీవరమాసేపి అతిరేకచీవరం నిక్ఖిపితుం వట్టతీ"తి ఇదం కుతో లద్ధన్తి చే? "విసుం అననుఞ్ఞాతేపి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే 'చీవరకాలసమయో నామ అనత్థతే కథినే వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో, అత్థతే కథినే పఞ్చ మాసా'తి వదన్తేన తతియకథినసిక్ఖాపదే 'అకాలచీవరం నామ అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్నం, అత్థతే కథినే సత్తమాసే ఉప్పన్న'న్తి వదన్తేన చ అనుఞ్ఞాతమేవ హోతీ"తి వదన్తి. "అట్ఠకథావచనప్పమాణేన గహేతబ్బ"న్తి చ కేచి.

౬౨౦. ఇదాని పఠమకథినాదిసిక్ఖాపదేహి తస్స తస్స చీవరస్స లబ్భమానం పరిహారం ఇధేవ ఉపసంహరిత్వా దస్సేన్తో **''ఇతి అతిరేకచీవరస్స దసాహం పరిహారో''**తిఆదిమాహ. "అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా"తి అయమేవ పాఠో గహేతబ్బో. కేచి పనేత్థ "కామఞ్చేస 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ'న్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి పాఠం వత్వా "దసదివసాధికో మాసో, దసదివసాధికా పఞ్చ మాసాతి పాఠేన భవితబ్బ"న్తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం తస్స పమాదపాఠత్తా. న హి దసాహేన అసమ్పత్తాయ కత్తికతేమాసికపుణ్ణమాయ చీవరకాలతో పుబ్బే దస దివసా అధికా హోన్తి. ఏవఞ్హి సతి "నవాహానాగతం కత్తికతేమాసికపుణ్ణమ"న్తి వత్తబ్బం.

మాతికాట్ఠకథాయమ్పి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "పవారణమాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నస్స చీవరస్స నిధానకాలో దస్సితో హోతీ"తి వత్వా "కామఞ్చేస 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ'న్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి పాఠో దస్సితో, సోపి పమాదపాఠోయేవ. "జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి చ వుత్తత్తా తత్థేవ పుబ్బాపరవిరోధోపి సియా, ఛట్ఠితో పట్ఠాయాతి వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి సతి "దసాహపరమసిక్ఖాపదేనేవ సిద్ధ"న్తి సక్కా వత్తుం. ఇమమేవ చ పమాదపాఠం గహేత్వా **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** చ –

"తస్సాచ్చాయికవత్థస్స, కథినే తు అనత్థతే;
పరిహారేకమాసోవ, దసాహపరమో మతో.

"అత్థతే కథినే తస్స, పఞ్చ మాసా పకాసితా;
పరిహారో మునిన్దేన, దసాహపరమా పనా"తి. –

వుత్తం.

అచ్చేకచీవరకాలే ఉప్పన్నత్తా **''అచ్చేకచీవరసదిసే''**తి వుత్తం. "పఞ్చమియం ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరం దసాహం అతిక్కామయతో చీవరకాలతో పుబ్బేయేవ ఆపత్తి హోతి, న చీవరకాలాతిక్కమే, తస్మా చీవరకాలాతిక్కమే పున ఆపజ్జితబ్బాయ ఆపత్తియా అభావం సన్ధాయ 'అనచ్చేకచీవరే అనచ్చేకచీవరసఞ్ఞీ అనాపత్తీ'తి వుత్త"న్తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు**

వుత్తం. వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణస్స అచ్చేకచీవరస్స అత్తనో సన్తకతా, దసాహానాగతాయ కత్తికతేమాసికపుణ్ణమాయ ఉప్పన్నభావో, అనధిట్ఠితఅవికప్పితతా, చీవరకాలాతిక్కమోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గాని.

అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౨. నవమే **అన్తరఘరేతి** అన్తరే ఘరాని ఏత్థ, ఏతస్సాతి వా అన్తరఘరన్తి లద్ధవోహారే గోచరగామే. తేనాహ **''అన్తోగామే''**తి. పాళియం **విప్పవసన్తీతి** ఇదం యస్మిం విహారే వసన్తా అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపింసు, తతో అఞ్ఞత్థ వసన్తే సన్ధాయ వుత్తం. తస్మిఞ్హి విహారే అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా వసితుం అనుఞ్ఞాతత్తా తత్థ వాసో విప్పవాసో నామ న హోతి. దుబ్బలచోళా **దుచ్చోళా** విరూపచోళా వా, దుచ్చోళత్తా ఏవ **లూఖచీవరా**.

౬౫౩. "పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి ఇమస్స **విభఙ్గే** "ఉపసమ్పజ్జా"తి ఉద్ధరితబ్బే "ఉపసమ్పజ్జ"న్తి ఉద్ధరిత్వా "యో పఠమస్స ఝానస్స లాభో పటిలాభో"తిఆది వుత్తం, తం సన్ధాయాహ **''ఉపసమ్పజ్జన్తిఆదీసు వియా''**తి. **ఆది**-సద్దేన "అనాపుచ్ఛం వా పక్కమేయ్యా"తిఆదీనం సఙ్గహో దట్ఠబ్బో. **ఉపగన్త్వాతి ఉప**-సద్దస్స అత్థమాహ. **వసిత్వాతి** అఖణ్డం వసిత్వా. "యేన యస్స హి సమ్బన్ధో, దూరట్ఠమ్పి చ తస్స త"న్తి వచనతో **''ఇమస్స...పే.... ఇమినా సమ్బన్ధో''**తి వుత్తం. తత్థ **ఇమస్సాతి** "ఉపవస్స"న్తి పదస్స. **నిక్ఖిపేయ్యాతి** ఠపేయ్య.

ఏత్తావతా చ పురిమికాయ ఉపగన్త్వా అఖణ్డం కత్వా వుత్థవస్సేన ఆరఞ్ఞకేసు సేనాసనేసు విహరన్తేన సకలం కత్తికమాసం తిచీవరేన విప్పవసితుం అనుఞ్ఞాతం హోతి. అనత్థతకథినస్స హి చీవరమాసే విప్పవాసో న వట్టతి అత్థతకథినానంయేవ అసమాదానచారస్స అనుఞ్ఞాతత్తా. కేచి పన "అనత్థతకథినానం చీవరమాసేపి అసమాదానచారో లబ్భతీ"తి వత్వా బహుధా పపఞ్చేన్తి, తం న గహేతబ్బం. **బ్యఞ్జనవిచారణన్తి** "ఉపవస్స ఉపవస్సిత్వా"తిఆదివిచారణం . **తస్సపీతి** "వుత్థవస్సాన"న్తి విభఙ్గపదస్స. **వుత్థవస్సానన్తి** చ నిద్ధారణే సామివచనం. తేనాహ – **''ఏవరూపానం భిక్ఖూనం అబ్భన్తరే''**తి. **సేనాసనేసూతి** ఏత్థ తథారూపేసూతి సమ్బన్ధితబ్బం.

పరిక్ఖేపారహట్ఠానతోతి ఏత్థ "పరిక్ఖేపారహట్ఠానం నామ ద్వే లేడ్డుపాతా"తి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం. అపరిక్ఖిత్తస్స పన గామస్స పరియన్తే ఠితఘరూపచారతో పట్ఠాయ ఏకో లేడ్డుపాతో పరిక్ఖేపారహట్ఠానన్తి ఇదమేత్థ సన్నిట్ఠానం. తేనేవ **విసుద్ధిమగ్గేపి** (విసుద్ధి. ౧.౩౧) వుత్తం "అపరిక్ఖిత్తస్స పఠమలేడ్డుపాతతో పట్ఠాయా"తి. **సబ్బపఠమన్తి** గామాభిముఖదిసాభాగతో సబ్బపఠమం. **తం పరిచ్ఛేదం కత్వాతి** తం పఠమసేనాసనాదిం పరిచ్ఛేదం కత్వా. ఇదఞ్చ **వినయధరానం** మతేన వుత్తం, **మజ్ఝిమభాణకానం** మతేన పన "సేనాసనాదీనం ఉపచారే ఠితస్స ఏకలేడ్డుపాతం ముఞ్చిత్వా మినితబ్బ"న్తి **మజ్ఝిమభాణకా** వదన్తి. తేనేవ **మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయం** "విహారస్సపి గామస్సేవ ఉపచారం నీహరిత్వా ఉభిన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తరా మినితబ్బ"న్తి వుత్తం. **పఞ్చధనుసతికన్తి** ఆరోపితేన ఆచరియధనునా పఞ్చధనుసతప్పమాణం. **తతో తతో మగ్గం పిదహతీతి** తత్థ తత్థ ఖుద్దకమగ్గం పిదహతి. **ధుతఙ్గచోరోతి** ఇమినా ఇమస్సపి సిక్ఖాపదస్స అఙ్గసమ్పత్తియా అభావం దీపేతి.

‘‘సాసఙ్కానీ’’తి సమ్మతానీతి చోరానం నివిట్ఠోకాసాదిదస్సనేన ‘‘సాసఙ్కానీ’’తి సమ్మతాని. **సన్నిహితబలవభయానీ**తి చోరేహి మనుస్సానం హతవిలుత్తాకోటితభావదస్సనతో సన్నిహితబలవభయానీతి అత్థో. **సచే పచ్ఛిమికాయా**తిఆదినా వుత్తమేవత్థం బ్యతిరేకముఖేన విభావేతి. **యత్ర హి పిణ్డాయా**తిఆదినా వుత్తప్పమాణమేవ విసేసేత్వా దస్సేతి. **సాసఙ్కసప్పటిభయమేవా**తి ఏత్థ సాసఙ్కం వా సప్పటిభయం వా హోతు, వట్టతియేవ.

పాళియం ‘‘సియా చ తస్స భిక్ఖునో కోచిదేవ పచ్చయో తేన చీవరేన విప్పవాసాయ, ఛారత్తపరమం తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన విప్పవసితబ్బ’’న్తి ఇమినా అన్తరఘరే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా తస్మిం విహారే వసన్తస్స అఞ్ఞత్థ గమనకిచ్చే సతి విహారతో బహి ఛారత్తం విప్పవాసో అనుఞ్ఞాతో. వసనట్ఠానతో హి అఞ్ఞత్థ ఛారత్తం విప్పవాసో వుత్తో, న తస్మిం విహారే వసన్తస్స. తేన చ **‘‘పున గామసీమం ఓక్కమిత్వా**తి **ఏత్థ సచే గోచరగామతో పురత్థిమాయ దిసాయ సేనాసనం, అయఞ్చ పచ్ఛిమదిసం గతో హోతీ**’’తిఆది వుత్తం. తతోయేవ చ **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ‘‘తతో చే ఉత్తరి విప్పవసేయ్యా’’తి ఏత్థ ‘‘ఛారత్తతో ఉత్తరి తస్మిం సేనాసనే సత్తమం అరుణం ఉట్ఠాపేయ్యా’’తి అత్థో వుత్తో. **భదన్తబుద్ధదత్తాచరియేన** పన పాకటతరం కత్వా అయమేవత్థో వుత్తో. వుత్తఞ్హి తేన –

‘‘యం గామం గోచరం కత్వా, భిక్ఖు ఆరఞ్ఞకే వసే;
తస్మిం గామే ఠపేతుం తం, మాసమేకన్తు వట్టతి.

‘‘అఞ్ఞత్థేవ వసన్తస్స, ఛారత్తపరమం మతం;
అయమస్స అధిప్పాయో, పటిచ్ఛన్నో పకాసితో’’తి.

‘‘కోసమ్బియం అఞ్ఞతరో భిక్ఖు గిలానో హోతీ’’తి ఆగతత్తా **‘‘కోసమ్బకసమ్ముతి అనుఞ్ఞాతా**’’తి వుత్తం. కోసమ్బకస్స భిక్ఖునో సమ్ముతి **కోసమ్బకసమ్ముతి. సేనాసనం ఆగన్త్వా**తి వుసితవిహారస్సేవ సన్ధాయ వుత్తత్తా తస్మిం గామూపచారేపి అఞ్ఞస్మిం విహారే అరుణం ఉట్ఠాపేతుం న వట్టతి. **వసిత్వా**తి అరుణం ఉట్ఠాపేత్వా. గతట్ఠానస్స అతిదూరత్తా **‘‘ఏవం అసక్కోన్తేనా**’’తి వుత్తం. **తత్థేవా**తి తస్మింయేవ గతట్ఠానే.

సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౭-౬౫౯. దసమే **ఉద్దిస్స ఠపితభాగే**తి అత్తనో ఘరేపి ఉద్దిసిత్వా విసుం ఠపితకోట్ఠాసే. ‘‘ఏకం మయ్హం, ఏకం ఇమస్స దేహీ’’తి ఏవం ఏకవాచాయ ఆపజ్జితబ్బత్తా **‘‘ఆపజ్జేయ్య ఏకతో**’’తి వుత్తం. **తుమ్హాకం సప్పిఆదీని ఆభతానీ**తి తుమ్హాకం అత్థాయ ఆభతాని సప్పిఆదీని. పరిణతభావం జానిత్వాపి వుత్తవిధినా విఞ్ఞాపేన్తేన తేసం సన్తకమేవ విఞ్ఞాపితం నామ హోతీతి ఆహ – **‘‘మయ్హమ్పి దేథాతి వదతి, వట్టతీ**’’తి.

౬౬౦. పుప్ఫమ్పి ఆరోపేతుం న వట్టతీతి ఇదం పరిణతం సన్ధాయ వుత్తం. సచే పన ఏకస్మిం చేతియే పూజితం పుప్ఫం గహేత్వా అఞ్ఞస్మిం చేతియే పూజేతి, వట్టతి. **ఠితం దిస్వా**తి సేసకం గహేత్వా ఠితం దిస్వా. **ఇమస్స సునఖస్స మా దేహి, ఏతస్స దేహీ**తి ఇదం పరిణతేయేవ. తిరచ్ఛానగతస్స పరిచ్చజిత్వా దిన్నే పన తం పలాపేత్వా అఞ్ఞం భుఞ్జాపేతుం వట్టతి.

‘‘**కత్థ దేమా**తిఆదినా ఏకేనాకారేన పాళియం అనాపత్తి దస్సితా, ఏవం పన అపుచ్ఛితేపి అపరిణతం ఇదన్తి జానన్తేన అత్తనో రుచియా యత్థ ఇచ్ఛతి, తత్థ దాపేతుం వట్టతీ’’తి తీసుపి **గణ్ఠిపదేసు** వుత్తం. **యత్థ ఇచ్ఛథ, తత్థ దేథా**తి ఏత్థాపి ‘‘తుమ్హాకం రుచియా’’తి వుత్తత్తా యత్థ ఇచ్ఛతి, తత్థ దాపేతుం లభతి. **పాళియం ఆగతనయేనేవా**తి ‘‘యత్థ తుమ్హాకం దేయ్యధమ్మో’’తిఆదినా నయేన. సఙ్ఘపరిణతభావో, తం ఞత్వా అత్తనో పరిణామనం, పటిలాభోతి ఇమానేత్థ తీణి అఙ్గాని.

పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో పత్తవగ్గో తతియో.

ఇతి సమన్తపాసాదికాయ వినయట్ఠకథాయ సారత్థదీపనియం

నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియో భాగో నిట్ఠితో.